శ్రీరస్తు.

శ్రీ జానకీజానయే నమః.

ఓం నమః పరమర్షిభ్యో ధర్మాగమమహాపారగేభ్యః.

నిఖిలదురిత నిచయశమనః ప్రపంచప్రపంచ పూతఃఖండ మండలాయితః

శ్రీమత్పండితపారిజాతకఠారిమల్లేత్యాదివిబిరుదావళీవిరాజమాన శ్రీమన్మదన

భూపాలశిరోమణిసూనునా, నిజసద్యశోహంససముపజాతాండాయిత

రవిశశిమండలేన, శ్రీమన్నాంభాఖ్య మహీభుజా విరచితః.

కర్మవిపాకాఖ్యోయం గ్రంథః.

నిరవధికనిగమాగమపురాణేతిహాసపారదృశ్వభిః

బెంగళూరు ఇతిపర్యాయనామధేయ కల్యాణనగర వాస్తవ్యైః

బ్రహ్మశ్రీ॰ శ్రీనివాసశాస్త్రిభిః,

దొడ్డబెలె. నారాయణశాస్త్రిణాచ.

పరికాపదనరంధ్రనివసితానవశిష్టబహుప్రయత్నలబ్ధనానాకోశ

పుస్తకావలోకనేన యథామతిపరిశోధితః.

బెంగళూరు.

వా॥ కృష్ణయ్యశర్మణా

బూదంగుడి॥ నారాయణాచార్యాణామ్

శ్రీమత్కల్యాణనగరస్థ సత్సంప్రదాయకళానిధిముద్రాక్షరశాలాయామ్.

ముద్రాపితశ్చ విజయతేతరామ్.

౧౮౯౦ సంవత్సరే॥

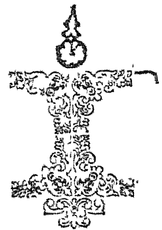
శ్రీరస్తు.

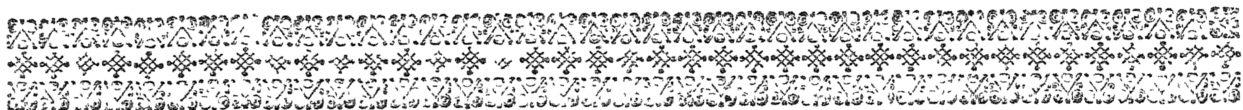
శ్రీ జానకీ జానయే నమః.

శ్లో॥ నీలనీరజనీకాశం నిగమాంతైక గోచరమ్।
దయోదధిమ్మ్రడె నౌమిజానకీజానిమన్వహమ్॥

కర్మవిపాక గ్రంథస్థ విషయానుక్రమ ప్రకాశికా.

ఓం, నమోవాసుదేవగురుభ్యః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణాధిపతయే నమః.

కర్మవిపాకగ్రంథప్రారంభః.

నమస్సకలకల్యాణభాజనాయ పినాకినే। నమో లక్ష్మీవిలాసాయ దేవతాయై గిరే నమః ॥ ప్రణామాశ్రితప్రస్తద్యుతినిచయపర్యాయవపుషే నమో విఘ్నశ్రేణీవిఘటనవినోదాయ మహసే। జగత్ప్రాదుర్భావస్థితిలయనిరాయాసరచనావినోదాసక్తాయ ప్రణతఫలసిద్ధిప్రతిభువే ॥ యదిందిరానాథపురందరాద్యైరారాధితం భక్తిభరానతాంగైః। శ్రీచండికాయాశ్చరణారవిందం వందామహే మత్కులదేవతాయాః ॥ ప్రకృష్టచలకుండలస్తబకమృష్టగండస్థలం మహార్ఘమణిమేఖలం మరకతాంకురశ్యామలమ్। కరోతు కరుణాం సదా కలితపంచషాబ్దక్రమం మమ కిమపి మోహసంకటే శైశవం కైశవమ్ ॥ శంభౌ కృతాగసి కషాయకషం బ్రువాణా కాణీకృతాధరసనాథశియంత్రణేన। మానేన మానమభిగచ్ఛతి యా దదాతు సా పార్వతీ హరవిషక్తతనుశ్శివం వః ॥ ఆసీదసీమగుణలాటకులాంబురాశౌ వృద్యత్ప్రభూతశుభకీర్తిర్నయప్రకాశః। ధీరస్సదా ప్ర్యాదిధృతో గుణసన్నివిష్టశ్శ్రీరత్నపాలనృపతిస్స్వవనైకరత్నమ్ ॥ తస్యాత్మజో భరతపాల ఇతి ప్రసిద్ధస్సిద్ధాంగరాజవసమాజసమిద్ధకీర్తిః। దానేన యస్సుకృతినాం క్షిపతిస్మ దైన్యం సైన్యం చ వైన్యసదృశః ప్రతిభూపతీనామ్ ॥ సుతోస్య జాతస్సుకృతోన్నతస్య వతస్య కశ్చిత్సదృశో బభూవ। యమశ్వలస్తుల్యమవేత్య తాతో నామ్నా హరిశ్చంద్ర ఇతి వ్యధత్త ॥ తస్యాత్మజో భూమిగతులప్రతాపస్సాధారణో భూమిపతిర్వదాన్యః। అభూతపూర్వామవనీశ్వరాణామజీగణద్యో జగతస్స్వకీర్తిమ్ ॥ బంధచ్ఛిదా బిరుదకీర్తిమహోన్నతార్థాం కృత్వా పరప్రచితదైవవిధాతుమిచ్ఛుః। కీనాశపాశచయబంధవిమోచనార్థం తీర్థత్రయీం కరవిముక్తిముచీకరద్యః ॥ అస్యాత్మజశ్శ్రీమదనేనరాజ్ఞా నామ్నా చ రూపేణ చ సంగతార్థః। రోషారుణే చక్షుషి యద్విపక్షస్మర్తవ్యరూపత్వమవాప కామః ॥ సర్వాగ్ర్య యఃకూపారామార్థమార్యతనాని సేతుబంధాంశ్చ। కృత్వా స్వకీర్తిమాక్రామదీదృశీం మూర్తిభేదేన ॥ పరిశీలయతా కళాకలాపం విధధానేన చ భూరిశః ప్రధానమ్। మదనేన మహీభృతా ధృతేన ప్రథితా నూతనభోజరాజకీర్తిః ॥ పుత్రేషు సత్స్వపి కళత్రయుగేథ తస్య పుత్రౌ జగత్త్రయవిస్మృత్వరకీర్తిపూరౌ। దత్తౌ ప్రియావతితరాం ప్రథమప్రసూతౌ నీతౌ మహోన్నతిమనల్పగుణౌపనీతౌ ॥ ఉదారశీలా సుమనోవిలాసమనోజ్ఞమూర్తిష్టావనకేళిలోలా। యశోదయా వర్ధితమంగళాంగా యా రామకృష్ణావివ సంప్రసూతా ॥ యచ్చైశవానుకరణం న యువా న వృద్ధశ్శక్నోతి కర్తుమితరః కృతసద్గుణోపి। దానాన్నిదానమఖిలార్థిజనాస్యసిద్ధేః కీర్తిర్దిగంతవినతా చ యతిస్తదీయా ॥ అప్రతిమల్లః పృథివ్యాం పృథ్వీమల్లస్తయోరభూజ్జ్యేష్ఠః। అపరో మాంధాతృగుణో మాంధాతా గీయతే జగతి ॥ సోయం సుకృతవిధాతా రిపుకులజేతా తనోతి మాంధాతా। విద్వన్ముఖేన మతిమాన్ సత్కృతిరత్నం సహార్ణవం నామ ॥ మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాం

బికానామతశ్శాకల్యాపరసూతిరార్యచరితశ్రీపెద్దిభట్టఃపితా। సోయంకౌశికవంశభూషణమణిశ్శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరోవేదేస్మార్తమతేనయేచసపదేవాక్యకృతీవర్తతే। గతిర్యేషాంశాస్త్రేప్రకృతిరమణీయావ్యవహృతిస్ఫుటాశీలంశ్లాఘ్యంప్రకృతిరుజవస్త్వైకతిపయే। చిరంచిత్తేతేషాంముకురతలభూతేస్థితిమియాదియంవ్యాసాసారణ్యప్రచురమునిశిష్యస్యఫణితిః॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణాని సమాలోక్యయథామతి। నిబధ్యతేసమాసేననిబంధోయంమహార్ణవః॥ దుష్కర్మపాకజనితామయకర్శితానాం సత్కర్మశర్మకరమిత్యుదితంమునీంద్రైః। సత్సంగజాతమితరోక్తివిధానపేక్షంవక్ష్యామిరోగినిఖిలార్తినిబర్హణాయ॥ తత్రతావద్వక్ష్యమాణసకలకర్మోపయోగిత్వేనకర్మవిపాకరూపరోగాదినివృత్త్యర్థంప్రాయశ్చిత్తాదేరవశ్యకర్తవ్యతాప్రతిపాద్యతే॥ తద్యథా॥ బ్రహ్మహాక్షయరోగీస్యాదిత్యాదిరోగనిదానకథనాన్నిదానోచ్ఛేదేనవ్యాధినివృత్తేరవగతత్వాత్తత్తన్నిదానోచ్ఛేదాయక్షయిత్వాది లక్షణరోగయుక్తైర్ద్వాదశ వార్షికాది ప్రాయశ్చిత్తవ్యాధిప్రతికృతిదానాదికర్తవ్యం॥ ఇతి॥ అత్రకేచిద్వ్యవతిష్ఠంతే॥ తథాహి॥ పాపానాంపూర్వస్యక్షయాయప్రాయశ్చిత్తాదికర్తవ్యమితి॥ యదుచ్యతేనైతత్సాంప్రతం॥ నహిప్రారబ్ధఫలస్యాపూర్వస్య నాశనేకిమపిప్రయోజనమస్తి - ఫలస్యప్రారబ్ధత్వాత్ - లక్ష్యవేధముక్త్యరూప ఫలాయ చాపన్నిస్సృత శ్శరోభేత్తుస్తద్వ్యాపారస్యవాకారణరూపస్యాస్తిత్వంవాపేక్షతే॥ తథారోగరూపఫలంప్రారబ్ధంసత్స్వకారణంపూర్వతస్యపాపాపూర్వస్యసత్తాంనాపేక్షతే। అథరోగాదిరూపఫలనాశస్యేష్టత్వాత్తన్నిదానదురితాపూర్వనాశాయప్రాయశ్చిత్తాది కర్తవ్యమితిచేన్న॥ సమవాయికారణ శరీర నాశేనైవ తస్య రోగాదేర్నాశనిమిత్తకారణదురితాపూర్వవినాశేనయథామృదాదినాశేనైవఘటాదినాశోనదండచక్రాదినాశేన॥ నచసభక్షసిద్ధంకౌనఖ్యాదికంప్రత్యాదేష్టుం శక్యతే-అపిచ॥నరకతిర్యగ్యోన్యాదిజన్యదుఃఖపరంపరామనుభూతవతఃకౌనఖ్యాదికావికారశ్చరమంఫలంతతఇత్యన్నమాత్రేణఫలేనస్వకారణదురితాపూర్వనాశోజన్యతే। మంథరజనితాశుశుక్షణిర్నైవారణినాశః తస్మాన్నపాపవినాశాయవ్రతచర్యేతి॥ అత్రబ్రూమః॥ నతావచ్చరమఫలమితినిశ్చేతుంశక్యతే॥ యఏకస్మిన్నేవజన్మనికౌనఖ్యాదికమితినిశ్చయశ్చరమ ఫలత్వనిశ్చయోభవేత్॥ నచతథా॥ అనేకజన్మోపభోగ్యత్వస్యతథాతుశాతాతపీయ కర్మవిపాకే॥ మహాపాతకజంచిహ్నంసప్తజన్మనిజాయతే- ఉపపాపోద్భవంపంచత్రీణిపాపసముద్భవమితిసప్తజన్మాభివ్యాప్త్యేత్యర్థః॥ ననుసప్తస్వపి జన్మస్వేకమేవఫలమనుగతమితితస్యచరమఫలత్వాదుత్పన్నేచరమఫలేనిమిత్తకారణస్యదురితాపూర్వస్యస్వయమేవనష్టత్వాత్తదర్థంప్రాయశ్చిత్తాదివిఫలమితిచేదుత్పన్నోహి ఘటోనిమిత్తకారణంనాపేక్షతే॥ నతూత్పద్యమానఃసప్తమఏవజన్మన్యుత్పన్నమిత్యభిధీయతే - కౌనఖ్యాదికంతతః పూర్వతూత్పద్యమానమేవ అవశ్యాంతరాభావాత్- అథవాప్రతిజన్మభిన్నమేవ కౌనఖ్యాదికముత్పద్యతే- తత్తథానిమిత్తందురితాపూర్వమనువర్తతే॥ అతశ్చైదాసప్తమంవాజన్మప్రథమాదిజన్మేత్యభిధానాత్పూర్వే సంభావిత దురితాపూర్వ నివృత్త్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తాదికంవిధేయమేవ - అతఏవశాతాతపీయకర్మవిపాకే॥ ప్రతిజన్మభవేదేషాంచిహ్నంతత్పాపసూచకం। ప్రాయశ్చిత్తేకృతేతేషాంపశ్చాత్తాపగతామిత్యాది॥ యదుక్తం॥ నచకౌనఖ్యాదికం ప్రత్యాదేష్టుం శక్యతే॥ తద్వహ్నౌశైత్యానుమానవమతే- భిన్న తత్ప్రాయశ్చిత్తానంతరమేవ తత్రరోగ నివృత్తేర్దృష్టత్వాత్॥ యత్రవానివృత్తిస్తత్రకర్మవైగుణ్యంచరమజన్మత్వంవకల్ప్యంనిమిత్తభూతదురితాపూర్వస్యప్రాయశ్చిత్తాదిభిర్నివృత్తౌ సమవాయికారణభూతవిషమధాత్వారబ్ధశరీరావగమేన కార్యస్య రోగాదేరపినివృత్తిః- ఏతదేవ పాపాపూర్వస్యవినాశేప్రయోజనం॥ యత్రచషడంగుళత్వాదేర్ననివృత్తిః॥ తత్రానేక

జన్మోపభోగ్యవడంగులత్వాదేర్జన్మాంతరే నివృత్తిః ప్రాయశ్చిత్తాదికే కృతే సతీత్యవగంతవ్యం- తస్మాద్రోగనివృత్త్యర్థం కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తాదికం॥ శాతాతపోక్తచరిత్రకీర్తిరిత్యాది ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య । సత్కర్మమార్గైక్యగతేన పూర్ణే పూర్ణః స్తరంగః ప్రథమో మనోజ్ఞః॥ ఇతి శ్రీ పండితపారిజాతకతారివిల్లైత్యాః బిరుదరాజాధిరాజమాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే ప్రథమస్తరంగః. ... *

—* శాతాతపీయ పరిభాషా. *—

అథ పరిభాషా॥ శాతాతపీయకర్మవిపాకే॥ ప్రాయశ్చిత్తవిహీనానాం మహాపాతకినాం నృణాం। నరకాంతే భవేజ్జన్మ చిహ్నాంకితశరీరిణాం ॥ ప్రతిజన్మ భవేత్తేషాం చిహ్నం తత్పాపసూచకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తే కృతే వాపి పశ్చాత్తాపవతాం పునః॥ మహాపాతకజం చిహ్నం సప్తజన్మాని జాయతే । ఉపపాపోద్భవం పంచ త్రీణి పాపసముద్భవం ॥ దుష్కర్మజా నృణాం రోగా యాంతి చైవ క్రియాత్మకమ్ । జపైస్సురార్చనైర్హోమైర్దానైస్తేషాం శమో భవేత్ ॥ పూర్వజన్మకృతం పాపం నరకస్య పరిక్షయే । బాధతే వ్యా

—* అథ రోగనామాని. *—

ధిరూపేణ తస్య కృచ్ఛ్రాదిభిశ్శమః ॥ కుష్ఠశ్చ రాజయక్ష్మా చ ప్రమేహో గ్రహణీ తథా । మూత్రకృచ్ఛ్రాశ్మరీ కాసా అతిసారభగంధరౌ ॥ దుష్టవ్రణం గండమాలా పక్షాఘాతోఽక్షినాశనమ్ । ఇత్యేవమాదయో రోగా మహాపాపోద్భవాస్స్మృతాః ॥ జలోదరప్లీహగుల్మశల్యశోకవ్రణానిచ । శ్వాసాజీర్ణజ్వరచ్ఛర్ది భ్రమమోహగళగ్రహాః ॥ రక్తార్బుదవిసర్ప్యాద్యా ఉపపాపోద్భవా గదాః । దండాపాతాపికసిత వపుః కంపవిచర్చికాః ॥ వల్మీకపుండరీకాద్యాః రోగాః పాపసముద్భవాః । తథార్శాద్యా నృణాం రోగా అతిపాపాద్భవంతి హి ॥ అన్యే చ బహవో రోగా జాయంతే దోషసంకరాః । ఉచ్యంతే తేషు నిదానాని ప్రాయశ్చిత్తాని చ క్రమాత్ ॥ మహాపాపేషు సర్వం స్యాత్ తదర్థం తూపపాతకే । దద్యాత్పాపేషు షష్ఠాంశం కల్ప్యం వ్యాధిబలాబలమ్ ॥ మహాపాపేషు సర్వం స్యాదిత్యాది సమర్థవిషయే యోజ్యమ్ । అసమర్థస్య తు షడ్వార్షికం వక్ష్యతి ॥ అథ సాధారణం తంత్రం గోదానాదిషు కథ్యతే । గోదానే వత్సయుక్తా గౌస్సుశీలా సుపయస్వినీ॥ వృషదానే శుభో నడ్వాన్ సుశుద్ధాంబరకాంచనః । నివర్తనాని భూదానే దశ దండా ద్విజాతయే ॥ నివర్తనస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే వక్ష్యతే ॥ సువర్ణపరిమాణమపి॥ సువర్ణం త్వర్ధనిష్కం తు తదర్ధార్ధప్రమాణతః । మహిషీం మహిషీదానే దద్యాత్స్వర్ణాంబరావృతామ్ ॥ సువర్ణశ్చాంబరం చేతి విగ్రహః - దద్యాదజామజాదానే సువర్ణపలసంయుతామ్ ॥ పలలక్షణమపి పరిమాణప్రకరణ ఏవ లక్ష్యతే ॥ లక్షముచ్చావచం పుష్పం ప్రదద్యాద్దేవతార్చనే । దద్యాద్ద్విజసహస్రాయ మృష్టాన్నం ద్విజభోజనే ॥ బ్రాహ్మణభోజనే సహస్రసంఖ్యా ॥ పుష్పేషు లక్షమిత్యాది సర్వం శక్తవిషయమ్ । అశక్తస్య తు శక్త్యనుసారేణ కల్ప్యమ్ ॥ రుద్రప్రోక్తైర్లక్షపుష్పైః పూజయిత్వా త్ర్యంబకమ్ ॥ ఏకాదశ జపే రుద్ర దశాంశం గుగ్గులేన తు । హుత్వాభిషేచనం కుర్యాన్మంత్రైర్వరుణదైవతైః ॥ శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతికపూర్వకమ్ । ధాన్యదానే శుభం ధాన్యం ఖారీషష్టిసమన్వితమ్॥ వస్త్రదానే దుకూలం చ దేయం కర్పూరసంయుతం॥ రుద్రజప ఇత్యాది- రుద్రస్వరూపమృషిదైవతాది చాగ్రే వక్ష్యతే ॥ దశాంశేన గుగ్గులహోమానంతరం వారుణైర్మంత్రైరపి యజమానమభిషించేత్ ॥ యద్యేకాదశవారం రుద్రం జపేత్ తదైకవారరుద్రావృత్త్యా హోమః కార్యః ॥ అయమేవ దశాంశహోమః - తచ్చ ప్రతిమంత్రం స్వాహాశబ్దముచ్చార్య జుహుయాద్యద్వా సకలం రుద్రావృత్త్యైకవారమేవ జుహుయాత్ ॥ మంత్రపిచ్ఛేదశ్చ స్వా

ధ్యాయనా దేవ అనగస్యతే ॥ అతచాగ్రేపి ప్రదర్శ్యతే ॥ గణశాంతిర్గణేశ్వరశాంతిః ॥ సాచాగ్రేభిధాస్య
తే ॥ గ్రహశాంతిర్నవగ్రహశాంతిః - ఇయమప్యగ్రే పునః ప్రదర్శ్యతే ॥ ఖారీలక్షణం తు పరిమాణప్రకరణే
వక్ష్యతే ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారమాహ ॥ దశపంచత్రయో వాపి బ్రా
హ్మణాస్సుశ్రుతస్సభాసదః । తేషామనుజ్ఞయా సర్వప్రాయశ్చిత్తముపక్రమేత్॥ విధాయ వైష్ణవం శ్రాద్ధం సంకల్పం
నిజకార్యయా । ధేనుం దద్యాద్ద్విజాయాథ దక్షిణాం చ స్వశక్తితః ॥ తేషామనుజ్ఞయేత్యాది తేషాం బ్రాహ్మ
ణానామనుజ్ఞయా ప్రాయశ్చిత్తం భవతీతి భవతేరధ్యాహారః ॥ ఉపక్రమే ప్రాయశ్చిత్తస్యోపక్రమే విష్ణుముద్దిశ్య
ప్రాయశ్చిత్తం విధాతా శ్రద్ధయా దీయత ఇతి శ్రాద్ధం తచ్చ సాంకల్పికం పిండదానరహితం ॥ ధేనుం దద్యాత్-
సభాయాముపవేశితానాం బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మదండత్వేన దక్షిణాదికం శ్రాద్ధాంగత్వేన బ్రహ్మదండత్వే
న చ యా ధేనుర్దీయతే - సా చ ప్రత్యక్షధేనుః ॥ అపితు ప్రత్యామ్నాయ ద్వారా బహుభ్యశ్చేదేకా దీయతే -
తదా త్రైప్యాః క్రయస్స్యాత్ । విక్రయశ్చ నిషిద్ధోంగిరసా - బహుభ్యో న ప్రదేయాని గోగృహం శయనం స్త్రి
యః - విభక్తదక్షిణా హ్యేతా బ్రాహ్మణం తారయంతి హి ॥ ఏకా హ్యేకస్య దాతవ్యా బహుభ్యో న కదాచన॥
సా తు విక్రయమాపన్నా దహత్యాసప్తమం కులమితి ॥ ధేనుం దద్యాద్ద్విజేభ్యోథ దక్షిణాం చ స్వశక్తితః॥ ఇత్యు
క్తం ॥ తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అలంకృత్య యథాశక్త్యా వస్త్రాలంకరణైర్ద్విజాన్ । యాచేత దండవన్న
త్వా ప్రాయశ్చిత్తం యథోదితమ్॥ తేషామనుజ్ఞయా కృత్వా ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి । పునస్తాన్పరిపూత్యా

—* వ్రతాంగదానాని. *—

ర్థమర్థయేద్విధివద్ద్విజాన్ ॥ దద్యాద్వ్రతాంగదానాని తేభ్యశ్శ్రద్ధాసమన్వితః ॥ వ్రతాంగదానాని॥
గోభూహిరణ్య రజత వాసో ఘృత గుడ ధాన్యాన్యన్యాన్యప్యవిశేష విహితాని దానాని వ్రతాంగ దానానీత్యు
చ్యంతే॥ సంతుష్టా బ్రాహ్మణా దద్యురచ్ఛిద్రం వ్రతకారిణే । అచ్ఛిద్రమస్త్విదం వాక్యం దద్యుర్బ్రూయురిత్య
ర్థః॥ వక్ష్యమాణవచనమేవాచ్ఛిద్రం వాక్యం-వ్రతచ్ఛిద్రం తథాచ్ఛిద్రం యచ్ఛిద్రం వ్రతకర్మణి॥ సర్వం భవతు తే
చ్ఛిద్రం యస్య చేచ్ఛంతి వై ద్విజాః । బ్రాహ్మణా యాని భాషంతే మన్యంతే తాని దేవతాః ॥ సర్వదేవమయో వి
ప్రో న తద్వచనమన్యథా । ఉపవాసో వ్రతం చైవ స్నానం తీర్థఫలం తపః ॥ విప్రైస్సంపాదితం యస్య సంపన్నం
తస్య తద్భవేత్ । బ్రాహ్మణా జంగమం తీర్థం నిర్మలం సార్వకాలికమ్ ॥ యేషాం వాక్యోదకేనైవ శుధ్యంతి మలి
నా జనాః । సంపన్నమితి యద్వాక్యం వదంతి క్షితిదేవతాః ॥ ప్రణమ్య శిరసా ధార్యమగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ।
తేభ్యోనుజ్ఞామితి ప్రాప్య ప్రతిపద్య తథాశిషః ॥ భోజయిత్వా ద్విజాంశ్శక్త్యా భుంజీత సహ బంధుభిః॥
ఇతి శాతాతపీయకర్మవిపాకోక్తపరిభాషా। అథ కర్మవిపాకోక్తపరిభాషా॥ అథ కర్మణయోః పాపయోః క్రూరవ్యా
ధివిపర్యయా॥ క్రియాసహత్వాత్తత్రాద్యే గాం దద్యాద్వ్యాధికర్మితః॥ క్రూరశబ్దేన ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రచాంద్రా
యణాదీన్యుచ్యంతే॥ తేషాం సర్వేషాం క్లేశసాధ్యత్వాత్॥ తల్లక్షణాని చాభిధాస్యంతే॥ ప్రాజాపత్యాదికరణమే
కా కోటిః- వ్యాధివిపర్యయో నామ వ్యాధిప్రతికృతిదానం ॥ ఇదంత్వపరా కోటిః - ఏవం ద్వ్యాపత్తౌ ॥ కృచ్ఛ్రా
ద్యాచరణస్య క్లేశాకర్మకత్వాద్దుర్గస్య చ క్లేశాసహత్వాత్ - కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గాం దద్యాత్ । కృ
చ్ఛ్రాదిషు ప్రత్యామ్నాయత్వేన గావో దాతవ్యా ఇత్యర్థః - తత్ర కస్మిన్కృచ్ఛ్రే కా సంఖ్యాకా గావో దాతవ్యా ఇ
త్యత ఆహ ॥ ఏకాం కృచ్ఛ్రేతికృచ్ఛ్రే ద్వే తిస్రశ్చాంద్రాయణే వ్రతే -గవామభావే నిష్కం వా సాశీతిశత కృచ్ఛ్రదః॥
జపదానేపి తత్తుల్యం కూశ్మాండగణహోమకృత్ ॥ సర్వపాపప్రణుత్యర్థమథ వ్యాధివిపర్యయః॥ ఏకాం గాం
కృచ్ఛ్ర ఇత్యాది ॥ ఏకాం గాం కృచ్ఛ్రే ప్రాజాపత్యే ॥ కృచ్ఛ్రలక్షణం పరిమాణప్రకరణే అభిధాస్యతే ॥ సాశీతిశత

కృఛ్రదః షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తమశీత్యుత్తరం కృఛ్రాణాంశతంభవతి ॥ షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తప్రదర్శనంచ ప్రాయేణ కర్మవిపాకే క్షీణపాపత్వేన షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తాపేక్షయా అధికప్రాయశ్చిత్తప్రాప్త్యభావాత్ । సాశీతి శతకృఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గవాదికం దదాతి సాశీతి శతకృఛ్రదః ॥ అథవా ॥ కృత్వార్వాగ్బ్రహ్మహత్యాయాష్షడబ్దం కృఛ్రమాచరేదితి సంభావితపాపనివృత్త్యర్థం సాశీతిశతకృఛ్రదః । షడబ్దప్రత్యామ్నాయత్వేనగవాదిదాతాభవేదిత్యర్థః ॥ జపదానేపీతి ॥ జపశ్చదానంచ జపదానే తేపికుర్వీత- తత్రజపేతత్సూక్తంతత్తద్వ్యాధ్యుపశమనసమర్థసౌరాది సూక్తం భవతీత్యర్థః- దానంగోభూహిరణ్యాదీనాంతానిచపూర్వమభిహితాని । సర్వపాపనివృత్త్యర్థంకూశ్మాండగణహోమకృద్భవేత్ ॥ అథవ్యాధిపర్యాయః వక్ష్యతఇతి శేషః ॥ కర్మణోయోపాయత్వేనోపాయద్వయమభిహితమ్ కృఛ్రాదికరణం వ్యాధిప్రతికృతిదానంచేతి ॥ తత్రకృఛ్రశబ్దః తపఃప్రధానంకర్మ - వర్షకూశ్మాండగణహోమావపితపఃప్రధానావితితావపి ప్రాజాపత్యాదికృఛ్రకోటావేవాంతర్భవతః - అతస్సమగ్రాంకృఛ్రకోటిమభిధాయవ్యాధిప్రతికృతిదానంకర్తవ్యం ॥ తస్మాత్కూశ్మాండగణహోమావభిధీయ్యేతే ॥ యత్రకర్మణి । యద్దే

—* కూశ్మాండగణహోమః *—

వాదేవహేడనమిత్యాదయోమంత్రాస్తైత్తిరీయారణ్యకే సమామ్నాతాః ॥ సకూశ్మాండహోమః ॥ యస్మింశ్చాగ్నేవయసుపఠేతిచ ॥ తథాగ్నే మర్త్యేష్వప్రథమస్యప్రచేతస ఇత్యాద్యాబుచ తైత్తిరీయశాఖాయాంసగణహోమః ॥ తత్రజామదగ్న్యాభిహితకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామికూశ్మాండగణముత్తమమ్ । ఏనసాంస్థూలసూక్ష్మాణాంప్రాయశ్చిత్తంతువైదికమ్ ॥ అకుర్వన్విహితంకర్మనిందితంచ సమాచరన్ । ప్రసజ్జంశ్చేంద్రియార్థేషు ప్రాయశ్చిత్తీయతేద్విజః ॥ చతుర్వింశతి రాత్రిస్తు పరివేత్తాపి దీక్షితః । ద్వాదశత్వగ్రదిధిషు వ్వాదాత్రిర్వాదదన్నపి ॥ అగ్రదిధిషుః- జ్యేష్ఠే ఆకృతాధానేసతికనీయానాస్త్వగ్నిమాదధాతితదాజ్యేష్ఠస్త్వగ్రదిధిషురిత్యుచ్యతే- పరివిత్తిరిత్యర్థః ॥ తిస్రోరాత్రీః కునఖీశ్చభవతిదీక్షితోద్విజః - సమాంసమన్నమశ్నీయాన్నోషెయోషాంకామినీమపి ॥ నోపర్యాసీతవధ్వాయాంజిగుప్సేతాన్ఋతాద్ద్విజః- పయోవ్రతంబ్రాహ్మణస్యయావాగూఃక్షత్రియస్యచ ॥ ఆమిక్షాచాపివైశ్యస్యప్రాయశ్చిత్తార్థమిష్యతే । సావిత్రీంచజపేన్నిత్యంపవిత్రాణిచశక్తితః । సర్వేష్వేవవ్రతేష్వేవంప్రాయశ్చిత్తార్థమిష్యతే ॥ ఇతిజామదగ్న్యప్రోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ అథబోధాయనోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ ఏనోభ్రూణహత్యయాస్తస్మాన్ముచ్యతఇతి ॥ అథకూశ్మాండైర్జుహుయాద్యోపూతఇవమన్యేత- భ్రూణహత్యాయాస్తస్మాన్ముచ్యతఇతి ॥ అయోనౌరేతస్సిక్తః స్వప్నేనోత్పన్నః- భ్రూణహత్యాబ్రహ్మహత్యా - యోవా పవిత్రకామోవా అమావాస్యాం పౌర్ణమాస్యాంవా కేశశ్మశ్రులోమ నఖానివాపయిత్వా బ్రహ్మచారికల్పేన వ్రతముపైతి సంవత్సరంమాసం చతుర్వింశతి ద్వాదశషట్త్రిస్రోరాత్రీర్నమాంసమశ్నీయాన్నస్త్రియముపేయాన్నోపర్యాసీతజుగుప్సేతానృతాత్ - పయోవ్రతీప్రథమఃకల్పః ॥ యావకంచోపభుంజీతకృఛ్రం ద్వాదశరాత్రైవాభైక్షేతవాతద్విధిష్వితి ॥ తద్విధిషుకృఛ్రశత్రైకభక్తాదిషు విధిషు ఏకభక్తాదీని నిష్పాదయేదిత్యర్థః ॥ యవాగూంరాజన్యఆమిక్షాంవైశ్యః - యదిమన్యేతోపదస్యా- పదాసాయేతి చాబ్రాహ్మణః । పాకయజ్ఞకధర్మేణాగ్నిముపసమాధాయసంపరిస్తీర్యపరిధానప్రభృత్యగ్నిముఖాంతం కృత్వాసావిత్రీంపుణ్యకోనువాశ్యామనూచ్య సావిత్ర్యాపక్వాజ్జుహోతి ॥ అథస్విష్టకృతంహవ్యవాహమభిమాతిషాహామిత్యనూవ్యస్విష్టమగ్నేఅభితత్పృణాహీతియాజ్యయాచరుశేషంజుహోతి ॥ అథకూశ్మాండైర్యద్దేవా దేవహేడనం యదదీవ్యన్నృణమహంబభూవాయుష్టే భూవాయు

ప్తే విశ్వతో . ధవిత్యేతైస్త్రిభిరనువాకైః ప్రతిమంత్రమాజ్యం హుత్వా హ-సిం హ్యావ్యాఘ్రి ఇతి చతసృభిః స్వాహా
తిః అగ్నేభ్య అపతన్నగ్నే అంగిరః పురుహూతాసహా ర్యోతిద హుత్వా సమిత్పాణిర్యజమానః లోకేప స్యా
యా వైశ్వానరాయ ప్రతివేదయామ ఇతి ద్వాదశచేతసనూక్తేనోపతిష్ఠతే- యన్మ్మమనసా వాచాకృత ఏనః య
థాతథు స్వాపశోథనరంధచాపి జయప్రభృతిసిద్ధమా ధేనువరప్రదానాత్-ఇతిబోధాయనోక్తకూశ్మాండవిధిః॥
అథ కూశ్మాండహోమవిధిః జామంత్ర పాదానుష్ఠానక్రమసహితః ప్రదర్శ్యతే ॥ తత్రైకోజమదగ్నిప్రోక్తః పక్వ
హోమాదిసహితో లఘుకల్పః ప్రదర్శితః - అపరశ్చపక్వహోమాదిసహితో గురుకల్పో బోధాయన ప్రోక్తోని
రూపితః - సర్వశాఖాధికరణ తథైవబహుభిర్నిరూపితః - కూశ్మాండహోమ ఎకఎవేతి గుణోపసంహారన్యా
యేనఅవిరుద్ధసకలాంగోపసంహారకర్తవ్యః ॥ అథవైవసిగురుణి గురూణి లఘుని లఘూనీతి గౌతమస్మర
ణాత్ ॥ అపనోద్య పాపాల్పత్వే లఘుపక్షస్స్వీకార్యః - ఇతరథా గురు పక్షాదర ఇతి వ్యవస్థా॥ యోమహాపా
తకాదిదోష దూషితః కృత ప్రాయశ్చిత్తోపి మనః పరితోషం న ప్రతిపద్యతే - యశ్చాగమ్యాయాం యోనౌ
వా రేతస్సించతి- యశ్చబ్రహ్మహత్యావర్జం షాణ్మాస ద్వాదశ వార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తానాము విషయాణి మహా
పాతకాని కరోతి॥ యోపి పవిత్రకామస్స కూశ్మాండహోమం కుర్వీత- యశ్చాధానాదీని కర్మాణి చికీర్షతి-
సోపి కర్మాదిషు కూశ్మాండీభిర్జుహుయాత్ ॥ అథ ప్రయోగః - అమావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం వా
నక్షత్రే వా పవిత్రకాలే పూర్వాహ్ణే కేశశ్మశ్రునఖాదివాపయిత్వా తీర్థానవగాహనమన మంత్రప్రోక్షణ పుణ్యా
హవాచనాని కృత్వా స్థండిలముపకల్ప్య స్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాణానాయమ్యాగ్ని ప్రతి
ష్ఠాతః పూర్వం పశ్చాద్వా విధాయ అముకప్రయోజనార్థం కూశ్మాండహోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య చరుహో
మపక్షే యథాశాఖం సవితా దేవతా చరుహాజ విరాఘారంచ తం సమిత్యాద్యఖిలమప్యపరిస్తీర్య పాత్రాసాదన
పాకాన్నం చ యథాగృహ్యం విధాయ చరుం పక్వమభిఘార్యోద్వాస్యప్రతిష్ఠితమభిఘార్యావదాన ధర్మేణావదా
య సావిత్రీపురోనువాక్యామనూచ్య సావిత్ర్యైవ యాజ్యయా జుహుయాత్ ॥ గాయత్ర్యా విశ్వామిత్రఋషి
స్సవితా గాయత్రీచ్ఛందశ్చరుహోమే వినియోగః - ఓం తత్సవితుర్వరే- ప్రచోదయాత్ - ఓమితి సావిత్రీపు
రోనువాక్యామనూచ్య పునరపి సావిత్రీమేవ యాజ్యాం పఠిత్వా స్వాహా సావిత్ర్యా ఇదం జుహోతి- తతస్స్విష్ట
కృతమవదాయ మాన్యా వాహామితి పురోనువాక్యామనూచ్య స్విష్టమగ్న ఇతి యాజ్యాం స్వాహాంతం పఠిత్వా జు
హోతి ॥ ద్వయోరనయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః అగ్నిస్స్విష్టకృద్దేవతా- అనుష్టుప్ - విరాట్ఛందః - స్విష్టకృ
ద్ధోమే వినియోగః - అత్రాగ్నయే స్విష్టకృత ఇత్యుద్దేశత్యాగః - హుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థపర్ణేషు నిద
ధాతి - అథయద్దేవా దేవహేడనమితి త్రిభిరనువాకై రాజ్యహోమః - కేచన సావిత్ర్యా పక్వహోమానంతరం
స్విష్టకృతమవదాయ స్థాపయిత్వా యద్దేవేత్యాదిభిరనువాకై రాజ్యహోమం విధాయ స్విష్టకృద్ధోమమిచ్ఛంతి యే
చ పక్వహోమం న కుర్వతే తేషామాజ్యభాగానంతరమేవ త్రిభిరనువాకై రాజ్య హోమః _ తత్ర యద్దేవా దేవ
హేడనమిత్యేకపంశత్యృచస్య బ్రహ్మా స్వయంభూరుషిః - లింగోక్తా దేవతా ఆదిత ఆరభ్య చతస్రో నుష్టు
ప్ఛందః - షష్ఠీ షడవసానా అతిజగతీ సప్తమీ జగతీ అష్టమీ త్రిష్టుప్ - నవమీ షట్పదా జగతీ - దశమీ బృహతీ- త
తో ద్వే షట్పదే శక్వర్యౌ త్రయోదశీ త్రిష్టుప్ - చతుర్దశీ సప్తపదా - పంచదశ్యనుష్టుప్ - షోడశ్యనుష్టు
బ్విరాట్ - సప్తదశీ గాయత్రీ- తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః - ఏకవింశ్యనుష్టుప్ - ఆజ్యహోమే వినియోగః - అథ
మంత్రాః - యద్దేవా దేవేత్యనువాకః యదదీవ్యమితి ద్వితీయానువాకస్య త్రయోదశర్చస్య బ్రహ్మా స్వయంభూ
ఋషిః - లింగోక్తా దేవతా- ఆద్యాః ప్రస్తారపఙ్క్తయః - ద్వితీయాద్యాశ్చతస్రస్త్రిష్టుభః - షష్ఠీ గాయత్రీ

సప్తమ్యాస్త్రిష్టుభః - దశమ్యనుష్టుప్ - ఏకాదశీతనుః - పదోష్ణిక్ - ద్వాదశ్యనుష్టుప్ - ఆజ్యహోమే విని యోగః - యుక్ష్వద్వ్యంశ్యణమితి ద్వితీయోనువాకః - అనుష్టుబితి తృతీయానువాకస్య సప్తదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వ యంభూఋషిః - లింగోక్తా దేవతా - ఆద్యానుష్టుప్ - ద్వితీయాతృతీయే త్రిష్టుభౌ - తతష్షడనుష్టుభః - పంచదశీ కకుద్మతీ - షోడశ్యనుష్టుప్ - సప్తదశీ పంక్తిః - శక్వర్యత్యష్టివిరాట్ - ఆజ్యహోమే వినియోగః - ఆయుష్టఇతి సప్తతీయోనువాకః - ఇత్యనువాకత్రయేణ ఏకైకస్యర్చా ప్రతిమంత్రం హుత్వా - యజమానోగ్నేర్దక్షిణతస్స మిత్పాణిరుదఙ్ముఖ ఆసీనో వైశ్వానరాయ ప్రతివేదయామ ఇతి ద్వాదశర్చేన సూక్తేన అగ్నిముపస్థాయ యస్మైమ నసేత్యనయా స్వాహాంతయా సమిధమగ్నౌ ప్రక్షిప్య జయాదిహోమం కుర్వీత - ఏతచ్చ జుహుదగ్నిమతే బోధాయన మతేనువాకత్రయే ఆజ్యహోమానంతరం సిహ్మేవ్యాఘ్ర ఇత్యాద్యాభిశ్చతసృభిస్స్రుచాహుతీ రాజ్యం ప్రత్యే కం హుత్వా యజమానః పూర్వోక్తమంత్రేణాగ్నౌ ప్రక్షిప్య జయాదిభిర్హుత్వా ప్రణీతామోక్ష బ్రహ్మవిస ర్జనాంతం కర్మ కుర్వీత - యోవాజ్యహోమానంతరం కుర్వీత యోవాజ్యహోమానంతరం స్విష్టకృద్ధోమం మన్వేతే - సమిధమాదాయానంతరం త్రైః పూర్వాంతేం హుత్వా జయాదికం కుర్వీత - ఏతచ్చ పాపతారతమ్యానుసా రేణ పూర్వోక్త త్రిరాత్రాదిసంవత్సరాంతపక్షాణాం మధ్యే న్యతమపక్షాశ్రయణేన కర్తవ్యం - యావత్కర్మసమా ప్తి పయోవ్రతం బ్రాహ్మణస్య యవాగూ రాజన్యస్య ఆమిక్షా వ్రతం వైశ్యస్య యది మన్యేత పయోవ్రతాదిభిః క్షీణో భ వామీతి తదౌదనాదిభిః పూర్వోక్తైశ్శరీరధారణం కుర్వీత పయోవ్రతమిత్యాదేరయమర్థః॥ పయ ఏవ బ్రాహ్మణ స్సకృద్భుంజీత - తథా క్షత్రియో యవాగూం - వైశ్యస్త్వామిక్షామితి॥ అథ సిహ్మేవ్యాఘ్ర ఇత్యాదయో మంత్రా ఋ ష్యాదిసహితాః ప్రదర్శ్యంతే - సిహ్మేవ్యాఘ్ర ఇతి చతసృణాం సోమ ఋషిః - త్విషి దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః - ఆ జ్యహోమే వినియోగః - అగ్నేభ్యావర్తిన్నితి - చతసృణామగ్నిఋషిః - అగ్నిరభ్యావర్తీ దేవతా - ఆ ద్యా పంచపదోష్ణిక్ ద్వితీయా పంచపదా మహాబృహతీ - ఇతరే ద్వే గాయత్ర్యౌ ఆజ్యహోమే వినియోగః - అథ సమి ధమాదాయోపస్థానం కుర్వీత వైశ్వానరాయేత్యనేన సూక్తేన అస్య సూక్తస్య ద్వాదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వయంభూ ఋషిః - వైశ్వానరార్థలింగోక్తా దేవతా - అద్యే త్రిష్టుభౌ - తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః ॥ అష్టమీ పఙ్క్తిః - తతో ద్వే త్రిష్టుభౌ - ఏకాదశీ ద్వాదశీ పంచపదే శక్వర్యౌ ఉపస్థానే వినియోగః - వైశ్వానరాయ ప్రతి వేదయామ ఇ త్యుపస్థాయ యస్మై ఇత్యనయర్చా సమిధమగ్నావాదధ్యాత్ - అస్యా ఋచోపి బ్రహ్మా స్వయంభూ ఋషిః - అగ్నిర్దేవతా అనుష్టుప్ఛందః - సమిద్ధోమే వినియోగః ॥ అథ జయాది హోమః ॥ ఆజ్యహోమాత్పూ ర్వం స్విష్టకృద్ధోమాకరణపక్షే పూర్వం తేన హవిషా స్విష్టకృతం జుహోతి - హవ్యవాహమితి పురోనువా క్యామనూచ్య స్విష్టమగ్న ఇతి యాజ్యయా అథ హుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థపర్ణేషు నిధాయ - కర్మసమృ ద్ధ్యర్థం జయాదిహోమం కరిష్య ఇత్యభిలప్య జయాదిహోమం కుర్వీత - తత్ర త్రయోదశానాం యజ్ఞరూపా ణాం జయమంత్రాణాం విశ్వేదేవా ఋషయః ప్రతిమంత్రం ప్రథమపదోక్తా గుణవిశిష్టా దేవతా ఆజ్యహోమే వి నియోగః - కర్మసమృద్ధ్యై వా వినియోగః ॥ చిత్తం చ స్వాహా - చిత్తాయేత్యుద్దేశత్యాగః - ఏవమేవ స్వాహాప్ర భృత్యుత్తరత్రాపి ద్రష్టవ్యం ॥ అథాభ్యాతానాః - అష్టాదశానామభ్యాతానానాం విశ్వేదేవా ఋషయః ప్రతి మంత్రం ప్రథమపదోక్తా గుణవిశిష్టా దేవతా - యజుషాం నచ్ఛందో నియమః - ఆజ్యహోమే కర్మసమృద్ధ్యర్థే వా వినియోగః - ఇత్యభ్యాతానా నవ రాష్ట్రభృతః॥ అత్రామ్నాయపాఠేన ద్వాదశమంత్రా అర్థతస్తత్ర ఏవ ద్వావింశతిః ॥ ఏషాం ద్వావింశతేర్యజుషాం విశ్వేదేవా ఋషయః - స్వస్వమంత్రోక్తగుణవిశిష్టా గంధ ర్వాప్సరసశ్చ దేవతాః - ఆమ్నాయపాఠేన సప్తమస్య ద్వాదశస్య చ భువనస్పతి దేవతా - ఆజ్యహోమే విని

యోగః - కర్మణస్సమృద్ధ్యర్థేవా వినియోగః - ఋతాషాడృతధామాగ్నిర్గంధర్వస్స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తస్మై స్వాహా ॥ ఋతాసాహే ఋతధామ్నేఽగ్నయే గంధర్వాయ స్వాహా ఓషధయోప్సరస ఊర్జో నామ స ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తా ఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాంతు తాభ్యస్స్వాహా - ఓషధీభ్యోఽప్సరోభ్య ఊర్గ్భ్య ఇత్యాది - జయాభ్యాతానానా రాష్ట్రభృచ్చేతి గుణత్రయమంత్రహోమా ఉచ్యంతే - తథా సమనంతరవక్ష్యమాణాః ప్రజాపతయ ఇత్యారభ్య స్విష్టకృదంతాః పంచాప్యుపహోమా అభిధీయంతే - ఏతే పంచ ప్రాయశ్చిత్తార్థమపి - తత్ర పంచానాం మంత్రాణాం ప్రజాపతయ ఇత్యాదీనాం మధ్యే ప్రథమాంత్యయోర్విశ్వే దేవా ఋషయః ఆదిత ఆరభ్య ప్రజాపతిరగ్నిర్వాయుస్సూర్యస్స్విష్టకృద్దేవతాః - ప్రజాపతయ ఇతి త్రిష్టుప్ - అవ్యాహృతి దేవీ గాయత్రీ । ద్వే ఉష్ణిహా - యదస్యేతి ద్రాష్టాంయజుః - ఆజ్యహోమమేకర్మణస్సమృద్ధ్యర్థేవా వినియోగః - అనాయాజ సమిధమగ్నయే స్వాహేత్యగ్నావాధాయ పక్వహోమముపస్థే బహిరంజన పరిధిప్రహరణ సగ్ంస్రావహోమాంతం కుర్వీత - విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్సగ్ంస్రావం జుహోతి - అథవా ప్రజాపతిమృష్టస్సగ్ంస్రావ భాగాస్థేతి యజుః పఠిత్వా జుహుయాత్ - అనాజ్ఞాతత్రయస్య విశ్వేదేవా ఋషయః - అగ్నిర్దేవతా - ఆద్యే త్రిష్టుభౌ - తృతీయానుష్టుప్ - అనాజ్ఞాతదోషనివృత్త్యర్థే జపే వినియోగః ॥ అథ యద్భేదపరిహారార్థం భువస్స్వాహేతి జుహుయాత్ - అత్ర ఋష్యాది ప్రాగేవాభిహితం ॥ అథ యత ఇంద్రస్వస్తిదేతి చాభ్యాం జుహుయాత్ - ఏతయోర్విశ్వే దేవా ఋషయః - అనుష్టుప్ఛందః - న్యూనాతిరేకపరిహారార్థే వినియోగః - అథ యన్మ ఆత్మనః పునరగ్నిరితి ద్వే ఆహుతీ జుహుయాత్ - క్రమేణ మంత్రయోరేతయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః - ఆద్యస్యాగ్నిర్జాతవేదా దేవతా - ద్వితీయస్యాగ్నిబృహస్పత్యశ్వినా దేవతేః - కర్మణస్సగుణత్వే వినియోగః - అథేదం విష్ణుస్త్ర్యంబకమిత్యాభ్యాం హోమః - తత్ర క్రమేణ విశ్వేదేవా ఋషయః - విష్ణురుద్రౌ చ దేవతే - యథాక్రమం - క్రమేణ గాయత్ర్యనుష్టుప్ఛందః - సమూఢమస్య పాగ్ంసురే - విష్ణవే ॥ అథాభిర్గీర్భిరిత్యనయా జుహుయాత్ - అస్యా విశ్వేదేవా ఋషయః - ఇంద్రో హరిర్వా దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - వర్ణకాలస్వస్థానలోప పరిహారార్థే వినియోగః - అథ పునస్త్వనయా వ్యస్తవ్యాహృతిభిశ్చ హోమః - వ్యాహృతీనామృష్యాదీని ప్రాగభిహితాని - పునస్త్వేత్యస్య అగ్నిరుషిః - వసురుద్రాదిత్యా దేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - మంత్రచతుష్టయస్యావఘాతదోషపరిహారార్థే వినియోగః - అత్ర వ్యాహృతిభిర్హుత్వా - పునస్త్వేత్యనయా చ హుత్వా అథ సమస్త వ్యాహృతిభిర్జుహుయాత్ ॥ పరిషేచనాది బ్రహ్మవిసర్జనాంతం కర్మ కుర్వీత - ఏతచ్చ యావంతి వ్రతదినాని తేషు ప్రతిదినమావర్తనీయం ॥ అథ కూశ్మాండహోమే తైత్తిరీయశాఖాసమామ్నాయ గృహీతా మంత్రా అంగభావం భజంత ఇతి తత్ర కాండానుక్రమేణార్షమభిహితం - అథ శాఖాంతరానుసారేణార్షభేదేపి న విరోధః ఏవమేవోత్తరగుణహోమేష్వవగంతవ్యం ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహీతే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య - సత్కర్మ మాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణోఽద్వితీయః ప్రథితస్తరంగః. ఇతి శ్రీ పండితపారిజాతకతారిమల్లేత్యాది బిరుదరాజ విరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే ద్వితీయస్తరంగః. ... ... ❊

—❊ అథ గణహోమః. ❊—

సచాపస్తంబమతానుసారేణ తావదభిధీయతే ॥ అథానేకావామ్యానాం కర్మణాం వా ఆదౌ పవిత్రత్యాదికామో నాయి దాతదైతత్కర్మకర్తవ్యం - ఏషు కర్మసు పతిపత్న్యోస్సహాధికారః తేషామాధానాదీనామాదౌ పత్నీ సహితోన్యత్ర పవిత్రకామః స్వయం యజమానో దర్భేష్వాసీనో దర్భాన్ ధారయమాణః -

ప్రాణానాయమ్యాముకప్రత్యాయనార్థం సప్తాహం సవనత్రయం గణహోమం హోష్యామీతి సంకల్ప్య-స్వస్వగృహ్యానుసారేణాగ్నిస్థాపనప్రభృతిస్థాలీపాకప్రతిష్ఠితం చరుభిఘారణాంతం కృత్వా పాత్రప్రయోగకాలే ప్రోక్షణపాత్రేణ సహ ప్రణీతాపాత్రం తంతుభిర్వేష్టితం కలశం చ ప్రయుజ్య ప్రణీతాప్రణయనకాలే ప్రణీతామాసాద్య కలశే సపత్రే సఆనియ్యోత్పూయ నిదధాతి॥ ఆజ్యాలాపనప్రభృత్యగ్నిముఖాంతే కర్మణి కృతే చరోర్ఘృతమన్నం దర్వ్యాముపస్తీర్య ద్విరవదాయాభిఘార్యాగ్నే నయేతి షడర్చేన సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశర్చేన అగ్నిమన్వేతి ద్వావింశత్యృచేన మృగారసూక్తేన యావామింద్రావరుణేతి చతుర్మంత్రేణ యోవామింద్రావరుణేత్యనేన చాష్టమంత్రేణ పవమానస్సువరిత్యనేనానువాకేన సప్తదశర్చేన యద్దేవా దేవ హేడనమితి వింశత్యృచేన అచ్ఛిద్రపరితే చానువాకేన వైశ్వానరోన ఊత్యేత్యష్టమంత్రైరేతైరష్టభిర్గణైః ప్రతిమంత్రం జుహోతి అపి వా సకృదపహత్య జుహ్వా యావదర్థ్యాత్ - తతో జయాదయః - జయాదిహోమపక్షే జయాదీన్కృత్వా స్విష్టకృతం జుహోతి - తత్ర సకృదుపస్తరణం సకృదవదానం ద్విరభిఘారణం చ - తతశ్చావశిష్టం కర్మ యథాగృహ్యం కుర్వీత - అస్య కర్మణః ప్రాయశ్చిత్తార్థత్వే శమ్యాః పరిధయః ప్రకారాంతరత్వే పరిధిప్రహరణం భవతి - తతః కలశమాదాయ చతుష్పథం గత్వా పాదప్రక్షాలనం కృత్వా చమ్య ప్రాఙ్ముఖ ఆసీనః కలశమాదాయ సిహ్మే వ్యాఘ్ర ఇత్యనువాకేన కలశస్థాం స్వాత్మనశ్ఛాయాం దృష్ట్వా పత్నీభిస్సకలకర్తృత్వే స్వాత్మనశ్ఛాయాం దృష్ట్వా - సుమిత్రా న ఆప ఓషధయస్సంత్వితి భూమ్యాం కించిజ్జలమాసిచ్య దుర్మిత్రాస్తస్మై భూయాసురిత్యాదినా పృష్ఠతః కలశం క్షిపేత్ ॥ యస్యామస్య దిశి ద్వేష్యో భవతి తత్రాహ- ఉపస్పృశ్య గృహం వ్రజేత్-ఏవం సప్తాహం త్రిషు సవనేషు కృత్వాశీర్వచనం కారయేత్ - బ్రాహ్మణభోజనం కుర్వీత- సప్తాహం సవనత్రయే మానవ్రతీ సకృద్ధవిష్యాశీ నియతేంద్రియశ్శుభవేత్ ॥ ఇత్యాపస్తంబీయగణహోమః. అథ బోధాయనగణహోమః. కామ్యానాం కర్మణామాధానస్య వా ఆదౌ యదా వా పవిత్రకామనా తదా గణహోమం కుర్యాత్ ॥ పూర్వాహ్ణే ప్రతిష్ఠాపనాంతం కృత్వా ప్రాణానాయమ్య సకలపాపక్షయార్థం అశేషకర్మానుష్ఠానయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం వా గణహోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య॥ తత్ర సవితా దేవతా-ఆజ్యాంతం తంత్రమిత్యాదిసంకల్ప్య పక్వహోమాంతం కృత్వా అవశిష్టచరౌ ప్రభూతమాజ్యమానీయ మేక్షణేనోదఘృతం జుహోతి ॥ అగ్నే నయేతి షడృచేన పవిత్ర సూక్తేన సహస్రశీర్షేతి పురుషసూక్తేన అష్టాదశర్చేన అగ్నే మన్వేతి మృగారసూక్తేన ద్వావింశత్యృచేన చతుష్ప్రతీకేన యావామింద్రావరుణేతి చత్వారో మంత్రాస్సానుషంగాః -యోవామింద్రావరుణావగ్నావిత్యష్టౌ మంత్రాః ॥ ఇత్యంహోముచాభ్యాం గణాభ్యాం పవమానస్సువరిత్యేతేన అనువాకేన సప్తదశర్చేన యద్దేవా దేవహేడనమిత్యచ్ఛిద్రపరితేనానువాకేన వింశత్యృచేన వైశ్వానరోన ఊత్యేత్యష్టాభిరిష్టాభిర్గణైస్సూత్తరం శతం వారుణం జపిత్వా - స్విష్టకృతమాదాయ వ్యాహృత్యా స్విష్టకృతాదివరదానాంతం కృత్వా ఉదకపాత్రమాదాయ నైరృతీం దిశం గత్వా చతుష్పదే ఉపవిశ్యోదపాత్రం పురో నిధాయ తత్రాత్మనో రూపమవేక్షమాణః పాప్మనోపనిధీన్ప్రస్థానం వివిచ్య తత్ర నిధాయ నినీధీక్ష మంత్రైః సిహ్మే మే మన్యురిత్యాద్యంతమనువాకం నిగద్య వినీయాపః పరాస్య పాత్రమనవేక్షమాణ ఆగత్య హస్తౌ పాదౌ ప్రక్షాళ్య తెనైవావసథమేత్య స్నానం కుర్యాత్ - ఏవమేవ సప్తాహం సవనత్రయే కృత్వా సప్తాహం తే పాయసేన సర్పిషా బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యో గోభూమితిలహిరణ్యాని దత్వా సర్వేభ్యః పాప్మభ్యః మహాతః పాతకాత్క్రమ్యానాం కర్మణామాధానాదికర్మణాం చ యోగ్యో భవతి - ఇమాం క్రియామాచార్యపితృమాతృణాం న చ కుర్యాత్-నాన్యస్య కుర్వన్నశ్యతి - కారయిత్వా సర్వస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే - అబ్దాయనర్తుమాసపక్షా అవికల్పితాః కాలాః

అష్టానాంగణానాం హోమమాత్రమపి కుర్యాత్ ॥ ఏకం వాగణం జుహుయాత్ - జపేద్ద్వాదశ పూర్వోక్తాద
శాపరానాత్మానంచైవ వింశకంయావచ్ఛక్ష్యతి తావత్తు నాతి - య ఏతద్వ్యాచయతి యశ్చైవ తదాహ యస్మా ఏత
దాహేత్యాహ భగవాన్బోధాయనః॥ ఇతిబోధాయనోక్తగణహోమవిధిః॥ అథ మంత్రపాదానుష్ఠానక్రమ
సూత్రంప్రదర్శ్యతే- అత్రాపి గురులఘుకల్ప్యాచారే కూశ్మాండహోమోక్తైవ గ్రాహ్యా వ్యవస్థా అథానం
వాచికీర్షుః కామ్యకర్మాణి వాచికీర్షుస్తదాదౌ యదా వా సాక్షాద్ద్వాదశవార్షికాది ప్రాయశ్చిత్తావిషయ
మృతపాపనివృత్తికామనా తదా వా యజమానస్సాంగత్వానిత్యకర్మసు పత్న్యా సహాధికారః - స్వపత్నీసహితః
పత్నీ బహుత్వే అనిషిద్ధాభి స్తాభిశ్చ సహితః పాపక్షయార్థ మస్య కర్మణః స్వయమేవైకః పవిత్రపాణి
ర్దర్భేష్వాసీనః ప్రాణానాయమ్యోక్తప్రయోజనార్థం సప్తాహం సవనత్రయే గణహోమం హోష్యామీ
తిసంకల్ప్య సంకల్పానంతరం పశ్చాద్యథాగృహ్యమగ్నింప్రతిష్ఠాప్య- యథాశాఖం వ ప్రధానచరు హో
మాత్ప్రాగ్భూతహోమానుకరణపక్షే సవితా దేవతా- ఆహారవత్తంత్రమిత్యాద్యభిలప్య స్థాలీపాకవత్పత్న్యై
వహంతీత్యాది ప్రతిష్ఠితచర్వభిఘారణాంతంకృత్వా పాత్రప్రయోగసమయే ప్రోక్షణీపాత్రేణ సహ ప్రణీతాపా
త్రం తథాభూతం తంతువేష్టితం కలశం చ ప్రయుజ్య ప్రణీతాప్రణయనకాలే ప్రణీతాద్యాపాద్యతతస్సపవిత్రే
ష్వపఆసీయోత్పూయ ప్రణీతాపాత్రస్యోత్తరతో నిదధీత - తతశ్చ బ్రహ్మప్రతిష్ఠాపనాజ్య విలాపన ప్రభృత్యగ్ని
ముఖాంతం కృత్వాంగభూతపక్వహోమపక్షే చరుమవదానధర్మేణ బోధాయన కూశ్మాండహోమో
క్తరీత్యా గాయత్రీపురోనువాక్యామనూచ్యతమేవయాజ్యాం పరిత్వా స్వాహేతి పవిత్ర ఇత్యుద్దేశత్యాగః - ఆప
స్తంబమతే - అగ్నిముఖానంతరమేవ ప్రధానచరుహోమః - బోధాయనమతే త్వంగభూతపక్వహోమానం
తరం అథవా చరౌ ప్రభూతం ఘృతమానీయ దర్వ్యాముపస్తీర్య ద్విరవదాయాభిఘార్యాగ్నౌ నయేతి సూక్తేనాన్యైశ్చ
వక్ష్యమాణైః పురుషసూక్తాదిభిస్తూత్తరంశతం ప్రతిమంత్రం జుహుయాత్ బోధాయనమతేత్వవదానధర్మేణాదా
య పూర్వోక్తైరేవమంత్రైర్హోమః తత్తేనోపభూతం జుహుయాత్ -అగ్నే నయేతి షడర్చస్య పవిత్రస్య విశ్వేదేవా ఋ
షయః -అగ్నిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - చరుహోమే వినియోగః - సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశర్చస్య పురుషసూ
క్తస్య ప్రజాపతిఋషిః- జగద్బీజపురుషో నారాయణో దేవతా-ఆద్యాః పంచదశానుష్టుభః అంత్యాస్తిస్రస్త్రిష్టు
భః - చరుహోమే వినియోగః- అయమపరో గణః అగ్నేర్మన్వేతి ద్వాదశర్చస్య మృగారసూక్తస్య విశ్వేదే
వా ఋషయః - లింగోక్తా దేవతా - ఆదితస్సప్తోపరిష్టాజ్జ్యోతిషః అష్టమీ చతుష్పదా పఙ్క్తిః- తతః పంచోపరి
ష్టాజ్జ్యోతిషః చతుర్దశీపంచదశీషోడశ్యోనుష్టుభః - సప్తదశీ గాయత్రీ - తతస్త్రిష్టుభః ఏకోన వింశీచో
పరిష్టాజ్జ్యోతిషా అస్యేద్వే త్రిష్టుభౌ చరుహోమే వినియోగః - అయం తృతీయో గణః - యావామింద్రావరు
ణేత్యేషాం చతుర్ణాం యజుర్మంత్రాణాం విశ్వేదేవా ఋషయః-ఇంద్రావరుణౌ దేవతే- చరుహోమే వినియోగః-
అయం చతుర్థో గణః - యో వామింద్రావరుణావిత్యష్టానాం యజుర్మంత్రాణాం విశ్వేదేవా ఋషయః-ఇం
ద్రావరుణౌ దేవతే- అయం పంచమో గణః- పవమానస్సువర్జన ఇతి సప్తదశర్చానువాకస్య సోమ ఋషిః-లిం
గోక్తా దేవతా- ఆద్యే ద్వే గాయత్ర్యౌ-తృతీయానుష్టుప్- చతుర్థీ పంచమ్యౌ గాయత్ర్యౌ - తతో త్రిష్టుభౌ-
అష్టమీ గాయత్రీ - తతోష్టావనుష్టుభః - సప్తదశీ త్రిష్టుప్ చరుహోమే వినియోగః - అయం తు షష్ఠో గణః
యద్దేవా దేవహేడనమిత్యచ్ఛిద్రపరితస్య వింశత్యృర్చస్యానువాకస్య విశ్వేదేవా ఋషయః - లింగోక్తా దేవతాః
ఆద్యా త్రిష్టుప్ - ద్వితీయా షడవసానా జగతీ - మహాపఙ్క్త్యాఖ్యా తృతీయానుష్టుప్ - చతుర్థీ త్రిష్టుప్ -
పంచమీ సప్తపదా శక్వరీ - షష్ఠీ త్రిష్టుప్ - సప్తమీ షడవసానా జగతీ- అష్టమీ షట్పదా తిజగతీ - నవమీ బృహతీ

తతోఽన్యేషట్పదే ద్వావింశీ త్రిష్టుప్ త్రయోదశీ సప్తపదా - అష్టిశ్చతుర్దశ్యనుష్టుప్ - పంచదశ్యనుష్టుప్ - విరాట్షోడశీ - గాయత్రీ - తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః - వింశత్యనుష్టుప్ - చరుహోమే వినియోగః - అయమనువాకస్సప్తమో గణః ॥ వైశ్వానరో న ఊత్యా - తృతీయా జగతీ - తతస్త్రిస్త్రిష్టుభః - సప్తమీ జగతీ - అష్టమీ త్రిష్టుప్ - చరుహోమే వినియోగః. తత్ర సప్తమీ ఋగస్మాకమగ్నే మఘవత్సు ధారయానామి క్షత్రమజరం సువీర్యం - వయంజయేమ శతి - తవోతిభిః - వైశ్వానరస్య - మభిష్టిభిః ఇతో జాతో విశ్వమిదం స్వాహేతి స్విష్టకృజ్జుహుయాత్ ॥ జయాద్యకరణపక్షే ప్రధాన హోమానంతరం స్విష్టకృతం జుహుయాదిత్యాపస్తంబ మతం - బోధాయన మతేతు ప్రధాన చరుహోమానంతర మవదాన ధర్మేణ స్విష్టకృత మవదాయ పూర్వోక్తప్రకారేణ పురోనువాక్యామనూచ్య యాజ్యయా జుహుయాత్ - ఏవం స్విష్టకృతం హుత్వా బ్రహ్మవరప్రదానాంతం కర్మ కుర్వీత - ఆపస్తంబమతేతు స్విష్టకృతం హుత్వా నూయాజమిధ్మసన్నహనం చాగ్నౌ ప్రహృత్య తతో స్యకర్మణః ప్రాయశ్చిత్తార్థే పరిధిప్రహరణాభావః ॥ ప్రకారాంతరత్వేతు బహిరంజనపరిధిప్రహరణ స్రుగ్ద్రావహోమాంతం కర్మ కృత్వా తతః ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్జుహుయాత్ - స్రుగ్ద్రావహోమప్రకారస్తు సమంత్రకోఽపి విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్స్రుగ్ద్రావభాగేభ్య ఇత్యాదినా గ్రంథేతు బహిరంజన పరిధిప్రహరణస్రుగ్ద్రావహోమాంతం కర్మ కృత్వా తతః ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్జుహుయాత్ - స్రుగ్ద్రావాదిహోమప్రకారోఽపి సమంత్రకోఽపి విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇత్యాదినా గ్రంథే జయాదిహోమానంతరం కూశ్మాండప్రకారేణ దర్శితః - అథ మతద్వయేఽపి బ్రహ్మవిసర్జనాంతే కర్మణి కృతే పూర్వాదికాస్థితకలశమాదాయ నైఋతీం దిశం గత్వా చతుష్పథం ప్రవిశ్య పాదౌ ప్రక్షాళ్యాచమ్య ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య కలశం పురో నిధాయ తత్ర పత్నీభిస్సహ కర్తృత్వే తాభిస్సహ ద్వైకస్యైకతృత్వే స్వయమేవ యజమానః కలశ ఆత్మనో రూప మవేక్ష్యమాణో ఽనిర్ధి సంజ్ఞికమంత్రసముదాయాత్మకం సింహే మే మన్యురిత్యనువాకే బోధాయనాచార్యప్రణీత కల్పసూత్రస్థం పఠేత్ - అస్యానువాకస్య సౌత్రత్వాద్దేవతా ఋష్యాదయో న దర్శితాః - సింహేత్యనువాకం జపేత్ - సింహే మే మన్యు—

బ్రహ్మజ్యేష్ఠే మేకిల్బిషం - ఆపేహి పాప్మన్ పునరపనాశితో భవానః పాప్మన్ సుకృతస్యలోకే । పాప్మన్ దేహ్యార్థే విహ్వతో యోనః పాప్మన్న జహాతి తముత్వా జహీనో వయం అన్యత్రాస్మన్నివిశతాం సహస్రాక్షో అమర్త్యో యో నో ద్వేష్టి సరిష్యతు యముద్విష్మస్తము జహీత్యభిమంత్ర్య - యస్యాం యస్యాం దిశి ద్వేష్యో భవతి తాం దిశమేతా ఆప ఉపసించేత్ - పృథుతస్సుమిత్రా న ఆప ఓషధయస్సంతు దుర్మిత్రా - వయం దిష్మ ఇతి - అథాప ఉపస్పృశ్య - పాత్రమనవేక్షమాణో యథేదం దేవయజనం ప్రవిశేత్ - తతస్స్నాయీత - ఏవం సప్తాహం సవనే మంత్రము కృత్వాంతే ఆశీర్వచనం కారయిత్వా పాయసేన సర్పిషా యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యో గోభూతిల హిరణ్యాని దద్యాత్ - యావద్వ్రతం సవనత్రయే మౌనీ సకృద్ధవిష్యాశీ యతేంద్రియశ్చ భవేత్ - ఏవం కుర్వన్ సర్వేభ్యః పాపేభ్యః ప్రముచ్యతే - వహోఽనువాఖ్యమహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య - సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణస్తృతీయః ప్రథితస్తరంగః. ఇతి కర్మవిపాకపరిభాషాయాం ప్రాసంగికం పరిసమాప్య ప్రకృతమనుసరామః. ❊

—❊ అథ వ్యాధివిపర్యయః. ❊—

అథ కర్మణః రోపాయకృచ్ఛ్రవ్యాధివిపర్యయాః క్లేశాసహత్వాత్తత్రాద్యే గాం దద్యాద్ద్వాభ్యాధికే కృతః - ఏకాకృచ్ఛ్రేతి కృచ్ఛ్రే ద్వే తిస్రశ్చాంద్రాయణే వ్రతే - గవామభావే నిష్కం వా సాశీతిశతకృచ్ఛ్రదః - జప్తధ్యానేపి తత్సూక్తం కూశ్మాండగణహోమకృత్ - సర్వపాపప్రణుత్యర్థం మథ వ్యాధివిపర్యయః । ఏతేక్లో

కాః కూశ్మాండహోమాత్ప్రాగ్వ్యాఖ్యాతాః- తత్రాథవ్యాధివిపర్యయఇత్యనేన వ్యాధిప్రతికృతిదానంవక్ష్యత ఇతిప్రతిజ్ఞాతం- తదానీంపవక్తుస్తదుపయుక్తంకించిదాహ ప్రతిమాయామాతంకనామ్నీదేవతా భవతి- తత్రపూజ్యాధిదేవతాతత్రవ్యాధిప్రతికృతిపూజాకర్మణ్యధిదేవతా సూర్యఇత్యర్థః పూజ్యాఅధునా వ్యాధి ప్రతికృతి ద్రవ్యపరిమాణమధిదేవతాపరిమాణంచాహ ॥ హేమ్నః పలాత్తదర్ధా ..ద్వాప్రకల్పయేత్ - సూర్యప్రతిమా

—* సూర్యప్రతిమాలక్షణమ్. *—

లక్షణమాహ॥ సూర్యంద్విలోచనం వక్త్రే ద్వేదధానంకరద్వయే। వ్యాధిప్రతిమాలక్షణం-తత్తద్వ్యాధిహారికర్మప్రకరణేపృథక్పృథగభిధాస్యతే- వ్యాధిభేదాత్ప్రతిమా లక్షణాన్యపిభిన్నాని - మంటపపరిమాణం వేదికాపరిమాణంచాహ - షోడశద్వాదశాష్టౌవాహస్తాన్మంటపేకృతే। తత్పాదేనోత్తరప్రాచ్యాంహస్తోఛ్రాయాంచవేదికాం॥ షోడశవా ద్వాదశవా అష్టౌవాహస్తాత్పరిమిత్యాశక్తితఃఏకఃభూయాద్భవతి। తైర్హస్తైస్సంఖ్యాకహస్తపరిమితమంటపోభవేత్। తస్మిన్మంటపేకృతేతత్పాదేనమంటపస్యచతుర్థాంశేన వేదికామేకహస్తోన్నతాంకుర్వీత మంటపస్యచతుర్థాంశాయామశ్చతుర్థాంశశ్చవ్యాయామోవేదికాయా భవతీత్యర్థః॥ ఉత్తరప్రాచ్యాంమంటపాంతరీశానదిశి - బ్రాహ్మణంవేదశాస్త్రజ్ఞం దాంతంశాంతంకుటుంబినం। సత్యసంధం సదాచారం నివృత్తంచ ప్రతిగ్రహాత్॥ ఆచార్యం వృణుయాద్భక్త్యావస్త్రమస్త్రాలంకారపూర్వకాత్ - యథాశక్త్యను సారేణ వస్త్రాలంకార దానాన్యాచార్యాయ వరణకాలేదత్వాచార్యాధీనోభవేత్- భక్త్యేశ్రమఉచ్యతే॥ సత్కారోగంధపుష్పాదిభిః పూజనం॥ ఆచార్యకృత్యమాహ॥ కృతోపచారసత్కారాం రాత్రౌప్రత్యధివాస్యచ। తాంప్రతిమామధిదేవతా రూపసూర్యప్రతిమామాతంకనామ్నీ మముకవ్యాధిదేవతామధివాసయామీతి వేదికాయా ఉపరిప్రతిమాం గంధపుష్పాద్యైరధివాస్యాతంకనామ్నై అముకవ్యాధిదేవతాయైనమఇతిషోడశోపచారపూజాంవిదధీత - అథసౌరాష్టాక్షరమంత్రేణ పూజయేత్-ఏవంరోగదేవతామధివాస్యాధిదైవతంసూర్యమధివాసయేత్ - తతస్సౌరాష్టాక్షరైః పూజయేత్ - తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అర్ధరాత్రేసపూతోవైశ్చతుర్థీమంటపాద్బహిః। ప్రాచ్యాంపాయసమాంసాదిబలింనిక్షిప్యమంత్రతః॥విప్రైఃపూతఆచార్యఃబలిదానమంత్రః-ఆదిత్యావసవోరుద్రా దేవాభూతాని పన్నగాః।బలిదానేనదత్తేనశాంతింకుర్వంతుసర్వశః॥ఇతిజాగరితోవసిస్నాత్వాధారయన్వాససీనవే।సితలేపంద్వదచ్చశుక్లమాల్యానులేపనః సాలంకారేస్యపర్యంతేమంటపస్యపర్యంతఇత్యన్వయః - అథవేదికాంవేదికాయా ఉపరిచతురశ్రంవామండలం॥తన్మధ్యేష్టదళాంబుజంలిఖిత్వాపిష్టచూర్ణేనతత్రోపర్యుపరిక్రమాత్- తిలానాంపంచచతుస్త్రిభిర్ద్రోణైస్తథాష్టభిః-పలైశ్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాంవాతామ్రపాత్రంభవేన్నవం॥శాలీన్మైరక్తైఃపూర్ణంసౌరేణాష్టాక్షరేణతాం। స్నాపితాంపంచగవ్యేనవస్త్రాలంకారశాలినీం॥ మండలంచతురశ్రం వేత్యాదిగోమయేనమండలాకారంచతుష్కోణంవోపలింపేత్॥ వేదికాయాఏవోపరితతో పర్యుపరిక్రమాత్ - తత్రాష్టదళాంబుజేవక్ష్యమాణద్రవ్యాణ్యేకస్యోపర్యుక్తాన్యేవంక్రమాద్భవంతీత్యర్థః- పంచవాచత్వారోవాపంచచతురాఃతైఃపంచచతుర్భిః త్రయోవాచత్వారోవాపంచవాష్టౌవేతి తిలద్రోణానాంసంఖ్యా ॥ అత్రాయంక్రమః॥ ఉపలిప్తేవేదికాప్రదేశేష్టదళపద్మస్యోపర్యుక్తసంఖ్యాకాస్తిలాస్థాపనీయాః - తస్మింస్తిలరాశౌపలద్వయేన చతుష్టయేనవాఘటితంతామ్రపాత్రంనిక్షిపేత్ - తత్పాత్రమక్షతైః పూరయేత్, ఇతిసౌరాష్టాక్షరేణతాం ప్రతిమామపివిన్యస్యోత్తరత్రవక్ష్యమాణమనుయుజ్యతే- తేనాయమర్థః॥ తాంప్రతిమాంరోగప్రతిమామధిదేవతాప్రతిమాంచపంచగవ్యేనాష్టాక్షరేణమంత్రేణస్నాపితాంవస్త్రాలంకారేణ పూజితాంతామ్రపాత్రస్యో

పరిఅత్రతమధ్యేష్టదళంపద్మంలిఖిత్వావక్ష్యమాణంకుర్యాదితి ॥ ఓంఘృణిస్సూర్యఆదిత్య ఇత్యష్టాక్షరస్య మం
త్రస్య దేవభాగఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః- సూర్యో దేవతా- అనంతరకృత్యమాహ - ప్రతిమామపివిన్యస్యతత్ర
దేవందివాకరం।దీప్యమానంప్రభావంతంసాంద్ర సిందూరభూషితం । పద్మాభయానంహస్తాభ్యాంస్మేరవక్త్రం
త్రిలోచనం ॥ దివ్యాభరణసంపన్నంస్రగ్గంధం రక్తవాససం । సాంగ హేమాదరసంపన్న కర్ణికాయాం ని
షేదుషం ॥ మూలేపూర్వాదిపత్రాణాం శుక్రాంగార బుధాంస్తతః । గురుమందేందు కేతూంశ్చ న
క్షత్రాణిత్రిశస్త్రిశః । మధ్యతః పూర్వ పత్రాగ్రే రేవత్యంతానివిన్యసేత్ ॥ ప్రతిమామపీత్యాది ॥ అపి
శబ్దస్సముచ్చయే ॥ అతఏవ రోగ ప్రతిమాం దివాకర ప్రతిమాం విన్యసేదిత్యర్థః ॥ సిద్ధో భవతి ॥ సాం
గహేమాదరసంపన్నస్యేతి ॥ అంగానిదళాన్యష్టదళోపేతః సౌవర్ణ కమలస్య కర్ణికాయాం మధ్యభాగే ని
షేదుషం ॥ దివాకరం విన్యసేదిత్యన్వయః ॥ మూలే ఆదిభాగే తమః రాహుర్మధ్యతః
పూర్వపత్రాగ్రే మధ్యే కర్ణికామధ్యే పూర్వపత్రస్యాగ్రే పూర్వదళస్యాంతేఅయమర్థః ॥ సౌవర్ణ
కమలస్యపూర్వదళ ప్రథమభాగే శుక్రంస్థాపయేత్ । ఏవమాగ్నేయాదిదళాదిష్వంగారబుధ లోకపాలాన్
క్రమేణస్థాపయేత్ ॥ కర్ణికామధ్యే సూర్యసమీపే అశ్విని భరణీ కృత్తికాచేతి త్రీణినక్షత్రాణిస్థాపయేత్ ।
పూర్వదళస్యాగ్రే రోహిణ్యాదిత్రీణి । ఏవముత్తరత్రాపి ప్రదక్షిణాగం త్రీణి త్రీణి నక్షత్రాణి విన్యసేదితి ॥
తతః కిమిత్యత్రాహ । యథాస్వనామమంత్రేణగంధపుష్పాక్షతాదిభిః।సర్వోపచారైశ్చాభ్యర్చ్యక్షీరాహారంని
వేదయేత్ - నామమంత్రేణేతి సూర్యపూజాత్వష్టాక్షరేణసౌరమంత్రేణ ప్రాప్తేతిప్రతిమాయాశ్శుక్రాదిగ్రహా
ణామశ్విన్యాదినక్షత్రాణాం చతుర్థ్యంతేనన మోయుక్తేన తత్తద్దేవతానామమంత్రేణ చతుర్భి ఋత్విగ్భిస్స
హిత ఆచార్యస్తత్రైవ తిలరాశి సమీపే వేదికాయాం పూర్వస్యాందిశి ధాన్యరాశౌ వక్ష్యమాణ గుణోపే
తాన్యాం స్థాపయేదిత్యత్రాహ ॥ తత్రైవసహితో విప్రైశ్చతుర్భిలోహితాంశ్చతాన్ - నిర్వ్రణాంశ్చ వహేరస్
తైస్తుర్యుక్తాంశ్చామీకరేణచ । అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్తీర్థసంగమాత్ । రాజద్వారాచ్చశకలైర్మృ
త్తికానాంసచందనైః । మృత్తికానాంశకలైఃఖండైరిత్యర్థః ॥ అశ్వస్థానాదభ్య ఆహృతైర్మృత్తికానాంశక
లైశ్చందనసహితైర్యుక్తానిత్యన్వయః ॥ రోచనాగుగ్గులుభ్యాంచ పుణ్యతీర్థేనపూరితాన్ । పల్లవాలంకృత
ముఖాంశ్చ్ఛేతవస్త్రేణవేష్టితాన్ ॥ పంచాభిషేకకలశాన్ధాన్యరాశౌవినిక్షిపేత్ ॥ తతఃకింకుర్యాదిత్యత ఆహ ॥
ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యవర్ణేత్యాదిభిస్త్రిభిః। పవమానానువాకేనశన్న ఇంద్రానువాకతః । శన్నోవా
కానువాకేన ఘోషయేచ్ఛాంతివాచనం॥ ఆపోహిష్ఠేతిఋచస్సింధుద్వీపఋషిః- ఆపో దేవతా-గాయత్రీచ్ఛందః
శాంతిపాఠేవినియోగః హిరణ్యవర్ణా ఇత్యృచస్యాగ్నికాండాంతః పాతిత్వేన అగ్నిఋషిః। ఆపో దేవతా-త్రి
ష్టుప్ఛందః- శాంతిపాఠేవినియోగః- పవమానస్సువర్జనఇత్యనువాకోగణహోమప్రకరణే ప్రదర్శితః- శ
న్నఇంద్రానువాకేనేత్యనయా ఆశ్వలాయనశాఖా పరిపఠితాఘోషశాంతిః- శాంతికల్పకృతే- అత్రచ వేదిత
క్రమేణ ప్రథమతఇదం శాంతిఃపఠనీయాపశ్చాద్యాజుషీశాంతిః ॥ అథాశ్వలాయన ఘోషశాంతౌ ఋష్యాది
ప్రథమమభిధీయతే॥ ఆనోభద్రాఇతిదశర్చ సూక్తం గౌతమేన వైశ్వదేవమాద్యా పంచసప్తమీజగతీ- షష్టీ వి
రాట్స్థానా శేషాస్త్రిష్టుభః- స్వస్తినోమిమీతామితిపంచర్చోవర్గ ఆత్రేయేన స్వస్త్యాత్రేయేనదృష్టః- వై
శ్వదేవస్త్రిష్టుభో ద్వేఅనుష్టుభౌ- శన్నఇంద్రాగ్నీతి పంచదశర్చం సూక్తం వసిష్ఠార్షం వైశ్వదేవం త్రి
ష్టుభౌప్రత్యోభణమితిత్ర్యృచం సూక్తం అరిష్టనేమినాతార్క్ష్యేణోక్తం- ఆద్యంత్రైష్టుభం- సర్వేషామే
తేషాం శాంతిపాఠేవినియోగః- ఏవమార్షాదివిదిత్వా శాంతిపాఠంపఠన్ భద్రమశ్నుతే- ఇత్యాశ్వలాయనీ

—* ఘోషశాంతిః. *—

యఘోషశాంతిః॥ అథ తైత్తరీయ ఘోషశాంతిః॥ తత్ర శన్నోవాకః పవతామిత్యనువాకస్య సోమ కాండాంతరి పాఠిత్వాత్సోమకాండఋషిః- వాతాదయోలింగోక్తాదేవతాః ఆద్యాషట్పదాజగతీ- ద్వితీయాగాయత్రీ- ఇడాయైవాస్త్వసీచద్వేయజుషీ - ఆవాతవాహీద్వేఅనుష్టుభౌ - యదతోవాతతఇతి త్రిష్టుప్-శన్నోవాతేతిద్వేగాయత్ర్యౌ- సుమిత్రానఇత్యంతరిక్షంమఇతి ప్రాణాపానావితిచ త్రీణి యజూంషిద్యుభిరక్తుభిరితిత్రిష్టుప్- కయానశ్చిత్రఇతి తిస్రోగాయత్ర్యః- వయస్సుపర్ణాఇతిత్రిష్టుప్ -శన్నోదేవీతిద్వేగాయత్ర్యౌ- సుమిత్రానఇతి దుర్మిత్రాఇతిచద్వేయజుషీ- ఆపోహిష్ఠేతి తిస్రోగాయత్ర్యః- పృథివీశాంతిరంతరిక్షగ్ంశాంతిద్యౌశ్శాంతేతి తయాహంశాంతేతి యేహ్రీశ్చేతిషడ్యజూంషి- ఉదాయుషేత్యనుష్టుప్- తచ్చక్షురిత్యాకృతిః-యఉదగాదితి పఙ్క్తిశ్చతుష్పదా-బ్రహ్మణశ్చోతస్యసీతియజురాదికా- మామద్వేధోదీతి ఏకపదాగాయత్రీ- మేధామనీషేతియజుః- అభిగీర్భిరిత్యనుష్టుప్- బ్రహ్మప్రావాదిష్మేతి యజుశ్శాంతిపారేవినియోగః- ఇతితైత్తరీయఘోషశాంతిః- అథప్రాసంగికంపరిసమాప్య ప్రకృతమనుసరామః - పంచాభిషేకకలశాద్ధాన్యరాశావినిక్షిపేత్- అపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యేత్యాదిభిః॥ పవమానానువాకెన శన్నఇంద్రానువాకతః। శన్నోవాతానువాకెన ఘోషయేచ్ఛాంతివాచనమిత్యధునా తదనుకృతమాహ ॥ తతో విధాయకత్వేచ బ్రాహ్మణాంశ్చతురోజపేత్। అయుతేనామితైర్వార్ధైరర్ధేనచరణేనవా ॥ దేవతాలింగమంత్రాణాంబుజ్మంత్రైఃపరివారితః। ఆగ్నేయాందిశికుండేవా స్థండిలేవాహుతాశనం ॥ స్థాపయిత్వాస్వగృహ్యోక్త్యాయుక్తోర్కసమిధోహవిః। తత్సంపాతాజ్యతఃపాత్ర్యామవసిచ్యాభిఘార్యచ॥చరుంతిలాశ్చస్వాహాంతం మూలమంత్రముదాహరన్। వారాంత్సహస్రంవాష్టశతమష్టావింశతిమేవచ॥ హుత్వాపూర్ణాహుతించాంతె ప్రణీతామోక్షమాచరేత్ ॥ విధాయకత్వేబ్రాహ్మణమిత్యాది॥ విధాయకత్వే బ్రాహ్మణంవృత్వాతథా దేవతా లింగమంత్రాణాం జపేచతురోబ్రాహ్మణానాం ప్రత్యేత్యన్వయః॥ విధాయకత్వముపద్రష్టృత్వం- బ్రహ్మాహ్యుపద్రష్టాభవతి - బ్రహ్మవరణంనకెవలం వక్ష్యమాణక్రమార్థమపితు విశిష్టసకల కర్మార్థమపి దేవతాలింగమంత్రాణామితి బహువచనాన్మంత్ర బహుత్వమవగమ్యతే ॥ మూలమంత్రశ్చ ఘృణిస్సూర్యఇత్యేక ఎవదర్శితః- తస్మాదయమభిప్రాయః॥ రోగప్రతిమాదానె సర్వత్రసూర్యఎవ అధిదేవతా- వ్యాధిదేవతాచభిన్నా- వ్యాధీనాం భిన్నత్వాత్- అతశ్చజలరోగాదిషు వరుణాదయో దేవతా భవంతీతి తదభిప్రాయేణ మంత్రాణామితి బహుధా॥ కించ- ఎకస్మిన్నపి కర్మణ్యాతంక సూర్యాదిగ్రహనక్షత్రాణాం పూజ్యత్వాభిప్రాయేణాపి మంత్రాణామపి బహువచనం- అతఎవ మూలమంత్రజపేన చతురోబ్రాహ్మణాన్వృణీత- ఇతరమంత్రజపేత్వేకమేకం యథాసంభవంవా- తత్రజపసంఖ్యామాహ ॥ అయుతేనామితైరిత్యాదినా ॥ అయుతేనవార్ధైరయుతావృత్తేత్యర్థః॥ అమితైర్వార్ధైరతోధికైర్వేత్యర్థః॥ అర్ధేనాయుతార్ధేన చరణేనాయుత పాదేన - ఇయంచ సంఖ్యాప్రధానమంత్రజపె సూర్యవ్యతిరిక్తె తదగ్రహనక్షత్రజపెతు శక్త్యనుసారేణ ప్రధాన మంత్రజపసంఖ్యాతో న్యూనసంఖ్యకల్పైర్యైః పరివారితఇతితైరాచార్యః బ్రహ్మప్రభృతిభిః కుండేవా స్థండిలేవాపరివారితే తత్ర హుతాశనం స్థాపయేదిత్యన్వయః॥ అర్కసమిధోహవిః- తత్సంపాద్యేతతస్మిన్హోమే అర్కసమిధోద్భవం హవిశ్చభవతి- హవిర్నామాజ్యం హవిశ్చతతః పాకానంతరం చరుస్థాల్యామవసిచ్యాభిఘార్య తదనంతరం చరుముత్తరత ఉద్వాస్యాభిఘార్య సమిధో హుత్వాజ్యంచహుత్వా తతశ్చరుం తిలాంశ్చజుహుయాత్- స్వాహాంతంమూలమంత్రముదాహరన్మూలమంత్రః- వ్యాధిప్రతిమాదేవతా భూత

వాయువరుణాది దేవతా ప్రకాశకోమంత్రః - ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదితి వచనాదధిదేవతా రూపసూర్య ప్రకాశకః - ప్రాగభిహితో మూలమంత్రః - హోమసంఖ్యామాహ ॥ వారాన్ సహస్రం వాష్టశత మష్టావింశతిమెవవెతి- అత్రప్రధానహోమేవ్యాధిప్రతిమాదేవతోద్దేశేన హోమః - సూర్యోద్దేశేనహోమ శ్చ - తతస్సూర్యవ్యతిరిక్త గ్రహనక్షత్ర హోమేచప్రధానహోమాపేక్షయాన్యూనసంఖ్యాపరికల్ప్య- హు త్వాపూర్ణాహుతీనాంచాంతే ప్రణీతామోక్షణమాచరేత్ - ఎవంపూర్వోక్తప్రకారేణ హుత్వాంతేపూ ర్ణాహుతిమపివక్ష్యమాణ మంత్రైర్హుత్వా ప్రణీతామోక్షణే పూర్ణపాత్రంవిమోకంకుర్యాత్- అథదే వతాఅంగమంత్రాణామిత్యనేనపదేనసూచితా మంత్రాఃప్రదర్శ్యంతే- శుక్రాంగారకాదయః-యత్ర యాదే వతాః వాయువరుణాదిరూపా దేవతాఃతద్దేవతాప్రకాశకోవైదికోమంత్రోగ్రాహ్యః అథవావ్యాధిప్రతిమాదా నేసోరమంత్రఎవగ్రాహ్యః - సచపూజాభేదేనభవతి-ఉద్యన్నద్యమిత్రమహఇత్యాది - ద్వివతోరథమిత్యంతసౌరో మంత్రః ॥ శుక్రమంత్రస్యభరద్వాజఋషిః - శుక్రో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - పూజాదౌవినియోగః- అగ్నిర్మూ ర్ధేత్యంగారకమంత్రస్య - విరూపఋషిః అంగారకో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - బృహస్పతే అతీత్యస్య మంత్రస్య గృత్సఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః- శంనోదేవీరితిశనైశ్చరమంత్రస్య - సింధుద్వీప ఋషిః శనిర్దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః - కేతుంకృణ్వన్నితికేతుమంత్రస్య - కేతుర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః ఇతి గ్రహమంత్రాః ॥ అథనక్షత్రమంత్రాః ॥ తేషామృష్యాదయః ప్రదర్శ్యంతే - అగ్నిర్నఃపాతుకృత్తికేత్యాదీ నాంమంత్రాణాంనక్షత్రేష్టిపరిపఠితానాం విశ్వేదేవాఋషయః- క్రమేణాగ్నిఃప్రజాపతిస్సోమో రుద్రోదితిర్బృ హస్పతిసర్పాఃపితరోర్యమా భగసవితృత్వష్టావాయురింద్రాగ్నీమిత్రఇంద్రః ప్రజాపతివిశిష్టానిఋతిరాపోవిశ్వే దేవాబ్రహ్మావిష్ణుర్వసవఇంద్రాత్మకోవరుణోజఏకపాదహిర్బుధ్న్యఃపూషాశ్వినౌయమఇతిదేవతాః-త్రిష్టుప్ఛం దః - ఆద్యానుష్టుప్ - పురందరాయేతిజగతీ జపేవినియోగః - యత్రయత్రకర్మణిహోమాదికర్తవ్యంభ వతి తత్రతత్రకర్మణిహోమాదౌవినియోగోవావాచ్యః - అథపూర్ణాహుతిమంత్రః । సముద్రాదూర్మిరి త్యస్యగౌతమోవామదేవఋషిః - అగ్నిర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః - మూర్ధానందేవఇత్యస్య బార్హస్ప త్యోభరద్వాజఋషిః - వైశ్వానరో దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః పునస్త్వాదిత్యేత్యస్య అగ్నిఋషిః - వసురుద్రాది త్యాదేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - పూర్ణాదర్వీత్యస్యమంత్రస్య - విశ్వేదేవాఋషయః- శతక్రతుర్దేవతా అ నుష్టుప్ఛందః - సప్తతేత్యస్యాగ్నిఋషిః - సప్తవానగ్నిర్దేవతా - జగతీత్రిష్టుప్ఛందః - సర్వేషాంమం త్రాణాంపూర్ణాహుతౌ వినియోగః - ఎవంపూర్ణాహుతేః ప్రణీతామోక్షస్యఅనంతరంకిం కుర్యాదిత్య తఆహ - అనులోమాద్యథాలింగ మభ్యర్చ్యమనుపాదతః-ప్రాఙ్ముఖస్యాష్టసంపాతైరభ్యర్చ్యాంగానిరోగిణః॥ అచ్ఛిన్నాగ్రేణదర్భాణాంహోమగర్భేణముష్టినా । సంమృజ్యచతతశ్శాంతిం వాచయేద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ గృహశాంతించనిర్వర్త్యబద్ధాయాంతువిమోక్షణం । పూర్వాభిముఖమాచార్యమభ్యర్చ్యప్రతిమాంతుతామ్॥ ప్రదద్యాద్దక్షిణాంతస్మైమధ్యాహ్నేసముపస్థితె॥ అనులోమాద్యథాలింగమిత్యాది - అనులోమాదానులో మ్యేనఅనుపాదతః పాదపర్యంతంశిరఃప్రభృతి పాదపర్యంతమిత్యర్థః ॥ యథాలింగంతత్తదవయవస్థరోగని రాకరణద్యోతకః - మంత్రపదం లింగంతదనతిక్రమేణ - అక్షిభ్యాంతేనాసికాభ్యాం పఠన్ అష్టసంపాతైర్హో మకాలె ప్రత్యాహుతిరేకస్మిన్పాత్రేష్టబిందవస్థాపనీయాస్తేబిందవఅష్టసంపాతా ఇత్యుచ్యంతె - అయమర్థః॥ అష్టసంపాతైః ప్రాఙ్ముఖస్యరోగిణఅంగాన్యానులోమ్యేనఅభ్యర్చ్యాచార్యఅక్షిభ్యామేతత్సూక్తం పఠన్నచ్ఛి న్నాగ్రేణదర్భాణాంముష్టినానువర్ణశలాకాదర్భేణశిరః ప్రభృతి పాదపర్యంతంరోగిణోంగాని యథాలిం

గంత్రిః ప్రమృజ్యతతశ్శాంతిపాఠంకుర్వన్ ఋత్విగాదిభిర్బ్రాహ్మణైస్సహితస్తైః పూర్వస్థాపితైః స్నానకల శాంభోభిరభిషిక్తస్స్వయమాచార్యః పునర్యథాపూర్వమానులోమ్యేనాక్షిభ్యామిత్యేతత్సూక్తంపఠన్నేవదర్భ ణవాససాపరిమార్జయేదితి - అత్రాభిషేకకాలే పూర్వస్థాపితకలశస్థితమంత్రపూతం పాథః పరిశేషయేద గ్రేమంగళస్నానార్థం మతఏవపాత్రాంతరేమంత్రపూతంపయోగృహీత్వాస్వస్వశాఖోక్త శాంతిపాఠం కుర్వ న్నభిషేకఃకార్యః - రుగ్ణావృత్తిప్రతికృతిగృహ్ణీయాదితిరుగ్ణస్య రోగిణః ఆవృత్త్యై రిపాటీ రోగశాంతి ప్రతిక్రియేత్యర్థః॥ అథసదక్షిణంవ్యాధిప్రతిమాదానం ప్రతిగృహ్ణీత- ఆచార్యోవిధానం ప్రతిగృహ్ణీయాత్ - ఆతురో రోగీ శ్వేత వస్త్రాదిభిరలంకృతఉత్తరాభిముఖస్సన్పూర్వాభిముఖమాచార్యమభ్యర్చ్య తాంప్రతిమాంవ్యాధిప్రతిమాంసూ ర్యప్రతిమాంచదద్యాత్ ॥ గ్రహశాంతింకారాగృహేబద్ధానాంచ పాశబంధవిమోచనం - సతిసంభవేగ్రహ శాంతింనవగ్రహశాంతింసాచాగ్రేదర్శయిష్యతే - అత్రసూర్యప్రతిమాయా ఆవరణపూజారూపేణగ్రహపూ జాప్రదర్శితా- నప్రాధాన్యేన ॥ అతస్సమర్థశ్చేదేవం గ్రహపూజాం కుర్వీతేతిముఖ్యః కల్పః - అసమర్థ శ్చేదావరణపూజయైవగ్రహాణాంపూజాంనివర్తయేదితిగౌణఃపక్షః ॥ తాంప్రతిమాందద్యాదిత్యుక్తం - త త్రప్రతిమాదానేమంత్రమాహ ॥ పద్మోద్భవః పద్మకరస్సప్తాశ్వరథవాహనః । ప్రతిమాదానేనదత్తేన తుష్యే త్సర్వజగద్గురుః ॥ ఇహజన్మనియత్పాపమన్యజన్మనివాకృతమ్ । సప్తత్యా ప్రత్యయాభ్యాం తత్సర్వం శమ యత్వసౌ ॥ ప్రత్యయోజ్ఞానం- మంత్రేణానేనదత్వాతంప్రణిపత్యప్రసాద్యచ ॥ క్షమాప్యచ॥ ఆసీమాంతమ నువ్రజ్యతన్ముఖంనావలోకయేత్ ॥ తన్ముఖంగృహీత్రుముఖం॥ ఆచార్యేణాభ్యనుజ్ఞాతఃప్రవిష్టోభవనంస్వకం- ఆచార్యస్యప్రతిగృహీతృత్వపక్షేతదనుజ్ఞయా॥ ఋత్విగ్భ్యోదక్షిణాందత్వాకృత్వారాధనమశ్వినోః- ధన్వం తరించసంతర్ప్యదీనానంధానుపస్థితాన్ | మంగళధ్వనినాతోమైస్సర్వౌషధిపల్లవైః ॥ మంత్రాభిమంత్రిత స్నాతఃకృతకౌతుకమండనః । ప్రసన్నచేతాఃపుణ్యాహంవాచయిత్వాశతంద్విజాన్ ॥ తదర్ధంవాతదర్ధం వా క్రియాసాద్గుణ్యసిద్ధయే । మృష్టాన్నైర్భోజయిత్వాథస్వయంభుంజీతబంధుభిః॥ యేయేరోగాః ప్రథా ధం తేరాజయక్ష్మజ్వరాదయః । తేషాంప్రతిష్ఠాందద్యాన్నైరిజ్యాప్రత్యాదిష్టాపూజా॥ అక్షిభ్యామిత్యేతేనసూక్తే నరోగిణాంగాని మార్జయేదిత్యుక్తం ॥ అక్షిభ్యామిత్యస్యషడర్చస్యసూక్తస్య - కాశ్యపోవివృహారుషిః- యక్ష్మశమనీదేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - యక్ష్మనివారణే వినియోగః - అస్యసూక్తస్యాశ్వలాయన శా ఖానుసారేణాయంపాఠఆషర్శ్చ - తైత్తరీయశాఖానుసారేణత్వగ్నికాండాంతః పాతిత్వేనాగ్నిరుషిః- ఊ రుభ్యామిత్యస్యారుచీకశ్చ- నస్వరవర్ణయోర్భేదః - శేషంసమానం॥ మహార్ణవాఖ్యేమహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామోమదనాత్మజస్య సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణేపూర్ణశ్చతుర్థః ప్రథితస్తరంగః॥

ఇతి శ్రీపండితపారిజాతకతారిమల్లేత్యాదికర్మవిపాకే చతుర్థస్తరంగః.

—* రోగప్రతిమాదానవిధిరుక్తః *—

రోగాశ్చ॥ త్రివిధాః॥ కర్మజాదోషజాఉభయజాశ్చేతి॥ తథాచాయుర్వేదః॥ కర్మప్రకోపేనకదా చిదేతే దోషప్రకోపేనభవంతిచాన్యే । తథాపరేప్రాణిషుకర్మదోషప్రకోపజాఃకాయమనోవికారాదితి ॥ ఏతేచరోగాదోషజాః కర్మజాఉభయజాశ్చ- తత్రప్రథమతరే ప్రాయశ్చిత్తం విధాయపశ్చాత్ప్రతికృతి దా నాని కుర్వీత - తథాచ కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వాతునకుర్యాత్పరమర్కించన । అనిష్టో ణాంమయంనిత్యం వర్ధతేద్విగుణంపునః ॥ దానైర్దయాదిభిరపిద్విజదేవతాగోవేదార్చనాప్రణతిభిశ్చజ పైస్తపోభిః ।ఇత్యుక్తపుణ్యనిచయైరుపనీయమానాః ప్రాగ్జన్మపాత్యమశుభంప్రశమంనయంతి ॥ గోదేవార్చనా

వేదవిద్బ్రాహ్మణ పూజా వేద పుస్తకార్చనా ప్రణతిభిర్దేవతా నమస్కారైః ఇతి శేషః తస్సూర్యనమస్కారైః ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేదితి నమస్కారప్రియస్సూర్య ఇత్యపిచ స్మరణాత్— తథా ప్రణతిశబ్దేన అశ్వత్థప్రదక్షిణక్రియాదిలక్ష్యతే- జప్యైః వేదపారాయణ మహాసౌర శతరుద్ర పురుషసూక్త సహస్రనామా పామార్జన విష్ణుస్త్వవయాదిజప్యైరశుభం రోగం.దృష్టాపచారజః కశ్చిత్కశ్చిత్పూర్వాపచారజః తత్సంకరాద్భవత్యన్యో వ్యాధిరేవం త్రిధామతః - దృష్టాపచారజో దోషోత్థః పూర్వాపచారజః కర్మజః ॥ సంకరజ ఉభయజః - ఏతేషాం భేదజ్ఞానోపాయ మాహ ॥ యథా నిదానం దోషోత్థం కర్మజో హేతుభిర్వినా । మహారంభోల్పకే హేతావంతకో దోషకర్మజః ॥ యథానిదానం ॥ నిదానమనతిక్రమ్య। సమనంతరదృశ్యమానమాహారవైషమ్యాది నిదాన మనతిక్రమ్య యజ్జాయతే తద్దోషోత్థం – హేతుభిర్వినా సమనంతర దృశ్యమాన హేతుభిర్వినా - యస్మాద్దోషస్య మహారంభః సకర్మజో దోషః – అల్పకే హేతావంతకః- స్వల్పనిమిత్తే అధిక వ్యాధౌ అంతకః అంతిమస్మృతిర్యస్మాత్ భవేత్ - తమేవాహ॥ దోషకర్మజ ఇతి॥ తథా॥ నివర్తృత్వాద్దోషజన్మాతు దోషజస్త్వౌషధైనహి । ఉభయాజ్జాయమానస్తు నివర్తృత్వాత్యౌషధసేవయా ॥ అపగచ్ఛేదిత్యర్థః ॥ ఆదోషజన్మాకర్మోద్భవ ఇత్యర్థః॥ యత్రాపి కర్మజత్వ దోషజత్వ నిశ్చయస్తత్ర ప్రాయశ్చిత్తాద్యప్యౌషధం చ కర్తవ్యం॥ ప్రణతిశబ్దేనాశ్వత్థ ప్రదక్షిణ క్రియాలక్ష్యత ఇత్యుక్తం॥ తత్రాశ్వత్థాభిమంత్రణమంత్రః ॥ ఆరాత్త ఇత్యస్య ఏకకాండాంతః- హతిత్వేనాగ్నిఋషిః- వనస్పతిర్దేవతా– అనుష్టుప్ఛందః.వనస్పత్యభిమంత్రణే వినియోగః - తథా పారాశర్యశ్లోకేపిస్మర్యతే ॥ అక్షిస్పందం భుజస్పందం దుస్స్వప్నం దుర్విచింతనం । శత్రూణాంచ సముత్పన్నమశ్వత్థశమయస్వ మే ॥ శత్రూణాం సంబంధిత్వేన సముత్పన్నభయంచ శమయస్వేత్యర్థః ॥ శత్రూణాంచ సముత్థానమిత్యపి పాఠః ॥ ఇత్యశ్వత్థాభిమంత్రణప్రకారః - అథ వేదపారాయణవిధిః ॥

—* వేదపారాయణవిధిః. *—

స్థండిలం కల్పయిత్వాగ్నిముపసమాధాయ సంపరిస్తీర్యాజ్యేనైతాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోతి ।అగ్నయే సోమాయేంద్రాయ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఋషిభ్య ఋగ్భ్యో యజుర్భ్యస్సామభ్యశ్శ్రద్ధాయై- ప్రజ్ఞాయై- మేధాయై - ధారణాయై - శ్రియై - హ్రియై - సావిత్ర్యై - సవిత్రే- ప్రజాపతయే కాండఋషయే సోమాయ కాండఋషయే అగ్నయే కాండఋషయే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాండ ఋషిభ్యః సాంహితీ దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో యాజ్ఞికీ దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో వారుణీ దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో హవ్యవాహాయ విశ్వేభ్యో వరుణేభ్యో నుమత్యై స్విష్టకృతే చ పృథక్స్వాహాకారేణ హుత్వా వ్యాహృతిభిశ్చ పునః పరిషించతి - సమాప్తే యజుషా తర్పయతి - ఏవమృగ్వేదస్య కాండఋష్యాది వర్జమ్ స్విష్టకృతస్తైషాంస్థానే శతర్చిభ్యో మాధ్యమేభ్యో గృత్సమదాయ విశ్వామిత్రాయాత్రయే భరద్వాజాయ జమదగ్నయే గౌతమాయ వసిష్ఠాయ ప్రగాథేభ్యః క్షుద్రసూక్తేభ్యో మహానామ్నీభ్య ఇతి ॥ తతో వేదాదిమారభ్య సంతతమధీయీతేత్యాహ భగవాన్బోధాయనః ॥ ఇతి వేదపారాయణోపక్రమవిధిః. అథ వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః.।

—* వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనమ్. *—

తీర్థే దేవాలయే గేహే ప్రశస్తే సుపరిష్కృతే । కలశం సుదృఢం తత్ర సువిభక్తం సుభూషితం ॥ పుష్పపల్లవమాలాభిశ్చందనైః కుంకుమాదిభిః । మృత్తికాయవసంమిశ్ర వేదిమధ్యే న్యసేత్తతః ॥ పంచాశద్భిః కుశైః కార్యో బ్రహ్మా పశ్చాన్ముఖస్థితః । బ్రహ్మోపధానేదత్వా తంతతస్స్వస్త్యయనం పఠేత్ ॥ ప్రతిష్ఠాం కారయేత్పశ్చాత్పూజాద్రవ్యముదీర్యతే । యజ్ఞోపవీతనైవేద్య వస్త్రచందన కుంకుమైః ॥ స్రగ్ధూపదీపతాం

బ్రూహ్మైరక్షతైశ్చ పితామహమ్ । బ్రహ్మజజ్ఞానమితిచ గాయత్ర్యా చ ప్రపూజయేత్ । ఉపాధ్యాయంచ సంపూజ్య య
థాశోభం పరేత్తతః ॥ ఇతి వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః. అనశ్నన్పారాయణ మ్. అథానశనపా
రాయణవిధిః ॥ అథాతోనశనపారాయణవిధింవ్యాఖ్యాస్యామః అసమాప్తేనాశ్నీయాద్యథాశక్తిర్వా పయః ఫలాన్యో
దనంవాహవిష్యమాత్రమల్పంభుక్త్వా తదా శేషమధీయీత - గ్రామాత్ప్రాచీముదీచీం వా దిశముపనిష్క్రమ్యా
గ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యేధ్మాన్ ప్రదాయాజ్యేనైతాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోతి ॥ అగ్నయె సోమా
యేంద్రాయ ప్రజాపతయె బృహస్పతయె విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో బ్రహ్మణే ఋషిభ్యో ఋగ్భ్యో యజుర్భ్యః
సామభ్యః శ్రద్ధాయై మేధాయై ప్రజ్ఞాయై ధారణాయై సదసస్పతయెను మతయె శ్రియై హ్రియై సావి
త్ర్యై సవిత్రే ప్రజాపతయె కాండఋషయె సోమాయ కాండఋషయె అగ్నయె కాండఋషయె
విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాండఋషిభ్యస్సాంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిష
ద్భ్యో హవ్యవాహనాయ విశ్వేభ్యో వరుణేభ్యః సుమత్యై స్విష్టకృతేచ పృథక్స్వాహాకారేణ హుత్వా వ్యాహృతి
భిశ్చ పునః పరిషించతి సమాప్తే చైతాన్యజుషా తర్పయతి ఏవమృగ్వేదినాం కాండ ఋష్యాదివర్జమా స్విష్ట
కృతస్తేషాం స్థానే శతర్చిభ్యో గృత్సమదాయ విశ్వామిత్రాయ వామదేవాయాత్రయె భరద్వాజాయ జమద
గ్నయె గౌతమాయ వసిష్ఠాయ ప్రగాథేభ్యః పావమానీభ్యః క్షుద్రసూక్తేభ్యః మహాసూక్తేభ్యో మహా నా
మ్నీభ్య ఇతి ॥ తతో వేదాదిమారభ్య సంతతమధీయీత నాస్యాంతరా నధ్యాయో నాస్యాంతరా జననమరణే అశు
చిర్నాంతరా వ్యాహరేత్ ॥ నాంతరా విరమేత్ । యావదంతరమధీయీత - తదాంతరా విరమేత్త్రిర్నాప్రా
ణానాయమ్య ప్రణవంచాత్ర విధాయ యావత్కాలమధీయీత - తతస్స్వాన్ నిశో నిశాంతరం సంగ్రామాదర
ణ్యాసలిలం లోడ్యపరిదద్యాత్ ॥ ఆదావంతేచ బ్రాహ్మణభోజనం దక్షిణాదానం విందద్యాత్ - య ఏతేన
విధానేన వేదమధీయీత స నతః పూతో వేదో భవతి ॥ మనశ్శుద్ధిశ్చ భవతి- ద్వాభ్యాం పారాయణాభ్యాం రుగ్భ
శ్చాభోజ ఇహాధీతే అనృతేభ్యః ప్రముచ్యతే త్రిభిర్బహుభ్యః పతనీయ పాతకేభ్యశ్చాంద్రాయణం రేతస్సిక్త్వాగం
గాప్సుమజ్జంశ్చ భవతి చతుర్భిశ్శూద్రాన్న భోజనాత్తత్సేవనాత్ - స్త్రీసేవనాత్పంచభిరయాజ్య యాజ
నాత్పూతో భవతి - అగ్రాహ్యగ్రహణాచ్చ సద్భ్యః పాసనాచ్చ షడ్భిర్బ్రాహ్మణ లోహిత కరణాస్పర్శహర
నాత్ స్త్రీలోహితకరణాత్సువర్ణస్తేయాత్పతితసంయోగాచ్చ సప్తభిః ప్రాజాపత్యానాం హీనాచరణాద్వృక్షో
పవేధనాచ్చాష్టభిశ్చాంద్రాయణస్యాచరణాద్గురుతల్పగమనాద్రజస్వలాగమనాన్నవభిస్సురాపానాద్దశ
భిరశ్రోత్రియయాజనాదసోమపానాద వ్యాయతశ్చైకాదశభిర్బ్రహ్మహననాద్ద్వాదశభిః పూర్వజన్మేహ జ
న్మకృతైస్సర్వైః ప్రముచ్యతే - స్వర్గలోకంచ గచ్ఛతి - అగ్నిష్టోమాదీన్ క్రతూన్యజతి తైః క్రతుభిరిష్టం భవతి
వేదాధ్యాయీ సదైవస్యాద పాప్మా సత్యవాక్శుచిః । యంయం కామయతే కామం తంతం వేదేన సాధయేత్ ॥
అసాధ్యం నాస్తి యత్కించిద్బ్రాహ్మణోపి ఫలం మహత్ ॥ ఇతి సమాప్తే చైతా యజుషా తర్పయతీతి - సమాప్తే
వేదపారాయణే ఏతా దేవతాః పూర్వోక్తాః అగ్నిసోమాద్యా యజుషా తర్పయతి - యజుర్వేదేన సమాతర్ప
యతి - యజుర్వేదపారాయణె తస్య వేదస్య ప్రామాణ్యమిత్యుచ్యతే - అథవా భూరాదివ్యాహృతి జననచ
తుష్టయాత్మకం యజుశ్శబ్దేన గృహ్యతే - తేనైతదుక్తం భవతి ॥ భూర్దేవాంస్తర్పయామీత్యేనేన ప్రకారేణ త
ర్పయిత్వాగ్ని సోమాదీంస్తర్పయేదితి ॥ ఉపక్రాంత వేద పారాయణమధ్యే న వ్యాహరేన్నాధ్యాప
యేత్ ॥ తథా లౌకికవచనమపి న బ్రూయాత్ - విహిత నిత్యనైమిత్తికకర్మాణ్యుపయుక్తా ముక్త్వాంన కుర్యాది
త్యర్థః ॥ నిశో నిశాంతరం సంగ్రామార్ణ్యసలిలం లోడ్యపరిదద్యాదితి ॥ లోడ్యచిత్వా పరిహార్య్యవర్జయిత్వే

తియావత్ - పరిదధ్యాత్సమాపయేత్ ॥ నిశాంతరంనిశీథస్సంధ్యావాసలిలముదకం దృష్టిసమాపోధూమిశా నిశాదికాలాన్ దేశాంశ్చవర్జయిత్వాసమాపయేదిత్యర్థః - సతతఃపూతో వేదోభవతీతివేదోభవతివేదాత్మకోభవతి - ఉత్కృష్టజ్ఞానవాన్భవేదిత్యర్థః ॥ ద్వాభ్యాంపారాయణాభ్యామృగ్భిశ్చేతిరుగ్భిః॥ పారాయణీభిః పావమానవ్యయం పావమానీశ్చమిళిత్వోక్తఫలానుపరికల్ప్యఇత్యర్థః॥ఏవముత్తరత్రపారాయణత్రయేణగంగాస్నానంమిళిత్వాసాధనంనిషజ్జంశ్చభవతి-పూతోభవతీత్యర్థః॥ప్రాజాపత్యాదీనాం చరణంప్రక్రాంత ప్రాజాపత్యానామనుష్ఠానం ఏవంచాంద్రాయణస్యనీచాచరణం యజ్ఞోపవేధనంయజ్ఞవినాశః-ఇత్యవశ్యపారాయణవిధిః॥

—※ సౌరమంత్రః. ※—

అథ సౌరమంత్రాణామృష్యాద్యభిధీయతే॥ పూర్వాచార్యక్రమేణోదుత్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చ సూక్తం కాణ్వేన ప్రస్కణ్వేనదృష్టం గాయత్రమంత్రాంశ్చ తస్రోనుష్టుభస్త్రిబోధంనవ్యాత్యృచో రోగమఘ్న ఉపనిషదంత్యాద్విషన్నాశనీ ॥ చిత్రందేవానాముదగాదితి షడృచం సూక్తం అంగిరసేన కృత్సేన దృష్టంత్రైష్టుభమింద్రం మిత్రావరుణయోరితి ద్వృచజౌతథ్యేన దీర్ఘతమసా దృష్టం త్రైష్టుభో హంసశ్శుచిషదిత్యేషా గౌతమపుత్రేణ వామదేవేన దృష్టా జగతీయత్వా సూర్యేత్యేషా భూమిపుత్రేణాత్రిణా దృష్టా అనుష్టుప్- యదద్యసూర్యేత్యేతాఃతస్సూర్యఇతి తిస్రఉద్వేతీతిచ తస్రోధ్వర్ ఉదుత్యద్దర్శతం వపురితియా ఏతాః మైత్రావరుణినా వసిష్ఠేనదృష్టా స్త్రిష్టుభః - ఉదుత్యదర్శతం వపురితి బృహతీశాసస్సప్తాఇతి సతో బృహతీతితచ్చక్షురితిపుర ఉష్ణిక్ బ్రహ్మాహం ఆసీద్విధువేణభృగుపుత్రేణజమదగ్నినాదృష్టః పూర్వాబృహత్యుత్తరాసతో బృహతీనమో మిత్రస్యేతద్వాదశర్చం సూక్తం సూర్యపుత్రేణాపి తపసా దృష్టజాతం శన్నోభవేదితి త్రిష్టుప్ - సూర్యోనోదివః పాత్వితి పంచర్చం సూక్తం సూర్యపుత్రేణ చక్షుషా దృష్టం గాయత్రం విభ్రాడ్బృహదితి చతురృచం సూక్తం సూర్యపుత్రేణవిభ్రాజా దృష్టంజాగతం విభ్రాజజ్యోతిషేత్యస్తారపఙ్క్తిః ఆయంగౌరితితృచం సూక్తం సార్పరాజ్ఞ్యాయంగాయత్రం సర్వత్రేసూర్యో దేవతాత్యం సూక్తం కేచిదాత్మస్తవంమన్యంతే ॥ యజుషిస్వాహాయామితి ధ్యానవ్యాయ ఏతేన సౌర్యేణ సూర్యమహరహరుపతిష్ఠంతే ॥ తేఆయుష్యవంత ఆరోగ్యవంతోభవంతి ఏతేసూర్యసాయుజ్యం గచ్ఛంతి ॥ మహార్ణవాఖ్యేమహితే పూర్ణస్తరంగోపి పంచమాఖ్యః.

ఇతి శ్రీ పండితపారిజాత కఠారిమల్లేత్యాది బిరుద రాజ విరాజమాన శ్రీమదన భూపాల పుత్రస్య మాంధాతృనిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే పంచమస్తరంగస్సమాప్తః.

※ అథరుద్రవిధిః. ※

తత్ర తావదుపయుక్తతు వినియోగాదికం చింత్యతే ॥ వినియోగోనామాభిసంబంధః సర్వాంగాంగిభావరూపః ఏకస్యైవ మంత్రస్య విధివద్బలాదనేకేషు నియమిష్యేషు కర్మస్వంగత్వం యస్మిన్కర్మణి యదంగభావం భజతే తదా తస్మిన్కర్మణి వినియోగోజ్ఞేయః - ఏవంచ యద్యపి చరమాయామిష్టకాయాం శతరుద్రియం జుహోతీత్యాదిభి బ్రాహ్మణవాక్యైరగ్నిచయనేచరమేష్టకాయామేకాదశభీరుద్రానువాకైర్హోమోవిహితఇతి హోమాఖ్యే కర్మణ్యంగత్వం ॥ రుద్రానువాకానాం- తథాహి జాబాలిశ్రుతౌ ॥ కింజప్యేనామృతత్వంనోబ్రూహి శతరుద్రీయకేనేతి ॥ తథారుద్రాధ్యాయీముచ్యతే సర్వపాపైరితి ॥ తథారుద్రాణాం జపహోమార్చనవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిపురాణ వాక్యైర్జప హోమాభిషేకేవినియోగా విజ్ఞేయాఇతి వినియోగః ॥ అథరుద్రమంత్రవిభాగః ॥తత్ర మంత్రాంతైః ప్రమాణాదీంత్సన్ని

పాతయేదిత్యాపస్తంబః॥మంత్రాంతైర్మంత్ర సమాప్తిభిః కర్మాదీన్కర్మోపక్రమాన్ సన్నిపాతయేద్యోజయేత్ ॥ సమగ్రంమంత్రం పఠిత్వా కర్మకుర్యాదిత్యర్థః॥తద్యథా-నమస్తేరుద్రమన్యవ ఉతోత ఇషవేనమః బాహుభ్యాముతతేనమస్స్వాహేతి స్వాహాకారాంతే హవిరగ్నౌ ప్రక్షిప్య రుద్రాయేత్యుద్దేశత్యాగః కార్యః ఇతి మంత్రవిభాగశ్చ రుద్రానువాకేషు నానావిధః - తత్ర శ్రౌతే కర్మణి చరమాయామిష్టకాయాం జుహోతీత్యుక్త్వా త్రేధావిభాగం జుహోతి ॥ త్రయ ఇమే లోకా ఇతి త్రిధా రుద్రానువాకానామేకాదశానువాకానాం విభాగ ఉక్తః। తథా- తిస్ర ఆహుతీర్జుహోతి॥షట్సంపద్యంతే॥ షడ్వా ఋతవ ఇతి షోఢా విభాగోపి దర్శితః- నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యేతాననువాకాన్ త్రేధా విభజ్యాపి తాన్ ప్రథమముపక్రమ్య నమస్తక్షభ్య ఇతి జానుదఘ్నే ధారయమాణో రథకారేభ్యశ్చవ ఇత్యుపక్రమ్య నమస్స్వాయుధాయేతి నాభిదఘ్నే శేషేణ ప్రాగవసానేభ్య అస్యదఘ్నే హుత్వా సహస్రాణి సహస్రశ ఇతి దశాభ్యాతానాన్ ఉక్త్వా రోహం జుహోతి ॥ నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యామితి జానుదఘ్నే ధారయమాణో నమో రుద్రేభ్యో యే అంతరిక్ష ఇతి నాభిదఘ్నే నమో రుద్రేభ్యో యే దివీత్యాస్యదఘ్నే హుత్వేతి త్రేధా షోఢా చ విభాగో దర్శితో బోధాయనేన।అపరః ప్రకారః తత్ర ప్రథమేనువాకే పంచదశర్చే పంచదశ మంత్రాః ద్వితీయే త్రయోదశయజూంషీతి త్రయోదశ- తృతీయ చతుర్థయోః ప్రత్యేకం సప్తదశ యజూంషి-షట్సు పంచస్వనువాకేషూభయతో నమస్కారమంత్రాః॥పంచమషష్ఠానువాకయోః ప్రత్యేకం పంచదశయజూంషి - సప్తమే షోడశ- అష్టమే సప్తదశ- నవమ ఏకోనవింశతిః। షట్సు పంచస్వనువాకేషు ఏకతో నమస్కారమంత్రాః- తత్రాపి పురస్తాన్నమస్కారః- నవమానువాకే నమో వః కిరికేభ్యో దేవానాగ్ం హృదయేభ్య ఇత్యతో దేవానాం హృదయేభ్య ఇత్యుత్తరమంత్ర చతుష్టయే ప్యనుషజతి॥ తద్యథా। నమో విక్షీణకేభ్యో దేవానాగ్ం హృదయేభ్య ఇత్యాదిః చానుషంగో యత్ర హోమాదిష్వే తేషాం మంత్రాణాం పృథక్పృథగ్విభజ్య ప్రయోగస్తత్రైవ - యత్ర తు జపాదౌ పృథక్కరణం న తత్రాపితు యథాధ్యయనమేవ పాఠః- ఏవం సర్వత్రాప్యనుషంగస్థలేషు జ్ఞేయం- అత ఏవ ద్వితీయాది నవమాంతేష్వనువాకేషు నమస్కారాంతం - నమస్కారాద్యమేకంయజురితి శాకపాణిః-నమస్కారాద్యేకంయజురితి యాస్కః। అష్టావనువాకావష్టయజూంషీతి కాశకృత్స్నః- తత్ర శాకపాణిపక్షే ఉభయతో నమస్కారేషు సుకరో మంత్రవిభాగః - అన్యతరో నమస్కారేష్వేవ మీమాంస్యః - తద్యథా ॥ నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ నమశ్శర్వాయ చ పశుపతయే చేత్యత్ర ద్వితీయో నమశ్శబ్దః - పూర్వమంత్రస్యాంతత్వేనోత్తర మంత్రస్యాదిత్వేనేత్యుభయాత్మకమామ్నాతం. కాకాక్షివదుభయత్రాపి సంబధ్యతే॥ తథా చ- నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ నమ ఇత్యేకో మంత్రః - పునరపి తమేవ నమశ్శబ్దముపాదాయ నమశ్శర్వాయ చ పశుపతయే చ నమ ఇత్యపరో మంత్రః ॥ ఏవముత్తరత్రాపి జ్ఞేయం - అథవా- నమో భవాయ చ రుద్రాయ చేత్యాది ॥ ఏవమాదిశబ్దేన నమ ప్రథమో నమశ్శబ్ద అనుకృష్యతే। ఏవముభయతో నమస్కారమంత్రా భవంతి-యాస్కపక్షే త్వేకతర నమస్కారేషు స్ఫుటో మంత్ర విభాగః - ఉభయతో నమస్కారేషూహ్యం-తద్యథా॥నమో హిరణ్యబాహవే- పశూనాం పతయే నమో నమ ఇత్యత్ర నమో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాంచ పతయే ఇత్యేకో మంత్రః-పురస్తాదేవైకనమస్కారః యుక్తః - నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయ ఇతి ప్రథమత ఏవ ద్వినమస్కారో ద్వితీయో మంత్రః - ఏవముత్తరత్రాపి చతుర్థానువాకే చరమమంత్రవర్జం - చరమస్త్వాదావ్వినమస్కారకః॥ ఆద్యంతైకనమస్కార ఇత్యుభయతో నమస్కారస్వీకారః ॥ ఏవంచాస్య విభాగా బహుభిర్భాష్యకారైరనుపాత్తా ఇతి బహుసమ్మతః - పూర్వోక్త ఏవ విభాగో గ్రాహ్యః ॥ తథా చ శాకపూణ్యాదిభిరపి న విరోధః-తథాహి॥

ద్వితీయతృతీయచతుర్థానువాకాభిః ప్రాయేణ నమస్తారాదికమేకంయజురితిశాకపూణిరాహ ॥ అన్యాం స్యాప్యవాంతరమహావాక్యాని వేదభాష్యేభట్టభాస్కరేణదర్శితాని - తస్మాత్పూర్వోక్తన్యాయేనాదిత ఆరభ్యానవస్వనువాకేషు చతుశ్చత్వారింశదధికంశతంమంత్రాః - దశమేనువాకే ద్వాదశే ద్వాదశమంత్రాః - ఏకాదశానువాకేమంత్రైత్రియజుష్షేదశచేత్త్రయోదశమంత్రాః - ఏకాదశస్వనువాకేషుమంత్రా ఏకోనసప్తత్యుత్తరంశతం - చమకానామేకమనువాకంక్రమేణ హుత్వాంతేవసోర్ధారాంజుహుయాత్। అయంచ హోమప్రకారః - సర్వద్రవ్యసాధారణః ॥ సర్వత్రవసుధారాచాజ్యేన - ఏవమేవరుద్రైకాదశిన్యాం మహారుద్రేతిరుద్రేచద్రష్టవ్యం - ఏల్లక్షణానిచాహ। శాతాతపః ॥ షడంగైకాదశీరుద్రో రుద్రైకాదశ రుద్రతః ॥ ఏకాదశభిరేతాభిర్మహారుద్రశ్చకథ్యతే ॥ ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్రఇతీరితఇతి॥ తద్యథా। విధినానమకావృత్తిరుద్రస్యైకాదశాత్మికా, రుద్రస్యైకాదశావృత్త్యారుద్రైకాదశినీస్మృతా॥ ఏకాదశభిరేతాభిర్మహారుద్రస్తుకథ్యతే - ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్రఇతీర్యతఇతి ॥ అనయోరర్థః ॥ వక్ష్యమాణ షడంగన్యాసాదిపూర్వకమేకాదశ నమకానువాకానాంజపానంతరమేకంచమక ప్రథమానువాకంజపేత్ - నమఃపూర్వకం నమక జపానంతరం ద్వితీయం చమకానువాకంపఠేత్ - ఏవమేకాదశవారంనమకాన్పఠేత్ ॥ క్రమేణైకమేకం చమకానువాకముదీరయేత్ ! అనేనచప్రకారేణ నమకైకాదశానువాకానామేకాదశధా ఆవృత్తిష్షడంగైకాదశీత్యుచ్యతే ॥ ఏవంరుద్రఇతిసంజ్ఞాంలభతే । ఏకాదశరుద్రః - పూర్వోక్తస్యరుద్రస్యైకాదశనివృత్తి వ్యపదేశద్వయభాగ్భవతి ॥ ఏకాదశభిరేతాభిరుద్రైకాదశినీభిరితిపర్యాయనామ్నీభిరేకాదశసంఖ్యాకాభిర్మహారుద్రః కథ్యతే ॥ మహారుద్రస్యైకాదశావృత్తిరతిరుద్రఇతి ॥ చమకనమకయోర్మంత్రవిభాగః - అత్రమంత్రవిభాగప్రకరణేముతే తేషాందర్శితత్వాత్ - కస్మిన్విభాగేకతిమంత్రాఇతి మంత్ర సంఖ్యా తథాక్రత్వావిచ్ఛేదఏతత్ప్రదృశ్యతే - తథాదశాంశహోమాదికేకత్యాహుతయ ఇత్యేతదభిధాస్యతే - తత్రస్తుత్యాస్త్రైధాషోఢాచవిభాగోదర్శితః - సోత్రత్రేధావిభాగంమనసినిధాయబోధాయనోప్యాహ। నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యేతాఅనువాకాస్త్రిధావిభజ్యంతే - అత్రావిచ్ఛిన్నానామనువాకానాంత్రేధాకరణపక్షేఆద్యశ్చత్వారోనువాకాఏకోంశః ॥ ఏవంచానువాకమధ్యావిచ్ఛేదమంతరేణ త్రైవిధ్యంఘటతే - యథాగవాంశతం దక్షిణేత్యత్రషోడశర్త్విజాందక్షిణావిభాగః - తద్యథా ॥ ప్రధానబుద్ధ్యైకత్విక్చతుష్టయ స్యార్ధినఇతిసంజ్ఞా । తదనంతరమృత్విక్చతుష్టయార్ధినఇత్యేవంసంజ్ఞా ॥ తదనంతరాణాం చతుర్ణామృత్విజాం తృతీయార్ధినఇతి॥ తతోవశిష్టానాంచతుర్ణాం యాజినఇతి- ఏషాంశతంగావోవిభజ్యదాతవ్యాః - తత్రాప్యయంనియమః - అర్ధినామర్ధం తృతీయార్ధినాం ద్వితీయోంశః ॥ అర్ధినాంచతుర్థోంశఇతి ॥ అర్ధినాంచ ద్వావాదౌ సమీకృత్యప్రథమార్ధినాం గోశతార్ధంపంచాశద్గావోభవంతి - ఏవంచక్రియమాణో ద్వితీయార్ధినాం పంచాశతోర్ధంపంచవింశతిః ॥ తృతీయార్ధినాంపంచదశ తృతీయాంశే క్రియమాణే షోడశభవంతి-గోద్వయమవశిష్యతే ॥ తత్రత్రిషుస్థలేషు విభజ్యస్థాపితుమశక్యం ద్రవ్యద్వారాచ విభాగోనిషిద్ధః - తస్మాదర్ధినామష్టాచత్వారింశత్ ॥ ద్వితీయార్ధినాం చతుర్వింశతిః - తృతీయార్ధినాం షోడశ అర్ధినాం ద్వాదశేతిగవాంపరిచ్ఛేదాయశతంగావోవిభక్తాః - అనేనన్యాయేన ప్రకృతేప్యేకాదశానువాకానామనువాకస్వరూపవిచ్ఛేదాయ పూర్వోక్తరీత్యాచరమానువాకత్రయస్య ఏకంమంత్రమంగీకార్యం ॥ ఏవంచరమానువాకానామేకావృత్త్యాజపాంతే యదిహోమంకర్తుం చికీర్షతి ॥ తదాహోమమాత్రమేవ - తదాతస్మిన్ పక్షేత్రయోమంత్రాస్సింస్రఆహుతయోభవంతి - ఏవం చరమానువాకానామేకజపాంతేహోమచికీర్షాయాం

కేవలహోమత్వేచ్ఛాయాంవాచమకేషుప్రథమానువాకఏకోమంత్రః - విశిష్టానువాకా ఏకాదశమంత్రాః॥ ద్వాదశభిర్మంత్రైస్తావత్య ఆహుతయః - వసుధారాపూర్వోక్తరీత్యైవ॥ ఇత్యేకః ప్రకారః॥ అథాపరస్త్రి

—* త్రేధావిభాగః *—

ధావిభాగో నమకేషు - అత్ర చ మూలం త్రేధావిభక్తం జుహోతీత్యేతదేవ శ్రుతివాక్యం - తత్ర నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యారభ్య సభాపతిభ్యశ్చ వో నమ ఇతి ఏకో భాగః - నమో అశ్వేభ్య ఇత్యారభ్య వార్యాయ చేత్యంతో ద్వితీయః॥ నమః ప్రతరణాయ చేత్యారభ్య సమాప్తేస్తృతీయః॥ ఏవం త్రయో మంత్రా ఇతి జపాంగహోమేంగహేతుభూతస్వతంత్రహోమే తిస్ర ఆహుతయః - ద్వితీయః ప్రకారః॥ అథాన్యః షోఢావిభాగాత్మకః తత్ర సతతం పూర్వోక్తవిభాగప్రకారేణైవ ప్రథమద్వితీయౌ గ్రాహ్యౌ॥ తృతీయే విభాగే తు నమః ప్రతరణాయ చేత్యారభ్య య ఏతావంత ఇత్యృచా సహిత ఏకో మంత్రః - నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యామిత్యాద్యాః త్రీణి యజూంషి అత్ర చ నమో రుద్రేభ్య ఇతి చ ఏషామిత్యేతత్పదం చ ఇషవస్తేభ్య ఇత్యాది తృతీయో మంత్రః - ఏవం పూర్వోక్తైస్త్రిభిర్మంత్రైస్సహ షణ్మంత్రాః। అస్మింశ్చ విభాగే త్రేధావిభక్తం జుహోతీత్యుపక్రమ్య షట్సంపద్యంత ఇత్యంతా శ్రుతిః ప్రమాణత్వేన పూర్వం దర్శితా - అధునా వినియోగసంగ్రహైక్యం ప్రమాణీక్రియతే॥ ప్రశ్నే తు పంచమే ప్రోక్తశ్శతరుద్రీయహోమే సభాపతిభ్య ఇత్యంత ఏకో మంత్రః ప్రకీర్తితః అవార్యాయ చేత్యంత ఏకస్స్యాన్నసీత్యంత ఉత్తరః॥ నమో రుద్రేభ్య ఇత్యేవ పృథివ్యాదివిభాగతః త్రిధా భిన్నస్తతో హోమే షణ్మంత్రా ఇహ కీర్తితా ఇతి॥ అస్మిన్విభాగే షడాహుతయో భవంతి - జపాంగహోమే స్వతంత్రహోమే వా॥ ఇతి తృతీయః

—* షోడశధావిభాగః *—

ప్రకారః॥ అథ షోడశధావిభాగవానన్యతరః ప్రకారః॥ తత్ర నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యారభ్య నమస్తక్షభ్య ఇత్యంతం ప్రథమో విభాగః - రథకారేభ్యశ్చ వ ఇత్యుపక్రమ్య నమస్స్వాయుధాయ చేత్యంతో ద్వితీయో విభాగః - సుధన్వనే చేత్యారభ్య సహస్రాణి సహస్రశ ఇత్యేతదృక్పర్యంతం తృతీయో విభాగః॥ ఇతి త్రయోదశమంత్రాస్సహస్రాణి సహస్రశ ఇత్యారభ్య నవమోదశమంత్రాః॥ తత్రాష్టౌ యజూంషి కాశకృత్స్నమతేనేత్యాది ఏతే చ పూర్వైస్సహ త్రయోదశమంత్రాః - యే పృథివ్యామిత్యవశిష్టం వాక్యం పూర్వోక్తరీత్యా త్రీణి యజూంషి త్రయో మంత్రాః - పూర్వం పూర్వోక్తైస్సహ షోడశమంత్రవిభాగబోధాయన వచనం ప్రమాణం తచ్చాపి ప్రథమోపక్రమే నమస్తక్షభ్య ఇత్యాది ప్రథమజపాంగహోమే స్వతంత్రహోమే వా॥ షోడశాహుతయో భవంతి॥ ఇతి చతుర్థః ప్రకారః॥ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగః. అథాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగాత్మకప్రకారః॥ తత్ర ప్రథమానువాకే పంచదశర్చః పంచదశమంత్రాః॥ తత్రాష్టానువాకా అష్ట యజూంషి - కాశకృత్స్నె మతేత్యాదిత ఆరభ్య నవస్వనువాకేషు త్రయోవింశతిః॥ దశమేనువాకే ద్వాదశ చేతి ద్వాదశ। ఏతైశ్చ పూర్వైస్సహ పంచత్రింశత్ - ఏకాదశానువాకే దశర్చస్త్రీణి యజూంషి - త్రయోదశైవం - పూర్వైస్సహాష్టాచత్వారింశదతో జపాంగస్వతంత్రహోమే చ తావత్య ఏవాహుతయః ఇతి పంచమ ప్రకారః॥ అథైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగయుక్తోన్యః షష్ఠః ప్రకారః॥ స చ వినియోగః - ప్రకరణానంతరమేవ॥ తత్ర ప్రథమానువాకే పంచదశర్చ ఇత్యాదినా గ్రంథే దర్శితః - అతశ్చ జపాంగహోమే ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః - ఇతి షష్ఠః ప్రకారః॥ ఇత్యేకవారం నమకావృత్తౌ మంత్రవిభాగభేదేన షట్ప్రకారాః ప్రదర్శితాః॥ అథ రుద్రైకాదశిన్యాదిషు పూర్వోక్తపక్షసంఖ్యానావృత్తిభేదాత్సంఖ్యాభేదః ప్రదర్శ్యతే - నమకానామేకవారమావృత్తౌ దశాంశహోమప్రాప్తిరేవ నాస్తి॥ ఏకాదశధావృత్త్యాత్మికే రుద్రాఖ్యే విద్యతే - తత్ర

దశాంశహోమమేకత్ర త్రేధా విభాగపక్షద్వయాశ్రయణేన తిస్ర ఆహుతయః - నమకస్యైకాదశేతి పూర్వాభిస్సహ సప్తాశీత్యుత్తరం ॥ తతో వసోర్ధారా - అష్టాచత్వారింశత్సంపూర్ణహోమపక్షే ప్రతిరూపకం తిస్ర స్తిస్ర ఆహుతయ ఇతి త్రయస్త్రింశత్ - రూపకాంతే చమకానువాకే నైకాహుతీ రిత్యేకాదశ-పూర్వాభిస్సహ చతుశ్చత్వారింశత్ - అంతేచ వసోర్ధారా - షోఢా విభాగాశ్రయణ పక్షేతు దశాంశహోమమేవ దాహుతయః - తతో వసోర్ధారా - సమగ్రహోమేతు ప్రతిరూపకం షట్షడితి షడుత్తరా షష్టిః - పూర్వోక్తరీత్యా - చమకానువాకాహుతయ ఏకాదశేస సప్త సప్తత్యాహుతయః ॥ అంతే వసోర్ధారా - షోడశవిభాగపక్షాంగీకారే దశాంశహోమే షోడశాహుతయో వసోర్ధారాచ - సంపూర్ణహోమేతు ప్రతివారం షోడశ షోడశేతి షట్సప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః పూర్వవచ్చమకస్యైకాదశశ్చేతి పూర్వాభిస్సహ సప్తాశీత్యుత్తరైకశతం - తతో వసోర్ధారా - అష్టాచత్వారింశన్మంత్ర విభాగ పక్షాంగీకారేదశాంశహోమైకాదశేతిమిళిత్వైకోనచత్వారింశదేవ ॥ తదనంతరం వసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమె ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశదిత్యష్టావింశత్యుత్తరాపంచశతీ భవత్యాహుతీనాం పూర్వవచ్చమకానువాకానామేకాదశేతిమిళిత్వైకోనచత్వారింశదుత్తరాణి పంచశతాని - తతో వసుధారాచ ॥ ఏకోనసప్తత్యుత్తర శతమంత్రవిభాగపక్షాశ్రయణేతు దశాంశహోమ ఏకోనసప్తత్యుత్తరశత మాహుతయః - సమగ్రహోమేతు - ప్రతిరూపక మేకోనసప్తత్యుత్తరశతమిత్యేకసహస్రమష్టౌశతాన్యేకోనవష్టిశ్చేత్యాహుతయో భవంతి . పూర్వవచ్చమకానువాకానామేకాదశేతి మిళిత్వైక సహస్రమష్టాశతాని సప్తతిశ్చ తతో వసోర్ధారాతిరుద్రేఆహుతి సంఖ్యా ॥ అథరుద్రైకాదశిన్యా మాహుతి సంఖ్యా ॥ అత్రైకవింశత్యుత్తరం శతం రూపకం భవతి ॥ అతశ్శతాంశహోమోప్యత్రానతిష్ఠతే॥ అవకాశసంభవాత్ ॥ యథాచశతాంశహోమస్తదా శతరూపకాణామేకరూపకావృత్త్యాహోమః - నతత్రాపి త్రేధాషోఢేత్యాది మంత్రవిభాగభేదేనానేక పక్షాస్సంభవేయుః॥ తత్రత్రైవిభాగేశతరూపకాణామేకరూపకావృత్త్యాతిస్రఆహుతయః - చమకానువాకైరేకాదశేషోడశాహుతయః - అంతేవసోర్ధారాచ - శతాంశహోమపక్షఏవ షోఢావిభాగాశ్రయణే శతరూపకాణామేక రూపకావృత్త్యా షడాహుతయః - అవశిష్టైకవింశతిరూపకాణాంకృతేనమస్తేరుద్రమన్యవ ఇత్యాదిభిస్తిసృభీ రుగ్భిః ప్రాత్రిరితితిసృభిః - నమోరుద్రేభ్యో యేపృథివ్యామిత్యాదిభిః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిస్తిస్ర ఆహుతయ ఇతిపూర్వోక్తాభిస్సహ ద్వాదశచమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వాత్రయోవింశతిః - అంతేవసోర్ధారాచ శతాంశహోమపక్షఏవ షోడశధా విభాగాంగీకారే రూపకశతస్యైకరూపస్యైకావృత్త్యా షోడశాహుతయః. అవశిష్టానాంరూపకాణామేకవింశతిః - కృతే ప్రథమచైకాహుతిః పూర్వోక్తరీత్యా యజుషైకాహుతిః యజుషాపూర్వోక్తప్రకారేణ సప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః పునః ప్రథమాభిస్తిసృభీరుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతి తిస్రః - అంత్యైస్త్రిభిః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్ర ఇతి మిళిత్వా చతుర్వింశతిః ॥ చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిరేకాంహుత్వా తిస్రఆహుతయః సహ పంచవింశత్తతో వసుధారా శతాంశహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశ ద్రూపక విభాగాశ్రయణేనైవ తస్యరూపకాణా మేకావృత్త్యాష్టాచత్వారింశదాహుతయః । త్రిధావిభాగమాశ్రిత్య పునరేవ రూపకావృత్త్యా తిస్రఆహుతయః ॥ అవశిష్టపక్షాణాం కృతే ప్రథమచైకాహుతిః - సమగ్రహోమేతి ప్రతిరూపకమేకైవ యజుషా పూర్వోక్తప్రకారయుక్తేనచైకాహుతి రిత్యేవం త్రిపంచాశత్ - చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా చతుష్షష్టిరంతేవసుధారాచ శతాంశహోమపక్ష ఏకైకోన సప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగాశ్రయణే శతరూపకాణామేకరూపకా

వృత్త్యా ఏకోనసప్తత్యుత్తరశత మాహుతయః - త్రేధా విభాగమాశ్రిత్య పునరేకరూపకావృత్త్యా తిస్ర ఆహుతః - అవశిష్టరూపకాణాంకృతే ప్రథమాభిస్తిసృభీ ఋగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః అంత్యైః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైః స్త్రిభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః-ఏవం పూర్వోక్తాభిస్సహాష్టాధిక సప్తత్యుత్తర శతమాహుతయశ్చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వైకోననవత్యుత్తరశతమాహుతయః రుద్రైకాదశిన్యామేకాదశహోమపక్షాశ్రయణే త్రేధా విభాగాంగీకారే ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ద్వాదశరూపన్యూనైకాదశాంశో విభాగః- ద్వాదశాహుతయః - ప్రథమచైత్యేకాంత్యయా ద్విరితి సప్తత్యుత్తరంశత రూపరేకైకేతి మిళిత్వా అష్టావింశచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహైకోనపంచాశత్ అంతేవసోర్ధారా చ ॥ దశాంశహోమ ఏవ షోఢా మంత్రవిభాగే దశమాంశో ద్వాదశాంశో ద్వాదశ రూపకస్తేషు ప్రత్యావృత్తిషట్ । షడితి ద్విసప్తతిరాహుతయః ప్రథమచైత్యేకాంత్యయజుషా చైకేతి చతుస్సప్తతిః - చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా పంచాశీతిస్తతో వసోర్ధారా - దశాంశహోమ ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్తిషోడశషోడశేతి ద్వ్యధికనవత్యుత్తరంశతమాహుతయః - ప్రథమచైత్యేకాంత యజుషా చైకా చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా పంచోత్తరం శతమాహుతయః అంతేవసోర్ధారా చ - దశాంశహోమ ఏవాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్త్యాష్టాచత్వారింశదితి షట్సప్తత్యుత్తరా పంచశతీ భవత్యాహుతీనాం - ప్రథమయా చైత్యేకాంత్యయజుషా చాపరా - చమకానువాకైరేకాదశేత మిళిత్వా నవత్యుత్తరపంచశతీ అంతేవసుధారా చ- దశాంశహోమ ఏకైకోన సప్తత్యుత్తరమంత్ర విభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్త్యైకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వే సహస్రే అష్టావింశతిశ్చాహుతయః - ప్రథమచైత్యేకాంత్యయజుషా చాపరా చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహ ద్వే సహస్రే ఏకచత్వారింశచ్చ - అసరుద్రైకాదశిన్యామేవ సమగ్రహోమపక్షే తత్రాపి త్రేధా మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకం తిస్రస్తిస్ర స్యుస్త్రీణి త్రిషష్టిశ్చాహుతయో భవంతి సమగ్రహోమపక్ష ఏవ షోఢా మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షట్షడితి సప్తశతాని షడ్వింశచ్చాహుతయః సంపూర్ణహోమపక్ష ఏవ షోడశధా మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేత్యేకసహస్రం నవశతాని షట్త్రింశత్యాహుతయః ॥ సంపూర్ణహోమపక్ష ఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి పంచసహస్రాణ్యష్టౌ శతాన్యష్టావాహుతయః । సమగ్రహోమ ఏకైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తర రూపకపంచశతానాం ప్రతిరూపకమేకోన సప్తత్యుత్తరశతం మంత్రాణి వింశతిసహస్రాణి చత్వారింశచ్ఛతాని ఏకపంచాశదాహుతయః - సమగ్రహోమపక్షేషు సర్వేష్వేకాదశరూపకాచ్చమకస్స్యాద్భవతి - సర్వత్ర చాంతే వసోర్ధారా చ ॥ ఇ రుద్రైకాదశిన్యాహుతిసంఖ్యా ॥ అథ మహారుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ తత్రైకవింశత్యుత్తరస్యైకాదశభిర్గుణన ఏకసహస్రం త్రీణిచ శతాని ఏకత్రింశచ్చ రూపకా భవంతి - అత్ర చ శతాంశస్త్రయోదశరూపకః - రూపకాణామేకత్రింశదవశిష్యతే - శతాంశహోమపక్షాంగీకారే తత్రాపి త్రేధా మంత్రవిభాగే శతాంశస్య త్రయోదశ రూపకాణాం ప్రతిరూపకం తిస్రస్తిస్ర ఇత్యేకోన చత్వారింశదాహుతయః । అవశిష్టానామేకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభీరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః ॥ అంత్యైః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః । అంత్యైస్తిసృభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకవింశతిస్త్రిస్ర ఇతి మిళిత్వా పంచచత్వారింశదాహుతయః ॥ చమకానువాకైరేకైకాదశానువాకేత్యేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహ షట్పంచాశత్ అంతే వసోర్ధారా చ ॥

శతాంశ హోమపక్షే ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షట్షడిత్యష్టసప్తతిరాహుతయః ॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతిత్రయః - ఏవం మిళిత్వా చతురశీతిః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహ పంచనవతిస్తతో వసోర్ధారా చ ॥ పక్షఏవషోడశధా మంత్రవిభాగె త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేతిద్వేశతే అష్టచత్వా హుతయః ॥ అవశిష్టైకత్రింశతో రూపకాణాం కృతే పూర్వమృగ్భిస్తిస్ర అంత్యయజుర్భిస్తిస్రఇతిషట్॥ పూర్వవదేవ చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా ద్వేశతే పంచవింశతిశ్చాంతేవసోర్ధారాచ ॥ శతాంశహోమపక్షఏవ అష్టచత్వారింశన్మంత్రవిభాగె త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి షట్శతాని చతుర్వింశత్యాహుతయో భవంతి ॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ప్రథమాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతిత్రయః - పూర్వోక్తప్రకార యుక్తైర్యజుర్భిస్తిస్రః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహైకచత్వారింశదుత్తరాషట్శతాహుతీనాం తతో వసుధారాచ - శతాంశహోమపక్షఏకైకోనసప్తత్యుత్తరశతవిభాగె త్రయోదశరూపకానాం ప్రతిరూపక మెకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వేసహస్రేఏకశతం సప్తనవత్యాహుతయః - అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకానాం కృతే పూర్వవత్ప్రథమాభీరుగ్భిస్తిస్రః అంత్యయజుర్భిస్తిస్రః పూర్వవదేవచమకానువాకైరెకాదశేతి మిళిత్వా ద్వేసహస్రే ద్వేచశతె చతుర్దశచ - అథ మహారుద్ర ఏవ దశాంశహోమపక్షే ఏకసహస్రం త్రీణిశతాని ఏకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం దశమాంశఏక శతం త్రయస్త్రింశశ్చేతి భవతి - ఏకఏవ రూపకోవశిష్యతే - అత్రచ త్రేధామంత్ర విభాగే త్రయస్త్రింశదధికస్యైక శతస్య రూపకాణాం ప్రతిరూపకం తిస్రస్తిస్ర ఆహుతయ ఏకోన చతుశ్శత్యాహుతీనాం అతచమకానాం దశాంశో ద్వాదశరూపకోభవతి - తత్రప్రతిరూపక మేకాదశానువాకైకాదశైకాదశమిళిత్వా త్రింశదుత్తరం శతమాహుతయః - ఏతచ్చ పూర్వాభిస్సహ పంచశతాన్యేక త్రింశచ్చ ॥ అంతేవసోర్ధారా— దశాంశహోమపక్ష ఏవషోఢామంత్రవిభాగె త్రయస్త్రింశదుత్తరశత రూపకాణాం ప్రతిరూపకంషట్షడితిసప్తశతాన్యష్టనవతిశ్చాహుతయః-చమకద్వాదశరూపకాణాం పూర్వవత్ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదుత్తరమేకశతం-ఏతాశ్చపూర్వాభిస్సహనవశతానిత్రింశచ్చాహుతయః॥తతో వసోర్ధారాచ - షోడశమంత్రవిభాగెత్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకంషోడశషోడశేతిద్వేసహస్రే ఏకశతమష్టావింశతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాంప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశచ్చపూర్వాభిస్సహైతాభిర్ద్వేసహస్రె ద్వేచశతె షష్టిశ్చాహుతయః - అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమపక్షఏవాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగేత్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి షట్సహస్రాణిత్రీణిశతాని చతురశీతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదధికమేకశతం ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహషట్సహస్రాణి పంచశతానిషోడశభవంతి - అంతెవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమపక్షఏవైకోనసప్తత్యుత్తరమంత్రవిభాగేత్రయస్త్రింశదుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకోనశతిశ్సతమేకోనసప్తతిశ్చమిళిత్వాద్వాదశసహస్రాణిసప్తసప్తతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమకద్వాదశరూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశేతి ఏకశతం ద్వాత్రింశచ్చపూర్వాభిస్సహైతాద్వావింశతిసహస్రాణిషట్శతానినవచభవంతి-అంతె వసోర్ధారాచ- అథమహారుద్రఏవ సమగ్రహోమపక్షేతత్రాపిత్రేధామంత్రవిభాగఏకసహస్రంత్రిణిశతాన్యేక వింశతిశ్చేతి రూపకాణాంప్రతిరూపకంతిస్రస్తిస్రఆహుతయఇతి త్రీణిసహస్రాణి నవశతాని త్రినవతి శ్చాహుతయో

భవంతి - చమకస్యైకవింశతిసహస్రె ద్వేశతేత్యుత్తరైక శతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వాఏకసహస్రంత్రీణిశతరూపకాణాంప్రతిరూపకంషట్షడాహుతయఇతిసప్తసహస్రైకత్రింశతిశ్చాహుతయః - ఏతాశ్చపూర్వాభిస్సహసహస్రాణి త్రీణిశతానిచతుర్వింశతిశ్చాహుతయః- తతోవసోర్ధారాచ ॥ తత్రైవసమగ్రహోమపక్షేతత్రాపిషోఢామంత్రవిభాగఏకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశ చ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకంషట్కతాహుతయఇతిసప్తసహస్రాణినవశతానిషడశీతిశ్చాహుతయోభవంతి- చమకస్యైకవింశత్యుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిఏకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతిపూర్వాభి స్సహనవసహస్రాణిత్రీణిశతానిసప్తదశచాహుతయః-అంతేవసోర్ధారా – తత్రైవసమగ్రహోమపక్షేషోడశధామంత్రవిభాగె ఏకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాంప్రతిరూపకంషోడశేతిమిళిత్వైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చాహుతయః - పూర్వోక్తాభిస్సహఏతాద్వావింశతి సహస్రాణిషట్శతాని సప్తవింశతి శ్చాహుతయః- తతోవసోర్ధారా ॥ అత్రైవసమగ్రహోమపక్షే ష్యష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగఏక సహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితిషష్టిసహస్రాణిద్వేశతే ఏకోనవింశతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ అత్రైవసమగ్రహోమపక్షే ఏకోనసప్తత్యుత్తరశత మంత్రవిభాగే ఏక సహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపక మేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితిద్వాలక్షేచతుర్వింశతి సహస్రాణినవశతాన్యేకోనచత్వారింశదాహుతయః- అంతేవసోర్ధారా ॥ అత్రైవసమగ్రహోమపక్షే ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగేఏకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేక త్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితిద్వేలక్షేచతుర్వింశతిసహస్రాణినవశతాన్యే కోనచత్వారింశ దాహుతయః ॥ చమకస్యైకవింశత్యుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహితాద్వేలక్షేషడ్వింశతిసహస్రాణిద్వేశతేసప్తతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ ఇతిమహారుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ అథాతిరుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ తత్రచతుర్దశసహస్రాణిషట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చరూపకాభవంతి-అత్రశతాంశేఏకశతం షట్చత్వారింశచ్చరూపకాః ఏక చత్వారింశద్రూపకాఅవశిష్యంతే ॥ అతిరుద్రేచచమకస్యైకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చరూపకాభవంతి ॥ అత్రచశతాంశేత్రయోదశ రూపకాః ఏకత్రింశద్రూపకాఅవశిష్యంతే - ఏవంస్థితే శతాంశపక్షేత్రేధాచ మంత్రవిభాగె షట్చత్వారింశదుత్తరశతరూపకాణాంప్రతిరూపకంతిస్రస్తిస్ర ఆహుతయఇత్యష్టత్రింశదుత్తర చతుశ్శత్యాహుతీనామవశిష్టైకచత్వారింశద్రూపకాణాం కృతేఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిసృభిః ॥ అంత్యాభిరృగ్భిఃపూర్వోక్తప్రకారయుక్తాభిస్త్రిభిఃప్రత్యేకమేకైకేతితిస్రశ్చ చమకస్యత్రయోదశరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిచత్వారింశదుత్తరమేకశతమాహుతయః॥అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాంకృతే అగ్నావిష్ణూసజోషసేత్యనయా చైకైకాహుతిః-ఇత్యేవంమిళిత్వాష్టోత్తరాశీత్యుత్తరపంచశత్యాహుతీనాం అంతేవసోర్ధారా ॥ శతాంశపక్షఏవషోఢామంత్రవిభాగెషట్చత్వారింశదధికైకశతరూపకాణాంప్రతిరూపకంషట్షడిత్యష్టౌశతానిషట్సప్తతి శ్చాహుతయః - అవశిష్టైకచత్వారింశద్రూపకాణాంకృతేపూర్వవదాద్యాభిస్తిసృభిస్తిసృభిః పూర్వవదేవాంత్యాభిరృగ్భిస్తిస్ర ఇషడాహుతయః॥చమకత్రయోదశరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిచత్వారింశదుత్తరమేకశతం - అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాంకృతేఅగ్నావిష్ణూసజోషసేత్యనయాచైకైకాహుతిరితిపూర్వాభిస్సహితాఏకసహస్రంషడ్వింశతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారాచ ॥ శతాంశహోమపక్షే షోడశధామంత్రవిభాగె షట్చత్వారింశదుత్తరైకశతరూపకాణాంప్రతిరూపకంషోడశషోడశేతి ద్వేసహస్రేత్రీణిశతానిషట్త్రింశచ్చాహుతయః ॥ అవశి

ష్టైకచత్వారింశద్రూపకాణాం కృతే పూర్వవత్పంచషట్చమకస్య త్రయోదశరూపకాణాం కృతే ప్రతిరూపకమే కాదశైకాదశేత్యేకశతం త్రిచత్వారింశచ్చాహుతయః॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే అగ్నావిష్ణూ సజోష సేత్యనయా చైకాహుతిరితి మిళిత్వా ద్వేసహస్రే చత్వారి శతాని షడశీతిశ్చాహుతయః- అంతే వసోర్ధారా॥ శతాంశహోమపక్షే ఏవాష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే షట్చత్వారింశదుత్తరైకశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమ ష్టాచత్వారింశదితి సప్తసహస్రాణ్యష్టౌ చాహుతయః ॥ అవశిష్టైక చత్వారింశద్రూపకాణాం కృతే పూ ర్వవత్ప్రథమాభి స్తిసృభి రుగ్భిస్త్రిస్త్రిః పూర్వోక్తగుణ విశిష్టైస్తిసృభి రంత్యయాజుర్భిస్త్రిస్త్రిః ఇతి షట్చమ కస్య త్రయోదశరూపకాణాం కృతే అగ్నావిష్ణూ సజోషసేత్యనయా చైకాహుతిరితి మిళిత్వా సప్తసహ స్రాణ్యేకశత మష్టపంచాశ దాహుతయః - అంతేవసోర్ధారా ॥ శతాంశ హోమపక్షే షడుత్తర శతమంత్రవిభాగే షట్చత్వారింశ దుత్తరైక శత రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకోనసప్తత్యుత్తరం శతమితి చతుర్వింశతి సహస్రాణాం షటాహ్ణాం ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేత్యేక శతం త్రిచత్వారింశ దా హుతయః - అవశిష్టైకత్రింశ ద్రూపకాణాం కృతే అగ్నావిష్ణూ సజోషసే త్యనయా చైకాహుతిరి తి మిళిత్వా చతుర్వింశతి సహస్రాణ్యష్టౌ శతాని చతుర్వింశచ్చాహుతయః ॥ అంతే వసోర్ధారా ॥ అథాతి రుద్ర ఏవ దశాంశ హోమపక్షే చతుర్వింశతి సహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకా ణాం దశమాంశ ఏకసహస్రం చత్వారింశతా చతుష్షష్టిర్భవతి॥ ఏక ఏవరూపకోవశిష్యతే ।. తథా చమకస్యై కసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం దశమాంశ ఏకశతం త్రయస్త్రింశద్రూపకా భవంతి॥ ఏక ఏవరూపకోవశిష్యతే॥ అత్ర చ త్రేధా మంత్రవిభాగే ఏకమేవసహస్రం చత్వారి శతాని చతుష్షష్టిశ్చేతి రూప కాణాం ప్రతిరూపకం త్రిస్త్రిస్త్రిః ఆహుతయ ఇతి మిళిత్వా చత్వారిచసహస్రాణి త్రీణిశతాని ద్వినవతిశ్చా హుతయః॥ చమకస్య త్రయస్త్రింశ దుత్తరైకశతరూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వైక సహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహుతయః॥ ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహ పంచసహస్రాణ్యష్టౌ శతాని చ తుష్షష్టిశ్చేతి రూపకాష్షట్షడితి మిళిత్వాష్టసహస్రాణి సప్తశతాని చతురశీతిశ్చాహుతయః ॥ చమకస్య త్ర యస్త్రింశద్రూపకాణాం చ ప్రతిరూపక మేకాదశాష్టాదశేతి మిళిత్వైకసహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చా హుతయః ॥ ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ దశసహస్రాణి ద్వేశతే సప్తచత్వారింశచ్ఛతాని చతురశీత్యాహుత యః ॥ తతో వసోర్ధారా ॥ దశాంశహోమపక్షే ఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే ఏకసహస్రం చత్వారిశతా ని చతుష్షష్టిశ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశదష్టాచత్వారింశదితి మిళిత్వా సప్తతిసహస్రా ణి ద్వేశతే ద్విసప్తతిశ్చాహుతయః॥ చమకస్య త్రయస్త్రింశదుత్తరైక శతరూపక మేకాదశైకాదశేతి మిళి త్వా ఏక సహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభి స్సహైకసప్తతి సహస్రాణి సప్త శతాని పంచత్రింశచ్చాహుతయః॥ తతో వసోర్ధారా॥ తతో దశాంశహోమపక్షే ఏకోన సప్తత్యుత్తరశత మంత్రవిభాగే ప్రతిరూపకమేకోనసప్తత్యుత్తరశత మితి మిళిత్వా ద్విసప్తచత్వారింశత్సహస్రాణి చత్వారి శ తాని షోడశాహుతయః॥ చమకస్య త్రయస్త్రింశదుత్తరశతైకరూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశే తి మిళిత్వైకసహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహుతయః॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతా ద్వ్యలక్షే అష్టా చత్వా రింశత్సహస్రాణ్యష్టౌ శతాన్యేకోనాశీతిశ్చాహుతయః॥ అంతే వసోర్ధారా॥ అథాతి రుద్ర ఏవ సమగ్ర హో మపక్షే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాం త్రేధామంత్ర విభాగే ప్రతిరూప కం త్రిస్త్రిస్త్రిః ఆహుతయ ఇతి మిళిత్వా త్రిచత్వారింశత్సహస్రాణి నవశతాని త్రయోవింశతిశ్చాహుతయః॥

చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాని చతుష్షష్ట్యాహుతయః - అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవషోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకం షట్షడితి మిళిత్వా సప్తాశీతి సహస్రాణ్యష్టౌశతాని షట్చత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః - ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం ద్వేసహస్రేచత్వారి శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతే పంచాశచ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైక సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః । తతశ్చవసోర్ధారా।సమగ్రహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశత్సప్తలక్షాణి ద్వేసప్తశతాన్యష్టషష్టిశ్చాహుతయః - చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకమేకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాస్సప్తలక్షాణి సప్తదశసహస్రాణిషట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారాచ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగేచతుర్దశసహస్రాణిషట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాంప్రతిరూపకమేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి మిళిత్వాచతుర్వింశతిలక్షాణిచతుస్సప్తతిసహస్రాణిత్రీణిశతాన్యేకోనత్రింశచ్చాహుతయః॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాంప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వాచతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకత్రింశత్సహస్రాణి నవశతాని త్రయోవింశతిశ్చాహుతయః. చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాష్షట్పంచాశత్సహస్రాణి పంచశతాని చతుష్షష్టిశ్చాహుతయః ॥అంతేవసోర్ధారాచ ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ షోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకం షట్షడితిమిళిత్వా సప్తాశీతిసహస్రాణి అష్టౌశతాని షట్చత్వారింశచ్చాహుతయః - చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకవింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకవింశచ్చాహుతయః॥ ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం ద్వేసహస్రే చత్వారిశతాని సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ షోడశధామంత్రవిభాగేచతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకవింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశషోడశేతి మిళిత్వాద్వేలక్షేచతు స్త్రింశత్సహస్రాణి ద్వేశతేషట్పంచాశచ్చాహుతయః ॥అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశన్మంత్ర విభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాస్సప్తలక్షాణి సప్తదశసహస్రాణి చత్వారిశతాని నవచాహుతయః॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవైకోన సప్తత్యుత్తరశతమంత్ర విభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్శతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాం ప్రతిరూపకం ఏకోనసప్తత్యుత్తర శతమితి మిళిత్వా చతుర్వింశతి లక్షాణి చతుస్సప్తతిసహస్రాణి త్రీణిశతాన్యేకోనవింశత్యాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేక త్రింశచ్చేతీ రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి నవశతాని సప్తతిశ్చాహుతయః॥ తతోవసోర్ధారా॥ ఇత్యతిరుద్రాహుతిసంఖ్యా॥ ... ... ❋

—※ నమకాదివిభేదేనజపహోమవిధిః. ※—

గురులఘుశ్చ దృష్టోయంయోజ్యశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా॥ ఇతినమకరుద్రైకాదశనీమహారుద్రాతిరుద్రేషుమంత్రవిచ్ఛేదప్రకార ఆహుతిసంఖ్యావిశేషశ్చ ॥ దశాంశహోమే స్థండిలకుండనిర్మాణవిధిః ॥ తతః స్వల్పసంఖ్యాకహోమస్థండిలం సమంతతోహస్తమాత్రం ద్విహస్తపరిమితం వాస్తుహోమానుసారేణ కల్పయేత్ ॥ అధికసంఖ్యాకహోమేతు కుండంచకల్పయేత్ ॥ తచ్చ నవగ్రహమఖెచోక్తప్రకారేణ స్కందపురాణే నవగ్రహమఖేకుండంహస్తమాత్రం సమంభవేత్ ॥ చతురశ్రమథోహస్తంయోనివక్త్రంసమేఖలం । చతురంగుళవిస్తారామేఖలాతద్వదుచ్ఛ్రితా । హస్తంచతుష్కోణం అధోహస్తం అధఃఖాతమపి హస్తపరిమితం యస్యతత్తథోక్తం। యోనివక్త్రంవక్ష్యమాణలక్షణలక్షితా యోనిర్వక్త్రేస్య తత్తాదృఙ్మేఖలా॥ మేఖలాప్రమాణమాహ ॥ చతురంగళవిస్తారేత్యాదినా- తద్వదుచ్ఛ్రితా- గజోష్ఠసదృశీతద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతాఏతత్సర్వేషుచింతామణౌ - వితస్తిమాత్రయోనిస్స్యాత్షట్సప్తాంగులివిస్తృతా । కూర్మపృష్ఠోన్నతామధ్యే పార్శ్వయోశ్చాంగుళోచ్ఛ్రితా ॥ గజోష్ఠసదృశీతద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా । ఏతత్సర్వేషు కుండేషు యోనిలక్షణముచ్యతే॥ మేఖలోపరిసర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభా - వితస్తిమాత్రేతి ॥ ఏతచ్చయోనేర్దైర్ఘ్యంషట్సప్తాంగుళివిస్తృతేతి - షడంగుళివిస్తృతా సప్తాంగుళివిస్తృతా- తావతివ్యాయామేతికల్పౌ - తద్వదాయతేత్యనేనదైర్ఘ్యప్రమాణాంతరమాహ ॥ ఉక్తలక్షణలక్షితా ॥ గజోష్ఠసదృశీ అశ్వత్థపత్రసదృశీవాయోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ ఇయంచయోనిః కుండస్యపశ్చిమదిగ్భాగేమేఖలోపరికార్యా ॥ మంటపలక్షణం స్కంధపురాణె ॥ గృహస్యోత్తరభాగేణమంటపంకారయేద్బుధః । రుద్రాయవనభూమౌవా చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ ॥ దశహస్తమథాష్టౌవాహస్తాఃకార్యావిధానతః । తస్యద్వారాణిచత్వారికర్తవ్యానివిచక్షణైః ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణాంభూమింకారయేద్యత్నతోనరః । ప్రాగుత్తరంసమాసాద్య ప్రదేశం మంటపస్యతు ॥ శోభనంకారయేత్కుండం యథావల్లక్షణాన్వితం । అథప్రకారాంతరేణకుండనిర్మాణవిధిస్సృత్యైవ ॥ ద్విహస్తవిస్తృతంతద్వచ్చతుర్హస్తాయతంపునః - లక్షహోమేభవేత్కుండం యోనివక్త్రంత్రిమేఖలం - పూర్వపశ్చిమయోర్హస్తద్వయవిస్తృతందక్షిణోత్తరయోశ్చతుర్హస్తాయతంచతుర్హస్తాయతంచతురశ్రంకుండంవిధేయమిత్యర్థః ॥యోనీలక్షణంతుప్రాగుక్తం ॥ ద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రితాకార్యాప్రథమామేఖలాబుధైః । త్ర్యంగుళోన్నతాకార్యాద్వితీయాసముదాహృతా॥ఉచ్ఛ్రాయవిస్తృతాభ్యాంచతృతీయాచతురంగుళా॥ ద్వ్యంగుళస్తత్రవిస్తారఃపూర్వయోరపివిస్తృతా॥ పూర్వయోఃద్వితీయతృతీయమేఖలయోః॥ చతుర్హస్తకుండేమంటపప్రమాణమాహ॥ అథాషోడశహస్తస్స్యాన్మంటపాచ్చచతుర్ముఖః॥మాత్స్యే॥నదీనాంసంగమేచైవసురాణామగ్రతస్తథా।సంగమేభూమిభాగేచదేవతాధిష్ఠితేనృప॥ ఋత్విగ్భిర్గురుణాచైవ సార్ధంభూమింపరీక్షయేత్ ॥ ఖనయిత్వాతత్రకుండంచసుసమంహస్తమాత్రకం॥ ద్విగుణంలక్షహోమేచ కోటిహోమెచతుర్గుణం॥యుగ్మాశ్చోఋత్విజఃప్రోక్తాఃఅష్టౌతేవేదపారగాః- కందమూలఫలాహారాః దధిక్షీరాశినోపిచ॥ అష్టావృత్విజఇత్యుపలక్షణం॥ అత్ర ॥ యత్రకర్మాతివేగేననిర్వాహ్యంభవతి- తత్రయావద్భిఋత్విగ్భిః కర్మవేగేననిర్వాహ్యతి- తత్ర ఋత్విజోవృణీత ॥ యద్యపిస్వత్వత్యాగః॥యజమానేనైవకార్యః॥తథాపిబహుకర్తృకహోమేత్యాగస్యభిన్నకాలత్వేనత్యాగకాలస్యజ్ఞాతుమశక్యత్వాద్ధోమాత్ప్రాక్తమఏవదేవతాస్సంకృత్యాయజనీయద్రవ్యంచమనసినిధాయేదంయథాదైవతమస్త్వితిస్వత్వపరి- త్యాగంబహుమాత్రాంస్రుచంకృత్వాతతస్తంభద్వయోరపి - ఘృతధారాంతథాసమ్యగ్రామోపరిపాతయేత్ అత్ర వసుధారామంత్రాశ్చమకానువాకాః - మంత్రాంతరాణ్యపి శ్రూయంతే॥ శాద్రవం

త్రైష్ణవంరౌద్రమైందవం - మహోవైశ్వానరంసమ్యక్ జ్యేష్ఠంసామచపాఠయేత్ ॥ ఇతిస్థండిలకుండనిర్మాణవిధిః॥
అథబోధాయనోక్తపంచాంగరుద్రన్యాసవిధిః ॥ పంచాంగరుద్రశబ్దస్యాయమర్థః ॥ పంచప్రకారా
అంగన్యాసాయస్మిన్ సపంచాంగరుద్రః - ఏవంషడంగరుద్రోపి ॥ తత్రపంచాంగన్యాసేషుశిఖాద్యస్త్రాంతమేకత్రింశదంగన్యాసః- ప్రథమః॥ మూర్ధాదిపాదాంతందశాంగన్యాసోద్వితీయః - పాదాదిమూర్ధాంతం పంచాంగన్యాసస్తృతీయః - గుహ్యాదిమస్తకాంతంపంచాంగన్యాసశ్చతుర్థః -హృదయాద్యస్త్రాంతంపంచాంగన్యాసః పంచమః - ఏవంపంచాంగన్యాసః ॥ ప్రజననాదిసర్వాంగపర్యంతంషోడశాంగన్యాసఅపరః॥
అయంచషష్ఠోన్యాసః - పూర్వోక్తపంచప్రకారన్యాససహితః పంచాంగరుద్రః షట్ప్రకారసహితషడంగ
రుద్రః ॥ అథాతఃపంచాంగరుద్రాణాం న్యాసపూర్వకజపహోమార్చనాభిషేకవిధింవ్యాఖ్యాస్యామో—
మహాన్యాసఖండవత్ - యాతేరుద్రేతిశిఖాయాం- ప్రముంచధన్వనఇత్యస్త్రం - యఏతావంతశ్చేతిదిగ్బంధః-
ఓంనమోభగవతేరుద్రాయేతి నమస్కారంన్యసేత్ ॥ ఓంకారంమూర్ధ్నివిన్యస్య ముఖేతత్పురుషంన్యసే
త్- ఈశానంమూర్ధ్ని- శివః॥ హంసహంసేతి ॥ శివః॥ ఈశానంమూర్ధ్నివిన్యస్యే దిత్యస్యాయమర్థః॥
ఏవంకృతేహంసోనామహంసఇతి ప్రసిద్ధస్సదాశివోభవేత్॥ త్రాతారమింద్రం త్వంనో అగ్నే - దిక్షువిన్యస్య॥
ఏవమేవాత్మనిరౌద్రీకరణంకృత్వా - త్వగస్థిగతైః- జ్వలంతంపశ్యంతు - మనోజ్యోతిరజోధ్యగ్ని-స్త్వభిమంత్ర్య
ఆత్మరక్షాకర్తవ్యా ॥ శివసంకల్పగ్ం - హృదయం- పురుషసూక్తగ్ం- రథంకవచం - శతరుద్రీయమిత్య
స్త్రం- పంచాంగగ్ంసకృజ్జపేత్- అష్టాంగంప్రణమ్య- అథాత్మానగ్ంశివం ధ్యాత్వాతతస్సమ్యక్తతోదేవయజన
మారభేత్- ఇతిపంచాంగరుద్రన్యాసవిధిః ॥ అథరుద్రాభిషేకవిధిః ॥ అభిషేకేపూర్వోక్తన్యాసాఅభిస
ముచ్చీయంతే- అథాతోరుద్రస్నానార్చనాభిషేకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో—స్థాపయేత్ ॥ ప్రజననేబ్రహ్మా
తిష్ఠతు - పాదయోర్విష్ణుస్తిష్ఠతు ॥ తతోబహిస్సర్వతో-స్తిష్ఠంతు ॥ సర్వేష్వంగేషు—ష్ఠంతు ॥ మాగ్ంరక్షంతు-
అగ్నిర్మేవాచిశ్రితఇతి - ఆత్మానం ప్రత్యారాధయేత్ - ఆరాధితోమనుష్యైస్త్వ- మాంగృహాణ మహేశ్వ
ర ॥ త్ర్యంబకంయజామహ—ధయేత్ ॥తత్రమంత్రాః - అగ్నిర్మేవాచిశ్రిత ఇత్యాదయః ॥ ఏవమంగా
నిసంస్పృష్ట్వా॥ అథైనంగంధాదిభిరాత్మానంప్రత్యారాధయేత్ . రుద్రరూపేణ జీవాత్మానంస్వశరీరేపి యజే
దిత్యర్థః - తత్రావాహనమంత్రః - ఆరాధితఇత్యాది- ఆరాధనవ్యతిరిక్తేతరోపిచారేత్ర్యంబకంయజామ
హఇత్యయంమంత్రః - అత్రనైవేద్యమపిహానసంపరికల్పయేత్ ॥ ఏవమాత్మయాజనేన తత్ర శివయాజనప్ర
కారమాహ ॥ ఆత్వావహంతు—హవ్యాయశర్వం ॥ ఇత్యావాహ్య॥ సంస్థాపితేత్యావాహనం- సద్యో
జాతమిత్యాసనందదాతి ॥ సద్యోజాతాయవైనమోనమఇత్యావాహనందదాతి ॥ భవేభవేనా - పాద్యంద
దాతి ॥ భవోద్భవాయ- మనం ॥ వామదేవాయ-అర్ఘ్యం-దదాతి ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాద్యాః ॥ అథాభిస్తర్ప
యతి ॥ భవం దేవంతర్పయామి- మహాంతం దేవంతర్పయామీతితర్పయిత్వా ॥ జ్యేష్ఠాయనమః- వస్త్రం॥
కాలేనైవేద్యంసమర్పయామి॥ అథైభిర్మంత్రైః గంధపుష్పాణిదదాతి ॥ భవాయదేవాయనమః—మహాతే
దేవాయనమః ॥ అథాఘోరతనూరుపతిష్ఠతే ॥ అథాస్యాఘోరతనూరిత్యస్యాయమర్థః ॥అథపూర్వోక్త
పూజానంతరమస్యరుద్రస్యాఘోరతనూర్ఘోరాదిశరీరాణ్యుపతిష్ఠతే - . కేనాఘోరేభ్య ఇత్యాద్యనువాక
క్రమేణ తేచానువాకాఅగ్రేప్రదర్శయిష్యమాణాఅపిసౌకర్యార్థమత్రలిఖ్యంతే ॥ అఘోరేభ్యఇత్యాది॥
తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అఘోరస్యహిరణ్యేనమూర్ధ్నికలశేనసంతతంధారాభ్యభిషించేన్మధునా సర్పిషా
పయసాచేక్షురసేనవా ఆమ్రరసేనదధ్నావాదుదకేనవా నమస్తేరుద్రఇత్యేకాదశానువాకాన్నామగ్నిష్ఠా

ఇత్యేకాదశానువాకానాం- ఉత్తమారాధనే - తదేతద్విధానంసంతతధారామితి - సంతతపదంసహస్రకలశాభిషేకస్యాప్యుపలక్షణం। ఏవం దేవపూజాదిస్నానమిత్యుచ్యతే-అతస్తత్స్నానంవిధాయాపిపూర్వోక్త పంచాంగన్యాసాదికం కార్యం - సర్వేషాం పార ఇత్యాది సర్వేషామభిలషితనమకావృత్తివిశేషాణాంపారె సమాప్తౌ ఉత్తరారాధనేన పునరారాధయేత్ - అభిషేకానంతరం దేవం పునః పూజయేత్ ॥ పునరారాధయేదుత్తరారాధనమితి పాఠే ఉత్తమారాధనాభిషేకానంతరం పూజాం పునః పశ్చాదారాధయేత్ ॥ కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ప్రథమపూజాపేక్షయా నత్వభిషేకావిషయప్రోక్తమిత్యుపసంహారః ॥ ఉత్తమారాధనం- తదేతద్విధానమిత్యుక్తం -అధునా వ్యాధివిమోచనార్థాయ అభిషేకకర్మణి విశేషం దర్శయన్నధికారిభేదాద్భిన్నాని ఫలాని దర్శయంతి - తేనాభిషిక్తేనోదకేన అత్యుభ్యామిత్యనువాకేల్లింగాభిశ్చ పాదాత్స్పృష్ట్వా పాపక్షయార్థీ వ్యాధివిమోచనార్థీ జీవితార్థీ శ్రీకామశ్శాంతికామః - పుష్టికామో మోక్షార్థీ చ కుర్యాత్। ఏవం కుర్వంత్సిద్ధిమాప్నోతి - ఆచార్యాయదక్షిణాం దదాతి- దశగావస్సవత్సాస్సువర్ణవిభూషితా ఋత్విగ్భ్య ఏకాదశ తదల్పశక్తాం గాం దద్యాదిత్యాహ భగవాన్బోధాయనః - అత్యుభ్యామిత్యనువాకో రోగప్రతిమోదాన విధేరంత దర్శితః - ఆపోహిష్ఠేత్యాదయశ్చ లింగాఋచ ఆశ్వలాయన ఘోషశాంతౌ ప్రదర్శితాః। ఇతి రుద్రాభిషేకవిధిః ॥ అథనమకాంగన్యాసమంత్రాణాం ఋషిదేవతాచ్ఛందాంసి॥ తత్రార్షం॥ యాతే రుద్ర నమస్తే ఆయుధాయన మోవః కిరికేభ్యోసున్వంతమయజమానం మనోజ్యోతిర్యమాయస్వాహేత్యేషాం అగ్నిరస్మిన్నహత్యర్ణజే సహస్రశో నీలగ్రీవ ఇతిద్వయోర్నరోగణస్యేతి చైషదువాసాహంసచ్ఛువిషత్వాబ్ని అగ్నిఇత్యనయోర్వామదేవః ॥ త్రియంబకంయజామహే ఆనోనియుద్భిరిత్యనయోర్వసిష్ఠః ॥ మానస్తోకేనమస్తే అస్త్వాయుధాయనమోశ్వినే నమో అస్తు నీలగ్రీవాయేత్యేషాం భగవానవతత్యధనుః ప్రముంచధన్వన ఇత్యనయోర్నారదో యేతీర్థాని యేభూతానాం యేపథాం యఏతావంతశ్చేత్యేషాం దేవలః ॥ సద్యోజాతాది పంచానువాకానాం. తామగ్నింనఃపృతనాజితమితి ద్వయోశ్చసాహిత్తీదేవతాగండపనిషదోన మోహిరణ్యబాహవ ఇత్యస్య మండూకో హిరణ్యగర్భఋషిః ప్రాణత ఇత్యనయో హిరణ్యగర్భో మీఢుష్టమశివతమేత్యస్య వైరాజో జాతవేదస ఇత్యస్యాశ్శ్రుహో అగ్నేత్వం పారయాగ్నేత్యనయోరగస్త్యో విశ్వానినో ఇత్యస్యావత్సప్రశ్రుతో మానో మహాంతమిత్యస్యాదేవతాః ॥ ఏషతే రుద్రభాగస్సుగంనః పంథామిత్యనయోరద్భ్యస్సంభూత ఇత్యనువాకస్య బ్రహ్మజజ్ఞానం యాతెఅగ్న ఇత్యనయో విశ్వేదేవా అధ్యవోచదిత్యస్యాః కణ్వస్త్రాతారమింద్రముశ్వాసయేత్యనయోర్గర్గస్తత్వాయామీత్యస్యాశ్శునశ్శేఫోవయం సోమేత్యస్య బంధుస్సుబంధుశ్శ్రుతబంధుశ్శతమితానమిత్యస్యారాహుగణో రుద్రేత్యస్యాగాథః స్యోనాపృథివీమహీద్యౌరిత్యనయో మేధాతిథిరబోధ్యగ్నిరిత్యస్యాబుధగవిష్ఠిరో మూర్ధానమిత్యస్యా విరూపో మమాణిత ఇత్యస్యా వాయుర్జాతవేద ఇత్యస్యాస్స్వయంభూర్బ్రహ్మ ॥ యజ్జాగ్రత ఇతిసూక్తస్య శివసంకల్పం సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశర్చస్య సూక్తస్య ప్రజాపతిః। షోడశర్చస్యసచిత్యస్య నారాయణః ఆశుశ్శిశాన ఇత్యనువాకస్య ప్రతిరథః। సత్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యనువాకస్య హవ్యవాహ ఇత్యార్షం॥ అథదైవతం ॥ హగ్ంసశ్శుచిషదిత్యస్యా సూర్యో మానస్తోకే నమస్తే అస్త్వాయుధాయయాతే హేతిరిత్యస్య భగవాన్ హిరణ్యగర్భః ప్రాణత ఇతి శంభుస్త్రాతారమిత్యస్యాశ్శుశాన ఇత్యనువాకస్య చంద్రశ్చతుర్థ్యా బృహస్పతిస్త్రయోదశ్యాః కణ్వస్స్వర్వాగ్నే అగ్న అబోధ్యగ్నిరగ్నే నయయాతె అగ్న ఇత్యగ్నిః ॥ సుగన్నః పంథాం యమాయస్వాహేతి యమోసున్వంతమితినిర్ఋతిస్తత్వాయామీతివరుణఆనో నియుద్భిరితి వాయుః వనో జ్యోతిరిత్యషోనివృచో మూర్ధానం జాతవేదా ఇతి వైశ్వానరో

మమార్జనీతివమార్జదయో లింగోక్తా యజ్జాగ్రత ఇతి సూక్తస్య నమస్సహస్రశీర్షేత్యస్య సూక్తస్య జగద్బీజం పురుషో నారాయణో వా అద్భ్యస్సంభూత ఇత్యనువాకస్య నారాయణో మహీద్యౌరితి ద్యావాపృథివ్యా ఉపస్థాన మేతిరథో మాదుభయశ్చావశిష్టానాం రుద్రః త్ర్యంబకమితి మృత్యుంజయ రుద్ర స్త్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యనువాకస్యాగ్న్యాత్మకో రుద్ర ఇతి దైవతం ॥ అథచ్ఛందః ॥ హంసశ్శుచిషదితి ప్రతిరియకేతిజగతీ ॥ మానస్తోకేమా నో మహాంతం మిశానం త్వమగ్నే రుద్రమీఢుష్టమేతి జగత్యః ॥ సద్యోజాతమితి బృహతీ ॥ హిరణ్యగర్భో జాతవేదసే తామగ్నివర్ణామగ్నే త్వం పారయ విశ్వాని నః పృతనాజితం త్రాతారం త్వం నస్సుగన్నఅమన్వంతం తత్పురుషాయ ఆనోనియుద్భిస్సై రుద్రాయనోజ్యోతిరబోధి మూర్ధానం మమార్జనితే జాతవేదా యజ్జాగ్రత ఇతి సూక్తం సహస్రశీర్షేత్యాశ్వలాయన మతే చాపస్తంబానుమతా స్త్రిసోద్భ్యస్సంభూత ఇత్యాశుశ్శిశాన ఇతి సూక్తమాశ్వలాయనవారే బ్రహ్మజిజ్ఞాన ముపస్థానయాగ్నేనయ ఇత్యేతాస్త్రిష్టుభో మీఢుష్టమేతి పంచపదా త్రిష్టుప్ జగతీశానస్సర్వవిద్యానామిత్యనువాకో వయంసోమస్యోనా పృథివిద్యౌరితి గాయత్ర్యః యాతే అగ్న ఇత్యతిశక్వరీ ॥ అథశిష్టా ఋచోనుష్టుభో యాతే రుద్రాఘోర ఇతి స్వరాడనుష్టుప్ ॥ శిష్టానియజూంషి ॥ ఇతిచ్ఛందః ॥ ఇతి నమకాంగన్యాస మంత్రాణామృషిదేవతాచ్ఛందాంసి ॥ అథనమకాం

—* అథ నమకాంగన్యాసమంత్రాః *—

గన్యాసమంత్రాః ॥ యాతే రుద్రేతి శిఖాయామస్మిన్మహే యాతే హేతిరిత్యుపబాహ్వోః ॥ ఉపబాహుర్మణిబంధోపరిభాగః ॥ మేతీర్థానీతిచహస్తయోః- యేభూతానామితి గుహ్యే- జాతవేదస ఇత్యగ్నేత్వం పారయేతి విశ్వానిన ఇతి పృతనాజితమిత్యేతైరపానేమానోమహాంతమిత్యూర్వోః ॥ య ఏతావంతశ్చేతి దిగ్బంధః ॥ ఇతి దిగ్బంధసహిత నమకన్యాసః ॥ తత్ర ఓం నమో భగవతే రుద్రాయేతి నమస్కారం న్యసేత్ ॥ ఇతి శ్రూయతే ॥ అస్యాయమేకోర్థః ॥ నమస్కారమంత్రం పూర్వోక్తం పఠిత్వా నమస్కారం కుర్యాదితి ॥ అథాన్యోర్థః ॥ నమస్కారం న్యసేత్ ॥ పూర్వోక్తమేకమంత్రం వక్ష్యమాణప్రకారేణ నమోంతం న్యసేదితి ॥ తద్యథా ॥ ఓం మూర్ధ్నే నమ ఇత్యాది ॥ యం పాదాభ్యాం నమ ఇత్యంతం న్యసేత్ ॥ అథాపరః ప్రకారః ॥ ఇత్యేభిరక్షరైః- క్రమేణ మూర్ధాంతం తత్తత్పదేన న్యసేదితి ॥ సంస్పృశేదితి ॥ అత్ర చాయం క్రమః ॥ పూర్వోక్తదిగ్బంధన్యాససహితన్యాసం విధాయ- ఓం నమో భగవతే రుద్రాయేత్యుచ్చార్య ప్రణమ్య మూర్ధ్నే నమ ఇత్యాదిన్యాసం వా కుర్యాత్ ॥ అయం ద్వితీయో న్యాసః ॥ అథాన్యోన్యాసః ॥ సద్యోజాతమితి పాదయోః- వామదేవాయ నమ ఇత్యూరుమధ్యే ॥ అఘోరేభ్య ఇతి హృదయే- తత్పురుషాయేతి ముఖే- ఈశాన ఇతి హంసహంసేతి మూర్ధ్ని- ఇతి తృతీయో న్యాసః ॥ అథ సంపుటం కుర్వీత ॥ ముద్రితాంజలిప్రదర్శనం సంపుటీకరణం ॥ తచ్చ వక్ష్యమాణం నైవం కుర్యాత్ ॥ త్రాతారమింద్రం త్వాన్నో అగ్నే స్యోనా పృథివీతి ॥ ఇతి సంపుటీకరణమంత్రాః ॥ అథేంద్రాదినమస్కారః ॥ అత్రాపి పూర్వోక్తామంత్రా ఏవ గ్రాహ్యాః ॥ సంపుటీకరణే నమస్కారే చంద్రాది ప్రకాశికా గ్రాహ్యాః ॥ ఇతి పూర్వోక్తా ఏవ మంత్రా గ్రాహ్యా ఇతి నియమః ॥ అథగుహ్యాద్యభిమంత్రణం ॥ అయమేవ చతుర్థోన్యాసః ॥ మనోజ్యోతిరితి గుహ్యే- అబోధ్యగ్నిరిత్యుదరే- మూర్ధానమితి హృదయే- మమార్జనీతి ముఖే- జాతవేదా ఇతి శిరసి- ఇతి చతుర్థో న్యాసః ॥ ఇదమేవ గుహ్యాద్యభిమంత్రేణ ఇత్యాశ్మరథ్యోచితా వ్యపదిశ్యతే ॥ ప్రథమం శివసంకల్పన్యాసః ॥ తత్ర శివసంకల్పసూక్తం ॥ యజ్జాగ్రతో దూరముదైతి దైవం జ్యోతిరేకం తన్మే మనశ్శివసంకల్పమస్తు ॥ యేనకర్మాణ్యపసో- యదపూర్వం- తన్మే మనశ్శివ- ॥ యత్ప్రజ్ఞానముత చేతో ధృతిశ్చ తన్మే మనశ్శివసంకల్పమస్తు ॥ యేనేదం భూతం- యేన యజ్ఞం- మస్తు ॥ యస్మిన్ఋచః- యస్మిగ్ంశ్చిత్తగ్ం- తన్మే మనః-

షస్తు। సుషారథి-హృత్ప్రతిష్ఠంత-స్తు॥ ఇత్యేతత్సూక్తం పఠిత్వా హృదయాయనమ ఇతిహృదయే ॥ సహస్ర
శీర్షేతిసూక్తం పఠిత్వా శిరసేస్వాహేతిశిరసి॥ ఏతచ్చ సూక్తం గణహోమ ప్రకరణేదర్శితం॥తచ్చాష్టా
దశర్చం షోడశర్చంవా॥ఉత్తరనారాయణ "అద్భ్యస్సంభూతఇత్యాది॥ అనేనసూక్తేనశిఖాయైవషట్॥అ
ప్రతిరథం ॥ ఆశుశ్శిశానఇత్యాది॥ ఆశుః [illegible]॥ ఇతికవచం॥ అథ శతరుద్రియం ॥ త్వమగ్నేరు
ద్రస్త్వమగ్నేరుద్రఇత్యనువాకో ॥ అనేనాస్త్రాయ ఫట్ అస్త్రం ॥ ఇతి శివసంకల్పాదిన్యాసః ॥ అయంపంచ
మోన్యాసః అథవక్ష్యమాణమంత్రైరష్టాంగం [illegible]॥ అథాభిషేకేషష్ఠోన్యాసః॥ సబాభిషేక విధానప
వ్రపాకృతి సంచితః॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వాతతో జపమారభేత్ । యజనంజపఃపూజాహోమశ్చ ॥ అథ
నమకస్యాపార్ద్యభిధీయ్యతే|తత్రపూర్వమముకదేశేఅముకకాలే నమకజపం రుద్రజపం రుద్రైకాదశినీజపం
మహారుద్ర జపంవాకరిష్యే॥ తథానమకానువాకతమేనాభిషేకంవాకరిష్యఇతి సంకల్పయేత్ ॥ పరస్మైపి
తస్మైత్రతత్కరిష్యామీత్యభిలపేత్ ॥ తతశ్చాంగన్యాసానంతర మృష్యాదిజానీయాత్ ॥ తద్యథా॥ అథ నమ
కానువాకానా మృషీదేవతాచ్ఛందాంస్యుపక్రమిష్యామో నమస్తేరుద్రయాతెరుద్రేత్యనయోః కాశ్యపోయా
తఇషురిత్యస్యాత్రేయో యామిషి ద్వయోర్గౌతమో ధూమ్రోవాధ్యవోచ దిత్యస్యాః కణ్వ అసౌయస్తామ్ర
ఇతిద్వయోః కశ్యపరుర్వా - నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ యాతె హేతిరితి తృతీయ పంచమ షష్ఠాష్టమాను
వాకానాం నవమానువాకె నమోవః కిరికేభ్య ఇతి యావన్మానస్తాకె పరిణో రుద్రస్యేత్యేషాం భగవాన్
తృతీయానువాకస్య దేవోవా నవమానువాకె శిష్టస్యాగ్నిః ప్రముంచ ధన్వనఇతి తిసృః ॥ సహస్రాణి సహస్ర
శేత్యాసాం నారదో ద్వితీయానువాకస్య సహస్రాణి సహస్రశ ఇతిచతసృణాంచ దుర్వాసాః ॥ సప్త
మానువాకస్యసోమః॥ ద్రాపెఅంధసోవికిరిదెత్యనయోః పులస్త్యో యాతెరుద్ర శివేత్యస్యాస్స్కంద ఇమాగ్ం
రుద్రాయేతి ద్వయోర్మార్కండేయో మానోమహాంత ఇత్యస్యా దేవరాజో రాత్త్రఇత్యస్యా వైయ్యాఘ్రో మీ
ఢుష్టమేత్యస్యా వైరాజో మెవృషేత్యారభ్యాసమాప్తేదేవల ఇత్యృషయః॥ అథ దేవతాః ॥ అసౌ యస్తామ్ర
ఇతి ద్వయోరాదిత్య రుద్రో యాతెరుద్రేత్యస్యాస్స్కందరూపీరుద్రోమానోమహాంతమిత్యస్యా నందీశ్వరాత్మ
కో రుద్రోయాత ఇత్యధ్యవోచన్నమోఅస్తునీలగ్రీవాయేత్యాసాం చతుర్థ పంచమ షష్ఠానువాకానాం ఆ
రాత్తేమీఢుష్టమేతి ద్వయోశ్చ శంభుర్యాస్త ఇతి తిసృణామష్టమానువాకస్య నవమానువాకె నమోవః
కిరికేభ్య ఇత్యతః ప్రాక్ మానస్తాకె పరిణయ ఇత్యేతేషాం భగవానవశిష్టానాం రుద్రఇతి దేవతాః॥ అథచ్ఛం
దాంసి॥ అసౌయస్తామ్ర ఇత్యస్యద్రాపే అంధస ఇత్యస్యచాస్తారపఙ్క్తిరసౌయోవసర్పతీతి షట్పదాజగతీ ॥
ఇమారుద్రాయేతిచతస్రోజగతీ అరాత్తఇతి తిస్రస్త్రిష్టుభో మీఢుష్టమేతి పంచపదాత్రిష్టుప్ మహాబృహతీ
అవశిష్టాఋచోనుష్టుభో యాతెరుద్రేతి స్వరాట్ ॥ త్రివృదనుష్టుబధ్యవోచ ఇత్యనుష్టుప్ త్రివృద్వాశిష్టా
నియజూంషి ॥ తత్రాపరో విశేషోద్వితీయాదృష్టానువాకేషు అత్ర క్రమేణ మహాగాయత్రీ బృహత్యుష్ణిగితిప్ర
థమద్వితీయాతృతీయేషు తతోద్వయోర్మహావిరాణ్మహాపఙ్క్తిరత్రద్వయోర్మహానుష్టుప్॥ఇతిచ్ఛందాంసి॥
ఇతివిశేషతోనమస్కుర్యాదితి॥అథసామాన్యతస్సకలస్యాపి నమకసముదాయస్యాగ్నికాండాంతఃపాతిత్వాద
గ్నిఋషిః॥రుద్రోదేవతా॥మహావిరాట్ఛందః-అథవాభగవాన్ ఋషిః-శంభుర్దేవతా- చ్ఛందోమహావిరాడేవ-
అథచమక నమకానువాకానామగ్నికాండఋషిః-ఆద్యాగాయత్రీ-అగ్నావిష్ణవేశిష్టంయజుః యాజాదయోనా
దివిశేషాదేవతాః।జపేవినియోగః॥ హోమేక్రియమాణే వినియోగఇతివాచ్యం॥ అథ తైత్తిరీయశాఖానుసా
రేణ నమకానువాకాః ప్రదృశ్యంతే- నమస్తేరుద్ర--నమో హిరణ్యబాహవే నమస్సహమానాయేత్యాదయః

శ్చమకానువాకాః అగ్నావిష్ణూజైశ్యత్వ్యమిత్యాదయ ఏకాదశ ॥ అథ నమకే చాఽవాంతర వాక్యానాం ప్రయోగః ॥ భాస్కరాదివినిర్దిష్ట భావ్యదృష్ట్యాభిధాస్యతే । నమకాశ్రితమంత్రాణాం ప్రయోగః ఫలగోచరః ॥ నమస్తేరుద్రఇత్యస్యాః పునశ్చరణసిద్ధయే । ప్రాజాపత్యంచరిత్వైకం జపేన్మంత్రమముంతతః । ఏకాదశ సహస్రాణి తస్మిన్కాలే నిరంతరం । ప్రదక్షిణనమస్కారౌ కుర్యాదీశస్యమంత్రతః॥ నిరంతరమితి నిత్యకర్మావిరుద్ధే- నిశీథాదివ్యతిరిక్తేవకాలఇత్యర్థః ॥ మంత్రతఇతి నమస్తేరుద్రమన్యవ ఇత్యనేనైవమంత్రేణ ప్రతిదినం ప్రదక్షిణనమస్కారౌ జపావిరోధికాలే పంచాష్టావష్టావింశతిరష్టోత్తరశతంవా కుర్వీతేత్యర్థః॥ ఏవంచ కృత పునశ్చరణోభవతి ॥ ఏతచ్చ కర్మహవిష్యాశినా కర్తవ్యం ॥ హవిష్యాశిత్వంచోత్తరమంత్రేచాపి సమానం - తథానిత్యకర్మాదికమపి పురశ్చరణ సిద్ధస్య దక్షిణామూర్తేః సన్నిధౌ ॥ ఏకాదశ సహస్రాణాం జపాత్సర్వాఘనాశనం । తతోఽలక్షజపాత్సప్త జన్మ పాపంప్రణశ్యతి ॥ తత్ర గృహ్యవిధానేన స్థాపయిత్వా హుతాశనం । పాయసంశ్రపయిత్వాజ్యయుక్తంతజ్జుహుయాద్బుధః॥ దశాంశసంఖ్యయాపశ్చాత్ త్సాక్షాద్దేవం ప్రపశ్యతి ॥ తత్రేతి దక్షిణామూర్తేః సన్నిధౌ ॥ సర్వతోరత్నిమాత్రేణ కుండంకృత్వాథపావకం । సంస్థాప్యజుహుయాల్లక్షం కాపిలేనైవసర్పిషా ॥ గాణాపత్యంసలభతే మంత్రేణానేనసువ్రత । అథైతదర్శనయా రాజాలప్స్యతేఫలముత్తమం ॥ పురశ్చరణసిద్ధేన శుచినాప్యగ్రజన్మనా । శారయేద్దర్శనంలింగే తతోలింగస్యదక్షిణే ॥ అగ్నికుండంనిఖాయాథమథిత్వాగ్నింనిధాయచ । అగ్నివత్స్థాపయేత్తత్ర సర్పిర్హవ్యంచ తండులాన్ ॥ శమీసమిధఇత్యేతత్ప్రత్యేకంజుహుయాద్బుధః । సహస్రాణ్యత్రతత్సంఖ్యా జపోదేవస్యసన్నిధౌ ॥ దేవాలయేస్యతత్సంఖ్యాః ప్రదక్షిణవరక్రియాః । తాండవంతనుయాదీశ సమీపేవానమస్కృతిః ॥ భవేత్తస్యైవ పురతస్సహస్రాష్టకసంఖ్యయా । ఏతైశ్చకర్మభిస్తస్య ప్రసన్నోభగవాన్భవేత్ ॥ ఆకర్ణకృష్టేధనుషిజ్వలంతీం దేవీమిషుంభాస్వతిసందధానం । ధ్యాయేన్మహేశంమహనీయవేషం విద్యాయుతంతోధతనుం యువానం ॥ ఇతినమస్తేరుద్రమన్యవ ఇత్యస్యప్రయోగః ॥ అథయాతఇషురిత్యస్యప్రయోగః॥ దినానిద్వాదశైవాముం పక్వభోజీజపేన్మనుం । అనిషిద్ధేషుకాలేషు పురశ్చరణసిద్ధయే॥ వినియోగ్యంభవేద్యోగ్యస్తత స్తస్మిన్నకామనా॥ తిలతండులసంమిశ్రం పావకేంబుజకేసరం ॥ ఏకాదశసహస్రాణి జుహుయాదస్యసిద్ధయే । రాజారాష్ట్రసముత్పన్న దుర్భిక్షస్యోపశాంతయే ॥ కారయేద్విప్రవర్యైః హోమంలక్షసంఖ్యయా। స్వాగ్నౌహవిస్తత్ర చరుం గుడయుక్తేనమిశ్రితం ॥ ధ్యాయేద్దేవంసస్మితం స్యందనస్థం దేవ్యాసార్ధం తేజసా దీప్యమానం । ఇష్వేష్వాసాలంకృతాభ్యాం కరాభ్యాం శూరాకారం స్తూయమానంసురౌఘైః ॥ ఇతియాతఇషురిత్యస్యప్రయోగః॥ వాసరత్రితయంయావన్నిరంతరజపాత్పరం నిత్యకర్మావిరోధేన పురశ్చరణవాన్భవేత్ ।తతఃప్రయోగయోగ్యస్స్యాద్వ్యాధానాశాంతికర్మణా। గోమ్మేహస్తమితంకుండం నిర్మాయాథహుతాశనం॥ మథిత్వాతత్ర సంస్థాప్య జుహుయాదయుతాహుతీః । వైకంకతాఽపామార్గస్సమిధోమధుసర్పిషా ॥ అత్రాన్సౄథాహవిః ప్రోక్తాగవాంశాంతికకర్మణి ॥ సమిత్సుయామధూకస్యసర్పిషావాం జనద్రవైః । అథాపరఃప్రకారోయం గవాంవైశాంతికర్మణి॥ కలశేతీర్థజంపాథః కృత్వాగంధాదివాసితం । విప్రపర్యాజపిత్వాథ మంత్రంలక్షేణసంయుతం ॥ ప్రోక్షయేద్వాభవేచ్ఛాంతిస్సర్వారిష్టనిషూదనే ॥ స్మేరాననంచంద్రకళావతంసం గంగాధరం శైలసుతాసహాయం । త్రిలోచనంభస్మభుజంగభూషణం ధ్యాయేత్పశూనాంపతిమీశితారం ॥ ఇతి యాతే రుద్రస్యప్రయోగః ॥ అథయామిషుంగిరిశేనవచసఇత్యనయోః ప్రయోగః॥ ఏతావుగ్ద్వయమంత్రౌ ॥ నిరంతరం జపేన్మంత్రం దినానామేకవింశతిం ॥ పురశ్చరణమేవంస్యాత్ప్రయోగార్హస్తతోభవేత్ ॥ అకాల మరణా

ద్రాజ్యంసౌఖ్యమాపాదయేద్యది। మహీపతిశ్శాంతికర్మ కారయేస్తద్విజన్మనా॥ రుగ్యాబ్జంచ ద్వాభ్యాంతిలవ్రీహి గో ధూమయావకల్పితం। హవిస్స్రజుహుయాల్లక్షం వాసరేష్వేకవింశతౌ॥ అకాలమరణంజాతం సాధ్వసం శాం తిమృచ్ఛతి॥ తత్రతిలాన్ సతిసంభవే సముచ్చయః॥ అలాభేవికల్పః॥ సాంగ్రామికేన వపుషాప్రవిరాజమా నం దృష్ట్వాద్యపురత్రయస్యహానిచ మందహాసం। హైత్యాన్ దధత్సుమచలేశ్వర చాపపాణిం ధ్యాయేత్పురారి మమరౌఘరథాధిరూఢం॥ ఇతియామిషుంశివేనవచ సేత్యనయోః ప్రయోగః॥ అథాధ్యవోచదిత్యస్య ప్రయో గః॥ అధర్మకృచ్ఛ్రంచరిత్వాత వాసరాన్పంచసంయుతః। శాకమూలయవాన్నాశీ దివాతిష్ఠన్నిరంతరం॥ జపన్పురశ్చరణకృత్ప్రయోగే ఘృతయోజయేత్। రక్షా పురస్సరం రాజా కారయం శ్చిరజీవితం॥ కార యేద్విధినాకర్మ వక్ష్యమాణంద్విజన్మనా। శ్వేతసర్షపదూర్వాగ్ర యవైస్తండులమిశ్రితైః॥ఆజ్యసిక్తై రాత్మనోగ్నౌ మధ్యేతీవాచ్యయేద్ధుతం। నిత్యంపంచసహస్రాష్ట సహస్రగణనాన్వితం॥ తిలైర్గుడపయో భ్యాంచ మిశ్రేణచరుణాపునః। హోమశ్చాష్టసహస్రంస్యా చ్చిరాయుర్జాయతేనృపః॥ దక్షిణాంశక్తితో దద్యాదాదావంతేత్రకర్మణి॥ దక్షిణామిత్యాది॥ అత్రాస్మిన్కర్మణి ఆదావంతేచ దక్షిణాముత్తమాం మధ్యమాం కనిష్ఠాంవాశక్తితోదద్యా దిదమేవ పూర్వోక్తేషు వక్ష్యమాణేషుచ కర్మసుశక్తితో దక్షిణా దానం॥ కర్మాంతఏవ॥ అత్రత్వాచార్య దక్షిణాదానంచాగ్రేవక్ష్యతే॥ అథాపరఃప్రయోగోయం ప్రత్యే కంప్రథమాక్రమాత్॥కార్పాసబీజలవణ సిద్ధార్థాన్నమునామునా। ఏకాదశచధాన్యాని అభిమంత్ర్యశుచి స్స్వయం॥ గమ్యాశాంవర్జయిత్వైకాం దిక్ష్వన్యాసుప్రతిక్షిపేత్। రక్షఃప్రభృతిభూతేభ్యో ముచ్యతే నా త్రసంశయః॥

—— అథగర్భరోగనాశవిధిః ——

అథాన్యోగర్భరోగస్యనాశాయప్రోచ్యతేవిధిః॥ సహస్రకృత్వోమనునాశతకృత్వోథవాపునః। అభిమం త్ర్యఫలంసమ్యగ్గంధంపయసినిక్షిపేత్॥ క్వాథయిత్వాతతశ్చాగ్నౌహోమంకుర్యాద్విధానతః। తత్రసంఖ్యా భవేదష్టాసహస్రాణిశతానిచ॥ శేషంకేచిత్ప్రయోగశ్చరోగఏవంప్రణశ్యతి। చంద్రార్ధమౌళిం కాలా రింవ్యాళయజ్ఞోపవీతినం॥ జ్వలత్పావకసంయుక్తంధ్యాయేద్దేవంత్రిలోచనమ్॥ ఇత్యధ్యవోచదిత్యస్యప్రయో గః॥ అసౌయస్తామ్రో అసౌయోవసర్పతీత్యనయోః ప్రయోగః॥ అత్రాపిరుద్వయమేకచరః॥ కృచ్ఛ్రమే కంచరేత్పూర్వంతతష్షోడశవాసరాన్॥ నిరంతరంజపేన్మంత్రంనిత్యకర్మావిరోధినః॥ కాలేహవిష్యభుగ్భూ త్వాపునశ్చరణసిద్ధయే। అనావృష్టిభయేఘోరేసముత్పన్నేసమంతతః। అనేనవిధినారుద్రం పూజయేద్భ్వా సురాత్మకమ్। పురశ్చరణసంసిద్ధౌపంచద్వ్యయశతాన్ద్విజాన్। కర్ణకంఠకరభ్రాజ ద్భూషోష్ణీషాంశుకై శ్శుభైః॥ పూజయేత్తానథోకర్మ తేకుర్యుర్వృష్టిసాధనమ్। కర్మణోపక్రమోవాస్యాత్తత్సమాప్తికృతా దర్భభి॥ హవీంషిపాయసంతత్రతండులాశ్చతిలాయవాః। నైతస్యసమిధశ్చాపిఖవేయుస్తండులాదయః। మధ్వక్తావాఘృతాక్తావాదుగ్ధాక్తాస్సమిధఃపునః। ఏతైస్సహస్రాణిహోమస్తేషుతేషుపృథక్పృథక్॥ వింశతి ర్వాసహస్రాణిజుహుయాత్పాయసాదినా। పంచానాంతుజపేదేకశ్చత్వారోజుహుయుర్ద్విజాః॥ ఏకాద శదినైస్స్యాద్యమఖిలంకర్మవృష్టిదమ్। ఏకాంతికమతేరక్తకమలైః పూజయేద్రఃమ్॥ సహస్రాణ్యష్టపు ష్పాణిసకృజ్జప్త్వాభిమంత్రితమ్। దేవమావాహ్యమార్తాండ మేకైకేనాథపూజయేత్। కర్మకాలేనా న్యచేతాః కర్మకుర్యాద్యథోదితమ్॥ యదిస్ఖలితచిత్తస్స్యాదుపస్పృశ్యత్తదారవిమ్। నిరీక్ష్యపునరాసీతప్రా యశ్చిత్తీయతేన్యథా॥ అసమాప్తైరగ్నిరక్షాకర్తవ్యేవంకృతేతతః। అవసానదినేదేవోమహావృష్టింప్రముం

చతి ॥ అథాపరః ప్రయోగోఽయం రక్షః ప్రీణనకోఽర్హతి । వైతసైః కుసుమైర్హోమ అయుతం స్యాత్తథాపరమ్ ॥ జపేత్థిత్వా పరితత్త్వేవ తత్సంధ్యయోరుభయోరపి । నవవాసరనిష్పాద్యం ప్రయోగమపరం విదుః ॥ కంఠదఘ్నే జలే స్థిత్వా జలపూర్ణాంజలౌ రక్షః ॥ ధ్యాయన్జపేత్ప్రతిదినం మంత్రపుష్పసహస్రకమ్ । ఏవం కృతే మనః కామం దదాత్యావసరం రవిః ॥ బంధూకకుసుమైః కుర్యాన్మధ్వక్తం యావకైర్హవిః - హోమసంఖ్యా భవేత్తత్ర సహస్రాణ్యేకవింశతిః ॥ జాతిస్మరో భవేద్దేవం చతుర్వేదకులేజనః । మండలాంతరగతం హిరణ్మయం భ్రాజమానవపుషం శుచిస్మితం ॥ చండదీధితిమఖండవిద్యుతిం చింతయేన్మనిజనేన సేవితం । ఇత్యసౌయస్త్రాముఆసా యోఽవసర్పతితీత్యనయోః ప్రయోగః - నమోఽస్తు నీలగ్రీవాయేత్యస్య ప్రయోగః ॥ ఆలయే పశ్చిమద్వారే మహేశస్య సమీపతః ॥ జపిత్వాదివసాన్పంచ సతతం సంయుతస్తతః । సమంతతోఽరత్నిమాత్రే కుండే తు మథితానలమ్ ॥ సంస్థాప్య విధివత్తత్ర సమారభ్య దినే దినే । సహస్రం జుహుయాదర్కపుష్పైర్దశదినావధి ॥ నివేదయేద్దశదినం దేవాయఘృతపాయసమ్ । పురశ్చరణమేవం స్యాత్ప్రయుంజీత తతో మనుం ॥ పుత్రకామః పురారాతేరాలయే వాఽథ గోష్ఠకే । నదీతీరేఽథవా కర్మ వక్ష్యమాణం సమాచరేత్ ॥ నదీతీరే చ గోష్ఠే చ దేవమావాహయేద్ధ్రువే । ఈశస్య పశ్చిమే భాగే సంస్థాప్య విధినానలం ॥ శమీసమిద్భిరరాలాభిః సర్పిర్ధ్యాజ్యమధునాభ్యుక్షమ్ । ఏకాదశసహస్రాణి హోమః కాలవిధిః పునః ॥ దినాని త్రీణి వా పంచ కాలే చాస్మిన్దినే దినే । అష్టౌ సహస్రాణ్యర్ధం వా శతాన్యష్టావి వేశితుః ॥ పంకేరుహాణి శిరసి విన్యసేత్తత్ర భావతః । శమీపత్రాణి తావంతి విన్యసేదీశమూర్ధని ॥ ఏవం కృత్వా త్రిదివసే బ్రాహ్మణాన్పుష్పసంఖ్యయా । శతం వా భోజయేద్రవ్యం దద్యాద్భూరిస్వశక్తితః ॥ ఏకాదశ ద్విజాన్రుద్రరూపాంత్సంపూజ్య భోజయేత్ । తేభ్యశ్చ దక్షిణాం దద్యాదాచార్యాయ విశేషతః ॥ ఆచార్య దక్షిణా భూః స్యాదుప్తబీజా తు తన్మితిః । నవారత్నిప్రమాణేన దండేనాష్టశతాత్మికా ॥ దినే దినే పాయసవర్గ హోమతస్మై నివేదయేత్ । నిర్మాయకుండలే నేనతస్మా ఏవ నివేదయేత్ ॥ దద్యాత్తస్మై కాంస్యపాత్రమేకాం గౌరేవ మేవహి । ఏవం కృతే మహారుద్రః పుత్రమస్మై ప్రయచ్ఛతి ॥ వర్ణమధ్యే భవేత్స్వంచ సప్తజన్మానుగం ఫలమ్ । యావచ్చ దక్షిణా భూమిస్తావత్సంతతిసంతతిః ॥ శరచ్చంద్రప్రకాశేన వపుషా శీతలద్యుతిం । ధ్యాయేత్సింహాసనాసీనముమయా సహితం శివమ్ ॥ ఇతి నమోఽస్తు నీలగ్రీవాయేత్యస్య ప్రయోగః ॥ అథ ప్రముంచ ధన్వన ఇత్యాదీనాం ప్రయోగః ॥ అయంచ త్రిచః ॥ ఏకో మంత్రః ॥ కృచ్ఛ్రమేకం చరిత్వా దౌ జపేన్నవమవాసరాన్ । ఎవం కృతే భవేత్సిద్ధిః పురశ్చరణకర్మణా ॥ మహోత్పాతే రాజధానీయుద్ధకాలే సమాగతే । అభిమంత్ర్య త్రిచేనాథ జుహుయాత్తు శకంటకమ్ ॥ *

ప్రముంచ ధన్వనస్త్వమిత్యాది తిసృణాం ఋచాం నారద ఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - శ్రీరుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ దీవ్యద్భాస్కరకోటిప్రకాశం సదీప్తదహనమూర్ధానం । భీషణభుజంగభూషణాఢ్యం ధ్యాయేద్ద్వివిధాయుధం రుద్రం ॥ ఇతి ఎకం కృచ్ఛ్రం చరిత్వా నవదినాని జపేత్ ॥ సిద్ధిః స్యాత్ ॥ రాత్రౌ యుద్ధకాలే కుశకాండైః సహస్రం జుహుయాత్ ॥ ఆయుధాని చాభిమంత్ర్య దద్యాత్ ॥ సర్వశత్రవః పలాయంతే ॥౧౧ —

యా తే హేతిర్మీఢుష్టమేత్యాది తిసృణాం ఋచాం రుద్ర ఋషిః ॥ అనుష్టుప్ఛందః - రుద్ర ఏవ దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ ప్రణమదమరకోటిమౌళిమాలాకుసుమరజోరుణపాదపద్మయుగ్మం । అనవరతమనుస్మరేద్భవాన్యా సహజగతాం పితరం పినాకపాణిం ॥ ఇతి పురశ్చరణం పూర్వవత్ । రాజా విజయం కాంక్షతే చేత్స జయతి ॥ హోమాచ్ఛజపాచ్చ ॥ ఏతాభిస్సహస్రగుణజపః ॥ తైలేన ఏకాదశశతసహస్రదీపమారోప్య రాత్రౌ రాజ్ఞి ప్రత్యాసన్నే రాజానం వినా సేనానీః పురో గచ్ఛేత్ ॥ శత్రుసేనా భగ్నా గచ్ఛతి ॥ నశ్యతి చ ॥ అన్యదపి ॥

శస్త్రాద్విజఃకశ్చిచ్ఛత్రుర్నగరచతుష్పథే దేవాలయే వా శంకుంశతసహస్రాభి మంత్రితం నిఖాయగచ్ఛేత్॥సంవత్స
రాన్నగరంనశ్యతి ॥ శ్రీవేదవ్యాసోక్తంవనస్పతి రహస్యతి పశ్యతాం ॥ నమస్తేఅస్తుభగవ న్విశ్వేశ్వరాయ
మహాదేవాయ త్రియంబకాయ త్రిపురాంతకాయ—శ్రీమన్మహాదేవాయనమఇతి॥౧౪॥—ఇతిప్రథమోనువాకః॥
నమోహిరణ్యబాహవఇతి ద్వితీయానువాకస్య ॥ మండూకఋషిః మహాగాయత్రీచ్ఛందః ॥ రుద్రోదేవతా॥
ధ్యానం ॥ ముక్తాలంకృతసర్వాంగ మిందుగంగాధరంహరమ్ । ధ్యాయేత్కల్పతరోర్మూలే సుఖాసీనంస
హోమయా ॥ ఇతి ఏకకృచ్ఛ్రంచరిత్వాచరుభోజీసన్మహాదేవ దేవాలయేఅష్టసహస్రంజపేత్ ॥ ఏతమేవమం
త్రంజపన్ అష్టసహస్రప్రదక్షిణానికుర్యాత్ ॥ తతో దేవమారాధ్య ఏకాదశ రుద్ర రూపాన్ బ్రాహ్మణాన్
భోజయేత్ - వర్ణచతుష్టయంవశీకర్తుకామః పలాశాశ్వత్థాపామార్గ వైకంకతానాం సమిద్భిరయు
తంజుహుయాత్ ॥ శ్రీకామఃకుసుమసౌగంధికకాశపాలాశానామయుతంజుహుయాత్ ॥ మేధాకామఃకా
పిలఘృతాభ్యక్తానిపలాశకుసుమాని అయుతంజుహుయాత్ - శత్రుజయకామోజపాపుష్పాణ్యేకాదశ సహ
స్రంజుహుయాత్ ॥ శత్రుమారణకామస్తుతైలాభ్యక్తాన్ సర్షపాన్ జుహుయాత్ ॥ అష్టసహస్రం సర్షపక
ల్కేన దేవమనులిప్యశత్రునామగ్రహణపూర్వకం అష్టసహస్రంజపేత్ ॥ ఏకాదశదినాచ్ఛత్రోర్మరణం
స్యాత్॥—నమస్సహమానేత్యస్య తృతీయానువాకస్య ॥ రుద్రఋషిః - బృహతీచ్ఛందః॥ రుద్రోదేవతా ॥ ధ్యా
నం ॥ పంచవింశతివర్షోసౌ మాయూరకృతశేఖరః ॥ సమావృతోచాలకైశ్చశ్వభిశ్చాతిమనోహరైః ॥ గచ్ఛ
ద్భిరగ్రతోదక్షైఃకిరాతవపురీశ్వరః ॥ ఏవంరూపోమహాతేజాస్సధ్యేయోజగతాంగురుః । కృచ్ఛ్రంచరిత్వా
పంచసహస్రంజపేత్ - కృతపురశ్చరణోభవతి॥ రాష్ట్రవ్యాధౌమంత్రసిద్ధైరేకాదశభిశ్శాంతింకారయేత్-
పంచజుహుయుః పంచజపేయుః ॥ ఏకోబ్రహ్మా ॥ త్రిలోచనంధ్యాత్వాతే తిలాన్నైరేకాదశ సహస్రంజు
హుయుః ॥ ప్రతిమంత్రంనమస్కుర్యుః రాష్ట్రవ్యాధిర్నశ్యతి॥ వాహనరోగే తిలమిశ్రపిష్టాపూపైరేకాద
శసహస్రంహావయేత్ ॥ వ్యాధితోపామార్గతండులైరష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ స్మశానాగ్నావశ్వత్థస
మిద్భిశ్శతసహస్రంహావయేత్ ॥ నగరవ్యాధిర్నశ్యతి ॥ మహారోగైః ప్రత్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాత్॥
నమఆవ్యాధినీభ్యఇత్యనువాకస్య ॥ దూర్వాసఋషిః - ఉష్ణిక్ఛందః - శంభుర్దేవతా॥ ధ్యానం॥ భస్మో
ద్ధూళితసర్వాంగంజటామకుటమండితం । ధ్యాయేత్త్రిశూలంవృషారూఢంగణేశ్వరయుతంహరం ॥ ఇతిఏక
కృచ్ఛ్రంచరిత్వానవసహస్రంజపేత్ ॥ తతోదేవాలయేమంత్రంజపన్నేవాష్టసహస్ర ప్రదక్షిణాని కుర్యాత్॥
కృతపురశ్చరణోభవతి॥ఆత్మవ్యాధౌస్వగృహేహస్తమాత్రంకుండంఖాత్వాగ్నిమాధాయ - తస్యపురస్తాద్వే
దికాంకృత్వాతంతువేష్టితంకుంభంవేదికాయాంన్యస్య - అనేనానువాకేనదేవమావాహ్యగంధపుష్పపాయసక
పూర నృత్యగీతవాద్యైర్దేవమారాధయేత్ ॥ ఏకాదశదినానిదీక్షిత్వా ॥ ప్రథమదినేనిత్యకర్మాంతే ప్ర
తినమస్కారమాజ్యేనజుహుయాత్ ॥ తత్సన్నిధావేకవింశతికృత్వోజపేత్ ॥ తతః పశ్చాన్నిత్యంకృత్వాతిల
లాజదూర్వావ్రీహియవైరాజ్యాక్తైర్జుహుయాత్ ॥ ప్రతినమస్కారమేకాదశకృత్వోనువాకః జప్యః ॥ ఏ
వం త్రీణిదినాని మధుసర్పిఃపయోజుహుయాత్ ॥ తతోదినద్వయమశ్వత్థాపామార్గసమిద్భిర్జుహుయాత్ ॥ త
తస్త్రిదినముదయప్రభృతి ఆవశ్యకావిరోధేన నిరంతరం జపేత్ ॥ ఏకాదశదినే అష్టసహస్ర కమలైః ప్రతి
నమస్కారం దేవమారాధయేత్ ॥ తతో గౌరీమారాధ్య బ్రాహ్మణాం స్తర్పయిత్వా క్షయవ్యాధి మోచ
నం॥ రాజాకారయితాచేదష్టసహస్రం తదర్ధమష్టశతం వానిష్కందద్యాత్ ॥ ఇతరేష్టసహస్రం తదర్ధం

పంచవింశతినిష్కాంవాదద్యాః ॥ ప్రతిదినం చైకైకనిష్కంథేనుందద్యాః దేవమంతె కుంభజలెనాభిషించేత్పౌత్రి ఈయిత్వాక్షయవ్యాధీర్వినశ్యతి॥ దేవప్రసాదాద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ మోహాంధః స్యాగ్నౌ ప్రతినమస్కార మాజ్యేనాష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ మోహోనశ్యతి ॥ కుష్ఠవ్యాధినామప్యేవమేవవిధిః ॥ జపిద్వావ్యాధయోవినశ్యంతి ॥ జ్వరేసన్నిపాతెనాభిమాత్రజలేస్థిత్వా సహస్రం పద్మాన్యనువాకెన దేవాయప్రక్షిపేత్॥ శేషేణపూజాకర్తవ్యా ॥ జ్వరసన్నిపాతా వినశ్యంతి ॥ నమోభవాయచ - నమోజ్యేష్ఠాయచేత్యనువాకద్వయస్య రుద్రఋషిః - మహావిరాట్ఛందః - రుద్రోదేవతా - ధ్యానం ॥ గౌరీకరాంబుజన్యస్తస్వర్ణశైలశరాసనమ్ । ఇషుహస్తం వృషారూఢం నరనారీతనుంస్మరేత్ ॥ ఇతి త్రిరాత్రంచరుభోజీ ఏకాదశదినానినిరంతరంజపేత్ ॥ కృతపురశ్చరణోభవతి ॥ శ్వేతైః పద్మైః ప్రతినమస్కారమర్చయేత్ ॥ శ్రీమాన్భవతి ॥ రాజ్ఞో జన్మ నక్షత్రే అశ్వత్థసమిధాం దధ్యక్తానాం ఏకవింశతి సహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వా సహస్రంచ రాజ్ఞామాయుర్వర్ధతే ॥ యుద్ధేశత్రౌప్రత్యాసన్నే మహానసాగ్నౌ అపరరాత్రౌ సోపదంశం దధి ఘృతమన్నం ప్రతి నమస్కారం అనువాకె నైకాదశకృత్వో హుత్వా హుతశేషం పరసేనామధ్యే వికిరేత్ ॥ పరసేనానష్టాభవతి ॥ అనేనాయుధానిచ స్పృష్ట్వాసహస్రకృత్వోజపేత్- తైర్యుద్ధంకుర్యాత్॥ అప్రతిహతోభవతి ॥ అనేనభోజ్యమన్నమభిమంత్ర్యభక్షయేత్ ॥ విషమప్యమృతంభవతి ॥ పుత్రకామస్యోదుంబరసమిద్భిర్దధ్యక్తాభిః ప్రతినమస్కారమష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ నమస్కారగణితైః కలశైరేకాదశకృత్వోభిమంత్ర్యస్త్రియమభిషించెత్ ॥ అనేనమంత్రైర్దేవస్యాభిషించేత్ ॥సప్తఘటికా జపేత్ప్రదక్షిణంచ కుర్యాత్ ॥ అనేనహవ్యంపిష్టంవాభిమంత్ర్యపతింప్రాశయేత్ ॥ అనేనశమీపత్రైః చుల్యాం ప్రతినమస్కారమేకాదశకృత్వోజుహుయాత్ ॥ రుద్రసమఃపుత్రోభవతి ॥ అనేనపాయసంస్పృష్ట్వాజప్త్వాదేవాయ నివేదయేత్ ॥ శంకరోభవేత్ - అనేనతంతూనభిమంత్ర్యగర్భిణీహస్తెబంధయేత్ - గర్భరక్షాభవతి॥ అనేనకుమారంగ్రహగ్రస్తంస్పృష్ట్వాజప్త్వాసిద్ధోభవతి ॥ రాత్రావనేనశిఖాంబధ్వాస్వాపయేత్ ॥ కుమారగ్రహభయంనస్యాత్॥ నమోదుందుభ్యాయచేత్యనువాకస్య ॥ హేమకోశానలఋషిః॥పఙ్క్తిశ్ఛందః ॥ రుద్రోదేవతా ॥ ధ్యానం ॥జటాభిర్లంబమానాభిర్వృత్యం తమభయప్రదం ॥ దేవంశుచిస్మితంధ్యాయేద్వ్యాఘ్రచర్మపరిష్కృతం ॥ అస్యపురశ్చరణమెకముపవాసంకృత్వాష్టశతం జపేత్ ॥ ఔదుంబరాశ్వత్థప్లక్షన్యగ్రోధసమిధామష్టసహస్రం జుహుయాత్ - మేధావీభవతి ॥ ఆరోగ్యకామీక్షాదిరై ర్దధిఘృతాక్తైరష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ దూర్వాంకురైఃపంచసహస్రమిత్యన్యే ॥ శ్రీకామః శ్వేతకమలైర్దధ్యక్తైః పంచాశత్సహస్రైః అపూపైరాహుతిమాత్రైరష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ తదస్యమెచాలక్ష్మీర్నశ్యతి ॥ వశ్యకామః కార్పాసబీజైర్మధ్వక్తైరయుతంజుహుయాత్ ॥ పశుకామోమహాదేవాలయే ఏతమనువాకమష్టసహస్రంజపేత్ ॥ ప్రదక్షిణంచకుర్యాదనువాకమేతంజపన్ గవాంప్రదక్షిణంకుర్యాత్ ॥ పుత్రకామః పలాశసమిద్భిర్మధ్వక్తైరయుతం ॥ ఔదుంబరశమీసమిధాందధ్యక్తానాంఅష్ట సహస్రంజుహుయాత్ ॥ విద్యార్థీపలాశాశ్వత్థ సమిద్భిర్మధ్వక్తాభి రాజ్యాక్తైరిత్యన్యే ॥ శతసహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వాకాండైరాయుష్కామః॥ ముక్తికామ ఏతమనువాకంజపన్ చాంద్రాయణంచరిత్వా అతశ్చరుభోజీఏకవింశతి సహస్రంజపిత్వాతతః ప్రదక్షిణంపంచసహస్రంజపఃకార్యః ॥ పంచసహస్రనమస్కారాః ॥ తతః ప్రదక్షిణంసర్వాంగప్రదక్షిణం - తతః శివసన్నిధౌ పలాశాశ్వత్థసమిధాందధ్యక్తానాంలక్షత్రయంజుహుయాత్ ॥ ముక్తోభవతి- రా

రవైమజ్జమానాబాంధవాశ్శివపురేరమంతే॥—నమస్సోమాయచేత్యాది - ప్రక్షిదతెచెత్యంతమేకోమంత్రః॥ అస్యమంత్రస్య పూర్వవన్మహాకాళాశానలఋషిః ॥ పఙ్క్తిశ్ఛందః - రుద్రో దేవతా-ధ్యానం॥ పినాకపాణిం భూతేశముద్యత్సూర్యాయుతప్రభమ్ ॥ భూషితంభుజగైర్ధ్యాయేతనేకాలంకపర్దినమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణం కృచ్ఛ్రంపంచశతంజపః - చాంద్రాయణ మమావాస్యాయాంకుర్యాత్ ॥ శత్రుజయ కామః- శత్రుంఖాదిరరూపంకృత్వాఘటజలే దేవమావాహ్య శమీసమిద్భిర్బిడాలిరుధిరాక్తాభిశ్శతసహస్రంహోమః- యథాశక్తిః ప్రాఙ్ముఖోజపేత్॥ రాజాతు - అనేనబ్రాహ్మణైఃజపంకారయేత్॥ఆజ్యాహుతీశ్చహావయేత్॥యావదిచ్ఛతితావద్రాజ్యంసిద్ధ్యతి॥—నమోవఃకిరికేభ్యఇత్యస్యమంత్రస్య ॥ రుద్రఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా - ధ్యానం ॥ విశ్వతోవనిపాదాబ్జం విశ్వతోక్షిశిరోముఖమ్ । జ్వలంతం విశ్వమావృత్య తేజోరాశింశివంస్మరేత్ ॥ ఇతి అస్యపురశ్చరణంపరాకంకృత్వావింశతిసహస్రంజపేత్ ॥ మంత్రశోధనార్థం గురుసన్నిధావష్టసహస్రంజపేత్ ॥ సిద్ధోభవతి ॥ దక్షిణామూర్తిసన్నిధౌ తిలానాం శతసహస్రంజుహుయాత్॥ సువర్ణంలభతే ॥ అపామార్గవేణుబీజయవానాంశతసహస్రంజుహుయాత్ ॥ సువర్ణముత్పద్యతే ॥— కన్యాకామో గుల్ఫిలమయీం కన్యాం కృత్వా తాంస్పృష్ట్వా పంచాశత్సహస్రం జపేత్ జుహుయాద్వా ॥ కన్యాంలభతే ॥ పద్మోత్పల కుసుమానాం శత సహస్రం జుహుయాత్ ॥ శ్రీమాన్భవతి ॥ వంశాంకురాణామష్టసహస్రంజుహుయాత్ - యక్షరాక్షసభూతాదిభ్యో భయంనశ్యతి ॥— అంజ్యాబిల్వఫలానాంఅయుతంజుహుయాత్సువర్ణసహస్రంలభతే ॥ శమీసమిధాందధ్యక్తానాం అయుతంజుహుయాత్పుత్రం లభతే॥ శ్వేతవచాంపలార్ధం చూర్ణీకృత్య రజిత పాత్రేనిధాయ కపిలాఘృతేనాలోడ్య స్పృష్ట్వామంత్రమయుతంజప్త్వా పిబేత్సమహాకవిర్భవతి - ఔదుంబర సమిధాం దధ్యక్తానామయుతంజుహుయాన్మహామేధావీభవతి॥— ద్రాపేఅంధసస్పతే ఇత్యృచః పులహఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః॥ రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం॥ ఆగుల్ఫాసితకంచుకీధమరుచిస్మిన్నధ్గోల్లసచ్చేకర। శ్వేలీకుండలితశ్రవాస్సతిలకో ధంధంక్వణన్నూపురః ॥ శ్రీమాన్నిమ్నజలదంతపఙ్క్తికిరణైశ్ఛాయమానాననో ధ్యేయోభైరవ వేషభూషితతనుర్దేవోమృడానీపతిః ॥ఇతి॥ అస్యపురశ్చరణమేకోపవాసః ॥ అయుతంజపః॥ కపిలాజ్యేనాయుతం జుహుయాత్సిద్ధోభవతి ॥ జ్వరసన్నిపాతే తస్యశిరోభాగే దూర్వాణాం పంచ సహస్రం జుహుయాత్ ॥ జ్వరాన్ముక్తోభవతి॥ వైకంకతసమిధామయుతంజుహుయాదభిచారానభవంతి ॥ తిలలాజానామయుతం జుహుయాత్సర్వేభ్యోభూతేభ్యోభయంనభవతి॥ ఆపదిమంత్రంజపేత్స్మరేద్వాఆపదోముక్తోభవతి ॥ యాతేరుద్రశివాతనూశ్శివేత్యస్య మంత్రస్య స్కందోనామఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః॥ స్కందరుద్రోదేవతా॥ ధ్యానం॥ తప్తచామీకరప్రఖ్యం శక్తిపాణింషడాననం । మయూరవాహనారూఢం స్కందరూపం శివంస్మరేత్ ॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా॥ అష్టశతం ప్రాణాయామాన్ పంచసహస్రం జపేత్ సిద్ధోభవతి ॥ తృతీయేమాసి దూర్వాణామయుతం జుహుయాద్గర్భరక్షా భవతి ॥ ఇమాగ్ంరుద్రాయతవసే కపర్దినఇతి ॥ మృడానోరుద్ర ఇతి ఋగ్ద్వయమేకోమంత్రః॥ మాండవ్యఋషిః॥ జగతీచ్ఛందః॥ రుద్రో దేవతా ॥ ఋగ్వ్యతిరిక్తపక్షేమంత్రౌద్వౌ ॥ అనుష్టుబ్జగత్యౌ॥ధ్యానం॥ దివ్యసింహాసనారూఢం స్తూయమానం మహర్షిభిః ॥ ప్రసన్నవదనంధ్యాయేత్సో[illegible]ధారిణం॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చరణంకృచ్ఛ్రంచరిత్వా సహస్రం జపేత్ ॥ మంత్రద్వయం కృచ్ఛ్రపర్యంతం నవ సహస్రం జపేత్ ॥ సరరశాంతయే దూర్వాభిరయుతం జుహుయాత్ ॥ తత్రవిశేషః ॥ అమావాస్యాయాం చతుష్పథేగ్నిమాధాయ

దధిధారయాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ గవాశ్వాదీనాం శాంతిర్భవతి॥ గంధోదకపూరితకుంభం స్పృష్ట్వా సహస్రం జపేత్ ॥ తేన గవాశ్వాదీన్ప్రోక్షయేత్ ॥ శాంతిర్భవతి॥ నవం జలం సహస్రకృత్వోఽభిమంత్ర్య పాయయేచ్ఛాంతిర్భవతి॥ మానోమహాంతమిత్యస్య- దేవరాతఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం॥ బాలేందుముకుటం దేవం తరుణాదిత్యవిగ్రహం ॥ ధ్యాయేన్నందీశ్వరాకారం గణేశ్వరసమావృతం॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా ॥ ఉపవాసత్రయం కృత్వా పంచసహస్రం జపేత్ ॥ తిలాశ్వత్థాపామార్గైః ఆజ్యసిక్తైరష్టసహస్రం హునేత్ ॥ బాలవృద్ధాదీనాం శాంతిర్భవతి ॥ ప్రతిసంవత్సరమార్ద్రాస్వంతః పురే అనేనాయుతం హునేత్ ॥ రాజా సామాత్యో వర్ధతే ॥ మానస్తోక ఇత్యస్య రుచః ॥ రుద్రఋషిః - జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం॥ దధానమేకాదవిభక్తదేహం కాంతాం విశుద్ధస్ఫటికప్రకాశం ॥ తేజోఽధిరంశూలినమిందుమౌళిం విచింతయేదత్ర సదైవ రుద్రం ॥ ఇతి ॥ అత్ర పురశ్చర్యా॥ ఏకం కృచ్ఛ్రం చరిత్వా ఉదుంబరపాత్రే గవ్యసర్పిరానీయ సహస్రకృత్వోఽభి మంత్ర్య స్వాగ్నౌ మథితాగ్నౌ వా మంత్రేణాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ తతో వ్యాహృతీర్హుత్వాజ్యశేషం పిబేత్ ॥ ప్రాశ్నీయాత్ ॥ ఏవం త్రిరాత్రం కృత్వా సిద్ధో భవతి ॥ ఆయుష్కామస్తిలానామయుతం జుహుయాత్ ॥ శ్వేతపర్ణాయుత హోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ దూర్వాణామయుతం జుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ దశవా అష్టావింశతిర్వా శతం వా అష్టావింశతి శతం వా సహస్రం వా అపరిమితాన్వా కలశాన్ జలపూర్ణాన్ స్పృష్ట్వా ప్రతికలశమభిమంత్ర్య ప్రయచ్ఛేత్ప్రోక్షయేద్వా - అగదో భవతి ॥ అపమృత్యుశాంతికామః అపామార్గసమిద్భిః అష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ జన్మనక్షత్రే ఆయుష్కామః తిలానామయుతం జుహుయాత్ - శ్వేతపద్మాయుత హోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ దూర్వాణామయుతహోమాచ్చిరంజీవీ భవతి ॥ సర్వసారమిదం గుహ్యం పవిత్రం పాపనాశనం ॥ నిత్యమష్టసహస్రమష్టశతం వా జపేత్ ॥ మహాపాతకైరుపపాతకైశ్చ ముచ్యతే ॥ పలాశసమిధాం సహస్రం జుహుయాత్ ॥ మేధావీ భవతి ॥ అస్య మంత్రస్య జపాదేవ సర్వవ్యాధయో నశ్యంతి ॥ మంత్రేణానేనాసాధ్యం కార్యం నాస్తి ॥ సర్వార్థసాధకోఽయం మంత్రః ॥ సంక్షేపతో వినియోగ ఉక్తః ॥ ఆరాత్తే గోఘ్న ఇత్యస్య మంత్రస్య - అత్రిఋషిః- త్రిష్టుబ్జగతీ వాచ్ఛందః ॥ శంభుర్దేవతా- ధ్యానం ॥ కుర్వాణం సన్నిధౌ దేవ్యాః దేవమానందతాండవం ॥ హుతాశనయనం ధ్యాయేత్తప్తకాంచనసన్నిభమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చర్యా త్రిరాత్రముపోష్య త్రిరాత్రం జపేత్ ॥ ఆయుష్కామస్స్వజన్మనక్షత్రే సర్పిషా సహస్రం హుత్వా సహస్రం జపేచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ ఏవం సర్వనక్షత్రేషు వా కుర్యాదార్ద్రాయాం దూర్వాపామార్గశమీతిలానాం ప్రత్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి॥ శుభ్రితండులైరష్టసహస్రం జుహుయాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ పశ్చిమద్వారే శివాలయే శైవ సమీపే అష్టసహస్రం జపేద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ స్తుహి శ్రుతం గర్తసదమిత్యస్య మంత్రస్య ॥ వ్యాఘ్రఋషిః ॥ త్రిష్టుప్ఛందః- శంభుర్దేవతా - ధ్యానం ॥ ఉద్యద్భాస్కరకోటిప్రకాశనిలయం మహాభీషణమ్ ॥ భీతిహరాభయ వరదం ధ్యాయేద్రుద్రం నిశాకరావతంసం ॥ ఇతి అస్య పురశ్చర్యా॥ ఏకరాత్రముపోష్య త్రిరాత్రం జపేత్ ॥ వైకంకతసమిధాం తైలాభ్యక్తానామయుతం సహస్రం వా జుహుయాత్ ॥ సర్వే శత్రవః పలాయంతే ॥ అష్టసహస్రం జపేత్- సర్వవ్యాధిశాంతిర్భవతి ॥ పరిణో రుద్రస్య హేతిర్వృణక్త్విత్యస్య మంత్రస్య రుద్రఋషిః - రుద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - ధ్యానమ్ ॥ గజచర్మావృతతనుం స్ఫురత్ఫణిహారణోజ్జ్వలమ్ ॥ సర్వపాపహరం ధ్యాయేద్దేవం కుంజరభేదినమ్ ॥ ఇతి కృచ్ఛ్రం చరిత్వా నవసహస్రం జపేత్ ॥ కృతపురశ్చరణో భవతి ॥ పుత్రకామః పశ్చిమద్వా

రే శివాలయే పలాశఖాదిరాణాంచ దధిమధుఘృతాక్తానామయుతం జుహుయాద్దంపతీ పూర్వేద్యుశ్చరుభోజనౌ స్యాతాం - కుంభం నిధాయ భగవంతమావాహ్య వసహస్రం జపిత్వాభిషేచయేత్ ॥ ఏకైకావాహం బ్రాహ్మణానష్టసహస్రమష్టశతమేకాదశాంతం జుహుయాత్ ॥ హోమాశక్తౌ పశ్చిమద్వారే శివాలయే అయుతం జపేత్ ॥ ప్రదక్షిణం కుర్వంశ్శాంతం జపేత్ ॥ ఏకవింశతిదినం దీక్షిత్వా ప్రతిదినం జపేత్- అష్టశతప్రదక్షిణం కుర్యాత్ - ధార్మికం పుత్రం లభతే - మీఢుష్టమేత్యస్య మంత్రస్య ॥ వైరాజఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః- మహాదేవో దేవతా - ధ్యానమ్ ॥ మంగళాయతనం దేవం యువానమతిసుందరమ్ । ధ్యాయేద్వనచరాకారమాగచ్ఛంతం పినాకినమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణమేకరాత్రముపోష్య పంచసహస్రం జపేత్సిద్ధిర్భవతి ॥ అర్థనాశే ఆత్మప్రాణనాశే వా ఆజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ హోమాశక్తౌ చతుర్గుణం జపేత్ ॥ వికిరిదేత్యస్య మంత్రస్య ॥ పులహఋషిః ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ రుద్రో దేవతా ॥ ప్రసన్నవదనం సౌమ్యం రచితోద్వాహమండనమ్ ॥ అంబయా సహితం ధ్యాయేత్సురసంఘైరభిష్టుతమ్ ॥ ఇతి ధ్యానం ॥ త్రిరాత్రం చరుభోజీ జపన్నష్టసహస్రం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సిద్ధో భవతి ॥ మహాజ్వరరోగే అష్టసహస్రతిలహోమేన సంప్రతిపత్తిర్భవతి ॥ సభాజయకామః కపిలాఘృతాభ్యక్తాభిరపామార్గసమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ భయే- అపాం సమీపే స్వాగ్నిమాధాయ కపిలాఘృతేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ అభయం భవతి ॥ సహస్రాణి సహస్రధా బాహువోరిత్యస్య మంత్రస్య ॥ నారదఋషిః ॥ రుద్రో దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ ధ్యానం ॥ సర్వపాపహరం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్ । సర్వాయుధధరం ధ్యాయేత్సర్వలోకమహేశ్వరమ్ ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణాయ పంచసహస్రజపః ॥ శాల్మలివైకంకతసమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాదుపద్రవా నశ్యంతి ॥ అపమృత్యుజయకామః శాల్మలీకమృదమాదాయ లింగం కృత్వా దేవమావాహ్య సంపూజ్య ద్రోణేన పయసాభిషించేత్తతో దేవముద్వాస్య మృదమాదాయ నద్యాం ప్రక్షిపేత్తత్తీరే స్వాగ్నిముపసమాధాయాజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాదపమృత్యుర్నశ్యతి ॥ మహాంతం పంథానం గచ్ఛన్ అష్టకృత్వోఽప్సుస్నాత్వా మంత్ర్యస్వహృదయే పిప్పలగచ్ఛేత్ ॥ మహాశత్రుకోపే పహతానాం తత్సన్నిధౌ ఆజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ కుక్కుటమాంసేన బలిముపహరేత్ప్రసన్నో భవతి ॥ క్షేత్రపాలకవినాయకవీరభద్రాదీనాం కోపేనైనచైవం హోమం బలిం దద్యాత్తైశ్చ ప్రసన్నా భవంతి ॥ ఇతి దశమానువాకః ॥ సహస్రాణి సహస్రశో యే ఇత్యస్య చతస్ర ఋచః ॥ ఏకో మంత్రః - అప్యదూర్వాణసఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రో దేవతా - ధ్యానం ॥ దంష్ట్రాకరాళవదనం జ్వలజ్జ్వలనమూర్ధజమ్ । బిభ్రాణం త్రిశిఖం దీప్తం ధ్యాయేద్భుజగభూషణమ్ ॥ వ్యాధాకల్పా విషమనయనా విద్రుమాతామ్రభాసో జాయాయుక్తా జటిలశిరసశ్చంద్రరేఖావతంసాః । నిత్యాసంగా నియతలలితాస్సింహపృష్ఠకల్మాషకంఠా దేవా రుద్రా ధృతదశశరాస్సైభవస్యంతి భక్తాః ॥ ఇతి సహస్రాణి సహస్రశ ఇతి దశవర్ణ ఇతి దశావతారసంజ్ఞా మంత్రాః - తేషాం ధనూంష్యవతతజ్యాని వర్తయంతే ॥ తేషాం సహస్రయోజనే ఇతి సర్వత్రాస్యానుషజ్యతే ॥ ఆద్యంతయోరుపదిష్టత్వాన్మధ్యవర్తినాం మంత్రాణాం సాకాంక్షత్వాత్ ॥ పారాయణగ్రహణాధ్యయనవర్జం ॥ అన్యత్ర జపాదావనుషంగమిచ్ఛంతి ॥ తేషాం చతుర్ణాం చాంద్రాయణం చరిత్వా పంచసహస్రం జపేత్సిద్ధో భవతి ॥ శాల్మలివైకంకతానాం శతసహస్రహోమాచ్ఛత్రవః పలాయంతే ॥ మాషాణాం ఘృతాక్తానామష్టసహస్రం జుహుయాత్పరాభిచారదోషా నశ్యంతి ॥ షష్టసహస్రం జపేత్సర్వవ్యాధిశాంతిర్భవతి ॥ మెవృత్తేష్విత్యాదీనాం షణ్ణామృచాం ॥ దేవలఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రో దేవతా - ధ్యానప్రయోగాదికం పూర్వవత్ - విశేషోపి ॥ ఋతుగమనకాలే కాపిలపయసా అష్టసహస్రం హుత్వా గచ్ఛే

ద్ధార్మికః పుత్రో భవతి ॥ మతాంతరే - యే పథాం పథిరక్షయ ఇతి ఋగ్ద్వయమేకో మంత్రః - అస్య పూర్వవత్ప్రయోగః - అస్య దేవతా ఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః రుద్రో దేవతా - నమో రుద్రేభ్య ఇతి త్రీణి యజూగ్ంష్యేకో మంత్రః అస్య దేవరాత ఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ వృషాధిరూఢం దేవేశం సర్వలోకైకకారణం ॥ ధ్యాయేద్బ్రహ్మాదిభిస్స్తుత్యం పార్వతీసహితం శివమ్॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణమేకోపవాసం కృత్వా ఏకరాత్రం జపేత్సిద్ధో భవతి ॥ యం యం కామం కామయతే తం తముద్దిశ్య త్రిరాత్రం జపేత్సిద్ధ్యతి॥ ఏతద్యజుస్త్రయం సమస్తం వ్యస్తం చ ॥ వ్యస్తజపం యది యథాకామఫలప్రదమ్ ॥ పురశ్చర్యానంతరం కృచ్ఛ్రద్వయం చరిత్వా ఏకాదశసహస్రం జపేత్ ॥ తత్సర్వం పశ్చిమద్వారశివాలయే కర్తవ్యం ॥ నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యాం యేషామన్నమిషవస్తేభ్యో యేంతరిక్షే యేషాం వాత ఇషవస్తేభ్యో యే దివి యేషాం వర్షమిషవస్తేభ్య ఇత్యాద్యనుషః - అస్య సహస్రసముదాయస్య కేవలజపమాత్రేణ సర్వసిద్ధిర్భవతి - త్రివర్షం స్నాయీ జపేత్స పంచమహాపాతకాన్ముక్తో భవతి॥ ❀

ఇతి రుద్రకల్పం సమాప్తమ్.

పురుషసూక్తవిధిరుచ్యతే.

అగ్నికార్యం జపవిధిస్స్తోత్రం చైవ తదాత్మకం । కుర్యాద్యథోక్తవిధినా ప్రాఙ్ముఖశ్శుద్ధమానసః ॥ ప్రథమాం విన్యసేద్వామే ద్వితీయాం దక్షిణే కరే । తృతీయాం వామపాదే తు చతుర్థీం దక్షిణే తథా ॥ పంచమీం వామజానౌ తు షష్ఠీం వై దక్షిణే తథా । సప్తమీం వామకట్యాం తు దక్షిణాయాం తథాష్టమీం ॥ నవమీం నాభిమధ్యే తు దశమీం హృది విన్యసేత్ । ఏకాదశీం కంఠదేశే ద్వాదశీం వామబాహుకే ॥ త్రయోదశీం దక్షిణే చ ముఖమధ్యే చతుర్దశీం । అక్ష్ణోః పంచదశీం చైవ షోడశీం మూర్ధ్ని విన్యసేత్ ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ హోమం సమాచరేదిత్యుపలక్షణం ॥ తస్మాజ్జపపూజాయాం హోమే చాయమేవ న్యాసప్రకారః ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పంచాంగాని సమాచరేత్ ॥ బ్రాహ్మణోస్యేత్యాదికాభీరుగ్భిః పంచాంగకల్పనా ॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీదిత్యాద్యాం పంచ ఋచః పంచాంగన్యాసే గ్రాహ్యాః ॥ ఆశ్వలాయనపాఠక్రమయుక్తాః ॥ హృదయం శిరశ్శిఖాకవచమస్త్రం చేతి పంచాంగాని ॥ బ్రాహ్మణోస్య ముఖమిత్యృచం పఠిత్వా హృదయాయ నమ ఇతి హృదయే ॥ చంద్రమా మనస ఇతి పఠిత్వా శిరసే స్వాహేతి శిరసి - నాభ్యా ఆసీదితి శిఖాయై వౌషడితి శిఖాయాం - సప్తాస్యాసన్నితి కవచాయ హుం - యజ్ఞేన యజ్ఞమిత్యస్త్రం ॥ ఏతచ్చ న్యాసద్వయం సంకల్పానంతరం కర్తవ్యం ॥ తద్యథా ॥ అముకదేశే అముకకాలే అముకకామనయా పురుషసూక్తస్య సూక్తేన హోమం ఆరాధనం వా కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ పూర్వోక్తన్యాసద్వయం విధాయ - ఋషిదేవతాచ్ఛందాంస్యపి విదిత్వా - జపాదికర్మ సమాచరేత్ ॥ తత్ర చ యదా జపో హోమో వా క్రియతే ॥ తదాపి పరమేశ్వరం సమారాధ్య జపో హోమశ్చ కార్య ఇతి ॥ ఆరాధనప్రకారోభిధీయతే ॥ ఆద్యయావాహయేద్దేవ మృచా తు పురుషోత్తమం । ద్వితీయయాసనం దద్యాత్పాద్యం చైవ తృతీయయా ॥ చతుర్థ్యార్ఘ్యం ప్రదాతవ్యం పంచమ్యాచమనం తథా । షష్ఠ్యా స్నానం ప్రకుర్వీత సప్తమ్యా వస్త్రమేవ చ ॥ యజ్ఞోపవీత

షష్ఠ్యాం నవమ్యాభరణం తథా । దశమ్యాం గంధదానం స్యాదేకాదశ్యాంచ మాల్యకం ॥ ద్వాదశ్యాం ధూపదానం స్యాత్త్రయోదశ్యాంచ దీపకం । చతుర్దశ్యాంతు నైవేద్యం పంచదశ్యాం నమస్క్రియా ॥ ఉద్వాసనంతు షోడశ్యా ఉపచారాస్తు షోడశ । స్నానే వస్త్రేచ నైవేద్యే దద్యాదాచమనీయకం ॥ దద్యాత్పురుష సూక్తేన యః పుష్పాణ్యప ఏవ చ । అర్చితం స్యాత్తేన వై సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ దక్షిణాం చ యథాశక్త్యా షోడశేన ప్రకారయేత్ । పూజాదిసాద్గుణ్యార్థం యా దక్షిణా దీయతే ॥ తాం షోడశేన యజ్ఞైర్యజ్ఞమిత్యనేన మంత్రేణ దద్యాదిత్యర్థః । తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా జపం కుర్యాత్సమాహితః ॥ యథాశక్తి జపిత్వాతు సూక్తం చాస్మై నివేదయేత్ । దేవస్య దక్షిణే భాగే కుండం స్థండిలమేవ వా ॥ కారయేత్ప్రథమర్చా తు ప్రోక్షణం తు ద్వితీయయా । తృతీయయాగ్నిమాదధ్యాచ్చతుర్థ్యా తు సమింధనం ॥ పంచమ్యాత్వాజ్యసంస్కారం చరోశ్చ శ్రపణం తథా । షష్ఠ్యానలస్య మధ్యేతు కల్పయేత్పద్మమాసనం ॥ చింతయేత్తత్ర దేవేశం కాలానలసమప్రభం । వివృతాస్యం సహస్రశీర్షం రక్తాస్యం రక్తవాహనం ॥ వాహో హాయః ॥ ఏవం ధ్యాత్వా సప్తమ్యాదిభిః పంచభిర్ఋగ్భిః క్రమేణ గంధాదినైవేద్యాంత పంచోపచారపూజాం దేవస్యానుజ్ఞయా కుర్యాదిత్యత ఆహ॥ తతో గంధం చ ధూపం చ దీపం చైవ నివేదనం॥ అనుజ్ఞాప్య తతః కుర్యాత్సప్తమ్యాది యథాక్రమం। సమిధః ప్రత్యృచం పూర్ణాం జుహుయాదభిఘారితాః ॥ తతో ఘృతేన జుహుయాచ్చరుణా చ పునః పునః । ఏవం హుత్వా తతః స్నాత్వా సమీక్ష్య స్తోత్రముచ్చరేత్ ॥ జితంతే పుండరీకాక్ష నమస్తే విశ్వభావన । నమస్తేస్తు హృషీకేశ మహాపురుష పూర్వజ ॥ నమో హిరణ్యగర్భాయ ప్రధానావ్యక్తరూపిణే । ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ శుద్ధజ్ఞాన విభావినే ॥ దేవానాం దానవానాంచ సామాన్యమధిదైవతం । సర్వదా చరణద్వంద్వం వ్రజామి శరణం తవ ॥ ఏకస్త్వమసి లోకస్య స్రష్టా సంహారకస్తథా । అధ్యక్షశ్చానుమంతా చ గుణమాయాసమావృతః ॥ సంసా సాగరం ఘోరమనంతక్లేశభాజనం । త్వామేవ శరణం ప్రాప్య నిస్తరంతి మనీషిణః ॥ న తే రూపం న చాకారో నాయుధాని న చాస్పదం । తథాపి పురుషాకారో భక్తానాం త్వం ప్రకాశసే ॥ నైవ కించిత్పరోక్షం తే ప్రత్యక్షోఽపి న కస్యచిత్ । నైవ కించిదసిద్ధం తే న చ సిద్ధోఽసి కస్యచిత్ ॥ కార్యాణాం కారణం పూర్వం వచసాం వాచ్యముత్తమం । యోగానాం పరమాం సిద్ధిం పరమం తే పదం విదుః ॥ అహం భీతోఽస్మి దేవేశ సంసారేఽస్మిన్ భయావహే । పాహి మాం పుండరీకాక్ష న జానే శరణం పరం ॥ కాలేష్వపి చ సర్వేషు సర్వావస్థాసు చాచ్యుత । శరీరేఽపి గతౌ చాపి వర్తతే మే మహద్భయం ॥ త్వత్పాదకమలాదన్యన్న మే జన్మాంతరేష్వపి । నిమిత్తం కుశలస్యాస్తి యేన గచ్ఛామి సద్గతిం ॥ విజ్ఞానం యదిదం ప్రాప్తం యదిదం జ్ఞానమార్జితం । జన్మాంతరేఽపి మే దేవ మాభూత్తస్య పరిక్షయః ॥ దుర్గతావపి జాతాయాం త్వద్గతో మే మనోరథః । యది నాశం న విందేత తావతాస్మి కృతీ సదా ॥ న కామకలుషం చిత్తం మమ తే పాదయోః స్థితం । కామయే వైష్ణవత్వం తు సర్వజన్మసు కేవలం ॥ సర్వేషు దేశకాలేషు సర్వావస్థాసు చాచ్యుత । కింకరోఽస్మి హృషీకేశ భూయో భూయోఽస్మి కింకరః ॥ ఇత్యేవం మునయః స్తుత్వా స్తుత్వా దేవం దినే దినే । కింకరోఽస్మీతి చాత్మానం దేవాయైవ న్యవేదయన్ ॥ జితం తే పుండరీకాక్షేత్యారభ్య ఏతావత్పర్యంతం స్తోత్రం ॥ అథ ఫలవిశేషకర్తవ్యవిశేష ప్రశంసా చ ॥ పురుషస్య హరేః సూక్తం స్వర్గ్యం ధన్యం యశస్కరం । ఆత్మజ్ఞానమిదం పుణ్యం యోగజ్ఞానమిదం పరం ॥ ఫలాహారో జపేన్నిత్యం పశ్యన్నాత్మానమాత్మని । ఫలాన్యభుక్త్వా వసేన్మాసమద్భిశ్చ వర్తయేత్ ॥ అరణ్యోఽన్న వసేన్నిత్యం జపన్నిమమృషిముఖ్యః । ఋగ్భిస్త్రిషవణం కాలే స్నాయాదప్సు సమాహితః ॥ ఋషిమంత్రతః ॥ ఇత్యృషిం పురుషసూక్తాత్మకం ఋగ్భిస్త్రిషవణమితి ॥ పురుషసూక్తే హానేన నిత్యశః ॥ ఆజ్యాహుతీరనేనైవ హుత్వైవం చిం

తయేదృషిం । అత్రఋషిస్సూక్తద్రష్టా నారాయణఏవ-తంచింతయేత్ ॥ ఏకంమాసంఫలాహారం మాసము
దకాహారంచకృత్వా త్రీణివర్షాణి ఫలాహారస్సన్ పౌరుషంసూక్తంజపేత్ ॥ పాకశ్చేద్ద్వాదశవర్షాణి ॥
ఏవం సాక్షీకృతే దేవో దృశ్యతఇత్యాహ ॥ అథమాసఫలాహారస్త్రిభిర్వర్షైర్జపేదిమం । తద్భక్తస్తన్నా
యుక్తో దశవర్షాణ్యనన్యభాక్ ॥ సాక్షాత్పశ్యతితం దేవం నారాయణమనామయం । జ్ఞానగమ్యంపరంసూ
క్ష్మం వ్యాప్యసర్వమవస్థితం ॥ గ్రాహ్యమత్యంతయత్నేన స్రష్టారం జగతోవ్యయం । అథనాసాధ్యమానోపి
భక్తింవపరిహారయేత్ ॥ భక్తానుకంపీభగవాన్ జాయతేపురుషోత్తమః । యేనయేనచకామేనజపేత్తత్ప్రి
యతస్సదా ॥ సనకామస్సమృద్ధస్స్యాచ్ఛ్రద్ధధానస్యకుర్వతః ॥ హోమంవాప్యథవాజప్యముపహారమథైవతు ॥
కుర్వీతయేనకామేన తత్సిద్ధిముపధారయేత్ । జాతిశ్రైష్ఠ్యంమహద్విత్తం యశోలోకేపరాగతిః । పాపేన
విప్రమోక్షశ్చ భవేత్సర్వంనసంశయః ॥ అథాభిధీయతేకర్మ పుత్రకామస్యవైష్ణవం । శుక్లపక్షేశుభేవారే
సునక్షత్రేసుగోచరే ॥ ద్వాదశ్యాం పుత్రకామస్తు చరుంకుర్వీతవైష్ణవః ।దంపత్యోరుపవాసస్స్యాదేకాద
శ్యాంసురాలయే। ఋగ్భిష్షోడశభిస్సమ్యగర్చయిత్వా జనార్దనం । చరుంపురుషసూక్తేనశ్రపయేత్పుత్రకా
మ్యయా। ప్రాప్నుయాద్వైష్ణవంపుత్రమచిరాత్సంతతిక్షమం॥ చరుంపురుషసూక్తేన స్వగృహ్యోక్తవిధినా పా
యసచరుంశ్రపయన్పురుషసూక్తంపఠేత్।ఏవంచరుంశ్రపయిత్వాపశ్చాత్పురుషసూక్తేనచరుంజుహుయాత్॥
సూక్తేనేత్యేకవచనాత్సకలమపి సూక్తమవిచ్ఛిన్నంహోమసాధనం-నతుప్రత్యేకమృచః- హోమస్సహస్రం॥
ఏతద్దశగుణితోజపః - అయమర్థః ॥ కృష్ణైకాదశ్యాముపక్రమ్యజపిత్వా శుక్లైకాదశ్యాందంపతీ ఉపోష్య
ద్వాదశ్యాంచరుంశ్రపయిత్వాసహస్రాహుతీర్జుహుయాదితి ॥ అథాపరః ప్రకారోయమేకాదశ్యామభోజ
నమ్ । దంపత్యోఃపురుషస్తత్రనిత్యకర్మావిరోధినీ ॥ కాలేజపేదిదంసూక్తమేకాదశ్యాం నిరంతరమ్ । ద్వా
దశ్యాంప్రయతోభూత్వా పాయసంనిర్వపేచ్చరుం ॥ ద్వాదశద్వాదశీష్వేవం పయసానిర్వపేచ్చరుమ్॥
ఏవమిత్యేకాదశ్యాముపవాసాదికంకృత్వేత్యర్థః॥ హుత్వాజ్యంవిధివచ్చాత్రఋగ్భిష్షోడశభిర్బుధః । కృతాం
జలిపుటోభూత్వా స్తవంతాభిఃప్రయోజయేత్ ॥ తాభిరితిషోడశభిరిత్యర్థః॥ సమిధోశ్వత్థవృక్షస్య హుత్వా
జ్యంజుహుయాత్పునః ॥ ఉపస్థానంహుతాశస్యధ్యాత్వాచమధుసూదనమ్ । ఉపస్థానంహుతాశస్యేతికృత్వేతి
వాక్యశేషః - అగ్న్యుపస్థానంచఆగ్నేయైర్మంత్రైః హవిర్హోమంతతః కుర్యాత్ప్రీత్యైచ వాగ్యతశ్శు
చిః - హవిశ్శేషం తతఃకృత్వా నారీ నారాయణం పఠేత్ ॥ భక్షయిత్వా హవిశ్శేషం లఘ్వాశీసం విశేత్త
తః ॥ హవిశ్శేషంభక్షయిత్వేత్యనేనైవహుతావశిష్టప్రతిపత్తిం కర్మణిసిద్ధే లఘ్వాశీత్యనేనైవ ద్యోతయతి-
ద్వాదశ్యామాహారాంతరపరిత్యాగేన పత్నీహవిశ్శేషమేవలఘుయథాతథాభుంజ్యాదితి ॥ సంవిశేదితిక్షణంవా
మశాయీభూయాదిత్యర్థః ॥ తతఃకృత్వాత్విదంకర్మకర్తవ్యంద్విజతర్పణం - ద్వితీయాంస్త్రీం నివర్తేత
యావద్గర్భంనవిందతి ॥ యయాభార్యయాసహ ఏతత్కర్మకృతంతాంముక్త్వాసతి సంభవేన్యాం భార్యాంన
గచ్ఛేత్ ॥ కియంతంకాలం - యావదేషాగర్భంనవిందతి ॥ అనేకభార్యశ్చేత్సహ కర్తవ్యత్వే దోషోన్యభా
ర్యాసంగమేపి ॥ యథాయథాతస్మిన్కర్మణ్యనుప్రవిష్టాభార్యాస్తాతుస్స్యాత్॥ తథాపికర్మణ్యనుప్రవిష్టా
యావద్గర్భంనవిందతి తావదన్యాంనోపేయాన్మంత్రవత్తశుక్లస్యాన్యత్ర గర్భాధానాక్షమత్వాత్ ॥ మంత్ర
సంభూతశుక్లస్యాన్యత్ర నిషేకేసహాధికారిణీం గర్భానుదయాచ్చ ॥ ఏవంచ సతిదృష్టహేతు నిమిత్తత్వా
దన్యస్త్రీగమననిషేధస్య ఋతౌభార్యామితి నియమాతిక్రమదోషోస్త్యేవ ॥కించ॥ స్మృతిపురాణాదిషుస్మృ
తేః ప్రాబల్యాదస్త్యేవ నియమాతిక్రమదోషః॥ తథాపి॥ వర్ణానాంహివధోయత్రసాక్షాత్కృతం భవేదిత్యనేన

న్యాయేన స్వల్పప్రాయశ్చిత్తీభవ ॥ కుతః - తదర్థమేవాన్య భార్యాగమన నిషేధాత్ ॥ భ్రూణహత్యా
వృతావృతాపతిభ్రూణహత్యాప్రాయశ్చిత్తస్యావనిమిత్తిః ॥ అపితునియమాతిక్రమమాత్రజనితదురితయోగా
త్స్వల్పప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తిః - తతశ్చప్రభృత్యేకమేకంప్రాజాపత్యంకల్పయేత్ ॥ శక్తస్య॥ అశక్తస్యత్రిరాత్ర
ద్విరాత్రాదిః - ప్రకృతమనుసరామః ॥ అపుత్రామృతపుత్రాచ యాచకన్యాః ప్రసూయతే । క్షిప్రంసాజన
యేత్పుత్రమృష్యశృంగోయథాబ్రవీత్ ॥ ఇతి ఋగ్విధానోక్తపురుషసూక్తవిధిః. అథాషార్దిః షోడశర్చ
స్యపురుషసూక్తస్యనారాయణఋషిః - పురుషోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - అంత్యాత్రిష్టుప్ - జపహోమా
మాభిషేకేవినియోగః ॥ అథవిష్ణుసహస్రనామాని - శ్రీవైశంపాయనః - శ్రుత్వాధర్మానశేషేణ— షత॥
జపేవినియోగః - విశ్వంవిష్ణుర్వషట్కారో— అంతంపఠేత్ ॥ సర్వప్రహరణాయుధః । సర్వప్రహరణా
యుధోన్నమ ఇతి॥ ఇతీదంకీర్తనీయస్య— చాప్నుయాత్ప్రజాః । భక్తిమాన్యస్సదోత్థాయ— జాయతే॥ ఇమం
స్తవమధీయానః— జనార్దనాత్ । ఏకోవిష్ణు— నతేయాంతిపరాభవమ్ ॥ అథాపామార్జనస్తోత్రం॥
దాల్భ్యః ॥ భగవన్ప్రాణినస్సర్వేవిషరోగాద్యుపద్రవైః । దుష్టగ్రహాపఘాతైశ్చసార్వకాలముపద్రుతాః॥
ఆభిచారికకృత్యాభిస్స్పర్శరోగైశ్చదారుణైః । సదాసంపీడ్యమానాస్తుతిష్ఠంతిమునిసత్తమ ॥ కేనకర్మవిపా
కేన విషరోగాద్యుపద్రవాః । నభవంతినృణాంతన్మేయథావద్వక్తుమర్హసి ॥ పులస్త్యః ॥ వ్రతోపవాసై
ర్యైర్విష్ణుర్నాన్యజన్మనితోషితః । తేనరామునిశార్దూలగ్రహరోగాదిభాగినః ॥ యైర్నతత్ప్రవణంచిత్తం
సర్వదేవనసైఃకృతమ్ । విషజ్వరగ్రహాణాంతే మనుష్యాదాల్భ్యభాగినః ॥ ఆరోగ్యంపరమామృద్ధింమనసా
యద్యదిచ్ఛతి । తత్తదాప్నోత్యసందిగ్ధంపరత్రాచ్యుతతోషకృత్ ॥ నాధీన్ప్రాప్నోతినవ్యాధీన్నవిషగ్రహబం
ధనమ్ । కృత్యాస్పర్శభయంవాపి తోషితేమధుసూదనే ॥ సర్వదుఃఖశమస్తస్యసౌమ్యాస్తస్యసదాగ్రహాః।
దేవానామప్యధృష్యోసౌతుష్టోయస్యజనార్దనః॥ యస్సమస్సర్వభూతేషుయథాత్మనితథాపరే । ఉపవాసా
దినైతేనతోష్యతేమధుసూదనః ॥ తోషితేతత్రజాయంతేనరాఃపూర్ణమనోరథాః॥ అరోగాస్సుఖినోభో
గాన్భోక్తారోమునిసత్తమ । నతేషాంశత్రవోనైవస్పర్శరోగాభిచారకమ్ ॥ గ్రహరోగాదికంవాపి పాప
కార్యంనజాయతే । అవ్యాహతానికృష్ణస్య చక్రాదీన్యాయుధానితమ్॥ రక్షంతిసకలాపద్భ్యో యేనవిష్ణురు
పాసితః॥ దాల్భ్యః ॥ అనారాధితగోవిందా యేనరాదుఃఖభాగినః । తేషాందుఃఖాభితప్తానాంయత్క
ర్తవ్యందయాళుభిః ॥ పశ్యద్భిస్సర్వభూతస్థంవాసుదేవంమహామునే । సమదృష్టిభిరీశేశంతన్మమబ్రూహ్య
శేషతః ॥ పులస్త్యః ॥ శ్రోతుకామోసివైదాల్భ్య శ్రుణుష్వసుసమాహితః । అపామార్జనకంవక్ష్యే
న్యాసపూర్వమిదంపరమ్ ॥ గృహీత్వాతుసమూలాగ్రాన్ కుశాంఛుద్ధానుపస్థితాన్ । మార్జయేత్సర్వ
గాత్రాణికుశాగ్రైర్దాల్భ్యశాంతికృత్ । శరీరేయస్యతిష్ఠంతికుశాగ్రజలబిందవః ॥ కుశాగ్రేశంకరంవిద్యా
త్త్రయోదేవావ్యవస్థితాః । విష్ణుభక్తోవిశేషేణశుచిస్తద్గతమానసః ॥ రోగగ్రహ విషార్తానాం కుర్యా
చ్ఛాంతిమిమాంశుభామ్ । సౌవర్ణంరజితంతామ్రంమృణ్మయంవానవందృఢమ్ । అవ్రణంకలశంసమ్యక్స్థాప
యేత్తండులోపరి ॥ తత్రోదకంసమానీయశుద్ధంనిర్మలమేవచ । ఏకంశతంచ దర్భాంశ్చ స్థాపయేత్కల
శోపరి । నారసింహంసమభ్యర్చ్య వామనంచప్రయత్నతః ॥ పూజయేత్తత్రసకలైరుపచారై స్స్వమంత్ర
కైః । నారసింహంసమభ్యర్చ్య శుచౌదేశేశుభాననమ్ ॥ మంత్రైరేతైర్యథాలింగం కుర్యాద్దిగ్బంధనం త
థా ॥ ఏవంకృత్వాతుదిగ్బంధం విష్ణుంసర్వత్రసంస్మరన్ । అవ్యగ్రచిత్తంకుర్వీత న్యాసకర్మ యథావిధి॥

వరాహంనారసింహంచవామనంవిష్ణుమేవచ। ధ్యాత్వాసమాహితోభూత్వా దిక్షునామానివిన్యసేత్ ॥ పూర్వేనారాయణఃపాతువారిజాక్షస్తుదక్షిణే। ప్రద్యుమ్నఃపశ్చిమేపాతువాసుదేవస్తథోత్తరే ॥ ఈశాన్యాం రక్షతాద్విష్ణురాగ్నేయ్యాంతుజనార్దనః। నైఋత్యాంపద్మనాభస్తువాయవ్యాంమధుసూదనః ॥ ఊర్ధ్వేగోవర్ధనధరోహ్యధరాయాంత్రివిక్రమః। ఏతాభ్యోదశదిగ్భ్యశ్చ సర్వతః పాతుకేశవః ॥ అంగుష్ఠాగ్రేతుగోవిందం తర్జన్యాంతుమహీధరమ్। మధ్యమాయాంహృషీకేశ మనామిక్యాంత్రివిక్రమమ్ ॥ కనిష్ఠాయాంన్యసేద్విష్ణుం కరమధ్యేతుమాధవమ్। ఏవమేవాంగుళిన్యాసః పశ్చాదంగేషువిన్యసేత్ ॥ శిఖాయాంకేశవంన్యస్య మూర్ధ్నినారాయణంన్యసేత్। మాధవంతులలాటేతు గోవిందంతు భ్రువోర్న్యసేత్॥ చక్షుర్మధ్యేన్యసేద్విష్ణుంకర్ణయోర్మధుసూదనమ్। త్రివిక్రమంకర్ణమూలేవామనంతుకపోలయోః ॥ నాసారంధ్రద్వయేచాపి శ్రీధరంకల్పయేద్బుధః। ఉత్తరోష్ఠేహృషీకేశంపద్మనాభంతథాధరే ॥ దామోదరం దంతపంక్తౌవరాహంచుబుకేన్యసేత్। జిహ్వాయాంవాసుదేవంచతాల్వోశ్చైవగదాధరమ్ ॥ వైకుంఠం కంఠమధ్యేతుఅనంతంనాసికోపరి। దక్షిణేతుభుజేవిప్ర విన్యసేత్పురుషోత్తమం ॥ వామేభుజేమహాయోగం రాఘవంహృదివిన్యసేత్। వక్షఃస్థలేమాధవంచ కక్షయోర్యోగశాయినమ్ ॥ పీతాంబరంస్తనతటేహరింనాభ్యాంతువిన్యసేత్। దక్షిణేతుకరేవిప్రతతస్సంకర్షణంన్యసేత్ ॥ వామేరిపుహరంవింద్యాత్కటిమధ్యేజనార్దనమ్। పృష్ఠేక్షితిధరంవిద్యాదచ్యుతంస్కంధయోరపి॥ వామకుక్షౌవారిజాక్షం దక్షిణేజలశాయినమ్। స్వయంభువంమేఢ్రమధ్యే ఊర్వోశ్చైవగదాధరమ్ ॥ చక్రాయుధంజానుమధ్యేజంఘయోరచ్యుతంన్యసేత్। గుల్ఫయోర్నారసింహంతు పాదపృష్ఠేమితౌజసమ్ ॥ అంగుళీషు శ్రీధరంచ పద్మాక్షంతు సర్వసంధిషు। నఖేషుమాధవంచైవ న్యసేత్పాదతలేచ్యుతమ్ ॥ రోమకూపేగుదాకేశంస్కృష్ణంరక్తాస్థిమజ్జసు। మనోబుద్ధ్యోరహంకారే చిత్తేన్యస్యజనార్దనమ్॥ ఏవంన్యాసవిధింకృత్వాయతాచార్యంద్విజర్షిభిః। వైష్ణవేనతుకర్తవ్యంసర్వసిద్ధిప్రదాయకమ్ ॥ రక్షాకాలేతుదేవస్య స్నానకాలేతథైవచ। హోమారంభేతుకర్తవ్యంత్రిసంధ్యాసుచనిత్యశః ॥ అథయస్సర్వభూతేభ్యోవిష్ణులోకంసగచ్ఛతి ॥ విష్ణులోకంసగచ్ఛత్యోన్నమ ఇతి ॥ ఓమ్ నమః పరమార్థాయేత్యపామార్జనస్తోత్రస్య- పులస్త్యఋషిః - శ్రీనృసింహోదేవతా - హరాముకస్యేతిబీజమ్ - అచ్యుతానంతగోవిందేతిశక్తిః - తప్తహాటకకేశాంతేతికీలకమ్ - సమ్యగభిలషితార్థేవినియోగః - ఓంనమఃపరమార్థాయపురుషాయమహాత్మనే। అరూపాయవిరూపాయవ్యాపినేపరమాత్మనే ॥ నిష్కల్మషాయశుద్ధాయధ్యానయోగరతాయచ। నమస్కృత్వా ప్రవక్ష్యామియత్తత్సిధ్యతుమేవచః ॥ వరాహాయనృసింహాయవామనాయమహాత్మనే। నమస్కృత్యాప్రవక్ష్యామియత్తత్సిధ్యతుమేవచః ॥ వరాహనారసింహేశవామనేశత్రివిక్రమ। హయగ్రీవేశసర్వేశ హృషీకేశహరాశుభం ॥ అపరాజితచక్రాద్యైశ్చతుర్భిఃపరమాయుధైః। అఖండితానుభావైస్త్వంసర్వదోషహరోభవ ॥ హరాముకస్యదురితం దుష్కృతందుష్కృతోదితమ్। మృత్యుబంధార్తిభయదం దురిష్టస్యచయత్ఫలమ్ ॥ పరాభిధ్యానసహితైఃప్రయుక్తంచాభిచారికమ్। గదస్పర్శమహారోగ ప్రయోగంజరయాజర ॥ హరయే వాసుదేవాయనమఃకృష్ణాయఖడ్గినే। నమఃపుష్కరనేత్రాయ కేశవాయాదిచక్రిణే ॥ నమఃకమలకింజల్కపీతనిర్మలవాససే। మహాహవరిపుస్కంధ ధృష్టచక్రాయశార్ఙ్గిణే ॥ దంష్ట్రోద్ధృతక్షితిధరత్రయీమూర్తిమతేనమః। మహాయజ్ఞవరాహాయశేషభోగానభోగినే ॥ తప్తహాటకకేశాంతజ్వలత్పావకలోచన। వజ్రాధికనఖస్పర్శ

దివ్యసింహ్మ నమోఽస్తు తే ॥ కాశ్యపాయాతిహ్రస్వాయ ఋగ్యజుస్సామమూర్తయే । తుభ్యం వామనరూపా
యాక్రమతే గాం నమో నమః ॥ వరాహాశేషదుష్టాని సర్వపాపఫలాని వై । మర్దమర్దమహాదంష్ట్ర మర్దమ
ర్దయ తత్ఫలమ్ ॥ నారసింహకరాళాస్యదంతప్రాంతానలోజ్జ్వల । భంజభంజ నినాదేన దుష్టాన్యస్యార్తినా
శన ॥ ఋగ్యజుస్సామగర్భాభిర్వాగ్భిర్వామనరూపధృక్ । నేత్రదుఃఖం శిరోదుఃఖం దుఃఖం చోదరసంభ
వమ్ ॥ అనుచ్ఛ్వాసమతిశ్వాసం పరితాపం సవేపథుం । గుదఘ్రాణాంఘ్రిరోగాంశ్చ కుక్షిరోగం తథాక్షయం ॥
శ్విత్రాదినఖజాన్ రోగాన్ వ్యగస్థ్యంతర్బహిస్థితాన్ । కామిలాదీంస్తథా రోగాన్ ప్రమేహాంశ్చాతి దారుణాన్ ॥
భగంధరాతిసారాంశ్చ ముఖరోగాంశ్చ వల్గులం । అశ్మరీమూత్రకృచ్ఛ్రాంశ్చ రోగానన్యాంశ్చ దారుణాన్ ॥
యే వాతప్రభవా రోగా యే వా పిత్తసముద్భవాః । కఫోద్భవాశ్చ యే రోగా యే చాన్యే సన్నిపాతకాః ॥ ఆగం
తుకాశ్చ యే రోగా లూతావిస్ఫోటకాదయః । ప్రశమం యాంతు తే సర్వే వాసుదేవాపమార్జితాః ॥ విలయం
యాంతు తే సర్వే విష్ణోరుచ్చారణేన తు । క్షయం గచ్ఛంతు రోగాస్తే చక్రేణాభిహతా హరేః ॥ అచ్యుతానం
తగోవిందనామోచ్చారణభేషజాత్ । నశ్యంతి సకలా రోగాస్సత్యం సత్యం వదామ్యహం ॥ సత్యం సత్యం పునస్స
త్యముద్ధృత్య భుజముచ్యతే । వేదాచ్ఛాస్త్రాత్పరం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరం ॥ స్థావరం జంగమం చైవ కృత్రి
మం చాపి యద్విషం । దంతోద్భూతం నఖోద్భూతమాకాశప్రభవం విషం ॥ లూతాదిప్రభవం చైవ విషమ
త్యంతదుఃఖదం । శమం నయతు తత్సర్వం కీర్తితోఽస్య జనార్దనః ॥ గ్రహాన్ప్రేతగ్రహాంశ్చైవ తథా వై డాకినీ
గ్రహాన్ । వేతాళాంశ్చ పిశాచాంశ్చ గంధర్వాన్యక్షరాక్షసాన్ ॥ శాకినీపూతనాద్యాశ్చ తథా వై నాయక
గ్రహాన్ । దుష్టమండలికాన్ క్రూరాన్ రేవతీన్వృద్ధరేవతీన్ ॥ వృద్ధికాంస్తాన్ గ్రహాంశ్చోగ్రాన్ తథా మా
తృగ్రహానపి । బాలస్య విష్ణోశ్చరితం హంతు బాలగ్రహానిమాన్ ॥ వృద్ధానాం యే గ్రహాః కేచిద్యే చ బాలగ్రహాః
క్వచిత్ । నారసింహ్మస్య తే దృష్ట్యా దగ్ధా యే చాపి యౌవనే ॥ సటాకరాళవదనో నారసింహో మహారవః ।
గ్రహానశేషాన్నిశ్శేషాన్ కరోతు జగతో హితః ॥ నారసింహ్మ మహాసింహ్మ జ్వాలామాలోజ్జ్వలానన । గ్రహాన
శేషాన్సర్వేశ ఖాద ఖాదాగ్నిలోచన ॥ యే రోగా యే మహోత్పాతా యద్విషం యే మహాగ్రహాః । యాని చ
క్రూరభూతాని గ్రహపీడాశ్చ దారుణాః ॥ శస్త్రక్షతేషు యే దోషా జ్వాలాగర్దభకాదయః । తాని సర్వా
ణి సర్వాత్మన్ పరమాత్మన్ జనార్దన ॥ కించిద్రూపం సమాస్థాయ వాసుదేవాశు నాశయ । క్షిప్త్వా సుదర్శ
నం చక్రం జ్వాలామాలావిభూషణమ్ ॥ సర్వదుష్టప్రశమనం కురు దేవ పరాచ్యుత । సుదర్శన మహాజ్వాల
చ్ఛింధిచ్ఛింధి చ మారయ ॥ సర్వదుష్టాని రక్షాంసి క్షయం యాంతు విభీషణ ॥ ప్రాచ్యాం ప్రతీచ్యాం చ దిశి దక్షిణో
త్తరయోస్తథా ॥ రక్షాం కరోతు భగవాన్నారసింహ్మస్స్వగర్జితైః । భూమ్యంతరిక్షే చ తథా పార్శ్వతః పృష్ఠ
తోఽగ్రతః ॥ రక్షాం కరోతు భగవాన్ బహురూపీ జనార్దనః । యథా విష్ణుర్జగత్సర్వం సదేవాసురమాను
షమ్ ॥ తేన సత్యేన సకలం దుష్టమస్య ప్రశామ్యతు । పరమాత్మా యథా విష్ణుర్వేదాంతేష్వపి గీయతే - తేన
సత్యేన సకలం యన్మయోక్తం తథాస్తు తత్ ॥ శాంతిరస్తు శివం చాస్తు ప్రణశ్యత్వసుఖం చ యత్ । వాసుదేవశరీ
రోత్థైః కుశైస్సంమార్జితం మయా ॥ అపామార్జనగోవిందో నరో నారాయణస్తథా । తథాస్తు సర్వ
దుఃఖానాం ప్రశమో వచనాద్ధరేః ॥ శాంతాస్సమస్తా రోగాస్తే జ్వరాస్సర్వే విషాణి చ । భూతాని చ ప్రయాంతి
సంస్తు తే మధుసూదనే ॥ ఏతత్సమస్తరోగేషు భూతగ్రహభయేషు చ । అపామార్జనకం శస్త్రం విష్ణునా
మాభిమంత్రితమ్ ॥ ఏతే కుశా విష్ణుశరీరసంభవా జనార్దనోఽహం స్వయమేవ చాగతః । హంతుం మయా దుష్ట

మశేషమస్యాస్వస్థాభవత్వేషయథావచోహరేః ॥ శాంతిరస్తుశివంచాస్తుదుష్టమస్యప్రశామ్యతు । యదస్యదురితంకించిత్తత్క్షిప్తంలవణాంభసి ॥ స్వాస్థ్యమస్తుశివంచాస్తు హృషీకేశస్యకీర్తనాత్ । యతఏవాగతంపాపంతత్రైవప్రతిగచ్ఛతు ॥ ఏతద్రోగాదిపీడాసుజంతూనాంహితమిచ్ఛతా । విష్ణుభక్తేనకర్తవ్య మపామార్జనకంపరమ్ ॥ అనేనసర్వదుఃఖాని ప్రశమంయాంత్యసంశయః । సర్వభూతహితార్థాయ కుర్యాత్తస్మాత్సదైవహి ॥ ※

ఇత్యపామార్జనస్తోత్రంసమాప్తమ్.

—⁜ అథవిష్ణుహృదయస్తోత్రమ్. ⁜—

అస్యస్తోత్రస్యసంకర్షణఋషిః· అనుష్టుప్త్రిష్టుప్ గాయత్రీచయథాయోగంఛందః-శ్రీమహావిష్ణుఃపరమాత్మాదేవతా - అభిలషితార్థజపేవినియోగః - సంకర్షణః - మమాగ్రతస్సదావిష్ణుః పృష్ఠతశ్చాపి కేశవః । గోవిందోదక్షిణేపార్శ్వేవామేచమధుసూదనః ॥ ఉపరిష్టాత్తువైకుంఠో వరాహః పృథివీతలె । అవాంతరదిశోయాస్స్యుస్తాసుసర్వాసుమాధవః ॥ గచ్ఛతస్తిష్ఠతోవాపిజాగ్రతస్స్వపతోపివా । నరసింహకృతాగుప్తిర్వాసుదేవమయోహ్యహమ్ ॥ అవ్యక్తంచైవాస్యయోనింవదంతివ్యక్తంతేహం దీర్ఘమాయుర్గతించ । వహ్నింవక్త్రంచంద్రసూర్యౌచనేత్రేదిశశ్శ్రోత్రేప్రాణమాహుశ్చవాయుమ్ ॥ వాచంవేదాహృదయంవైనభశ్చపృథ్వీపాదౌతారకారోమకూపాః । సాంగోపాంగాహ్యధిదేవతాచ విద్యాహ్యుపస్థంత్వేసర్వఏతేసముద్రాః ॥ తందేవదేవంశరణంప్రజానాంయజ్ఞాత్మకంసర్వలోకప్రతిష్ఠమ్ । యజ్ఞంవరేణ్యంవరదంవరిష్ఠంబ్రహ్మాణమీశంపురుషంనమస్తే ॥ ఆద్యంపురుషమీశానంపురుహూతంపురుష్టుతమ్ । ఋతమేకాక్షరంబ్రహ్మవ్యక్తావ్యక్తంసనాతనం ॥ మహాభారతకాఖ్యానంకురుక్షేత్రంసరస్వతీం । కేశవంగాంచగంగాంచ కీర్తయన్నావసీదతి ॥ ఓంభూఃపురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః । ఓంభువఃపురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ ఓంసువఃపురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః । ఓంభూర్భువస్సువః పురుషాయపురుషరూపాయవాసుదేవాయనమోనమః । ఓంప్రద్యుమ్నాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ ఓంఅనిరుద్ధాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । ఓంభవోద్భవాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ ఓంకేశవాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః । నారాయణాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ మాధవాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । గోవిందాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ విష్ణవేపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । మధుసూదనాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ త్రివిక్రమాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । వామనాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ శ్రీధరాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । హృషీకేశాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ పద్మనాభాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । దామోదరాయ పురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ సత్యాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః । ఈశానాయ పురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ తత్పురుషాయపురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ।

సత్పురుషాయ పురుషాయ వాసుదేవాయ నమో నమః॥ ప్రణవేంద్రవిష్ణు శతసహస్రనేత్రపురుషాయ వాసుదేవాయ నమో నమః॥ య ఇదం విష్ణుహృదయమధీతే బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి॥ పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి॥ సురాపానాత్పూతో భవతి - సువర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి - పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి - అసత్యభాషణాత్పూతో భవతి - అగమ్యాగమనాత్పూతో భవతి - వృషలీగమనాత్పూతో భవతి - అభక్ష్యభక్షణాత్పూతో భవతి - బ్రహ్మచారీ సుబ్రహ్మచారీ భవతి - అనేకక్రతుసహస్రైరిష్టం భవతి - గాయత్ర్యాః షష్టిసహస్రాణి జప్తాని భవంతి - చత్వారో వేదాశ్చాధీతా భవంతి - సర్వవేదేషు జ్ఞాతో భవతి - సర్వతీర్థేషు స్నాతో భవతి - యదికస్యచిన్న బ్రూయాచ్ఛ్విత్రీ భవతి - అష్టౌ బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వా విష్ణులోకమవాప్నోతి - మానసే నగతిర్భవతి - న నశ్యతి మంత్రః॥ యత్ర యత్ర తెచ్ఛేత్తత్ర తత్రోపజాయతే - స్మరతి చాత్మానం భగవాన్మహావిష్ణురిత్యాహ॥ ❀

ఇతి శ్రీవిష్ణుహృదయస్తోత్రం సమాప్తం.

అథ వినాయకశాంతిః.

తద్యథా॥ రుద్రం జపేల్లక్షపుష్పైః పూజయిత్వా త్రియంబకమ్। ఏకాదశ జపేద్రుద్రాన్ శతాంశం గుగ్గులేన తు॥ హుత్వాభిషేవనం కుర్యాన్మంత్రైర్వారుణదైవతైః। శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతిక పూర్వకమితి॥ అథరోగప్రతిమాదాన విధ్యంతరముపరిశ్లోకః ప్రదర్శితః। దానైర్దయాదిభిరపి ద్విజదేవతాగోవేదార్చనాప్రణతిభిశ్చ జపైస్తపోభిః। ఇత్యుక్తపుణ్యనిచయైరపచీయమానాః ప్రాక్పాపజాతమశుభం ప్రశమం నయంతీతి। ఏతచ్ఛ్లోకత్రయవ్యాఖ్యానప్రసంగేన వేదపారాయణవిద్యాదయో విష్ణుహృదయస్తోత్రపర్యంతాః-అథ శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతిక పూర్వకమిత్యనేన వినాయకశాంతిర్నవగ్రహశాంతిశ్చేత్యుభయముపక్షిప్తం॥ తత్ర గణపతిశాంతిరభిధీయతే॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ వినాయకః శాంతికర్మసిద్ధ్యర్థం వినియోజితః-గణానామాధిపత్యే చ రుద్రేణ బ్రహ్మణా తథా॥ ఏవం వినాయకస్యాది కారికం వ్యాపారమభిధాయ తేన గృహీతస్య స్వప్నదర్శనాని ప్రత్యక్షదర్శనాని వా తేనోపసృష్టోయ స్తస్య లక్షణాని నిబోధత॥ స్వప్నేవగాహతేత్యర్థం జలం ముండాంశ్చ పశ్యతి॥ కాషాయవాససశ్చైవ క్రవ్యాదాంశ్చాధిరోహతి। అంత్యజైర్గర్దభైరుష్ట్రైః సహైకత్రావతిష్ఠతే॥ వ్రజన్నపి తథాత్మానం మన్యతేనుగతం పరైః। విమనా విఫలారంభస్సంసీదత్యనిమిత్తతః॥ తేనోపసృష్టో లభతే న రాజ్యం రాజనందనః। కుమారీ న చ భర్తార మపత్యం గర్భమంగనా॥ ఆచార్యత్వం శ్రోత్రియశ్చ న శిష్యోధ్యయనం తథా। వణిగ్లాభం న చాప్నోతి కృషిం చాపి కృషీవలః॥ ఏవం వినాయక గృహీతస్య చిహ్నాన్యభిధాయ వినాయకోపసర్గపరిహారకం కర్మాహ॥ స్నపనం తత్ర కర్తవ్యం పుణ్యేహ్ని విధిపూర్వకమ్॥ గౌరసర్షపకల్కేన సాజ్యేనోత్సాదితస్య చ। సర్వౌషధైస్సర్వగంధైః ప్రలిప్తశిరసస్తథా॥ భద్రాసనోపవిష్టస్య స్వస్తి వాచ్యా ద్విజాంఛుభాన్। మృత్తికాం రోచనాం గంధాన్ గుగ్గులుం చాత్ర నిక్షిపేత్॥ యా ఆహృతా హ్యేకవర్ణైశ్చతుర్భిః కలశైః క్రమాత్। చర్మణ్యానడుహే రక్తే స్థాప్యం భద్రాసనం తతః॥ సహస్రాక్షం శతధారమృషిభిః పావనం కృతం తేన త్వామభిషించామి పావమాన్యః పునంతు తే। భగం తే వరుణో రాజా భగం సూర్యో బృహస్పతిః॥ భగమింద్రశ్చ వాయుశ్చ భగం సప్తర్షయో దదుః। యత్తే కేశేషు దౌర్భాగ్యం సీమంతే యచ్చ మూర్ధని॥ లలాటే కర్ణయోరక్ష్ణోరాపస్తద్ఘ్నంతు సర్వదా। స్నాతస్య సార్షపం తైలం స్రువేణౌదుంబరేణ తు॥ జుహుయాన్మూర్ధని కుశాన్ సవ్యేన పరిగృహ్య తు। మితశ్చ సమ్మితశ్చైవ తథా సాలకటంకటౌ॥ కూష్మాండో రాజపుత్రశ్చే

త్యైతేస్వాహాంతనామభిః । నామభిర్బలిమంత్రైశ్చ నమస్కారసమన్వితైః ॥ అంతేస్వాహాసమన్వితై ర్మూ
ర్ధాని జుహుయాదిత్యన్వయః - ఏవంతథావిధైర్బలిమంత్రైర్బలిందద్యాదిత్యాహృత్యయోజ్యం ॥ బలిప్రకా
రమాహ ॥ దద్యాచ్చతుష్పథేసూర్యే కుశానాస్తీర్యసర్వతః । కృతాకృతాంస్తండులాంశ్చ పటలోదనమేవ
చ ॥ మత్స్యాన్పక్వాంస్తథైవామాన్మాంసమేతావదేవతు । పుష్పంచిత్రంసుగంధంచ సురాంచత్రివిధామపి॥
స్థూలకంపూరికాపూపాంస్తథైవోండేరకస్రజః । దధ్యన్నంపాయసంచైవ గుడపిష్టంసమోదకమ్ ॥ ఏతాం
త్సర్వానుపాహృత్యభూమౌకృత్వాతతశ్శివమ్ । వినాయకస్యజననీముపతిష్ఠేత్తథాంబికామ్ ॥ దూర్వాసర్ష
పపుష్పాణాందత్వార్ఘ్యంపూర్వమంజలిమ్ । కృతాకృతాస్సకృదేవహతాః ॥ పటలోదనంతిలపిష్టమిశ్రమో
దనంఆమాఃఅపక్వాః - ఏతావదేవతు - పక్వమపక్వంచమాంసమిత్యర్థః ॥ దూర్వాసర్షపపుష్పాణాం
దత్వార్ఘ్యంపూర్వమంజలిమ్ । పుష్పంచిత్రంరక్తకృష్ణపీతాది - సుగంధంగంధద్రవ్యం ॥ త్రివిధాసురాగౌడీ
మాధ్వీత్యాది - మూలకంకందాకారోభక్ష్యవిశేషోమూలంచ - ఉండేరకస్రజం - ఉండేరకాః పిష్టవికారానా
నావిధాస్తైః ప్రోతాస్స్రజఇత్యుచ్యంతే - గుడపిష్టంగుడమిశ్రంశాల్యాదిపిష్టంఅన్యత్ప్రసిద్ధం - ఉపస్థాన
మంత్రమాహ ॥ రూపందేహియశోదేహిభగంభవతిదేహిమే । పుత్రాన్దేహిధనందేహిసర్వకామాంశ్చ దే
హిమే ॥ శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధమాల్యానులేపనః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేద్దద్యాద్వస్త్రయుగ్మంగురోర
పి ॥ అసమర్థశ్చేద్గురోరాచార్యస్యవస్త్రయుగ్మమాత్రందక్షిణాందద్యాత్ ॥ అసమర్థశ్చేత్ ॥ స్వసామ
ర్థ్యానుసారేణవిత్తశాఠ్యంనకారయేదితి ॥ ఇతియాజ్ఞవల్క్యప్రోక్తవినాయకశాంతిః. అథాస్యైవప్రయో
గః ॥ అథోచ్యంతేతత్రసంభారారోచనాపంచమృత్తికాః- అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్సంగమాద్వ్రజాత్
చందనాగరుకస్తూరీ కర్పూరాజ్యాస్సుగంధయః ॥ గౌరసర్షపకల్కశ్చగవాజ్యేనవిమిశ్రితః । గుగ్గులశ్చాపి
సంశుద్ధః ॥ సురమాంసిపచాకుష్ఠంశైలేయంరజనీద్వయమ్ । సటీచంపకముస్తాచసర్వౌషధిగణస్స్మృతః ॥ చ
త్వారఃకలశాఏకవర్ణాఅస్ఫుటాఅవ్రణాః ॥ హ్రదోదకమథాపిస్యాన్నిమ్నగాసంగతోదకమ్ । సుగ్రీవాపు
చ్ఛమారక్తంచర్మచానడుహాస్తథా ॥ శ్రీపర్ణీకాష్ఠపీఠంచ సహకారస్యపల్లవాః । అశ్వత్థపల్లవాస్సమ్య
క్సుగంధకుసుమాన్యపి ॥ అజశ్శోభనః ॥ ఆచార్యదక్షిణార్థంతు మహార్హంవసనద్వయమ్ । పంచవర్ణా
నిపిష్టానిస్వస్తికస్యాపినిర్మితేః ॥ తైలంచ సర్షపంతద్వదుదుంబరవినిర్మితః । స్రువః కుశాశ్చరుస్థా
లీస్థాలీపాకార్థతండులాః ॥ కించిద్ధతాస్త్రియాక్లుప్తాస్తండులాశ్చాపరేతథా । తిలపిష్టేనసంయుక్తమో
దనంశూర్పమేవచ ॥ పక్వాశ్చమత్స్యాశ్చాపక్వా మాంసపక్వమపక్వకమ్ । గౌడీపైష్టీకమాధ్వీచేత్యేవంవై
త్రివిధాసురా ॥ మత్స్యాదికంసురాంతంచనిషిద్ధంయస్యయచ్చయత్ । నగ్రాహ్యంతువిశేషేణ ద్విజైస్త్యా
జ్యాసురాతథా ॥ యజమానస్తుశూద్రశ్చేద్ద్విజస్తాన్నియోజయేత్ । ప్రత్యక్షమూలికంవాస్యాదుతభక్ష్యం
తదాకృతి ॥ నిర్మితాస్స్రజఉచ్యంతే ఉండేరకసమాఖ్యయా ॥ దధ్యన్నంపాయసంచైవపిష్టంచగుడమిశ్రితం॥
లడ్డుకాశ్చతథాదూర్వాస్సర్షపాగౌరసన్నిభాః । గణేశప్రతిమాచైవగౌర్యాశ్చప్రతిమాతథా॥ ఏవంసంభృతసం
భారశ్శాంతింకుర్యాచ్ఛుభేదినే । వినాయకశాంతింకర్తుకామస్సుచంద్రతారాబలోపేతేశుభేదినేకృతబాహ్యాం
తరశౌచస్సత్యకర్మానంతరమముకప్రయోజనార్థ మేతత్కర్మ కరిష్యఇతిసంకల్ప్య ॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం
బ్రాహ్మణమస్మిన్కర్మణిత్వమాచార్యత్వంకుర్వితిగంధపుష్పాక్షతాదిభిర్వృణీత ॥ తథాన్యాంశ్చతురఋత్విజో
వృణీత ॥ అథఋత్విగ్భిస్సహితఆచార్యఃకరోతి- గోమయేనోపలిప్తేత్వలంకృతే దేశేపంచవర్ణైః పిష్టైః భ
ద్రాసనార్థమేకంస్వస్తికంన్యసేత్ - తస్యస్వస్తికస్యపూర్వాదిషుదిక్షుచతుస్స్వస్తికంకారయేత్ ॥ తేత

చ్ఛిద్రితకుంభస్వస్తికే కేరం సోపవార్థం తతమాద్రిణా ముపలిప్తమానముపాంచ మోత్తరలోమప్రాచీనగ్రీవం సం
స్థాప్య -తస్యోపరి శ్రీః వర్ణనిర్మితపీఠం సంస్థాప్య తత్పీఠం శ్వేతవస్త్రేణ ప్రచ్ఛాదయేత్ ॥ తతశ్ఛిద్రిత
కుంభస్వస్తికే పశ్చి పరితః కలశానేక వర్ణాంశ్చతురశ్చందనమిశ్రితాన్ స్రగ్దామవేష్టితకంఠాన్నవా
హతవస్త్రధృ కలశాన్ ధాన్యరాశౌ ధాయ గ్రహోదకేన నదీసంగమోదకేనవా కలశాన్పూరయిత్వా-
తతఉద్ధృతాసీతిమంత్రేణ కలశేషు పంచపృదస్సంస్థాప్య - గంధద్వారేతిమంత్రేణ చందనాగరుకస్తూరీకర్పూ
రాదీన్ గంధాన్ గోరోచనాం గుగ్గులం నిక్షిప్య సహకారాది ప్రశస్తపల్లవేషు అన్యతమాని పల్లవాని కలశముఖ
పృష్ఠే యథాయోగం నిక్షిపేత్॥తతశ్చత్వార ఋత్విజః పూర్వాదిదిగవస్థితకలశేషు త్వంనో అగ్నే అగ్నేవరుణస్యే
తిమంత్రేణ వాస్వశాఖపరిపఠితవరుణప్రకాశకైర్మంత్రాంతరైర్వా భూర్భువస్సువరితి వ్యాహృతిభిర్వా వరుణా
యనమ ఇతినామమంత్రేణ వా వరుణమావాహ్య షోడశోపచారపూజాం నిర్వర్త్య పూర్వోక్తామానోభద్రాంక్రత
వోయంతివిశ్వత ఇత్యాదికాం వా శంనో వాతః పవతామిత్యాదికాం వాన్యాం వాస్వశాఖపరిపఠితాం వా శాంతిం పఠే
యుః-ఏతస్మిన్నేవసమయే ఆచార్యో భద్రాసనస్యోత్తరభాగ ఈశాన్యాం వా వినాయకం తజ్జననీమంబికాం చ పీఠా
దిషు ప్రతిష్ఠాప్య తేషు పీఠాదిషు ఆవాహనప్రభృతిని వేదనపర్యంతాం పూజాం కుర్యాత్ -ఏకదంతాయవిద్మహే వక్ర
తుండాయధీమహి।తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్॥ ఇతివినాయకమంత్రః-సుభగాయై చవిద్మహే కామమాలిన్యై చధీ
మహి।తన్నో గౌరీ ప్రచోదయాత్॥ఇత్యంబికామంత్రః-అథగృహ్యోక్తవిధినా అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య చరుం శ్రపయిత్వా
తతో గవ్యాజ్యలోలీకృతేన గౌరసర్షపకల్కేనోద్వర్తితాం గంధర్వ్యౌషధిచూర్ణైస్తథా చందనాగరుకస్తూరికా
దిభిశ్చ విలిప్తశిరసం యజమానం భద్రాసనే ఉపవేశ్య గృహ్యోక్తమార్గేణ స్వస్తివాచనాదికుర్వీత ॥ ఋత్వి
గ్బ్రాహ్మణసహిత ఆచార్యః స్వస్తివాచనానంతరం జీవత్పతి పుత్రాభిః స్త్రీభిః రూపగుణశాలినీభిః స్సువేషాభిః కృత
మంగళం యజమానమభిషించేదాచార్యః - తత్ర పూర్వదేశావస్థితం కలశమాదాయ సహస్రాక్షం శతధారమృ
షిభిః పావనం కృతం తేన త్వామభిషించామి పావమాన్యః పునంతు తే ఇత్యనేన మంత్రేణాభిషించేత్ ॥ తతో
దక్షిణదిగవస్థితం కలశమాదాయ భగంతే వరుణో రాజా భగం సూర్యో బృహస్పతిః । భగమింద్రశ్చ వాయుశ్చ భ
గంసప్తర్షయోదదురిత్యనేన మంత్రేణ । తదనంతరం పశ్చిమదేశావస్థితం కలశం గృహీత్వా యత్తేకేశేషుదౌ
ర్భాగ్యం సీమంతే యచ్చమూర్ధని ॥ లలాటే కర్ణయోరక్ష్ణోరాపస్తద్ఘ్నంతు తే సదేత్యనేన మంత్రేణాభిషిం
చేత్ -ఏవమభిషిచ్య సవ్యపాణినా కుశాంతరితేన యజమానస్య మూర్ధని సర్షపం తైలమౌదుంబరేణ స్రువేణాదా
య వక్ష్యమాణమంత్రైర్జుహుయాత్॥ ఓం మితాయ స్వాహా।సంమితాయ స్వాహా।శాలాయ స్వాహా । కటంక
టాయ స్వాహా।కూశ్మాండాయ స్వాహా।రాజపురుషాయ స్వాహా।ఏవం షడ్భిర్మంత్రైర్వహ్నిం హుత్వా తదనంత
తరం పూర్వపక్వేన చరుణా పూర్వోక్తైః షడ్భిర్మంత్రైస్తస్మిన్నేవాగ్నౌ చరుం హుత్వాగ్నేరింద్రాది వ్యభి
షేకశాలాయా మింద్రాదిలోకపాలేభ్యస్స్వనామమంత్రైర్బలిం దద్యాత్ - నామమంత్రాస్తు ॥ ఇంద్రాయ
నమః । అగ్నయే నమః । వరుణాయ నమః । సోమాయ నమః । ఈశానాయ నమః । బ్రహ్మణే నమః । అంత
కాయ నమః ॥ అథ యజమానస్స్నాత్వా- శుక్లమాల్యాంబరధరో గురుణా సహితో వినాయకాయాంబికాయై చ
కృతాకృతాం స్తండులాంశ్చ పలలోదనమేవ చేత్యాదినాపి నిర్దిష్టం కృత్వా కృతద్రవ్యజాతముపహారం దత్వా తత
శ్శిరసా భూమిం గత్వా- కుసుమసహితేనోదకేన ప్రత్యేకం పూర్వోక్తవినాయకాంబికా గాయత్రీభ్యాం మంత్రా
భ్యామర్ఘ్యం దత్వా - దూర్వాసర్షపపుష్పాంజలిం చ దత్వా వినాయకమంబికాం చోపతిష్ఠేత - ఉపస్థానమం
త్రాస్తు ॥ రూపం దేహి యశో దేహి భగం భవతి దేహి మే । పుత్రాన్ దేహి ధనం దేహి సర్వకామాంశ్చ దేహి మే॥

అత్ర మంత్రే భగవన్ దేహి మే భగమిత్యూహం కృత్వా ప్రథమతో వినాయకముపస్థాయ పశ్చాద్యథాపఠితేన మంత్రేణాంబికాముపతిష్ఠేత ॥ తతశ్చాచార్యశ్శూర్పే కృతాన్ సర్వానుపహారశేషం తత్ర నిధాయ చతుష్పథం గత్వా తత్ప్రమాణబలిం నిదధ్యాత్ ॥ మంత్రస్తు॥ [illegible]ం దేవా ఆదిత్యా వసవస్తథా। మరుతో వాశ్వినౌ రుద్రాస్సుపర్ణాః పన్నగా గ్రహాః । అసురా యాతుధానాశ్చ పిశాచా మాతరో గణాః ॥ శాకిన్యో యక్షవేతాళా యోగిన్యః పూతనాశ్శివాః । జృంభకాస్సిద్ధగంధర్వా నాగా విద్యాధరా నగాః ॥ దిక్పాలా లోకపాలాశ్చ యే చ విఘ్నవినాయకాః । జగతాం శాంతికర్తారో బ్రహ్మాద్యాశ్చ మహర్షయః ॥ మా విఘ్నం మా చ మే పాపం మా సంతు పరిపంథినః । సౌమ్యా భవంతు తృప్తాశ్చ భూతప్రేతా సురా గ్రహాః ॥ ఇతి చతుష్పథబలిదానమంత్రః॥ అనంతరం వస్త్రద్వయసహితాం దక్షిణాం స్వశక్త్యనుసారేణ దత్వా విభవానుసారేణ భూరిదక్షిణామపి ఋత్విగాదిభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రతిపాద్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥ *

ఇతి వినాయకశాంతిప్రయోగః॥

అథ నవగ్రహయజ్ఞః.

శ్రీకామశ్శాంతికామో వా గ్రహయజ్ఞం సమారభేత్ । వృష్ట్యాయుః పుష్టికామో వా తథైవాభిచరన్నపి॥ గ్రహానాహ ॥ సూర్యస్సోమో మహీపుత్రస్సోమపుత్రో బృహస్పతిః । శుక్రశ్శనైశ్చరో రాహుః కేతుశ్చేతి గ్రహాస్స్మృతాః॥ గ్రహప్రతిమానిర్మాణద్రవ్యాణ్యాహ॥ తామ్రకాత్స్ఫటికాద్రక్తచందనాత్స్వర్ణకాదుభౌ। రాజతాదయసస్సీసాత్ కాంస్యాః కార్యా గ్రహాః క్రమాత్ ॥ స్వవర్ణైర్వా పటే లేఖ్యా గంధైర్మండలకేషు వా॥ పూజావిధిమాహ ॥ యథావర్ణం ప్రదేయాని వాసాంసి కుసుమాని చ । గంధో మలయజశ్చైవ ధూపో దేయశ్చ గుగ్గులమ్ ॥ కర్తవ్యా గ్రహణే చైవ చరవః ప్రతిదైవతమ్ । గ్రహమంత్రానాహ ॥ ఆకృష్ణేనేమం దేవా అగ్నిర్మూర్ధా। ఉద్బుధ్యస్వేతి చ ఋచో యథాసంఖ్యం ప్రకీర్తితాః ॥ బృహస్పతే అతియదర్యస్తథైవాన్నాత్పరిస్రుతః । శన్నో దేవీ స్తథా కాండాత్కేతుం కృణ్వన్నిమాంస్తథా ॥ హోమీయసమిధ అహ ॥ అర్కః పాలాశఖదిరా స్త్వపామార్గోఽథ పిప్పలః । ఉదుంబరశ్శమీ దూర్వా కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ ॥ హోమసంఖ్యామాహ॥ ఏకైకస్యత్వష్టశతమష్టావింశతిరేవ వా । హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా క్షీరేణ వా యుతాః॥ నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థం చ ద్రవ్యాణ్యాహ॥ గుడోదనం పాయసం చ హవిష్యం క్షీరషాష్టికమ్। దధ్యోదనం హవిశ్చూర్ణం మాంసం చిత్రాన్నమేవ చ ॥ దద్యాద్గ్రహక్రమాదేవ ద్విజేభ్యో భోజనం బుధః । శక్తితో వా యథాలాభం సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ ॥ గుడమిశ్రమోదనం గుడోదనం- హవిష్యముత్పన్నాది - క్షీరషాష్టికం క్షీరమిశ్రం పిష్టమోదనం । హవిశ్చూర్ణతోదనం - చూర్ణం తిలమిశ్రమోదనమ్ - మాంసం భక్ష్యమాంసమిశ్రమోదనం - చిత్రాన్నం నానావిధాన్నం ॥ గుడోదనాదీనామభావే యథాలాభమోదనాది సన్మానపూర్వకం నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థం చ దద్యాదిత్యర్థః॥ దక్షిణామాహ ॥ ధేనుశ్శంఖస్తథానడ్వాన్ హేమవాసో హయః క్రమాత్ । కృష్ణాగౌరాయసం ఛాగ ఏతా వై దక్షిణాస్స్మృతాః॥ యశ్చ యశ్చ యథా దుస్థస్స్తం తం యత్నేన పూజయేత్ । బ్రహ్మణైషాం వరో దత్తః పూజితాః పూజయిష్యథ ॥ గ్రహాధీనా నరేంద్రాణాముచ్ఛ్రయాః పతనాని చ । భావాభావౌ చ జగతస్తస్మాత్పూజ్యతమా గ్రహాః ॥

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తా గ్రహశాంతిః.

—* అథనవగ్రహయజ్ఞప్రయోగః. *—

శుభేఽహనినిత్యకర్మానంతరమముకప్రయోజనసిద్ధ్యర్థం నవగ్రహమఖేన యక్ష్యఇతి సంకల్ప్య ॥ స్వగృహ్యోక్తవిధినాస్వస్తివాచనంవిధాయాచార్యవరణానంతరం బ్రహ్మాణంవృణీత । అథవా చతురఋత్విజోవృణీత । తథాచస్కాందపురాణే నవగ్రహమఖేకుర్యాదృత్విజశ్చతురశ్శుభాన్ ॥ అథవాప్యేకమభ్యర్చ్య ద్వావధిర్బ్రాహ్మణౌసహేతి ॥ ఏతచ్చాపల్లక్షణం ॥ అతఏవాష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా హోమంకర్తుంయదిచికీర్షతి॥ తదైకమణ్ణానిర్వాహాయ గ్రహసంఖ్యకానృత్విజోవృణీత । సర్వత్రాచార్య బ్రహ్మాణౌనియతౌ - అత్రాచార్యంవరణప్రయోగః - వరణకాలేఋత్విగ్యవస్త్రాలంకారాదిద్విగుణముదఙ్ముఖోపవేశితాయగుణవత్తమాయైకస్మైబ్రాహ్మణాయదత్వాస్వయంపూర్వాభిముఖస్సన్నహంగ్రహయజ్ఞేవయక్ష్యే । తత్రైభిశ్చందనపుష్పతాంబూలహేమాలంకారవాసోభిరహంవృణఇతి - తతోవృతోఽస్మీత్యాచార్యోబ్రూయాత్ తదర్థాలంకారానితరేభ్యోదత్వాస్మిన్కర్మణిఋత్విక్త్వేనత్వామహంవృణఇతివృణీత । తతఆచార్యాదయఃకర్మకుర్యుః- కుండాదిఃమార్జనప్రకారస్తు - సారంభేనవగ్రహమఖేకుండంహస్తమాత్రసమంభవేత్ ॥ చతురశ్రమధోహస్తంయోనివక్త్రంసమేఖలమ్ । చతురంగుళవిస్తారమేఖలాతద్వదుచ్ఛ్రితా ॥ మానహీనాధికంకుండమనేకభయదంభవేత్ । చతుర్దిక్ష్వపికుండస్యహస్తమాత్రసమంభవేత్ ॥ చతస్పృష్వపిదిక్షుకుండస్యహస్తమాత్రకుండంభవతీత్యర్థః-అధోహస్తంఖాతమపిహస్తమాత్రంభవతీతియావత్ - యోనివక్త్రంకుండస్యపశ్చిమదిగ్భాగేడపరిమేఖలాయామధ్యేవక్ష్యమాణలక్షణోపేతాయాయోనిః - సైవవక్త్రంయస్యతత్తాదృక్ ॥ గజోష్ఠసన్నిభంయోనిప్రమాణంవక్త్రంవాపిప్పలీపత్రాకృతియోనివక్త్రంవాకుండంభవతి- తద్వదుచ్ఛ్రితా - త్రిరంగుళోన్నతాతద్వద్వితీయాసముదాహృతా - ఉచ్ఛ్రాయవిస్తరాభ్యాంచతృతీయాచతురంగుళా । ద్వ్యంగుళస్తత్రకిస్తారఃపూర్వయోరపిశస్యతే ॥ పూర్వంతుద్వ్యంగుళాకార్యాప్రథమామేఖలాబుధైః । ప్రథమద్వితీయమేఖలయోరేవ్యనిలక్షణమభిహితం - వితస్తిమాత్రంయోనిస్స్యాత్షట్సప్తాంగుళివిస్తృతా- షడ్వాసప్తవాచేతివికల్పః॥ కూర్మపృష్ఠోన్నతామధ్యేపార్శ్వయోశ్చాంగుళోచ్ఛ్రితా । గజోష్ఠసదృశీతద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా॥ ఏతత్సర్వేషుకుండేషుయోనిలక్షణముచ్యతే । మేఖలోపరిసర్వత్రఅశ్వత్థదళసన్నిభా ॥ అశ్వత్థదళసహితయోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ లక్షణలక్షితకుండకరణాశక్తౌస్థండిలంచతురశ్రంహస్తపరిమితంకల్పయేత్ ॥ స్థండిలంవాప్రకల్పయేదితి- స్థండిలస్యాప్యగ్న్యధిష్ఠానత్వేనవిధానాత్- ఏవంకుండంస్థండిలంవాకృత్వాతస్యోపరి పూర్వభాగేగ్రహాదిస్థాపనార్థంస్థండిలంవేదింవావిదధీత ॥ తథాచ స్కాందపురాణే ॥ తస్యైవోత్తరపూర్వేణస్థండిలంహస్తమాత్రకమ్ । ద్వివప్రంచతురశ్రంచవితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితమ్ ॥ ద్వివప్రమిత్యానేన వేదినిర్మాణముచ్యతే. అతఏవమత్స్యపురాణే ॥ గర్తస్యోత్తరపూర్వేణవితస్తిద్వయవిస్తృతామ్. వప్రద్వయయుతాంవేదింవితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితామ్ । స్థాపనార్థంచ దేవానాం చతురశ్రాముదక్ప్లవామ్ ॥ గర్తస్యకుండస్యఉత్తరపూర్వేణఈశానాదిదిగ్భాగేవప్రద్వయంమేఖలాద్వయంతత్రద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రాయః-ప్రథమవప్రఃద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రాయోద్వితీయస్య విస్తారస్తుద్వయోరప్యంగుళిపరిమితఃఉదక్ప్లవాం- ఉదఙ్నిమ్నాం- ఏవంస్థండిలంవేదింవానిర్మాయఫలపుష్పాదివితతంవితానంతస్యోపరికుర్వీత- తదధిష్ఠానేగ్నింప్రణీయగ్రహాయతనే గ్రహాదిదేవాన్ స్థాపయేత్ ॥ తథాచమాత్స్యే ॥ అగ్నిప్రణయనంకృత్వాతస్యామావాహయేత్సురాన్ । సంఖ్యాసురాణాం విజ్ఞేయావింశతిర్ద్వాదశాధికా ॥ తస్యాంవేదికాయాంతత్రశుక్లతండులైస్సమంతతః పూరయిత్వా తతోమ

ధ్యేతామ్రవర్ణైస్తండులైస్సూర్యస్య మండలాకారమధిష్ఠానం కుర్వీత - తస్మాన్మండలాదాగ్నేయదిగ్భాగేషు
క్లతమైరక్తైశ్చతురశ్రమధిష్ఠానం సోమాయ - సూర్యస్యమండలాద్దక్షిణతో రక్తచందనలిప్తై రక్తైస్తండు
లైస్త్రికోణాకారమధిష్ఠానమంగారకాయ ॥ సూర్యస్యమండలాదీశాన్యాం సువర్ణవర్ణై రక్తైర్బాణాకృ
తిమధిష్ఠానం బుధాయ ॥ మధ్యమండలాదుత్తరతః సువర్ణవర్ణైరేవాక్షతైర్దీర్ఘచతురశ్రమధిష్ఠానం
గురవే - మధ్యమండలాత్పూర్వతశ్శుక్లతమైరేవతండులైః పంచకోణమధిష్ఠానం భార్గవాయ - మధ్యమండలా
త్పశ్చిమతః కృష్ణవర్ణైస్తండులైర్ధనురాకృతిమధిష్ఠానం శనైశ్చరాయ ॥ మధ్యమండలాన్నైరృతికోణే నీ
లాఖ్యద్రవ్యవర్ణైరక్షతైః కృష్ణవర్ణైర్వా శూర్పాకృతి మధిష్ఠానం రాహవే। మధ్యమండలాదేవ వాయవ్యదిగ్భా
గేషు క్లైస్తండులైర్ధూమ్రవర్ణైర్వా ధ్వజాకృతి మధిష్ఠానం కేతవే కుర్వీత - తతశ్చ మండలాకారచతురశ్ర త్రి
కోణ బాణాకృతి దీర్ఘచతురశ్ర పంచకోణ చాపాకృతి శూర్పాకృతి ధ్వజాకారేషు తామ్ర స్ఫటిక రక్త
చందన సువర్ణ చందన రజత లోహ సీస కాంస్య మయేషు మధ్యమాంగుళి మధ్యపర్వప్రమాణోన్నతేషు
సూర్యాదిప్రతిమానిర్మాణద్రవ్యేషు వక్ష్యమాణప్రకారేణోల్లిఖితాన్ సూర్యాదీన్మధ్యమాగ్నిదక్షిణేశానోత్త
రపూర్వపశ్చిమనైరృతి వాయుదిగ్భాగేషు నిదధీత ॥ తత్రాపరవిశేషః ॥ స్కాందపురాణోక్తః - శుక్రా
ర్కౌ ప్రాఙ్ముఖౌ జ్ఞేయౌ గురుసౌమ్యావుదఙ్ముఖౌ । ప్రత్యఙ్ముఖశ్శనిస్సోమశ్శేషాదక్షిణతోముఖా ఇతి ॥ ఆదిత్యా
భిముఖానేవైతాన్ గ్రహాదీన్ స్థాపయేత్ - తథాచ ॥ చింతామణౌ ॥ ఆదిత్యాభిముఖాస్సర్వే సాధిప్రత్యధిదేవతాః।
స్థాపనీయా మునిశ్రేష్ఠా నాంతరేణ పరాఙ్ముఖాః ॥ అధిదేవతాః ప్రత్యధిదేవతా ఉచ్యంతే - నాంతరేణేత్యాదిత్య
స్యాన్యస్య చ స్థాపితగ్రహస్య మధ్యేన్యే గ్రహా న స్థాపనీయా ఇత్యర్థః ॥ న పరాఙ్ముఖాః స్థాపనీయా ఇత్యర్థః ॥ న
చ పరాఙ్ముఖాః స్థాపనీయాః ॥ ఏవముత్తరత్రాపి పూర్వోత్తరే ఈశానభాగే దక్షిణపూర్వకే ఆగ్నేయ్యాం దిశి దక్షిణ
పశ్చిమనైరృతిప్రదేశే పశ్చిమోత్తరతః వాయవ్యే శుక్లతండులైర్గ్రహస్థాపనాయ దేశం స్థండిలవేదిం వా పరి
పూర్య శుక్లతండులానాపూర్య తత్తద్వర్ణతండులైరుపలక్షితేషు ప్రదేశేష్వాదిత్యాదీన్ గ్రహాన్ స్వస్వాయత
నానతిక్రమేణ స్థాపయేన్నిదధ్యాత్ - అథవా తత్తద్వర్ణతండులోపలక్షితేషు ప్రదేశేషు గ్రహప్రతిరూపకా
న్ శుక్లతండులైః కృత్వా స్థాపయేత్ప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్ ॥ గ్రహలక్షణాన్యపి మత్స్యపురాణే ॥ పద్మాసనః
పద్మకరః పద్మగర్భసమద్యుతిః । సప్తాశ్వస్సప్తరజ్జుశ్చ ద్విభుజస్స్యాత్సదా రవిః ॥ శ్వేతః శ్వేతాంబరధరో దశా
శ్వశ్శ్వేతభూషణః । గదాపాణిర్ద్విబాహుశ్చ కర్తవ్యో వరదశ్శశీ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరశ్శక్తిశూలగ
దాధరః । చతుర్భుజో మేషగమో వరదస్స్యాద్ధరాసుతః ॥ పీతమాల్యాంబరధరః కర్ణికారదళద్యుతిః । ఖ
డ్గచర్మగదాపాణిః సింహస్థో వరదో బుధః ॥ గురుశుక్రయోర్లక్షణమాహ ॥ దేవదైత్యగురూ తద్వత్పీతశ్వే
తౌ చతుర్భుజౌ । దండినౌ వరదౌ కార్యౌ సాక్షసూత్రకమండలూ ॥ ఇంద్రనీలద్యుతిశ్శూలీ వరదో గృధ్రవాహ
నః । బాణబాణాసనధరః కర్తవ్యోర్కసుతస్సదా ॥ కరాళవదనః ఖడ్గచర్మశూలీ వరప్రదః । నీలసింహాస
నస్థశ్చ రాహురత్ర ప్రశస్యతే ॥ ధూమ్రా ద్విబాహవస్సర్వే గదినో వికృతాననాః । గృధ్రాసనగతా నిత్యం కేత
వస్స్యుర్వరప్రదాః ॥ నవగ్రహసాధారణధర్మత్వాదత్ర చతుర్థచరణేపి చ కేతోస్సంఖ్యామాహ ॥ స
ర్వే కిరీటినః కార్యా గ్రహా లోకహితావహాః । ద్వాదశాంగులం లిఖేదర్కం సోమం తు ద్వ్యంగులం లిఖేత్ ॥ భృగుం న
వాంగులం చైవ గురుం చైవ షడంగులమ్ । బుధం భూమిసుతం సౌరిం త్ర్యంగులం లిఖేత్ ॥ సోమాద
ర్ధాంగులిం రాహుం కేతుమధ్యర్ధమంగులిం ॥ ఏవమగ్నిప్రణయనానంతరం గ్రహవేదికాయాముక్తస్థానేషు సూ

ర్యాదిప్రతిమానిధాయ వ్యాహృతిభిరావాహ్య స్థాపయేత్ - అత్రాయం ప్రయోగః॥ ప్రణవస్య పరబ్రహ్మ ఋషిః గా
యత్రీ ఛందః - పరమాత్మాగ్నిర్దేవతా - వ్యాహృతీనాం క్రమేణ జమదగ్ని భరద్వాజ భృగవో ఋషయః - అగ్నివా
యు సూర్యా దేవతాః - సూర్యాద్యావాహనార్థే వినియోగః - ఓం భూర్భువస్సువః కళింగదేశోద్భవః కాశ్యప
గోత్ర సూర్య ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య ॥ ఇహ తిష్ఠేతి రక్తపుష్పాక్షతైః స్థాపయేత్ - ఓం భూర్భువస్సువః
యమునాదేశజ ఆత్రేయసగోత్ర సోమ ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య శ్వేతపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ - ఓం భూ
ర్భువస్సువః అవంతీసముద్భవ భారద్వాజసగోత్ర భౌమ ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య రక్తపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థా
పయేత్ ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - మాగధదేశోద్భవ ఆత్రేయసగోత్ర బుధ ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య పీతపుష్పాక్షతై
రిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - సింధుదేశోద్భవ ఆంగిరసగోత్ర బృహస్పతే ఇహాగచ్ఛేత్యావా
హ్య పీతపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ - ఓం భూర్భువస్సువః - భోజకటదేశోద్భవ భార్గవగోత్ర శుక్ర ఇహా
గచ్ఛేత్యావాహ్య పీతపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - సౌరాష్ట్ర దేశజ కాశ్యపగో
త్ర శనైశ్చర ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య కృష్ణపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - వైరాటికా
పురోద్భవ పైఠీనసగోత్ర రాహో ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య - కృష్ణపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూ
ర్భువస్సువః - అంతర్వేదిసముద్భవ జైమినిసగోత్ర కేతో ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య ధూమ్రపుష్పాక్షతైరిహ తిష్ఠే
తి స్థాపయేత్ ॥ యథోక్తకుసుమతండులాభావే యథా లాభోపపన్న కుసుమైస్తండులైః స్థాపయేత్ ॥ స్కాం
దపురాణే ॥ జన్మభూర్గోత్ర మేతేషాం జన్మస్థాన ముఖానిచ - యోజ్ఞాత్వా కురుతే శాంతిం గ్రహా
స్తేనావమానితాః ॥ ఉత్పన్నోర్కః కళింగేషు యమునాయాం హి చంద్రమాః । అంగారకస్త్వవంత్యాం
తు మగధేషు హిమాంశుజః ॥ సైంధవేషు గురుర్జాతశ్శుక్రో భోజకటే తథా । శనైశ్చరస్తు సౌరాష్ట్రే రాహు
ర్వైరాటికాపురే ॥ అంతర్వేద్యాం తథా కేతు రిత్యేతా గ్రహభూమయః । ఆదిత్యః కాశ్యపో గోత్ర ఆత్రేయ
శ్చంద్రమా భవేత్ ॥ భరద్వాజో భవేద్భౌమ స్తథాత్రేయశ్శశాంకజః । సురపూజ్యోంగిరా గోత్రశ్శుక్రో వైభా
ర్గవ స్తథా ॥ శనిస్తు కాశ్యపభవో రాహుః పైఠీనసస్తథా । కేతవో జైమినీయాశ్చ గ్రహా లోకహితావహాః॥ భా
నురంగారకో రక్తౌ శుక్లౌ శుక్రనిశాకరౌ । సోమపుత్రో గురుశ్చైవ తావుభౌ పీతకౌ స్మృతౌ ॥ కృష్ణం శనైశ్చ
రం విద్యాద్రాహుం చిత్రాశ్చ కేతవః । కృష్ణరూపగుణైర్యుక్తాన్ వ్యాహృత్యావాహయేత్తు తాన్ ॥ ఏవం సూర్యా
దీనావాహ్య స్థాప్యాశ్చాధిదేవతాః। ఓం భూర్భువస్సువః - ఈశ్వర ఇహాగచ్ఛ ఇహ తిష్ఠేతి శ్వేతపుష్ప తండులైస్సూ
ర్యదక్షిణ పార్శ్వే ఈశ్వరం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - ఉమె ఇహాగచ్ఛ ఇహ తిష్ఠేతి సూర్యస్య దక్షిణపార్శ్వే ఉ
మాం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - స్కంద ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి భౌమస్య దక్షిణపార్శ్వే స్కందం - ఓం భూర్భు
వస్సువః - విష్ణో ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి బుధస్య దక్షిణపార్శ్వే విష్ణుం - ఓం భూర్భువస్సువః - బ్రహ్మన్నిహాగ
చ్ఛేహ తిష్ఠేతి గురోర్దక్షిణపార్శ్వే బ్రహ్మాణం - ఓం భూర్భువస్సువః - ఇంద్ర ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శుక్రస్య ద
క్షిణపార్శ్వే ఇంద్రం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - యమ ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి - శనైశ్చరస్య దక్షిణపార్శ్వే య
మం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - కాల ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి రాహోర్దక్షిణపార్శ్వే కాలం ॥ ఓం భూర్భువ
స్సువః - చిత్రగుప్త ఇహాగచ్ఛ ఇహ తిష్ఠేతి కేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శుక్లపుష్పతండులైశ్చి[illegible]ప్తం స్థాపయేత్ ॥
తతశ్చ ప్రత్యధిదేవతాశ్చ స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - అగ్న ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి [illegible]పుష్పతండులై
స్సూర్యస్య వామపార్శ్వే అగ్నిం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః - ఆప ఇహాగచ్ఛత ఇహ తిష్ఠత సో[illegible] పార్శ్వే అపః ॥

ఓంభూః - భూమ ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి భౌమస్య వామపార్శ్వే భూమిం - ఓంభూః - విష్ణో ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి బుధస్య పార్శ్వే వామే విష్ణుం ॥ ఓంభూః ఇంద్ర ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి జీవస్య వామపార్శ్వే ఇంద్రం- ఓంభూః - ఇంద్రాణీహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శుక్రస్య వామ పార్శ్వే ఇంద్రాణీం ॥ ఓంభూః - ప్రజాపతే ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శనైశ్చరస్య వామభాగే ప్రజాపతిం - ఓంభూః సర్పా ఇహాగచ్ఛంత్విహ తిష్ఠంత్వితి రాహోర్వామపార్శ్వే సర్పాన్ ॥ ఓంభూః బ్రహ్మన్నిహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి కేతూనాం వామభాగే బ్రహ్మాణం శ్వేతకుసుమాక్షతైః స్థాపయేత్ ॥ అధిదేవతా దక్షిణతో వామే ప్రత్యధిదేవతాః - స్థాపనీయాః ప్రయత్నేన వ్యాహృతిభిః పృథక్పృథక్ ॥ ఇతి సంగ్రహకారః - చింతామణౌ త్వధిదేవతాస్థాపనాప్రదేశః ప్రకారాంతరేణ దర్శితః ॥ సూర్యస్యైవోత్తరే శంభుముమాం సోమస్య దక్షిణే । స్కందమంగారకస్యైవ దక్షిణస్యాం నివేశయేత్ ॥ సౌమ్యాత్పశ్చిమతో విష్ణుం బ్రహ్మ జీవస్య పూర్వతః । ఇంద్రమైంద్ర్యాం సితాద్విద్ధి మందాదాగ్నేయతో యమమ్ ॥ రాహోః పూర్వోత్తరే కాలం సర్వభూతభయావహం । కేతోర్నైరృతిదిగ్భాగే చిత్రగుప్తం నివేశయేత్ ॥ ఏవం గ్రహాధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతా స్థాపనానంతరం వినాయకాదీన్ పంచదేవతాః స్థాపయేత్ ॥ ఓంభూః వినాయక ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి రాహోరుత్తరభాగే వినాయకం స్థాపయేత్ - ఓంభూః- దుర్గే ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శనైశ్చరోత్తరభాగే దుర్గాం స్థాపయేత్ ॥ ఓంభూః- వాయో ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి సూర్యస్యోత్తరభాగే వాయుం స్థాపయేత్ - ఓంభూర్భువస్సువః ఆకాశ ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి రాహోర్దక్షిణ పార్శ్వే ఆకాశం ఓంభూః- అశ్వికుమారావిహాగచ్ఛతమిహ తిష్ఠతమితి కేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శ్వేతకుసుమాక్షతైరశ్వినీకుమారౌ స్థాపయేత్ ॥ మత్స్యపురాణే ॥ వినాయకం తథా దుర్గాం వాయుమాకాశమేవ చ । ఆవాహయేద్వ్యాహృతిభిస్తథైవాశ్వికుమారకౌ ॥ సంగ్రహకారః ॥ రాహుమందదినేశానాముత్తరస్యాం యథాక్రమమ్ । గణేశదుర్గావాయూంశ్చ రాహుకేత్వోశ్చ దక్షిణే ॥ ఆకాశమశ్వినౌ చేతి పంచైతాన్ స్థాపయేత్తతః । అథైతాన్స్వాం చోత్సంగం స్థాపయేత్ ॥ ఏవం ద్వాత్రింశద్దేవతా ఆవాహ్య స్థాపయిత్వా నామమంత్రైః పూజయేత్ ॥ తద్యథా॥ ఓం సూర్యాయ నమ ఇత్యాసనం - సూర్యాయ నమః - పాద్యం - సూర్యాయ నమ ఇత్యర్ఘ్యం ॥ ఓం సూర్యాయ నమః - ఆచమనీయం- సూర్యాయ- స్నానం - సూర్యాయ నమః - పునరాచమనీయం- సూర్యాయ నమః - వస్త్రం- సూర్యాయ నమః- గంధం - సూర్యాయ నమః పుష్పాణి - సూర్యాయ నమః- ధూపం- సూర్యాయ నమ ఇతి దీపం- సూర్యాయ నమ ఇతి నైవేద్యం- ఏవం పూజయిత్వా నామమంత్రైః పూర్వోక్త ద్వాత్రింశద్దేవతా ఆవాహనక్రమేణావాహయేత్ - అథ వక్ష్యమాణైస్తత్తద్దేవతా ప్రకాశకైర్వైదికైర్మంత్రైరాసనాద్యుపచారం కుర్వీత - తత్రాచమనీయదానానంతరం పంచామృతైః స్నానం కారయేత్ - ఏతత్సకలగ్రహపూజాకరణేపి సమానం॥ ఏవం సోమాదీనామపి దుగ్ధదధ్యాజ్యమధూని ॥ ఆప్యాయస్వేత్యస్య మంత్రస్య గౌతమ ఋషిః - సోమాత్మకం పయో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - క్షీరస్నానే వినియోగః - ఆప్యాయస్వేత్యాదినా క్షీరస్నానం ॥ దధిక్రావ్ణ ఇత్యస్య మంత్రస్య - దధిక్రావా ఋషిః - సురభ్యుత్పన్నం దధి దేవతా- దధిస్నానే వినియోగః - దధిక్రావ్ణ ఇతి దధిస్నానం- శుక్రమసీత్యస్య యజుషః - ప్రజాపతి ఋషిః- ఆజ్యం దేవతా - ఆజ్యస్నానే వినియోగః- శుక్రమసీత్యాజ్యేన స్నానం- స్వాదుః పవస్వేత్యస్య వేన ఋషిః- సోమాత్మికా శర్కరా దేవతా - జగతీచ్ఛందః - శర్కరాస్నానే వినియోగః- స్వాదుః పవస్వేతి శర్కరాస్నానం- మధువాతా ఇత్యస్య గౌతమ ఋషిః - మధు దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః - మధుస్నానే వినియోగః - మధువాతా

ఇత్యాదినామధుస్నానం - ఏవంపంచామృతస్నానానంతరంపునరాచమనవస్త్రాంతాంసపత్న్యాంపిధాయానం
తరమింద్రాదీనష్టలోకపాలాన్ సూర్యాభిముఖానావాహ్యపూజయేత్ - శిష్టసమాచారాత్ - అత్రమంత్రాః-
ఇంద్రంవోవిశ్వతఃపరీత్యస్యమంత్రస్య - మధుచ్ఛందఋషిః - ఇంద్రోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - ఇంద్రపూ
జాయాంవినియోగః- ఇంద్రంవోవిశ్వతఃపరీత్యాది ॥ అగ్నిందూతమిత్యస్యమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః-అగ్ని
ర్దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః - అగ్నిపూజాయాంవినియోగః ॥ అగ్నిందూతమిత్యాది॥ యమాయసోమమిత్య
స్యయమఋషిః- యమోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - యమపూజాయాంవినియోగః - యమాయసోమ
మిత్యాది ॥ మోషూణఇత్యస్యకణ్వఋషిః- నిఋతిర్దేవతా. గాయత్రీచ్ఛందః - నిఋతి పూజాయాం
వినియోగః - మోషూణఃపరేత్యాది- నిఋతిదుర్వర్ణోపథాత్ -పరీష్టత్యషయాసహ - త్వంనో అగ్నఇ
త్యస్యమంత్రస్య ॥ వామదేవఋషిః - వరుణోదేవతా॥ త్రిష్టుప్ఛందః - వరుణపూజాయాంవినియోగః-త్వం
నోఅగ్నెవరుణస్యేత్యాది ॥ తవవాతాయసుకృతస్యమంత్రస్య - వాధ్ర్యశ్వఋషిః - వాయుర్దేవతా - గా
యత్రీచ్ఛందః - వాయుపూజాయాంవినియోగః- తవవాతాయసుకృతస్యతే- త్వష్టుర్జామాతర—మహే-
సోమోధేనుమిత్యస్యగౌతమఋషిః - సోమోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- సోమపూజాయాంవినియోగః- సో
మోధేనుమిత్యాది- తమీశానమిత్యస్యగౌతమఋషిః - ఈశానోదేవతా జగతీచ్ఛందః - ఈశానపూజాయాం
వినియోగః- తమీశానంజగత—వయం॥ పూషానో—స్వస్తయే॥ ఏతేచమంత్రాఉపలక్షణార్థాః ॥ అథఇం
ద్రాదిప్రకారైర్మంత్రైరింద్రాది పూజాకార్యా- అథవెంద్రాయనమఇత్యాది తద్దేవతానామంత్రైర్లోక
పాలాన్పూజయేత్ - ఏవంలోకపాలాన్సంపూజ్యాదిత్యాదీనాంగ్రహాణాం తత్తద్వర్ణానిరక్త చందనప్రభృ
తీన్గంధాంస్తత్తద్వర్ణపుష్పాణిచసమర్ప్య- అధిదేవతాదిలోకపాలానాం శ్రీచందనంయథోపపన్నకుసుమా
నిచసమర్పయేత్ - తతోధూపదానంచింతామణౌ ॥ దివాకరకుజాభ్యాంతు దాపయేద్రక్తచందనమ్। చం
దభార్గవయోశ్చైవసితవర్ణంప్రదాపయేత్ ॥ కుంకుమేనతుసంయుక్తంచందనంజీవసౌమ్యయోః । అగ
రుంచందనందద్యాద్రాహుకేత్వర్కజేషుచ। గ్రహపూర్వాణిపుష్పాణి గాయత్ర్యాధూపమాహరేత్ ॥ ర
వేఃకుందురుకంధూపంశశినస్తు ఘృతాక్షతమ్ । భౌమేసర్జరసంచైవఅగరుశ్చబుధేస్మృతః ॥ సిహ్లాకంగురవే
దద్యాచ్ఛుక్రేబిల్వాగరుంతథా॥ గుగ్గులంమందచారేతులాక్షారాహోశ్చకేతవే । కుందురుకం సల్లకీరసః। సి
హ్లాకఃపిండకః । బిల్వాగరుర్బిల్వఫలపుష్పమజ్జాగరు- మందచారశ్శనైశ్చరః రాహోఃకేతవేచ। లాక్షాః। పూ
ర్వోక్తకుందురుకాదిధూపాభావెసర్వేషాంగుగ్గులురేవధూపః ॥ తథాచయాజ్ఞవల్క్యః॥ ధూపోదేయశ్చ
గుగ్గులురితి - ఆదిత్యాదీనాంకుందురుకాదిధూపదానేతత్తదధిదేవతాప్రత్యధిదేవతయోరపి తత్తద్ధూపాః-
వినాయకాదీనాంగుగ్గులురేవ - తస్యసర్వసాధారణత్వాత్ - తతోగ్రహాణాందీపందత్వానైవేద్యంవక్ష్యమా
ణందద్యాత్ ॥ చింతామణౌ॥ గుడోదనంరవేదద్యాత్సోమాయఘృతపాయసమ్। లోహితాయహవిష్యా
న్నంబుధాయక్షీరషాష్టికమ్ ॥ దధ్యోదనంగురోర్దద్యాచ్ఛుక్రాయచఘృతోదనమ్ । మిశ్రితంతిలమాషైశ్చ
నైవేద్యంచశనైశ్చరే॥ రాహోర్మాంసోదనందద్యాత్కేతోశ్చిత్రోదనంతథేతి ॥ హవిష్యాన్నంమున్యన్నం
నీవారాది॥ క్షీరమిశ్రషాష్టికోదనంపూర్వోక్తవిధనైవేద్యాభావెలాభోపపన్నోదనానినివేదయేత్ ॥ యథా
హయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శక్తితోవాయథాలాభంసత్కృత్యవిధిపూర్వకమ్ । ఏవమధిదేవతాదీనాం తత్తద్గ్రహ
నైవేద్యంయథాలాభోపపన్నమోదనాదివాసమర్పయేత్ ॥ వినాయకస్యమోదుకాదికం- ఓదనాది- ఏవంనై
వేద్యందత్వాదానానంతరంగ్రహవేదికాయాం ఈశానదిగ్భాగే.అవ్రణమకళంకం॥బహిర్దధ్యక్షతాది భూషి

తంచూతాదిపల్లవసంఛన్నంచూతాశ్వత్థవటోదుంబరపల్లవసంయుక్తంఫలవస్త్రయుగాన్వితమంత్రైః ప్రతిష్ఠాప్య పంచరత్నంశుభంనిర్మలజలపూర్ణానాం దృఢం కలశచతుష్టానాముపరిస్థాపయేత్ ॥ తత్ర కలశే వరుణమావాహయేత్ ॥ తథాగంగాదీనితీర్థాని- తథాచ। మత్స్యపురాణే ॥ ప్రాగుత్తరేణతస్మాచ్చ దధ్యక్షతవిభూషితమ్। చూతపల్లవసంఛన్నంఫలవస్త్రయుగాన్వితమ్ ॥ పంచరత్నసమాయుక్తంపంచవర్ణయుతంతథా॥ స్థాపయేదవ్రణంకుంభంవరుణంతత్రవిన్యసేత్ । గంగాద్యాస్సరితస్సర్వాస్సముద్రాశ్చసరాంసిచ ॥ పంచభంగాశ్చ పూర్వోక్తాఃపూర్వోక్తాఃపంచపల్లవాః। గజాశ్వరథ్యావల్మీకసంగమాద్ధ్రదగోకులాత్ ॥ మృదమానీయ విప్రేంద్రా సర్వౌషధిసమన్వితామ్ । స్నానార్థంవిన్యసేత్తత్రయజమానస్యశాస్త్రవిత్॥ సురామాంసీవచాకుష్ఠం శైలేయంరజనీద్వయమ్ । శఠీచంపకముస్తాచసర్వౌషధిగణస్స్మృతః॥ ❋

—⁜ అథ వరుణావాహనమంత్రః. ⁜—

తత్త్వాయామీత్యస్య మంత్రస్య- శునశ్శేపఋషిః - వరుణో దేవతా, త్రిష్టుప్ఛందః - వరుణావాహనే వినియోగః, తత్త్వాయామీత్యాది. ఏతచ్చప్రదర్శనార్థంఅతఃఅన్యైరపి వరుణప్రకాశకైర్వైదికైర్మంత్రైర్వరుణాయనమఇతినామమంత్రేణవావరుణమావాహయేత్ ॥ అథగంగాద్యావాహనమంత్రః ॥ సర్వేసముద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదానదాః - ఆయాంతుయజమానస్యదురితక్షయకారకాః ॥ ఏవమాదిత్య దేవతావాహనాదివరుణస్థాపనాంతంకర్మనిర్వర్త్యపూర్వప్రతిష్ఠాపితాగ్నౌవక్ష్యమాణవిధినాహోమకర్మసమారభేత్॥ తత్రాన్వాధానప్రయోగః - అస్మిన్కర్మణ్యాదిత్యాదినవప్రధానదేవతాః ॥ రుద్రాద్యానవాధిదేవతాః - అగ్న్యాద్యానవప్రత్యధిదేవతాః । వినాయకాద్యాఇరాఅష్యంగదేవతాః । సమిచ్చర్వాజ్యతిలవ్రీహయోహవిః । సమిచ్చర్వాజ్యమిశ్రితంతంత్రంసాంగేనకర్మణాసద్యోయక్ష్యఇతిద్వేసమిధావగ్నౌనిక్షిపేత్- ఏవమన్వాధానంవిధాయనిర్వాపః కార్యః - తత్రాయంప్రయోగః ॥ దేవస్యత్వాసవితుఃప్రస-హస్తాభ్యాం ॥ సూర్యాయత్వాజుష్టంనిర్వపామీతిచతురోముష్టీన్నిర్వపేత్ ॥ యథాష్టోత్తరశత సహస్రంవాహోమంకర్తుమిచ్ఛంతి - ముష్టిచతుష్టయంనిర్వాప్య సంపాదితద్రవ్యహోమపర్యాప్తత్వేనపూర్వోక్తనిర్వాపణానంతరంహోమపర్యాప్తద్రవ్యంతూష్ణీంనిర్వపేత్॥ ఏవంనిరూప్యదేవార్థంపాత్రైః ప్రక్షాళ్యచరుం శ్రపయిత్వాభి ఘార్యోదగుద్వాస్యప్రత్యభిఘారయేత్ ॥ కర్తవ్యామంత్రవంతశ్చచరవఃప్రతిదైవతమితి॥ ఏవంచరుశ్రపణానంతరంయథాగృహ్యంపరిస్తరణాజ్యసంస్కారాంతకర్మకరణానంతరం యజమానోఽపి జప్య దేవతోద్దేశేనహోమీయద్రవ్యత్యాగంకుర్వీత- యజమానికతాత్యాగస్యయుగపదనేకఋత్విక్సాధ్యేకర్మణిప్రత్యాహుతిస్వత్వత్యాగంకుర్వీత॥ యజమానికతాత్యాగస్యకర్తుమశక్యత్వాత్ ॥ తత్రాయంప్రయోగః ॥ సూర్యసోమభౌమబుధబృహస్పతిశుక్రశనిరాహుకేతురుద్రోమాస్కందవిష్ణుబ్రహ్మేంద్రయమకాలచిత్రగుప్తాగ్నిజలభూవిష్ణుశక్రేంద్రాణీప్రజాపతిబ్రహ్మగణపతిదుర్గావాయూమాదిగ్పహెర్యాక్తధరాదిదేవతాభ్యః స్విష్టకృదగ్నయే నివేదితంసమిచ్చర్వాజ్యతిలవ్రీహియవానహంత్యజామీత్యభిలపేత్॥ కేచనగృహేపాకాద్వోదనముద్ధృత్యగ్రహాదీనుద్దిశ్యజుహ్వతి ॥ తత్రశిష్టాచారఏవప్రమాణం-ఏవముద్దేశత్యాగేహుతేఽధ్మానాధాయాజ్యభాగౌచతుష్టుషీహుత్వాపశ్చాత్ప్రతిగ్రహామష్టావింశతిరష్టోత్తరశతమష్టోత్తరసహస్రంవా స్వేనహోమఃకార్యఃతత్రాపిసమిచ్చర్వాజ్యతిలాదయఇతి

క్రమః - సమిదాజ్యచరుతిలాదయ ఇతి వా - అధిదేవతాదీనా ప్రధానత్వాద్ధోమే న్యూనసంఖ్యాస్వీకరణం - ఆసాం చ సమిధః పలాశా ఏవ మత్స్యపురాణే - స్వవచనం యాజ్ఞవల్క్యశ్చ ॥ అర్కః పలాశః ఖదిరస్త్వపామార్గోఽథ పిప్పలః - ఔదుంబరశ్శమీ దూర్వా కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ । ఏకైకస్యాష్టశతకమష్టావింశతిరేవ వా ॥ హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా చైవ సమన్వితా । అనేన వచనేన మధ్వాజ్యదధ్నాం సమిదంజనే సముచ్చయోఽవగమ్యతే - యాజ్ఞవల్క్యమాత్స్యయోః - హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా క్షీరేణ వా పునరితి స్మృతిపురాణయోస్స్మృతేః ప్రాబల్యాత్పురాణవాక్యస్థశ్చశబ్దో వాఽర్థే గ్రాహ్యః - తథా చ మధ్వాదీని సమిదంజనే వికల్పితాని - చింతామణౌ ॥ సమిదశ్చాత్ర కర్తవ్యా అష్టోత్తరసహస్రకాః । అష్టోత్తరశతం వాథ అష్టావింశతిరేవ చ ॥ సమిధాం లక్షణం వక్ష్యే సంఖ్యామానం తథైవ చ । విశీర్ణా విదళా హ్రస్వా వక్రాస్ససుషిరాః కృశాః ॥ అతిస్థూలాతిదీర్ఘాశ్చ సమిధః కార్యనాశనాః । విశీర్ణాయుఃక్షయం కుర్యాద్విదళా పుత్రనాశినీ ॥ సుషిరా వ్యాధిజననీ కృశా చ రిపువర్ధినీ । దీర్ఘా విదేశగమనీ స్థూలా చాలాత్మవినాశినీ ॥ అకృశా అసమాస్స్థూలా ఆర్ద్రా చ సపలాశినీ ॥ ప్రాదేశాన్నాధికా న్యూనా సమిత్స్యాత్సర్వకర్మణి ॥ అర్కో నాశయతే వ్యాధిం పలాశస్సర్వకామదః । ఖదిరశ్చార్థలాభశ్చ అపామార్గస్సుపుత్రదః ॥ అశ్వత్థస్సర్వకామాయ సౌభాగ్యోదుంబరస్తథా । శమీ శమయతే పాపం దూర్వాయుశ్చ వివర్ధినీ ॥ కుశా ధర్మార్థకామానాం రక్షకారక్షసాంవిదుః । అష్టోత్తరం తు సాహస్రం శతమష్టాధికం తథా ॥ అష్టావింశతిరష్టౌ వా ఏకైకస్య తు హోమయేత్ । హోమాంతే దక్షిణాం దద్యాచ్ఛాంత్యర్థం పుష్టివర్ధనమ్ ॥ దేవానామపి సర్వేషాం ఉపాంశుపరమార్థవిత్ । స్వేన స్వేనైవ మంత్రేణ హోతవ్యాస్సమిధః పృథక్ ॥ హోతవ్యం చ ఘృతాద్యత్ర చరుభక్తాదికం పునః । మంత్రైర్దశాహుతీర్దద్యాద్ధోమో వ్యాహృతిభిః పునః ॥ మంత్రైర్దశాహుతీరిత్యాది హోమార్థం సంపాదితేన సమిధాదినా గ్రహేభ్యః ప్రత్యేకం దశాహుతీర్దద్యాత్ - అధిదేవతాదీనాం ప్రత్యేకం తిస్రస్తిస్ర ఏకాం వా దద్యాదిత్యర్థః ॥ హోమో వ్యాహృతిభిః పునరితి ॥ భూస్స్వాహేత్యాభిశ్చతసృభిశ్చతస్రస్తత్ర ఆహుతయో దేయాః ॥ ఉదఙ్ముఖాః ప్రాఙ్ముఖా వా కుర్యాద్బ్రాహ్మణపుంగవాః । మంత్రవంతశ్చ వా దద్యాచ్చరవః ప్రతిదైవతమ్ ॥ కృత్వా తు తాన్ చరూన్ సమ్యక్ కృత్వా హోమం సమారభేత్ । ఆకృష్ణేనేతి సూర్యాయ హోమః కార్యో ద్విజన్మనా ॥ ఆప్యాయస్వేతి మంత్రేణ సోమాయ జుహుయాత్పునః । అగ్నిమూర్ధాదివో మంత్రం భౌమాయ పరికీర్తయేత్ ॥ ఉద్బుధ్యస్వాగ్న ఇత్యేవ మంత్రం సోమసుతాయ వై । బృహస్పతే అతియదర్య ఇతి దర్యా చ గురోర్మతః । అన్నాత్పరిస్రుతో రసశ్శుక్రస్యాపి నిగద్యతే ॥ శనైశ్చరాయ చ పునశ్శన్నో దేవీతి హోమయేత్ । కయానశ్చిత్ర ఆభువదితి మంత్రం రాహోరుదీరయేత్ ॥ ఆపో హిష్ఠేత్యుమాయాశ్చ స్యోనేతి స్వామినస్తథా । తథా యమస్య చాయంగౌరితి హోమః ప్రకీర్తితః ॥ కాలస్య బ్రహ్మజజ్ఞానమితి మంత్రః ప్రశస్యతే । చిత్రగుప్తస్య చాజ్ఞాతమితి వేదవిదో విదుః ॥ అగ్నిం దూతం వృణీమహే ఇతి వహ్నేరుదాహృతః । ఉదుత్తమం వరుణ ఇత్యపాం మంత్రః ప్రకీర్తితః ॥ భూమేః పృథివ్యంతరిక్షమితి వేదేషు పాఠితః । సహస్రశీర్షా పురుష ఇతి విష్ణోరుదాహృతః ॥ ఇంద్రాయేంద్రో మరుత్వత ఇతి శక్రస్య కథ్యతే - ఉత్తానపర్ణే సుభగ ఇతి దేవ్యాస్సమారభేత్ । ప్రజాపతేః పునర్హోమః ప్రజాపతిరితి స్మృతః ॥ వినాయకస్యాతూన ఇతి మంత్రాహుతేస్స్మృతః ॥ నమో అస్తు సర్పేభ్య ఇతి సర్పాణాం మంత్ర ఉచ్యతే ॥ ఏవ బ్రహ్మా ఋత్విజ ఇతి బ్రహ్మణ్యుదాహృతః । వినాయకస్యాతూన ఇతి మంత్రాహృతిస్స్మృతా ॥ జాతవేదసే సునవామ సోమమితి దుర్గామంత్రః ప్రకీర్తితః । క్రాణాం శిశుర్మహీనాం తద్వాయోః ప్రకీర్తితః ॥ ఆదిత్యప్రత్నేతి మంత్ర ఆకాశస్య ప్రకీర్తితః । ఏషా ఉషా అపూర్వ్యేతి అశ్వినోర్మంత్ర ఇష్యతే ॥ పూర్ణాహుతిం చ మూర్ధానం

దివఇత్యధిపాతయేత్ ॥ అథహోమమంత్రాః ॥ ఆకృష్ణేనేతిసూర్యమంత్రస్యహిరణ్యస్తూపఋషిః - సవితా దేవతా-త్రిష్టుప్ఛందః - సూర్యప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - ఆకృష్ణేనేతి మాధ్యందినపాఠః - తైత్తిరీయాణాంతు ॥ ఆసత్యేనేత్యాది ॥ విపశ్యన్నాప్యాహేత్యంతం- ఆప్యాయస్వాహేతిసోమమంత్రస్యగౌతమఋషిః-సోమోదేవతా గాయత్రీచ్ఛందః ॥ సోమప్రీత్యర్థే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః- ఇమందేవేతిమధ్యందినశాఖాపఠితస్యసోమమంత్రస్య గౌతమఋషిః । సోమోదేవతా-త్రిష్టుప్ఛందః-అగ్నిమూర్ధేత్యంగారకమంత్రస్య - విరూపఋషిః - అంగారకోదేవతా- గాయత్రీఛందః - అంగారకప్రీత్యర్థే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః- అగ్నిమూర్ధా ఇత్యాది॥ ఉద్బుధ్యస్వేతిబుధమంత్రస్య- అగ్నిఋషిః- బుధోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - ఉద్బుధ్యస్వేత్యాది॥ అగ్నేవివస్వదుషస ఇతి- బుధమంత్రస్యప్రస్కణ్వఋషిః, బుధోదేవతా - బృహతీచ్ఛందః - బృహస్పతే అతీత్యాదిబృహస్పతి మంత్రస్య- గృత్సమదఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - బృహస్పతి ప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ బృహస్పతేత్యాది- బృహస్పతేపరిదీయేతిబృహస్పతి మంత్రస్య- అప్రతిరథఋషిః - బృహస్పతిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః అన్నాత్పరిస్రుతోరసమిత్యాది - తైత్తిరీయశాఖాపరిపఠితస్యశుక్రమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతః పాతిత్వాద్విశ్వేదేవా ఋషయః - శుక్రోదేవతా- షట్పదాజగతీచ్ఛందః- శుక్రప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - అన్నాత్పరిస్రుతో రసమిత్యాది॥ అయంమంత్రస్తైత్తిరీయబ్రాహ్మణద్వితీయకాండేసమామ్నాతః - తస్మిన్ననువాకఆద్యంతయోఋతేనసత్యమింద్రియమిత్యాదివాక్యచతుష్టయంసమామ్నాతం-మధ్యేపితత్రఋతేనసత్యమింద్రియమిత్యేకంవాక్యంపఠితం - అయంచమధ్యపాఠస్సఋతేనేత్యాదివాక్యచతుష్టయస్యానుషంగద్యోతనార్థః - అతఏవాద్యంతయోర్వాక్యచతుష్టయస్యసమామ్నాతస్యాన్నాత్పరిస్రుతస్యైవ మాధ్యందినశాఖానుసారేణ శ్రీ సరస్వతీంద్రా ఋషయః- శుక్రోదేవతా- అతిజగతీచ్ఛందః - చింతామణౌతు - ప్రజాపతిఋషిః - జగతీచ్ఛందఇత్యుక్తం - తచ్ఛాఖాంతరాభిప్రాయేణ- శుక్రంతేఅన్యదితి శుక్రమంత్రస్యభరద్వాజఋషిః - శుక్రోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః ॥ శన్నోదేవీరితిశనైశ్చరమంత్రస్య సింధుద్వీపఋషిః - శనైశ్చరోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - శనైశ్చరప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ శన్నోదేవీరిత్యాది-శమగ్నిరితిశనైశ్చరమంత్రస్య- సింధుద్వీపఋషిః- శనైశ్చరోదేవతా - ఉష్ణిక్ఛందః - కయానఇతిరాహుమంత్రస్య వామదేవఋషిః- రాహుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - రాహుప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః- కయానశ్చిత్రఇత్యాది- కాండాత్కాండాత్ప్రరోహంతీతిరాహుమంత్రస్య- రాహుర్దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - కేతుంకృణ్వన్నితి కేతుమంత్రస్య - మధుచ్ఛందఋషిః, కేతుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ కేతుంకృణ్వన్నిత్యాది॥ అథాధిదేవతామంత్రాః - ఆవోరాజానమితిసూర్యాధిదేవతాభూతరుద్రమంత్రస్యవామదేవఋషిః – త్రిష్టుప్ఛందః- రుద్రప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఆవోరాజానమిత్యాది॥ త్ర్యంబకమంత్రస్యవసిష్ఠఋషిః- రుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- కద్రుద్రాయేతి- రుద్రమంత్రస్య- కణ్వఋషిః - రుద్రోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః – ఆపోహిష్ఠేతిసోమాధిదేవతా - భూతోమామంత్రస్య సింధుద్వీపఋషిః - ఉమాదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - ఆపోహిష్ఠేత్యాది - గౌరీమిమాయేత్యుమామంత్రస్య- దీర్ఘతమాఋషిః-ఉమాదేవతా- జగతీచ్ఛందః-శ్రీశ్చఇత్యుమామంత్రస్య-ప్రజాపతిఋషిః- ఉమాదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః-హ్రీశ్చతఇతితైత్తిరీయపాఠః-స్యోనాపృథివీతిమంగళాధిదేవతా - భూతస్కందమం

త్రస్య-దీర్ఘతమా మేధాతిథిఋషిః-స్కందో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః-స్కందప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - స్యోనాపృథివి। యస్కందఇతిస్కందమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః - మేధా దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - చింతామణౌతు ॥ యదస్కందమంత్రస్య - మేధాతిథిఋషిః - స్కందో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః- ఇత్యుక్తం తన్మంత్రాంతరం - ఇదంవిష్ణురితి బుధాధిదేవతా భూతవిష్ణు మంత్రస్య మేధాతిథిఋషిః- విష్ణుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విష్ణుప్రీతయేసమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఇదంవిష్ణురిత్యాది - సహస్రశీర్షేతివిష్ణుమంత్రస్య - నారాయణఋషిః - పురుషో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః -త్వమిత్సమిథమసీతిబృహస్పతి ప్రత్యధి దేవతా - భూతభర్గ మంత్రస్య। భర్గవఋషిః । బ్రహ్మ దేవతా । బృహతీచ్ఛందః- బ్రహ్మప్రీతయేసమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః - త్వమిత్సమిథమసీత్యాది। బ్రహ్మజాతే బ్రహ్మయుజేతిబ్రహ్మమంత్రస్య- విశ్వామిత్రఋషిః । బ్రహ్మ దేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । ఇంద్రమిద్దేవరాతయఇతి శుక్రాధిదేవతా భూతేంద్రమంత్రస్య । మేధాతిథిఋషిః - ఇంద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - ఇంద్ర ప్రీతయే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఇంద్రమిద్దేవతాతయఇత్యాది। ఇంద్రా యేంద్రో మరుత్వతఇతీంద్రమంత్రస్యకాశ్యపఋషిః । ఇంద్రంవోవిశ్వతస్పరీతీంద్ర మంత్రస్య । మధుచ్ఛందఋషిః । ద్వయోరపి ఇంద్రో దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । ఆయంగౌరితి శన్యధిదేవతా భూతయమమంత్రస్యసర్పరాజ్ఞఋషిః । యమో దేవతా । గాయత్రీఛందః - యమప్రీతయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః । బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యాది ।కాషిరసీత్యాది- కాలమంత్రస్యయజుస్సోమఋషిః। కాలో దేవతా।అథవాకార్షికదసీత్యస్య।ఇరింబఋషిః।కాలో దేవతా।త్రిష్టుప్ యమాయమధుమత్తమమితికాలమంత్రస్య।యమఋషిః।కాలో దేవతా।బృహతీచ్ఛందః అనాజ్ఞాతమితి కేచిత్వధిదేవతా భూతచిత్రగుప్త మంత్రస్యవైశ్వదేవకాండే సమామ్నానా ద్విశ్వేదేవా ఋషయః – చిత్రగుప్తప్రీతయే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః । అనాజ్ఞాతమిత్యాది - చింతామణౌతు - అనాజ్ఞాతమితిమంత్రస్య । సోమఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా । జగతీచ్ఛందఇత్యుక్తం। అత్రాయమభిప్రాయః ॥ సౌమ్యకాండేసమామ్నానాత్సోమస్యఋషిత్వం । శాఖాంతరాభిప్రాయేణ - చిత్రావసోస్వస్తితఇతిచిత్రగుప్తమంత్రస్య - యజుషామాగ్నేయ కాండాంతః పాతిత్వాదగ్నిఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా- చింతామణౌతు ॥ చిత్రావసోస్వస్తితఇతిప్రజాపతిఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । తత్రాపిపూర్వోక్తఏవాభిప్రాయః ॥ సచిత్రచిత్రమితిచిత్రగుప్తమంత్రస్య । భరద్వాజఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । ఇత్యధిదేవతామంత్రాః ॥ అథ ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః ।అగ్నిందూతమితిసూర్యస్యప్రత్యధిదేవతాభూతాగ్నిమంత్రస్య । మేధాతిథిఋషిః। అగ్నిర్దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః। సంపాదిత సమిదాదిద్రవ్యహోమేవినియోగః। ఉదుత్తమమిత్యాది । పృథివ్యంతరిక్షమితిమంగళప్రత్యధిదేవతాభూతపృథివీమంత్రస్యప్రజాపతిఋషిః । పృథ్వీదేవతా । ఉష్ణిక్ఛందః । అనుష్టుబ్వా । పృథివీప్రీతయేసమిదాదిద్రవ్యహోమేవినియోగః- పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌరాపఇత్యాది॥ సహస్రశీర్షాపురుషఇతిబుధప్రత్యధిదేవతా భూతవిష్ణుమంత్రస్యనారాయణఋషిః। విష్ణుర్దేవతా। అనుష్టుప్ఛందః । విష్ణుప్రీతయేసంపాదితసమిదాది ద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఇంద్రాయేంద్రోమరుత్వతఇతిబృహస్పతిప్రత్యధిదేవతాభూతేంద్రమంత్రస్యాపఋషిః ॥ ఇంద్రో దేవతా। గాయత్రీచ్ఛందః । ఇంద్రప్రీతయే సమిదాదిద్రవ్యహోమేవినియోగః । ఉత్తానపర్ణేసుభగఇతిశుక్రప్రత్యధిదేవతాభూతశచీమంత్రస్యనివాసఋషిః। ఇంద్రాణీ దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః- ఇంద్రాణీప్రీతయేసమిదా

దిద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఉత్తానపర్ణ ఇత్యాది॥ చింతామణౌ తు ॥ ప్రజాపతిఋషిః । తచ్ఛాఖాంతరపాఠాంతరానుసారేణ ప్రజాపతేనత్వదితి శనిప్రత్యధిదేవతాభూతప్రజాపతిమంత్రస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః. ప్రజాపతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః । ప్రజాపతిప్రీతయేసమిదాదిద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ ప్రజాపత ఇత్యాది. నమోఅస్తుసర్పేభ్య ఇతి రాహు ప్రత్యధిదేవతాభూతసర్పమంత్రస్య - సర్పరాజఋషిః । సర్పోదేవతా అనుష్టుప్ఛందః - సర్పప్రీతయేసమిదాది ద్రవ్యహోమేవినియోగః ॥ నమోఅస్తుసర్పేభ్య ఇత్యాది. ఏషబ్రహ్మేతి కేతుప్రత్యధిదేవతాభూత బ్రహ్మమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతః పాతిత్వేన విశ్వేదేవాఋషయః । బ్రహ్మదేవతా ద్విపదాగాయత్రీచ్ఛందః । బ్రహ్మప్రీతయె సమిదాదిసంపాదితద్రవ్య హోమేవినియోగః ॥ ఏష బ్రహ్మేత్యాది॥

ఇతి ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః.

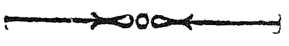
అథ వినాయకాదిపంచమంత్రాః.

ఆతూనఇతి వినాయకమంత్రస్య - కుసీదఋషిః - వినాయకోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః - ఆతూనఇంద్ర క్షు—స్తిదక్షిణేనస్వాహా। జాతవేదసఇతి దుర్గామంత్రస్య । కాశ్యపఋషిః। దుర్గాదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- దుర్గాప్రీతయే సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః జాతవేదసఇత్యాది ॥ కానాసిమరితివాయుమంత్రస్య । త్రితఋషిః । వాయుర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః వాయుప్రీతయె సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః - కానాసిమమర్హీనాం—ద్వితాస్వాహా ॥ అదిపత్న్యైకాశమంత్రస్య - గృత్సఋషిః- ఆకాశోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః- ఆకాశప్రీతయె సమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః- అదిపత్న్యస్యరేతసోజ్యోతింపశ్యతివాసరం- పరిమెదధ్యతేస్వాహా ॥ ఉషోఉషేత్యశ్విమంత్రస్య - ప్రస్కణ్వఋషిః - అశ్వినౌదేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - అశ్విప్రీతయేవినియోగః - ఉషోఉషా అపూర్వ్యావ్యుచ్ఛతి ప్రియాదివః-సుషేవామశ్వినాబృహత్స్వాహా-ఏభిర్మంత్రైస్సూర్యాద్యావాహ్యదేవతానాం పూర్వోక్తప్రకారేణహోమంకృత్వాజయాది హోమప్రకరణపక్షేజయాదిహుత్వాప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్హుత్వామూర్ధానందివ ఇత్యనేన పూర్ణాహుతింజుహుయాత్ ॥ మూర్ధానమితిపూర్ణాహుతిమంత్రస్య - భరద్వాజఋషిః- వైశ్వానరోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- పూర్ణాహుతిహోమేవినియోగః - మూర్ధానందివ ఇత్యాదిద్వయంద - పూర్ణాహుతిఃఫలసహితాభవతి - కేచనస్విష్టకృద్ధోమమిచ్ఛంతి- అతస్స్విష్టకృద్ధోమపక్షేప్రాయశ్చిత్తాహుతిభ్యఃపూర్ణంజయాదిహోమానంతరంస్విష్టకృద్ధోమః ॥ జయాదిహోమకరణపక్షేప్రాయశ్చిత్తాహుతిభ్యఃపూర్వమేవస్విష్టకృత్ ॥ తథాహగోభిలః ॥ ప్రాక్స్విష్టకృతఆవాపఇతి-అస్యార్థః । ఆవాపఃప్రక్షేపః - గ్రహయజ్ఞేచసమిదాదిహోమావిహితాః- జయాదయోహి కర్మసిద్ధికామేనహూయంతే॥ అతస్సమృద్ధికామేన ప్రక్షిప్యంతఇత్యావాపాజయాదయః ॥ ఏవమన్యత్రాప్యావాపశబ్దస్యార్థోజ్ఞేయః - ఆవాపస్స్విష్టకృతస్స్విష్టకృద్ధోమాత్ప్రాగ్భవతీతి - అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహేతిస్విష్టకృద్ధోమమంత్రః - అథవాకూశ్మాం

ఽఽహోమప్రకరణోక్తామంత్రో గ్రాహ్యః ॥ అతశ్చస్విష్టకృద్ధోమాత్ప్రాక్నాభోక్తప్రకారేణఽఽయాదిహోమప్రభృతీనుపహోమాన్హుత్వాథబహీఽరంజనపరిధిప్రహరణాదిప్రాయశ్చిత్తాంతం కర్మనిర్వర్త్య ఫలభూయస్త్వకామో వసోర్ధారాం పాతయేదనలోపరి, ఔదుంబరీమథావాఽధించ ఋజ్వీం కోటర వర్జితామ్, బాహుమాత్రాంస్రుచంకృత్వాతతస్తంభద్వయోపరి ॥ ఘృతధారాంతథాసమ్యగగ్నేరుపరిపాతయేత్ । జాప యేత్సూక్తమాగ్నేయంవైష్ణవంరౌద్రమైందవమ్ ॥ మహావైశ్వానరంసమ్యజ్యేష్ఠసామచపాఠయేత్ ॥ వహ్నేరుపరిస్తంభద్వయోః ధృతామౌదుంబరీముక్త్రప్రమాణాంస్రుచంనిధాయతదుపరిశృంఖలావిధృతేన నిర్మలఘృతపూరితేనకుంభేనయవమాత్రచ్ఛిద్రేణాజ్యంముంచన్నగ్నేరుపరివసోర్ధారాంపాతయేత్ ॥ తస్యాంఘృతధారాయాంస్రవంత్యామాగ్నేయాదీనిసూక్తానిజాపయేత్ ॥ తత్రాగ్నేయమగ్నిమీళే పురోహితమిత్యాదిమధుచ్ఛందసఆర్షం, గాయత్రీచ్ఛందస్కం - వైష్ణవంతువిష్ణోర్నుకమిత్యాది॥షడృచంఛందస్కంరౌద్రం। ఆతేపితరితిపంచదశర్చంగృత్సమదార్షంత్రైష్టుభమైందవం ॥ స్వాదిష్ఠయేత్యాదిదశర్చంగాయత్రం । మహావైశ్వానరం । మహావైశ్వానరాఖ్యేఆరణ్యకేపఠ్యేప్రపఠకేసామద్వయం , ఎతచ్చవైశ్వానరార్షం, వైశ్వానరదైవతం - జగతీపంక్త్యౌబృహతీచ్ఛందస్కం జ్యేష్ఠసామతు। మూర్ధానందివఇత్యస్యామృచిగీతం । తచ్చభరద్వాజార్షం। వైశ్వానరదైవతం। త్రైష్టుభం। వసుధారాయాంవిహితాశ్చమకానువాకారౌద్రవిధానే ప్రకరణేదర్శితాః । ఎతేషామాగ్నేయాదిసూక్తానాంగ్రీత్యాత్మకస్యసామ్నోలిఖితుమశక్యత్వేనైవతాన్యాగ్నేయాదిసూక్తానిపాఠతోనప్రదర్శితాని । ఎతేషామాగ్నేయాదిసూక్తానామనేకత్వాత్ ॥ యానిచాగ్నిమీళే విష్ణోర్నుకంవీర్యాణిస్వాదిష్ఠయేతిప్రతిసూక్తానిదర్శితాని, ప్రదర్శితార్థాని ॥ అతఅన్యాన్యపిఆగ్నేయాదిదైవతానిస్వస్వశాఖాసమామ్నాతానియథాభ్యాసంపఠేత్ ॥ యేచసూర్యసోమాది ప్రకాశకా ఆక్ష్ణేనేత్యేవమాదిప్రకాశకాఆక్ష్ణేనేత్యేవమాదయోయథాభ్యాసంపఠేత్॥హోమాదికర్మసుగ్రాహ్యాస్తథాతత్తదాషార్ద్యపివిజ్ఞేయం అథప్రకృతోపయుక్తామీమాంసాప్రస్తూయతే -తద్యథా॥చతురవస్థోవిధిః । ఉత్పత్తివిధిఃవినియోగవిధిః। ప్రయోగవిధిః । అధికారవిధిః ఇతి ॥ అజ్ఞాతజ్ఞాపనముత్పత్తివిధిః । ఎతచ్చమీమాంసాయాం ద్వితీయాధ్యాయప్రథమశేషత్వజ్ఞాపనం । వినియోగవిధిః। ఎతచ్చతృతీయాధ్యాయజ్ఞాపనం । యత్ప్రతి పాద్యంప్రయోగవిధిః - ఇతికర్తవ్యతావిధిః । అంగానాంక్రమాదివిధిరిత్యర్థః॥ ఎతచ్చతుర్థపంచమాధ్యాయయోః ప్రమేయం కర్మపదసంబంధబోధనం । కర్తృవిశేషవిధిరితి యావత్ - ఎవంచవిధిషష్ఠాధ్యాయప్రమేయః ఏవంస్థితేపంచవిధయః॥యత్రపృథగ్వాక్యాన్యుత్పత్తివినియోగాదివిధాయకానివిద్యంతే॥తత్రచత్వారోవిధయశ్చతుర్భిర్వాక్యైస్సంపద్యంతే - యత్రత్రీణ్యేవవాక్యానితత్రయథాయోగంత్రిభిరేవవాక్యైర్విధి చతుష్టయనిర్వాహః - యత్రతుద్వేతత్రద్వాభ్యాంవిధిచతుష్టయనివృత్తిః॥ యత్రచైకంతత్రైక మేవవాక్యం విధ్యవస్థాచతుష్టయమనుభవతీత్యేవంమీమాంసకనిర్ణయః॥ ఎవమేవప్రకృతేష్వావాహనార్థప్రభృతివిసర్జనాంతేషూపచారేషుయత్రయత్రపృథఙ్మంత్రావిహితాస్తత్రతత్తైస్తైర్మంత్రైస్తైఉపచారాః కర్తవ్యాః - యేషూపచారేషువిశేషతోనవినియుక్తామంత్రాస్తేష్వప్యుపచారేషు తత్తద్దేవతా ప్రకాశకా ఆవాహనాదిషు వినియుక్తా ఏవమంత్రాః ॥ కర్త్రుచ్ఛాయావిశేషతాం విశేషతాంభజంతే । యద్యప్యగ్నిమూర్ధాదివ ఇత్యాదయోమంత్రాఅగ్న్యాదిప్రకాశకత్వేనఅగ్న్యాదిదేవతానామాదిప్రకాశకాస్తథాప్యైంద్యా గార్హపత్యాదికముపతిష్ఠతఇతిప్రకాశకారుచః శ్రుత్వాగార్హపత్యావృత్తిరివాగ్నిమూర్ధాదివఇతిమంత్రం భౌమాయకి

తర్యేదిత్యాదిపూర్వప్రదర్శితవాక్యై రగ్నిమూర్ధేత్యాది మంత్రాణాం భౌమాదిశేషత్వబోధనాచ్చ గ్న్యాదిపదేషు యథాకథంచిద్వృత్తిరవగంతవ్యా - సాచవృత్తిరేవం - గత్యర్థాభిధాతో రగ్నిశబ్దఉత్పన్నః॥ భౌమోపిగమనశీలః - అథవాగ్నివర్ణత్వాద్భౌమస్యాగ్నిశబ్దవాచ్యత్వం - ఉద్బుధ్యస్వాగ్నఇత్యత్ర అవతీర్ణశ్రుతిః॥ అన్నాత్పరిస్రుతోరసమితిమంత్రేపి పానం శుక్రమంధసఇతి శుక్రపదంవాయథాశుక్రేవర్తతే॥ శన్నోదేవీరితిమంత్రేశనినామస్మారకస్యవర్ణద్వయస్యవిద్యమానత్వాత్సమంత్రశ్శనిద్యోతకః। కయానశ్చిత్ర ఆభువదితిచిత్రపదం శ్రూయతే॥ చిత్రశ్చరాహుర్యతశ్శిరసాలక్ష్యతే॥ అనయైవదిశా—అశ్వసన్నిభాసర్వపాపహారానిత్యమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥లోహదానమంత్రః. యస్మాత్సర్వాణికర్మాణిత్వదాధారాణిసర్వదా। హేలోహలాంగలాదీని తస్మాచ్ఛాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ఛాగదానమంత్రః, ఛాగత్వంసర్వయజ్ఞానామాహుతిత్వేవ్యవస్థితః। యానంవిభావసోశ్చత్వమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ తత్రగ్రహోక్తాదిదక్షిణాభావేసర్వేభ్యోయథాశక్త్యలంకృతామేకాంగాందద్యాత్॥ తత్రగోదానమంత్రః. గవామంగేషుతిష్ఠంతి భువనానిచతుర్దశ। యస్మాత్తస్మాచ్ఛుభంమేస్యాదిహలోకేపరత్రచ॥ సర్వేష్వపిచదక్షిణాపక్షేషుపూర్వోక్తదక్షిణావ్యతిరేకేణ శయ్యాం రత్నాని భూమిమృత్విగ్భ్యోవాన్యేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోదక్షిణాదేయాః- ఏతచ్చసతివిభవే॥ యస్మాదశూన్యంశయనం కేశవస్యశివస్యచ। శయ్యామమాప్యశూన్యాస్తుతస్మాజ్జన్మనిజన్మని॥ ఇతిశయ్యాదానమంత్రః. అథరత్నదానమంత్రః. యథాసర్వేషురత్నేషు దేవాస్సర్వేప్రతిష్ఠితాః। తథాశాంతింప్రయచ్ఛంతురత్నదానేనమేసురాః॥ భూదానమంత్రః. యథాచ భూమిదానస్య కళాన్నార్హంతిషోడశీమ్। దానాన్యన్యానిమేశాంతి భూమిదానాద్భవత్విహ॥ ఏవంసంపూజయేద్భక్త్యావిత్తశాఠ్యవివర్జితః। వస్త్రకాంచనరత్నాద్యైర్గంధమాల్యానులేపనైః॥ ఏవంగ్రహాదీన్ సంపూజ్య దక్షిణాదానాంతంకర్మకృత్వావహ్నిం ప్రదక్షిణీకృత్య గ్రహవేదిసమీపం గత్వా సూర్యాదీంశ్చప్రదక్షిణీకృత్యనమస్కృత్య తేభ్యః పుష్పాంజలిందత్వా విసర్జయేత్॥ యాంతుదేవగణాస్సర్వే—గమనాయచ। అనేనవిధినాయస్తు గ్రహపూజాంసమాచరేత్॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి ప్రేత్యస్వర్గేమహీయతే। యస్తుపీడాకరోనిత్యమల్పవిత్తస్యవాగ్రహః॥ తంతుయత్నేనసంపూజ్య శేషానప్యర్చయేద్బుధః॥ తంతుయత్నేనేతి॥ తంపీడాకరం గ్రహంయత్నేనపూర్వోక్తరీత్యాఅధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితంపూజయిత్వా శేషానపి గ్రహాన్నమస్కారాన్మాల్యాదిభిర్యథాశక్తిసంపూజయేత్॥ ఇయంచప్రతికూలగ్రహపూజాతద్వారేకర్తవ్యా॥ రాహుకేత్వోః పృథగ్వారాభావాత్ - మందవాసరోగ్రాహ్యః॥ శన్యాదీన్మందవారేతు పూజయేత్ప్రయతోనర ఇతిబోధాయనకారికాతః॥ గ్రహాగావోనరేంద్రాశ్చబ్రాహ్మణాశ్చవిశేషతః। పూజితాః పూజయంత్యేతే నిర్దహంత్యవమానితాః॥ తస్మాన్నదక్షిణాహీనంకర్తవ్యంభూతిమిచ్ఛతా। వివాహోత్సవయజ్ఞేషుప్రతిష్ఠాదిషుకర్మసు॥ నిర్విఘ్నార్థంమునిశ్రేష్ఠతథోద్వేగాద్భుతేషుచేతి॥ *

ఇతి నవగ్రహయజ్ఞస్సమాప్తః.

—* అథనిష్కాదిప్రకరణమ్. *—

తేష్టౌ లిక్షా తు తాస్తిస్రో రాజసర్షప ఉచ్యతే। గౌరస్తు తే త్రయష్షట్తే యవో మధ్యస్తు తే త్రయః ॥ కృష్ణలః పంచ తే మాషస్తే సువర్ణస్తు షోడశ ॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పంచ వాపి ప్రకీర్తితమ్। తే త్రయః కృష్ణల ఇత్యాది ॥ తే మధ్యయవాస్త్రయః ॥ కృష్ణలో గుంజా ॥ తే కృష్ణలాః పంచ మాషః - తే మాషాష్షోడశ సువర్ణః - చత్వారస్సువర్ణాః పలం ॥ అగస్త్యప్రోక్తేపి॥ యవస్స్యాత్సర్షపైష్షడ్భిర్గుంజా తు స్యాత్త్రిభిర్యవైః। గుంజాభిః పంచభిశ్చైకో మాషకః పరికీర్తితః ॥ భవేత్షోడశభిర్మాషైస్సువర్ణస్తైః పునస్స్మృతః। చతుర్భిః పలమేతస్య దశైవ ధరణం విదుః॥ ఏతస్య పలస్య దశాంశో ధరణం విదుః - దశపలాని ధరణమిత్యర్థః॥ తథా చ మనుః॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పలాని ధరణం దశేతి హేమప్రకరణం ॥ *

—* అథ రూప్యప్రకరణం. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వేకృష్ణలే రూప్యమాషో భవతి ॥ మధ్యమయవషట్కపరిమిత ఏకో రూప్యమాషో భవతీత్యర్థః ॥ తే మాషాష్షోడశ ధరణం । దశభిర్ధరణైశ్శతమానమిత్యుచ్యతే । తదేవమభిధీయతే । చత్వారస్సువర్ణా నిష్కః । అత్ర రజతప్రకరణే ॥ హేమప్రకరణోక్తమాష ఇత్యర్థః ॥ అతః పంచకృష్ణలో మాషః॥ స కృష్ణలద్వయపరిమితః । తైః షోడశభిర్మాషైరత్ర సువర్ణః । తైశ్చ సువర్ణైశ్చతుర్భిర్నిష్కః । హేమప్రమాణభూతచతుస్సువర్ణమానోన్మితం రజతం నిష్క ఇత్యర్థః ॥ మనుః ॥ ద్వే కృష్ణలే సమధృతే విజ్ఞేయో రూప్యమాషకః - తే షోడశ స్యాద్ధరణం పురాణశ్చైవ రాజతః । ధరణాని దశ జ్ఞేయో రాజమానస్తు రాజతః ॥ చతుస్సౌవర్ణికో నిష్కో విజ్ఞేయస్తు ప్రమాణతః ॥ సమధృత ఇతి ॥ మధ్యమయవప్రమాణధృత ఇత్యర్థః ॥ యత్ర చషౌవర్ణో నిష్క ఇత్యభిధీయతే, సౌవర్ణనిష్కం దద్యాదిత్యాదిషు తత్ర హేమప్రమాణభూతసువర్ణచతుష్టయోన్మితం హేమద్రవ్యమేవ నిష్కశబ్దవాచ్యం - న రజతద్రవ్యం ॥ అథ ధాన్యప్రమాణం ॥ స్కాందపురాణే ॥ యవగోధూమధాన్యాని తిలాః కంగుకుళుత్థకాః। మాషాముద్గామసూరాశ్చ నిష్పావాశ్శ్యామసర్షపాః ॥ గవేధుకాశ్చ నీవారా ఆఢక్యోథ సతీనకాః । కథకాశ్చీకతాశ్చైవ ధాన్యాన్యష్టాదశైవ తు ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ జజ్ఞిరే తాని బీజాని గ్రామారణ్యాభిధాని చ । ఓషధ్యః ఫలపాకాంతాః శణస్సప్తదశస్మృతః॥ వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమాః కంగుకాస్తిలాః । ప్రియంగవః కోవిదారాః కోరదూషాస్సతీనకాః॥ మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాస్సకుళుత్థకాః। ఆఢకాశ్చణకాశ్చైవ శణస్సప్తదశస్మృతాః ॥ ఇత్యేతా ఓషధీనాం తు గ్రామారణ్యాశ్చతుర్దశ ॥ వరాహపురాణే ॥ పలద్వయం తు ప్రసృతం ముష్టిరేకం పలం స్మృతమ్ । అష్టముష్టిర్భవేత్కించిత్కించిదష్టౌ తు పుష్కలమ్॥ పుష్కలాని చ చత్వారి ఆఢకః పరికీర్తితః। చతురాఢకో భవేద్ద్రోణ ఇత్యేతన్మానలక్షణమ్ ॥ భవిష్యత్పురాణే ॥ పలద్వయం తు ప్రసృతం ద్విగుణం కుడుపం మతమ్ । చతుర్భిః కుడుపైః ప్రస్థః ప్రస్థాశ్చత్వార ఆఢకః ॥ ఆఢకైస్తైశ్చతుర్భిశ్చ ద్రోణస్తు కథితో బుధైః । కుంభో ద్రోణద్వయం శూర్పః ఖారీ ద్రోణాస్తు షోడశ ॥ పలం చ కుడుపః ప్రస్థ ఆఢకో ద్రోణ ఏవ చ । ధాన్యమానేషు బోద్ధవ్యాః క్రమశోమీ చతుర్గుణాః ॥ ద్రోణైష్షోడశభిః ఖారీ వింశత్యా కుంభ ఉచ్యతే । కుంభైస్తు దశభిర్వాహో ధాన్యసంఖ్యా ప్రకీర్తితా ॥ వింశత్యా కుంభ ఇతి ॥ వింశత్యా ద్రోణైరిత్యర్థః ॥ అత్ర ధాన్యసంఖ్యేత్యుపలక్షణమ్ ॥ అతఏవ

దివ్యవిషయేపి - స్కాందపురాణే ॥ పలద్వయంతుప్రసృతంద్వితీయంకుడుపంస్మృతమ్ । చతుర్భిఃకుడుపైః ప్రస్థఆఢకస్తైశ్చతుర్గుణైః ॥ చతుర్గుణోథవద్ద్రోణఇత్యేతద్రవమానకైరితి ॥ ద్రోణద్వయం కుంభ ఇత్యేకఃపక్షః ॥ కుంభస్యైవశూర్పాంతరసంజ్ఞాంతరం - వింశత్యాద్రోణైఃకుంభఇత్యపరఃపక్షః॥ పలసహస్రపరిమాణంకుంభఇతిదానవివేకే ద్వాదశ పలాధికపంచదశ తులాపరిమాణః కుంభఇత్యపరే॥ఏతేచపక్షా దేశాంతరరోగబలశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః - త్రికాండ్యాంనిఘంటౌచ॥ మానంతులాంగులప్రస్థైర్గుంజాః పంచాద్యమాషకాః । తేషోడశాక్షఃకర్షోస్త్రీ పలంకర్షచతుష్టయమ్ ॥ సువర్ణబిస్తౌ హేమ్నోక్షే కురువిందస్తుతత్పలే । తులాస్త్రియాంపలశతంభారస్స్యాద్వింశతిస్తులాః॥ ఆచితోదశభారాస్స్యుః శాకటోభారఆచితః ॥ ఇతిధాన్యాదిమానం ॥ అథ భూమిమానం ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పరమాణుః పరంసూక్ష్మంత్రసరేణుర్మహీరజః । వాలాగ్రంచాథలిక్షాచ యూకాచాథ యవాంగులమ్ ॥ క్రమాదష్టాంగుళానాహుర్యవానష్టశతాంగుళాన్ । షడంగుళంపదంప్రాహుర్వితస్తిర్ద్విగుణాస్మృతా ॥ ద్వేవితస్తీతతోహస్తో బ్రహ్మతీర్థవివేష్టనాత్ । చతుర్దండోధనుర్హస్తౌ నాలికాతద్ద్వికేనతు॥ క్రోశోధనుస్సహస్రేద్వేగవ్యూతిశ్చ చతుర్గుణమ్ । ద్విగుణంయోజనంతస్మాత్ప్రోక్తంసంఖ్యానకోవిదైః ॥ వసిష్ఠః ॥ శతహస్తేనవంశేనదశవంశాన్సమంతతః । పంచచాభ్యధికాందద్యాదేతద్గోచర్మచోచ్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ శతహస్తేనదండేనత్రింశద్దండనివర్తనమ్ । దశతాన్యేవగోచర్మ బ్రాహ్మణేభ్యోదదాతియః ॥ మత్స్యపురాణే ॥ దండేనసప్తహస్తేనత్రింశద్దండనివర్తనమ్ । త్రిభాగహీనంగోచర్మమానమాహప్రజాపతిః॥ఇతి భూమిమానమ్.

అథకర్మవిపాకప్రకరణోపయుక్తకృచ్ఛ్రాదిలక్షణాని ॥ అత్రపాదకృచ్ఛ్రస్వరూపపరిమాణే ॥ ప్రాజాపత్యస్వరూపస్యజ్ఞాతుమశక్యత్వాత్ - ప్రథమంపాదకృచ్ఛ్రలక్షణమభిధీయతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకభక్తేన నక్తేనతథైవాయాచితేనచ । ఉపవాసేనచైవాయంపాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తితః ॥ ఏకభక్తంనామమధ్యాదినేవోదిత మధ్యాహ్నకాలయుక్తంనియమైరేకకాలకృతభోజనం ॥ నక్తంతుసూర్యాస్తమయానంతరముక్తకాలేసకృత్కృతభోజనం ॥ దివారాత్రౌవాప్రార్థితోపనతసకృద్భోజనమయాచితం - దివైవాప్రార్థితోపనతమిత్యపరే ॥ స్వకీయస్య పరకీయస్య వాన్నస్యయాచనం యస్మిన్నవిద్యతేతద్వ్రతమయాచితం । దివాచరాత్రౌచాప్యభోజనముపవాసః ॥ ఏవంచతురహస్సాధ్యః - పాదకృచ్ఛ్రః॥ ఏకభక్తాదౌచగ్రాససంఖ్యానియమః॥ పరాశరేణోక్తః ॥ సాయంతుద్వాదశగ్రాసాః ప్రాతఃపంచదశస్మృతాః । చతుర్వింశతిరాయాచ్యాః పరంనిరశనంస్మృతమ్ ॥ సాయంనక్తంప్రాతరేకభక్తం ॥ ఆపస్తంభస్తుప్రకారాంతరేణాహ ॥ సాయం ద్వావింశతిర్గ్రాసాః ప్రాతష్షడ్వింశతిస్స్మృతాః । చతుర్వింశతిరాయాచ్యాఃపరంనిరశనాస్త్రయః । కుక్కుటాండప్రమాణంతు యథావాస్యంవిశేత్సుఖమ్ ॥ అనయోశ్చపక్షయోశ్శక్త్యాద్యపేక్షయావికల్పః ॥ ఆపస్తంబస్తుయథాపేక్షప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంవిభావ్య వర్ణానుక్రమేణపాదకృచ్ఛ్రవ్యవస్థామాహ ॥ త్ర్యహంనిరశనంపాదః పాదశ్చాయాచితంత్ర్యహమ్ । సాయంత్ర్యహంతథాపాదః ప్రాతఃపాదస్తథాత్ర్యహమ్॥ ప్రాతఃపాదంచరేచ్ఛూద్రః సాయంవైశ్యశ్చపాదభాక్ । అయాచితంతురాజన్యే త్రిరాత్రంబ్రాహ్మణేస్థితమ్ ॥ ప్రాతఃపాదఏకభక్తత్రయమ్ - సాయంపాదోనక్తత్రయమ్ । అయాచితమయాచితత్రయమ్।త్రిరాత్రముపవాసత్రయమ్ । అయాచితపాదనక్తపాదద్వయంమిళిత్వార్ధకృచ్ఛ్రః - పాదరహితమవశిష్టంపాదోనకృచ్ఛ్రః ॥ అతఏవాపస్తంబః ॥ సాయంప్రాతర్దినార్ధంస్యాత్పాదోనంనక్తవర్జితమితి॥ అథకృచ్ఛ్రస్యప్రకారాంతర

మహ్యాహ ॥ ఏవం॥ సాయంప్రాతస్తథైకైకందినద్వయమయాచితమ్॥ దినద్వయంచనాశ్నీయాత్కృచ్ఛ్రార్ధం తద్విధీయతే ॥

ఇతి పాదకృచ్ఛ్రాదిలక్షణమ్.

అథ ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః॥ యథాకథంచిత్త్రిగుణః ప్రాజాపత్యోఽయముచ్యతే ॥ అత్రాయమిత్యనేనసర్వనామ్నా ఏకభక్తేననక్తేనతథైవాయాచితేనచ॥ ఉపవాసేనచైవాయంపాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తిత ఇతి ॥ సోక్తః పాదకృచ్ఛ్రః పరామృశ్యతే । యథాకథంచిదిత్యనేన చత్వారః పక్షాః ఉపాత్తాః ॥ ఏకభక్తాదీనామానులోమ్యేన స్వస్థాన వివృద్ధిరిత్యేకః పక్షః - తద్యథా ॥ ఏకభక్తత్రయంనక్తత్రయమయాచితత్రయముపవాసత్రయంచేతి క్రమేణైకభక్తాదీనాంత్రయాణాంకరణమానులోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిరిత్యుచ్యతే ॥ యథాహమనుః ॥ త్ర్యహంప్రాతస్త్ర్యహంసాయంత్ర్యహమద్యదయాచితమ్।త్ర్యహంపరంచనాశ్నీయాత్ప్రాజాపత్యంచరన్ద్విజః ॥ ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిరితిద్వితీయఃపక్షః ॥ ఉపవాసత్రయమయాచితత్రయన్నక్తత్రయమేకభక్తత్రయం ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిః । అముంపక్షమాహవసిష్ఠః॥ ప్రాతిలోమ్యంచరేయురితి ॥ దండకలితపదావృత్తిరితి తృతీయః-పక్షః ॥ ఏకభక్తనక్తాయాచితోపవాసానుక్రమేణైకైకంకృత్వాపునరేక భక్తాదీనుక్తక్రమేణైకైకంకృత్వాపునరేకభక్తాదీనుక్తక్రమేణాచరేదితి॥ ఇయమావృత్తిర్దండకలితపదావృత్తిరిత్యుచ్యతే॥ ఏవం త్రిరావృత్తౌప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంభవతి ॥ అముమపిపక్షంవసిష్ఠఏవాహ - అహః ప్రాతరహర్నక్తమహరేకమయాచితం । అహఃపరాకంతత్రైవమేకంచతురహఃపరః ॥ పరాకశబ్దఉపవాసపరః - తథా ॥ అనుగ్రహార్థంవిప్రాణాంమనుర్ధర్మభృతాంవరః । బాలవృద్ధాతురేష్వేవంశిశుకృచ్ఛ్రమువాచహేతి ॥ పూర్వోక్తం పక్షద్వయమధ్యేన్యతమపక్షపక్షికాలేన వక్ష్యమాణజపహోమవిసర్జనేనాచరణంచతుర్థః పక్షః॥ ఏతం పక్షమాహాంగిరాః - తస్మాచ్ఛాద్రంసమాసాద్యసదాధర్మపదేస్థితమ్ । ప్రాయశ్చిత్తం ప్రదాతవ్యంజపహోమవిసర్జనమితి॥

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణం.

—* అథాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్. *—

మనుః ॥ ఏకైకంగ్రాసమశ్నీయాత్త్ర్యహాని త్రీణిపూర్వవత్ । త్ర్యహంచోపవసేదంత్యమతికృచ్ఛ్రంచరన్ద్విజః ॥ త్రీణిత్ర్యహాని - నవదినానిపూర్వవత్ - ఏకభక్తాదికాలేతన్నియమఉక్తః - సఇత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అయమేవాతికృచ్ఛ్రంస్యాత్పాణిపూరణభోజనం ॥ ప్రాప్తతదనువాదేప్రాజాపత్యధర్మఏకఏవ॥ అయంతువిశేషః - ఏకభక్తనక్తాయాచితదినేషుప్రాజాపత్యేభోజనంప్రాప్తం - తదనువాదేనపాదపూరణాన్నేనఃధీయతఇతినోపవాసదివసేషుపూరణాన్నభోజనప్రాప్తిర్మనుయాజ్ఞవల్క్యోక్తపాణిపూరణా

న్నగ్రాసమాత్రభోజనయోశ్శక్త్యపేక్షయావికల్పః - పాపాపేక్షోవాఅతికృచ్ఛ్రపాదఇతివ్యవస్థా ॥ ప్రాజాపత్యపదె(ద్ర)ష్టవ్యా-

ఇత్యతికృచ్ఛ్రలక్షణం.

—* అథకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్. *—

తత్రగౌతమః ॥ అత్రతృతీయఃసకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రఇతిద్వాదశరాత్రమిత్యనువర్తతే ॥ అతోద్వాదశరాత్రముదకేనైవవర్తనమ్ ॥ తాన్యతీతేత్యుక్తంభవతి- యమః ॥ ఏకైకపిండమశ్నీయాత్త్ర్యహంకాల్యేత్ర్యహంనిశి । అయాచితంత్ర్యహంపిండంవాయుభక్ష్యస్త్ర్యహంపరమ్ ॥ ఇతికృచ్ఛ్రంచరేదేతత్పవిత్రంపాపనాశనమ్। చతుర్వింశతిరాత్రంతునియతాత్మాజితేంద్రియః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంకుర్వీతఏకస్థానేద్విజోత్తమః ॥ కాల్యేప్రాతః. ఏకభక్తకాలః కాల్యమితియావత్ ॥ ఏకస్థానమితి॥ ఏకయత్నేన పూర్వోక్తంద్వాదశాహసాధ్యాతికృచ్ఛ్రద్వయేనైకః - కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రోభవతీత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంపయసా దివసానేకవింశతిమ్ ॥ నియమేనచతుర్వింశతిరాత్రసాధ్యే కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రేభోజనదినేష్వేకగ్రాసమాత్రవిధానాద్దుగ్ధభోజనేపిపత్రపుటకాదిభిర్గ్రాసపరిమాణంకృచ్ఛ్రేకగ్రాసపర్యాప్తందుగ్ధమశ్నీయాత్ - ఏవంకతుర్ణామశక్యశ్చేత్కృచ్ఛ్రప్రతికృతిభూతప్రాజాపత్యోక్తరీత్యాసాయంతు ద్వాదశగ్రాసాః - సంఖ్యయా తావద్దుగ్ధం శ్వేయం - భోజనదినేషుగౌతమోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపక్షేషుశక్త్యాద్యపేక్షయావికల్పః॥

ఇతి కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

—⁜ అథతప్తకృచ్ఛ్రం. ⁜—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబూనామేకైకంప్రత్యహంపిబేత్ । ఏకరాత్రోపవాసశ్చతప్తకృచ్ఛ్ర ఉదాహృతః ॥ అథపంచదినచతుష్టయసాధ్యకృచ్ఛ్రః - మితాహారోయంత్వయమేవ మహాతప్తకృచ్ఛ్రఇత్యుక్తేంసంప్తకృచ్ఛ్రస్తావద్విరాత్రసాధ్యఇత్యుదీరితమ్ ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబుభిస్సహస్త్రైరేకం దినంవర్తేత, ఏకాహముపవాసఇతి - దివసద్వయసాధ్యత్వంతప్తకృచ్ఛ్రస్యేతి ॥ మనుః ॥ తప్తకృచ్ఛ్రంభవెద్విప్రో జలక్షీరఘృతానిలాన్ । ప్రతిత్ర్యహంపిబేదుష్ణాన్సకృత్స్నాయీసమాహితః ॥ ప్రతిత్ర్యహంపిబేదితి ॥ జలాదీన్ ప్రత్యేకంత్ర్యహంపిబేదిత్యర్థః ॥ అయంచద్వాదశరాత్రసాధ్యః కృచ్ఛ్రః - జలాదిపరిమాణమాహ పరాశరః ॥ అపాంపిబేత్తుత్రిపలంద్విపలంతుపయఃపిబేత్ । పలమేకంపిబేత్సర్పిః త్రిరాత్రంచోష్ణమారుతమితి ॥ త్రిరాత్రముష్ణోదకస్య బాష్పంపిబేదిత్యర్థః ॥ త్రిరాత్రమితిపూర్వత్రాన్వేతి - అతఅపాంత్రిపలం త్రిరాత్రంపిబేదిత్యేవంయోజ్యం ॥ ప్రకారాంతరేణాహతప్తకృచ్ఛ్రంపరాశరః॥షట్పలంతుపిబేదంభస్త్రిపలంతుపయఃపిబేత్॥ పలమేకంపిబేత్సర్పిస్తప్తకృచ్ఛ్రంవిధీయతే- అత్రజలాదికముష్ణమేవగ్రాహ్యం॥ *

ఇతితప్తకృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

—* అథ సాంతపనం. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుశోదకం తు త్రిపలం దధి మూత్రం శకృద్ఘృతమ్ ॥ ప్రాశ్యాపరేఽహ్న్యుపవసేత్కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరన్నిత్యపరార్ధపాఠః ॥ మితాక్షరాకారస్తు - గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకమితి ॥ గోమూత్రాదీన్యేకీకృత్య పీత్వాఽహోరాత్రరహితస్సంతిష్ఠేత్। పరేద్యురుపవసేదితి దినద్వయసాధ్యః కృచ్ఛ్రః- యాజ్ఞవల్క్యేనోత్తరశ్లోకే గోమయాదీనాం పృథక్పృథక్షట్సు దినేషు ప్రాశనవిధానాదత్రా మిళితానామేకదిన ఏవ ప్రాశనం గమ్యతే ॥ పరాశరః ॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకమ్ । నిర్దిష్టం పంచగవ్యం తు పవిత్రం కాయశోధనమితి ॥ గోమూత్రం తామ్రవర్ణాయాః శ్వేతాయాశ్చైవ గోమయమ్। పయః కాంచనవర్ణాయాః నీలాయాశ్చ తథా దధి ॥ ఘృతం చ కృష్ణవర్ణాయాస్సర్వం కాపిలమేవ చ। అలాభే సర్వవర్ణానాం పంచగవ్యేష్వయం విధిః ॥ గోమూత్రే మాషకానష్టౌ గోమయస్య తు షోడశ । క్షీరస్య ద్వాదశ ప్రోక్తా దధ్నస్తు దశ కీర్తితాః ॥ గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్ధం తు కుశోదకే ॥ గాయత్ర్యాదాయ గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్ ॥ ఆపోహిష్ఠేతి చ క్షీరం దధిక్రావ్ణేతి వై దధి । శుక్రమసీతి దత్వాజ్యం దేవస్యత్వా కుశోదకం ॥ పంచగవ్యమృచా పూతం హోమయేదగ్నిసన్నిధౌ । సప్తపత్రాస్తు యే దర్భా ఛిన్నాగ్రాస్తు శుకత్విషః ॥ ఏతైరుద్ధృత్య హోతవ్యం పంచగవ్యం యథావిధి । ఇరావతీ ఇదం విష్ణుర్మానస్తోకేన సంసది ॥ ఏతాభిశ్చైవ హోతవ్యం హుతశేషం పిబేద్ద్విజః ॥ ప్రణవేన సమాలోడ్య ప్రణవేనాభిమంత్ర్య చ । ప్రణవేన సముద్ధృత్య పిబేత్తు ప్రణవేన తు ॥ మధ్యమేన పలాశేన పద్మపత్రేణ వా పిబేత్ । తృతీయం తామ్రపాత్రేణ వా బ్రహ్మపాత్రాణి తాని వై ॥ ప్రతిమాసం పౌర్ణమాస్యామమావాస్యాం తథా పిబేత్ । బ్రహ్మహా పరదారీ చ యే చాన్యే స్థిమలాగతాః । బ్రహ్మకూర్చో దహేత్సర్వం యథాగ్నిస్తృణమేవ తు ॥ జాబాలిః॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకమ్ । ఏకైకం ప్రత్యహం పీత్వా త్వహోరాత్రమభోజనమ్ ॥ కృచ్ఛ్రస్సాంతపనో నామ సర్వపాపప్రణాశనమితి ॥ ఏతజ్జాబాలినోక్తం సప్తాహస్సాధ్యసాంతపనమ్.

ఇతి సాంతపనలక్షణమ్.

—* అథ యతిసాంతపనమ్. *—

శంఖః ॥ ఏతదేవ త్ర్యహాభ్యస్తం యతిసాంతపనం స్మృతమ్ ॥ ఏతదేవేత్యనేన మిశ్రితం పంచగవ్యం పరామృశ్యతే - తత్పంచగవ్యం దినత్రయమాహారాంతరమసేవిత్వా పిబేదిత్యర్థః ॥ *

ఇతి యతిసాంతపనలక్షణమ్.

—* అథ మహాసాంతపనమ్. *—

పృథక్సాంతపనం హ్యేతత్షడహశ్చోపవాసకః । సప్తాహేన తు కృచ్ఛ్రోఽయం మహాసాంతపనస్స్మృతః ॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకాని సాంతపనద్రవ్యాణ్యేకైకస్మిన్ దిన ఏకైకం పిబేత్ ॥ సప్తమదినముప

వాసః. ఏతానికుశోదకాదిప్రాశనాదీన్యాహారాంతరనివర్తకాని - ఏవమన్యత్రాపి ॥ యమః ॥ త్ర్యహంపిబేత్తుగోమూత్రంత్ర్యహంవైగోమయంపిబేత్।త్ర్యహందధిత్ర్యహంసర్పిస్త్ర్యహంక్షీరంతతఃపిబేత్॥ మహాసాంతపనంహ్యేతత్సర్వపాపప్రణాశనమ్॥ఏతత్పంచదశాహసాధ్యం - జాబాలిః ॥ షణ్ణామేకైకమేతేషాంత్రిరాత్రముపయోజయేత్ । త్ర్యహంచోపవసేదంత్యంమహాసాంతపనంవిదురితి ॥ షణ్ణాంపూర్వోక్తగోమూత్రాదీనామయమేకవింశతిరాత్రిసాధ్యోమహాసాంతపనకృచ్ఛ్రః॥

ఇతిమహాసాంతపనలక్షణమ్.

—* అథపరాకలక్షణమ్. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వాదశాహోపవాసేనపరాకఃపరికీర్తితః ॥ ఇతిపరాకలక్షణమ్.

—* అథయావకవ్రతమ్. *—

శంఖః॥ గోపురీషాద్యవాన్నంచమాసంనిత్యంసమాహితః। వ్రతంతుయావకంకుర్యాత్సర్వపాపాపనుత్తయే॥ గోభక్షణార్థంయవాన్దత్వాతదనంతరం గోమయమిశ్రితాన్ యవాన్ గృహీత్వాతైర్యవైశ్చరువత్పక్వైస్తైస్సాన్నైనైకభక్తంనక్తాని కుర్వన్మాసంనయేత్ ॥ ఏతద్యావకవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ పూర్వవదేవయవానాదాయగోమూత్రపక్వంవిధాయపూర్వవదేవమాసవర్తనేన గోమూత్రయావకవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ అతఏవాహ యోగయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆతృప్తేశ్చారయిత్వాగాం గోధూమాన్యవమిశ్రితాన్ । గోమయోత్థాంశ్చ సంగృహ్యపిబేద్గోమూత్రయావకమితి ॥ ఇతియావకవ్రతమ్ ॥ తత్రకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ పయసాదివసానేకవింశతిమితియాజ్ఞవల్క్యోక్తప్రకారేణ మాసమేకంగ్రాసమాత్రపయసావర్తనంపయోవ్రతమిత్యుచ్యతే॥ యస్మిన్వ్రతేయేనద్రవ్యేణశరీరవర్తనంక్రియతే- తద్వ్రతంతేనోపదిశ్యతే ॥ అతఏవమార్కండేయః ॥ పత్రైర్మతఃపత్రకృచ్ఛ్రఃపుష్పైస్తత్కృచ్ఛ్రఉచ్యతే । మూలకృచ్ఛ్రస్స్మృతోమూలైస్తోయకృచ్ఛ్రోజలేనత్వితి॥

ఇతి పయోవ్రతమ్.

—* అథచాంద్రాయణమ్. *—

గౌతమః॥ అథాతశ్చాంద్రాయణంతస్యోక్తోవిధిః ॥ కృచ్ఛ్రఇతి ॥ కృచ్ఛ్రేప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రేవిధిరుక్తఇత్యర్థః ॥ తద్యథా ॥ తిష్ఠేదహోరాత్రావాసీతాచ్ఛిద్రశ్మామస్యత్యంవదేదనార్యైస్సహ న భాషేత - రౌరవగోధాజనేన్యంప్రయుంజీత।అనుసవనముదకోపస్పర్శనమాపోహిష్ఠేతిత్రిసృభిఃపవిత్రవతీభిర్మార్జయేత్।హిరణ్యవర్ణాఇత్యష్టాభిరుదకతర్పణం॥నమోమహామాయాయధూన్యతే తాపసాయపునర్వసవేనమోమౌంజ్యాయోర్మ్యాయవసువిదాయ సర్వవిదాయనమః ॥ పారాయసుపారాయ మహాపారాయ పారగయిష్ణవేనమోరుద్రాయపశుపతయేమహతేదేవాయత్ర్యంబకాయైక చరాయాధిపతయే హరాయ శర్వాయేశానా

గ్రాయ వజ్రిణే నైకభృణికర్ణినే నమః స్త్ర్యాయాదత్యాయ నమో నీలగ్రీవాయ శితికంఠాయ నమః నమః - కృష్ణాయ పిం
గళాయ నమో జ్యేష్ఠాయ రుద్రాయేంద్రాయ హరికేశాయోగ్రరేతసే నమస్స్యాపశ్యాయ పాకవర్ణాయ కామా
య కామరూపిణే నమో దీప్తాయ దీప్తరూపిణే నమస్తీర్ణాయ తీర్ణరూపిణే నమః సౌమ్యాయ పురుషాయ మహాపురుషా
య మధ్యమపురుషాయోత్తమపురుషాయ బ్రహ్మచారిణే నమశ్చంద్రలలాటాయ కృత్తివాససే నమ ఇత్యేత దేవాది
త్యోపస్థానమేతా ఏవాజ్యాహుతయ ఇతి. అస్యార్థః॥ తిష్ఠేదహాని రాత్రౌ వాసీత క్షిప్రకామ ఇతి- యస్తు ప్రాజాపత్యాది
కృచ్ఛ్రద్వయాపనోద్యాత్ క్షిప్రమేకేనైవ కృచ్ఛ్రేణ ముక్తో భవిష్యామీత్యేవం కామయతే, అయమహన్యహన్యేకస్మిన్ కర్మా
విరుద్ధేషు కాలేషు తిష్ఠన్ రాత్రౌ వాసీత- తథా రౌరవగౌధాజనే సామనీ నిత్యం కర్మావిరోధికాలేషు ప్రయుంజీ
త పఠేత్ - పునానస్సోమధారామిత్యస్యామృచి గీయమాన సామనీ రౌరవ గౌధాజనే ఇత్యభిధీ
యేతే ॥ అనుసవనముదకోపస్పర్శనం- సంధ్యాత్రయే స్నానం త్రిషవణస్నానమిత్యర్థః ॥ హిరణ్యవ
ర్ణా ఇతి ఋగ్భిః పవమానమార్జనమేవైతచ్చ మార్జనం స్నానానంతరం - అథోదకతర్పణమ్॥ ఉదకతర్పణే నాత్ర
జలమేవ తర్పణం న స్థల ఇతి గమ్యతే- తత్ర మంత్రాస్తు॥ నమో మహామాయాయేత్యేవమాదయః కృత్తివాససే నమ ఇత్యే
తదంతాః అత్ర సందర్భస్యావసానంతే నమశ్శ్రవణాన్మంత్రాదౌ మంత్రాంతే చ నమశ్శబ్దో భవతి॥ తథా చైవ మంత్రప్ర
యోగః- నమో మహామాయాయ ధూమ్వతే తాపసాయ పునర్వసవే నమ ఇతి చ ఏవం నమో మౌంజ్యాయోత్యాయోభ్యాస
ర్వవిదాయ నమ ఇత్యేకో మంత్రః - ఏవముత్తరత్రాపి ద్రష్టవ్యం ॥ ఏతైస్త్రయోదశమంత్రైస్తర్పణం కుర్యాత్
తత ఏతైరేవ దేవాదిత్యోపస్థానమితి ॥ ఏత దేవ మంత్ర జాతమాదిత్యోపస్థానసాధనం ॥ కార్యకారణయోరభేదో
పచారః - తర్పణానంతరమేతైరేవ మంత్రైరాదిత్యోపస్థానం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ఏతా ఏవాజ్యాహుతయ ఇతి॥
ఏతైరేవ మంత్రైరాజ్యహోమః- కర్తవ్య ఇత్యర్థః ॥ అయంచ హోమో లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య కార్యః-
ఏవం మాంధాతశ్చాంద్రాయణమిత్యస్యోక్తోవిధిః - కృచ్ఛ్ర ఇత్యనేన సాధారణధర్మా ఇతి దిశ్చ చాంద్రాయణేపి
శేషధర్మానాహ॥ సాంతపనం చరేత్ శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేదాప్యాయస్వ సంతే పయాంసి నవో
నవ ఇత్యేతాభిస్తర్పణమాజ్యహోమో మో వివశ్చానుమంత్రణముపస్థానం చంద్రమసో యద్దేవా దేవహేళనమి
తి చతసృభిరాజ్యం జుహుయాద్దేవకృతస్యేతి చాంతే సమిద్భిరోం భూర్భువస్స్వస్తపస్సత్యం యశశ్శ్రీరూర్గిడోజః
పురుషో ధర్మశ్శివ ఇత్యేతైర్గ్రాసానుమంత్రణం ॥ ప్రతిమంత్రం నమస్స్వాహేతి వా సర్వాన్గ్రాసప్రమాణ మ
స్యాభికారేణ భైక్షసక్తుయావకశాకపయోదధిఘృతమూలోదకాని హవీంష్యుత్తరోత్తర ప్రశస్తాని ॥ పౌ
ర్ణమాస్యాం పంచదశ గ్రాసాన్ భుక్త్వైకాపచయేనాపరం పక్షమశ్నీయాదమావాస్యాముపోష్యైకోపచ
యేన పూర్వపక్షం విపరీతమేకేషామేక చాంద్రాయణో మాస ఏతదాప్త్వా విపాపో విపాప్మా సర్వైనో హంతి.
ద్వితీయమాప్త్వా దశపూర్వాన్దశపరానాత్మానం చ సంవత్సరం పంక్తిం చ పునాతి - సంవత్సరం చాప్త్వా చంద్రమసస్సలో
కతామాప్నోతీత్యర్థః ॥ తదనంతపనం చరేత్ - తపయతి పాపమితి తపనం తపనవ్రతం చరేదితి [illegible]ర్త్ర
తం చాంద్రాయణం తపనం తపనపూర్వకం చ చరేత్- అయమర్థః ॥ యదా ప్రాయశ్చిత్తత్వేన చాంద్రాయ
ణం చరితం తదా తపనపూర్వకం చరేదితి ॥ తేన నిమిత్తమంతరేణ సుకృతార్థం చాంద్రాయణాచరణే [illegible]స
నం నాస్తీత్యుక్తం భవతి ॥ శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేత్ - పౌర్ణమాసీం గాస్నే [illegible] శ్వో
భూతాం రీత్యపూర్వతిథౌ చతుర్దశ్యాముపవసేదిత్యర్థః - ఆప్యాయస్వేత్యాదిభిస్సహోనవ ఇత్యే [illegible]
తైస్తర్పణం కృత్వా తైరేవ త్రిభిర్మంత్రైరాజ్యహోమం విధాయ తతో వివిధానుమంత్రైస్తైరేవ [illegible]త్రైః [illegible]

ఏత్రైరేవమంత్రైశ్చంద్రమసముపస్థానంకుర్వీత- తతోయాజ్ఞవాదేవహేళనమితిచతసృభిర్దేవకృతస్యేత్యేనయా సమిద్భిరగ్నౌకాష్ఠోద్భవాభిర్జుహుయాత్ - కదాంతేపూర్వోక్తస్థానే ॥ అథతత్తిథిసంఖ్యాకగ్రాసాన్ కృత్వాతానోంభూర్భువస్సువరిత్యాదిభిర్మంత్రైరభిమంత్రయీత ॥ ఓంభూర్భువస్సువః మహః జనః తపః సత్యం యశః శ్రీః - ఊర్క్ ఇట్ ఓజః పురుషః ధర్మశ్శివః- ఇతిమంత్రవిభాగః ॥ తత్రప్రతిమంత్రమంత్రాంతే నమస్స్వాహేతివాప్రయుంజీత - ప్రణవాదిస్స్వవర్గ్యంతానామవ్యయంతేనమస్స్వాహాయోగేపిన చతుర్థీవిభక్తిశ్రవణం ॥ మహరాదిషుచతుర్థీశ్రవణం భవత్యేవ- మహసేనమః- మహసేస్వాహా - ఇతివా ॥ ఏవమన్యత్రాపి జనాయ - తపసే- సత్యాయ- యశసే- శ్రియై- ఊర్జే- ఓజసే- పురుషాయ- ధర్మాయ- శివాయేతి ॥ గ్రాసప్రమాణం ॥ అస్యావికారేణాస్యస్యముఖవ్యాదానే - యావదన్నంముఖంప్రవిశతి తావదన్నంగ్రాసప్రమాణంభవతీత్యర్థః -చతుర్దశ్యాముపోషితస్యపౌర్ణమాస్యాదిషు తిథిషు - గ్రాససంఖ్యానియమమాహ - పౌర్ణమాస్యాంపంచదశగ్రాసానిత్యాదినా ॥ పూర్వమిత్యంతేన ॥ ఏతత్పిపీలికామధ్యం చాంద్రాయణమ్. ❊

—❊ అథయవమధ్యం ❊—

విపరీతమేకేషామితి ॥ అస్మిన్నేవమధ్యచాంద్రాయణే అమావాస్యాయాముపవాసః - ప్రతిపదాదితిథిషునేకైకగ్రాసోపచయః- పౌర్ణమాసీమభివ్యాప్యపునః కృష్ణపక్షాదితిథిష్వమావాస్యావధికాస్వేకైకగ్రాసాపచయః ॥ అమావాస్యాయాముపవాసాదిక్రమః - అత్రగ్రాసగ్రహణకాలేచంద్రోదయః - అభిమంత్రణంమంత్రవికల్పాదయశ్చాగ్రేకృచ్ఛ్రసాధారణేతికర్తవ్యతాకథనసమయేనిరూపయిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ తిథివృద్ధ్యాచరేత్పిండాంఛుక్లేశిఖ్యండసమ్మితాన్ । ఏకైకంహ్రాసయేత్కృష్ణే పిండం చాంద్రాయణే చరేత్ ॥ ఇందుక్షయేనభుంజీత ఏషచాంద్రాయణోవిధిః ॥ తిథివృద్ధ్యాప్రథమద్వితీయాది చంద్రకలాయుక్త ప్రతిపద్ద్వితీయాదితిథివృద్ధ్యాచరేద్భక్షయేత్ -శుక్లే- శుక్లపక్షే ॥ శిఖ్యండసమ్మితాన్మయూరాండప్రమాణాన్ ।చాంద్రాయణం - హ్రాసవృద్ధిభ్యాంచంద్రస్యాయనంచరణమివచరణంయస్మిన్కర్మణితచ్చాంద్రాయణం॥ ❊

ఇతిపిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణమ్.

—❊ అథయతిచాంద్రాయణమ్. ❊—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ యథాకథంచిత్పిండానాంచత్వారింశచ్ఛతద్వయమ్ । మాసేనైవోపభుంజీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ పిండానాంచత్వారింశదధికంశతద్వయంమాసేనోపభుంజీత యథాకథంచిత్ ॥ అత్రాయంక్రమః- దినేదినేష్టౌగ్రాసాన్భుంజీతనక్తంచతురోదివాచ - చతురఇతి ॥ అథైకస్మిన్దినే చతురోపరస్మిన్ద్వాదశఏకైకతరాన్ - ఉపోష్యాపరస్మిన్షోడశ - యద్వాదినద్వయముపోష్య తృతీయదినే ద్వాత్రింశదిత్యాదిప్రకారాణాంమధ్యేశక్త్యపేక్షయాభుంజీతేతి ॥ అథతిథ్యపేక్షయాగ్రాసనియమోనాస్తి ॥ ఉపక్రమస్తుశుక్లకృష్ణప్రతిపదోరన్యత్రయస్మిన్నైరంతర్యేణైవంవిధచాంద్రాయణానుష్ఠానంకరోతి॥ తస్యతిథివృద్ధిహ్రాసవశేనకదాచిద్ద్వితీయాద్యాదిష్వారంభోభవతి- తత్రనదోషః - చంద్రమత్యనుసరణమంతరేణత్రింశద్దినాత్మకసావనమాసానుష్ఠేయత్వాత్ అత్రచాంద్రాయణోశబ్దోగౌణస్తద్ధర్మప్రాప్త్యర్థః. కుండపాయినామయనే

మాసమశ్నీయాత్తంజుహూతీతివత్ - అస్మింశ్చాంద్రాయణేపూర్వప్రకాంతమేకాదశ్యుపవాసాదినము చ్యేత- తిథినియమేనగ్రాసనియమాత్- యత్రతుతిథినియమేన గ్రాసనియమస్తత్రతుపూర్వప్రక్రాంతముపవాసాదికమన్యేనకారయేత్- ఏవమపిప్రకారేషు క్వచనమనునావిశేషసంజ్ఞాదర్శితా ॥ అష్టావష్టౌసమశ్నీయాత్పిండాన్మధ్యందినేస్థితే । నియతాత్మాహవిష్యస్య ప్రతిచాంద్రాయణంచరన్ ॥ చతురః ప్రాతరశ్నీయాత్పిండాన్విప్రస్సమాహితః । చతురోస్తమితేసూర్యేశిశు చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ యథాకథంచిత్పిండానాం తిస్రోశీతీస్సమాహితః । మాసేనాశ్నన్హవిష్యస్య చంద్రస్యైతిసలోకతామ్ । ఇతి - త్రీన్త్రీన్పిండాంస్సమశ్నీయాన్నియతాత్మాసమాహితః । హవిష్యాన్నస్యవైమాసమృషిచాంద్రాయణంస్మృతమితి॥

ఇతి యతిచాంద్రాయణమ్.

—* అథ గోవధవ్రతమ్. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ పంచగవ్యంపిబేద్గోఘ్నోమాసమాసీతసంయతః । గోష్ఠేశయోగోనుగామీగోప్రదానేనశుద్ధ్యతి॥ కృచ్ఛ్రంచైవాతికృచ్ఛ్రంచచరేద్వాపిసమాహితః।దద్యాత్త్రిరాత్రంవోపోష్యవృషభైకాదశాస్తుగాః॥ అత్రవ్రతచతుష్టయంవిహితం - ఆహారాంతరనిరపేక్షేణపంచగవ్యంపిబన్రాత్రౌ గోష్ఠేశయానః ప్రాతస్తాః పునర్గచ్ఛంతీరనుగచ్ఛేత్తిష్ఠంతీరనుతిష్ఠన్ ॥ అన్యైరపి నియమైర్యుక్తోమాసమాసీత - తతోమాసాంతే గాంబ్రాహ్మణాయదత్వాశుధ్యతీత్యేకంవ్రతం ॥ పంచగవ్యాహార వ్యతిరేకేణ పూర్వోక్తధర్మయుతోమాసంప్రాజాపత్యంచరేదితిద్వితీయం ॥ తత్రైవప్రాజాపత్యస్థానే అతికృచ్ఛ్రంమాసంచరేదితితృతీయం ॥ త్రిరాత్రోపవాసంకృత్వాఏకంవృషభందశగాశ్చదద్యాదితిచతుర్థం ॥ అత్రేయంవ్యవస్థా ॥ అజ్ఞానతోజ్ఞాతిమాత్రబ్రాహ్మసంబంధిగోమాత్రవధేత్రిరాత్రంవోపోష్యవృషభమేకందశగాశ్చేత్యేతత్ ॥ అజ్ఞానతఃక్షత్రియగోమాత్రవ్యాపాదనే- పంచగవ్యంపిబేద్గోఘ్నోమాసమాసీతసంయతః । గోష్ఠేశయోగోనుగామీ గోప్రదానేనశుధ్యతీత్యేతత్ - అమత్యావైశ్యసంబంధిగోమాత్ర వ్యాపాదనేమాసమతికృచ్ఛ్రంకుర్యాత్ - అజ్ఞానతశ్శూద్రస్వామికగోమాత్రవ్యాపాదనేమాసం ప్రాజాపత్యంకుర్యాత్ - కామతస్తుతద్ద్విగుణ్యంకల్ప్యం ॥ అథచాన్యాన్యుక్తానివ్రతానిపూర్వోక్తేషువిషయేషువిషయాంతరేవా దేశకాలశక్త్యాద్యపేక్షయావాయోజ్యాని- తానివ్రతాని మదనపారిజాతేస్మాభిస్సమ్యక్ప్రదర్శితాని॥ కర్మవిపాకపరిచ్ఛేదేస్మిన్నేషామత్యంతోపయోగాభావాన్నాత్రప్రదర్శితాని ॥ ※

ఇతి గోవధవ్రతమ్.

—* అథ మాసోపవాసవ్రతమ్. *—

చింతామణౌ నారదః ॥ భగవంఛ్రోతుమిచ్ఛామి వ్రతానాముత్తమస్యచ । విధింమాసోపవాసస్యఫలంచాస్యయథోదితమ్ । యథావిధనరైఃకార్యావ్రతచర్యాయథాభవేత్ ॥ ఆరభ్యతేయథాపూర్వం సమాప్యంహియథావిధి । యదావ్రతస్తుకర్తవ్యఃతావద్బ్రూహిపితామహ ॥ వ్రతమేతత్సురశ్రేష్ఠవిస్తరేణనుమాన

షు॥ బ్రహ్మా॥ సాధు నారద తచ్చైతత్పృష్టం వర తపోధన। యాదృశ్యం మతాం శ్రేష్ఠం తచ్ఛృణుష్వ బ్రవీమి తే॥ సురాణాం చ యథా విష్ణుస్తపతాం చ యథా రవిః। మేరుశ్శిఖరిణాం యద్వద్వైనతేయశ్చ పక్షిణామ్॥ తీర్థానాం చ యథా గంగా ప్రజానాం చ యథా వణిక్। శ్రేష్ఠం సర్వవ్రతానాం తు తద్వన్మాసోపవాసకం॥ సర్వవ్రతేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థావగాహనే। సర్వదానోద్భవం చాపి లభేన్మాసోపవాసకృత్॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైర్వివిధైర్భూరిదక్షిణైః। న తత్పుణ్యమవాప్నోతి యన్మాసపరిలంఘనాత్॥ తేన తప్తం తపస్సర్వం కృతాస్సర్వాః క్రియాస్తథా। యః కరోతి విధానేన నరో మాసముపోషణమ్॥ ప్రవిశ్య వైష్ణవం యజ్ఞం తేనాభ్యర్చ్య జనార్దనం। గురోరాజ్ఞాం తతో లబ్ధ్వా కుర్యాన్మాసోపవాసనమ్॥ వైష్ణవాని యథోక్తాని కృత్వా సర్వవ్రతాని తు॥ ద్వాదశ్యాదీని పుణ్యాని తతో మాసముపావసేత్॥ అతికృచ్ఛ్రం పరాకం చ కృత్వా చాంద్రాయణం తతః। మాసోపవాసం కుర్వీత జ్ఞాత్వా దేహబలాబలమ్॥ వానప్రస్థో యతిర్వాపి నారీ వా విధవా మునే। మాసోపవాసం కుర్వీత గురువిప్రాజ్ఞయా తతః॥ ఆశ్వినస్యామలే పక్షే ఏకాదశ్యాముపోషితః। వ్రతమేతత్తు గృహ్ణీయాద్యావత్త్రింశద్దినాని తు॥ వాసుదేవం సమభ్యర్చ్య కార్తికే సకలే నరః। మాసం చోపవసేద్యస్తు స ముక్తిఫలభాగ్భవేత్॥ అచ్యుతస్యాలయే భక్త్యా త్రికాలం కుసుమైశ్శుభైః। మాలతీందీవరైః పద్మైః కమలైస్తు సుగంధిభిః॥ కుంకుమోశీరకర్పూరైర్విలిప్యార్థసచందనైః। నైవేద్యధూపదీపాద్యైరర్చయేచ్చ జనార్దనమ్॥ కర్మణా మనసా వాచా పూజయేద్గరుడధ్వజమ్। కుర్యాత్త్రిషవణం దృఢభక్తిర్జితేంద్రియః॥ నామ్నామేవ తథాలాపం విష్ణోః కుర్యాదహర్నిశమ్। భక్త్యా విష్ణోస్తతో వాపి మృషావాదం వివర్జయేత్॥ సర్వసత్త్వదయాయుక్తశ్శాంతవృత్తిరహింసకః। సుప్తో వాసనసంస్థో వా వాసుదేవం ప్రకీర్తయేత్॥ స్మృత్యాలోకనగంధాదిస్వాదనం పరికీర్తనమ్। అన్నస్య వర్జయేత్సర్వం గ్రాసానాం వాభికాంక్షణమ్॥ గాత్రాభ్యంగం శిరోభ్యంగం తాంబూలం చ విలేపనమ్। వ్రతస్థో వర్జయేత్సర్వం యచ్చాన్యత్ర నిరాకృతమ్॥ నవ్రతస్థస్స్పృహేత్కించిద్వికర్మస్థాన్న చాలపేత్। దేవతాయతనే తిష్ఠన్న గృహస్థశ్చరేద్వ్రతమ్॥ కృత్వా మాసోపవాసం తు వ్రతం త్రింశద్దినేరితమ్। కృత్వా మాసోపవాసం తు సంయతాత్మా జితేంద్రియః॥ తతోర్చయేత వై పుణ్యాం ద్వాదశ్యాం గరుడధ్వజమ్। పూజయేత్పుష్పమాల్యాదిగంధధూపవిలేపనైః॥ వస్త్రాలంకరణాద్యైశ్చ తోషయేదచ్యుతం నరః। స్నాపయేచ్చ హరిం దేవం తీర్థచందనవారిణా॥ వస్త్రదానాదిభిశ్చైవ భోజయేత్తు ద్విజోత్తమాన్। దద్యాచ్చ దక్షిణాం తేభ్యః ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్॥ విప్రాన్సమాపయిత్వా తు విసృజ్యాభ్యర్చ్య పూజ్య చ। ఏవం పిత్రానుసారేణ భక్త్యా యుక్తేన శక్తితః॥ ఏవం మాసోపవాసం తు కృత్వాభ్యర్చ్య జనార్దనమ్। భోజయిత్వా ద్విజాంశ్చైవ విష్ణులోకే మహీయతే॥ ఏవం మాసోపవాసాని సమ్యక్కృత్వా త్రయోదశ। నిర్వాపయేత్తతస్స్నాత్వా విధినా యేన తచ్ఛృణు। కారయేద్వైష్ణవం యజ్ఞమేకాదశ్యాముపోషితః। పూజయిత్వా తు దేవేశమాచార్యానుజ్ఞయా హరిమ్॥ విశుద్ధమలచారిత్రాన్ విష్ణుపూజనతత్పరాన్। పూజయిత్వా ద్విజాంస్తత్ర గోభుజయిత్వా త్రయోదశ। తావంతి వస్త్రయుగ్మాని భోజనాచ్ఛాదనాని చ॥ యోగపట్టాని శుభ్రాణి బ్రహ్మసూత్రాణి చైవ హి॥ దద్యాద్దేవం ద్విజేభ్యః పూజయిత్వా ప్రణమ్య చ। తతో నుకల్పయేచ్ఛయ్యాం శ్లక్ష్ణాస్తరణసంస్కృతామ్॥ స్వాచ్ఛాదనాం శుభాం శ్రేష్ఠాం సోపధానామలంకృతామ్। కారయిత్వాత్మనో మూర్తిం కాంచనీం తు స్వశక్తితః॥ న్యసేత్తస్యాం తు శయ్యాయాం పూజయిత్వా స్రగాదిభిః। ఆసనం పాదుకే ఛత్రం వస్త్రయుగ్మముపానహౌ॥ పవిత్రాణి చ పుష్పాణి శయ్యాయాముపకల్పయేత్। ఏవం శయ్యాం తు సంకల్ప్య ప్రణిపత్య చ తాన్ ద్విజాన్॥ ప్రార్థయేచ్చానుమోదార్థం తుష్టులోకం ప్రజావ్యహమ్। ఏష

మభ్యర్చితాః ప్రాపదేయు(వ్రతి)శంతదా ॥ ప్రజప్రజనరశ్రేష్ఠవిష్ణోస్స్థానమనామయమ్ । విమానంవైష్ణవం దివ్యం సర్వస్యం పరికల్పితం ॥ తేనవిష్ణుపదంయాతిసదానందమనామయమ్ । తతో విసర్జయేద్విప్రాన్ ప్రణిపత్యానగచ్ఛచ ॥ తతస్తుపూజయేద్భక్త్యా గురుంజ్ఞానప్రదాయకం । ప్రణమ్యశిరసాశాంతో గురవేప్రతిపాదయేత్ ॥ కృత్వైవంమాసోపవాసాంశ్చనిర్వాప్యవిధివన్మనే । కులానాంశతముద్ధృత్య విష్ణులోకంవ్రజేన్నరః ॥ యస్మిన్ జాతోమహాపుణ్యేకులేమాసోపవాసకృత్ । సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకే మహీయతే ॥ నరోమాసోపవాసానాంకర్తా పుణ్యవతాంవరః । పితృమాతృకులాభ్యాంచసమం విష్ణుపదం వ్రజేత్ ॥ నారదః ॥ సుదుష్కరమిదం దేవ మాసోపవాసం గ్లానికరంవరమ్ । వ్రతంమాసోపవాసస్య భక్తిం జనయతేచ్యుతే ॥ పీడితస్య భృశం దేవ మమాపి ఆగ్నిపీడిత స్తథా । త్యాగో వానుగ్రహో వాథ కిన్ను కార్యం పితామహ ॥ బ్రహ్మా ॥ వ్రతస్థం కర్శితం దృష్ట్వా మమా షులం నాశబోధనమ్ । దృష్ట్వాతుబ్రాహ్మణస్తస్య కుర్యాత్స్వయ్యనుగ్రహమ్ ॥ అప్యుతం పాయయేన్మిశ్రం క్షీరం మూర్ఛాసంసక్తం ఇతి । యథాహవినియుజ్యేత పాలయేన్నిహితవ్రతమ్ ॥ అతిమూర్ఛాన్వితం క్షిప్రం మూర్ఛాంతం తృట్పీడితం । పాయయిత్వాఘృతంక్షీరంరక్షేద్దత్వాఫలానిచ ॥ అహోరాత్రంవ్రతస్థంచ యోనిత్యం పరిపాలయేత్ । పయోమూలంఫలందత్వా విష్ణులోకంవ్రజేత్తతః ॥ ఏవంమాసోపవాసస్థమూర్ఛంప్రాణసంశయే । అవ్రతఘ్నా గురోర్వా వైద్యైః పరీక్ష్య ద్విజైర్బ్రాహ్మణాజ్ఞయా ॥ నైతేవ్రతం వినిఘ్నంతి హవిర్విప్రానుమోదితమ్ । క్షీరౌషధే సర్పి రాజ్ఞా ఆపో మూలఫలాదికమ్ ॥ ఏవంకృత్వాభిరక్షేత సగుడంపాయసంతథా । పాయయేద్రక్షితో యస్మాత్ప్రాప్నోతి పునర్వ్రతమ్ ॥ అథవిష్ణుర్వ్రతంవిష్ణుర్దాతా విష్ణుర్వ్రతీతథా । సర్వంవిష్ణుమయంజ్ఞాత్వా వ్రతస్థంక్షీణముద్ధరేత్ ॥ యదాము మూర్ఛాం ప్రాప్నోతి పతత్యేవ చ మూర్ఛితః । తదా సముద్ధరేత్క్షీణమిచ్ఛంతంప్రముఖే స్థితమ్ ॥ పరిపాల్యవ్రతీ దేహం వ్రతశేషం సమాపయేత్ । యథోక్తద్విగుణం తస్య ఫలం విప్రముఖోదితమ్ ॥ ఇంద్రియార్థాంశ్చ సంత్యజ్య సదైవ విమలామతిః । పరితోషయతే విష్ణుం సోపవాసో జితాత్మవాన్ ॥ కింతస్య బహుభిస్తీర్థైః స్నానహోమపయోవ్రతైః । యేనేంద్రియగణో ఘోరో నిర్జితో ధృష్టచేతసా ॥ జితేంద్రియస్సదా శాంతస్సర్వభూతహితేరతః । వాసుదేవపరో నిత్యం స క్లేశం కర్తుమర్హతి ॥ కృత్వా మాసం యథోక్తంతు వైష్ణవం పురుషోత్తమః । విష్ణులోకమవాప్నోతి పునరావర్తిదుర్లభమ్ ॥ యే స్మరంతి సదా విష్ణుం విశుద్ధేనాంతరాత్మనా । తే ప్రయాంతి భయం త్యక్త్వా విష్ణులోకమనామయమ్ ॥ ప్రభాతే వాథ రాత్రే వా మధ్యాహ్నే దివసక్షయే । అచ్యుతం యే తు కీర్తయంతే తే తరంతి భవార్ణవమ్ ॥ ఆనందితో థ దుఃఖార్తః క్రుద్ధశ్శాంతో థవా హరిమ్ । యో నుకీర్తయతే భక్త్యా స గచ్ఛేద్వైష్ణవం పురమ్ ॥ గర్భజన్మజరారోగ దుఃఖసంసారబంధనైః । నివార్యతే నరో నిత్యం వాసుదేవమనుస్మరన్ ॥ స్థావరే జంగమే చాథ స్వాత్మేసూక్ష్మే శుభాశుభే । విష్ణుం పశ్యతి సర్వత్ర యస్స విష్ణుస్స్వయం నరః ॥ ❋

ఇతివిష్ణురహస్యోక్తమాసోపవాసవ్రతమ్.

—❋ అథకృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణేతికర్తవ్యతా. ❋—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుర్యాత్త్రిషవణస్నాయీ కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణంతథా । పవిత్రాణిజపేత్పిండాన్గాయత్ర్యాచాభిమంత్రయేత్ ॥ త్రిషవణస్నానంతప్తకృచ్ఛ్రవ్యతిరేకేణ ॥ తప్తకృచ్ఛ్రే తు మనునా సకృత్స్నాయీసమాహితః ఇతివిశేషాభిధానాత్ - పవిత్రాణి సూక్తానిచాఘమర్షణాదీని దేవకృత శుద్ధవత్యః తరత్సమందీత్యాది

వసిష్ఠాదిప్రదర్శితాని ఋగ్యజుస్సామ సువ్యవస్థితాని యథాశాఖంజపేత్ ॥ అవిరుద్ధేషు కాలేషు పిండాన్ గ్రాసాన్ప్రత్యేకంగాయత్ర్యాచాభిమంత్రయేత్ - గ్రాసానుమంత్రణేగౌతమోక్తైర్భూరిత్యాదిభిర్మంత్రైస్సహగాయత్ర్యావికల్పః - ఏవంయథాదిష్వప్యేకకార్యాణాం మంత్రాణాం వికల్పః - భిన్నకార్యాణాం సముచ్చయ ఇతి వివేకః ॥ మనుః ॥ మహావ్యాహృతిభిర్హోమః కర్తవ్యస్స్వయమన్వహమ్ । అహింసాసత్యమక్రోధమార్జవంచసమాచరేత్ ॥ త్రిరహ్నస్త్రిర్నిశాయాంతుసవాసాజలమావిశేత్ ॥ స్త్రీశూద్రపతితాంశ్చైవనాభిభాషేతకర్హిచిత్ । శయ్యాసనాభ్యాంవిహరన్నశక్తోయశ్శయీతవా ॥ బ్రహ్మచారీవ్రతస్థోవాగురుదేవద్విజార్చకః । సావిత్రీంచజపేన్నిత్యం పవిత్రాణిచశక్తితః ॥ సర్వేష్వేవవ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థమాదృతఇతి॥ త్రిరహ్నేత్యాది ॥ దివారాత్రౌత్రిరితియదత్రవత్సవనేషుస్నానం తచ్ఛక్తవిషయం- ఏవంన్యూనాధికస్నానాన్యన్యాన్యశక్తాపేక్షయాయోజ్యాని- జాబాలిః ॥ ఆరంభేసర్వకృచ్ఛ్రాణాంసమాప్తౌచవిశేషతః । ఆజ్యేనైవహిశాలాగ్నౌజుహుయాద్వ్యాహృతీఃపృథక్॥ శ్రాద్ధంకుర్యాద్ఘృతాగ్నౌచగోహిరణ్యాదిదక్షిణా । స్త్రీణాంహోమోనదాతవ్యః పంచగవ్యంతథైవచ ॥ పరాశరః ॥ స్త్రీశూద్రాణాంవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ । పంచగవ్యంచకుర్వీతస్నాత్వాపీత్వాశుచిర్భవేత్ ॥ స్త్రీశూద్రయోఃపంచగవ్యస్యవిహితప్రతిషిద్ధత్వాద్వికల్పః జాబాలేనతుశాలాగ్నౌ హోమంవిధాయస్త్రీణాంహోమోనదాతవ్యఇతినిషేధాత్ - గృహ్యాగ్నావేవహోమనిషేధః - అథస్త్రీశూద్రయోరపిబ్రాహ్మణద్వారాలౌకికాగ్నౌభవత్యేవ ॥ అయంచహోమోంగహోమః ॥ సచకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూత ప్రధానహోమః ॥ ఆరంభేసర్వకృచ్ఛ్రాణాంసమాప్తౌచవిశేషతః । ఆజ్యేనైవహిశాలాగ్నౌజుహుయాద్వ్యాహృతీఃపృథగితి ॥ జాబాలేనవిశేషాభిధానాత్- కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూతయోస్తుప్రధానభూతయోర్జపహోమయోస్త్రీశూద్రయోర్నాధికారః ॥ తథాచాంగిరాః ॥ తస్మాచ్ఛూద్రంసమాసాద్యసదాధర్మపథేస్థితం। ప్రాయశ్చిత్తంప్రదాతవ్యంజపహోమవివర్జితమ్ ॥ శూద్రశబ్దస్స్త్ర్యుపలక్షణార్థః - తథాసమానధర్మత్వాత్॥ వైశంపాయనః ॥ స్నానంద్వికాలమేవస్యాత్త్రికాలంస్యాద్ద్విజన్మనామ్ । శంఖః ॥ ఏకవాసాఆర్ద్రవాసాలఘ్వాశీస్థండిలేశయఇతి ॥హారీతః ॥ స్నాత్వాఘమర్షణం జలేజపిత్వాధౌతమహతంవాససీ పరిధాయసామ్నాసౌమ్యేనాదిత్యముపతిష్ఠేతేతి ॥ షట్త్రింశన్మతే॥ జపహోమాదియత్కించిత్కృచ్ఛ్రోక్తంసంభవేంతరా। సర్వంవ్యాహృతిభిఃకుర్యాద్గాయత్ర్యాప్రణవేనచేతి ॥ శంఖః ॥ ఏకవారంచరేద్భైక్షంస్నాత్వావాసానపీడయేత్। గాయత్ర్యాదశసాహస్రమాహ్నికం జపముచ్యతే ॥ బోధాయనః ॥ అహతంవాసోవసీత - సావిత్ర్యావ్యాహృతీశ్చైవజపేదష్టసహస్రకమ్ । ఓంకారమాదితఃకృత్వా రూపేరూపేచశాంతతః ॥ భూమావిరాసనేయుక్తఃకుర్యాజ్జప్యంసుసంగతః । ఆసీనశ్శల్యవిద్ధోవాపిబేద్గవ్యంపయస్సకృత్ ॥ గవ్యస్యపయసోలాభే గవ్యమేవభవేద్దధి। దధ్నోలాభేభవేత్తక్రంతక్రాలాభేతుయావకమ్॥ ఏవమన్యతమేనయత్తదుపపద్యేతతత్పిబేత్ ॥ శల్యవిద్ధోవేతి ॥ వాశబ్ద ఉపమార్థః - శల్యవిద్ధఇవనిషణ్ణఃపయఃపిబేదిత్యర్థః- యమః ॥ అంగుల్యగ్రస్థితంపిండం గాయత్ర్యాచాభిమంత్రితం । ప్రాశ్యాచమ్య పునఃకుర్యాదన్యస్యాప్యభిమంత్రణమ్ ॥ యేతు ప్రాణాగ్నిహోత్రాధికారిణస్తేషామాపోశనకర్మానంతరంప్రాణాహుతయోపిపంచభిర్గ్రాసైర్భవంతి-తత్రచపూర్వోక్తప్రణవగాయత్ర్యాద్యన్యతమమంత్రైర్గ్రాసానభిమంత్ర్యప్రాణాయస్వాహేత్యాదిభిర్మంత్రైః ప్రాణాగ్నిహోమఃకార్యః ॥ యదాత్వేకద్విత్రిచతురోవా గ్రాసాస్తత్ర బోధాయనోక్తో విశేషోగ్రాహ్యః ॥ తద్యథాప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాయేతిపంచమం - యదాచత్వారస్తదాద్వాభ్యాంప్రథమం

తతస్సం[illegible]ద్వాభ్యాం ద్వితీయకమ్ - యదా త్వేకస్తథా సర్వైరేవ తంగ్రసేదితి ॥ చాంద్రాయణచరుం శ్రపయిత్వా నవోపవాసబహుత్వాజ్యోత్స్నాయాం చరుశేషాన్పిండాన్ సావిత్ర్యాభిమంత్రితాన శ్నీయాదితి ॥ జ్యోత్స్నా శబ్దేన సంపూర్ణచంద్రయోగ ఉచ్యతే నాత్ర గాత్రావధిః భోజనదోషోస్తి - ఆర్ద్రామలకమాత్రాస్తు గ్రాసా ఇంద్రప్రస్తూతాః । తథైవ హవిష్యాస్తత్ర శౌచార్థం చైవ మృత్తికాః ॥

ఇతి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణేతికర్తవ్యతా.

——

అథ కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

తత్ర పూర్వోక్తరీత్యా ద్వాదశదినాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం ప్రత్యాచరేత్ - తదశక్తౌ ధేనుమేకాం దద్యాత్॥ తదభావే నిష్కం దద్యాత్ - నిష్కలక్షణంతు పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యమాయి ॥ అథవా దేశకాలోచితం గోమూల్యం దేయం- తత్రాప్యశక్తౌ తదర్ధం పాదం వా దద్యాత్ ॥ తథాచ మితాక్షరాయాం ॥ గవామభావే నిష్కం వా తదర్ధం పాదమేవ వా ॥ తథా- ప్రాజాపత్యక్రియాశక్తౌ ధేనుం దద్యాద్ద్విజోత్తమః । ధేనోరభావే దాతవ్యం మూల్యం తుల్యం న సంశయ ఇతి॥ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రాయుతం తు గాయత్ర్యా ఉదవాసస్తథైవ చ । ధేనుప్రదానం విప్రాయ సమమేతచ్చతుష్టయమ్ ॥ కృచ్ఛ్రః ప్రాజాపత్యః ॥ అయుతం తు గాయత్ర్యాః ఉదవాసః ఉదకవాసః - స చాహోరాత్రం- మితాక్షరాయాం ॥ కృచ్ఛ్రాదప్యయుతం చైవ ప్రాణాయామశతద్వయమ్ । తిలహోమసహస్రం తు వేదపారాయణం తథా ॥ సమృద్ధధాన్యేన ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం పంచపంచ విప్రా భోజనీయాః ॥ తేచ మిళిత్వా షష్టిర్భవతి ॥ తతామితాక్షరాయాం ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహరహస్త్రింశదేవం తృతీయే చత్వారింశచ్ఛతం స్యాత్ త్రిగుణనగుణితా వింశతిస్స్యాత్పరాకే ॥ కృచ్ఛ్రే సాంతాపనాఖ్యే భవతి షడధికా వింశతిస్సైవ హీనా చాభ్యాం చాంద్రాయణే స్యాత్తపసి కృశబలో భోజయేద్విప్రముఖ్యాన్ ॥ అత్ర కృచ్ఛ్రే సారహః పంచేత్యన్వయః - అహరహ ఇతి ప్రత్యేకం సంబధ్యతే॥ అల్పధాన్యస్తు ద్వాదశవిప్రాన్ భోజయేత్- తథాచ తుర్వింశతిమతే ॥ విప్రా ద్వాదశ వా భోజ్యాః పావకేష్టిస్తథైవ చ । అథవా పావనే కేచిత్స్నానాన్యాహుర్మనీషిణః ॥ అత్రైవ ప్రతిదినం ద్వాదశ ద్వాదశ ఆరభ్య రుద్ధాదశైవ పుణ్యతీర్థే విధ్యుక్తప్రకారేణ స్నాత్వా తదంగానుష్ఠానం విధాయ కేశాన్ సంశోషయేత్ - ఏవం ద్వాదశస్నానాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః ॥ తథాచ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రో దేవ్యయుతం చైవ ప్రాణాయామశతద్వయమ్ ॥ పుణ్యతీర్థే నార్ద్రశిరస్స్నానం ఇతి॥ అనార్ద్రం శిరో యస్యాసావనార్ద్రశిరాః ॥ అనార్ద్రశిరస్స్నానం॥

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

——0——0——0——

అథాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రాతికృచ్ఛ్రకరణాశక్తౌ యాజ్ఞవల్క్యోక్తపాణిపూరణాన్నభోజనం యుక్తాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనుద్వయం దద్యాత్ - తథాచ త్రింశన్మతే॥ పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేతి ప్రసిద్ధ్రస్తు గాస్తథేతి ॥ గవామభావే తావంతో నిష్కాస్తావంతి గోమూల్యాని వా దేయాని - నిష్కాభావే తదర్ధం పాదం వా దద్యాత్ - అథవా యావంతో ధేనవస్తావంతి గాయత్రీజపానామయుతాని తావంత ఉదవాసా వా పూర్వోక్తరీత్యా కార్యాః॥ ఏతావంతి

ప్రాణాయామశతద్వయాని తావంతి వా హోమసహస్రాణి - అపి తావంతి వేదపారాయణాని భవంతి ॥ అథ వా యావంత్యో ధేనవస్తావంతోఽన్నకృచ్ఛ్రా భవంతి- అతోఽల్పధనేన ధేనుర్యథాసంఖ్యా ద్వాదశవిప్రాస్తథా భోజనీయాః - ప్రతిదినం ద్వాదశదినేష్విత్యర్థః - అత్రచ మిళిత్వా శీత్యుత్తరశతం బ్రాహ్మణా భవంతి ॥ అథ వా యావంత్యో ధేనవస్తావత్సంఖ్యయా స్నానం ద్వాదశ ద్వాదశ కర్తవ్యమిత్యామ్నాయాః ॥ అత్రచ స్నానప్రకారః॥ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణే దర్శితః ॥ ఇత్యతికృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్య విహితత్వాత్ - కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకరణాశక్తౌ త్రిస్రో ధేనవో దాతవ్యాః -తదభావే నిష్కత్రయం సార్ధనిష్కో వా పాదోననిష్కో వా దేయః- అథ వా గాయత్ర్యయుతజపః ఉపవాసానపి త్రీన్ ప్రాణాయామశతద్వయాని వా తిలహోమసహస్రత్రయాణి వా త్రీణి వేదపారాయణాని వా కర్తవ్యాని ॥ అథవా సమృద్ధధాన్యేనాహరహస్త్రింశత్సంఖ్యాకా బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తథా చతుర్వింశతిమతే ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహరహస్త్రింశదేవం తృతీయ ఇతి॥ తృతీయే॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ అహరహస్త్రింశద్బ్రాహ్మణా భోజనీయా ఇత్యర్థః ॥ ఏతచ్చ త్రింశద్బ్రాహ్మణభోజనం ద్వాదశసుదినేషు ప్రతిదినం కర్తవ్యం ॥ మిళిత్వా షష్ట్యుత్తరత్రిశతం బ్రాహ్మణా భవంతి ॥ అసమృద్ధధాన్యశ్చేత్తదా తేన త్రిగుణితా ద్వాదశ బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తే చ మిళిత్వా షట్త్రింశత్ ॥ స్నానప్రత్యామ్నాయాస్తు ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తరీత్యా యావంత్యో గావస్తావత్సంఖ్యయా జ్ఞేయాః॥ ❋

ఇతి కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

—❋ అథ తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః. ❋—

తచ్చ ద్వాదశాహసాధ్యే తప్తకృచ్ఛ్రే ప్రత్యామ్నాయత్వేన తిస్రో గావో దేయాః - పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేత్వేకా ధేనుః - త్ర్యహసాధ్యే తు నిష్కార్ధం దేయం - గవామభావే నిష్కార్ధం వేత్యాదికా అన్యే ప్రత్యామ్నాయాః కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తరీత్యా విజ్ఞేయాః-సమృద్ధధాన్యస్యాయం విశేషః॥ ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం చత్వారింశచ్చత్వారింశదితి ॥ తథా చ చతుర్వింశమతే ॥ కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహరహస్త్రింశదేవం తృతీయే చత్వారింశచ్చ తప్త ఇతి - తదేతత్తప్తకృచ్ఛ్రే హరహశ్చత్వారింశదిత్యన్వయః॥

ఇతి తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

—❋ అథ సాంతపనయతిసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః. ❋—

తత్ర సప్తదశాహసాధ్యస్య సాంతపనస్య సార్ధప్రాజాపత్యస్థానే విహితత్వాద్దేకా ధేనుర్నిష్కార్ధం వా దేయం ॥ తథా షట్త్రింశన్మతే ॥ పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రస్థానే కృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్॥ సాంతపనస్య చాప్యర్ధమశక్తౌ వ్రతమాచరేదితి ॥ దినద్వయసాంతపనే నిష్కార్ధం దేయం - దినత్రయసాధ్యే యతిసాంతపనాఖ్యే ధేనుమేకాం దద్యాత్ అనయైవ రీత్యా గాయత్రీజపాదిరూపప్రత్యామ్నాయేష్వపి పరిమాణం కల్ప్యం ॥ యాత్రైకా ధేనుర్నిష్కార్ధం వా దేయం భవతి - తత్ర గాయత్ర్యయుతజపో ధేనుమేకాం చ దద్యాత్ ॥ ధేనుస్థానే పంచసహస్రాణీత్యనయా రీత్యా ప్రత్యామ్నాయభేదస్తు ప్రాజాపత్యప్రకరణే ద్రష్టవ్యః॥ ❋

ఇతి సాంతపనయతిసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

—* అథమహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః. *—

తత్రైకవింశతిదినసాధ్యేమహాసాంతపనేప్రత్యామ్నాయత్వేన త్రిస్రోధేనవోధర్మసింధ్వుక్త్యాదర్యాత్॥ పంచదశదినసాధ్యేషు ధేనుద్వయంనిష్కార్ధంచ దేయం-సప్తాహసాధ్యేతు ఏకాధేనుర్నిష్కార్ధంచ దేయం॥ఏతత్కల్పనాయాంమూలంషడుపవాసతుల్య్య ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనువిధానం - సప్తాహసాధ్యేతు సాంతపనేనిష్కార్ధసహితధేనుదానమూలంసాంతపనప్రకరణే దర్శితం ॥ సాంతపనస్యచాద్యర్థమితి॥ అనయాదిశా గాయత్రీజపాదిరూపప్రత్యామ్నాయప్రకరణేద్రష్టవ్యాః ॥ *

ఇతిమహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

—* అథపరాకప్రత్యామ్నాయాః. *—

చతుర్వింశతిమతే॥ పరాకతప్తకృఛ్రాణాంస్థానేకృఛ్రద్వయంచరేత్ । జపహోమాదికంవాపి కల్పయేత్పూర్వకల్పవదితి॥ కృఛ్రత్రయస్థానీయత్వాత్పరాకస్య పరాకకరణాశక్తౌత్రిస్రో ధేనవో దేయాః - తథాగాయత్రీజపాదిప్రత్యామ్నాయా అపిత్రిగుణాః కర్తవ్యాః॥ తేచప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణే ప్రాక్ప్రదర్శితాః ॥

ఇతిపరాకప్రత్యామ్నాయాః,

—* అథయావకవ్రతగోమూత్రయావకవ్రతపయోవ్రతానాం ప్రత్యామ్నాయాః. *—

తత్రయావకవ్రతేపయోవ్రతేచ ప్రత్యామ్నాయత్వేనపంచధేనవో దేయాః ॥ షడుపవాసాః ॥ పృథక్ప్రాజాపత్యస్థానమితిపంచషట్కాభవంతీతి - కృత్వాయథాయావకవ్రతేప్రతిదినయావకవ్రతంప్రతిదినం యావకంయుజ్యతే - తథాపిపూర్వోక్తయావకభోజనస్యాత్యంతక్లేశసాధనత్వాదుపవాసతుల్యత్వంభవత్యేవ ॥ పయోవ్రతేతు పయఃపానే క్లేశాభావేప్యేకగ్రాసమాత్రపర్యాప్తస్యైవపయసః పానఉపవాసకల్పత్వం. గోమూత్రయావకవ్రతేతుక్లేశాధిక్యాత్ప్రత్యామ్నాయత్వేనషడ్ధేనవో దాతవ్యాః - ఏవంగాయత్రీ జపాదిప్రత్యామ్నాయాఅపికల్పనీయాః - తేచప్రాక్ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయప్రకరణేదర్శితాః॥

ఇతియావకవ్రతగోమూత్రయావకవ్రతపయోవ్రతానాంప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రచసమృద్ధధనేనచాంద్రాయణప్రత్యామ్నాయత్వేనఅష్టౌగావో దేయాః ॥ తథాచతుర్వింశతిమతే॥ అష్టౌచాంద్రాయణే దేయాఃప్రత్యామ్నాయవిధానతేతి ॥ తథా పిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణయోర్గౌతమాద్యుక్తాధికేతి కర్తవ్యాసహితయోరష్టౌచాంద్రాయణే దేయా ఇత్యేతద్యోజ్యం ॥ అల్పధనేనతు తిస్రో గావో దేయాః ॥ తథాచపరాశరనిబంధే ॥ ప్రాజాపత్యేతుగామేకాందద్యాత్ ॥ కృఛ్రద్వయంస్మృతం - చాంద్రాయణేపరాకేచత్రిస్రస్తాదక్షిణాతథేతి ॥ ఏతచ్చధేనుత్రయదానంస్వల్పేతికర్తవ్యతాసహితయోర్యవమధ్యపిపీలికామధ్యచాంద్రాయణయోస్తథా ॥ యతిచాంద్రాయణాదిష్వపియోజ్యం - ఏవంశక్త్యపేక్ష

యాయావత్యో ధేనవో దీయంతే తత్రైతదథావేగవామభావే నిష్క్రయం స్యాత్ తదర్థం పాదమేవ వేత్యుక్తరీత్యా దాతవ్యం ॥ అథవా ప్రతిధేనుచాయుతం వా యుతం గాయత్రీజపో వా - తథా ధేనుసంఖ్యాకా ఉ... సా వా - ధేనుద్వాదశ దశ ద్వాదశబ్రాహ్మణసంఖ్యాకాని ప్రాణాయామ శతద్వయాని వా ధేనుసంఖ్యాకాని వేదపారాయణాని వా తత్సంఖ్యాకతిలహోమసహస్రాణి వా నిత్యం ధేనుద్వాదశ ద్వాదశస్నానాని వా కార్యాణి ॥ ఏతే చ వికల్పాః హీనాధికవనైచ్ఛికాః - అపి వోక్తత్వానుదితహోమవద్వ్యవస్థితాః - వ్యవస్థా చ దేశకాలాద్యపేక్షయా ॥ తథా చ బోధాయనః ॥ దేశం కాలం తథాత్మానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనమ్ । ఉపపత్తిమవస్థాంచ జ్ఞాత్వా శౌచం ప్రకల్పయేదితి ॥ శౌచశబ్దేన శుద్ధికారిణం స్వమభిధీయతే ॥ ఏవమన్యత్రాపి న్యూనాధికకల్పేషు శక్త్యాద్యపేక్షయా వికల్పో బోద్ధవ్యః। అనేనైవాభిప్రాయేణ మితాక్షరాదినిబంధనేషు న్యూనాధికపక్షాః ప్రదర్శితాః॥ తద్యథా ॥ చాంద్రాయణం మృగారేష్టిః పవిత్రేష్టిస్తథైవ చ। మిత్రవిందపశుశ్చైవ కృచ్ఛ్రం మాసత్రయం తథా॥ తిలహోమాయుతం చైవ పరాకద్వయమేవ చ । గాయత్ర్యాః లక్షజప్యం చ సమాన్యాహ బృహస్పతిః॥ ఇతి ॥ తపస్యసమర్థేన సమృద్ధనాస్యైనమ సావధికాలె ప్రతిదినం చతుర్వింశతి బ్రాహ్మణా భోజనీయాః - తథా చతుర్వింశతిమతే - కృచ్ఛ్రే పంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమాహారహస్యాత్తృతీయే తు త్రింశత్తప్తే ద్వాత్రింశ దేవత్రిగుణవగుణితా వింశతిస్స్యాత్ప్రాకే కృచ్ఛ్రే॥ సాంతాపనాఖ్యే భవతి వడధికా వింశతిస్సైవ హీనా ద్వాభ్యాం చాంద్రాయణే స్యాత్తపసి కృశబలో భోజయేద్విప్రముఖ్యానితి ॥ అస్యార్థః ॥ అహారహరితి సర్వత్రాన్వేతి - కృచ్ఛ్రే ప్రాజాపత్యే ద్వాదశసు దినేషు ప్రతిదినం త్రిగుణం - త్రైగుణ్యం చ పంచాపేక్షయా పంచదశేత్యర్థః - తృతీయే కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే పూర్వోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రదినేషు అహరహస్త్రింశత్ తప్తే - తప్తకృచ్ఛ్రే॥ పూర్వాభిహితతప్తకృచ్ఛ్రదినేషు ప్రతిదివసం చత్వారింశత్ - పరాకే పరాకవ్రతసంఖ్యాదినేషు ప్రతిదినం త్రిగుణనగుణితా వింశతిః షష్టిరిత్యర్థః ॥ సాంతపనే కృచ్ఛ్రే పూర్వవదేవాహరహష్షడ్వింశతిః - చాంద్రాయణే చాంద్రాయణసంఖ్యాకదివసేషు ప్రతివాసరం ద్వాభ్యాం హీనా షడధికా వింశతిశ్చతుర్వింశతిరిత్యర్థః - ఏతే చ పూర్వవద్దేశశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః॥ ※

ఇతి చాంద్రాయణప్రత్యామ్నాయః.

—※ అథ గోవధప్రత్యామ్నాయః. ※—

యాజ్ఞవల్క్యోక్తవ్రతచతుష్టయం ప్రాక్ప్రదర్శితం - శల్లక్షణప్రకరణే తత్రాజ్ఞానతో జాతిమాత్రబ్రాహ్మణసంబంధిగోమాత్రవధే త్రిరాత్రముపోష్య వృషభశ్చ నిష్కార్థం దశ గావా ఏకో వృషభశ్చ దేయాః - త్రిరాత్రోపవాసాశక్తౌ పూర్వోక్తా గావో వృషభశ్చ నిష్కార్థం చ దేయం - కామతశ్చేద్ద్విగుణం - అజ్ఞానతః క్షత్రియసంబంధిగోమాత్రవ్యాపాదనే - పంచగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీనసంయుతః । గోష్వైశయో గోనుగామీ గోప్రదానేన శుద్ధ్యతీత్యనేన ప్రకారేణ మాసం పంచగవ్యాశన చరిత్వాంతే గాం దద్యాత్ ॥ ఏతత్కార్యబాశక్తౌ వ్రతస్యాత్యంతక్లేశత్వేన ప్రత్యామ్నాయత్వేనాష్టౌ గావ ఏకవృషభ ఇత్యేవం నవ ధేనవో దేయాః॥ అష్టౌ చాంద్రాయణే దేయాః ప్రత్యామ్నాయవిధౌ సదేతి ॥ బహుక్లేశసాధ్యత్వాచ్చాంద్రాయణస్య తత్ప్రత్యామ్నాయత్వే ష్టౌ గావోభిహితాః - చాంద్రాయణవదస్య వ్రతస్యాపి బహుక్లేశసాధ్యత్వాచ్చ సమానవిషయత్వే

నాయుక్తమష్టత్వానుకల్పనం। కామతష్షోడశధేనవః - ఏకాచదక్షిణాత్వేనేతి సప్తదశధేనవః - అజ్ఞానతః వైశ్యసంబంధి గోమాత్రవ్యాపాదనే మాసమతికృఛ్రంకుర్యాత్ - ఏతదాచరణాశక్తౌ ద్వాదశదిన సాధ్యపాణిపూరకాన్నభోజనయుక్తాతికృఛ ప్రత్యామ్నాయత్వేన గోద్వయదానస్యాతికృఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణే ప్రదర్శితత్వాత్తత్రమాసాతికృఛ్రే సప్తగావోభవంతి॥ అనుక్తమాసమాత్రభోజనయుక్తస్య ద్వాదశదినసాధ్యాతికృఛ్రస్యకరణాశక్తౌ తిస్రో గావో విహితా ఇతి మాససాధ్యేతికృఛ్రే సప్తగావో నిష్కార్ధంచ దేయం - తత్రి కామతో ద్వైగుణ్యేన క్రమేణ దశపంచదశభవంతి - గవామభావే గోసంఖ్యయాతికృఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః ॥ శక్త్యాద్యపేక్షయా కర్తవ్యాః ॥ అజ్ఞానతశ్శూద్రస్వామిక గోమాత్రవ్యాపాదనే మాసప్రాజాపత్య విధానాత్తదశక్తౌ గోద్వయం నిష్కార్ధంచ దేయం - కామతః పంచగావః తదశక్తావితరే పూర్వోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః కార్యాః॥

ఇతి గోవధప్రత్యామ్నాయాః.

—※ అథ మాసోపవాసప్రత్యామ్నాయాః. ※—

తత్రషడుపవాసతుల్యప్రాజాపత్యామ్నాయత్వేన ప్రాజాపత్యేతుగామేకామితి విధానాత్పంచ గావోభవంతి - మాసవ్రతేజప నియమాద్యనేకేతికర్తవ్యతోపేతమాసవ్రతేతుక్లేశాధిక్యోపేతచాంద్రాయణవ్రతవదిత్యష్టౌకల్ప్యాః॥

ఇతి మాసోపవాసప్రత్యామ్నాయాః.

—※ అథ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః. ※—

తత్రకర్మవిపాకానుపయుక్తమపీతరప్రాయశ్చిత్తోపయుక్తంకించిదుచ్యతే॥ తద్యథా॥ దేవలః॥ కృఛ్రాణాందాయకో రాజానిర్దేష్టాధర్మపాలకః। అపరాధీప్రయోక్తావరక్షితాకృఛ్రపాలకః॥ మహాపాపేషు కృఛ్రాణాంప్రాయశ్చిత్తానాందాయకో రాజాభవతి॥ బ్రహ్మహత్యాదిప్రాయశ్చిత్తేషు రాజ్ఞామాజ్ఞాం వినాద్విజాగ్ర్యైః ప్రాయశ్చిత్తం నోపవర్ణనీయమిత్యర్థః॥ ప్రాయశ్చిత్తస్యనిర్దేష్టాధర్మపాఠక ఇత్యుచ్యతే। యస్మిన్ననువాదక శబ్దంలోకాః ప్రయుంజతే॥ అంగిరాః॥ వేదవిద్యావ్రతస్నాతస్సత్యసంధో జితేంద్రియః॥ అనేకధర్మశాస్త్రజ్ఞః ప్రోచ్యతేధర్మపాఠకః॥ అపరాధీ- పాపకారీ॥ కృఛ్రప్రయోక్తేత్యభిధీయతే॥ రక్షితా రాజపురుషః కృతాకృతప్రత్యవేక్షణేనప్రాయశ్చిత్తపరిపాలక ఇత్యుచ్యతే॥ ప్రకృతమనుసరామః॥ ధర్మనివృత్తౌ॥ క్షత్రియోహ్యథవైశ్యోవా శూద్రోవానకథంచన। ప్రాయశ్చిత్తాభిధానంహి కుర్వంతీతివిదుర్బుధాః॥ అవ్రతానామమంత్రాణాంజాతిమాత్రోపజీవినామ్। సహస్రశతయుక్తానాంపర్షత్వంనోపపద్యతే॥ పాతకేచశతంపర్షత్సహస్రంమహదాదిషు। ఉపపాపేచపంచాశత్స్వల్పేస్వల్పంతథాభవేత్। బహుభిర్విద్వద్భిర్మిళిత్వావిచార్యప్రాయశ్చిత్తంవిధేయమితి॥ శతాదిశబ్దానాంతాత్పర్యం- అతఏవయాజ్ఞవల్క్యః॥ చత్వారోవేదధర్మజ్ఞాపర్షత్త్రైవిద్యమేవవా॥ సాబ్రూతేయం సధర్మస్స్యాదేకోవాధ్యాత్మవిత్తమ ఇతి॥ మనుః॥ త్రైవిద్యోహైతుకస్తర్కీనైరుక్తోధర్మపాఠకః త్రయశ్చాశ్రమిణఃపూర్వేపర్షద్దేశావరాభవేదితి॥ తిస్రోవిద్యాఋగ్యజుస్సామాత్మికాః సైవయస్యాస్తిసః త్రైవిద్యః - హైతుకః అనుమానజ్ఞః తర్కస్సాస్తీతి

తర్కేణసంశయేసత్యేకస్మిన్నంశే ప్రామాణికత్వేనోహాకృతే బాధకదర్శనాత్ప్రమాణే నాత్ర భవితవ్యమితి యః ప్రత్యయస్సతర్కః సచవేదశాస్త్రావిరోధీగ్రాహ్యః - ఏవంవిధాంపర్షదంప్రదక్షిణీకృత్యస్వకీయమనోఽపి జ్ఞాపయతీతి - తత్రాయమాశయః - అంగిరసా ప్రాప్తపాపస్య పర్షదోనుపస్థానాత్పూర్వంభోజనంనిషిద్ధం ॥ అస్యాయమభిప్రాయః - పశ్చాత్తాపవాన్భవేత్ ॥ అవిలంబేనైవప్రాయశ్చిత్తంగృహ్ణీయాదితి॥ అన్యథాదీర్ఘకాలంభోజనపరిత్యాగాద్దేహధారణాభావేనప్రాయశ్చిత్తాచరణమేవనస్యాత్ - తస్మాద్దైవవశాత్ప్రాయశ్చిత్తవిళంబేమితాహారాదిభిశ్శరీరధారణంకుర్వీత - నస్వచ్ఛందచారీస్యాత్ ॥ ఇమాంస్మార్తయుక్తిందృష్ట్వా వ్రతాగ్రహణాదినదత్వా భోజనంమన్యతే ॥ కలౌవృద్ధతరాను తాపస్యాసంభవాదుపక్రమదినే శరీరశుద్ధేరీప్సితత్వాచ్చ ॥ మనుః ॥ ప్రాయశ్చిత్తీయతాంప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేనవా - నసంసర్గంవ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేకృతేద్విజః। అంగిరాః ॥ ఉపస్థితస్తున్యాయేనతదాదేశమనర్హాతి। కృతేనిస్సంశయేపాపేనభుంజీతానుపస్థితః ॥ భుంజానోవర్ధయేత్పాపమసత్యంపర్షదిబ్రువన్। సంశయేతునభోక్తవ్యంయావత్పాపస్యనిష్కృతిః ॥ ప్రమాదశ్చనకర్తవ్యోయథైవాసంశయోభవేదితి॥ కృత్వాపాపంనగూహేత్తుగూహమానస్యవర్ధతే। బహువాస్వల్పకంవాపి కర్మసద్భ్యోనివేదయేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తేసముత్పన్నేహ్రీమాన్సత్యపరాయణః। మృదురార్యస్సుసంపన్నశ్శుద్ధింయాచేతమానవః ॥ సచేలంవాగ్యతస్స్నాత్వా క్లిన్నవాసాస్సమాహితః। క్షత్రియోవాపివైశ్యోవాపర్షదంహ్యుపతిష్ఠతే॥ *

ఇతిప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః.

—* అథ భస్మస్నానమంత్రాంతరాణి. *—

ఈశానాయనమఇతిహృదయే- వామదేవాయనమఇతిగుహ్యే- సద్యోజాతాయనమఇతిపాదయోః - ప్రణవేనసర్వాంగే ॥ అయమేకఃప్రకారః ॥ ఈశానస్సర్వవిద్యానామితిశిరసి - తత్పురుషాయనమఇతి ముఖే-అఘోరేభ్యఇతిహృదయే - వామదేవాయేతిగుహ్యే- సద్యోజాతమితిపాదయోః - ప్రణవేనసర్వాంగే॥ అథవా ॥ అగ్నిరితిభస్మ- జలమితిభస్మ- నమఇతిభస్మ. సర్వంహవాఇదంభస్మేత్యేతేమంత్రాః గ్రాహ్యాః ॥ *

ఇతి భస్మస్నానమంత్రాః.

—* అథగోమయేనస్నాయాత్. *—

తత్రమంత్రాః॥ మానస్తోకఇత్యాది - అథవా గంధద్వారామిత్యాది - అగ్రమగ్రం చరంతీనా మోషధీనాంవనేవనే - తాసామృషభపత్నీనాం సురభీణాంశకృత్తైరపి। ఉత్పన్నంలోకసౌఖ్యార్థంపవిత్రంకాయశోధనమ్ ॥ తన్మేరోగాంశ్చశోకాంశ్చనుదగోమయసర్వదా ॥ *

ఇతి గోమయస్నానవైకల్పికమంత్రాః.

—* అథస్నానవిధానమ్. *—

తత్రమనుః అశ్వక్రాంతఇత్యాదిరేకోమంత్రః. అథకేవలోదకస్నానం - తత్రమంత్రః॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాదిః॥ అథవా॥ ఇదమాపః ప్రవహతేత్యాది ॥ అథపంచగవ్యాని ॥ తత్రగోమూత్రాదిక్రమేణ మరీచినా దేవతాదర్శితాః ॥ దేవతాస్సంప్రవక్ష్యామి ఆనుపూర్వేణ యస్యయా ॥వరుణోదేవతా మూత్రేగోమయేహవ్యవాహనః - సోమః క్షీరేదధ్నివాయుః ఘృతేరవిరుదాహృతఇతి ॥ అతస్తత్తద్దేవతాప్రకాశమంత్రాః ప్రదృశ్యంతే॥ తత్రగోమూత్రస్నానమంత్రః॥ ధృతివాసుత్వాసుసుక్షితిమక్షీయంతో స్యాఆస్మిత్యాసంవరుణోమానుటోచరేత్.।అవోవన్వారుదితెరువస్వద్వ్యసంపానంస్వస్తిభిస్సదానః - ఉపలక్షణమేతత్ - తస్మాద్వరుణప్రకాశకాః- సూక్తాంతరోక్తామంత్రాగాహ్యాః ॥ ఏవంసర్వత్రాపి ॥ అథగోమయస్నానమంత్రః - పాహినోఅగ్నఏకయేత్యాది॥ అథక్షీరస్నానమంత్రః - ఉరుష్యాణఇత్యాది- అథదధిస్నానమంత్రః - ఆత్మాదేవానామిత్యాది ॥ ఘృతస్నానమంత్రః - కృణ్వన్నియానమిత్యాది - అథపరాశరోక్తామంత్రాగాహ్యాః - గాయత్ర్యాదిరాయికోమూత్రమిత్యాది - అత్రాభిషించామీతి వాక్యశేషః పూరణీయః - ఏవందశస్నానానికృత్వావాసః పరిధాయాచమ్య వైష్ణవశ్రాద్ధంకుర్వీత - తద్యథా ॥ విష్ణూద్దేశేనత్రిభ్యోధికాన్యగ్న్యాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ భోజనాసంభవేభోజనపర్యాప్తిమాత్రంహిరణ్యంవాదద్యాత్.॥ ఏవంవైష్ణవశ్రాద్ధంవిధాయగోదానమాచరేత్॥అత్రగోదానమంత్రః ॥ గవామంగేషుతిష్ఠంతి—దశ ॥ తస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యాదిహలోకేపరత్రచేతి ॥ ఇతిగోదానానంతరమాజ్యేనాగ్నౌవ్యాహృతిరష్టావింశతిరష్టోత్తరశతంవాహుత్వాపంచగవ్యంజుహుయాత్ ॥ తత్రపంచగవ్యహోమప్రకారః - తామ్రవర్ణాయాగోమూత్రం - శ్వేతవర్ణాయాగోమయం- కాంచనవర్ణాయాః పయః - నీలవర్ణాయాదధి - కృష్ణవర్ణాయాఘృతం - సర్వంపంచగవ్యంకాపిలంవా - అసంభవేయథాలాభోపపన్నంవా పృథక్సంపాద్యపలపరిమితం వామాషాష్టకంఅంగుష్ఠార్ధపరిమితగోమయద్విగుణపరిమాణంవా గోమూత్రంపలాశమధ్యమపర్ణనిర్మితేవా పద్మపత్రవిరచితేవా సువర్ణమయేవా తామ్రపాత్రేసిక్షేపేత్ ॥ పూర్వవన్నిక్షిపేత్ - అథసప్తపలంవాదశపలంవాంగుష్ఠార్ధపరిమితిగోమయాపేక్షయాచతుర్గుణంవాఘృతం - తేజోసత్యానేన యజుషా ప్రణవేనవా పూర్వోక్తపాత్రఏవనిక్షిపేత్ ॥ తదనంతరం చైకపలంవామాషచతుష్టయపరిమితంవాకుశోదకందేవస్యత్వేత్యనేన యజుషాప్రణవేనవాపూర్వోక్తపాత్రేస్థాపయేత్ ॥ ఏవంగోమూత్రాదీనేకపాత్రే కృత్వా ప్రణవంచ సముచ్చార్యసమాలోడ్య పునఃప్రణవముచ్చార్యయజ్ఞీయకాష్ఠేననిమథ్యప్రణవేనాభిమంత్ర్య సప్తపత్రైర్హరితైః కుశైః పంచగవ్యముద్ధృత్యైభిర్మంత్రైర్దశాహుతీర్జుహుయాత్॥అత్రస్రువస్థానేహరితాః కుశాఏవ -మంత్రాస్తు॥ ఇరావతీ ఇదంవిష్ణుర్మానస్తోకేశంనఇంద్రాగ్నీ - అగ్నయేస్వాహా సోమాయస్వాహా గాయత్రీప్రణవవ్యాహృతిరగ్నయేస్విష్టకృతేచేతి దశాహుతీర్హుత్వావ్రతగ్రహణం కరిష్యఇతి బ్రాహ్మణాన్ పృష్ట్వాకురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతోహుతశేషంపంచగవ్యంప్రణవేనపిబేత్ ॥ ఏతచ్చ గ్రామాద్బహిర్నక్షత్రదర్శనం కర్తవ్యం- హుతశిష్టంసర్వంపేయం - నోచ్ఛేషణీయ్యం ॥ అతఏవ బాలవృద్ధశక్త్యాద్యపేక్షయా గోమూత్రాదీని పూర్వోక్తమానైకల్పితపరిమాణాపేక్షయాయోజనీయాః ॥ ఇతివ్రతగ్రహణంకృత్వా తతఃపరం మౌనీభూత్వా తతఃపరమాత్మనోదుష్కృతంమనసిచింతయన్నిశామతివాహయేత్ ॥ ఏవముపక్రాంతవ్రతం సమ్యక్సాంగంనీత్వా తతఉదీచ్యాంగానికుర్వీత - తత్రాయంక్రమః॥ ప్రాయశ్చిత్తస్యసగుణార్థముదీచ్యాంగానికరిష్యఇతిసంకల్ప్యాగ్నౌవ్యాహృతిభిరాజ్యంపూర్వవద్ధుత్వాపూర్వవద్దేవవైష్ణవశ్రాద్ధంవిధాయాంతేగోదానమాచరేత్- ప్రాచ్యాంగకర.

ణవేళాయాం వైష్ణవశ్రాద్ధగోదానానంతరం హోమః - విధాయ వైష్ణవశ్రాద్ధమితి శ్రాద్ధానంతరం గోదానాదేర్విహితత్వాద్ధోమానంతరమేవ హుతశిష్టస్య పంచగవ్యపానేన వ్రతస్య గృహీతత్వాచ్చ - ఉదీచ్యాం గానుష్ఠానసమయే హోమానంతరం శ్రాద్ధగోదానాది । ఉపక్రమే హోమస్య సన్నిహితత్వాదవదానే సన్నిధానస్యోచితత్వాదేవ మతే గోదానానంతరమవశిష్టాని దశదానాని దద్యాత్ ॥ తాని చ శ్రాద్ధం కృత్వా వ్రతాంతే తు గోహిరణ్యాది దక్షిణేత్యత్రాదిశబ్దేనోపాత్తాని ॥ దశదానస్వరూపాణి చ సంగ్రహకారేణ దర్శితాని ॥ గోభూతిలహిరణ్యాది ॥ అత్ర క్రమేణ దానమంత్రాః ॥ గోదానమంత్రః పూర్వముక్తః ॥ అథ భూదానమంత్రః. సర్వభూతాశ్రయా భూమిర్వరాహేణ సముద్ధృతా । అనంత సస్యఫలదా అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే ॥ తిలదానమంత్రః - హిరణ్యదానమంత్రః - ఆజ్యదానమంత్రః - వస్త్రదానమంత్రః - ధాన్యదానమంత్రః- గుడదానమంత్రః - రౌప్యదానమంత్రః - లవణదానమంత్రః - ఇతి దశదానమంత్రాః॥ పాపానాం పరిపాకస్య శాంతికర్మవివక్షయా ॥ ఉక్తాన్యత్ర విధానాని హ్యుపయుక్తాన్యశేషతః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజస్య॥ సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణస్తరంగః ఖలు సప్తమోత్ర॥

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాతే కర్మవిపాకే సప్తమస్తరంగః.

ఇతి పరిభాషాఖండస్సమాప్తః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే— అష్టమతరంగ ప్రారంభః.

అథ రోగనిబర్హణాని.

తత్ర క్షయరోగనిబర్హణాని ॥ క్షయరోగనిదానమాహ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ బ్రహ్మహా క్షయరోగీ స్యాదిత్యాది - తన్నివృత్త్యర్థం షడబ్దప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాత్ - ప్రాయశ్చిత్తార్థమర్హంతి స్త్రియో రోగిణ ఏవ చేతి రోగిణోర్ధప్రాయశ్చిత్తం- ఏతేనైవాభిధానాత్ - ఇతి క్షయరోగహరప్రాయశ్చిత్తం-క్షయరోగహారకదళీదానం - పద్మపురాణే ॥ క్షయీ స్యాత్ క్షేత్రమారణే ॥ క్షేత్రమారణం క్షేత్రగతసస్యానాముదకదానాది ప్రతిఘాతాద్యనిష్టాచరణే॥ అథవా క్షేత్రే స్త్రియాం గర్భప్రతిఘాతః-బోధాయనస్త్వేతన్నివర్తకం కదళీదానమాహ ॥ కారయేత్కదళీం దివ్యాం పర్ణైస్సర్వైస్సంయుతాం ।ఫలపూగైశ్చ సంయుక్తాం సువర్ణస్య ఫలేన తు ॥ యథావిభవతః కుర్యాద్వస్త్రేణా వేష్ట్య సూత్రకైః ।, బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపి భక్ష్యైర్నానావిధైశ్శుభైః॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర పూర్వవద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ కాంచనీం కదళీం దద్యాద్వస్త్రాలంకారపూర్వికాం । పూజితాయ దరిద్రాయ వ్రతస్థాయాత్మవేదినే ॥ ధర్మజ్ఞాయాతిదాంతాయ మంత్రేణానే

సతుశుచా |హిరణ్యగర్భపూర్వాదిక్షయరోగజగన్మయ ॥ రంభాదానేన దేవేశ క్షయం శమయ మే ప్రభో । పుణ్యాహవాచనం కార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ శిష్టైరిష్టైర్బంధుభిశ్చ సహ భోజనమాచరేత్। పూగత్వాది- ఫలానాం పూగస్సమూహః ॥ ఫలేనతు - ఫలస్వరూపంతు పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥ యథా భవతిః విభవానుసారేణ సమర్థశ్చేత్ఫలాధికేనాపి కదళీం కారయేదిత్యర్థః ॥ సూత్రైస్సూత్రైరప్యావేష్టనేన కదళీపూజోపలక్ష్యతే - పూజామంత్రశ్చ ॥ త్ర్యంబకంయజామహ ఇత్యయం ॥ హేమమంచ కారయేత్సూత్రైః పూర్వవదితి ॥ పూర్వవచ్ఛబ్దేన వ్యాహృత్యంజయమంత్రస్యోపలక్షితత్వాత్ - కదళీదానమంత్రే భగవత్పురుషస్య మంత్రాధిదేవతాత్వేనోపాదానాచ్చ ॥ తథా దక్షిణోపి మృత్యునిబర్హణార్థత్వాత్- త్రియంబకమంత్రశ్చ పరిభాషాయాం కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః - హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతసహస్రమష్టోత్తరశతం వా ॥ ద్రవ్యం చాజ్యం తిలాశ్చ కదళీపూజానంతరం బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా హేమమంచం కుర్యాత్ వచనపాఠక్రమబాధే ప్రమాణాభావేన- ఏవం కదళీదానం కృత్వా స్వస్తివాచనానంతరం శిష్టైరిష్టైశ్చ సహ భుంజీత ॥ ఇతి క్షయరోగహరకదళీదానమ్.

—✻ రాజయక్ష్మప్రతికృతిః. ✻—

అథ రాజయక్ష్మహరవ్యాధిప్రతికృతిదానం- బ్రహ్మాండపురాణే ॥ ధర్మశాస్త్రాణ్యవిజ్ఞాయ ప్రాయశ్చిత్తం దదాతి యః । రాజయక్ష్మా భవేత్తస్య రోగః పీడతి దారుణః ॥ పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రదద్యాత్ప్రతిరూపకమ్ ॥ పూర్వోక్తవిధిరస్మాభిః పరిభాషాయాం దర్శితో వ్యాధిప్రతికృతిదానప్రకరణే॥ ప్రతిమాలక్షణంతు కర్మవిపాకసారే ॥ రాజయక్ష్మా కృశతనుః శరవాశాసికజినః|దధత్త్రినేత్రో దంష్ట్రాభ్యాం ఘోష్ఠోష్ఠకం తముద్యతః ॥ ఇతి రాజయక్ష్మహరప్రతికృతిదానమ్.

—✻ అసాధ్యరోగప్రతికృతిః. ✻—

అథాసాధ్యసర్వరోగహరప్రతికృతిదానం ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ బ్రహ్మా ॥ సువర్ణరత్నరచితైర్యథాశక్త్యనురూపతః । కృత్వా ప్రతిమాం వ్యాధేర్దద్యాద్విప్రాయ యత్నతః । శతేన వా తదర్ధేన త్రింశతా నిష్కసంఖ్యయా । జాతరూపమయం వ్యాధిప్రతిరూపంతు కారయేత్ । నిధాయ పాత్రే సంపూర్ణే తం మసైస్సితరూప్యకైః ॥ అలంకృత్య చ సౌవర్ణం రూపం త్వగరులేపనైః । వాసోయుగేన సంవేష్ట్య హిరణ్యబహుభూషణైః। అలంకృతాయ విప్రాయ దద్యాన్మంత్రముదీరయేత్ ॥ మంత్రమాహ ॥ యేమాం రోగాః ప్రబాధంతే దేహస్థాస్సతతం తతః। గృహ్ణీష్వ ప్రతిరూపేణ తాన్రోగాన్ ద్విజసత్తమ ॥ ప్రతిగృహ్ణాతు రుదితి మాహ ॥ బాఢమిత్యేవ తద్రూపం సంగృహ్ణీయాద్వ్యాధిభిస్సహ । తతస్స రోగీ వా తాం చ దీర్ఘమాయుష్యం ప్రపద్యతే ॥ సువర్ణరత్నరచితైరిత్యాది - సువర్ణేన శరీరనిర్మాణం- రత్నేన చక్షుషీ - రజతేనాంగాని - శ్వేతగౌరేఖా ॥ ఏవం యథాశక్తి ప్రతిమానురూపతః - కుర్యాదిత్యర్థః - నిష్కస్వరూపం పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే జ్ఞేయం - జాతరూపం సువర్ణం పాత్రే కాంస్యపాత్రే ॥ కాంస్యం చ యక్ష్మణే దేయమితి కర్మవిపాకసంగ్రహోదర్శనాత్ ॥ ఇత్యసాధ్యసర్వరోగహరవ్యాధిప్రతికృతిదానమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణాసాధ్యసర్వరోగహరమ్. *—

ఋగ్విధానే ॥ అసాధ్యవ్యాధినాగ్రస్తశ్చ రోగేణ ప్రాణహారిణా । ఆతేరాద్రేణ సూక్తేన ప్రత్యహం వాగ్యత శ్శుచిః ॥ పూర్వమాజ్యాహుతీర్హుత్వా ఉపస్థాయచ శంకరమ్ । హవిష్యేణైవ వర్తేత ఏకాంతరముపోషితః ॥ పూర్ణేమాసేజయేన్మృత్యుం రోగేభ్యశ్చ ప్రముచ్యతే । హోమకర్మణ్యశక్తానాం జపస్తస్య విధీయతే । ఆతేపితరిత్యనేన రుద్రదైవత్యేన పూర్వమాజ్యాహుతీరితి ॥ ఉపస్థానాత్పూర్వం హవిష్యేణేత్యాది - ఏకస్మిన్ దిన ఉపవాసః - ఏకస్మిన్ హవిష్యేణ పారణం - అతో హవిశ్చరురపిచాజ్యమేవ- తథాత్వే రోగిణో మాసం శరీర నిర్వాహానుపపత్తేః - అతశ్చ ప్రతిదినం చరు హోమానంతరం ఆజ్యాహుత్యా శంకరోపస్థానం కార్యం- హోమం ప్రత్యృచం- ఉపస్థానసూక్తేన వ్యాధితారతమభావేన సూక్తావృత్త్యా అష్టోత్తరశతం సహస్రం వా హోమః కార్యః - స్వయమశక్తశ్చేదాచార్యేణ కారయేత్ - ఆచార్యస్యాప్యేకాంతరోపవాసః - పూర్వవదేవ - మృత్యుం రోగం జయేత్ - ఆతేపితరితి పంచదశర్చస్యసూక్తస్య- గృత్సమద ఋషిః- రుద్రో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - ఆతేపితరిత్యాది॥ *

ఇతి ప్రకారాంతరేణాసాధ్యసర్వరోగహరం.

—* అథశాతాతపోక్తరాజయక్ష్మహరమ్. *—

రాజహా రాజయక్ష్మీస్యాదేషాతస్యాపినిష్కృతిః । గోభూహిరణ్యమృష్టాన్నజలవస్త్రప్రదానతః ॥ ఘృతధేనుప్రదానేన తిలకుంభప్రదానతః । ఇత్యాదిక్రమేణైవ తు క్షయరోగః ప్రశామ్యతి ॥ గవాదీని తిలకుంభాంతాని శక్తిరోగాద్యనుసారేణ వ్యస్తాని సమస్తాని దాతవ్యాని - ఆదిశబ్దేన గ్రహశాంత్యాదయో లక్ష్యంతే - ఘృతధేనుస్తు మత్స్యపురాణే ॥ తత్ర గుడధేనువిధానస్య యద్రూపమిహ యత్ఫలమ్ । తదిదానీం ప్రవక్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ కృష్ణాజినం చతుర్హస్తం ప్రాగ్గ్రీవం విన్యసేద్భువి । గోమయేనోపలిప్తాయాం దర్భానాస్తీర్యయత్నతః ॥ అత్రహస్తైరత్నిరితి దానకాండే ॥ యావద్భిరజినైశ్చతుర్హస్తమితా భూరాచ్ఛాద్యతే- తావంత్యజినాని గ్రాహ్యాణీత్యర్థః- అరత్నిశబ్దస్య ప్రాదేశపర్యాయత్వాదేకేనైవాజినేనాచ్ఛాదనం- అథవా॥ ఆయతిమిళిత్వా చతుర్హస్తమితం జ్ఞేయం ॥ లఘ్వైణకాజినం తద్వద్వత్సస్యపరికల్పయేత్ - ప్రాఙ్ముఖీం కల్పయేద్ధేనుముదక్పాదాం సవత్సకాం। ప్రాఙ్ముఖః ప్రాక్శిరా వత్సోప్యపి సైవ్యం ॥ ఉత్తమా గుడధేనుస్స్యాత్సదా భారచతుష్టయా । వత్సం భారేణ కుర్వీత భారాభ్యాం మధ్యమాస్మృతా ॥ అర్ధభారేణ వత్సస్స్యాత్కనిష్ఠాభారకేణ తు। చతుర్థాంశేన వత్సస్స్యాద్గృహవిత్తానుసారతః । భారలక్షణం పరిభాషాయాం పరిమాణలక్షణేభ్యోభాయి॥ గృహవిత్తానుసారతః - పూర్వోక్తమధ్యమాదికల్పనాభవతీత్యర్థః - ధేనువత్సౌ ఘృతాస్యాతౌ సితసూక్ష్మాంబరావృతౌ । శుక్తికర్ణావిక్షుపాదౌ శుచిముక్తాఫలేక్షణౌ ॥ అత్రముక్తాఫలసాహచర్యాచ్ఛుక్తిరపి ముక్తాశుక్తిరేవ గ్రాహ్యా । సితసూత్రసిరాలౌ తౌ సితకంబళకంబళౌ ॥ కంబళస్సాస్నా॥ తామ్రగండూకపృష్ఠౌ తౌ సితచామరరోమకౌ। గండూకం కకుత్ప్రదేశో గండస్థలంచ ॥ విద్రుమభ్రూయుగోపేతౌ నవనీతస్తనాన్వితౌ। క్షౌమపుచ్ఛాం స్యదేహా ఇంద్రనీలకతారకౌ ॥ తారకా చక్షుర్మధ్యభాగః ॥ సువర్ణశృంగాభరణౌ రాజతౌ ఖురసంయుతౌ । నానాఫలమయైర్దంతైర్ఘ్రాణగంధకరండకౌ । నానాఫలమయైర్దంతైస్సంయుతౌ

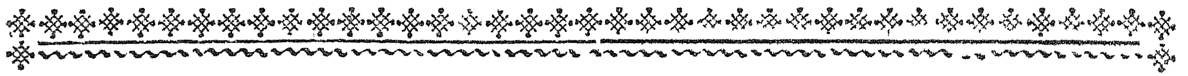
విశ్వన్యాసః - అత్రదన్యతక్తన్నేనుసారేణసువర్ణశృంగాదికంపథేయం - విత్తశాఠ్యంన కుర్యాదేతస్యశేష త్వాత్ - ఇత్యేవంరచయిత్వాతౌధూపదీపైస్సంపూజయేత్ । అథాయంమంత్రః- ధేనోత్వం పృథివీసర్వాయ స్తాత్కేశవసన్నిభా॥ సర్వపాపహరానిత్యమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే- ఏవమనేనమంత్రేణసవత్సాంధేనుమామం త్రయీత ॥ తత్రామంత్రణమంత్రానాహ- యాజ్ఞవల్క్యః॥ యాలక్ష్మీస్సర్వభూతానాం యాచదేవేష్వవస్థి తా । ధేనురూపేణసాదేవీమమశాంతింప్రయచ్ఛతు ॥ దేవతాయాచరుద్రాణీశంకరస్యప్రియాసదా । ధేను రూపేణసాదేవీమమపాపంవ్యపోహతు ॥ విష్ణోర్వక్షసియాలక్ష్మీస్స్వాహాయాచవిభావసోః । చంద్రార్కశ క్రశక్తిర్యాధేనురూపాస్తుసాశ్రియై ॥ చతుర్ముఖస్యయాలక్ష్మీర్యాలక్ష్మీర్ధనదస్యచ । లక్ష్మీర్యాలోక పాలానాంసాధేనుర్వరదాస్తుమే॥ స్వధాత్వంపితృముఖ్యానాం స్వాహాయజ్ఞభుజాంతథా । సర్వపాపహరా ధేనుస్తస్మాచ్ఛాంతింప్రయచ్ఛమే - ఏవమామంత్ర్యతాంధేనుంబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ బ్రాహ్మణస్తు పుచ్ఛదేశేప్రతిగృహ్యస్వస్తికుర్యాత్- ఏవంగుడధేనుమభిధాయేనమేవవిధింఘృతధేన్వాదిష్వతిదిశతి- నిదాన మేతద్ధేనూనాం సర్వాసామిహచోచ్యతే॥ సర్వాసాంప్రత్యేకధేనూనామపిశృంగిత్వాది యథావిభవతస్సమా నమేవ - యాస్తుపాపవినాశిన్య ఏవంతేదశధేనవః । తాసాం స్వరూపం వక్ష్యామి నామానిచ నరాధిప॥ ప్రథమాగుడధేనుస్స్యాద్ఘృతధేనుస్తథాపరా । తిలధేనుస్తృతీయాచతుర్థీ జలధేనుకా ॥ క్షీరధేనుశ్చవి ఖ్యాతా మధుధేనుస్తథాపరా । సప్తమీశర్కరాధేనుర్దధిధేనుస్తథాష్టమీ ॥ రసధేనుశ్చ నవమీదశమీస్యా త్స్వరూపతః ॥ ప్రత్యేకధేనురిత్యర్థః - కుంభాస్స్యుద్రవధేనూనామితరాసాంచరాశయః। కుంభశబ్దః కలశపర్యాయః - అథవాపరిమాణవచనః - తచ్చపరిమాణంపరిభాషాయాంపరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం- సు వర్ణంధేనుమిత్యత్రకేచిదిచ్ఛంతిమానవాః। నవనీతైశ్చరత్నైశ్చతథాన్యేపిమహర్షయః ॥ ఏతదేవవిధానం స్యాదేతేచోపస్కరాస్స్మృతాః। మంత్రావాహనసంయుక్తాస్సదాపర్వణిపర్వణి ॥ యథాశ్రాద్ధం ప్రదాత వ్యాఉపరాగాదిపర్వసు ॥ ఇతిగుడధేనువిధిః ॥ క్షయక్షయరోగనివృత్తయే పూర్వోక్తాం ఘృతధేనుం ద ద్యాత్- ఘృతధేనువిధానాన్యన్యాన్యపిబహూనిసంతి- తానిగ్రంథగౌరవభయాన్నప్రదర్శితాని ॥ అతశ్చఘృ తధేన్వాదిషువికల్పోవేదితవ్యః.

ఇతిశాతాతపప్రోక్తరాజయక్ష్మహరమ్.

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవాయస్యాంబికానామతశ్శ్రీకల్యాపరమార్తిహారార్యచరితః శ్రీపెద్దిభట్టఃపితా। సోయంకౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తమతేచ యేచసపదే వాక్యే కృతీవర్తతే॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రప్రకృతిరమణీయావ్యవహృతిఃపరాశీలంశ్లాఘ్యంజగతిరుజవస్త్రైకలిపయః। చిరంచిత్రే తేషాం ముకురతలభూతేస్థితిమియాదియంవ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యఫణితిః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితేప్రబంధే మాంధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య । సతర్కమాణిక్యగణైపూర్ణేపూర్ణస్తరంగఃప్రథితోష్టమోత్ర॥ ❊

ఇతిశ్రీపండితపారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుదవిరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్రమాంధాతృ

ర్నిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకేష్టమస్తరంగః.

శ్రీరస్తు.

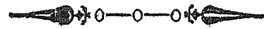
కర్మవిపాకగ్రంథే— నవమ తరంగ ప్రారంభః.

—* అథశూలరోగహరణి. *—

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అన్నహర్తామయావీస్యాద్దామయీశూలరోగవాన్ । ధాన్యందశభ్యఃకుంభేభ్యోహర
తోద్విశతందమః। తేనైవకనిష్ఠసాహసానాముపపాతకసమత్వాదుపపాతకప్రాయశ్చిత్తం త్రైమాసికంకర్త
వ్యం । శూలమాత్రస్యాపి రోగస్యాసాధ్యత్వేనిదానభూతపాపాభ్యాసపరికల్పనయా షణ్మాసాదివ్యాధేరల్ప
త్వేప్రాయశ్చిత్తాల్పత్వమపికల్పనీయం॥ *

ఇతిశూలరోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథశూలరోగహర త్రిశూలదానమ్. *—

తదుక్తం॥ చతుర్వర్గచింతామణౌ ॥ శూలేనశూలీభవతిమనుష్యాణాంచహింసకః । పలేనాథపదార్ధే
నతదర్ధార్ధేనవాపృథక్ ॥ సౌవర్ణంరజతంవాపి శూలంకుర్యాత్ప్రయత్నతః । తామ్రేణవాయసావాపి
ఖాదిరేణాథవాపునః ॥ రక్తవస్త్రేణసంవేష్ట్యతిలానాముపరిన్యసేత్ । తిలానాంతుపరీమాణంద్రోణంవాషిత
దర్ధకమ్॥ తదర్ధంవాయథాశక్త్యాపూజయేద్బ్రాహ్మణంశుచిమ్ । అర్చాదిమూలమంత్రేణషోడశైర్వోపచా
రకమ్ ॥ క్రియాశ్చబ్రాహ్మణపూజాంకృత్వాహోమంప్రకల్పయేత్ ॥ శూలస్యదక్షిణేపార్శ్వే స్థండిలేగ్నింప్ర
ణీయతే । సమిదాజ్యతిలాన్హుత్వా తతశ్శాంతింప్రకల్పయేత్ ॥ తేనోదకేనవాసించేచ్ఛూలినం రోగిణంన
రమ్ । ఉపచారైస్తుతంశూలం పూజయిత్వాస్వశక్తితః ॥ దద్యాత్సదక్షిణాకంతు ప్రాఙ్ముఖోవాప్యుదఙ్ము
ఖః । మంత్రేణానేనపరయా భక్త్యాశర్వంస్మరేత్ ॥ త్వంశూలబ్రహ్మణాసృష్టత్రిపురాణాం వినాశ
కః । దైత్యానాందానవానాంచశంకరస్యాయుధంతథా ॥ కుక్షిస్తథపార్శ్వస్థమథవాపృష్ఠసంగతమ్।శూ
లహింసాసముత్పన్నాంవేదనామాశునాశయేతి ॥ పలేనేత్యాది॥ పలద్రోణయోర్లక్షణంపరిభాషాయాంప
రిమాణప్రకరణేభిహితం ॥ పూజయేద్బ్రాహ్మణశ్శుచిరితిబ్రాహ్మణః పూర్వోక్తశూలినంపూజయేదిత్యర్థః ॥
మూలమంత్రేణార్ఘ్యాద్యుపచారానిత్యర్థః ॥మూలమంత్రశ్చైవపంచాక్షరోవారుద్రప్రకాశోక్తో వైదికో వా మం
త్రోవా- శైవపంచాక్షరస్యావామదేవఋషిః - పఙ్క్తిశ్ఛందః- శివోదేవతా - పూజా[illegible]- [illegible]- న
మశ్శివాయ - కేచనప్రణవాదికంపఠంతి- వైదికమంత్రాస్తు- త్ర్యంబకమిత్యాదయోబహవః పరిభాషా
యాందర్శితాః - సమిదాజ్యతిలాన్హుత్వేతి సమిదాదిహోమేషు కర్మవిపాకసంగ్రహోక్త మంత్రాంత
రాణిప్రదర్శితాని ॥ తద్యథా॥ సమిద్ధోమేతావత్ - పురుషఏవేదమిత్యస్యనారాయణఋషిః పురుషోదే
వతా - అనుష్టుప్ఛందః - సమిద్ధోమేవినియోగః - పురుషఏవేదమిత్యాది - సమిధశ్చయథాశక్తి [illegible] ॥ ఆజ్య
హోమేత్ర్యంబకమంత్రః . తిలహోమేతు - యతఇంద్రభయామహే ఇతిమంత్రద్వయగానంసరి [illegible] పరి
మాణప్రకరణేదర్శితం - హోమసంఖ్యాఅష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతా [illegible] ॥

తతశ్శాంతిం ప్రకల్పయేదితి శాంతిర్ఘోషశాంతిః - తత్ర చానోభద్రా ఇత్యారభ్య ఆశ్వలాయనీయః ॥ శన్నో వాతఃపవతామితి తైత్తిరీయశాంతిః ॥ పరిభాషాయాం వ్యాధిప్రశమదానవిధౌ ద్రష్టవ్యం. ఏతచ్చోపలక్షణం॥ అతో యస్య శాఖాయాం శాంతిర్వా ప్రోక్తా తచ్ఛాఖీయైస్సా గ్రాహ్యా। ఏవంచ శాంతివాచనం వారుణం కలశం సంస్థాప్య తస్యాగ్రే కుర్యాత్ - తతస్తేనోదకేన శాంత్యుదకేన శూలినం నరమాసించేత్ ॥ కలశస్థాపనప్రకారస్తు నవగ్రహయజ్ఞే సూర్యాది పూజానంతరం దర్శితః - అభిషేకప్రకారోపి తత్రైవ వసుధారానంతరం దర్శితః. సర్వం పరిస్మరేదితి ॥ ఏవంవిధపాపాచరణాదయం రోగస్సంజాతః - తస్య నివృత్త్యై వక్ష్యమాణశూలదానమంత్రస్థితవిశేషణవిశిష్టం ఫలం సంస్మృత్య బ్రాహ్మణాయ దద్యాదిత్యర్థః - ఏతచ్చ సర్వశూలసాధారణం॥

ఇతి శూలహరత్రిశూలదానమ్.

—* అథారుచిశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ శ్రద్ధాహీనోధనవాన్ దీనేష్వరతిస్తామసదానీ వాజావమంతా త్రైవిషనిస్తారః - చాంద్రాయణం చాతికృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యం తథాపరమ్ ॥ హేమాద్రావపి ॥ చాంద్రాయణాదికుర్వీత వ్యాధ్యాదేరనురూపతః। చాంద్రాయణాదీని యాని స్యుస్తాని సమస్తాని వా శక్త్యనురూపాద్యపేక్షయా యోజ్యానీత్యర్థః- హోమస్తు శూలహరత్రిశూలదానోక్తప్రకారేణ ఆదిశబ్దేన విష్ణుసహస్రనామపారాయణవిష్ణుహృదయాదిస్తోత్రాణి లక్ష్యంతే - తాని చ పరిభాషాయాం దర్శితాని- తథా చాంద్రాయణాదీన్యపి ॥ *

ఇత్యరుచిశూలహరమ్॥

—* అథ ప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సాక్షాద్ధంతి గవాదీన్ యః పునర్జన్మాంతరే । శిరోరోగీ శ్రోత్రరోగీ శూలేన వ్యాధిమాన్భవేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తం వార్షికం వా షాణ్మాసం వా త్రివార్షికమ్ । చరేద్ధృతవ్రతం చైవ గోహిరణ్యాదికాదిశేత్-అత్ర గోహననం యజ్ఞసాధనత్వావిశిష్టగోహననం- ప్రాయశ్చిత్తస్య గురుత్వాత్- ఆదిశబ్దస్య యజ్ఞసాధనతో భూమ్యనృతం చ- వ్యాధిగురులఘుభావేనైకవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తాని యోజ్యాని- గోహిరణ్యాదికమిత్యాదిశబ్దేన వాసోభిధీయతే॥ తదంతే చేతి చకారేణోద్యన్నద్యేత్యృచ జపః ॥ జపసంఖ్యా చాయుతం- ఉద్యన్నద్యేత్యృచః పరిభాషాయాముక్తం॥ *

ఇతి ప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్.

—* అథాజీర్ణశూలహరమ్. *—

అథ కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ నిదానమాహ ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ శూద్రస్యైవ తు భుక్త్వాన్నమవ్రతస్య ద్విజస్య చ । శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణశ్చాతిపీడితః ॥ శూద్రస్యైవాన్నం సతతం జన్మాంతరే భుక్త్వా యే తన్నిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణాస్తే - యశ్చావ్రతస్య ద్విజస్య నిత్యకర్మానుష్ఠానరహితస్యావార్షిక

స్యావాన్నంభుక్త్వాపూర్వవదాస్తే ॥ సశూలవ్యాధిమాన్భవేదిత్యర్థః ॥ అత్రైవంసిషఙ్కృతిం కుర్యాదుపవాసత్రయంతథా। దద్యాత్పలత్రయంరూప్యంబ్రాహ్మణాయసకాంచనమ్॥ పలమితిః ॥ పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణేదర్శితం ॥ *

—* అథప్లీహాశూలహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ విశ్వస్తవిషదాతాచప్లీహవాన్జాయతేనరః । చళబ్ధాచ్ఛాపిచ- ఏతస్మిన్నిహారణార్థంతు ప్రాయశ్చిత్తంసమాదిశేత్ । చాంద్రాయణంపరాకంచ్ఛతథోద్యన్నపఏవచ। అపామార్జనకస్యాపి జపస్సంధ్యాత్రయేభవేత్ ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచఃపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యాః॥ జపసంఖ్యాత్వయుతం- అపామార్జనస్తోత్రమపిపరిభాషాయాంప్రతిమాదానవిధౌ విష్ణుసహస్రనామానంతరంద్రష్టవ్యం ॥ స్తోత్రజపశ్చవ్యాధివిమోక్షసిద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణపరాకయోర్లక్షణం పరిభాషాయామేవ ॥ *

ఇతిప్లీహాశూలహారమ్.

—* అథజఠరశూలహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం యాచితారమకించనం । బ్రాహ్మణందాంతమాసీయదానార్థంనదదాతియః ॥ సభవేజ్జఠరశూలీతథాధ్మానీచకహిచిత్ । కృఛ్రాతికృఛ్రచాంద్రాణిసమర్ప్యాద్వ్యాధినుత్తమే ॥ చాంద్రంచాంద్రాయణం ॥ కృఛ్రాదిస్వరూపంపరిభాషాయాముక్తం - ఏతానిసమస్తానివ్యస్తానివారోగగురులఘు భావానుసారేణ యోజ్యాని ॥

ఇతిజఠరశూలహారమ్.

—* అథకటిశూలహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ గోగామీకటిశూలీస్యాత్తస్యచాంద్రాయణంతథా ॥ కృఛ్రంచైవాతికృఛ్రంచ జపంసౌరంవినిర్దిశేత్ । గాంవాసకాంచనందద్యాత్సహిరణ్యంఘృతంతథా॥ సౌరజపఃఉద్యన్నద్యజపః- పరిభాషాయాం దర్శితః ॥ సంఖ్యాత్వయుతం- గవాదిదానమంత్రా అపి ప్రాగభిహితాః - సహిరణ్యఘృతదానే ఆజ్యావేక్షణమంత్రః - అలక్ష్మీర్యచ్చదౌస్థ్యం మయిచ్ఛగాత్రేష్వవస్థితమ్ । తత్సర్వంశమయాజ్యత్వంలక్ష్మీం పుష్టించవర్ధయ॥ *

ఇతికటిశూలహారమ్.

—* అథహస్తశూలహారమ్, *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ పూర్వజన్మనినాస్త్రీక్యాత్సంధ్యాదిరహితోద్విజః । హస్తశూలీ సభవతినిష్కృత్యానశ్యంతిశేత్ ॥ భోజయేద్బ్రాహ్మణాంఛ్రక్త్యాజపేత్సూక్తంహిరణ్యదః । సౌరంసూక్తంమంత్రంవా అష్టోత్తరంవా ఉద్యన్నద్యేతివా- అనయోః స్వరూపంనిష్కృస్వరూపంచపరిభాషాయాముదీరితం॥ సౌరసూ

క్తంతు ఉదుత్యంజాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్యసూక్తస్య - కణ్వప్రస్కణ్వఋషిః - ఇత్యాదివినియోగః-
హిరణ్యదఇతిధ వేదితి శేషః ॥ *

ఇతిహస్తశూలహరమ్.

—* అథ కర్ణశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ మైథునం శ్రవణేయోద్విప్రః కర్ణశూలీ భవేత్తుసః । స్యాచ్చైవ బధిరః కించిత్కృపాలేసవ్యాశబ్దవాక్ । నిష్కవింశతికందద్యాద్బ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ॥ విష్ణుప్రకాశకాన్మంత్రాన్జపేద్రోగప్రశాంతయే । అపామార్జనపాఠేనమంత్రితంసజలంపిబేత్ ॥ భోజనంబ్రాహ్మణేభ్యశ్చ ప్రదద్యాద్దక్షిణాంతథా॥ మైథునశబ్దంబుద్ధిపూర్వకంశ్రవణేయాద్యదీత్యర్థః-నిష్కస్వరూపం పరిభాషాయాంవిష్ణుప్రకాశకా మంత్రాః - పురుషసూక్తంతద్విష్ణోరితి - ద్విరుచశ్చ- తద్విష్ణోరితిద్విచర్చస్య॥ మేధాతిథిఋషిః - విష్ణుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - జపేవినియోగః ॥ అపామార్జనస్తోత్రమపిపరిభాషాయామేవ ॥ సజలం పిబేదితిసరోగీ- పురుషసూక్తాదిజపసంఖ్యావ్యాధ్యనుసారేణఅష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాః కల్ప్యాః॥

ఇతికర్ణశూలహరమ్.

—* అథనయనశూలహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ నగ్నాంపరస్త్రియందృష్ట్వా సూర్యంవాస్తమయోదయే । నేత్రశూలీభవేత్సోపినేక్షితుంశుమతేదృశా ॥ వచోర్దామేదేహిమంత్రేణ హోమస్స్యాదష్టచాయుతమ్ । వయస్సుపర్ణ ఇతిచ నేత్రే సించేచ్చవారిణా ॥ అక్షిభ్యాంతఇతిజపేన్నేత్రశూలంప్రశామ్యతి । పరస్త్రియందృష్ట్వేతికామతః ॥ తథా సూర్యమపి ॥ వచోర్దామేదేహీత్యనేన- వచోర్దాఅసివర్చో మే దేహీతి దశాక్షరోమంత్రోలక్ష్యతే-హూమకాలేస్వాహాంతః కర్తవ్యః - అస్యమంత్రస్యప్రాజాపత్యపరమేష్ఠీవామదేవాఋషయః - అగ్నిర్దేవతా- అతిశక్వరీచ్ఛందః - అష్టచాయుతమితి ॥ వయస్సుపర్ణ ఇత్యస్య - గౌతమఋషిః- ఇంద్రోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - విహితార్థజపేవినియోగః - వయస్సుపర్ణ ఇత్యాది - యథాహోమంచజపసంఖ్యా ॥ నేత్రేసేచనంయావద్రోగవిముక్తి - యథాశక్తిబ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ సూర్యపూజాచకార్యా - నేత్రాధిదేవతాత్వాత్తస్య ॥ *

ఇతినయనశూలహరమ్.

—* అథ శాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్. *—

శూలీపరోపతాపేనజాయతేవపుషాతనుః । అన్నదానంప్రకుర్వీత తథారుద్రంజపేద్బుధః ॥ వపుషాతనుః కృశశరీరఇత్యర్థః ॥ వ్యాధితరతమభావేనాన్నదానాదేరభ్యాసః - రుద్రలక్షణం - రుద్రవిధా పరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం॥

ఇతిశాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్.

—* అథశూలప్రతికృతిదానమ్. *—

శూలప్రతికృతిలక్షణంచకర్మవిపాకసారే॥ అనుక్తేషుతురోగేషు రోషాగ్నిజ్వలితేక్షణమ్। భ్రూభంగభీషణంశక్తింశూలంపాశాంకుశౌదధత్॥ చక్రఖడ్గగదావజ్రశరతూణధనూంషిచ। నాసాగ్రగతతర్జన్యా కంపయన్పరిపార్శ్వగాన్॥ దంష్ట్రాధరయుతందూరాద్దూగాత్రాణింమక్షణమ్। ఉద్యన్నభిముఖంధావత్ప్రహర్తుంపార్శ్వయోఃకృశాన్॥ విశీర్ణకేశంరోగాణాంప్రతిరూపంప్రకల్పయేత్। శతంతస్యార్ధమర్ధంవాహేమ్నఃపలానితేనతు॥ తదేవప్రతిమామానం కర్మశాంతిష్వపిస్మృతః। అతస్త్వల్పేనయోదద్యాన్మహాదానంనరాధమః॥ ప్రతిగృహ్ణాతివాతస్య దుఃఖశోకావహంభవేత్। యేయేరోగాఃప్రబాధంతేదేహస్థాస్సతతంతుమామ్॥ గృహాణప్రతిరూపంతుమహారూపైర్ద్విజోత్తమ।మంత్రేణానేనతందద్యాత్పూర్వరీత్యాకృతార్చనమ్॥ బాఢమిత్యేవగృహ్ణీయాత్తద్రూపంవ్యాధిభిస్సహ। ఆచార్యం యజమానస్తుఅనుయాయాచ్ఛతంపదమ్॥ అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాది- యత్రరోగప్రతిమావిశేషంనాభిధాతం - తత్రరోగప్రతిమామేవం విధలక్షణోపేతాంకుర్యాదిత్యర్థః॥ శక్త్యాదికందధత్-స్థితమిత్యర్థః - దధద్వ్యక్ష్ణేత్॥ నిష్కస్వరూపంపరిభాషాయాంబోద్ధవ్యం॥ కర్మశాంతిష్వపిస్మృతఇతి - ఏవమన్యత్రాపి కర్మవిపాకశాంతిషుస్వతస్సామాన్యన్యాయేన ప్రాప్తత్వాత్ప్రతిమామానంకర్తవ్యమిత్యర్థః॥ యద్యప్యేవంతథాప్యత్రచాన్యత్రచ వ్యాధిగురులఘుభావాపేక్షయా॥ శక్త్యాశక్త్యద్యనుసారేణ ప్రతిమానంకల్ప్యం॥ నహ్యశక్యంవిదధాతిశాస్త్రం- ఏతచ్చస్మృతఇతి పదాత్తదా॥ దేశంకాలంతథాత్మానంద్రవ్యంద్రవ్యప్రయోజనమ్। ఉపపత్తిమవస్థాంచజ్ఞాత్వాశౌచంప్రకల్పయేదితిబోధాయనవచనేనశౌచపదస్యాప లక్షణార్థజ్ఞానమవగంతవ్యం॥ యేయేరోగాఇతిదానమంత్రః- పూర్వరీత్యాకృతార్చనఇతి। ఆతంకోదేవతాతత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం వ్యాధిప్రతిమాదాన విధావుక్తప్రకారేణేత్యర్థః॥ శతంపదమితి॥ శతంపదానీత్యర్థః - సముదాయాపేక్షయైకవచనం- *

ఇతిశూలరోగహరప్రతికృతిదానమ్.

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవాయస్యాంబికానామతశ్శ్రీకల్యాపరమూర్తిరార్యచరితశ్శ్రీపెద్దిభట్టఃపితా। సోయంకౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేష్వాత్మమతేనయేన సపదే వాక్యైఃకృతీ వర్తతే॥ మతిశ్చైషాంశాస్త్రప్రకృతిరమణీయావ్యవహృతిఃపరాశీలంశ్లాఘ్యంజగతితుజవస్తైకతిపయో।చిరంచిత్తేతేషాం ముకురతలభూతేస్థితిమియాదియంవ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యభణితిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య॥ సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణేపూర్ణఃప్రసన్నోనవమస్తరంగః॥

ఇతి శ్రీపండితపారిజాత కళారిమల్లేత్యాది బిరుదవిరాజమాన శ్రీమదనభూపాలపుత్ర
మాంధాతృనిబంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే
నవమస్తరంగః.

—0—

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే— దశమతరంగప్రారంభః

—* అథజ్వరహరాణి, *—

తత్ర గార్గ్యః॥ శీతజ్వరహరమ్॥ యే పునః క్రూరకర్మాణః పాప్మానో మందచేతసః। తే భవేయుస్సదా శీతజ్వరవంతస్తదేనసః॥ శాంతయే యుతసంఖ్యాకం ప్రకుర్యాత్ప్రియతో జపమ్॥ జాతవేదసమంత్రేణ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః॥ సురామాంసోపహారాద్యైర్బలిస్సర్వత్ర శస్యతే। సహస్రకలశస్నానం శతభోజనమేవ చ॥ సదా శీతజ్వరవంత ఇత్యాది॥ ప్రతిదినం సీతజ్వరయుక్తాః- జ్వరప్రాదుర్భావకాలే శీతజ్వరపూర్వకజ్వరేణ యుక్తా ఇత్యర్థః॥ జాతవేదసమంత్రేణ జపం కుర్యాద్ధి శాంతయే॥ తత్రాయుత సంఖ్యాకమిత్యుపలక్షణం॥ రోగగురులఘుభావేన జపే గురులఘుభావః కల్ప్యః॥ ఏవం బ్రాహ్మణభోజనేపి- జపాంగామపరామభిషేకాంగాం గాం సురాదిభిర్బలిభిర్బలిరధికారభేదేన సహస్రకలశస్నానం తు నమకానువాకైరీశ్వరస్య- పురుషసూక్తేన విష్ణోః - శీతజ్వరే తథా కుర్యాదభిషేకం హరేర్బుధ ఇతి ॥ కర్మవిపాకసంగ్రహేభిధానాత్॥ నమకానువాకానామృష్యాదీని తథా రుద్రాభిషేకప్రకారశ్చ పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యః - పురుషసూక్తాద్యపి తత్రైవ ద్రష్టవ్యం। జాతవేదసమంత్రస్య - కశ్యపఋషిః - జాతవేదాగ్నిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః- విహితార్థే వినియోగః - జాతవేదసే సునవామ ఇత్యాది॥

ఇతి శీత జ్వర హరమ్.

—* అథోష్ణజ్వరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ షంగశేషు చకాలేషు సతతంకోపవాన్నరః। ఉష్ణజ్వరాభిభూతస్స్యాత్తత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ సహస్రకలశస్నానం రుద్రేణేశస్య కారయేత్। బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా జపేద్వై జాతవేదసమ్॥ తథా మహేశ్వరతంత్రేపి॥ ఉష్ణజ్వరే మహేశస్య ప్రకుర్యాదభిషేచనమితి॥ రుద్రేణ శతరుద్రేణ నమకానువాకైరిత్యర్థః- అస్యార్షాదిపరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం జాతవేదస్యతు జప శ్శీతజ్వరహారే- జాతవేదసగ్రహణం మృత్యుంజయస్యాప్యుపలక్షణం॥ అస్య త్ర్యార్షాది తైత్తిరీయ శాఖానుసారేణ పరిభాషాయాం కూశ్మాండహోమప్రకరణే త్ర్యధాయి - అత్రాశ్వలాయనశాఖానుసారేణాభిధీయతే॥ త్ర్యంబకం యజామహ ఇత్యస్య వసిష్ఠ ఋషిః - మృత్యుంజయరుద్రో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- వినియోగః॥

ఇత్యుష్ణజ్వరహరమ్.

—* అథశాతాతపోక్తవివిధజ్వరహరమ్. *—

దేవద్రుమహరస్యైవ జాయతే వివిధజ్వరః । జ్వరో మహాజ్వరశ్చైవ రౌద్రో వైష్ణవ ఏవచ ॥ జ్వరే రుద్రజపం కుర్యాన్మహారుద్రం మహాజ్వరే । మహారుద్రం జపేద్రౌద్రే వైష్ణవే తు ద్వయం జపేత్ ॥ జ్వరే తు రుద్రజపమిత్యాది ॥ మహారుద్రలక్షణాని రుద్రానువాకానామావర్తనాదిచ పరిభాషాయాముక్తం - మహారుద్రం జపేద్రౌద్ర ఇతి॥ రుద్రసంబంధిని మాహేశ్వరజ్వరే కఠినతమే అసాధ్యజ్వరే చ మహారుద్రసహస్రనామాపామార్జనవిష్ణుహృదయస్తోత్రాణి పరామృశ్యంతే- అత స్తద్ద్వయం విష్ణుసంబంధం చ శతరుద్రపురుషసూక్తాదిజపేత్ ॥ శతరుద్రాదీని పరిభాషాయాం దర్శితాని॥

ఇతి శాతాతపోక్తవివిధజ్వరహరమ్.

—* అథసర్వజ్వరహరమ్. *—

కుంభదానం॥ అగారదాహీ జ్వరవాన్ జాయతే తత్ర నిష్కృతిః। నవకుంభం సమానీయ మృణ్మయం చాప్రణం దృఢమ్ ॥ లోహితం కార్ష్ణ్యరహితం స్థాపయేత్తండులోపరి । పరిమాణం తండులానాం ద్రోణపంచకమిష్యతే॥ విశుద్ధాస్తండులా గ్రాహ్యాః శ్వేతవస్త్రేణ వేష్టయేత్। మధునా హ్యథవాజ్యేన కుంభం దేనాథ గుడేన వా ॥ తైలేనాథాంభసా వాతం పూరయేచ్ఛక్తితో నరః । శ్వేతపుష్పైరర్చయేత్తం గంధపుష్పైస్తథాపరైః ॥ హోమశ్చ పూర్వవత్కార్యః సమిదాజ్యచరూత్కటః । సువర్ణేన యథాశక్త్యా బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ తస్మై హుతవతే కృత్స్నశ్రుతశీలాయ తం త్రకమ్। మంత్రేణానేన విధివత్పూజయేచ్చ జ్వరీ నరః॥ మహేశ దేవ దేవేశ వాసుదేవ పరాత్పర । కుంభేనానేన దత్తేన జ్వరః క్షిప్రం ప్రశామ్యతు ॥ ఏకాంతరం సన్నిపాతం తృతీయకచతుర్థికౌ। పాక్షికం మాసికం వాపి సాంవత్సరికమేవచ ॥ నాశయైతం మమ క్షిప్రం వాసుదేవ మహేశ్వర । ద్రోణపంచకమిత్యాది - ద్రోణస్వరూపం ప్రరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం - శ్వేతవస్త్రేణ వేష్టయేదితి - కుంభమిత్యన్వయః- కుంభం గంధపుష్పైస్తథాపరైరితి - అపరై రక్తపీతాదిభిరిత్యర్థః హోమశ్చ పూర్వవదితి ॥ పూర్వోక్తప్రకారేణ స చ ప్రకారశ్శూలహర త్రిశూలదానే ద్రష్టవ్యః - తిలస్థానే చరురిత్యేతావాన్విశేషః- కుంభదానమంత్రస్య రుద్రవిష్ణుప్రకాశకత్వాత్కుంభపూజాపి రౌద్రేణ వైష్ణవేన వా మంత్రేణ కర్తవ్యా - హోమోప్యనయోరన్యతమేన- తత్ర రౌద్రశ్శైవపంచాక్షరః- శూలరోగహర త్రిశూలదానే ద్రష్టవ్యః - రుద్రగాయత్రీ వద్యహారో మామహేశ్వరదానే వక్ష్యతే - అన్యే చ త్ర్యంబకమిత్యాదయః - పరిభాషాయాం దర్శితాః - వైష్ణవా అపి తద్విష్ణోః పరమపద మిత్యాదయ స్తత్రైవ దర్శితాః - నారాయణాష్టాక్షర మంత్రస్తు అంత్రవృద్ధిహార నారాయణమూర్తిదానే నిరూప్యతే॥ గోపాలమంత్రస్తు నక్తాంధ్యహరే - సువర్ణేన యథాశక్త్యేతి- సువర్ణేన యుతం కుంభం నివేదయేదిత్యన్వయః - మహేశ దేవ దేవేశేత్యారభ్య శ్లోకద్వయం దానమంత్రః ॥

ఇతి సర్వజ్వరహర కుంభదానమ్.

—* అథజ్వరతర్పణమ్. *—

తత్రాయం క్రమః ॥ గోపింద సంజ్ఞకం కంచన తాపసం తథా పుత్రం తాపసాంతరం చ తిలోదకై రంజలిత్రయ

దానేనపృథక్పృథక్త్ర్వయిత్వాపశ్చాజ్జ్వరానుసారేణఅష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతం జ్వరముద్దిశ్యకర్తవ్యం- జ్వరతర్పణేరక్తాక్షతావారక్తపుష్పాణివాగ్రాహ్యాణి - తత్ర తిలతర్పణమంత్రః ॥ యోసౌసరస్వతీతీరేకుత్సగోత్రసముద్భవః । త్రిరాత్రజ్వరదాహేన మృతోగోవిందసంజ్ఞకః ॥ జ్వరాపనుత్తయేతస్మైదదామ్యేతత్తిలోదకం । తథా ॥ నద్యాంచనర్మదాతీరే అపుత్రస్తాపసోమృతః । రాత్రౌజ్వరవినాశాయ దద్యాంతస్మైతిలోకమ్ ॥

ఇతిజ్వరతర్పణమంత్రః.

—* అథజ్వరప్రతికృతిదానమ్. *—

త్రిపాద్భస్మప్రహరణస్త్రిశిరారక్తలోచనః । సమేప్రీతస్సుఖందద్యాత్సర్వామయపతిర్జ్వరః ॥ భస్మప్రహరణోభస్మాయుధఇత్యర్థః - పూజాదివిధానంత్వాతంకోదేవతా తత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం వ్యాధిప్రతిమాదానవిధావుక్తం॥ *

ఇతిజ్వరహరప్రతికృతిదానమ్.

—* అథశ్వాసఖాసహరాణి. *—

అత్రనిదానంతు॥ ఉమామహేశ్వరసంవాదే ॥ కృతఘ్నోజాయతేమర్త్యః కఫవాన్శ్వాసఖాసవాన్ । జీర్ణజ్వరీచనిత్యంహిపిత్తరోగసమన్వితః ॥ ఏతన్నిష్కృతిః కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చాంద్రాయణవ్రతంకుర్యాత్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । అగ్నిందూతాదిసూక్తేనచరుణాసర్పిషాయుతమ్ ॥ అష్టాధికంతుజుహుయాదుక్తరోగస్యశాంతయే । అన్యచ్చవాయుపురాణే॥ తద్విష్ణోరితిసూక్తేనజపంకుర్యాద్ద్విజోత్తమాః । పూజయేద్భోజయేద్దద్యాత్తన్మనానాన్యమానసఇతి ॥ చాంద్రాయణస్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి ॥ చరుణాసర్పిషాయుతమితిప్రత్యేకంసంబధ్యతే - అగ్నిందూతమితి సకలం హోమమంత్రః - ప్రత్యృచంవా॥ అయంచవ్యవస్థితోవికల్పః - వ్యాధిశక్త్యాద్యాధిక్యాత్కృత్స్నంసకలం - అల్పత్వేప్రత్యృచమితి॥ ఏవంసర్వత్రవేదితవ్యం- తద్విష్ణోరితిసూక్తేనేతి ॥ తద్విష్ణోఃపరమిత్యృచాప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యేతత్సూక్తంలక్ష్యతే - తదంతర్గతత్వాత్తస్య - ఏకస్యాస్తస్యాఋచస్సూక్తవ్యపదేశాభావాచ్చ - తన్మనాఇతి ॥ దానందద్యాదిత్యర్థః - తచ్చదేయంమధుసర్పిర్హిరణ్యవాసాంసి ॥ తత్రమధుదానమంత్రః - యస్మాత్పితౄణాంశ్రాద్ధేత్వంప్రీతిందేహ్యమృతోద్భవమ్ । మధోతవప్రదానేనపాహిమాందుఃఖసాగరాత్ ॥ ఆజ్యాదిదానమంత్రాస్తుప్రాయశ్చిత్తోపక్రమపద్ధతౌప్రదర్శితాః - అగ్నిందూతమితిసూక్తస్యద్వాదశర్చస్య మేధాతిథిఋషిః - అగ్నిర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః- అగ్నిందూతంవృణీమహఇత్యాది ప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యేకవింశత్యృచస్యసూక్తస్యమేధాతిథిఋషిః - ఆదితశ్చతస్రోఅశ్విన్యశ్చతస్రఃసావిత్ర్యోద్వేఆగ్నేయ్యౌ - ద్వేదేవీనాం- ఏకేంద్రాణీవరుణానీనాం ద్వేద్యావాపృథివ్యో- ఏకాపార్థివీ- షడ్వైష్ణవ్యః- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః - ప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యాది॥ *

ఇతికఫజ్వరయుతశ్వాసఖాసహరమ్.

—* అథ ప్రకారాంతరేణ శ్వాసఖాసహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ కురుక్షేత్రాదిదేశేషు కాలేషు గ్రహణాదిషు। మహాదానాని గృహ్ణీయాన్నిషిద్ధాన్యథవా స్వయమ్॥ అపాత్రభూతో దాతృభ్యో నిషిద్ధేభ్యశ్చ మానవః। స పాపః శ్వాసఖాసైశ్చ కుష్ఠిస్త్రక్రిమిభిస్తథా॥ కండూత్యా చైవ పీడ్యేత తత్ర రోగస్య శాంతయే। మహిషీం యమదైవత్యాం దద్యాద్విత్తానుసారతః॥ రాష్ట్రం యద్ధీయతే దానం తత్సమగ్రమిహైవహి। తత్సమగ్రం తు దోషాయ భవతీహ పరత్ర చ॥ జపేచ్చ పౌరుషం సూక్తం నామ్నాం చైవ సహస్రకమ్। ఉద్యన్నద్యేత్యృచా చరుర్వాజ్యహోమశ్చాష్టోత్తరాయుతమ్॥ హిరణ్యాని వాసాంసి పంచాశద్విప్రభోజనమ్। సహస్రకలశస్నానం ప్రకుర్యాద్రోగశాంతయే॥ నిషిద్ధానీత్యాది-నిషిద్ధాని కాలపురుషాదీని స్వయమపాత్రభూతో వేదనిత్యకర్మానుష్ఠానాదిరహితః పతితో వా - అనిషిద్ధాని భూధనాదీని వా అనాపది గృహ్ణీయాన్నిషిద్ధేభ్యో దాతృభ్యః పతితాదిభ్యః - మహిషీదానప్రకారః - పరిభాషాయాం దేయవస్తుస్వరూపనిరూపణే ద్రష్టవ్యః -మహిషీదానమంత్రస్తు॥ కాలమృత్యుస్వరూపాం తాం మహిషీం రక్తభూషణాం। సాలంకారాం ప్రదాస్యామి మమ శాంతిం ప్రయచ్ఛతు॥ పురుషసూక్తసహస్రనామ ఉద్యన్నద్యేత్యృచా నానావృష్ట్యాదిపరిభాషాయామేవ నిరూపితం- అతివ్యాధిగురులఘుభావేన మహిషీదానాదీని శస్త్రాని వా యోజ్యాని॥ ఇతి ప్రకారాంతరేణ శ్వాసఖాసహరమ్- పిశునో నరకస్యాంతే జాయతే శ్వాసఖాసవాన్। ఘృతం తేన ప్రదాతవ్యం సహస్రపలసంఖ్యయా॥ ఉద్యన్నద్యజపః కార్యో హోమశ్చవాజ్యయోరపి। పల స్వరూపం- ఉద్యన్నద్యేత్యృచశ్చ పరిభాషాయాముక్తం- జపహోమయోస్సంఖ్యారోగానుసారేణ కల్ప్యా॥

ఇతి శాతాతపోక్తశ్వాసఖాసహరమ్.

—* అథ శ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్. *—

పద్మపురాణే॥ శ్వాసఖాసయుతో మర్త్యో బలిగ్రహణతో భవేత్॥ బోధాయనః॥ ధ్వజం పాశం పలైకేన కుర్యాత్తు రజతేన వా। పలార్ధేనాథవా శుద్ధస్ఫటికోపమమాదరాత్॥ రత్నైర్మరకతైస్సమ్యగ్బద్ధమంగేషు సర్వతః। కుంభే చ స్థాపయేత్తత్ర తిలానాం ద్రోణపంచకమ్॥ కుంభస్యోపరి సంస్థాప్య ధ్వజం పాశం చ శోభనమ్। నిష్కద్వయయుతం తం తు బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్॥ వస్త్రేణ వేష్టయేత్కుంభం గంధపుష్పాక్షతార్చితమ్। శుభచిత్తసమేతాయ శ్రోత్రియాయ కుటుంబినే॥ వరుణస్య తథా వాయోః ప్రీత్యర్థం వినివేదయేత్। నమః పాశభృతే తుభ్యం నమో ధ్వజకరాయ తే॥ జలాధిపతయే తుభ్యం వాయో సర్వజనప్రియ। యువయోః ప్రీతయే దత్తౌ ధ్వజపాశౌ సురార్చితౌ॥ శ్వాసఖాసాపహర్తారౌ మే ప్రీతౌ సర్వజనాశ్రయౌ। యదా తు రజతేన తదా శుద్ధస్ఫటికోపమం - అంగేష్వవయవేషు తత్తత్ప్రదేశేషు మరకతరత్నైర్బద్ధం. యుక్తం ధ్వజపాశం చ కుర్యాత్ - కుంభం చ స్థాపయేత్ - కుంభం చ ద్రోణతిలానాముపరి సంస్థాప్య తస్య కుంభస్యోపరి ధ్వజం పాశం చ నిక్షిపేత్ - కీదృశమిత్యత ఆహ- నిష్కద్వయయుతమితి॥ నిష్కద్వయం సువర్ణం రజతం వా నిష్కద్వయ ధ్వజపాశౌ చ కుంభే స్థాపయేదిత్యర్థః- బ్రాహ్మణాయ నివేదనం - కుంభాదిపూజానంతరమేవ॥ పూజాప్రకారమాహ॥ వస్త్రేణ వేష్టయేదితి - తత్ర కుంభే వరుణవాయూ తత్తత్ప్రకాశక మంత్రాభ్యామేవ షోడశోపచారైః పూజయిత్వా ధ్వజపాశౌ చ నామమంత్రైస్సంపూజ్య॥ నమః పాశభృతే తుభ్యమిత్యాది మంత్రేణ ధ్వజపాశౌ

ఉక్తలక్షణాయబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ద్రోణనిష్కయోర్లక్షణం పరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం - వరుణ వాయవ్యమంత్రౌనవగ్రహమఖప్రకరణేదర్శితౌ ॥ *

ఇతిశ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్.

—* అథశ్వాసఖాసమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే॥ శ్వాసస్త్రిబాహుః పాశాక్షకమండలుయుతోజ్వలన్ । ఖాసఃకూర్మాంగ సంస్థానోదీర్ఘదండధరఃకృశః ॥ కరేణనాదయన్ ఘంటాంవికృతాక్షోఽతిభీషణః । శ్వాసస్త్రిబాహురితి॥ అత్రవిశేషానుపాదానాద్దక్షిణపార్శ్వేబాహుద్వయంవామేత్వేకోబాహుః- ఏవమన్యత్రాపివిషమ బాహుస్థలె విజ్ఞేయం । కూర్మాంగసంధానఃకూర్మఇవసంకుచితాంగ ఇత్యర్థః-యదాశ్వాసఖాసయోరేకైవమూర్తి స్తదాత్రిబాహుస్సంకుచితాంగశ్చేత్యేవంవక్తవ్యః - ఏతత్ప్రతిమాపూజావిధానంతు - అంతకోదేవతాతత్రే త్యారభ్య పరిభాషాయాముక్తం॥ *

ఇతిశ్వాసఖాసహరప్రతిమాదానమ్.

—* శోభహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ శోథీకృచ్ఛ్రత్రయంకుర్యాద్గాయత్ర్యాఅయుతంజపః । తిలహోమ సహస్రంచ జపేన్మృత్యుంజయంతథా॥ తిలహోమస్తువ్యాహృతిభిః గాయత్రీత్ర్యంబకమంత్రాణామృష్యాదితథాకృచ్ఛ్రలక్ష ణంచపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం - మృత్యుంజయజపసంఖ్యాపిసహస్రం॥

ఇతికర్మవిపాకసముచ్చయోక్తశోభహరమ్.

—* అథకర్మవిపాకసంగ్రహోక్తశోథహరమ్. *—

అపామార్గేణ దీర్ఘరేఖాయాంపుళినేచయః। మూత్రంపురీషంవల్మీకేయఃప్రముంచేజ్జలేపివా॥ శ్వయ థువ్యాధిమాప్నోతీత్యేవమాహసదాశివః । ఛాయాయామితి ॥ వృక్షదేవాలయచ్ఛాయాయాంమూత్రపురీషం సృష్ట్వానాదేరుపలక్షణంఅర్ద్రార్ద్రాదిగ్రహణంపుణ్యస్థానోపలక్షణార్థం- ఇంద్రంవఇతిమంత్రంహిజపేదష్టోత్తరా యుతమ్ । ఆపోహిష్ఠేతిహోమస్స్యాచ్చరుణాసర్పిషాయుతమ్ ॥ ఇంద్రంవోవిశ్వతస్పరీత్యేవః పరిభాషా యాం నవగ్రహప్రకరణే లోకపాలమంత్రేషుద్రష్టవ్యః - ఆపోహిష్ఠేత్యృచస్తుపరిభాషాయాంరోగప్రతిమా దానవిధౌద్రష్టవ్యః- చరుణాసర్పిషాయుత ఇతిప్రత్యేకంసంబధ్యతె - వ్యాధితరతమభావేన హోమసంఖ్యా యాన్యూనాధికభావః పరికల్ప్యః॥ *

ఇతికర్మవిపాకసంగ్రహోక్తశోథహరమ్.

—* అథశోభహరవస్త్రదానమ్. *—

తత్ర వృద్ధబోధాయనః॥ విఘ్నకర్తా చ భోక్తౄణాం శోభీ భవతి మానవః। తస్య కర్మవిపాకోక్తం వ్యాధినాశనముత్తమమ్ ॥ దానం వక్ష్యే విశేషేణ సర్వశోభవినాశనమ్ । క్షౌమవస్త్రం సమానీయ బహుమూల్యసముద్భవమ్॥ ముక్తాఫలాని బధ్నీయాద్వస్త్రప్రాంతే సమంతతః । కుంకుమేనాంకితం సమ్యక్కర్పూరాగరుధూపితమ్ ॥ తండులోపరి సంస్థాప్య తండులాంశ్చ స్వశక్తితః। ఉపచారైః షోడశభిరాచార్యః పూజయేత్తతః॥ హోమం వాపి ప్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైః క్రమాత్ । ఉద్బుధ్యస్వేతి దంవిష్ణురథ వ్యాహృతిభిస్తథా॥ మంత్రైస్త్రిః క్రమేణ జుహుయాత్స్విష్టకృచ్చ తతః పరమ్ । హుత్వా హుత్వా తు సంపాతం పాత్రే సర్వం నివేశయేత్ ॥ సంఖ్యా చాష్టోత్తరశతమష్టావింశతిరేవ వా । సంపాతేనాంగమున్మృజ్యాత్సర్వమేవ హి రోగిణః ॥ అక్షీభ్యామితి సూక్తేన యథాలింగం తథైవ చ । వాససా మార్జనం కుర్యాన్మార్జయేద్దర్భముష్టినా ॥ ఆచార్యాయాథ తద్వస్త్రం దద్యాచ్చైవ సదక్షిణమ్ । మంత్రేణానేన విధివద్దక్షిణాభిముఖశ్శుచిః ॥ ఋషీణాం ప్రవరోఽగస్త్యో లోపాముద్రాపతిః ప్రభుః । క్షౌమవస్త్రప్రదానేన తుష్టో వ్యాధిం వ్యపోహతు॥ బ్రాహ్మణేభ్యస్తదా తేభ్యో దద్యాచ్ఛక్త్యా చ దక్షిణామ్ । తతస్స్నాత్వా శుచిర్భూత్వా వస్త్రమాల్యోపశోభితః॥ బ్రాహ్మణైర్బాంధవైస్సార్ధం భుంజీత సుసమాహితః। తండులాశ్చ స్వశక్తిత ఇతి॥ భవంతీతి శేషః - ఆచార్యం పూజయేదితి ॥ క్షౌమవస్త్రమగస్త్యదైవతమాచార్యః పూజయేదిత్యర్థః ॥ అగస్త్యః ॥ ఖనమాన ఇత్యగస్త్యాంతేవాసీ బ్రహ్మచారీ ఋషిః- రుద్రో దేవతా- అథవా - అగస్త్యప్రీతయే వాసో దీయత ఇతి వస్త్రపూజాయామగస్త్యో దేవతా . త్రిష్టుప్ఛందః- వాసః పూజాయాం వినియోగః - అగస్త్యః ఖనమాన ఇత్యాది ॥ ఉద్బుధ్యస్వేతి దంవిష్ణు వ్యాహృతీనాం చ పరిభాషాయాం నవగ్రహప్రకరణే కూష్మాండప్రకరణే చామార్గాదిదర్శితమ్ - తథా స్విష్టకృద్ధోమస్య చ హుత్వా హుత్వా చ సంపాతానితి- యదాజ్యహోమస్తదా ప్రత్యాహుతి హోమానంతరం సంపాతాజ్యబిందూన్పాత్రాంతరే స్థాపయేత్॥ తేన సంపాతాజ్యబిందుసముదాయేన రోగిణస్సర్వం గాత్రం పరిమార్జయేత్- కేన మంత్రేణ- అక్షీభ్యామితి సూక్తేన- ఏతచ్చ సూక్తం పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధౌ ద్రష్టవ్యం- గాత్రపరిమార్జనద్రవ్యమాహ॥ వాససా మార్జనం కుర్యాదిత్యాది పూజితవాససా వస్త్రాంతరేణ వా ప్రథమం వాససా పరిమార్జనం ॥ పశ్చాద్దర్భముష్టినా - తద్వస్త్రం పూజితవస్త్రమాచార్యాయ దద్యాత్ -ఆచార్యాయేతి ప్రతిగృహీతురుపలక్షణం- తచ్చ దానం సదక్షిణం భవతి ॥

ఇతి శోభహరవస్త్రదానమ్.

—* అథశోభహర ప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే॥ శోభః పంచకరస్త్రీక్ష్ణో దశాక్షశ్శరచాపధృక్ । దధానశ్ఛురికాం ఘంటాం కులిశం చక్రకం తథా॥ పంచకర ఇతి॥ దక్షిణేతరయోః-కరాః - వామే ద్వావితి॥ పంచపూజావిధానం తు- అతంకో దేవతా- తత్రేత్యాగస్త్యపరిభాషాయాముక్తం- వ్యాధిప్రతిమాదానవిధా ॥

*

ఇతి శోభహరప్రతిమాదానమ్.

—* అథపాండురోగహరమ్. *—

దేవద్విజద్రవ్యహారీ పాండురోగీభవేన్నరః। కృఛ్రాతికృఛ్రౌకుర్యాత్సః చాంద్రాయణమతంద్రితః ॥ కుర్యాత్కూష్మాండహోమంచస్వర్ణంచాంద్రేచవాససీ । బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశక్తిపాండురోగస్యశాంతయే॥ దేవద్విజేత్యాది ॥ దేవాశ్చద్విజాశ్చచాంద్రంరజతం- కృఛ్రాదికూష్మాండహోమపర్యంతానాంస్వరూపాణి - తథాసువర్ణాదిదానమంత్రాశ్చపరిభాషాయాంనిరూపితాః ॥ ※

ఇతిపాండురోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథశిరోవేదనాసహితపాండురోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ అగ్నిష్టోమాదికర్మాణిప్రక్రమ్యనసమాపయేత్ । సపాండురోగీభవతిశిరోవేదనవాంస్తదా ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్యాచ్చచాంద్రాయణమతంద్రితః । శతంచభోజయేద్విప్రాన్సమృష్టాన్నేనయథేప్సితమ్ ॥ కృఛ్రాదిలక్షణానిపరిభాషాయాముదీరితాని॥ ※

ఇతి శిరోరోగ సహితపాండురోగహరమ్.

—* అథపాండురోగహరపృథ్వీదానమ్. *—

తత్రశౌనకః॥ అంత్యజాగమనేమర్త్యః పాండురోగీప్రజాయతే। వక్ష్యామితత్ప్రతీకారందానహోమాదికర్మణా ॥ పలత్రయేణకుర్వీత రజతేనవసుంధరామ్ । తదర్థేనాథవాకుర్యాద్విత్తశాఠ్యంనకారయేత్॥ సపర్వతవనాంకృత్స్నాంసముద్రపరివేష్టితామ్ । నవరత్నానినిక్షిప్య శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేత్ ॥ కాంస్యపాత్రేవినిక్షిప్యపలాష్టకవినిర్మితే । దేవీమావాహయేత్తత్రసర్వాధారాంహరిప్రియామ్॥ ఏహ్యేహి దేవిధాత్రిత్వంరూపేస్మిన్సమ్యగావిశ । సహితాపర్వతైర్ద్వీపైస్సముద్రైస్సుమనోహరైః ॥ ఏవమావాహ్యతాందేవీంగంధమాల్యైస్సమర్చయేత్ । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యస్సర్వశాస్త్రవిత్॥ హోమంచాపిప్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైరపి । భూమిర్భూమ్నేతిమంత్రేణసమిద్ధోమః ప్రకీర్తితః॥ తదా॥ భూమిర్భూమిమగాదిత్యపిమంత్రః ప్రకీర్తితశ్చాగ్నౌజుహుయాత్సర్పిషాతిలైః। అగ్నేరుత్తరతశ్చాపి కుంభంవస్త్రేణవేష్టితమ్॥ స్థాపయేద్వ్రణంశుభ్రమశ్వత్థాచాదిమృత్తికామ్ । ప్రక్షిపేచ్చతథాశుద్ధవారిణాపరిపూరితమ్ ॥ సముద్రజ్యేష్ఠాఏవమాదిభిర్మంత్రైరభిషేకంచకారయేత్ । శన్నోవాతానువాకేనశాంతించాపిప్రకల్పయేత్ ॥ అభిషిక్తస్యచాంగాని వస్త్రేణపరిమార్జయేత్ । అక్షీభ్యామనువాకేన యథాలింగంప్రదర్శకమ్ ॥ ఆచార్యాయతుతాంపృథ్వీందద్యాద్రోగీసమాహితః । మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయుహ్యుదఙ్ముఖః॥ ధరాధరిత్రీభూతానాంవరాహేణోద్ధృతాపురా । రత్నగర్భాసముద్రైకవసనాసర్వశోభనా ॥ దానేనానేనసుప్రీతా పాండురోగంవ్యపోహతు । పలత్రయేణకుర్వీతేత్యాది ॥పలస్వరూపంపరిమాణప్రకరణేద్రష్టవ్యం॥ గంధాదిభిస్సమర్చయేదితి॥అర్చనంతుభూమిర్భూమ్నేత్యాదిమంత్రేణ- అస్యమంత్రస్యాగ్నిఋషిః - భూమిర్దేవతా- ఉపరిష్టాద్బృహతీఛందః పూజాయాంవినియోగః - సమిద్ధోమఇత్యాజ్యతిలహోమయోరప్యుపలక్షణం- అథ

వా తిలహోమో వ్యాహృతిభిః ॥ హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతాదిసహస్రాంతా భూమిపూజాదౌ మంత్రవికల్పమాహ ॥ భూమిర్భూమ్నా ఇమిత్యాదినా- అస్యాఽగ్నిఋషిః- భూర్దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః - వారిణా పూరితం కుంభం స్థాపయేదిత్యర్థః - కుంభస్థాపనప్రకారో మృత్తికాశ్చ నవగ్రహశాంతిప్రకరణే ద్రష్టవ్యాః ॥ పవమానాదిభిర్మంత్రైరితి- పవమానమంత్రాః - స్వాదిష్ఠయేత్యేవమాదయః - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకశ్చ - ఆదిశబ్దేనమృతాదీని సౌక్త్యనువాకాంతరాణిచ నానాశాఖా పరిపఠితాన్యభిషేకే వినియుక్తాని లక్ష్యంతే- తానిచ యథాశాఖం గ్రాహ్యాణి - స్వాదిష్ఠయేతిసూక్తం మంత్రఅగ్రే ప్రదర్శ్యతే - పవమాన స్సువర్జనః - పావమానేనాభిషిక్తస్యాంగాని పరిమార్జయేదిత్యర్థః - అక్షీభ్యామితిసూక్తం రోగప్రతిమా దానవిధౌ ద్రష్టవ్యం ॥ ఏవం పృథ్వీదానే కృతే ఫలమాహ ॥ అనేనవిధినా దత్తం పృథ్వీదానం ప్రయత్నతః । యజ్జాతం వైకృతం మర్త్యైః అంత్యజాగమనేన తు ॥ తత్సర్వం నాశమాయాతి పాండురోగాదికం మహత్ । శాంత్యర్థం బ్రాహ్మణైస్సార్థం కుర్యాత్పుణ్యాహవాచనమ్ ॥ ఏతచ్చ పృథ్వీదానానంతరం కర్తవ్యం - అథ స్వాదిష్ఠయేత్యస్య సూక్తస్య దశర్చస్య వైశ్వామిత్రో మధుచ్ఛంద ఋషిః - పవమానస్సోమో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - అభిషేకే వినియోగః - స్వాదిష్ఠయేత్యాది॥ *

ఇతి పాండురోగహరపృథ్వీదానమ్.

—* అథశాతాతపోక్తపాండురోగహరమ్. *—

ఉరభ్రినిహతైచైవ పాండురోగః ప్రజాయతే । కస్తూరికాపలం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ సశుద్ధయే ॥ ఏతేచ గురులఘుపక్షవ్యాధితరమభావానుసారేణ యోజ్యాః ॥ *

ఇతిశాతాతపోక్తపాండురోగహరమ్.

—* అథపాండురోగహరప్రతిమాదానమంత్రమ్. *—

తత్రప్రతిమాలక్షణం ॥ అనుక్తేమతులోగేష్విత్యాదినాశూలప్రకరణేఽభిహితం ॥ అవశిష్టవిధిస్తు ॥ ఆరంభో దేవతా- తత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తం ॥ *

ఇతిపాండురోగహరప్రతిమాదానమ్.

—* అథాంత్రపీడాహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ భిన్నాన్యాంత్రాణి జాయంతే వైశ్యహంతు స్తతః పరమ్ । జ్వరాశీతోష్ణకాదాహా అపానేతన్నివర్తయే ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రం కుర్యాచ్చ శతబ్రాహ్మణభోజనమ్ । ఉద్యన్నద్యేతిజపశ్చ స్యాదయుతత్రయసంఖ్యయా ॥ ఆతేసూక్తేనచరాజ్యం జుహుయాచ్చతమిత్యృచా । అథవా మహిషీం దద్యాత్ప్రతిరూపేణకాంచనమ్ ॥ జ్వరాశీతోష్ణకావిత్యాది ॥ శీతజ్వరశ్చోష్ణజ్వరశ్చకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్య స్వరూపముద్యన్నద్యేత్యృచశ్చపరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యాః - ఆతేసూక్తేనేతి - ఆతేపితర్మరుతామితిసూక్తేన- ఏతచ్చసూక్తం క్షయరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥ మహిషీప్రతిమాయాస్సువర్ణపరిమాణం - శక్త్యనుసారేణ కల్ప్యం॥

ఇత్యాంత్రపీడాహరప్రాయశ్చిత్తం మహిషీదానంచ.

—❋ అథాంత్రవృద్ధిహరమ్. ❋—

నారాయణదానం ॥ తచ్చ బ్రాహ్మణప్రోక్తే- యజ్ఞవిఘ్నకరో మర్త్యో జాయతే చాంత్రవర్ధిమాన్ । వక్ష్యే మి తత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ కుర్యాత్స్వర్ణమయీం మూర్తిం శుభాం నారాయణస్య తు- వ్యావహారికనిష్కాభ్యామేకేనాథ తదర్ధతః । నారాయణమూర్తిలక్షణం పాంచరాత్రాగమే ॥ నారాయణే చతుర్బాహుః శంఖచక్రం తథోత్తరే । దక్షిణే సుగదాం పద్మం నీలజీమూతసన్నిభమ్ ॥ వామే శ్రీర్వల్లకీహస్తా తుష్టిః పద్మకరాపరేతి ॥ నారాయణే శంఖాదీని విన్యసేత్ - కథమిత్యత ఆహ ॥ శంఖమిత్యాది - ఉత్తరే- వామభాగే శంఖమధస్తాత్ - చక్రముపరి దక్షిణే - దక్షిణభాగే ఉపరి గదా - పద్మమధస్తాత్ ఏవం చతుర్షు బాహుషు విన్యసేత్-వామే నారాయణస్య వామపార్శ్వే వల్లకీహస్తా హస్తద్వయస్థితైకవల్లకీయుక్తా లక్ష్మీః స్థాపనీయా- అపరే దక్షిణపార్శ్వే పద్మకరా ఏకైకపద్మశోభితహస్తద్వయా పోషణతుష్టిః స్థాపనీయా- లక్ష్మీతుష్టిప్రతిమే అపి హేమమయే- ఏవంవిధాం నారాయణమూర్తిం వక్ష్యమాణప్రకారేణ పూజయేదిత్యాహ ॥ ప్రతిమాం పంచగవ్యేన స్నాపయేత్కుంభోపరి । శ్వేతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య గంధమాల్యైస్సమర్చయేత్ ॥ ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యో వైష్ణవశ్శుచిః । సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో బ్రహ్మవిద్యాసుసంస్థితః ॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర ఆగ్నేయ్యాం దిశి శాస్త్రతః । సమిదాజ్యతిలైశ్చైవ జుహుయాన్మూలమంత్రతః ॥ తిలాన్వ్యాహృతిభిర్హుత్వా సర్వరోగాత్ప్రముచ్యతే । రోగీ తథార్చయేద్దేవం నారాయణమనామయమ్ ॥ మూలమంత్రేణ విధివన్నైవేద్యం చరురిష్యతే । నమోంతం నామ సోంకారం మూలమంత్రః ప్రకీర్తితః ॥ తతస్తాం ప్రతిమాం దద్యాత్ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేన సంపూజ్య భక్త్యా పరమయా యుతః ॥ నారాయణ జగన్నాథ శంఖచక్రగదాధర । పూర్వజన్మని యజ్ఞానాం విఘ్నాద్యద్వైకృతం మమ ॥ ఆంత్రవృద్ధికరం రోగం దానేనానేన తోషితః । చక్రహస్త గదాపాణే శమయాశు జగత్పతే ॥ ఏవం దత్వా తు తం దేవం సంపూజ్య బ్రాహ్మణం తతః । విప్రాన్సంభోజనం దద్యాత్స్నాత్వా భుంజీత బంధుభిః ॥ ఏవం కృత్వా సమాప్నోతి నీరోగత్వం నరో భువి । ఆరోగ్యయుక్తో నిత్యం తు సుచిరం సుఖమేధతే ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశీత్యాది ॥ నారాయణమూర్తిపూజాప్రదేశాదాగ్నేయ్యాం శాస్త్రత ఇతి- స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిప్రతిష్ఠాదివిధాయేత్యర్థః ॥ మూలమంత్రేణ తస్సమిదాజ్యయోర్హోమః మూలమంత్రేణ నారాయణమర్చయేదిత్యర్థః ॥ విధివన్నైవేద్యమిత్యాది-విధివచ్చరుం సంపాద్య చరోరుద్ధృత్య నైవేద్యం నారాయణాయ దత్వావశిష్టేన హోమం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ విధివత్సంపాదనం నామ స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ నిర్వాపాదివిధిపూర్వకం చరుశ్రపణమ్ ॥ నమోంతం నామేతి నమశ్శబ్దాంతే స్థితిర్యస్య నామ్నస్తత్తాదృక్ - మంత్రస్తు ॥ ఓం నమో నారాయణాయ - అస్య మంత్రస్య నారాయణ ఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః - నారాయణః పరమాత్మా దేవతా- విహితార్థే వినియోగః - హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతాది దేశకాలవయశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా కల్ప్యా ॥ వ్యాహృతీనాం వృష్ట్యాది- కూశ్మాండాది హోమప్రకరణే తథా నవగ్రహాదిహోమప్రకరణే దర్శితః ॥ ❋

ఇత్యాంత్రవృద్ధిహరనారాయణమూర్తిదానమ్.

—❋ అథాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్. ❋—

తల్లక్షణంతు కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఆంత్రవృద్ధిః కృశో నృత్యన్స్నేదినీమవలోకయన్ । ప్రలంబధారీ సత

తంకపాలేనపిబన్మృతః ॥ ప్రతిలింబిశబ్దేనాంత్రాణిఖ్యాచ్యంతే- అథవా॥ అత్రద్వితీయ కర్తవ్యతా కలాపో౽గ్ని ప్రతిమాదానవిధావాతంకో౽దేవతాతత్రేత్యాదినాదర్శితం॥ *

ఇత్యాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్.

అథ వ్రణహారాణి.

—* శాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్. *—

జాత్యుత్తమస్త్రీగమనాజ్జాయతేమస్తకవ్రణీ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యవ్రతంచరేత్॥ ప్రాజాపత్యవ్రతంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి॥ *

ఇతి శాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్.

—* అథనాసికావ్రణహరమ్. *—

శాతాతపః॥ శ్రోత్రియస్త్రీప్రసంగేనజాయతేనాసికావ్రణీ । ఆచరేత్సవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యచతుష్టయమ్ ॥

ఇతినాసికావ్రణహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణ నాసికావ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ కర్మకాలేకుక్కుటంచఖరాదీన్వాయో౽భిఘాతే । సనాసికావ్రణీవస్యాద్దరిద్రీ నేత్రశ్చజాయతే ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచేనాజ్యంజుహుయాద్దయుతంచరుమ్ । శ్రీసూక్తంచ జపేద్దత్వాం దూర్వాజ్యాక్షతమిశ్రితాం ॥ శిఖాః పంచసిబధ్నీయాచ్ఛివసంకల్పమంత్రితామ్ | కర్మకాలఇత్యాది॥ కర్మకాలేకుక్కుటఖరాదీన్బుద్ధిపూర్వకంద్రుష్ట్వాపశ్చాత్తత్ప్రాయశ్చిత్తత్వేన ఆచమనప్రాణాయామాదిం స్తత్తత్కాలోచితస్వభిహితానో౽వకరోతి - సఏవంవిధవ్యాధిమాన్ భవతీత్యర్థః - ఉద్యన్నద్యేతి పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం - వ్యాధితరతమభావేనఅయుతంతద్ద్వయంఅధికంవాకల్ప్యం ॥ శ్రీసూక్తజపోపివ్యాధ్యాద్యపేక్షయాసహస్రాద్యయుతాం తాసంఖ్యాకల్ప్యా ॥ శివసంకల్పమంత్రితాంరశ్మింబధ్నీయాదిత్యన్వయః- శివసంకల్పమూక్తంతుపరిభాషాయాందర్శితం ॥ హిరణ్యవర్ణాంహరిణీమిత్యేతస్యపంచదశర్చస్య శ్రీసూక్తస్యాద్యా చిక్లీతకర్దమఇందిరాసుతాఋషయః-శ్రీర్దేవతా- ఆద్యాస్తిస్రోనుష్టుభః - ఏకప్రస్తారపంక్తిః- ద్వేత్రిష్టుభౌ- సప్తమ్యాద్యాఅనుష్టుభః - అంత్యాప్రస్తారపంక్తిః - జపేవినియోగః - హిరణ్యవర్ణాంహరిణీమిత్యాది -అథాస్యైవసూక్తస్యఫలశ్రుతిః-యశ్శుచిఃప్రయతోభూత్వా- స్సతతంజపేదిత్యాదిఫలశ్రుతిః॥

ఇతిప్రకారాంతరేణనాసికావ్రణహరమ్.

—* అథహృదయవ్రణహారమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ స్వజాతిజాయాగమనే జాయతే హృదయవ్రణీ। తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యద్వయం చరేత్॥ స్వజాతిజాయాగమన ఇతి-స్వస్వజాతిజాయాయా అగమన ఇత్యేవసమాసః - అయమభిప్రాయః- బ్రాహ్మణాదయః - పురుషాయథాయోగం వర్ణచతుష్టయేపి - బ్రాహ్మణీం క్షత్రియాం వైశ్యాం శూద్రాం చేతి పరిణీతస్వస్వజాతిజాయాం బ్రాహ్మణాదిస్త్రీణాం పాతిత్యదోషాభావేప్యుపభోగాత్పరిత్యజంతి - తే స్వజాతిజాయాగమనా ఇతి వ్యపదిశ్యంతే - తదా తేషు విహితాచరణాత్స్వజాతిగమనరూపేణ విధానకపరిత్యాగేన దురితాపూర్వముత్పద్యతే - తేన చ కాలాంతరే హృదయవ్రణవంతో భవంతి - అథ సజాతీయామేవ స్త్రియముద్వాహ్య వ్యభిచారాదిరతాస్తాం నోపభుంజతే- తేపి తథా భవంతి॥ స్వజాతిజాయాగమనమిత్యస్యాన్యోర్థః-బ్రాహ్మణస్య స్వజాతీయః - ఏవం క్షత్రియాదేరపి క్షత్రియాదిః - తస్య జాయా సవర్ణపురుషాంతరభార్యేత్యర్థః॥ తస్యాశ్చ భోగః - స్వజాతిజాయాగమనం-ప్రాజాపత్యలక్షణం తు కృఛ్రచాంద్రాయణే ద్రష్టవ్యం॥ *

ఇతిహృదయవ్రణహారమ్.

—* అథఉరోవ్రణహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ జలాగ్న్యుద్బంధనప్రాయనిమిత్తేన మ్రియేత యః। భవేదురసి దుష్టం హి వ్రణం తస్యాపి నిష్కృతిః॥ సదద్యాద్గోద్వయం సమ్యక్పంచాశద్విప్రభోజనమ్। దక్షిణాం చ యథాశక్తి ముక్తో భవతి రోగతః॥ అనధికారిణా అవిహితమార్గేణ జలాదిమరణే కృత ఇత్యర్థః- గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః-

ఇత్యురోవ్రణహారమ్.

—* అథదక్షిణాంగవ్రణహారమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ పితృష్వసాభిగమనే దక్షిణాంగే భవేద్వ్రణీ। తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా సమ్యగ్దాసీప్రదానతః॥ సమ్యగితి॥ స్వశక్త్యనుసారేణాలంకృత్య దద్యాదిత్యర్థః॥ దాసీదానమంత్రస్తు॥ ఇయం దాసీ మయా తుభ్యం శ్రీవత్సప్రతిపాదితా। సదా కర్మకరీ భోగ్యా యథేష్టం భద్రమస్తు తే॥ *

ఇతిదక్షిణాంగవ్రణహారమ్.

—* అథాంగుళీవ్రణహారమ్. *—

ఫలహారీ చ పురుషో భవేచ్చైవాంగుళీవ్రణీ। నానాఫలానామయుతం సదద్యాచ్చ ద్విజన్మనే॥

ఇత్యంగుళీవ్రణహారమ్.

—* అథ భగవ్రణహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ మృతే భర్తరి యా నారీ బ్రహ్మచర్యవిఘాతినీ। సంభవేద్వ్రణదోషేణ సంభోక్తుం

క్షమతేనచ॥ సంభోగానంతరంతీవ్రవేదనాపురుషస్యచ । దద్యాన్నీలవృషంగాంవై మధుసర్పిస్తిలానపి॥ వ్రణదోషేణేతి॥ వ్రణదోషేణయుక్తాభవేదిత్యర్థః- సంభోగస్త్వంతక్షతఇత్యభిధానాదర్థాద్దేవవ్రణంచ శబ్దాత్ స్త్రీపురుషయోరుభయోరపితీవ్రవేదనాభవతి॥ లోహితోయస్తువర్ణేనముఖేపుచ్ఛేచపాండురః। శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలోవృషఉచ్యతే॥ ఏవంలక్షణలక్షితాభావేవర్ణేననీలోగ్రాహ్యః॥ వృషదానమంత్రస్తు॥ నవగ్రహప్రకరణేద్రష్టవ్యః॥ ✳

ఇతిభగ్నవ్రణహారమ్.

—✳ అథభగంధరహారమ్. ✳—

వరాహపురాణే॥ యోగృహీత్వాద్విజోమోహాన్నియుక్తోధర్మనిశ్చయే । భగంధరంభవేత్తస్య హ్యధర్మంవదతోముఖే॥ యోగృహీత్వేతి- యోలోభాదుత్కోచంగృహీత్వాధర్మనిశ్చయేనియుక్తస్సన్నధర్మంవదతి॥ తస్యాధర్మంవదతోభగంధరోభవతీత్యర్థః - పద్మపురాణే॥ ఆచార్యభార్యాగమనాత్సగంధరయుతోభవేత్ । అత్రప్రతిక్రియామాహ॥ వృద్ధగౌతమః॥ మాణిక్యంపద్మరాగంచవజ్రంవైడూర్యమేవచ । గోమేధికంమరకతం పుష్యరాగంచమౌక్తికమ్॥ హరితంచనవైతాన్స్వర్ణపాత్రోపరిన్యసేత్ ॥ అథవారాజతేపాత్రేగవాజ్యేనప్రపూరయేత్ । నవగ్రహాణాంప్రీత్యర్థంబ్రహ్మణానిర్మితంపురా ॥ గంధపుష్పాక్షతైర్ధూపైర్నైవేద్యైస్తత్రపూజయేత్ । స్వలింగైశ్చైవమంత్రైశ్చహోమఃకార్యశ్చపూర్వవత్ ॥ తతోబ్రాహ్మణమాహూయసర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్। ఆదిత్యాదిగ్రహాస్సర్వేనవరత్నప్రదానతః॥ వినాశయంతుమేహృష్టాః క్షిప్రమేవభగంధరమ్ । అనేనకర్మణానూనంయథావద్విహితేనతు॥ నరోనైరుజ్యమాప్నోతి నిస్సందిగ్ధంభగంధరీ । హరితంచేత్యాది॥ హరితంహరితరత్నం- అథవారజతమితి॥ అథవేతి॥ పాత్రవికల్పః- యస్మిన్సువర్ణాదిపాత్రేనవరత్నానిస్థాపితాని।తత్పాత్రంగవ్యాజ్యేనపూరయిత్వాదిత్యాదిగ్రహాణాంపుత్తలస్థాపయేత్ ॥ తాన్గ్రహాన్స్వలింగైరాదిత్యాదిప్రకాశకైర్మంత్రైఃపూర్వవత్పూజయేత్ ॥ పూజాప్రకారస్తుపరిభాషాయాముక్తః-ఆదిత్యాదిగ్రహాస్సర్వఇతి॥ రత్నోపేతదానపాత్రమంత్రః॥ ఏవంపాత్రందత్వాపశ్చాన్నవగ్రహయజ్ఞఋత్విగ్భ్యోదక్షిణాందత్వాగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణగ్రహయజ్ఞశేషంసమాపయేత్॥

ఇతిభగంధరహారమ్.

—✳ అథప్రకారాంతరేణభగంధరహారమ్. ✳—

శాతాతపప్రోక్తే॥ స్వగోత్రస్త్రీప్రసంగేనజాయతేచభగంధరీ । తేహావినిష్కృతిః కార్యామేషీదానేన యత్నతః । మేషీదానవిధిరగ్రేమందాగ్నిప్రకరణేప్రదర్శయిష్యతే। అయంతువిశేషః॥ అత్రరజతమయమేషః తత్రప్రత్యక్షమేషీతివిశేషః - సౌవర్ణరజ్జురత్నాదిసలోపేఃధికత్రాపిగ్రాహ్యః - మేషీదానమంత్రస్తుకాశ్యపః - దేవానాంయోముఖంహవ్య వాహనస్సర్వపూజితః - తస్యత్వం వాహనం పూజ్యా యష్టేవైశ్శైమహర్షిభిః -భగంధరఃపూర్వకర్మవిపాకాద్యస్తుమేభవేత్॥తత్సర్వంనాశయక్షిప్రంసౌఖ్యంచాపిప్రవర్ధయ॥ ఇతిప్రకారాంతరేణభగంధరహారమ్.

—* అథపూయవహవ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ అతిమానాదతిక్రోధాదతిస్నేహాద్భయాదపి। యోధర్మనిశ్చయం దాన మన్యత్రకురుతేనరః॥ సపూయశోణితవహవ్రణీతచ్ఛాంతయేద్వ్రతమ్। తత్ప్రకృచ్ఛ్రం ప్రకుర్యాచ్చ తిలప్రస్థప్రదో భవేత్॥ హోమశ్చరుఘృతాభ్యాంచతిలైరష్టోత్తరంశతమ్। సహస్రంవావ్యాహృతిభిః కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్॥ తత్ప్రకృచ్ఛ్రలక్షణం - కృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యం - ప్రస్థలక్షణంతుపరిమాణప్రకరణే - వ్యాధిగురులఘుభావేన సహస్రంవాశతంవా హోమఃకార్యః - బ్రాహ్మణభోజనంశక్త్యనుసారేణ॥ *

ఇతిపూయవహవ్రణహరమ్.

———o———

—* అథనాడీవ్రణహరమ్. *—

ఉమామహేశ్వరసంవాదే॥ పరేషాంవ్రణభేదేనముష్టిఘాతేనచైవహి॥ అసత్యవచనాచ్చైవప్లీహాశ్లీలయుతస్తథా॥ నాడీవ్రణీపాతేనతద్రోగస్యాపనుత్తయే। చాంద్రాయణంచాతికృచ్ఛ్రంయతిచాంద్రాయణంచరేత్॥ ఆతేపితేతిసూక్తేనశతమష్టోత్తరాహుతః। కూశ్మాండహోమఃకర్తవ్యః సోమారుద్రజపస్తథా॥ యత్కించేదమిమంసమ్యగ్జపేదయుతసంఖ్యయా। చాంద్రాయణాదివ్యాధిగురులఘుభావేనసమస్తానివ్యస్తానివాయోజ్యాని - చాంద్రాయణాదిలక్షణానిపూర్వముక్తాని॥ ఆతేపితర్మరుతామితిసూక్తమసాధ్యసర్వరోగహరేద్రష్టవ్యం॥ సూక్తైవసమగ్రహోమః పరిభాషాయాందర్శితః - సోమారుద్రేత్యస్య బార్హస్పత్యఋషిః - సోమోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- జపేవినియోగః - జపసంఖ్యాచాష్టోత్తరసహస్రం - సోమారుద్రాధారయఇత్యాది- యత్కించేదమిత్యస్యవసిష్ఠఋషిః - వరుణోదేవతా - జగతీచ్ఛందః- జపేవినియోగః- యత్కించేదమిత్యాది॥ ఇతినాడీవ్రణహరమ్.

———>-<———

—* అథగండమాలాహరమ్ *—

వాయుపురాణే॥ గళగండీగలగ్రవ్యహతో భవతిమానవః। దానేనతత్ప్రతీకారం వక్ష్యామి శృణుభాస్కర॥ మాణిక్యంపద్మరాగంచవజ్రంమౌక్తికమేవచ। వైడూర్యంపుష్యరాగంచవజ్రంమరకతంతథా॥ ఏభిర్మాలాంప్రకుర్వీతసూత్రమప్యత్రరాజతమ్। సూత్రమితివేధేపరికల్పయేత్ - తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్యశిలానాముపరిన్యసేత్। తిలానాంచపరిమాణంద్రోణపంచకమిష్యతే॥ యద్వాతదర్ధమేవస్యాత్స్వశక్త్యావాపికారయేత్। మహాశాంతింతథాకుర్యాద్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః॥ మహాశాంతిర్నవగ్రహశాంతిరితి॥ చింతామణౌ। సచాస్మాభిః పరిభాషాయాందర్శితా॥ ఆచార్యస్తుశుచిర్దక్షస్సర్వశాస్త్రార్థతత్వవిత్॥ శ్రుతవృత్తోపసంపన్నస్సర్వప్రాణిహితేరతః॥ ఏవంవిధంపూజయిత్వావస్త్రమాల్యానులేపనైః। హోమంచకారయేత్తేన సమిదాజ్యచరూత్తమమ్॥ ఆసత్యేనతథామంత్రసోమంరాజానమిత్యపి। మంత్రైస్స్వషట్కృతందద్యాద్గళగండీచవాగ్యతః॥ ఏవం తేనానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖోయద్యుదఙ్ముఖః। మాలేయంసర్వదైవత్యాబ్రహ్మవిష్ణుశివాదిభిః॥ ఇంద్రాదిలోకపాలైశ్చతథాసర్వామరైరపి। ఇయంమేకంఠలగ్నాయాధారితాప్రీతిపూర్వకమ్॥ బ్రాహ్మణాయప్రదత్తేయంగళగండంవ్యపోహతు। గ్రహశాంతిః కృతాహ్యేషు తేభ్యోదద్యాచ్చదక్షిణామ్॥ పు

త్వాహవాచనంకృత్వాభుంజీతసహబంధుభిః। హరోమంచకారయేత్తైనేత్యాది ॥ అయంచహోమో గ్రహ యజ్ఞఏవ - నతతఃపృథగ్భవేత్ - అతఏవాదిత్యాదిప్రకాశకమంత్రోపలక్షితా మాసత్యేనేత్యాద్యా మంత్రా ఇత్యాద్యుక్తం ॥ మంత్రేణస్విష్టకృతమితి - స్విష్టకృద్ధోమమంత్రస్తునవగ్రహప్రకరణేనవగ్రహోండరణే ప్రకరణేద్రష్టవ్యః ॥ గళగండీవాఙ్మ్యతస్సక్ వక్ష్యమాణమంత్రేణ రత్నమాలాందద్యాదిత్యస్యార్థః - మాతేయమిత్యారభ్యగళగండంవ్యపోహత్విత్యంతోదానమంత్రః ॥ బ్రహ్మాదిభిరమరైర్యాయా మాలాకంఠ లగ్నాసతీప్రీతిపూర్వకంధారితాసాబ్రాహ్మణాయప్రదత్తా ॥ ఇయంమేగళగండంవ్యపోహత్విత్యస్యార్థః ॥ *

ఇతిగండమాలాహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణ గండమాలాహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అధ్యాపయతిశిష్యాంస్తుయఃప్రాప్తిర్యజ్ఞిక స్తథా। శిష్యాననుచ్చారయిత్వాయోధీతేతస్యతస్యచ ॥ జాయతేగండమాలాఖ్యో రోగస్తదుపశాంతయే। అభక్ష్యభక్షణాచ్చైవగండమాలీభవేన్నరః ॥ కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీతచాంద్రాయణమతఃపరమ్। అష్టోత్తరసహస్రంతుజపేత్పురుషసూక్తకం ॥ సౌరమంత్రజపస్తద్వదక్షీభ్యామితిమార్జనమ్। బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాతతోరోగాద్విముచ్యతే ॥ కృచ్ఛ్రాదిలక్షణంపూర్వంనిరూపితం - సౌరమంత్రజపస్తద్వదితి ॥ అష్టోత్తరసహస్రమిత్యర్థః ॥ సౌరమంత్రశ్చన్యాస్నాద్యః పురుషసూక్తంచఅయమృచశ్చపరిభాషాయాం- అక్షీభ్యామితిసూక్తంచతత్రైవప్రదర్శితం ॥ మార్జనంశిరఃప్రభృతిపాదపర్యంతం- కుశైరభిమంత్రణంఅవమర్శనంచ ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణగండమాలాహరమ్,

—* అథసపిత్తవ్రణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలాదివచశ్శ్రుత్వాయోభుంజానస్తథైవచ। భుక్తేనసపాతకాత్తస్యపిత్తోద్రేకీచజాయతే ॥ వ్రణవాన్సపిజాయేతతత్పాపస్యోపశాంతయే। కృచ్ఛ్రత్రికంచరేత్పూర్వం చాంద్రాయణమథాపరమ్॥ యథావిభవతోదద్యాత్తిలాన్వేదవిదేతథా। యమసూక్తేనవిప్రేంద్రసర్పిషామధుసూదనమ్॥సహస్రంజుహుయాద్రత్నంయమప్రీత్యర్థమేవచ। చండాలాదివచశ్శ్రుత్వేత్యాది ॥ భోజనకాలేఅనర్హత్వాన్మతశ్చండాలాదివచశ్శ్రుత్వాభోజనంనపరిత్యజతి - అథప్రాయశ్చిత్తమపినకరోతితస్యజన్మాంతరేపాతకలతనుత్వాదిరోగోభవేత్ - కృచ్ఛ్రలక్షణం పూర్వముక్తం - యమసూక్తేనేతి ॥ యమసూక్తమత్రైవాగ్రేప్రదర్శ్యతే - యమసూక్తేనప్రత్యృచంమధుసూదనముద్దిశ్యసహస్రంసర్పిషాసహస్రమన్నేనచ జుహుయాత్ - తథా యమముద్దిశ్యాపిసర్పిషాన్నేనసహస్రంజుహుయాత్ - సహస్రమితి ॥ అష్టాధికంసహస్రం ॥ సూక్తస్యత్రివృత్త్యైవంసంఖ్యాజాయతే - పరేయువాగంసమితి షోడశర్చస్యయమసూక్తస్య యమఋషిః మధుసూదనమిత్యస్యహోమపక్షే యమస్తుణోపేతోమధుసూదనోదేవతా - యమహోమేశేషహోమేతుమధుసూదనత్వగుణవిశిష్టోయమోదేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః త్రయోదశీషోడశీచానుష్టుభౌ ॥ పంచదశీబృహతీ-, హోమేవినియోగః - పరేయువాగంసమిత్యాది ॥ ఇతిసపిత్తవ్రణహరమ్.

—— * అథవ్రణఘ్నగజదానమ్. * ——

వృద్ధగౌతమః ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । కారయేద్వాహనంహైమందంతతుండాంతతం తువారణం ॥ దంతాస్స్వర్ణమయాఃకార్యాస్తైర్నానావిధైర్యుతాః । సర్వాభరణసంయుక్తంకరిణంచోపకారకమ్ ॥ ఆచార్యఃప్రయతాత్మాతుతస్యపార్శ్వేసమాహితః । ఉపచారైష్షోడశభిరర్చయేద్గంధపుష్పకైః ॥ తతోబ్రాహ్మణమాహూయసర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ । చత్వారోదిగ్గజాయేచ పుష్పదంతాదయశ్చయే ॥ సార్వభౌమాదయోయేచఆహుత్యాతోషయేచ్చతాన్ । సమిదాజ్యతిలైర్హోమంగజమంత్రేణసంభవేత్ ॥ తస్మైప్రహుత్యతేసమ్యగ్గజప్రీత్యర్థమాదృతః । మంత్రేణానేనవిధివద్దద్యాచ్ఛ్రీసమన్వితః ॥ ప్రాఙ్ముఖస్తుప్రసన్నోర్ధ్వదఙ్ముఖోయేంద్రస్యవాహనం । ఐరావతశ్చతుర్దంతోగజానాంనాయకశ్చయః ॥ సురపతినాం పూజ్యతమోవరణంతు పయమేప్రభో । అనంతరంపునఃపూజ్యతమాచార్యంముదాన్వితః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాతుస్వయంభుంజీతబంధుభిః । ఏవంకృతేవ్రణైర్బాధా తత్క్షణాదేవనశ్యతి ॥ తేనైవంవ్రణిభిర్దానం కార్యమారోగ్యసిద్ధయే । అత్రవ్యాధినిదానంసపిత్తవ్రణహరోక్తమేవజ్ఞేయం ॥ పలలక్షణంపూర్వముక్తం ॥ ఇంద్రస్యవాహనమైరావతమిత్యర్థః - ఉపకారిణమితి ॥ భూమిధారణాదినా-సంహితామంత్రభాగోవేదః- సైవసంహితా - శాసనాచ్ఛాస్త్రం - అథవాశాస్త్రంస్మృతిః ॥ తత్రచోదితైః - తదుక్తంభవతి - వైదికైస్స్మార్తైశ్చగజప్రకాశకైర్మంత్రైరితి ॥ తేగణపతిప్రకాశకావైదికాశ్చస్వస్వశాఖోక్తాగ్రాహ్యాః - పార్శ్వేపకారకంపార్శ్వేతఇతి - సమీపఇత్యర్థః - మంత్రైఃపౌరాణికైరిత్యాది- పౌరాణికైః పురాణాదిభిస్సంహితశాస్త్రచోదితైః సంహితామంత్రప్రకాశకోవేదః - అత్రకేచననవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః ॥ అథశాస్త్రస్మార్తోవామంత్రోగణపతిగాయత్రీ వినాయకశాంతి ప్రకరణేదర్శితః - అథపౌరాణికైఃపురాణవిహితైః-తదేవస్పష్టయతి - సంహితాశాస్త్రచోదితైరితి॥ సంహితాశాస్త్రాణిమహాభారతాదీని-సర్వపురాణార్థసారత్వాద్భాగవతాదీని పురాణానీత్యుచ్యంతే - తతోదితామంత్రాః ॥ అథవాపౌరాణికాఅన్యేసంహితాశాస్త్రచోదితాస్త్వపరే - తత్రైకోమంత్రః - ఐరావణశ్చతుర్దంతఇతి ॥ గజదానమంత్రఏవపూజాహోమయోరపిగ్రాహ్యః - అపరోమంత్రః చత్వారోదిగ్గజాయేచేతి - తత్రైవపూర్వోక్తమంత్రాంతరంతు - సుప్రతీకగజేంద్రత్వం సర్వస్వత్యభిషేచః । ఇంద్రస్యవాహనశ్రేష్ఠగజ దేవేంద్ర వందితేతి ॥ ఏతేమంత్రావికల్పితేనగ్రాహ్యాః - ఏతేషుమంత్రేషుసుప్రతీకాదీనిపదానీతరదిగ్దంతినామప్యుపలక్షణాని ॥ *

ఇతివ్రణహరగజదానమ్.

—— * అథపార్శ్వస్ఫోటహరమ్. * ——

హరకాకాదిమాంసానాం భక్షకఃస్ఫోటవాన్భవేత్ । పార్శ్వయోస్తస్యనిష్కృత్యర్థంకృఛ్రంచాంద్రాయణంతథా ॥ అతికృఛ్రశ్చకర్తవ్యో జపశ్చాష్టోత్తరాయుతమ్ ।శివసంకల్పసూక్తస్య పార్శ్వస్ఫోటాన్విముచ్యతే ॥ కృఛ్రాదిస్వరూపాణికృఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యాని - శివసంకల్పసూక్తంతుపరిభాషాయాం దర్శితం- వ్యాధితారతమ్యాత్కృఛ్రాద్యావృత్తిఃకల్పనీయా ॥ *

ఇతిపార్శ్వస్ఫోటహరమ్.

—* అథహస్తపాదస్ఫోటహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ చండాలకృతవాపీషు కూపకాదిషు । స్నాత్వా పీత్వా చ సర్వాంగదాహ వాన్ హస్తపాదయోః ॥ స్ఫోటయుక్తస్సుభవేత్ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్ । గాం హిరణ్యం చ వాసశ్చ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ కూప ఏవ కూపకః - చండాలేన యజమానేన కారిత వాప్యాదిషు అతుర్జ్ఞానపూర్వకమసకృన్నైమిత్తికస్నానాదికమాచరణాత్ సర్వాంగదాహాదిమాన్ భవేదిత్యర్థః॥ *

ఇతిహస్తపాదస్ఫోటహరమ్.

—* అథస్త్రీస్తనస్ఫోటహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ అవమత్య శుభ భర్తారం జారమాలింగ్య తేన చ । సార్ధం క్రీడతి యా నారీ తమేవాపి వ్యసర్వదా ॥ తస్యాస్తు స్తనయోస్స్ఫోటా జాయతే జననాంతరే । భగేవరక్తం స్రవతి తద్రోగస్య ప్రశాంతయే ॥ దద్యాద్గాః పంచలవణం హరిద్రాం ధాన్యమేవ చ । ఉమామహేశ్వరం చైవ పూజయేచ్ఛ్రధనే సతి ॥ నిష్కద్వాదశకం దద్యాజ్జపేత్తామగ్నిసూక్తకమ్ ॥ అవమత్యేత్యాది ॥ అవమత్య శుభ భర్తార మిత్యస్యైవ వివరణం జారమాలింగ్యేత్యాదికం - గాశ్చ పంచ దద్యాదిత్యన్వయః - ధనే సతి నిష్కద్వాదశకం దద్యాత్ ॥ పూర్వోక్తగవాదిదానానంతరం ధనవాంశ్చేద్ద్వాదశ సౌవర్ణనిష్కాన్ దద్యాత్ ॥ ధనరహితశ్చేన్నిష్కదానం యథాశక్త్యనుసారేణ కుర్యాదిత్యర్థః ॥ లవణాదీన్యపి ధనాద్యనుసారేణ దద్యాత్ ॥ తామగ్నివర్ణామిత్యనేన జాతవేదస ఇత్యంతమనువాకో లక్ష్యతే ॥ జాతవేదస ఇతి పూర్వస్యానువాకస్య తామగ్నివర్ణాయా యాజ్ఞికీ దేవతా - ఉపనిషద ఋషిః - దుర్గాగ్నివిష్ణవో యథాయోగం దేవతాః - త్రిష్టుప్ఛందః - వినియోగః జపసంఖ్యా చాయుతం॥ జాతవేదసే సునవామేత్యాది॥

ఇతిస్త్రీస్తనస్ఫోటహరమ్.

—* అథనానాస్థానగతస్ఫోటహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అనిర్దశాయా గోః పీత్వా పయః స్ఫోటకవాన్ భవేత్ । ఉపవాసత్రయం కృత్వా భోజయేద్వింశతిర్ద్విజాన్ ॥ ఇతినానాస్థానగతస్ఫోటహరమ్.

—* అథభగందరరోగమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే ॥ భగంధరః ప్రాంశుజీర్ణకేశో హ్యన్నాద్విబంధనః । పంగుః పాశాంకుశధరః పీతాసీనః కకుద్ధతః ॥ కకుద్వృషాంగం - తదివ గ్రీవాపశ్చాద్భాగే కృత్వా సత్రహతః ప్రహారయుక్తః కత్తవ్య ఇత్యర్థః ॥ అథవా కకుచ్ఛబ్దేన మస్తకం లక్ష్యతే ॥ తత్ర హతః - ఏతత్పూజావిధానం తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినా దర్శితః॥ *

ఇతి భగందరమూర్తిదానమ్.

—* అథగండమాలాహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ గండరోగఃకరైర్వష్టిభిశ్శంఖచక్రపరశ్వధాన్ । పాశచాపాంకుశధరోవిప్రకీర్ణశిరోరుహః॥ ఇతికర్తవ్యతాకలాపస్తుపరిభాషాయామాతంకోదేవతాతత్రేత్యాదినారోగప్రతిమాదానవిధావభ్యధాయి॥ ఇతిగండమాలాహరమ్.

—*—

—* అథవ్రణమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంచానుక్తేపురోగస్యేత్యాదినాశూలరోగహరప్రకరణేభిహితం ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాంనిరూపితం॥ ఇతివ్రణమూర్తిదానమ్.

—*—

—* అథవాతరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ దేవానాంబ్రాహ్మణానాంవాధనాపహరణాత్తథా । స్వామిద్రోహాద్వాతరోగీభవేత్తస్యాపినిష్కృతిః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీతచాంద్రాయణమథాపరమ్ । వాతఆవాతుమంత్రంహిజపేదయుతసంఖ్యయా ॥ అగ్నిరస్మీత్యృచంవాపిజపేచ్చజుహుయాదపి। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్వరూపంపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం ॥ వాతఆవాతుభేషజమిత్యస్య ఆశ్వలాయనఋషిః। గాయత్రీచ్ఛందః - వినియోగః - వాతఆవాతుభేషజమిత్యాది ॥ ఏవమగ్నిరస్మీత్యస్యాఅపి ॥ అస్యాః దేవశ్రవాదేవరాతశ్చేతి ద్వావృషీ ॥ అగ్నిర్దేవతా॥ త్రిష్టుప్ఛందః॥ విహితార్థే - వినియోగః ॥ అగ్నిరస్మీత్యాదిఋఙ్మంత్రః॥ అగ్నిరస్మిజన్మనాజాతవేదాఃఘృతంమేచక్షురమృతమ్మఆసన్ - అర్కస్త్రిధాతూరజసోవిమానోజస్రోఘర్మోహవిరస్మినామఇతి॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం - యథాశక్తిహిరణ్యాదానంకుర్వీత ॥

ఇతి వాతరోగహరమ్.

—*—

—* అథప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాంయాతోవాతరోగీభవేన్నరః । నామత్రయేణకుర్వీతజపంహోమంచశాంతయే ॥ అచ్యుతాయనమః। అనంతాయనమః । గోవిందాయనమఇతినామత్రయమంత్రః ॥ అస్యనామత్రయమంత్రస్యవసిష్ఠకాశ్యపనారదాఋషయః - మహావిష్ణుర్మహానారసింహోవరాహశ్చ దేవతాః॥ అనుష్టుప్గాయత్రీజగత్యాశ్ఛందాంసి ॥ విహితార్థేవిహితోవినియోగః - జపహోమయోస్సంఖ్యాతురోగానుసారేణసహస్రంలక్షంవాకల్ప్యా ॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం॥ కేచనలింగపురాణోక్తం ॥ ప్రభుశ్చంభుర్మాపతిరితిత్రిభిర్నామత్రయంవర్ణయంతి ॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్.

—*—

—※ అథోన్మాదవాతహరమ్. ※—

మోహయిత్వా పరాన్యస్తు భుఙ్క్తే వస్తు విగర్హితమ్ । సోన్మాదవాతయుక్తస్స్యాత్తత్కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం తథా ॥ కుర్యాత్సారస్వతం మంత్రం జపేద్బ్రాహ్మణతర్పణం। మోహయిత్వేతి॥ పరానన్యాన్స్వకర్తవ్యవస్థితాన్పిత్రాచార్యరాజాదీన్ మోహయిత్వా వంచయిత్వా విగర్హితం శాస్త్రనిందితం వస్తు లశునాది-వ్యాధ్యపనోదనాదినిమిత్తమంతరేణ యో భుఙ్క్తే ఇత్యర్థః ॥ కృచ్ఛ్రాదిలక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణేఽభ్యధాయి ॥ సారస్వతో మంత్రో యద్వాగిత్యృచః - అస్య నేమ ఋషిః - వాగ్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - జపే వినియోగః - యద్వాగిత్యాది॥ అత్రాపి జపసంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణాయుతాదికా కల్ప్యా ॥ బ్రాహ్మణతర్పణమితి ॥ కుర్యాదిత్యనుషంగః॥ యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ భోజయేదిత్యర్థః ॥ ※

ఇత్యున్మాదవాతహరమ్.

—※ అథ ధనుర్వాతహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ అనిచ్ఛంతీమక్షతాం చ యస్తు భుఙ్క్తే పరస్త్రియం। బలాదాక్రమ్య స నరస్సర్వసంధిషు వేదనాం ॥ తీవ్రామాప్నోత్యరుచిమాన్ ధనుర్వాతయుతో భవేత్॥ జ్వరీ తదపనుత్త్యర్థం మహిషీదానమాచరేత్ ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ । ఉద్యన్నద్యజపశ్చైవ శక్త్యా బ్రాహ్మణతర్పణం ॥ నామత్రయం జపేన్మర్త్యో రోగశాంత్యర్థమాత్మనః । సహస్రనామకం చాపి స్తోత్రం సమ్యగ్విధానతః ॥ అచ్యుతానంతగోవిందేత్యేతన్నామత్రయం ద్విజః । అయుతత్రితయావృత్త్యా జపేద్రోగస్య శాంతయే॥ పూరుషసూక్తం జపేద్విద్వాన్నరో రోగాత్ప్రముచ్యతే| అనిచ్ఛంతీమక్షతామిత్యాది ॥ అక్షతామక్షతయోనిం-పురుషేణ భోగరహితామితి యావత్ ॥ మహిషీ చ సవత్సా దేయా- ప్రదద్యాన్మహిషీం కృష్ణాం సవత్సాం పూజయేత్తత ఇతి బ్రహ్మాండపురాణవచనాత్ ॥ మహిషీదానమంత్రస్తు శ్వాసకాసహరే దర్శితః - కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపం పూర్వముక్తం ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచః ప్రాగభిహితాః ॥ అత్ర జపసంఖ్యా అయుతత్రయం॥ ఏవం సహస్రనామాదీనామపి॥ నామత్రయమంత్రస్యార్షాదికం ప్రకారాంతరవాతరోగహరేఽభ్యధాయి॥ విష్ణుసహస్రనామాని॥ పురుషసూక్తం పరిభాషాయాం నిరూపితమ్॥ ※

ఇతి ధనుర్వాతహరమ్.

—※ అథ పక్షవాతహరమ్. ※—

శాతాతపప్రోక్తే॥ సభాయాం పక్షపాతీ చ జాయతే పక్షవాతవాన్ । నిష్కత్రయమితం హేమ స దద్యాచ్చ ద్విజాతయే ॥ శ్రాద్ధం చ వైష్ణవం కుర్యాజ్జన్మనో హితమిచ్ఛతా । సప్తధాన్యాని హేమాఢ్యం గోదానం తత్ర కారయేత్॥ నిష్కస్వరూపం ప్రాఙ్నిరూపితం - శ్రాద్ధం వైష్ణవమితి ॥ శ్రద్ధయా దీయత ఇతి శ్రాద్ధం- స దేవ విష్ణుదేవతాత్వాద్వైష్ణవం ॥ విష్ణూద్దేశేన బ్రాహ్మణాన్యథాశక్తి భోజయేదిత్యర్థః - సప్తధాన్యాని వ్రీహ్యాదీని యథాలాభోపపన్నాని ॥ ద్రోణాసితదల్పపరిమాణాని దేయాని ద్రోణస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥

ఇతి పక్షవాతహరమ్.

—❋ అథహిక్కావాతహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ పౌల్కసో బ్రాహ్మణోఘం భుంక్తే స్నానహోమజపాదికం। సహిక్కారోగసంయుక్తస్తత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ చాంద్రాయణం చ కుర్యాత్ త్రీన్కృచ్ఛ్రాంశ్చ సమాపయేత్॥ తామగ్నివర్ణామితి చ జపేత్సూక్తం సమాహితః॥ చాంద్రాయణప్రాజాపత్యస్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేఽభిహితం॥ తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తం తత్ర శ్రీసూక్తపరిశిష్టేభ్య ధాయి॥ జపసంఖ్యా తు వ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥

ఇతి హిక్కావాతహరమ్.

—❋ అథవాతవ్యాధిహరమృగదానమ్. ❋—

అస్యాని దానం వాయుపురాణే॥ వాతవ్యాధ్యుపశాంతయే? ... మహాబోధాయనః॥ హారిణం కారయేత్స్వర్ణం ఘనం తు దశభిః పలైః। తదర్ధేన తదర్ధేన శృంగే రౌద్రమయే దృఢే॥ తండులోపరి సంస్థాప్య బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్। అథవా త్రింశతాం వాపి తదర్ధం వాపి శక్తితః॥ ఏతేషు వస్త్రేషు స్థాప్య కాంస్యపాత్రచతుష్టయం॥ వాయుదైవతమంత్రైశ్చ హోమం తత్ర ప్రకల్పయేత్॥ సమిదాజ్యచరుం కృత్వా శతమష్టోత్తరం ద్విజః॥ అష్టావింశతిరేవాథ మంత్రేణానేన తం దిశేత్॥ వాయో చరసి భూతానామంతస్త్వం లోకపావన। వాహనస్య ప్రదానేన వాతవ్యాధిం వినాశయ॥ అనేన కృతమాత్రేణ యథోక్తేన విధానతః - వాతవ్యాధివినిర్ముక్తో నీరుజస్సుఖమేధతే॥ ఘనం తు దశభిః పలైరిత్యాది- ఘనం నిబిడం- దృఢమితి యావత్॥ పలలక్షణం ప్రాగభిహితం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేదితి॥ హారిణం వాయువాహనాయ నమ ఇతి మంత్రేణ షోడశోపచారైః పూజయిత్వా - వాయుదైవతమంత్రైర్హుత్వేతి- అన్యేషామపి స్వశాఖాపఠితానాముపలక్షణార్థం- అస్వశాఖోక్తో మంత్రో గ్రాహ్యః॥ వికల్పే వాథవా - సమిదాజ్యచరూణాం మంత్రిత్వాత్తదపేక్షయా బహుత్వం॥ అతఏవ తదుక్తం భవతి॥ సమిదాజ్యచరుదైవత్యైః పృథఙ్మంత్రైః హోతవ్యమితి॥ ఏతైర్మంత్రైర్వాతరోగహరప్రాయశ్చిత్తే దర్శితః॥ అపరే చ మంత్రాః నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః॥ సమిదాజ్యచరుం కృత్వేతి- ప్రాదేశమాత్రాస్సమిధ ఇతి సమిత్కరణం॥ సమిధశ్చ యాజ్ఞీయాః స్వగృహ్యోక్తవిధానాదాజ్యసంస్కారః ఆజ్యకరణం- గృహ్యోక్తవిధినైవ నిర్వాపాద్యాసాదన ప్రతిష్ఠాభిఘారాంత సంస్కారైశ్చరునిష్పాదనం చరుకరణం॥ వాయో చరసీతి దానమంత్రః॥ ❋

ఇతి వాతవ్యాధిహరమృగదానమ్.

—❋ అథరక్తవాతహరమ్. ❋—

శాతాతపప్రోక్తే॥ రక్తంస్సుప్రవాళానాం హర్తా స్యాద్రక్తవాతవాన్। సవత్సాం మహిషీం దద్యాత్పద్మరాగసమన్వితాం॥ వస్త్రేణ పిహితాం తథైవ॥ మహిషీదానమంత్రస్తు శ్వాసఖాసహరే ద్రష్టవ్యః॥ ❋

ఇతి రక్తవాతహరం.

—* అథవాతపిత్తహర లక్ష్మీనారాయణదానమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సవర్ణాగమనేవాతపిత్తవానపిజాయతే ॥ లక్ష్మీనారాయణంరూపంసువర్ణేన ప్రకల్పయేత్ ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధేనాథవాపునః । లక్ష్మీనారాయణంరూపం సర్వదా సర్వకామికమ్ ॥ పద్మాసనగతంకుర్యాద్దేవదేవంచతుర్భుజమ్ । దక్షిణాధఃకరేనిత్యంశంఖమూర్ధ్వకరేన్యసేత్ ॥ వామోర్ధ్వేచకరేచక్రంలక్ష్మీఃపృష్ఠేకరఃపరః ॥ వామోత్సంగగతాంలక్ష్మీంరత్నపాత్రకరాంభవేత్ ॥ దక్షిణశ్చకరోదేవ్యాఃపృష్ఠేదేవస్యచక్రిణః ॥ గరుడంరాజితంకుర్యాద్దేవదేవస్యవాహనమ్ । పక్షౌచతస్యసౌవర్ణౌ సువర్ణేనచనాసికామ్ ॥ వస్త్రైరత్యంతరుచిరైఃపరిధాయాతికౌతుకమ్ । ముక్తాదామపరిచ్ఛన్నంచందనాగరులేపితమ్ ॥ అర్చయేత్కుసుమైర్యుగ్మంలక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్ ।ప్రసన్నంరమణీయంచ గరుడోపరి సంస్థితమ్ ॥ తతోవిప్రంసమాహూయ సుశీలంలక్షణాన్వితమ్ । స్వయంభక్త్యాసమానీయ పూజయేద్వస్త్రకుండలైః ॥ కుంకుమాగరుకర్పూరైరుపవీతాంగుళీయకైః । పూర్వోక్తేనవిధానేన హోమంతత్రతుకారయేత్ ॥ మంత్రేణానేనతందద్యాత్సర్వలోకనమస్కృతమ్ । లక్ష్మీపతేదేవకినందనేశ క్షీరాబ్ధిశాయిన్వద సామగమ్య ॥ గోవిందదామోదరవాతరక్తం వినాశయాశుక్షపితారివర్గ । లక్ష్మీనారాయణస్యైవంమూర్తిందద్యాచ్చభక్తితః ॥ ఆరోగ్యవాంశ్చచిరంనిత్యంజాయతేనాత్రసంశయః । పలేనవేతి ॥ పలస్వరూపంపూర్వముక్తం ॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనేతి- హోమంచకారయేత్తత్రేత్యారభ్య ఆంత్రవృద్ధిహర నారాయణ దానోక్తప్రకారేణేత్యర్థః ॥ యదాతువాతపిత్తహరణార్థమిదందానంక్రియతే - తదా- లక్ష్మీపతేదేవకినందనేత్యస్మిన్దానమంత్రే- గోవిందదామోదరవాతపిత్తంవినాశయేత్యూహ్యం॥ *

ఇతివాతపిత్తహర లక్ష్మీనారాయణదానమ్.

—*—

—* అథవాతపిత్తహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ లశునంగృంజనంతాళఫలంవాశ్నాతియోద్విజః । సవాతపిత్తరోగీస్యాత్సచచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఔషధవ్యతిరేకేణలశునాదిభక్షణేచాంద్రాయణం॥ కామతశ్చేద్ద్విగుణం॥ చాంద్రాయణలక్షణంతుపూర్వముక్తం॥ *

ఇతివాతపిత్తహరమ్.

—o—

—* అథవాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

రక్తవస్త్రప్రవాళానాంహారీస్యాద్రక్తవాతవాన్ । సతుచాంద్రాయణంకుర్యాద్దేవద్రోగస్యశాంతయే ॥ చాంద్రాయణస్వరూపంకృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యం॥ అథవాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తాంతరం.

వృద్ధబోధాయనః ॥ సవర్ణాగమనేవాతరక్తవాన్ జాయతేనరః । ఏతద్రోగనివృత్త్యర్థంషడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ షడబ్దకృచ్ఛ్రేణప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణామశీత్యుత్తరంశతంభవతి ॥ ఇదంప్రాయశ్చిత్తం స్వల్పరోగస్యాపిధనవతః ॥ అధనస్యాత్యధికరోగతో వా ॥ *

ఇతి వాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథవాతరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే॥ వాయుర్ధ్వజాయుధకరః పంగుః పాశీ ధావన్సమంతతః। వికీర్ణకేశః పార్శ్వస్థో౯తేజరౌంత్రైవవాహనమ్॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం దర్శితమ్॥

ఇతివాతరోగహరాణి.

—* అథపిత్తహరాణి. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వైద్యశాస్త్రమతాద్యస్తు కృత్వౌషధమథాన్యథా। ప్రయోజయేన్నరస్సోయం రక్తపిత్తయుతో భవేత్॥ అష్టోత్తరాయుతం వహ్నావగ్నిం దూతమితి త్వృచా। చర్వాజ్యాభ్యాంతు జుహుయాద్రక్తపిత్తాపనుత్తయే॥ వైద్యశాస్త్రమహం జానామీతి గర్వా దౌషధమన్యథా శాస్త్రవిరుద్ధం కృత్వా ప్రయోజయేత్॥ అథవౌషధం శాస్త్రప్రసిద్ధమేవ కృత్వా శాస్త్రోక్తమార్గేణ యోదద్యాత్సరక్తపిత్తవాన్ జాయత ఇత్యర్థః॥ అత్ర వైద్యశాస్త్రమతాదిత్యనేన భిషగ్భిరాచరణమభిహితం - అతో వ్యాధితరతమభావేన భిషగ్భిరాచరిత ప్రాయశ్చిత్తాని చాంద్రాయణకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపరాకాదీని వ్యస్తాని సమస్తాని వా యోజ్యాని॥ చాంద్రాయణాదీని తథా పూర్వోక్తహోమశ్చేతి మిళిత్వా ద్వయమపి తిరోగనివృత్తిసాధనమ్॥ అత్ర త్వగ్నిం దూతమితి సూక్తమంత్రః పృథగ్వాబుగవేతి॥ చరుణాయుతార్ధం - ఆజ్యేనార్ధమిత్యయుత సంఖ్యా పూరణీయా॥ అథవా వ్యాధిశక్త్యా ద్వ్యధిక్యే చరుణాయుతమాజ్యేనాయుతం హోమః॥ *

ఇతిపిత్తహరాణి.

—* అథప్రకారాంతరేణ రక్తపిత్తహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ మద్యపో రక్తపిత్తస్స్యాచ్ఛ్వసద్యాత్సర్పిషో ఘటమ్। మధునో౽థఘటం చైవ సహిరణ్యం విశుద్ధయే॥ అత్రాపి మద్యపప్రాయశ్చిత్తం త్రైమాసికాదీని షడబ్దపర్యంతాని వ్యాధిశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాని॥ ఏతస్మిన్మాసికార్ధద్వయప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రపరిగణనయో స్త్రైమాసికప్రాయశ్చిత్తేనార్ధస్య ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణి భవంతి॥ ఏవమన్యత్రాప్యూహ్యం॥ ఆజ్యమధుదానమంత్రౌతు పూర్వోక్తౌ ద్రష్టవ్యౌ॥ *

—* అథపిత్తరోగప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంచ॥ అనుక్తే మతురో గష్వి త్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాపి విజ్ఞేయం॥ పూజావిధానం పరిభాషాయాముక్తం॥ *

—* అథశ్లేష్మహరాణి. *—

తత్ర శాతాతపః॥ త్రపుహారీ చ పురుషో జాయతే శ్లేష్మలస్తథా। ద్రవ్యాణామల్పసారాణాం స్తేయం కృత్వాన్యవేశ్మని॥ చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రమితి॥ మనూక్తసాంతపనం చరేత్॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణశ్లేష్మహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ త్రపుహారీచపురుషో జాయతేశ్లేష్మలస్తథా। ఉపోష్యదివసంసోపిదద్యాత్పలశతత్రపు ॥ *

—* అథఅచికిత్స్యవ్యాధిహరమ్. *—

యమః ॥ నిత్యానుష్ఠానవిముఖః కఫరోగీభవేన్నరః । పరాభవంసమాప్నోతి చేత్యాహభగవాన్యమః॥ పరాభవంశ్లేష్మణాశత్రుభిశ్చసమాప్నోతి ॥ తచ్ఛాంతయేమాసమేకం యావకం భక్షయేన్నరః - సహస్రనామజప్యంచహోమశ్చాష్టోత్తరాయుతం । నామత్రయేణకుర్వీత చర్వాజ్యంసహవిభక్తవేత్ ॥ యావకస్వరూపంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభిహితం ॥ త్రైర్నియమైర్యుతో మాసంయావకవ్రతంకుర్యాదిత్యర్థః॥ నామత్రయేణహోమః॥ సహస్రనామస్తోత్రస్యజపః । జపసంఖ్యాచవ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరసహస్రాదికాకల్ప్యా॥ *

ఇతిఅచికిత్స్యవ్యాధిహరమ్.

—* అథశ్లేష్మరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంతుశూలరోగహరప్రకరణే॥ అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాదినాద్రష్టవ్యం ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాముక్తంగ్రాహ్యం॥

ఇతిశ్లేష్మరోగహరాణి.

—* అథాపస్మారహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ ధూర్తోఽపస్మారరోగీస్యాత్సతద్దోషస్యశాంతయే । బ్రహ్మకూర్చత్రయంకుర్యాద్ధేనుందద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥

ఇతిఅపస్మారహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురౌస్వామినివాయస్తుప్రతికూలంసమాచరేత్ । సోపస్మారీభవేత్తత్ర కుర్యాచ్చాంద్రాయణంనరః ॥ సదసస్పతిమంత్రేణచర్వాజ్యంజుహుయాత్తతః । కయానఇతిసూక్తంతుజపేద్బ్రాహ్మణతర్పణమ్ ॥ కుర్యాద్ధిరణ్యదానంచశక్త్యారోగస్యశాంతయే । చర్వాజ్యమితిహోమస్యసాధనంచపృథక్పృథక్ ॥ హోమసంఖ్యా రోగానుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ ఏవంసూక్తజపేపి - సదసస్పతిమిత్యస్యమేధాతిథిఋషిః - సదసస్పతిర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - హోమేవినియోగః - సదసస్పతిమద్భుతమిత్యాది - కయానశ్చిత్రఆభువదితి పంచదశర్చస్యసూక్తస్య - వామదేవఋషిః- ఇంద్రోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - జపేవినియోగః - కయానశ్చిత్రఆభువదిత్యాది॥ *

ఇతిప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్.

—* అథాపస్మారహరవినాయకదానమ్. *—

తత్రబోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణశ్వాసరోధేన హ్యపస్మారీ భవేన్నరః । వక్ష్యేతిస్య ప్రతీకారం దానహోమజపాదిభిః ॥ పలేన వా తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । వినాయకప్రతికృతిం కుర్యాత్స్వర్ణేన శోభనామ్ ॥ రాజితం చ తథా నాగముపవీతం ప్రకల్పయేత్ । పుష్కరం పద్మరాగేణ హస్తం గజైః ప్రకల్పయేత్ ॥ వినాయకార్ధమానేన హ్యాఖుం చైవ ప్రకల్పయేత్ ; తస్యాప్యంగే ప్రదేయాని రత్నాని వివిధాని చ ॥ మాణిక్యేన పరివృతచతుష్షీతస్య శోభనే । పూర్వేద్యుర్మంటపం కుర్యాత్స్తంభైష్షోడశభిర్ధ్రువమ్ ॥ యద్వా ద్వాదశభిః కుర్యాదష్టాభిర్వా ప్రయత్నతః । మంటపస్య చతుర్భాగం వేదికామపి కల్పయేత్ ॥ రాత్రౌ వినాయకస్యాపి హ్యధివాసనమిష్యతే । చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైస్సార్ధమాచార్యస్సర్వశాస్త్రవిత్ ॥ స్వయమేవ తథాచార్యో ధర్మజ్ఞస్సత్యవాక్ఛుచిః । కులీనశ్చాపి వృద్ధశ్చ సర్వప్రాణిహితే రతః ॥ రాత్రౌ జాగరణం కృత్వా మధ్యరాత్రే బలిం హరేత్ । మత్స్యమాంసేన సహితం తథా క్షీరోదనేన చ ॥ ఆచార్యః ప్రయతో భూత్వా మంత్రేణానేన సంయుతః । పూర్వస్యాం దిశి తం దద్యాద్బలిం వై సార్వకామికమ్ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః దేవా భూతాని సర్వశః । తతః ప్రభాతే విమలే స్నాత్వా చాహతవాససః ॥ భూషితాః కటకైస్సమ్యగుః పీతాంగుళీయకైః । కుండాని దిక్షు చత్వారి మేఖలాసంయుతాని చ ॥ కుర్యాత్తేషు ప్రకుర్వీత హోమం మంత్రైస్స్వకైస్తథా । పూర్వస్మిన్ బహ్వృచః కుర్యాత్సమిదాజ్యచరూత్కటమ్ ॥ వినాయకం సముద్దిశ్య గణానాం త్వేతి మంత్రతః । అధ్వర్యుర్దక్షిణే కుండే కుర్యాద్ధోమం సమాహితః ॥ ఛందోగః పశ్చిమే కుండే సమిద్ధోమం సమాచరేత్ । అథర్వణశ్చోత్తరే చ కుండే హోమం ప్రకల్పయేత్ ॥ వస్త్రైర్నానావిధైశ్శుభ్రైః కర్పూరకటకాదిభిః । ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యాయ చ మోదకాః ॥ యథా దేవే తథాచార్యే హ్యలంకారాది కల్పయేత్ । ఆచార్యః పరయా భక్త్యా గణేశాయ ప్రకల్పయేత్ ॥ అపూపాది తథాన్యచ్చ కారయేద్భక్ష్యకాన్వితమ్ । నివేద్య పార్వతీం చాపి దేవదేవం మహేశ్వరమ్ ॥ పూజయేత్పరయా భక్త్యా త్వాచార్యః పరమేవ హి । తథైవ రోగవాన్భక్త్యా సంపూజ్య గణనాయకమ్ ॥ గణానాం త్వేతి మంత్రేణ తూష్ణీం శూద్రస్తు పూజయేత్ । తతో మధ్యందినే ప్రాప్తే ప్రతిమాం దక్షిణాయుతామ్ ॥ మంత్రేణానేన దద్యాచ్చ సరోగీ ప్రాఙ్ముఖస్స్వయమ్ । ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయ బ్రాహ్మణాయాతిభక్తితః ॥ వినాయక ప్రసన్నార్తిహర విఘ్నవినాశక । త్వం దేవైః ప్రార్థితః కుర్వన్ విఘ్నం విఘ్నపరాయణైః ॥ బ్రాహ్మణశ్వాసరోధేన యజ్జాతం మమ వైకృతమ్ । పూర్వకర్మవిపాకేన హ్యపస్మారగదాదికమ్ ॥ మాస్యత్రిమాస్యషాణ్మాస్యాహ్యబ్దికామేహ్యపస్మృతిః । త్వదర్చాయాః ప్రదానేన రోగమాశు వినాశయ । చతుర్ణాం బ్రాహ్మణానాం చ దద్యాద్భక్త్యా చ దక్షిణామ్ ॥ ఏవం కృత్వా గణపతేర్దానం మర్త్యస్సుఖీ భవేదితి ॥

పలేన వా తదర్ధేనేత్యాది ॥ పుష్కరం శుండాదండాగ్రభాగః - హస్తమితి శుండాదండః - చతుష్షీతస్యేతి- తస్య వినాయకస్య- వినాయకవాహనమూషికాయాశ్చ - మత్స్యమాంసేనేత్యాది - మత్స్యేన-మాంసేన-క్షీరేణోదకేన చ సహితం విచిత్రమన్నం బలిం దద్యాదిత్యర్థః - బలిదానమంత్రమాహ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా ఇత్యాదినా శ్లోకద్వయేన ॥ హోమమంత్రైస్స్వకైరితి ॥ స్వకైః స్వశాఖోక్తైః వినాయకప్రకాశకమంత్రైరిత్యర్థః ॥ తత్ర వినాయక ప్రకాశకమంత్రాః వినాయకశాంతౌ నవగ్రహయజ్ఞే ప్రదర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యా త్వష్టోత్తరశతాదిసహస్రాంతా కల్ప్యా ॥ శక్త్యపేక్షయా - పూర్వస్మిన్ బహ్వృచ ఇత్యాది ॥ అత్ర వినాయకాధివాసనా వేదికాంతః పూర్వాది దేశాగ్రాహ్యః ॥ సతి సంభవే చతసృషు దిక్షు బహ్వృచాదిభిర్హోమః కారయితవ్యః- వేదచతుష్టయవిదామభావే స్వశాఖ్యైర్వా బ్రాహ్మణైస్తేన - తస్యాప్యభావే తస్మిన్ కర్మణ్యా

చార్యత్వేనయోవృతస్తచ్ఛాఖానుసారేణాధివాసనవేదికాతః ఆగ్నేయ్యాంవిశికుండాదివిధాయోద్దిష్టహోమంచ తుర్గుణంకారయేత్ - ఏవమాచార్యఋత్విక్సహితోహోమంవిధాయపూర్ణాహుత్యంతే పూర్వాధివాసితాంవినాయకప్రతిమాం పునష్షోడశోపచారైః పూజయేత్॥ ఇత్యాహఆచార్యఃప్రతిమాంతాంస్వేత్యాదినా॥ భక్త్యాకాస్వేతాపూజాపాద్యనైవేద్యంకారయేదిత్యర్థః॥ ఆచార్యేణపూజితంవినాయకంరోగవాన్యజమానోఽపి పూజయేత్ ॥ సచేద్యజమానశ్శూద్రస్తూష్ణీంమంత్రేణవినాపూజయేదిత్యర్థః - విఘ్నాయక ప్రసన్నార్తిహారేత్యారభ్య-రోగమాశువినాశయేత్యంతోమంత్రః ॥ *

ఇత్యపస్మారహారవినాయకదానమ్.

—* అథాపస్మారహారమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంశూలరోగహారప్రకరణేద్రష్టవ్యం ॥ పూజాదివిధిస్తుపరిభాషాయాందర్శితః - ఇత్యపస్మారరోగహారాణి ॥ *

—* అథశిరోరోగహారమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తౌ॥ నాగహారీచసతతంపురుషశ్శీర్షరోగవాన్ । సీసంపలశతందద్యాదుపోష్య సతువాసరమ్ ॥ నాగస్సీసం॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణశిరోరోగహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ గురూపరోధీచశిరోరోగవాన్ జాయతేనరః । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ ఔషధానిప్రదద్యాచ్చతిలపాత్రంతథైవచ| ఔషధానివైద్యశాస్త్రేశిరోరోగహారత్వేనోక్తాని ॥ *

—* అథకర్మవిపాకోక్తంశిరోరోగహారమ్. *—

ప్రాయోపవేశనాదీనాం వ్రతానాంత్యాగకారణాత్ । శిరోరోగయుతోభూయాత్తన్నిష్కృతిరథోచ్యతే॥ గోహత్యాయావ్రతంకుర్యాత్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । ఉద్యన్నృచంజపేచ్చైవహోమఃకూశ్మాండసంజ్ఞికః॥ భవేదితిశేషః ॥ విప్రభోజనమితి ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచస్యజపసంఖ్యాతురోగానుసారేణాష్టోత్తరశత సహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ కూశ్మాండహోమః పూర్వంప్రపంచితః ॥ *

—* అథాన్యశిరోరోగహారమ్. *—

నారదః ॥ బ్రహ్మచారీయదాశ్నీయాద్భిన్నపాత్రేవిశేషతః । ఏకాంశేనశిరోరోగీభవతీత్యాహనారదః అతీభ్యాంతథిత్యేతత్సూక్తమష్టోత్తరంశతమ్ । జపేచ్చరుష్పృతాభ్యాంచ జుహుయాచ్చతథైవహి ॥ ఔషధానిప్రదద్యాచ్చ విప్రాన్ద్వాదశభోజయేత్ । భిన్నపాత్రేవిశేషతఇతి ॥ సౌవర్ణరాజితవ్యతిరిక్తభిన్నపాత్రేభోజనమ్ - శిరోరోగనిదానం - విశేషతోభిన్నకాంస్యపాత్రభోజనమిత్యర్థః ॥ జుహుయాచ్చతథైవహీతి - అష్టోత్తరంశతమిత్యర్థః ॥ అత్రసమగ్రంసూత్రమంతోనతుప్రత్యేకం - ఔషధానివైద్యశాస్త్రే శిరోరోగహారత్వేనోక్తాని॥ *

—* అథసూర్యావర్తహరమ్. *—

శాతాతపః ఔషధస్యాపహర్తౄణాం సూర్యావర్తః ప్రజాయతే। తేనసూర్యః ప్రదాతవ్యో నిష్కైకస్య యథావిధి ॥ నిష్కపరిమితసువర్ణనిర్మితసూర్యప్రతిమాం దద్యాదిత్యర్థః ॥ ఇతిసూర్యావర్తహరమ్.

—* అథశిరోరోగఘ్నయజ్ఞోపవీతదానమ్. *—

పద్మపురాణే ॥ బ్రాహ్మణద్విట్శిరోరోగీతి ॥ అత్రనిష్కృతిర్వాయుపురాణే॥ ఉపవీతం హిరణ్యేన నిర్మితం తు పలార్ధతః। తదర్ధేన తదర్ధేన యథావిభవతోఽపివా ॥ ఉత్తరీయం రాజితం చ తావత్సంఖ్యాకృతం తథా॥ బ్రాహ్మణాయ బ్రహ్మవిదే శ్రోత్రియాయ నివేదయేత్। మంత్రేణానేన విధివత్పూజితాయాంగుళీయకైః ॥ ధాతా విధాతా జగతాం పరమాత్మా చతుర్ముఖః । వినాశయతు మే శీఘ్రం సంరోగమేతం శిరోగతమ్ ॥ యజ్ఞోపవీతమంత్రే ధాతావిధాతేత్యాది బ్రహ్మప్రకాశకశబ్దోపాదానాత్ - బ్రహ్మపూజాం షోడశోపచారసహితాం బ్రహ్మప్రకాశకైర్మంత్రైః బ్రహ్మజజ్ఞాన మిత్యాదిభిర్నమోంతైర్నామమంత్రైర్వా సోత్తరీయ యజ్ఞోపవీతం విధాయ యజ్ఞోపవీతం బ్రాహ్మణాయోక్త ప్రకారేణ దద్యాత్ ॥ బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యాదయో బ్రహ్మయజ్ఞప్రకాశకమంత్రాః నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః ॥ పలార్ధేనేతి ॥ యథావిభవతో వ్యవస్థా - సమృద్ధధనేన పలాదప్యధికపరిమాణేన సువర్ణేన యజ్ఞోపవీతం కారయేదిత్యర్థః - యావదున్మానం యజ్ఞోపవీతం తదున్మానముత్తరీయం భవతి॥ *

ఇతిశిరోరోగఘ్నయజ్ఞోపవీతదానమ్.

—* అథశిరోరోగఘ్నప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంచ - అనుక్తేషు చ రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం॥ పూజావిధానం పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం॥ *

—* అథముఖరోగహరాణి. *—

తత్రపూతివక్త్రత్వహరమ్ ॥ ధర్మకర్మాణ్యతిక్రమ్య ముఖ్యత్యజతి యో నరః । అవిద్యమాన దోషత్వాత్స్వైషాం యః ప్రకాశయేత్ ॥ సభవేత్పూతివక్త్రస్తు కుర్యాచ్చాంద్రాయణం వ్రతమ్ । ధూపప్రస్కందనాదీని సుగంధీని చ శక్తితః ॥ దద్యాద్విప్రాయ పంచాశద్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తథా ॥ అథముఖరోగహరమ్ ॥

ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యాన్మంత్రైర్వ్యాహృతిభిర్ఘృతమ్ ॥ జుహుయాత్త్రిసహస్రం తు దద్యాద్వ్రీహ్యాది కాంచనమ్ । వ్రీహ్యాదిదద్యాత్ - కాంచనం చ దద్యాదిత్యర్థః ॥ ఆదిశబ్దేన యవగోధూమాదయో గృహ్యంతే - వ్రీహ్యాదిస్వశక్త్యనుసారేణ దద్యాత్ ॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణముఖరోగహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శ్వమార్జారాదిభిస్స్పృష్టం భుక్త్వా దుర్గంధవాన్భవేత్। పీత్వాత్రిరాత్రం గోమూత్రం భోజయేద్బ్రాహ్మణత్రయమ్ ॥ దుర్గంధవాక్ముఖేదుర్గంధవాక్భవేత్ ॥ భుక్త్వేతి భోజనస్య నిమిత్తత్వోపాదానాత్ ॥ *

—* అథ ముఖరోగహరాంతరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ కూటసాక్షీ భవేద్యస్తు రోగీ శోణితపిత్తవాన్। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్॥ కుర్యాత్కూశ్మాండహోమం తు గాయత్రీమయుతం జపేత్। దద్యాద్ధాన్యం వ్రీహీంశ్చ ముఖరోగస్య శాంతయే॥ హిరణ్యం వ్రీహియవాంశ్చ విభవానుసారేణ దద్యాత్॥ *

—* అథ ముఖరోగహరగజదానమ్. *—

బోధాయనః॥ వాగ్విరోధం గురోః కృత్వా ముఖరోగీ భవేన్నరః। తస్య దానేన విహితః ప్రతీకారోఽయముచ్యతే॥ సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం పలేనార్ధపలేన వా। కారయేత్కరిణం సౌమ్యం యథావిభవతోఽపి వా॥ తస్యైవం కారయేద్దంతౌ శుద్ధేన రజతేన తు। పుచ్ఛం సమౌక్తికం కుర్యాద్రత్నా సామతిజీతథా॥ సంపూజ్య పీతవస్త్రైశ్చ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః। అర్చయేద్ధాన్యరాశిస్థం ధాన్యం ద్రోణార్ధకం మతమ్॥ శ్రోత్రియం వృత్తసంపన్నం బ్రాహ్మణం సంయతేంద్రియం। ఆహూయ పరయా భక్త్యా వస్త్రాలంకారభూషణైః। పూజయేత్ప్రయతో భూత్వా తేనాత్ర కర్మ కారయేత్। సమిదాజ్యతిలైశ్చైవ హోమం చాపి ప్రవర్తయేత్॥ అగ్నినాగ్నిం తథాయో మే శుక్రంజ్యోతిరితి క్రమాత్। సంఖ్యా ఏతేష్వనిర్దిష్టా ఇధ్మం చాశ్వత్థముచ్యతే॥ కృత్వా చైవ ప్రణీతాం భ స్తతో హస్త్యర్చనం భవేత్। స్వాహాంతం కర్మ కృత్వా తు ప్రణీతామోక్షణం తథా॥ పలేనార్ధపలేన వేత్యాది॥ పలలక్షణం పూర్వముక్తం. తస్యైవం కారయేద్దంతావిత్యాది॥ యో హస్తీ తామ్రేణ సువర్ణేన వా నిర్మితస్తస్య శుద్ధేన రజితేన కారయేత్॥ యదా రజితేన హస్తీ నిర్మితస్తదా రజితేన దంతవిధానమనుపపన్నం। రజితస్య ప్రాప్తత్వాత్॥ ద్రోణస్వరూపం పూర్వముక్తం- సమిదాదిహోమక్రమేణ మంత్రానాహ॥ అగ్నినాగ్నిరిత్యాదినా- అగ్నినాగ్నిరిత్యస్య మేధాతిథిఋషిః॥ ఆద్యపాదే నిర్మథ్యాగ్నిరాహవనీయశ్చాగ్నిర్దేవతా - గాయత్రీఛందః॥ సమిద్ధోమే వినియోగః॥ అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యత ఇత్యాది॥ అథాయో అగ్నిమింధత ఇత్యస్యాస్త్రిశంకుఋషిః - అగ్నిరింద్రశ్చ దేవతా - గాయత్రీఛందః॥ ఆజ్యహోమే వినియోగః॥ అథాయో అగ్నిమింధత ఇత్యాది॥ శుక్రంజ్యోతిరిత్యస్య యజుషోఽగ్నికాండే సమామ్నానాదగ్నిర్విశ్వేదేవా ఋషయః- మరుతో దేవతా॥ అథవా లింగోక్తా దేవతా - యజుష్ట్వాన్నచ్ఛందోనియమః॥ తిలహోమే వినియోగః - శుక్రంజ్యోతిశ్చేత్యాది - ఇధ్మశ్చాశ్వత్థ ఇధ్మశబ్దేన విశేషోపాదానాద్ధోమసమిధశ్చ పాలాశ్యా వా భవంతి - తదభావే యజ్ఞీయకాష్ఠేధ్మా భవంతి॥ హోమసంఖ్యాయా అనిర్దిష్టత్వాత్ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం॥ కృత్వా చైవ ప్రణీతాం భ ఇతి॥ కర్మవికల్పానంతరం స్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పాత్రాసాదనానంతరం ప్రణీతాం భః ప్రణీతాపాత్రస్థాపనపర్యంతం కృత్వా తతో హస్త్యర్చనం భవేత్ - పూర్వోక్తధాన్యరాశిస్థం హస్తినం పూజయేదిత్యర్థః - హస్తీ చాత్ర సుప్రతీకో దిగ్గజః దానమంత్రే సుప్రతీకశ్రవణాత్ - స్వాహాంతం కర్మ కృత్వేతి॥ పూర్వోక్తప్రకారేణ కరిణం పూజయిత్వా స్వాహాంతం సమిదాదికర్మ నిర్వర్త్య పశ్చాత్ప్రణీతామోక్షణం పూర్వస్థాపితప్రణీతాపాత్రవిసర్జనం స్వగృహ్యోక్తవిధానేన కుర్యాదిత్యర్థః - ఏవం పూర్వోక్తకర్మానంతరం కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ॥ తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధానులేపనః। తస్మై హుతవతే దద్యాత్కరిణం తం సదక్షిణమ్॥ మంత్రేణానేన విధివత్ప్రీత్యా శ్రద్ధాయా విశేషతః। సుప్రతీక గజేంద్ర త్వం సరస్వత్యభిషేచకః॥ ఇంద్రస్య వాహనో నిత్యం సర్వదేవైశ్చ పూజితః। దానేనానేన దత్తేన ముఖరోగం వినాశయ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా పశ్చాత్స్వయం భుంజీత బంధుభిః॥ *

ఇతి ముఖరోగహరగజదానమ్.

—* అథ జిహ్వారోగహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పర్యాన్నహారిణాంచైవ జిహ్వారోగః ప్రజాయతే । గాయత్ర్యాస్స్వజపేల్లక్షం దశాంశం జుహుయాత్తిలైః ॥ జపకరణాశక్తౌ గాయత్ర్యా అయుతజపస్య ఏకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వాల్లక్షజపస్థానే దశకృచ్ఛ్రాన్ కృత్వా గాయత్ర్యా దశకృచ్ఛ్రాంశే జుహుయాత్॥

ఇతి జిహ్వారోగహరమ్.

—* అథ ప్రకారాంతరేణ జిహ్వారోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ పరేషాం దుఃఖకరణాత్సవర్ణాదానృతభాషణాత్। జిహ్వాభేదాస్తథాన్యేషాం పక్షపాతాచ్చ సంసది ॥ జిహ్వారోగీ భవేదాస్యే వ్రణీ చైవాభిజాయతే । పరాకద్వితయం చైవ హోమస్తు కూశ్మాండసంజ్ఞికః ॥ కయానశ్చిత్రమన్త్రస్య జపో హోమస్తథైవ చ । వ్రీహ్యాదీనాం తథా దానమౌషధస్య చ సంస్కృతమ్ ॥ సవర్ణాదేతి ॥ ఏతచ్చ పదం కాకాక్షివదుభయత్ర సంబధ్యతే - అసకృదన్యేషాం దుఃఖకరణాదసకృదనృతభాషణాచ్చేత్యర్థః - పక్షపాతాచ్చేతి ॥ పక్షపాతో వ్యవహారిణః - కయానఇతి మన్త్రేణ జపో హోమశ్చ కర్తవ్యః - జపహోమయోస్సంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరశతాదికల్ప్యా॥ సూక్తం సకలం మంత్రో న ప్రత్యృచం - వ్రీహ్యాదీనామిత్యాదిశబ్దేన యవగోధూమముద్గాదీని సప్త లక్ష్యంతే - ఏతాని శక్త్యనుసారేణ దేయాని ॥ ఔషధస్య చ సంస్కృతే జిహ్వారోగహరత్వేనాభిహితస్య ॥ *

ఇతి ప్రకారాంతరేణ జిహ్వారోగహరమ్.

—* అథ ఛర్దిరోగహరమ్. *—

శాతాతపప్రోక్తే॥ విషప్రదశ్ఛర్దిరోగీ గాం చ దద్యాత్పయస్వినీమ్ । చరేచ్చైకకృచ్ఛ్రం సౌరమంత్రజపశ్చ సముచ్చితే॥ కృచ్ఛ్రశబ్దస్తపోరూపక్లేశసాధ్యచాంద్రాయణాదిపరః - అతో వ్యాధ్యనుసారేణ ప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాన్యన్యతమో గ్రాహ్యః ॥ సౌరమంత్రశ్చ సౌరాష్టాక్షరో వా - ఉద్యన్నద్యేత్యృచో వా - మహాసౌరగణో వా - జపసంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥ *

ఇతి ఛర్దిరోగహరమ్.

—* అథ దంతపీడాహరమ్. *—

ఆమాన్నహరణే చైవ దంతపీడా ప్రజాయతే । స దద్యాదశ్వినౌ హేమనిష్కద్వయవినిర్మితౌ ॥ అత్ర చాశ్వినప్రకాశకమన్త్రేణాశ్వినీదేవతాం పూజాం విధాయ బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ స చ మన్త్రో నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితః ॥

ఇతి దంతపీడాహరమ్.

—* అథదంతురత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ యస్యాకేహాతేబుద్ధిపూర్వందంతురోజాయతేనరః ॥ సదద్యాద్విశుద్ధ్యర్థంఘృతకుంభం సదక్షిణమ్

ఇతిదంతురత్వహారమ్.

———o———

—* అథశ్యావదంతత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ సురాపశ్శ్యావదంతస్స్యాత్ప్రాజాపత్యాష్టకంచరేత్ ॥ శర్కరాయాస్తులాందద్యాత్సపాపస్యవిశుద్ధయే ॥ జపిత్వాచమహారుద్రందశాంశంజుహుయాత్తిలాన్ । తతోభిషేకఃకర్తవ్యో మంత్రైర్వారుణదైవతైః ॥ శర్కరాతులాపురుషదానం - ఆత్మానంశర్కరయాతోలయిత్వాతాంశర్కరాంబ్రాహ్మణేభ్యోదద్యాదిత్యర్థః ॥ తులాదానమంత్రస్తు - త్వంతులేసర్వభూతానాం ప్రమాణం పరికీర్తితా। మాంతోలయసిసంసారాదుద్ధరస్వనమోస్తుతే॥ దశాంశహోమమంత్రవిశ్చైవ స్తథాఆహుతిసంఖ్యాశబ్దవిశేష శ్చరుద్రవిధానఏవదర్శితః - వరుణదైవతైరిత్యుపలక్షణం - అతస్సర్వశాఖాసమామ్నాతైర్వారుణైరన్యైశ్చాభిషేకంకృత్వా - తతస్స్నాతైరభిషేకః కర్తవ్యః-స్నాతాశ్చమంత్రాఃనవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః॥

ఇతిశ్యావదంతత్వహారమ్.

———o———

—* అథనిష్ఠురభాషిత్వహారమ్. *—

శాతాతపః॥ పరేషాంతర్కకరణాన్నిష్ఠురోక్తిఃప్రజాయతే॥ పరోక్తిహాస్యకరణాద్దద్యాన్మౌక్తికకాంచనే॥ మౌక్తికకాంచనయోర్దానంశక్త్యాద్యనుసారేణకార్యం॥ *

ఇతినిష్ఠురభాషిత్వహారమ్.

—* అథమూకత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ మూకోభ్రాతృవధాచ్చైవతస్యైవంనిష్కృతిస్స్మృతా। తేనకార్యంవిశుద్ధ్యర్థంచాంద్రాయణత్రయమ్॥ వ్రతాంతేపుస్తకందద్యాత్సువర్ణఫలసంయుతమ్ । బ్రాహ్మణాయచతుర్వేదవిదేవస్త్రైస్సంయుతమ్ ॥ ఇతిమంత్రంసముచ్చార్యబ్రాహ్మణంతంవిసర్జయేత్ । ఇమంమంత్రసముచ్చార్యపుస్తకం దద్యాదిత్యర్థః॥ తమేవదానమంత్రమాహ ॥ సరస్వతిజగన్మాతశ్శబ్దబ్రహ్మాదిదేవతా । దుష్కర్మకారిణం పాపం రక్షమాం పరమేశ్వరిఇతి॥ ఇతిమూకత్వహారమ్.

—* అథమూకత్వహారతిలపద్మదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ స్వరోపఘాతీవాచాంచహంతామూకఃప్రజాతే । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారం యేనసంపద్యతేసుఖం॥ వాచాంహంతాగుర్వనుజ్ఞామంత్రేణవేదానుగ్రాహీపుస్తకహర్తాచ॥ కుర్యాత్సువర్ణమయం

పద్మంపలార్ధేనతదర్ధతః ॥ యథావిభవతస్స్వర్ణ్యగ్వృత్తశాత్యంనకారయేత్ ॥ రక్తవస్త్రేణసంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరిన్యసేత్ ॥ తామ్రపాత్రపరిమాణం పలానామష్టకంవిదుః। పీతవస్త్రేణసంవేష్ట్య పాత్రంతత్తువినిక్షిపేత్ ॥ అథకర్ద్వితయోన్యాస్యతిలరాశౌప్రయత్నతః। ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యస్సవర్ణశాస్త్రవిత్ ॥ రక్తచందనపుష్పాద్యైర్మంత్రేణానేనపూజయేత్ ॥ పద్మపూజామంత్రమాహ ॥ బ్రహ్మణశ్చనమస్తుభ్యంవిష్ణోరమితనాభిజ ॥ అతిప్రీతికరంభానోస్సంధారుద్రస్యచైవహి । పూజాంమమగృహాణత్వంసర్వక్లేశవినాశక । పూజానంతరంకర్తవ్యమాహ ॥ ఆజ్యేనాందిశివైహోమఃకర్తవ్యోమంత్రపూర్వకః సమిదాజ్యతిలైశ్చైవసావిత్ర్యాష్టోత్తరేణచ ॥ సమిద్ధోమంచకుర్వీతసర్వరోగప్రశాంతయే॥ ఆజ్యహోమశ్చకర్తవ్యో మిత్యామిత్యనయారుచా ॥ తిలానాంయతఇంద్రేతివ్యాహృతీభిరథాపివా । అగ్నేరుత్తరదిగ్భాగే కలశస్థాపనంభవేత్॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనవాభిషేకాదికారయేత్। ప్రణీతామోక్షపర్యంతంకర్మకృత్వావిధానతః॥ తస్మైప్రహుతవతేపద్మం దద్యాత్సప్రత్యచతుర్ముఖమ్॥ దేవానామేవసర్వేషాంయతస్త్వంప్రీతికారణమ్॥ విశేషతోబ్రహ్మణశ్చసరస్వత్యాహరేరపి। యత్పాపిగ్వాచాంనిరోధనవైరూప్యం మమదేహజం - స్వరోపఘాతజంపూర్వందుఃఖంరోగభవంతథా।తత్సర్వంనాశయంత్వద్య బ్రహ్మవిష్ణుశివాగ్నయః। త్రిదివాలయాశ్చయేదేవాహవిష్యంతస్సంధాభువి॥ ఏవంకృత్వాతత్పద్మం-స్థాపనాప్రదేశాదాగ్నేయాంసమిద్ధోమే సావిత్రాష్టోత్తరోమంత్రః - సమిధశ్చరుక్షీరాః - ఆజ్యహోమేచిత్రందేవానామిత్యాది॥ తిలహోమేయతఇంద్రేత్యనయావ్యాహృతీభిర్వాభవేత్॥ యతఇంద్రేత్యస్యాభర్గఋషిః - ఇంద్రోదేవతా - బృహతీచ్ఛందః - తిలహోమేవినియోగః -యతఇంద్రేత్యాది - హోమసంఖ్యాప్రత్యేకమష్టోత్తరశతంసహస్రంవా ॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనేతి - అభిషేకప్రకరణోక్తవిధానేన- తచ్చాస్మాభిర్నవగ్రహశాంతిప్రకరణేవర్ణితం - ప్రణీతామోక్షపర్యంతమితి - ప్రణీతాపాత్రస్థోదకవిసర్జనపర్యంతంకర్మ స్వశాఖోక్తవిధినాకృత్వేత్యర్థః - దేవానామపిసర్వేషామిత్యారభ్య-హవిష్యంతస్తథాభువిత్యంతఃపద్మదానమంత్రః ॥ ❀

ఇతిమూకత్వహరతిలపద్మదానమ్.

—❀ అథస్ఖలద్వాక్యజిహ్వత్వహరమ్. ❀—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వేదంవాధర్మశాస్త్రంవావిక్రీణాయాద్ధియోనరః। అధీతంతస్యనాయాతిజిహ్వయాస్ఖలితంభవేత్ ॥ అపరిస్ఫుటవక్తావాజిహ్వయాంవ్రణవానపి। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీతచాంద్రాయణమథాపివా ॥ సూక్తంతామగ్నివర్ణాభ్యాంజపేచ్చైవాయుతత్రయమ్। దద్యాద్ధిరణ్యంవిప్రేభ్యోభోజనంవాస్వశక్తితః॥ వేదంవాధర్మశాస్త్రమితి॥ భృతకాధ్యాపకఇత్యర్థః॥ కృచ్ఛ్రాదీనివ్యాధిగురులఘుభావేనసమస్తానివ్యస్తానివాయోజ్యాని॥ ❀

—❀ అథగద్గదత్వహరసరస్వతీదానమ్. ❀—

తచ్చవాయుపురాణే ॥ వాగ్విరోధంగురోః కృత్వాభవేద్గద్గదవాఙ్నరః। తస్యవక్ష్యేప్రతీకారంధానేనఋషిభాషితమ్॥ పలేనాథతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః। సరస్వతీంతుప్రతిమాంకుర్యాచ్చతుర్భుజాన్వితామ్॥ వరదంచాక్షసూత్రంచబిభ్రతీందక్షిణేకరే। పుస్తకంచాభయంవామేదధానాంహంసవాహనామ్॥

అతిశుభ్రేణరౌప్యేణ కృతం స్వర్ణేన చాసనమ్ । పీఠం విధాయ తస్యోపరి సౌవర్ణం పద్మం న్యసేదిత్యర్థః॥ పద్మస్యోపరి సంస్థాప్య దేవీం వాగీశ్వరీం పరామ్ । ముక్తాదామసమాయుక్తాం శుక్లవస్త్రేణ సంయుతామ్॥ వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణ పూజయేత్పింగతండులైః । శ్వేతైః పుష్పైశ్శ్వేతగంధైస్సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ ॥ వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణేతి॥ యద్వాగ్వదంత్యవిచేతనానీతి ఋగ్ద్వయం ॥ బ్రాహ్మణస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్తేన హోమం సమాచరేత్ - పాయసం జుహుయాదష్టశతం శాలిమయం తథా । జుహుయాత్సమిధశ్చాపి తద్వదాజ్యం తిలానపి ॥ కృతాధివాసనామేనామాచార్యాయ నివేదయేత్ । సంపూజ్య బ్రాహ్మణం సమ్యగ్వస్త్రాలంకారభూషణైః ॥ మంత్రేణానేన విధివత్ప్రాఙ్ముఖాయ హ్యుదఙ్ముఖః । యావత్త్రైబ్రహ్మణో జపీమా సా వాగీశ్వరీ పరా॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివైశ్చాన్యైః పూజితా సర్వవందితా ॥ తుష్టా భవతు దానేన దత్తేనానేన వాక్పరా । వాగ్విరోధం గురోః కృత్వా యస్మై గద్గదభాషణమ్ ॥ తత్సర్వం సముదక్షిప్రం బ్రాహ్మీ త్వం లోకపావని। అనుజ్ఞాప్య బ్రాహ్మణం తం స్వయం భుంజీత బంధుభిః ॥ అష్టశతమితి॥ అష్టాధికం శతం - కృతాధివాసనామిత్యనేన రాత్రౌ జాగరణం లభ్యత ఇతి ॥ అతః పూర్వోక్తం రాత్రావధివాస్య జాగరణం విధాయ ప్రాతః పూజయిత్వా హోమానంతరం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ యావత్త్రై ఇత్యారభ్య - లోకపావనీత్యంతో దానమంత్రః ॥ *

ఇతి గద్గదత్వహరసరస్వతీదానమ్.

—* అథ జడమూకత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ విద్యాపుస్తకహారీ చ జడమూకస్తు జాయతే। ఇతిహాసశతం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ సదక్షిణం॥ గుర్వనుజ్ఞామంతరేణ వేదాధ్యేతా విద్యాహారీ - ఉత్పత్తిప్రభృతి దోషప్రతిబద్ధశ్రోత్రవాగింద్రియశ్చ జడమూకః ॥ ఇతిహాసశతం మహాభారతమ్ ॥ పుస్తకదానమంత్రస్తు - మూకత్వహరే దర్శితః ॥ *

—* అథ స్ఖలద్వాక్యహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శుకశారికయోర్ఘాతాన్నరస్స్ఖలితవాగ్భవేత్ । సచ్ఛాస్త్రపుస్తకం దద్యాత్సవిప్రాయ సదక్షిణమ్ ॥ ప్రత్యేకం శుకశారికయోర్హనననిమిత్తమ్ ॥ సచ్ఛాస్త్రాణి వేదావిరుద్ధాని మీమాంసాదీని - అత్రాపి పుస్తకదానే మూకత్వహరోక్తో మంత్రో గ్రాహ్యః॥ *

—* అథ సారస్యేన ముఖరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

అనుక్తమతరోగేష్విత్యాదినా ద్రష్టవ్యం ॥ అథ జిహ్వారోగప్రతిమాదానం దంతరోగప్రతిమాదానం చ॥ తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే ॥ లంబాకారాస్త్రితా జిహ్వా దంతరోగే ద్విబాహుకావితి ॥ తత్పూజాది పరిభాషాయాం నిరూపితం॥ ఇతి ముఖరోగహరాణి.

—* అథ నాసికారోగేషు శీర్ణనాసికాపాదహస్తయుక్తఘర్ఘరస్వరత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ లవణస్యాపహర్తా తు శీర్ణఘ్రాణాంఘ్రిపాణికః। ఘర్ఘరస్వరతాం చైవ యాతి తేతస్య నిష్కృతిః ॥ ఉద్యాన్నద్రోణం సమ్యగ్జపేదష్టోత్తరాయుతమ్ ॥ జుహుయాచ్చరుసమిద్భ్యాం

రిక్తంవాసాంసికాంచనమ్ ॥ దద్యాద్దేవద్విజగవాంకుర్యాత్పూజాంస్వశక్తితః । హోమసంఖ్యా జపదశాంశః ॥ చరుణాచపృథక్సంఖ్యా సమిధాచపృథక్సంఖ్యా॥ వాసాంసీతిబహువచనాత్ ॥ త్రిభ్యోనన్యూనాని దద్యాత్ ॥ కాంచనంశక్త్యనుసారేణదద్యాత్ - దేవద్విజగవాంపూజా దేవస్యమూర్త్యాదేస్సువర్ణతిలకాదిభిః పూజా ॥ ఆదిత్యస్యసదాపూజాతిలకంస్వామినస్తథా । మహాగణపతేశ్చైవకుర్వంత్సిద్ధిమవాప్నుయాదితియాజ్ఞవల్క్యోక్తిస్మరణాత్ ॥ స్వామీస్కందః ॥ ద్విజపూజాం స్రక్చందనవాసస్సువర్ణాదిభిః॥ *

—* అథవక్రనాసస్యహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కుక్కుటేనిహతేచైవవక్రనాసఃప్రజాయతే । తేననిష్కఃప్రదాతవ్యో బ్రాహ్మణాయహిరణ్మయః ॥

ఇతివక్రనాసికత్వహరమ్.

—* అథనాసికారోగహరమూర్తిదానమ్. *—

శల్లకీణాంచానుక్తేమధురోగిష్విత్యాదినాశూలరోగహరోక్తమత్రాప్యవగంతవ్యం। పూజావిధానంత్వాతంకోదేవతాత్రేత్యాదినాదర్శితం॥ *

ఇతినాసికారోగహరమూర్తిదానమ్.

—* అథనేత్రరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ పరదృష్టివిఘాతేనభిషజ్మిథ్యాచరేణచ। కామాత్పరస్త్రియందృష్ట్వానేత్రరోగీభవేన్నరః ॥ చాంద్రాయణంపరాకంచపంచాశద్విప్రభోజనమ్। కుర్యాద్వయస్సుపర్ణేతిచరుణాసమిధాతథా ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతుజుహుయాద్రోగశాంతయే। వర్చోదాఅసిమంత్రంచజపేదాజ్యంసకాంచనం॥ దద్యాద్విప్రాయవిధివన్నేత్రరోగఃప్రశామ్యతి । భిషజ్మిథ్యాచరో భిషఙ్మిథ్యాచరణం ॥ విప్రభోజనమితి॥ ఏతచ్చభోజనంసుఖభోజనం. మృష్టాన్నంబ్రాహ్మణే దద్యాన్నేత్రరోగాపనుత్తయే ఇతి బ్రహ్మాండపురాణస్మరణాత్ ॥ వయస్సుపర్ణాఇత్యనయర్చాచరుఘృతాభ్యాం పృథక్పృథగష్టోత్తరసహస్రంజుహుయాత్ ॥ ఇయంచర్గ్నేత్రశూలప్రకరణేదర్శితా ॥ వర్చోదాఆసీతిమంత్రోపితత్రైవ ॥ జపసంఖ్యాతువ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ సకాంచనాజ్యసమిత్యు తద్బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తు కటిశూలహరేదర్శితః ॥ *

ఇతినేత్రరోగహరాణి.

—* అథనేత్రపూయహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ దంపతిభ్యాంప్రవృత్తంతన్మైథునంయోనిరీక్షతే । సనేత్రపూయయుక్తస్స్యాద్దక్షిభ్యామితిమంత్రతః॥ జపహోమాదికుర్వీత శక్త్యాబ్రాహ్మణభోజనమ్ । సహస్రకలశస్నానంహరేఃకు

ర్యాద్ద్విజోత్తమః ॥ నేత్రపూయయుక్త ఇతి॥ సాక్షౌత్పూయంవా అతిప్రస్సృత దూషికయా పూయమిత్యభిధీయతే ॥ అక్షిభ్యామితీయమృఙ్మంత్రః ॥ జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాది గురులఘు భావేన అష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతా కల్ప్యా ॥ జపహోమా చేతి॥ పునరగ్నిశ్చతుర్భిరాదిత్యస్యజపహోమౌ సముచ్చీయేతే ॥ అయంచమంత్రో యన్మ ఆత్మన ఇతి మిందా మంత్రప్రస్తావే కూశ్మాండ హోమే దర్శితః॥ జపహోమయోస్సంఖ్యాతు పూర్వోక్తైవ - విష్ణోస్సహస్రకలశస్నానం మహాసౌరేణ కుర్యాత్ ॥ మహాసౌరం నామ సూర్యదైవత్యా ఋచః సూక్తాని ॥ ఏతేషామాపాణాది పరిభాషాయాం దర్శితమ్ ॥ ఇదంచ స్నానం మండలస్య మూర్తేర్వా కుర్యాత్॥ స్నానీయద్రవ్యంచ దుగ్ధాజ్యమధ్విక్షురసపుణ్యతీర్థోదకాని ॥ యథాశక్త్యపనస్నాని॥

—* అథప్రకారాంతరేణ నేత్రపూయపరిహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ ఘృతచోరస్తుపురుషః జాయతే నేత్రరోగవాన్। ఉపోష్యసంప్రదద్యాద్వై ఘృతధేనుంవిధానతః ॥ ఘృతధేనువిధానంచ యక్ష్మరోగహర ప్రకరణే ద్రష్టవ్యః॥ *

—* అథాంధత్వపరిహారమ్. *—

అంధత్వంనామ ప్రతిబంధదృష్టిత్వం నోత్పాటిత నేత్రత్వం ॥ శాతాతపః ॥ పితృహా చేతనాహీనో మాతృహాంధః ప్రజాయతే । నరకాంతే ప్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ చేతనాహీనో నిశ్చేష్టో నిర్బుద్ధిశ్చాపి ॥ అస్యాపివక్ష్యమాణ ప్రాయశ్చిత్తమేవ రోగనివృత్తిహేతుః ॥ నరకాంతేంధః ప్రజాయత ఇత్యన్వయః॥ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ ప్రాజాపత్యాని కుర్వీత త్రింశచ్ఛాస్త్రవిధానతః । వ్రతాంతే కారయేన్నావం సువర్ణపలసంఖ్యయా ॥ స్తంభం రౌప్యమయంచైవ తామ్రపాత్రంచ పూర్వవత్ । స్తంభోపి పలైనైవ ॥ పలైశ్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాంవా తామ్రపాత్రం భవేన్నవమితి పరిభాషోక్త ప్రకారేణేత్యర్థః ॥ ఏతచ్చ పాత్రం వక్ష్యమాణ వాసుదేవమూర్తిస్థాపనార్థం ॥ హేమనిష్కేణ కర్తవ్యో దేవశ్శ్రీవత్సలాంఛనః ॥ పట్టసూత్రేణ సంవేష్ట్య పూజయేత్తం విధానతః । నౌకాద్విజాయ దాతవ్యా సర్వోపస్కరసంయుతా ॥ నౌకేత్యుపలక్షణమ్ ॥ స్థాపితిమా చ దాతవ్యా ॥ సోపస్కరేతి ॥ ఉపస్కరో నౌకాదండః - సోపి సౌవర్ణ ఏవ - తం వాసుదేవం విధానతః పూజయేదిత్యర్థః ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం దుగ్విధాన స్వపురుషసూక్తవిధాన మస్మాభిః ప్రదర్శితం ॥ అత్రాయంక్రమః - తామ్రపాత్రే వాసుదేవమూర్తిం సంస్థాప్య - తస్య పురస్తాన్నావం స్తంభంచాపి నిక్షిప్య వాసుదేవం పూర్వోక్త ప్రకారేణ సమభ్యర్చ్య - నౌకాదిసహితాం వాసుదేవ ప్రతిమాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాదితి ॥ దానమంత్రమాహ ॥ వాసుదేవ జగద్వంద్య సర్వభూతాశయస్థిత। పాతకార్ణవమగ్నం మాం తారయాశ్రితతారక ॥ ఇత్యుదీర్య ప్రణమ్యాథ బ్రాహ్మణంతు విసర్జయేత్ ॥ ఇత్యుదీర్య మంత్రముచ్చార్య - ప్రతిమాదికం దత్వా ప్రణమ్య విసర్జయేదిత్యర్థః ॥ అన్యేభ్యోపి విప్రేభ్యో యథాశక్తి దక్షిణాం దద్యాత్ ॥

—* అథనీలలోచనత్వపరిహారమ్. *—

శాతాతపః॥ శాకహారీతు పురుషో జాయతే నీలలోచనః । బ్రాహ్మణాయ ప్రదాతవ్యం మహానీలమణిద్వయమ్॥

—* అథకపిలాక్షత్వపరిహారమ్. *—

రీతిహృత్కపిలాక్షస్స్యాదుపోష్యదివసద్వయమ్ । రీతేః పలశతం దద్యాదలంకృత్య ద్విజాతయే॥ రీతిర్నామ తామ్రప్రకృతిజో ధాతువిశేషః ॥ పిత్తళకమిత్యుచ్యతే॥ *

ఇతి కపిలాక్షత్వపరిహారమ్.

—※ అథమందదృష్టిత్వహారమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్టస్సమ్యగాదిత్యం పశ్యేదుద్యంతమంబరే । మధ్యంగతమథాస్తంవా యాంతముచ్ఛిష్టఏవసః ॥ నక్షత్రాణ్యథవాచంద్రం సభవేన్మందదృష్టియుక్ । అత్రనిష్కృతిః - కూర్మపురాణే॥ ఘృతేనచరుణా నేత్రరశ్మిహీనో హుతాశనే । జుహుయాదయుతం సమ్యగితిశాస్త్రస్యనిశ్చయః ॥ దద్యాదన్నంచవైరక్తవాసాంసివ్యాధిశాంతయే । రోగాధిక్యేచరుఘృతాభ్యాం ప్రత్యేకమయుతంజుహుయాత్ । హోమమంత్రస్తూద్యన్నద్యరుచః ॥ స్వశక్త్యా బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ వాసాంసీతిబహువచనాత్త్రిభ్యోన్యూనాని॥

ఇతిమందదృష్టిత్వహారమ్.

—※ అథతిమిరహారమ్. ※—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ దేవద్విజగృహేతీర్థే పుణ్యస్థానేచసంస్థితమ్ । ప్రదీపంభంజయిత్వాతు తిమిరవ్యాధిమాప్నుయాత్ ॥ రూపప్రకాశకైర్మంత్రైరభిమంత్ర్యజలంతతః । గాత్రాణిప్రోక్షయేత్తస్మాన్ముక్తోభవతికిల్బిషాత్॥ సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యాపికారయేత్ ॥ దేవద్విజగృహఇత్యాది- దేవగృహేద్విజగృహే పుణ్యస్థానేపురాణశ్రవణస్థానేచతుష్పథాదౌచ-రూపప్రకాశకైర్మంత్రైః గుణవచనేన-రూపశబ్దేనరూపవచనేప్రకృష్టప్రకాశవదాదిత్యలక్షణే ॥ అతస్సూర్యప్రకాశకైర్మంత్రైర్జలమభిమంత్ర్య - గాత్రాణ్యంగాని నేత్రప్రధానానిప్రోక్షయేద్వ్యాధిరోగనివృత్తిః ॥ పరిభాషాయాం ప్రదర్శితః॥ అన్యచ్చ - మహాసౌరపరిభాషాయాముక్తం ॥ తథా- పునరగ్నిశ్చక్షురదాదితి-కూశ్మాండహోమే మిదాంమిత్రయోర్దర్శితః ॥ వర్చోమేదేహీతి ॥ వయస్సుపర్ణాఇతిమంత్రౌనయన శూలహారేప్రదర్శితౌ ॥ ఏతేమంత్రాఃవికల్పేన గ్రాహ్యాః॥ ఏకార్థాస్తువికల్పేరన్నితిన్యాయాత్॥ ※

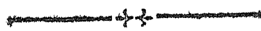
ఇతితిమిరహారమ్.

—※ అథాక్షివేదనాహార గరుడదానమ్. ※—

పద్మపురాణే॥ పరేషామపిరోధేనజాయతేహ్యక్షివేదనా । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారంబ్రహ్మణాసమితంపురా ॥ పలేనకారయేద్ధేమ్నాగరుడంవిష్ణువాహనమ్ । రాజతౌచతథాపక్షౌరత్నపక్షౌసువిస్తృతౌ ॥ కర్తవ్యంచాక్షియుగళంమాణిక్యాభ్యాంప్రకల్పితమ్ । పాదయోస్స్వర్ణకటకేరత్నాభ్యాంపరికల్పయేత్ ॥ రత్నాభ్యామితి ॥ రత్నయుక్తంకటకద్వయంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ గ్రైవేయకంస్వర్ణయుతంగ్రీవాయామపివిన్యసేత్ । నాసికాయాంతువైడూర్యంముక్తైఃపరికల్పయేత్ ॥ ముక్తైర్యుక్తంవైడూర్యమిత్యర్థః । వస్త్రైర్నానావిధైర్బద్ధమలంకృత్యశుభాకృతిమ్ ॥ స్థాపయేత్పురతోవిష్ణోఃప్రీత్యర్థంచఖగాధిపం । వేదవేదాంగకుశలంవేదవిద్యావిశారదమ్ ॥ గంధపుష్పాక్షతైర్వస్త్రైర్వృణీతబ్రాహ్మణోత్తమమ్ । పూజయేత్తంశుచిర్భూత్వాగంధపుష్పాక్షతాదిభిః ॥ హోమశ్చాత్రకర్తవ్యోమంత్రైస్తద్వాచకైశ్శుభైః । యద్వాగరుడగాయత్ర్యాసమిదాజ్యతిలాదిభిః ॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాకార్యాతుస్వగృహ్యోక్తవిధానతః । విష్ణోఃపురతఇతి ॥ విష్ణ్వాలయేవిష్ణోఃపురఃస్థాపయిత్వాతత్కర్మకర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ అథవాసాలగ్రామస్యపురతఃకార్యమి—

త్రైస్తద్వాచకైరితి ॥ తద్వాచకైర్గరుడప్రకాశకైర్మంత్రైరితి ॥ బహువచనంస్వస్వశాఖాగతమంత్రోపలక్షణార్థం ॥ తత్రైకో మంత్రో మనోజవాయజమాన ఇతి - అస్య మనోభార్గవఋషిః - సుపర్ణోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - మనోజవా ఇత్యాది గరుడగాయత్ర్యా వ్యాస ఋషిః-బ్రహ్మావా ॥ గాయత్రీఛందః ॥ గరుడో దేవతా - విహితార్థే వినియోగః ॥ పక్షిరాజాయేత్యాది॥ సమిదాజ్యతిలాదిభిరితి ॥ ఆదిశబ్దేనచరుయవవ్రీహయోగృహ్యంతే ॥ హోమసంఖ్యాచప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం- ఏవం పూజయిత్వా కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ పుణ్యాహవాచనంకార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ తస్మై హుతవతే దద్యాత్సోతిప్రీత్యర్థమాదృతః ॥ భక్త్యాసంపూజ్య విధివత్కేయూరకటకాదిభిః । ఏవం చ పుణ్యాహవాచనం దానానంతరంకార్యం- దానమంత్రమాహ ॥ దేవదేవజగన్నాథలక్ష్మీప్రియపరాయణ ॥ వాహనస్య ప్రదానేన హర కర్మవిపాకజం । అక్షిరోగం జగన్నాథ నారాయణ జగన్మయ ॥ పుష్పం వా పటలం వాపి నాత రక్తమథాపి వా । రక్తం వా పృథగక్షాణ్యంతథాబుద్బుదమథాపి వా ॥ తతో విసృజ్య విప్రేంద్రం శిష్టైరిష్టైశ్చ బంధుభిః । స్నాత్వా విప్రాన్ భోజయిత్వా సుఖీ భవతి మానవః ॥ దానానంతరం స్నాత్వా పుణ్యాహవాచనం విధాయాజ్యావేక్షణం కృత్వా విప్రాన్ భోజయిత్వా బంధుభిస్సార్థం భుంజీతేత్యర్థః - ఆజ్యావేక్షణంతు బ్రహ్మాండపురాణేభిహితం - అక్ష్ణోరుద్భవరోగాణామాజ్యం కనకసంయుతమ్ । దద్యాద్విప్రాయ విధివత్తద్రోగస్యాపనుత్తయే ॥ ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ *

ఇతి అక్షివేదనాహరగరుడదానమ్.

—* అథ నక్తాంధ్యహరగోపాలదానమ్. *—

బ్రాహ్మే ॥ నక్తాంధ్యంజాయతే తస్య యోగవాన్నయనద్వయే । కరోతి శూలప్రక్షేపం తస్య వక్ష్యామి నిష్కృతిమ్ ॥ విష్ణోశ్చ గోపవేషస్య యథాశక్త్యా చ భక్తితః । సువర్ణేన ప్రతికృతిం వేణువాదనతత్పరామ్ ॥ బర్హిపీడాకసంయుక్తాం ద్విభుజాం భువనోత్తరామ్ । కారయిత్వా శుభాకారాం ప్రక్షాళ్య శుచివారిణా ॥ వస్త్రేణ వేష్టయిత్వా చ గంధైర్మాల్యైస్సమర్చయేత్ । తండులోపరి సంస్థాప్య దేవం శక్త్యనుసారతః ॥ ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః । పూజాం చ మంత్రశాస్త్రైః కుర్యాద్దేవస్య భక్తితః ॥ భక్త్యనుసారతో సమర్చయేదిత్యన్వయః - పూజాం చ మూలమంత్రేణేతి పాఠే ॥ పూజామంత్రోద్ధారశ్లోకశ్చ మంత్రశాస్త్రే ॥ కృందామధ్యగతాష్టాయ గోప్యర్ణాయల్లమధ్యగాః । గోపీజనవకారాస్యాభాయ స్వాహా స్మరాధిపః ॥ ఉద్ధృతమంత్రః ॥ శ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయ స్వాహా ॥ అస్య నారదఋషిః- గోపీజనవల్లభో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - హోమం చ తత్ర కుర్వీత సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ ఇదంవిష్ణుః ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితి క్రమాత్ ॥ మంత్రగృహ్యోక్తమార్గేణ చాగ్నిస్సంస్థాపనం భవేత్ । జుహుయాన్మూలమంత్రేణ మంత్రశాస్త్రవిధానతః ॥ ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కృత్వా దేవం ప్రపూజయేత్ । దేవస్య నద్యాన్నైవేద్యం హవిస్స్వం సమాహితః ॥ ఇదంవిష్ణ్వాదయో మంత్రాః క్రమేణ సమిదాదిహోమమంత్రా భవంతీత్యర్థః ॥ సమిద్ధోమానంతరం పూర్వోక్తేన మూలమంత్రేణ విధిసంపాదితం స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణైవ చరుం హుత్వా పశ్చాదాజ్యహోమాదికార్యం ॥ హోమసంఖ్యా ప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం- ఇదంవిష్ణురిత్యస్య ఋష్యాది నవగ్రహప్రకరణే దర్శితం ॥ ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమిత్యేతయోస్తు- దీర్ఘతమాఋషిః-

విష్ణుర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - క్రమేణాజ్యతిలహోమయోర్వినియోగః ॥ ఏవం హోమం విధాయ ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కృత్వా పునరపి గోవిందం పూజయేత్ ॥ అస్యాం పూజాయాం హోమార్థం సంపాదితం హవిర్నైవేద్యం ॥ అన్యత్సంపాదితం సద్యమపి పక్వాన్నాది - ఏవం నైవేద్యం దద్యాత్ - పశ్చాత్సమంతతో దేవమభితః పరితో దద్యాత్- అష్టాను దిక్షు బలింహరేదిత్యర్థః॥ పూర్వోక్తం కర్మానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధానులేపనః। దద్యాద్ద్రోణీపూర్వముఖః ప్రతిమాం తాం సదక్షిణామ్। మంత్రేణానేన విధివన్మనుసద్భ్యస్త్వాత్యర్థభక్తితః ॥ దానమంత్రః - గోవిందగోపీజనవల్లభేశ కంసాసురఘ్న త్రిదశేంద్రవంద్య । గోవర్ధనాద్రిప్రవరైకహస్తసంరక్షితాశేషసతామధీశ ॥ గోవత్సపశ్వాది నిరోధనేన జాతాం క్షిమాంద్యం మమ నాశయాశు । ద్వితీయ దానం హి సుదుష్టమేతన్నక్తాంధ్యమేతత్సు విపాకరోతు। ఏవం కృత్వా ప్రతీకారం గోపవేషస్య దానతః॥ అచిరాద్దేవ చక్షుశ్శ్రీర్జాయతే నాత్ర సంశయః ॥ ✻

ఇతినక్తాంధ్యహరగోపాలదానమ్.

—✻ అథకామిలాహరమ్. ✻—

వృద్ధగౌతమః ॥ కామిలాభక్తచోరస్య తస్య వక్ష్యామి నిష్కృతిమ్ । కుర్యాచ్చ పక్షిరాజానం విష్ణోర్వాహనముత్తమమ్ ॥ సువర్ణేన యథాశక్త్యా పక్షయోర్మౌక్తికద్వయమ్ । నాసికాయాం తథా వజ్రముత్తరీయం చ రాజితమ్ ॥ ఏవం కృత్వా గరుత్మంతం ఘృతద్రోణోపరిన్యసేత్ ॥ ద్రోణలక్షణం పూర్వముక్తం ॥ వస్త్రేణ తం సమావేష్ట్య శ్వేతమాల్యైస్సమర్చయేత్ । సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో వైష్ణవో ధర్మపాఠకః ॥ బ్రాహ్మణస్త్వర్చితో భక్త్యా యజమానేన శక్తితః । ఉపచారైష్షోడశభిర్ద్విజమభ్యర్చయేత్తథా ॥ ద్విజం పక్షిణం గరుత్మంతమితి యావత్ ॥ వృతో బ్రాహ్మణః ॥ శ్వేతవస్త్రాదిభిర్ద్విజమభ్యర్చయేదిత్యర్థః ॥ ఆగ్నేయాం దిశి హోమశ్చ కర్తవ్యస్థండిలే శుభే॥ సమిదాజ్యతిలైస్తత్ర పాలాశ్యస్సమిధస్స్మృతాః । మంత్రో గరుడగాయత్రీ సమిదాజ్యహుతో భవేత్ ॥ తిలహోమో వ్యాహృతిభిస్తత్ర స్విష్టకృతం భవేత్ । ఆగ్నేయాం దిశీత్యాది - గరుడపూజాస్థానాదాగ్నేయ్యాం దిశి - హోమసంఖ్యా తు పరిదృష్టమష్టోత్తరశతం॥ గరుడగాయత్రీ త్వక్షి వేదనాహరగరుడదానే దర్శితా । స్విష్టకృతం భవేత్ ॥ స్విష్టకృద్ధోమశ్చ కర్తవ్యః ॥ స్వస్వగృహ్యోక్తైవ ॥ స్థాపయేద్వ్రణం కుంభం సితవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ నిక్షిపేత్పంచరత్నాని మృత్తికాశ్చ విరోచనమ్ । అశ్వస్థానాదిత్యాది పంచమృత్తికాః । పంచ చ పల్లవాని స్యుః పూరయేత్తీర్థవారిణా ॥ అత్ర పాఠక్రమేణ వ్యవస్థితః - అతో హోమాత్పూర్వం గరుడపూజాసమయ ఏవ - తదనంతరం వా ఈశాన్యాం దిశి కలశం స్థాపయేత్॥ రోచనం గోరోచనా॥ ఆమ్రాశ్వత్థవటప్లక్షోదుంబరాణాం-పల్లవాన్యపి తేషామేవ-అస్మిన్కలశే వారుణైర్మంత్రైర్వరుణాయ నమ ఇతి నామమంత్రేణ వరుణమావాహయేత్ ॥ ఏవం గరుడపూజాకలశస్థాపన హోమానంతరం కర్తవ్యమాహ - తేనాభిషేకం కుర్వీత హ్యాపోహిష్ఠాపరిక్రమాత్ ॥ హిరణ్యవర్ణా ఇతి చ పవమానేన చైవ హి ।పవమానేన స్వాదిష్ఠయేతి - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన చ - అభిషేకానంతరం స్నాత్వా శుచిర్భూత్వా- శ్రీకృష్ణ పరమానంద జగతః పరిపాలక ॥ పూర్వజన్మని యత్పాపం భక్తచౌర్యం మయా కృతం । తేన ప్రాప్తం చ వైరూప్యం యన్మయాత్యంతదుస్సహం ॥ కామిలోద్భవమిదం దేవ తవ వాహన దానతః । వినాశయాశు మే కృష్ణ జగతాం పాలకోహ్య

సి ॥ ఏవంగరుడదానంతుకృత్వామర్త్యస్సుఖీభవేత్। ఆచార్యంభోజయిత్వాతుప్రణిపత్యవిసర్జయేత్॥ ※

ఇతికామిలాహరమ్.

—※ అథకేకరాక్షత్వహరమ్. ※—

శాతాతపః ॥ తరక్షౌనిహతేచైవజాయతేకేకరేక్షణః। దద్యాద్రత్నమయీంధేనుంశతపాతకనాశినీమ్॥ తరక్షుర్మృగాదనః ॥ రత్నధేనువిధిస్తుక్షయరోగహరేఘృతధేనుప్రసంగేదర్శితః ॥ ※

—※ పింగాక్షత్వహరమ్. ※—

శాతాతపః ॥ మార్జారేనిహతేచైవజాయతేపింగళేక్షణః। తేనవైడూర్యరత్నాని దాతవ్యాని స్వశక్తితః ॥ రత్నానీతిబహువచనంన్యూనత్వప్రతిఘాతార్థం- స్వశక్తితఇతి ॥ త్రిష్వేవరత్నేషు మూల్యగతాల్పత్వబహుత్వద్యోతనార్థం- త్రిభ్యోప్యధికసంఖ్యాద్యోతనార్థంచ॥ ※

—※ అథనేత్రరోగహరతర్పణమ్. ※—

తత్రాయంవైదికమాంత్రికసంప్రదాయః ॥ తద్యథా॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచేనపచ్ఛోర్ధర్చశోరుక్షస్యార్ధర్చమర్ధర్చశస్తైనత్ర్యృచేనేతి - అస్యకలశస్యతర్పణప్రయోగస్యవ్యాధ్యనుసారేణాష్టావింశతిరష్టోత్తరశతమిత్యాద్యావృత్తిఃకల్పనీయా ॥ అత్రతర్పణేరక్తాక్షతాః రక్తపుష్పాణివాగ్రాహ్యాణి - జపశ్చతర్పణప్రకారేణనకేవలంనేత్రరోగహరః - అపితుకుష్ఠాదిహరోపి॥ ※

—※ అథసాధారణ్యేననేత్రరోగహరప్రతిమాదానమ్. ※—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ త్ర్యక్షోక్షిరోగసూత్రాణీసచాపభృద్వరదాభయః। పూజావిధానంతుపూర్వోక్తం॥ ※

—※ అథకర్ణరోగహరాణి. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాతాపిత్రోర్గురూణాంచదేవబ్రాహ్మణయోస్తథా। శృణోతియోనిందాంవిద్వాన్యఃకర్ణాభ్యాంతస్యశోణితమ్ ॥ పూయంచప్రస్రవత్యస్యశాంతిఃకృచ్ఛ్రచతుష్టయమ్ । హిరణ్యరత్నవస్త్రాణాందానాద్బ్రాహ్మణభోజనాత్ ॥ జపాద్ధోమాచ్చభవతిసౌరమంత్రేణశక్తితః । శక్తితఇతిసర్వత్రసంబధ్యతే- అతఃకృచ్ఛ్రేష్వపిశక్త్యనుసారేణప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాదీనిగ్రాహ్యాణి ॥ హిరణ్యాదిదానాన్యపిశక్త్యనుసారేణకుర్వీత- జపహోమశ్చసమస్తమంత్రాణామష్టోత్తరశతాదిఃకార్యః - సౌరమంత్రశ్చాత్రోద్యన్నద్యేత్యృచః ॥ ※

—※ అథక్రిమికర్ణరోగహరమ్. ※—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సర్వాచారవిహీనశ్చప్రేతశ్రాద్ధాశనాదనః। సభవేత్క్రిమికర్ణస్తుతత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ దద్యాన్నీలవృషాన్పంచయథోక్తవిధినానరః। వృషదానేశుభోనద్యాత్సశుక్లాంబరకాంచనః ॥ వృషదానమంత్రస్తునవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేదర్శితః ॥ ※

—* అథబధిరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ స్వసృఘాతీతుబధిరోనరకాంతేప్రజాయతే । తేనకార్యంవిశుద్ధ్యర్థం యతిచాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ వ్రతాంతేపుస్తకందద్యాత్సువర్ణఫలసంయుతమ్ । బ్రాహ్మణాయచతుర్వేదవిదేవస్త్రేణసంయుతమ్ ॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్య పుస్తకందద్యాదిత్యర్థః ॥ దానమంత్రమాహ ॥ సరస్వతిజగన్మాతశ్శబ్దబ్రహ్మాధిదేవతే । దుష్కర్మకారిణంపాపంరక్షమాంపరమేశ్వరి ॥ *

—* అథకుబ్జత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥శయ్యాందద్యాత్సవిప్రాయసోపధానీయతూలికామ్।శయ్యాదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః॥

—* అథకర్ణరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ కర్ణరోగస్స్వనద్ఘంటస్సకపాలోజపస్థితః। పూజావిధిస్తుపరిభాషాయాందర్శితః॥

ఇతికర్ణరోగహరాణి.

—* అథకంఠరోగహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ అశ్వేవినిహతేచైవవక్రకంఠఃప్రజాయతే । ప్రాజాపత్యానిచత్వారిసప్తధాన్యానిచోత్సృజేత్ ॥ శతంపలానిదద్యాచ్చచందనంచద్విజాతయే । సప్తధాన్యాని - వ్రీహియవశాలిగోధూమమాషకాదీని॥ యథావిభవందద్యాత్॥ *

—* అథదీర్ఘగళత్వహరమ్. *—

కంఠరోగేషు ॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ అథత్వ్యభక్తాదోషాత్తుకంఠరోగఃప్రజాయతే । కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత దద్యాద్ధేమంసదక్షిణమ్ ॥ దద్యాద్వైకంఠరోగార్తఃకంబళంకమలోద్భవ । కంబళదానమంత్రస్తు॥ఊర్ణాచ్ఛాదనలోకానాం శీతవాతభయాపహ ॥ సర్వదుఃఖహరంయస్మాదతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ *

ఇతిదీర్ఘగళత్వహరమ్.

—* అథవికృతస్వరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ ఉష్ట్రేవినిహతేచైవజాయతేవికృతస్వరః । సతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థంకృచ్ఛ్రమేకంచరేన్నరః॥ కర్పూరస్యపలందద్యాత్తారద్రవ్యాణిశక్తితః । కర్పూరదానమంత్రస్తు ॥ కర్పూరంరుచిరంవిప్ర గృహాణేమంసుపూజిత । పుష్పగంధస్థితాసామేకమలాప్రియతాంమమ॥ *

ఇతివికృతస్వరత్వహరమ్.

—* అథకంఠరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ కంఠరోగఃకరాళాస్యో ద్విభుజఃపాశకుంతభృత్ । కపాలమాలీ దుర్దర్శః సోష్ణీషోహారభూషణః ॥ పూజావిధిః పరిభాషాయామ్‌దర్శితః ॥ *

ఇతికంఠరోగహరాణి.

—* అథపాణిరోగహరేషుపీతపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పారావతేచనిహతే పీతపాణిః ప్రజాయతే । పారావతంచసౌవర్ణం ప్రదద్యాన్నిష్కమాత్రకమ్ ॥ *

—* అథహ్రస్వపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కందమూలస్యహరణాద్ధ్రస్వపాణిః ప్రజాయతే । దేవతాయతనంకుర్యాదుద్యానంతస్యశాంతయే ॥ చాంద్రాయణంచకుర్వీతబ్రహ్మకూర్చవిధానతః ॥ *

—* అథస్విన్నపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ క్షౌరాపహారీపురుషస్స్విన్నపాణిః ప్రజాయతే । సదద్యాచ్చైవవిప్రాయకాశ్మీరంరుచిరంతథా ॥ కాశ్మీరంకుంకుమకేసరః ॥ తద్దానమంత్రస్తు - కర్పూరదానమంత్ర ఏవ - తత్రకర్పూరం రుచిరం ఇత్యత్రకాశ్మీరంరుచిరమిత్యూహ్యః ॥ *

—* అథభుజస్తంభశమనమ్. *—

శాతాతపః ॥ అయోనౌచైవగమనాద్భుజస్తంభఃప్రజాయతే । సహస్రకలశస్నానం శంభోఃపూజాయథావిధి ॥ చాంద్రాయణస్యచరణాత్తప్తకృచ్ఛ్రాచ్చనిష్కృతిః । పూజాప్రకారశ్చరుద్రవిధానేదర్శితః ॥ తత్రస్నానేచరుద్రానువాకమంత్రాః ॥ *

—* అథకునఖిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కునఖీనరకస్యాంతే జాయతేవిప్రహేమహృత్ । ససువర్ణపలందత్వాకృత్వా చాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ కునఖీజాయతఇత్యన్వయః ॥ *

—* అథపాణిరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంచానుక్తంముఖరోగేష్విత్యాదినాపరిభాషాయాందర్శితం ॥ *

—* అథహృదయరోగహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ ఉదక్యావీక్షితంభుక్త్వాజాయతేక్రిమిళోదరః । గోమూత్రయావకాహారస్సప్తరాత్రేణశుద్ధ్యతి ॥

—* అథహృత్క్రిమిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ అభక్ష్యభక్షణేచైవ జాయంతేక్రిమయోహృది । యథావత్తద్విశుద్ధ్యర్థముపోష్యంభీష్మపం

చకమ్ ॥ యథావత్- బ్రహ్మచర్యదక్షిణాదానాదిగుణయుక్తమిత్యర్థః ॥ కార్తికశుక్లైకాదశ్యాదీనిపంచదినాని భీష్మపంచకమిత్యుచ్యతే॥ *

—* అథక్రిమికుక్షిత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ గజేనిహతేచాసౌక్రిమికుక్షిః ప్రజాయతే॥ తథా॥ మృతేభర్తరియానారీనీలవస్త్రంప్రధారయేత్ । సామృతానరకంయాతిక్రిమికుక్షిస్తతఃపరమ్ ॥ నరకోపభోగానంతరంమానుషంశరీరమాసాద్యేత్యర్థః ॥ సనీలవృషభాఖ్యంచదద్యాచ్చాంద్రాయణవ్రతమ్ । కుర్యాత్త్రింశద్ద్విజాయాథదద్యాచ్ఛక్త్యాతథౌషధం ॥ ఔషధం- క్రిమికుక్షిత్వహరత్వేనవైద్యశాస్త్రోక్తం॥ *

—* అథకృశోదరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ భుక్త్వాచాస్పృశ్యసంస్పృష్టంజాయతేచకృశోదరః। త్రిరాత్రంవైష్ణవంకుర్యాత్పాతకాద్విప్రముచ్యతే॥ వైష్ణవంవిష్ణూద్దేశేనక్రియమాణంవ్రతముపవాసాత్మకంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ *

—* అథోదరగుల్మహరమ్. *—

ఇక్షోర్వికారహర్తాతుభవేదుదరగుల్మవాన్ । గుడధేనుఃప్రదాతవ్యా తేనతద్దోషశాంతయే ॥ గుడధేనువిధిస్తుపూర్వముక్తః॥ *

—* అథవాతగుల్మహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాంయాతోగుల్మవాన్జాయతేనరః । గుల్మవాన్వాతగుల్మవానిత్యర్థః॥ ఆచరేత్తన్నివృత్త్యర్థంమాసమేకంపయోవ్రతమ్। ముంచామిత్వేతిసూక్తేన ప్రత్యృచంచరుసర్పిషా ॥ జుహుయాదయుతంసమ్యగ్వాతఆవాతభేషజమ్ । ఏతత్సూక్తంజపేద్దద్యాదన్నదానంచ శక్తితః॥ ముంచామిత్వేతిపంచర్చస్యసూక్తస్యప్రాజాపత్యోయక్ష్మనాశనఋషిః-యక్ష్మఘ్నీదేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - అంత్యానుష్టుప్ - హోమేవినియోగః - ముంచామిత్వేత్యాది॥ *

—* అథగుల్మహరవినాయకదానమ్. *—

పద్మపురాణే ॥ గుల్మీస్యాదంత్యజాగామీతి ॥ అత్రశాంతిప్రకారమాహబోధాయనః ॥ సౌవర్ణంరాజతంతామ్రంకారయేత్కాంస్యతోపివా ॥ యద్వార్కమూలకాష్ఠేనవిఘ్నేశంభక్తితోనరః ॥ పుష్కరం కల్పయేద్దైవమిత్యాది ॥ రాజతప్రతిమాద్రష్టవ్యం - అఖుంచకల్పయేత్తస్యయథాదేవో వినిర్మితః। యథామేనసువర్ణాదినా దేవోగణేశోవినిర్మితస్తేనైవాఖుమపి కల్పయేదిత్యర్థః ॥ నాగయజ్ఞోపవీతంచకల్పయేత్తస్యగుల్మవాన్ । చందనాగరువస్త్రాద్యైః పూజితంతం వినాయకమ్ ॥ సహిరణ్యంబ్రాహ్మణాయస్వశక్త్యాపూజితాయచ । కృతహోమాయశాంతాయసర్వశాస్త్రార్థదర్శినే ॥ మంత్రేణానేనవిధివద్దక్షిణాభిముఖాయచ । దద్యాదితిశేషః - వినాయకంపూజయిత్వాత్రైరేవ - హోమమప్యాజ్యేనాష్టోత్తరశతంసహస్రంవావ్యాధ్యనుసారేణవిధాయతంవినాయకంస్వశక్త్యనుసారేణహిరణ్యోపేతంబ్రాహ్మణాయదద్యాదిత్యర్థః॥ దానమంత్రః - వినాయకగణేశానసర్వదేవనమస్కృత । పార్వతీనందనమమగుల్మమాశువినాశయ॥ కృతేనానేనదానేన నీరోగోజాయతేనరః । వినాయకపూజాయాంహోమేచమంత్రాః ॥ తస్యగాయత్రీచవినా

యకశాంతౌదర్శితాః – తథాన్యేపివినాయకప్రకాశకాః మంత్రాస్స్వస్వశాఖోక్తాగ్రాహ్యాః॥ *

ఇతి గుల్మహరవినాయకదానమ్.

—* అథయకృత్ప్లీహజలోదరహరమ్. *—

శాతాతపః॥ గర్భపాతనజారోగాఃయకృత్ప్లీహజలోదరాః। తేషాంప్రశమనార్థాయప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్॥ ఏతేషుదద్యాద్విప్రాయజలధేనుర్విధానతః। సువర్ణరూప్యతామ్రాణాం పలత్రయసమన్వితం॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదంస్మృతమితి – ఇదంకర్మవిపాకసామాన్యప్రాప్తం షడ్వార్షికమిత్యర్థః॥ ఏతచ్చషడ్వార్షికంసాశీతకృచ్ఛ్రమిత్యనేన పరిభాషాయాందర్శితం॥జలధేనువిధానంతుక్షయరోగహరేదర్శితం॥పలత్రయసమన్వితమితి॥ సువర్ణస్యైకపలం– రజతస్యైకం॥ తథాతామ్రస్యాపిపలత్రయం॥ తేనయుక్తం॥ *

—* అథప్లీహోదరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥భృతకాధ్యాపకోయస్తుకన్యాదూషణతత్పరః। ప్లీహవాంస్సభవేద్విప్రోజపేచ్ఛ్రీసూక్తమంత్రతః॥ అయుతత్రయసంఖ్యాకంప్లీహోదరవిముక్తయే। ప్రత్యృచంచభవేద్ధోమశ్చరుణాసర్పిషాపృథక్॥ హోమస్తువ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణాయుతత్రయమర్ధంవాదశాంశంవాభవతి॥ *

—* అథోదరవ్యాధిహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ యోబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాంభేదముత్తమభావతః। సాథమెదుదరవ్యాధియుక్తోభవతిమానవః॥ కుర్యాత్తప్తకృచ్ఛ్రంచాతికృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణమథాపరమ్। సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్య తుకారయేత్॥ జపేదయుతసంఖ్యాకముద్యన్నద్యేత్యృచంతథా। ఆతేపితరితస్సూక్తాద్ఘృతేన చరుణాపృథక్॥ అష్టోత్తరసహస్రంహి జుహుయాచ్చతతఃపరమ్। మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యంశక్తితోదిశేత్॥ సహస్రకలశస్నానంశతరుద్రేణ॥ మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యమితి – త్రీణ్యపి పృథక్పృథగ్దద్యాత్॥ అథవాహిరణ్యంప్రధానం– మధుసర్పిషీఅంగం– అథయదాపృథగ్దేయంతేతదాదానమంత్రా అపి పృథగేవ॥ తత్రాజ్యదానమంత్రోహిరణ్యదానమంత్రశ్చపూర్వముక్తః॥ మధుదానమంత్రస్తుప్రాగభిహితః – యదాతు హిరణ్యప్రాధాన్యేనమధుసర్పిషీదీయేతే – తదాకేవలమేవహిరణ్యదానమంత్రముచ్చార్యమధ్వాజ్యోపేతం హిరణ్యంతుభ్యమహంసంప్రదదఇతిప్రయోగః॥ *

—* అథజలోదరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ రాజ్ఞావాతన్నియుక్తేననియుక్తోధర్మనిశ్చయే। పురోహితఃప్రాడ్వివాకస్సచివోవాన్యథాచరేత్॥ జలోదరత్వంప్రాప్నోతితస్యవక్ష్యామినిష్కృతిం। పయసావర్తయేన్మాసత్రయంవ్రతముత్తమమ్॥ సహస్రకలశస్నానంమహాదేవస్యచైవహి। భోజయేచ్ఛతంవిప్రాణాముచ్యతేకిల్బిషాత్తతః॥

ఇతిజలోదరహరమ్.

—❋ అథప్రకారాంతరేణజలోదరహమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ తన్నిదానంపద్మపురాణే॥ ఉదరవ్యాధియుక్తస్తు భవేద్గుర్వంగనాగమే। ఉదరవ్యాధిర్జలోదరఇత్యర్థః ॥ అత్రనిష్కృతిమాహ - బోధాయనః ॥ కుర్యాత్తుమకరంసమ్యగ్రాజతం తామ్రమేవవా। పలత్రయేణద్వాభ్యాంవాయద్వైకేనశుభాకృతిమ్॥ పుచ్ఛేగర్త్తానిదేయానికటింరౌప్యేణ కారయేత్। నేత్రేస్వర్ణమయేకుర్యాజ్జిహ్వాంరీత్యాప్రకల్పయేత్ ॥పాదయోఃప్రక్షిపేత్తత్రఘృతపాత్రేపురోద్వయోః। యదాతామ్రేణనిర్మితోమకరస్తదాయంవిశేషః ॥ కటింరౌప్యేణకారయేదితి ॥ శిష్టపక్షద్వయేనాపి సమానం॥ రీతిఃపిత్తళాఖ్యః - పాదయోఃప్రక్షిపేదితి - అగ్రిమపాదద్వయస్యపురతోఘృతపాత్రద్వయం ప్రక్షిపేదిత్యర్థః ॥ కృష్ణవస్త్రేణసంవేష్ట్యచందనాగరుచర్చితం - తామ్రేషుజలపాత్రేతంస్థాపయేన్మకరంశుభమ్ । బ్రాహ్మణంవృత్తసంపన్నంవృద్ధంచాంతమలోలుపమ్ ॥ వస్త్రైఃకటకకేయూరైః పూజయేదంగుళీయకైః । హోమోవరుణదైవత్యైర్మకరంతంనివేదయేత్ ॥ వరుణదైవత్యైరితిబహువచనం స్వస్వశాఖోక్తవరుణ మంత్రగ్రహణార్థం॥ అత్రవరుణప్రకాశకామంత్రాః త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నోఅగ్నే తత్త్వాయామీత్యాదయోమంత్రాః - నవగ్రహప్రకరణేదర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యాష్టోత్తరశతం-హోమద్రవ్యమాజ్యం॥ హోమశ్చవరుణపూజాంమకరపూజాంచవిధాయ - స్వగృహ్యోక్తవిధానాదగ్నింప్రతిష్ఠాప్యకార్యః॥ తతఃకింకుర్యాదిత్యతఆహ ॥ తతస్సోదరికేవిప్రేమకరంతంనివేదయేత్ - మకరౌదరికేవిప్రే- విప్రాయదద్యాదిత్యర్థః॥ దానమంత్రః ॥ జలాధిదేవ దేవేశ పశ్చిమాశాపతేవిభో ॥ ఉదరవ్యాధినాశంమేకురుదానేనతోషితః॥ ❋

—❋ అథగుల్మప్రతిమాదానమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే ॥ గుల్మఃకుంచితసర్వాంగోదండధారీభయంకరః। దధానఃకింకిణీమాలాంబద్ధకేశోద్విలోచనః॥ పూజాదికర్తవ్యతాపరిభాషాయాముక్తా॥ ❋

—❋ అథయకృత్ప్లీహహరప్రతిమాదానమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే॥ ప్లీహాయకృదుదర్యౌతౌసునీలాంబరధారిణౌ। కృశాంగౌపరిదృక్ప్రేక్ష్యౌ ఖడ్గదండభయంకరౌ ॥ దధానః కించిదుదకంగుదజోరోగఉచ్యతే। అత్రవిశేషణవచనలింగవ్యత్యయశ్ఛాందసః॥ పూజావిధానంపరిభాషోక్తప్రకారేణకార్యం॥ ❋

—❋ అథమహోదరత్వహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే॥ మహోదరామయశ్శ్యామః క్రూరగోమహిషపృష్ఠగః । ఖడ్గచర్మధరశ్శాంతస్తథాపీతాంబరావృతః ॥ పూజాదికర్తవ్యతాపరిభాషాయాందర్శితా ॥ ❋

—❋ అథమందాగ్నిహరాణి. ❋—

కర్మవిపాకసారే ॥ మందోదరాగ్నిర్భవతిసత్త్రిద్రవ్యేనవైయజేత్।సత్త్రిద్రవ్యేకదన్నదఇత్యపిపాఠః॥ ప్రాజాపత్యత్రయంకుర్యాద్భోజయేచ్ఛతంద్విజాః ॥ నవైయజేదితి॥ నిత్యనైమిత్తికాదిసాయంప్రాతర్హోమవైశ్వదేవప్రాయశ్చిత్తహోమాదీన్యనాపదియోనకుర్యాదిత్యర్థః ॥ ❋

—* అథప్రకారాంతరేణమందాగ్నిహరమ్. *—

వృద్ధహారీతః ॥ గోమాంసఖాదకోమందజఠరాగ్నిర్భవేన్నరః । ప్రాజాపత్యంచరేత్పూర్వమతికృచ్ఛ్రం తథైవచ ॥ అగ్నిమంత్రంజపేన్నిత్యం శ్రీసూక్తంచవిచక్షణః। అగ్నిరస్మీతిమంత్రో జాతరోగహారే ప్రదర్శితః॥ శ్రీసూక్తంస్యావర్ణదినాసికావ్రణహారేభిహితం - అనయోశ్చజపోయావద్రోగశాంతిస్తావత్ప్రతిదిన మష్టావింశాదికోభవేత్॥ *

—* అథకర్మవిపాకోక్తమందాగ్నిహరమ్. *—

సకారణంగరందత్వాప్రమాపయతియఃపుమాన్ । సమందాగ్నిర్భవేదేవమృతకల్పశ్చజాయతే ॥ ఆతేరుద్రేతిసూక్తేనచరుంచజుహుయాద్ఘృతమ్ । అష్టోత్తరాయుతంసమ్యక్తత్పాపస్యాపనుత్తయే ॥ తామగ్నివర్ణామితిచజపేత్సూక్తంసహస్రకం । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్సమ్యక్చత్వారింశత్సుభిర్భవేత్॥ ఆతేరుద్రేత్యాది॥ ఆతేపితర్మరుతామిత్యేతత్సూక్తమృగ్విధానోక్తాసాధ్య సర్వరోగహారే ప్రదర్శితం - తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తంస్త్రీస్తనస్ఫోటహారేప్రదర్శితమ్॥ *

—* అథబోధాయనోక్తమందాగ్నిహరమేవదానమ్. *—

అగ్నేర్మాంద్యంభవేత్తస్యయస్త్రేతాగ్నివినాశకః । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారం యథోక్తం బ్రహ్మణాపురా ॥ పలార్ధేనతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । రాజితంకారయేత్స్వామ్యమగ్న్యావాహనముత్తమం॥ అగ్న్యావాహనంమేషః - సౌవర్ణాశ్చఖురాః కార్యాశ్శ్వేతవస్త్రేణవేష్టయేత్ ॥ శ్వేతమాల్యైశ్శ్వేతగంధైర్ధూపందద్యాన్మధూత్కటమ్ । తండులోపరిసంస్థాప్యవాహనంపూజయేత్సుధీః ॥ తండులానాం పరీమాణంద్రోణద్వయముదాహృతమ్ । ఏవంపూజయిత్వాపూజాదేశాదాగ్నేయ్యాందిశిహోమః కార్యఇత్యాహ ॥ ఆగ్నేయ్యాందిశిహోమశ్చసమిదాజ్యతిలైరపి । ఆచార్యేణవినీతేన సర్వశాస్త్రార్థవేదినా ॥ బహ్వృచేనతుకర్తవ్యస్సహస్రమంత్రానిమాంఛృణు । అగ్నిమూర్ధేతిమంత్రేణసమిద్ధోమఃప్రశస్యతే ॥ అగ్నేనయేత్యాజ్యహోమోహ్యగ్నినాగ్నిస్తిలైస్తథా । మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణచాగ్నేస్సంస్థాపనంభవేత్॥ ప్రణీతాయోఃఉపర్యంతేకృతేస్నానంవిధీయతే । ఆపోహిష్ఠేత్యపిరుచాహిరణ్యేనేత్యృచేనచ ॥ పవమానానువాకేన మార్జయేద్రోగిణంతథా । శంనోనామానువాకేనశాంతించాపిప్రకల్పయేత్ ॥ తస్మైహుతవతేరోగీప్రాఙ్ముఖాయహ్యుదఙ్ముఖః । సదక్షిణంపూజితాయ దద్యాద్వాహనముత్తమమ్ ॥ తత్సర్వంనాశమేతిక్షిప్రంవాహనస్సర్వపూజితః । తస్యత్వంవాహనం పూజ్యం దైవైస్సేంద్రైర్మహర్షిభిః ॥ అగ్నిమాంద్యంపూర్వకర్మవిపాకేయత్తుయన్మమ । తత్సర్వంనాశయక్షిప్రం జఠరాగ్నింప్రవర్ధయ ॥ ఏవంవిప్రాయమోదద్యాదగ్నేర్వాహనముత్తమం । బడవానగ్నిమాన్భూత్వా జీవేద్వర్షశతంపునః ॥ తతస్స్వబంధుభిర్విప్రైస్సార్ధంభుంజీతమానవః । అగ్నినాగ్నిరితిమంత్రో ముఖరోగహరదానే - అగ్నేనయేత్యస్యాగస్త్యఋషిః - అగ్నిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః ఆజ్యహోమేవినియోగః - అగ్నేనయేత్యాది ॥ మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణేతి - మంత్రాధ్యాయోగృహ్యం - ప్రణీతాపాత్రస్థోదకవిసర్జనమ్ ॥ ఏతదంతే కర్మణికృతే సతి స్నానంవిధీయతే ॥ వక్ష్యమాణమంత్రైరభిషేకః కార్యఇత్యర్థః. అత్రాభిషేకవిధానం అగ్నివాహనపూజాప్రదేశాదీశానదిగ్భాగేకలశంసంస్థాప్యతత్రవరుణం నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణోక్తమంత్రైర్ధ్యాత్వా మంత్రేణావాహ్యపూజయిత్వాతతఃపూర్వోక్తప్రకారేణహుత్వాతంరోగిణంవరుణకలశస్థోదకేనాభిషించేత్ ॥ అభిషేక

మంత్రాణామ్ ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాది - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకైర్వైకల్యం తేన ॥ తచ్ఛంయోరాపోహిష్ఠామయోభువ ఇత్యృచో హిరణ్యవర్ణా ఇత్యృచశ్చ పరిభాషాయాం రోగప్రతీకారదానవిధావుక్తాః ॥ పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకో రోగహరప్రకరణే దర్శితః - శన్నోవాత ఇత్యనువాకస్తేనేతి ॥ అనేనస్వస్వశాఖోక్తా శాంతిరుపలక్ష్యతే ॥ తత్ర శన్నోవాత ఇత్యాది తైత్తిరీయఘోషశాంతిః । తథా ఆశ్వలాయనఘోషశాంతిరపి పరిభాషాయామ్ ॥

ఇతి బోధాయనోక్తమందాగ్నిహరమహిషదానమ్.

—— * అథాజీర్ణహరమ్. * ——

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అష్టోత్తరసహస్రం తు జుహుయాచ్చ జపేత్తథా । ఉపవాసత్రయం ప్రాజాపత్యం చాపి సమాచరేత్ ॥ ఉపవాసత్రయప్రాజాపత్యయోశ్శరీరదార్ఢ్యానుసారేణ వ్యవస్థా జ్ఞేయా ॥ చరుణా సర్పిషా చ జుహుయాత్ ॥ అయం చ హోమో జపానంతరం - జపోఽపి సహస్రద్వయం ॥ అగ్నిరస్మీత్యస్యాషాఢివాతరోగహరప్రాయశ్చిత్తే ప్రదర్శితం ॥ ప్రకారాంతరం - ఋగ్విధానే ॥ యస్య భుక్తం న జీర్యేత న తిష్ఠేద్వాశకంచన । ధ్యాత్వా చాతురమన్యస్య హ్యగ్నిరస్మీత్యృచం జపేత్ ॥ ధ్యాత్వా చాతుర మన్యస్యస్మరతః ఆతురం భవేదిత్యర్థః ॥

—— * అథాన్యప్రకారేణాజీర్ణహరమ్. * ——

శాతాతపః ॥ పరాన్నవిఘ్నకరణాదజీర్ణమపి జాయతే । లక్షహోమం చ కుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ లక్షహోమప్రాయశ్చిత్తం - యద్యసమర్థశ్చేల్లక్షహోమమకృత్వా యథావిధి ప్రాయశ్చిత్తం - కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదీని వ్యాధ్యనుసారేణ వ్యస్తాని సమస్తాని వా కుర్వీత ॥ లక్షహోమప్రకారశ్చ నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణోక్తగ్రహపూజాం కుండమంటపాదికం చ విధాయ వ్యాహృతిభిర్గాయత్ర్యా వా తిలవ్రీహియవైర్లక్షసంఖ్యయా హోమం కుర్వీత ॥ తతో వసుధారాం నివర్తయేత్ - ఏతచ్చ సర్వం పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం ॥

—— * అథ మందాగ్నిప్రతిమాదానమ్. * ——

తల్లక్షణం తు అసుత్రైపశురోగస్మిన్నిత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానం త్వాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినా దర్శితం ॥

ఇత్యగ్నిమాంద్యహరాణి.

—— * అథ ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి. * ——

అగ్నిమాంద్యస్యాంతశ్శరీరగతత్వేన తత్ప్రతీకారకర్మానంతరం ఆంతరత్వేన బుద్ధిస్థత్వాదస్య ప్రకరణస్య సంగతిః ॥ పరాశరః ॥ పరాపవాదాన్మర్త్యశ్చ సంబుద్ధిహీనో భవేదయమ్ । అతికృచ్ఛ్రం తదా కుర్యాచ్చాంద్రాయణసమన్వితమ్ ॥

ఇతి ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి.

—* అథ ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్. *—

బ్రహ్మవైవర్తే॥ గురౌ చాప్యననుజ్ఞాతే యో వేదాధ్యయనం చరేత్ । కుర్యాదిత్యర్థః ధాతూనామనేకార్థత్వాత్ ॥ స జడః ప్రజ్ఞయా హీనస్సంసారే జాయతే నరః । వక్ష్యామి తస్య ప్రతీకారం శుద్ధకాంస్యమయీం దృఢామ్ ॥ శోభనాం కారయేద్ఘంటాం శుభైరేవ విభూషితామ్ । పలైశ్చ కుర్యాద్వింశత్యా త్రింశత్యా వా తదర్ధతః ॥ సుస్నాతాం తామతిశ్లక్ష్ణాం పంచగవ్యేన ధావయేత్ । శ్వేతవస్త్రేణ సంవీతాం తండులోపరి విన్యసేత్ ॥ తండులానాం పరీమాణం ద్రోణత్రితయమిష్యతే । తదర్ధమథవా గ్రాహ్యం పరిమాణం స్వశక్తితః ॥ ఆచార్యస్సవర్ణశ్చ ప్రాజ్ఞో వేదవేదాంగతత్పరః । ఆజ్ఞయా పరయా భక్త్యా పూజయేత్తం విధానతః ॥ ఏతేనాచార్యేణ ఘంటాదిపూజా కర్తవ్యేత్యాహ । తేనైవ కారయేత్పూజాం విధితశ్శాస్త్రచోదితైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్మంత్రేణానేన భక్తితః । ఆవాహయేత్తు వాగీశాం ఘంటాయాం పరమేశ్వరీమ్ ॥ ఆవాహనమంత్రః॥ ఏహ్యేహి దేవి సర్వేశి ఘంటాయాం సన్నిధిం కురు । సర్వసత్త్వోపకారిత్వం భానుముద్రే పరాత్పరే ॥ ఏవమావాహ్య తాం ఘంటాం బ్రాహ్మణం చాపి పూజయేత్ । తాం ఘంటామితి । అత్ర ఘంటాయామావాహితా సరస్వతీ లక్ష్యతే ॥ అస్యాస్తు పూజా- యద్వాగిత్యృచా ॥ అయం చ తత్యృచ ఉన్మాదహరే ప్రదర్శితః । బ్రహ్మప్రకాశకమంత్రస్తు - బ్రహ్మజజ్ఞానమితి నవగ్రహప్రకరణే దర్శితః - పూజానంతరం - స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ ప్రతిష్ఠాప్య హుతాశనమ్ । హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ నైవేద్యం పాయసం దద్యాద్దేవ్యై చ బ్రహ్మణే తథా । సరస్వతి ప్రేదమితి మంత్రేణ తు సమంతతః ॥ అత్ర పూజాయాం హోమకర్మణి చ అయం వా మంత్రో యద్వాగితి త్యృచో వా వికల్పేన గ్రాహ్యః ॥ సరస్వతి ప్రేదమవేతి మంత్రః ప్రశ్నే సమామ్నాతః అగ్నిఋషిః - సరస్వతీ దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - పూజావిధౌ వినియోగః - సరస్వతి ప్రేదమవేత్యాది॥ తస్మై ప్రహుత వేదద్యాద్ఘంటాం తాం పూజితాం యతః । మంత్రేణానేన విధివద్రోగీ పూర్వ్వముఖశ్శుచిః ॥ దానమంత్రః ॥ గురోరవజ్ఞయా యచ్చ స్వాధ్యాయాధ్యయనం కృతమ్ । సరస్వతి జగన్మాతర్జగజ్జాడ్యాపహారిణి॥ సాక్షాద్బ్రహ్మకళా చ త్వం బ్రహ్మరుద్రాదిభిస్స్తుతా । తన్మమాధ్యయనోత్థం చ జాడ్యం హర వరాననే ॥ ఘంటాదానేన తుష్టా త్వం బ్రహ్మణా నిర్మితం పురా । ఏవం దానం తు దత్వా తు తమాచార్యం క్షమాపయేత్ ॥ అన్యేభ్యశ్శక్తితో దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యోఽథ భోజనమ్ । తతస్స్వబంధుభిస్సార్ధం స్నాత్వా భుంజీత మానవః ॥ ఏవం యః కురుతే దానం ప్రజ్ఞాహీనో జడోఽపి వా । ప్రజ్ఞావాన్ సజడో యోంతు జాయతే వాక్పతిర్యథా ॥ *

ఇతి ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్.

—* అథ చేతనాహీనత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ పితృహా చేతనాహీనో మాతృహాంధః ప్రజాయతే । నరకాంతే ప్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ నరకాంతే మానుషశరీరమాసాద్య తత్ర చేతనాహీనో జాయత ఇత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్వరూపం సవిశేషం నేత్రరోగహరప్రకరణేంధత్వహరే దర్శితం॥ *

—* అథ ప్రజ్ఞాహీనత్వహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం మూలరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాం దర్శితా॥

—* అథ మూత్రకృచ్ఛ్రహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ గురుజాయాభిగమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా ॥ శాస్త్రదృష్టవర్త్మనా నేత్యనేన ద్విధా నిష్కృతిరుచ్యతే । తత్రైకా ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛ్రరూపా ॥ సా చ నరకోపభోగేన కర్మణః క్షీణత్వాద్గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్ధం - తదర్ధం వా శక్త్యాద్యనుసారేణ కల్ప్యా ॥ అపరాం నిష్కృతిమాహ ॥ స్థాపయేత్కుంభమేకం తు పశ్చిమాయాం శుభం దిశి ॥ నీలవస్త్రసమాచ్ఛన్నం నీలమాల్యాభిభూషితమ్ । తస్యోపరిన్యసేద్దేవం లోహపాత్రే ప్రచేతసమ్ ॥ సువర్ణనిష్కషట్కేన నిర్మితం యాదసాం పతిమ్ । యజేత్పురుషసూక్తేన వరుణం విశ్వరూపిణమ్ ॥ వరుణమూర్తిస్తు ॥ పాశవరదకరా మకరవాహనా భవేత్ ॥ సామవిద్బ్రాహ్మణస్తత్ర సామవేదం సమాపయేత్ । సువర్ణపుత్రికాం కృత్వా నిష్కవింశతిసంఖ్యయా ॥ దద్యాద్విప్రాయ సంపూజ్య నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ । యాదసామధిపో దేవో విశ్వేషామపి పావనః ॥ సంసారాబ్ధౌ కర్ణధారో వరుణః పావనోఽస్తు మే । ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య ఆచార్యాయ యథావిధి ॥ దద్యాద్దేవమలంకృత్య మూత్రకృచ్ఛ్రప్రశాంతయే ॥ అత్రాయం ప్రయోగః ॥ స్వానుకూలే శుభేదినే స్థండిలముపలిప్యాలంకృత్య - తత్ర పశ్చిమదిగ్భాగే కలశం సంస్థాప్య ॥ తదుపరి లోహపాత్రం నిక్షిప్య తత్రోక్త వరుణప్రతిమాం నిధాయ - తథా వింశతినిష్కనిర్మితాం సౌవర్ణీం మూత్రకృచ్ఛ్రపుత్రికామపి నిక్షిప్య - తతో వరుణం పురుషసూక్తేన షోడశోపచారైః పూజయేత్ ॥ రోగప్రతిమాం మూత్రకృచ్ఛ్రాధిదేవతాయై నమ ఇతి నామమంత్రేణార్చయేత్ ॥ అథ సామవిద్బ్రాహ్మణేన పూజితాయాః ప్రతిమాయాస్సన్నిధావేవ వేదపారాయణం కారయేత్ ॥ తదభావే బహ్వృచేన వా యథాసంభవం సామాధ్యాయినా వా వేదపారాయణం నిష్పాదయేత్ ॥

రోగనివృత్తిరూపదృష్టప్రయోజనస్యైవమపి నిష్పత్తౌ వేదపారాయణవిధిః పరిభాషాయాం దర్శితః - యావత్పారాయణసమాప్తిశ్చ ప్రతిదినం పూర్వోక్తరీత్యా వరుణం రోగప్రతిమాం చ పూజయేత్ ॥ సమాప్తే చ పారాయణే తాం రోగప్రతిమాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - తత్రాయం ప్రయోగః - అముకగోత్రాయాముకశర్మణే - అముకరోగశాంత్యర్థమముకరోగప్రతికృతిం తుభ్యమహమిత్యుచ్చార్య - అహం నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ ప్రతిగృహీత్రే రోగప్రతిమాం చ దద్యాదితి ॥ తతో యాదసామధిప ఇత్యముం శ్లోకముచ్చార్య వరుణప్రతిమాం తస్మై వాన్యస్మై వా దద్యాదితి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి - పురుషసూక్తేన పూజాప్రకారః వేదపారాయణవిధిశ్చ పరిభాషాయాం ప్రపంచితః ॥ *

—* అథ ప్రకారాంతరేణ మూత్రకృచ్ఛ్రహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పశుయోనౌ గమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తిలపాత్రత్రయం చైవ సద్ద్యాదాత్మశుద్ధయే ॥ తిలపాత్రదానమాహ - విష్ణుః ॥ తామ్రపాత్రే తిలాన్కృత్వా పలషోడశకల్పితే ॥ సహిరణ్యం స్వశక్త్యా వా విప్రాయ ప్రతిపాదయేత్ ॥ నాశయేత్త్రివిధం పాపం వాఙ్మనః కాయసంభవమ్ । ప్రకారాంతరేణ తిలపాత్రదానం ॥ కూర్మపురాణే ॥ తిలపూర్ణం తామ్రపాత్రం సహిరణ్యం ద్విజాతయే । ప్రాతర్దత్వా తు విధివద్దుస్స్వప్నం ప్రతిహంతి సః ॥ తిలపాత్రం తథా ప్రోక్తం కనిష్ఠోత్తమమధ్యమమ్ । తామ్రం దశపలం యత్తజ్జఘన్యం పరికీర్తితమ్ ॥ ద్విగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిగుణం చోత్తమం స్మృతమ్ । స్వర్ణమేకం జఘన్యే తు ద్విగుణం మధ్యమే క్షిపేత్ ॥ త్రిగుణం చోత్తమే తద్వత్సువర్ణం పరికీర్తితమ్ ॥ సువర్ణం దక్షిణాం దద్యాత్సర్వపాపక్షయో భవేత్ ॥ *

—* అథమూత్రకృచ్ఛ్రహరాంతభేదః. *—

కర్మవిపాకసారే॥ మత్సరీగురుజాయాశ్చవిధవామభివాంఛతి। సభవేన్మూత్రకృచ్ఛ్రీ గురుతల్పార్థమాచరేత్ ॥ గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్థం॥ షడ్వార్షికంప్రాయశ్చిత్తమాచరేదిత్యర్థః ॥ *

—* అథమూత్రకృచ్ఛ్రహర తిలపద్మదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ సురాపోమూత్రకృచ్ఛ్రీస్యాదితి ॥ అత్రనిష్కృతిమాహ ॥ బోధాయనః॥ సౌవర్ణం కారయేత్పద్మంపలేనార్థపలేనవా । యథాస్వశక్తిమతిమాన్ దృఢమష్టదళంశుభమ్ ॥ విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతభవేన్నిష్ఫలమన్యథా । తిలద్రోణార్థకేనాపితామ్రపాత్రంజలాన్వితమ్ ॥ నిదధీతేతి శేషః ॥ ద్రోణపరిమితేవాతిలరాశౌజలపూరితంతామ్రపాత్రంనిదధీతేత్యర్థః ॥ పాత్రమధ్యేతుతత్పద్మం నిదధ్యాత్ కుంకుమాన్వితమ్ । బ్రాహ్మణంశ్రుతసంపన్నందరిద్రంవాగ్మిహోత్రిణమ్ ॥ ఆహూయగంధమాల్యాద్యైర్విధినాచాతిభక్తితః । అర్చయేదితి శేషః॥ ఏవంబ్రాహ్మణమభ్యర్చ్యనవమంభాస్కరంపద్మమధ్యే పూజయిత్వాచతత్పద్మంవక్ష్యమాణలక్షణాయదద్యాత్ ॥ బోధాయనప్రోక్త ఏవం తిలపద్మదానానంతరం ఆజ్యేనచ తిలైర్హోమః కార్యశ్చాష్టోత్తరంశతం- పద్మేచావాహయేద్దేవం భాస్కరంగ్రహనాయకమ్ । ఏహ్యేహిభగవన్ దేవపద్మేస్మిన్ సన్నిధింకురు ॥ త్రయీతనోద్వాదశాత్మన్ సహస్రజ్యోతిభిర్వృతః॥ఆవాహనమంత్రః॥ ఆవాహ్యతస్మిన్ దేవేశంపూజయేద్రక్తచందనైః । పుష్పైశ్చరక్తైరపరైఃకుంకుమాగరుచందనైః ॥ నైవేద్యంపాయసందద్యాదలాభేక్షీరమేవచ। ఆజ్యహోమస్తిలహోమశ్చవ్యాహృతీభిఃకార్యః ॥ తతః కింకుర్యాదిత్యతఆహ ॥ తతస్స్వర్ణమయంపద్మందద్యాన్మంత్రేణసంయుతమ్ । దానమంత్రః॥ఖగఃపూషాపతంగోసౌద్వాదశాత్మాత్రయీతనుః ॥ పద్మేనానేనదత్తేనప్రీతస్తరణిరస్తుమే । కృతేనానేన మనుజో మూత్రకృచ్ఛ్రాత్ప్రముచ్యతే॥ ఏతచ్చపద్మదానమాదిత్యవాసరేకార్యం॥ పద్మదానప్రయోగంచ ఆదిత్యేహనికారయేదితిబోధాయనస్మరణాత్ ॥ *

—* అథాశ్మరీహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మాతుస్సపత్నీంగమనేజాయతేఽశ్మరీగదః । సతుపాపవిశుద్ధ్యర్థంప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమత్రమాసికమ్ ॥ దద్యాద్విప్రాయవిదుషేమధుధేనుంయథోదితమ్ । తిలద్రోణశతంచైవహిరణ్యేనసమన్వితమ్ ॥ మధుధేనువిధానంక్షయరోగహరేదర్శితమ్ ॥ *

—* అథబహుమూత్రహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ దుగ్ధచోరస్తుపురుషోజాయతేబహుమూత్రవాన్ । సదద్యాద్దుగ్ధధేనుంచ బ్రాహ్మణాయయథావిధి ॥ దుగ్ధధేనుర్విధిః పిత్తజరోగహరేగుడధేనుప్రస్తావేద్రష్టవ్యః ॥ *

—* అథప్రకారాంతరేణబహుమూత్రహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ సోదరీగమనేరోగీజాయతేబహుమూత్రవాన్ । పరాకద్వితయంచత్వారింశద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ అతేనూక్తైనజుహుయాదష్టోత్తరసహస్రకమ్ । సపిషాచరుణాతేన జపస్తావా

స్తితేఽతు ॥ సహస్రనామ్నాంసూక్తస్య పౌరుషస్యచశక్తితః-గాయత్ర్యాదిజపఃకార్యస్తత్పాపస్యాపనుత్తయే ॥ రోగస్యాల్పత్వేప్రత్యృచంహోమః ॥ ఆధిక్యేతుసకలసూక్తావృత్త్యాహోమః ॥ పక్షద్వయేపిచరుణాపృథక్ సమిధాపృథక్ ॥ జపస్తానివానితి ॥ అష్టోత్తరసహస్రమేవ ॥ తేనాతేపితరిత్యనేన సూక్తేన ॥ సహస్రనామ్నాంపురుషసూక్తస్యగాయత్ర్యాశ్చజపశ్శక్త్యాతోభవతి॥అష్టోత్తరసహస్రాదధికంన్యూనంవేత్యర్థః॥ తేషామ్ప్యానిపరిభాషాయాముదితం॥ ❋

—❋ అథమూత్రకృచ్ఛ్రహరప్రతిమాదానమ్. ❋—

కర్మవిపాకసారే ॥ మూత్రకృచ్ఛ్రమయఃఖడ్గకర్తరీవజ్రకృత్కరః । కర్తనంఛేదనంఖండనంకరణం॥ అనేనఛేదనసాధనవిశేషోలక్ష్యతే - తదస్యాస్తీతికర్తరీకరఇతిక్రూరఇత్యర్థః - పూజాదివిధిస్తుపరిభాషాయాంరోగప్రతిమాదానవిధావుక్తః॥ ❋

—❋ అథప్రమేహహరాణి. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలీగమనాన్మర్త్యఃప్రమేహవ్యాధిమాన్భవేత్ । తుష్టిహాసాతురశ్చైవజాయతేతస్యనిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాద్యవమధ్యం తథాపరమ్ । అపరంపిపీలికామధ్యచాంద్రాయణంచేత్యర్థః ఇమాఆపఃప్రవతఇతిఉదుత్తమమృచైకయా ॥ జుహుయాత్సర్పిషాచైతాజ్జపేన్మంత్రాంత్సమాహితః ॥ ఇమాఆపఃప్రవహతఇతిద్వయోర్మేధాతిథిఋషిః ॥ ఆపోదేవతా ॥ అంత్యాయర్చస్యఅగ్నిర్దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - ఇదమాపో—అద్యాన్వచారిషం- ఇత్యాది- విహితాగ్నివినియోగః - ఉదుత్తమంవరుణేత్యాది-జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరసహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా॥

—❋ అథసఘూలప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ తిర్యగ్గామీసఘూలేనప్రమేహేనయుతోభవేత్ । కుర్యాత్సాంతపనాదీనిప్రాయశ్చిత్తంయథావిధి ॥ సాంతపనయతిసాంతపనమహాసాంతపనానీత్యర్థః ॥ ❋

—❋ అథవాతప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ పర్వవ్యవాయీమనుజఃకన్యాగామీతథైవచ । వాతప్రమేహయుక్తస్స్యాత్కుర్యాచ్చాంద్రాయణత్రయమ్॥ ❋

—❋ అథమధుప్రమేహహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ మధుమేహీమాతృగామీసతతంజాయతేనరః । పితృభార్యాభిగామీచ జలమేహీనరాధమః ॥ యోగచ్ఛేద్భగినీంనిత్యమిక్షుమేహీతినిశ్చయః । పితృభార్యాసపత్నిజననీ - సతతంమధుమేహీనిత్యమిక్షుమేహీత్యన్వయః - ఏతేనరోగాధిక్యంసూచ్యతే- ప్రాయశ్చిత్తంక్రమాదత్రషడ్వర్షాణ్యపిపంచచ- త్ర్యబ్దమిత్యాచరేత్సమ్యక్తతోరోగాత్ప్రముచ్యతే॥ షడబ్దంపంచాబ్దంచక్రమాత్ప్రాయశ్చిత్తంభవతీత్యర్థః- సర్వమత్రసౌరమంత్రేణజపహోమాశ్చకర్తవ్యాః ॥ సంఖ్యాచాష్టోత్తర సహస్రం ॥ సౌరమంత్రాశ్చబహవః ఉద్యన్నద్యేత్యాదయః - పరిభాషాయాందర్శితాః॥ ❋

—* అథ ప్రమేహఘ్నసువర్ణధేనుదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ బ్రాహ్మణస్వర్ణహారీ చ ప్రమేహీ జాయతే నరః ॥ వృద్ధగౌతమః ॥ ధేనుం స్వర్ణమయీం కుర్యాత్పూర్వేణ విధినా తతః । పూర్వేణ విధినా పలేన వా తదర్ధేన వేతి ॥ ధేనుం కుర్యాదిత్యర్థః - ఘృతాస్యత్వాదీతికర్తవ్యతాకలాపస్తు క్షయరోగహరప్రకరణే గుడధేనుదానప్రసంగేన దర్శితః॥ స్వర్ణశృంగీమితి పూర్వవత్॥ బ్రాహ్మణం శ్రోత్రసంపన్నం వైష్ణవం చ కుటుంబినమ్ । ఆచారవంతం ధర్మిష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠావణావృతమ్॥ గృహమాహూయ విధివత్పూజయేద్భూషణాదిభిః। యథావిభవతో దద్యాద్ధోమం పూర్వేణ దేవహి॥ పూర్వవత్స్వగృహ్యోక్తవిధానాదగ్నిస్థాపనాదికృత్వేత్యర్థః - మంత్రైస్తు వైష్ణవైస్సర్వైః పలాశసమిధస్స్మృతాః । హోమసంఖ్యా చాష్టోత్తరశతం॥ వైష్ణవమంత్రాస్తద్విష్ణోరిత్యాదయః॥ తత్ర తద్విష్ణోరితి కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః - అన్యేపి స్వస్వశాఖోక్తవిష్ణుప్రకాశకా గ్రాహ్యాః ॥ నారాయణాష్టాక్షరమంత్ర ఆంత్రవృద్ధిహర నారాయణమూర్తిదానే— గోపాలమంత్రస్తు నక్తాంధ్యహర గోపాలదానే ప్రదర్శితః॥ హోమాంతే తు ప్రదద్యాచ్చ మంత్రేణానేన హోమవాన్ ॥ మంత్రమాహ ॥ చక్రం సుదర్శనం యస్య రాజతే ధ్వజతశ్చైవ హి ॥ ప్రమేహం హరతు క్షిప్రం విష్ణుర్గరుడవాహనః । అబ్జశంఖపద్మ ॥ శంఖచక్రగదాధారీత్యర్థః ॥ దానం ప్రమేహరోగఘ్నమేతత్తార్యం మనీషిభిః । కృతేనానేన శామ్యంతి ప్రమేహా దారుణా అపి॥ *

—○ అథ ప్రకారాంతరేణ ప్రమేహహరమ్. ○—

శాతాతపః ॥ తపస్వినీప్రసంగేన ప్రమేహీ జాయతే నరః । మాసం రుద్రజపః కార్యో దద్యాచ్ఛక్త్యా చ కాంచనమ్ ॥ తపస్వినీప్రసంగస్తపస్వీగమనం॥ రుద్రలక్షణం పరిభాషాయాం దర్శితం॥ సువర్ణం యథాశక్తి దద్యాత్॥ *

—* అథ ప్రమేహప్రతిరూపకృతిదానమ్. *—

కర్మవిపాకే॥ ప్రమేహః పాణిముద్యమ్య దక్షిణం ప్రాణిభిషణః । పాపః పార్శ్వేక్షణః కుర్వన్నాపాఘాతం చ గర్జతి॥ పూజావిధిస్తు పరిభాషాయాం దర్శితః ॥ *

—* అథ లింగహానికర వృషణవ్యాధిహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ మాతృగామీ భవేద్యస్తు తస్య లింగం వినశ్యతి । చండాలీగమనే చైవ హీనకుష్ఠః ప్రజాయతే॥ తస్య ప్రతిక్రియాం కర్తుం కుంభముత్తరతో న్యసేత్ । ఉత్తరతశ్శుద్ధస్థలిప్తదేశస్యోత్తర దిగ్భాగే ఉదకాభిపూరితం కలశం స్థాపయేదిత్యర్థః ॥ అత్ర చ కలశస్థాపనాదీని నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేఽభిహితాని ॥ కృష్ణవస్త్రసమాచ్ఛన్నం కృష్ణమాల్యాదిభూషితమ్ । తస్యోపరి న్యసేత్కాంస్యపాత్రే దేవం న్యసేచ్ఛుభమ్ ॥ సువర్ణనిష్కషట్కేన నిర్మితం నరవాహనమ్ ॥ యజేత్పురుషసూక్తేన ధనదం విశ్వరూపిణమ్ । ధనదం వరదాభయకరం చ కుర్యాత్ ॥ యజేత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారశ్చ పురుషసూక్తవిధానే దర్శితః ॥ అథర్వవేదవిద్విద్వానథర్వాణం సమాపయేత్ । అథర్వవేదపారాయణం కుర్యాదిత్యర్థః - యావద్భిర్దినైర్వేదపారాయణసమాప్తిర్భవతి॥ తావత్సు దినేషు కుబేరపూజా వక్ష్యమాణప్రతిమాపూజా చ కార్యా॥ పారాయణవిధిస్తు పరిభాషాయాం ॥ అథర్వణవేదవిదామభావే బహ్వృచేన వా యథాలాభోపపన్నశాఖాధ్యాయినా వా వేదపారా

యణం కారయేత్ ॥ అనేన కర్మజరోగనివృత్తిరూపదృష్టార్థోపయోగాత్ - వేదాంతపారాయణేనాపి దృష్టార్థసిద్ధిః ॥ అథర్వవేదపారాయణం తు యక్షగక్షఃపిశాచాదీనాం తద్వేదప్రియత్వాత్ - ధనదస్య చ యక్షరాట్త్వం ప్రసిద్ధమేవ ॥ కుబేరం ప్రతిమాయాం వేదపారాయణపర్యాప్తిపూజయేదిత్యుక్తం - తద్వదేవ రోగప్రతిమామపి పూజయేదిత్యాహ ॥ సువర్ణప్రతికాం కృత్వా నిష్కవింశతిసంఖ్యయా । దద్యాద్విప్రాయ సంపూజ్య నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ ॥ ఇయం ప్రతిమా రోగప్రతిమా - అస్య లక్షణమేతత్ప్రకరణాంతే వ్యుత్పాదయిష్యతే- అత్ర చ లింగహానిప్రతిమాధిదేవతా శైవమిత్యనేన మంత్రేణ తాం ప్రతిమాం పూజయేత్ ॥ ఏవం ప్రతిదినం సంపూజ్య వేదపారాయణస్యాంతే- అనేన ప్రతిమాదానేనాహం నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ తాం ప్రతిమాం విప్రాయ దద్యాత్- ధనదప్రతిమాదానమంత్రః— నిధీనామధిపో దేవశ్శంకరస్య ప్రియస్సఖా । సౌమ్యాశాయాః పతిశ్శ్రీమాన్ మమ పాపం వ్యపోహతు ॥ ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య ఆచార్యాయ యథావిధి । దద్యాదేవం హీనలక్ష్మీ లింగనాశీ చ శుధ్యతి ॥ ప్రయోగప్రకారో మూత్రకృచ్ఛ్రహాప్రకరణేభిహితః ॥ ❋

ఇతి లింగహానికరవృషణవ్యాధిహరాణి.

—❋ అథ షండత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః ॥ దుష్టవాదీ తు షండస్స్యాత్స దద్యాచ్చ ద్విజాతయే । రూప్యం పలత్రయం దుగ్ధఘటత్రయసమన్వితం ॥ రజతదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ ❋

—❋ అథ వృషణవ్యాధిహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ స్పృహాపరాధేన వినా యో ముష్కం యస్య కస్యచిత్ । ఛేదయేత్తస్య ముష్కం తు భవేద్దగ్ధం హి వాగ్నినా ॥ శిలాపిష్టసదృక్షశ్చ సువర్ణశ్చాపి జాయతే, రుధిరం ప్రస్రవేచ్చాపి తస్యేయం నిష్కృతిః పరా ॥ శతరుద్రం జపేత్సమ్యగష్టోత్తరసహస్రకమ్ । యతిచాంద్రాయణం చైవ కుర్యాద్దద్యాచ్చ గాం తతః విష్ణుగతిః ॥ జాయతే వృషణే యస్య వ్యాధిః పరమదారుణః । జపిత్వా దశసాహస్రం ముచ్యతే రుద్రసంహితాం ॥ రుద్రాధ్యాయమష్టోత్తరసహస్రదశసాహస్రయోస్తు వ్యాధితరతమభావాపేక్షయా వికల్పః అష్టోత్తరసహస్రం దశసాహస్రమిత్యనేన చ మహారుద్రాతిరుద్రాదిజపో లక్ష్యతే ॥ రుద్రవిధానే దర్శితః ॥ యాని చాత్ర పీడాప్రకరణోక్తాని తాని సర్వాణ్యపి వృషణవ్యాధిహరాణి విజ్ఞేయాని ॥ గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ ❋

—❋ అథ లింగహానిప్రతిమాదానమ్. ❋—

వృషణవ్యాధిహరప్రతిమాదానం తల్లక్షణం చ అనుక్తమపి రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానం తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తం ॥ ❋

—❋ అథ గుదరోగహరాణి. ❋—

శాతాతపః ॥ సురాలయే జలే వాపి సకృద్విష్ఠాం కరోతి యః । గుదరోగో భవేత్తస్య పాపరూపస్సుదారుణః ॥ మాసం సురార్చనేనైవ గోదానద్వితయేన చ । ప్రాజాపత్యేన చైకేన శామ్యంతి గుదజా రుజః ॥ అత్ర సురార్చనమితి సామాన్యేనాభిహితం - తథాపి సూర్యప్రాధాన్యేన విష్ణు రుద్రపూజా ॥ ఆరోగ్యం భాస్కరా

దిచ్ఛేదితిస్మృతేః ॥ పూజాస్వశక్త్యాద్యనుసారేణగంధపుష్పవస్త్రాలంకారాదిభిస్సంపాదనీయా - గోదానం ॥ ప్రాజాపత్యాచరణేషుక్రమోపహారక్రమఎవతద్బాధకప్రమాణాభావాత్ ॥ గోదానమన్యత్రకృచ్ఛ్రేషు పద్ధత్యాద్రష్టవ్యః ॥

ఇతిగుదరోగహరాణి.

—* అథప్రస్రవద్గుదరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ విణ్మూత్రోత్సర్జనంకృత్వా యః కృత్వా చావసేజనే । భుఙ్క్తేఽజన్మాంతరేస తోఽథభవేత్సప్రస్రవద్గుదః ॥ భవేచ్చదారుణాపీడా తత్రకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకే । చాంద్రాయణంచకర్తవ్యం తథాక్షీరంచసర్పిషా ॥ అక్షీభ్యామితిసూక్తేనసహస్రంజుహుయాచ్ఛుచిః । ఉద్వయంత్వేత్యృచంచైవ జపేత్పూర్వోక్తసంఖ్యయా ॥ సర్పిషాసహితంక్షీరంపయః ఆజ్యమిశ్రితందుగ్ధం జుహుయాదిత్యర్థః - అక్షీభ్యామితిసూక్తంపూర్వముక్తం - తథోద్వయన్నద్యత్యృచోఽపి- హోమస్తుప్రత్యృచం ॥ *

—* అథార్శోరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకే ॥ దత్త్వాచవేతనంయోఽధ్యేత్యధ్యాపిచవేతనమ్ । అధ్యాపయేచ్చజుహుయాదర్శోరోగయుతోభవేత్ ॥ తస్మిన్వృత్తేప్రకుర్వీతకృచ్ఛ్రంచైవాతికృచ్ఛ్రకమ్ । చాంద్రాయణంచైవతథాజపేత్సూక్తంచపౌరుషమ్ ॥ ఉద్వయన్నద్యత్యృచంవిష్ణుహృదయంచజపేత్తథా । తామగ్నివర్ణామితిచ జపేత్సూక్తంసమాహితః ॥ హిరణ్యంసఘృతందద్యాచ్ఛ్రోత్రియాయకుటుంబినే । దత్త్వాథవేతనమిత్యాది- భృతకాధ్యాపకశ్చేదిత్యర్థః ॥ యశ్చశాస్త్రవిహితర్త్విగ్దక్షిణాదివ్యతిరేకేణస్వపరికల్పితభృతింగృహీత్వాపరార్థంజుహుయాత్ ॥ జపేచ్చసోఽర్శోరోగయుతోభవేదిత్యర్థః - తామగ్నివర్ణామిత్యస్యత్వపామార్గాది శ్రీస్తవస్ఫోటహరేదర్శితం - పురుషసూక్తాదీనాం సర్వేషాంజపసంఖ్యావ్యాధితరతమభావేనాష్టోత్తరసహస్రాదికా - తథాశక్త్యపేక్షయాష్టోత్తరశతాదికాకల్పనీయా ॥ సహిరణ్యంఘృతందద్యాదితి- ఆజ్యేహిరణ్యంనిక్షిప్య ఆజ్యావేక్షణంకృత్వాదద్యాదిత్యర్థః - ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తుకటిశూలహరేదర్శితః - తథాశ్రోత్రియాయకుటుంబినే ఏకవర్షపర్యాప్తంధనందద్యాత్ ॥ అనేనైవాభిప్రాయేణబ్రహ్మగీతాసువచనంసమామ్నాతం ॥ కుటుంబినేశ్రోత్రియాయవ్యాధితేనేచవిశేషతః ॥ అసాధ్యవ్యాధినాగ్రస్తోధనందద్యాద్విశాంతయే ఇతి ॥ కృచ్ఛ్రాదీన్యేతానివ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణవ్యస్తానిసమస్తానివాయోజ్యాని ॥ *

—* అథార్శోరోగహరసువర్ణధేనుదానమ్. *—

పాద్మే ॥ అర్శోవాన్గోవధాన్న్యస్యేతి ॥ అత్రప్రతీకారమాహ ॥ బోధాయనః ॥ సౌవర్ణీంగాంప్రకుర్వీతపలార్ధేనకేవలాపునః । విత్తశాఠ్యంనకుర్వీతదద్యుధాణంశేనతర్ణకమ్ ॥ తర్ణకోవత్సః ॥ రక్తవస్త్రంగాంరౌప్యఖురాంనానావస్త్రైరలంకృతామ్ । గ్రహాణాముపరిన్యస్యనవధాన్యానివిన్యసేత్ ॥ హోమస్తుపూర్వవత్కార్యోగోవిందప్రీతయేతథా । గ్రహాణాముపరీతి ॥ నవగ్రహస్థాపనప్రదేశోపరీత్యర్థః ఏతేననవగ్రహయజ్ఞోపికర్తవ్య ఇత్యుక్తంభవతి ॥ నవపరిభాషాయాం - సువర్ణధేనోఃపురతోనవధాన్యాని నవసంఖ్యాకానివ్రీహియవాదీని- నతిసంభవేనూతనాన్యేవవిన్యసేత్ ॥ హోమస్తుపూర్వవదితి - గోవిందప్రీతయ ఇతి - సువర్ణగవాందానస్య గోవిందప్రీత్యర్థత్వాత్తదుద్దేశేనాపిహోమఃకర్తవ్యఇందర్శయతి ॥ అస్మి

హోమమన్త్రాన్ దర్శయతి ॥ ఇదం విష్ణుః ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితి క్రమాత్ - సమిదాజ్యచరుం హుత్వా పూర్ణాహుత్యన్తమేవహి ॥ ఇదం విష్ణురిత్యస్యరుప్యాదినవగ్రహప్రకరణే దర్శితం. ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమిత్యనయోస్తు వక్ష్యమాణగోపాలదానే। ఇదం విష్ణురిత్యాదయో మన్త్రాస్సమిదాదిహోమే యథాక్రమేణ భవన్తి ॥ హోమేత్వన్యఏవక్రమః - సమిద్ధోమానన్తరం చరుహోమ ఇతి॥ హోమసంఖ్యాతు వ్యాధితారతమ్యేన అష్టోత్తరశతాదికా కల్ప్యా ॥ పూర్ణాహుత్యన్త ఇతి ॥తతః॥ ప్రియతస్తు తతో రోగీ బ్రాహ్మణం వేదపారగమ్ । శ్రుతివృత్తోపసంపన్నం కులీనం ధర్మవేదినమ్ ॥ భక్త్యాస్వయం సమానీయ పూజయేద్భక్తిపూర్వకం। మన్త్రేణానేన తస్మైత్రు తాం దద్యాద్రోగీయతాత్మవాన్ ॥ గోవిందం మనసాధ్యాయన్ గవాం మధ్యే స్థితం శుభమ్ । గోవిందగోపీజనవల్లభేత్యనేన ॥ వక్ష్యమాణప్రకారేణాధునా గోవిందధ్యానశ్లోకమాహ ॥ బర్హాపీడేనసంయుక్తం వేణువాదనతత్పరమ్ । గోపీజనైః పరివృతం వన్యపుష్పావతంసకమ్ ॥దానమన్త్రః॥ గోవిందగోపీజనవల్లభేశకంసాసురఘ్న త్రిదశేన్ద్రవన్ద్య । గోదానతుష్టః కురు మే దయాళో అశోకవినాశం త్రిపురారివన్ద్య ॥ దానేనానేన నియతమశోకో జాయతే ధ్రువః । తస్మాత్కుర్యాత్ప్రయత్నేన [illegible] దర్శనః॥ *

—* అథగుదరోగహరప్రతిమాదానం. * అశోకరోగప్రతిమాదానంచ. *—

తత్ర గుదరోగప్రతిమాలక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ అశోకరోగప్రతిమాలక్షణం తు॥ కర్మవిపాకే ॥ అశోకరోగః కృశో వక్త్రః ఖడ్గచర్మభృదూర్ధ్వదృక్ । ఉభయత్ర పూజాదికర్తవ్యతావిశేషస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తః॥ *

—* అథాతిసారరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ స్వాత్తాగ్నిం శమయేద్యస్తు సోతిసారయుతో భవేత్ । అగ్నిరస్మీతి చ జప్త్వా దశాంశం గుగ్గులేన తు॥ సర్పిషా చాహుతీర్దద్యాద్ధిరణ్యం బ్రాహ్మణాయ వై। స్వాత్తాగ్నిరౌపాసనాగ్నిరిత్యర్థః। అతఏవాగ్నిముత్పాద్య ప్రాయశ్చిత్తమపి త్రైమాసికం కర్తవ్యం ॥ అగ్నిరస్మీతి ఋగ్వ్రతరోగహరే దర్శితా- జపఏవ వ్యాధితారతమ్యభావేన ప్రతిదినం యావద్రోగశాంత్యష్టోత్తరశతమష్టోత్తరసహస్రం వా హోమః కార్యః॥ అథవా ఆయుతద్వయాదికం వా సంకల్ప్య సంకల్పపరిపూర్తిః కర్తవ్యా ॥ దశాంశహోమేప్యేవమేవ - యద్యపి ప్రాయశ్చిత్తస్థలహోమే వ్యాహృతయో మన్త్రా దృష్టాః ॥ తథాప్యస్మిత మన్త్రేణైవ హోమస్యన్యాయ్యత్వాదగ్నిరస్మీత్యేవైవ హోమమన్త్రః - హిరణ్యంచ శక్త్యనుసారేణ దద్యాత్॥ *

—* అథాతిసారహరవహ్నిమూర్తిదానమ్. *—

పాద్మే॥ అతిసారీ స భవతి యస్త్రేతాగ్నివినాశకః। అత్ర ప్రతీకారో బోధాయ సిరమ్యే॥ సువర్ణేనాథ తామ్రేణ కుర్యాత్ప్రతికృతిం బుధః। వహ్నేశ్శక్త్యనుసారేణ పలేనార్ధేన వా పునః॥ వహ్నిమూర్తిలక్షణంతు చింతామణ్యాదిషు దర్శితం॥ తథా జ్వాలాకులాం రక్తచందనేన విలేపితాం। రక్తవస్త్రేణ సంవీతాం మేషస్యోపరి సంస్థితామ్। కనకాచలవర్ణాభాం ద్వాదశార్కనిభాం శుభామ్॥ వ్రతచర్యాన్వితే విప్రే కనిష్ఠే చాగ్నిహోత్రిణి। అంగుళీయకవస్త్రాద్యైర్భూషయిత్వా తాం నివేదయేత్ ॥ మన్త్రేణానేన విధివదగ్నిః ప్రీత్యర్థమాదృతః । విప్రే కనిష్ఠే చాగ్ని

హోత్రిణీతి ॥ అత్రాకనిష్ఠఇతిపదవిభాగః ॥ అకనిష్ఠైర్జ్యేష్ఠైస్స్వాచారో౽పిశ్రేష్ఠః తత్ర ఇతియావత్ - కనిష్ఠఇతిపదవిభాగేకనిష్ఠైఅవృద్ధైతరుణఇతియావత్ ॥ ఏవంవిధేవిప్రేప్రతిమాంనివేదయేత్ ॥ పశ్చాత్తాయవిప్రాయదద్యాదిత్యర్థః - దానమంత్రః - త్రేతాయాం హవ్యవాహో౽గ్నిరీడ్యస్త్వమాంతరస్త్వంహిజేహి౽ల్ ॥ త్వంచేద్ధంప్రాక్తనం పాపమతిసారంవినాశయ ॥ ఏవందత్వానరస్సమ్యగతిసారంవ్యపోహతి - వ్యపోహతిబుజంవినాశయతీత్యర్థః ॥ నీరుజస్తునఖీనిత్యందీర్ఘమాయుశ్చవిందతి ॥ ❋

—❋ అథశాతాతపప్రోక్తం అతిసారహరమ్. ❋—

స్వన్నహంతాతిసారీస్యాదశ్వత్థాన్రోపయేద్దశ ॥ దద్యాచ్ఛర్కరాధేనుంభోజయేచ్ఛతంద్విజాన్ ॥ శర్కరాధేనువిధిశ్చపూర్వముక్తః ॥ ❋

—❋ రక్తాతిసారహరాణి. ❋—

శాతాతపః ॥ దాయాగ్నిదాపకశ్చైవరక్తాతీసారవాన్భవేత్ ॥ తేనోదపానం కర్తవ్యంరోపణీయస్తథావటః ॥ ఉదపానమితి - ఉదకంపీయ్యతేస్మిన్నిత్యుదపానం - కూపోవానిపానంవాప్రపావా ॥ ❋

—❋ అథగ్రహణీరోగహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అనన్యగతికాంభార్యామదుష్టాంకారణంవినా ॥ పరిత్యజతియస్సో౽థగ్రహణీరోగవాన్భవేత్ ॥ శివసంకల్పసూక్తస్యజపస్స్యాత్తత్ప్రశాంతయే ॥ అష్టోత్తరసహస్రం హిరణ్యంచ తథా మధు ॥ దద్యాద్విత్తానుసారేణసౌరమంత్రజపస్తథా ॥ శివసంకల్పస్యరుమ్యాది రుద్రవిధానేంగప్రస్తావే దర్శితమ్ - అష్టోత్తర సహస్ర మిత్యుపలక్షణం - వ్యాధి తారతమ్యానుసారేణ సహస్రాదప్యధికం ద్విగుణత్రిగుణాధికంకల్ప్యం ॥ సౌరమంత్రస్తృచః - అన్యత్రాపాదిపరిభాషాయాముక్తం ॥ అత్రాపిజపసంఖ్యాపూర్వవదేవ ॥ కేవలంశివసంకల్పాదిజపఏవన ॥ కింతుధేనుమపిదద్యాదిత్యాహ - ధేనుం సదక్షిణాందద్యాద్వస్త్రాభరణసంయుతామ్ ॥ పయస్వినీంగుణోపేతాంబ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ॥ ❋

—❋ అథగ్రహణీహరధేనుదానమ్. ❋—

పద్మపురాణే ॥ గ్రహణీవానపత్యేహేతి ॥ నిదానమభిహితమ్ - అత్రగౌతమోనివృత్తిమాహ ॥ ధేనుంపయస్వినీందద్యాద్ఘంటాభరణభూషితామ్ ॥ హేమశృంగీంరౌప్యఖురాంవాసోభిర్వేష్టితాంవరః ॥ నవధాన్యైస్సమాయుక్తామేకైకంద్రోణపంచకమ్ ॥ నవధాన్యాఃవ్రీహియవాదీని ॥ దేశకాలోచితాని ॥ సహిరణ్యాంతాందద్యాదితి ॥ అలోలుపాయశాంతాయధర్మజ్ఞాయవిశేషతః ॥ హోమంచపూర్వవత్కుర్యాదితి - సహిరణ్యామితిక్రియావిశేషణం - దక్షిణాంచయథాశక్తిస్వర్ణందద్యాదిత్యర్థః - పూర్వవదితి - తత్రయథాస్వగృహ్యోక్తవిధినాసమిద్ధోమానంతరంచరుహోమః ॥ ఏవమత్రాపిసర్వంకార్యమితి ॥ యద్యపితత్రహోమమంత్రారౌద్రాస్తథాప్యత్రవైష్ణవాః - స్వస్వశాఖోక్తాఃద్రష్టవ్యాః - తత్రేదంవిష్ణురితిమంత్రః కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః ॥ ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితిద్వామంత్రౌనక్షత్రాంత్యహరగోపాలదానేదర్శితౌ ॥ ఏతేత్రయోమంత్రాస్సమిచ్చర్వాజ్యహోమేతుకర్మేణగ్రాహ్యాః ॥ అత్రచవైష్ణవమంత్రగ్రహణే అయంహేతుః - దేవకీపుత్రే

త్యాదినా దానమంత్రేణ విష్ణోర్దేవతాత్వప్రతీతిః । తథాచార్య్యణ మాంత్రవర్ణికీ దేవతా భవతీత్యుక్తం ॥ తద్ధితేన చతుర్థ్యా వా మంత్రవర్ణేన చేష్యతే ॥ దేవతాసంగతిస్తత్ర దుర్బలం తు పరం పరమితి - హోమసంఖ్యా తు ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతాదికా కార్యా - గాం కృష్ణాం విష్ణురూపాయ మంత్రేణానేన సంయుతః- మంత్రమూహా ॥ దేవకీపుత్ర చాణూరకంసాష్టకవినాశన ॥ నాశయ గ్రహణీం చేమాం గోపీజనమనోహర । కృతేనానేన విధినా గ్రహణీ శాంతిమృచ్ఛతి ॥ తస్మాదేతత్తు కర్తవ్యం గ్రహణీరోగిణా సదా ॥

—* అథాతిసారరోగప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ అతిసారో సిఫలకీ కింకిణీ నూపురీ కృశః ॥ ఇతి ప్రతిమాలక్షణమ్.

—* అథ గ్రహణీరోగప్రతిమాదానమ్. *—

గ్రహణీరోగప్రతిమాలక్షణం తు శూలరోగహారోక్తం విజ్ఞేయం- ఉభయత్రైతికర్తవ్యతాకలాపస్తు పరిభాషాయాముక్తప్రకారేణ జ్ఞేయః ॥ *

—* అథ పాదరోగహరాణి. *—

—✝ తత్ర ఖంజత్వహరమ్ ॥ స్తబ్ధపాదత్వహరంచ ॥ ✝—

శాతాతపః ॥ హరిణనిహా తే ఖంజః స్యాగాలే స్తబ్ధపాదకః । అశ్వస్తేన ప్రదాతవ్యస్సువర్ణం నిష్కసంమితం ॥ నిష్కపరిమితేన సువర్ణేనాశ్వం కారయిత్వాశ్వినీమంత్రేణాశ్వినీం పూజయిత్వా శ్రోత్రియాయ దద్యాదిత్యర్థః- అశ్వినోరశ్వాధిదేవతాత్వాదాశ్విన ఏవ మంత్రో గ్రాహ్యః ॥ అశ్వినా యజ్వరీరిష ఇత్యస్యర్చ్యస్య మధుచ్ఛంద ఋషిః అశ్వినౌ దేవతా- గాయత్రీ ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - అశ్వినా యజ్వరీరిష ఇత్యాది ॥ ఉపలక్షణమేతత్- అశ్వినీప్రకాశకాస్స్వస్వశాఖోక్తా మంత్రా గ్రాహ్యాః ॥ అశ్వదానమంత్రస్తు నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేభిహితః ॥ *

—* అథ వక్రపాదత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ జాయతే వక్రపాదస్తు సహతే శునిమానవః । నిష్కత్రయమితం దద్యాత్ససౌవర్ణం విశుద్ధయే ॥ ససువర్ణం విశుద్ధయ ఇతి పాఠః ॥ అస్మిన్పాఠే సువర్ణనిష్కత్రయస్యైవ దానం - ప్రథమపాఠే తు సౌవర్ణమితి తద్ధితశ్రవణాన్నిష్కత్రయస్యైవ దానం ॥ ప్రథమపాఠే తు సౌవర్ణమితి తద్ధితశ్రవణాన్నిష్కత్రయపరిమితసువర్ణనిర్మితం శ్వానం ॥ దేవస్తుత్యాచరణాయ ప్రకాశకైర్మంత్రైస్సంపూజ్య బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ ఇంద్రస్య దూరీరితమితి సరమాప్రకాశకస్య మంత్రస్య కాశ్యపో భూతాంశ ఋషిః - సరమా దేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః - సరమాపూజాయాం వినియోగః - ఇంద్రస్య దూరీరితమిత్యాది ॥ అన్యైరపి స్వస్వశాఖోక్తాస్సరమాధిదేవతాప్రకాశకా మంత్రాః - గ్రాహ్యాః ॥ *

—* అథాధికాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ అజాభిఘాతనే చైవ హ్యధికాంగః ప్రజాయతే । అజా తేన ప్రదాతవ్యా విచిత్రవసనాన్వితా ॥ ఆ

జాయాః ప్రాజాపత్యాయాః ప్రజాపతిప్రకాశకమంత్రేణ సంపూజ్య ప్రజాపత్యుద్దేశేన తాం జాం యథాశక్తి దక్షిణాన్వితాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ ప్రాజాపత్యశ్చమిత్యాదయః ప్రజాపతిప్రకాశకా మంత్రాః - సహస్రహ్మాయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః ॥ అజాదానమంత్రోఽపి తత్రైవ దర్శితః ॥ *

—* అథ పాదరోగహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ మార్గహా పాదరోగీ స్యాదశ్వదానం సమాచరేత్ । అత్రాశ్వినీకుంజస్య హరోక్త ప్రకారేణాశ్వినోః పూజాం కృత్వాఽశ్వం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ అయం తు విశేషః - తత్ర సౌవర్ణాశ్విప్రతిమే పూజా- అత్ర త్వశ్వతపూజాదిన్యశ్వినావావాహ్య పూజయేదితి ॥ *

—* అథ వల్మీకపాదత్వహారమ్. *—

బ్రహ్మగీతాసు ॥ పతితేన తు సంసర్గాద్వల్మీకవ్యాధిమాన్ భవేత్ । పతితైర్వచనసంపర్కే- ఇతి పాఠాంతరం। గోమూత్రయావకాహారో మాసార్ధేన విశుధ్యతి ॥ సహిరణ్యం ఘృతం దద్యాత్ తత్పాపస్య విశుద్ధయే । యావకవ్రతం పూర్వముక్తం ॥ ప్రతిమాలక్షణం తు- ఆత్మనో రోగశాంత్యర్థం వ్యాధిరూపం దద్యాదిత్యర్థః- ప్రతిమాలక్షణం తు ప్రకరణాంతే అభిధాస్యతే। *

—* అథ శ్లీపదరోగహారమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ స్వగోత్రస్యాభిగమనాచ్ఛ్లీపదీ జాయతే నరః। యోన్యామస్పృశ్చ భవతి తత్ర చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ మాసం పయోవ్రతం చైవ తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ స్వగోత్రస్యేత్యత లింగమవివక్షితం॥ యోనిశబ్దేన మైథునసాధనమింద్రియం లక్ష్యతే ॥ అత స్త్రీపుంసయోరుభయో రోగిణోరేతత్కర్మ భవతి ॥ చాంద్రాయణ పయోవ్రతయోర్లక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణేఽభ్యధాయి॥ ... ... *

—* అథ శ్లీపదరోగ ప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ శ్లీపదశ్చ్రీపదః కుంతః పతత్ ఛగధనుర్ధరః ॥ ఇతి కలశాన్వితా విశేషస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదాన ఉక్తః॥ ... ... *

—* అథ పాదరోగ ప్రతిమాదానమ్.*—

తల్లక్షణం కుశూలరోగ ప్రకరణోక్తమేవ ॥ పూజాదికలశాన్వితా విశేషస్తు పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యః ॥

—* అథ త్వగ్దోషహారాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ పరుషం భాషతేత్యర్థం యస్త్వగ్దోషయుతో భవేత్ ॥ చాంద్రాయణత్రయం కుర్యాత్ప్రదద్యాదౌషధాని చ ॥ వైద్యకోక్తాని విప్రాయ శక్త్యా బ్రాహ్మణభోజనం ॥ వైద్యశాస్త్రోక్తాని చక్రమర్దాదీని ॥ *

—* అథ దుశ్చర్మత్వహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుతల్పగదోషాచ్చ గవి మైథునదోషతః ॥ దుశ్చర్మా స్యాదసౌ కుర్యాద్గురు

తల్పాతిదేశనః ॥ ప్రాయశ్చిత్తం యథాప్రోక్తం తతో దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ గురుతల్పాతిదేశేషు ॥ ప్రాప్తం ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాదిత్యన్వయః ॥ షడ్వార్షికం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ వ్యాధిగురుత్వే సంపూర్ణం । ద్వాదశవార్షికం కర్తవ్యం । రోగస్య వ్యాధిగురుత్వేన కారణస్యాపి పాపస్యాధిక్యానుమానాత్ గురుత్వేనావగతేః ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారస్తు పూర్వముక్తః॥ *

—* అథ పామాహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అనలుంపతి యో న్యేషాం విషయాన్స్వార్జితాన్ జన్మని। సో౽న్యజన్మని పామావాన్ భవేత్ప్రవతిశోణితం ॥ సపూర్ణం తన్నివృత్త్యర్థముపవాసత్రయం భవేత్ । భోజయేచ్చ ద్విజాన్దాంతాన్ పంచాశత్సంఖ్యయాన్వితాన్ ॥ అత్రాపి గురులఘుభావేన న్యూనాధికభావః పరికల్పనీయః ॥ అనలుంపనం వినాశనం అపహారో వా । విషయాః ప్రస్పందనానులేపనాదయః॥ *

—* అథ దుర్నామార ఉమామహేశ్వరదానమ్. *—

బోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణానధనో హింస్యాద్దుర్నామరోగీ భవేన్నరః । తస్యోపశమనం వక్ష్యే సువర్ణేనతు కారయేత్ ॥ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం ॥ మాషప్రమాణం చ పరిమాణప్రకరణేభ్యధాయి ॥ సువర్ణార్ధేన వా కుర్యాత్తదర్ధేనాప్యథవా పునః । ఉమామహేశ్వరం రూపం వృషభాధిష్ఠితం పరం ॥ చతుర్భుజంతు ద్విభుజామనుమాం కుర్యాద్విచక్షణః । ఏకవక్త్రో భవేత్తత్ర త్రినేత్రశ్చ మహాభుజః ॥ అక్షమాలాత్రిశూలం చ తస్య దక్షిణహస్తయోః । దేవీ స్కంధగతస్త్వేకో వరదశ్చాపరః కరః ॥ వామోత్సంగగతా దేవి శివస్యైవ భ పాణికా । వృషభో రాజ్యసః కార్యో ఘంటామాలంకృతో భవేత్ ॥ స్వశక్త్యా విత్తశాఠ్యం తు కుర్వతో నిష్ఫలం భవేత్ । తస్మిన్నారోప్య దేవేశం ఉమయా సహితం ప్రభుం ॥ వస్త్రైర్మాల్యైస్తథా గంధైః మూలమంత్రేణ పూజయేత్ ॥ మూలమంత్రశ్చ పంచాక్షరః॥ హోమో రుద్రగాయత్రీ । మంత్రశ్చ రుద్రగాయత్రీ సర్వత్రేతి విశిష్ట ఇత్యగ్రే వక్ష్యమాణత్వాత్ ॥ సర్వత్రేతి సర్వశబ్దస్య పూజాద్యతిరిక్తో హోమో విశేషః ॥ అథమూలమంత్రో రుద్రగాయత్రీ ॥ అతస్సర్వత్ర పూజాదావవికల్పేనాంగభావం భజతే ॥ యతో హోమే రుద్రగాయత్రీమంత్రశ్చ వికల్పేన మంత్రా విధీయంతే ॥ పూజానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ తతో బ్రాహ్మణమాహూయ దరిద్రం ధర్మకోవిదం॥ శ్రుతవృత్తోపసంపన్నం శాంతం చైవాత్మవేదినం ॥ వస్త్రాంగుళీయకైస్తస్య పూజాం భక్త్యా ప్రకల్పయేత్ ॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ మంత్రశ్చ రుద్రగాయత్రీ సర్వత్రేతి వినిశ్చయః ॥ రుద్రగాయత్రీ లింగపురాణే పఠితా॥ సర్వేశ్వరాయ విద్మహే శూలహస్తాయ ధీమహి - తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ అస్య శ్రీవేదవ్యాస ఋషిః - రుద్రో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - విహితాజ్యే వినియోగః॥ ఏవం రుద్రగాయత్రీ పూజాయాం హోమేచ సర్వత్రేతి వినియుజ్యతే ॥ తిలహోమే షడక్షరేణ మంత్రాంతరాణ్యపి వికల్పేన వినియుక్తాని । యద్వా త్రియంబకేనైవ సమిధో జుహుయాత్సుధీః ॥ కద్రుద్రాయేతి మంత్రేణ జుహుయాదాజ్యమావృతః ॥ తిలాంశ్చ మూలమంత్రేణేత్యేవం మంత్రక్రమో భవేత్ ॥ హోమసంఖ్యా ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం । త్ర్యంబకమంత్రస్యార్షాది జ్వరహరే దర్శితం ॥ కద్రుద్రాయేత్యస్య కణ్వఋషిః - రుద్రో దేవతా - గాయత్రీ ఛందః - ఆజ్యహోమే వినియోగః ॥ మూలమంత్రః పంచాక్షరో వా । రుద్రగాయత్రీ వా - హోమానంతరం ॥ తథా బ్రహ్మవ్యాసనాంతే మిథునం బ్రాహ్మణాదాతు । వృషభోపరి

న్యస్యభక్త్యాతు వినివేదయేత్ ॥ మంత్రేణానేన విధివద్దర్దురోగిజితాత్మవాన్ ॥ బహ్వృచోద్వాసనం నామస్వ గృహ్యోక్తప్రకారేణ బ్రహ్మణః ఋత్విజో విసర్జనం ॥ మిథున ముమామహేశ్వరాత్మకం - దానమంత్రః ॥ కైలాసవాసీ భగవానుమయాసహితః పరః । త్రిణేత్రస్సహరో దద్రురోగమాశు వ్యపోహతు ॥ తతశ్చ బ్రాహ్మణాం సమ్యక్ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపి స్వయంభుంజీత వాగ్యతః । ఏవం దత్త్వా మహాదానం దద్రురోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ ... ...

—* అథ లూకిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ గోత్రహా లూతకీ చైవ ప్రాజాపత్యవ్రతం చరేత్ । వ్రతాంతే మేదినీం దత్త్వా శృణుయాచ్చైవ భారతం ॥ భూమేరలాభే మేదినీప్రతినిధిత్వేన గాం పయస్వినీమలంకృతాం దద్యాత్ ॥ గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ భారతశ్రవణ ప్రకారస్తు మహాభారతే దర్శితః ॥ తతః పరం ప్రవక్ష్యామి యాని దేయాని భారతే । వాచ్యమానే తు విప్రేభ్యో రాజన్ పర్వణి పర్వణి ॥ స్వస్తి వాచ్య ద్విజానాదౌ తతః కార్యం ప్రవర్తతే । సమాప్తే పర్వణి తతస్స్వశక్త్యా తర్పయేద్ద్విజాన్ ॥ ఆదౌ తు వాచకం పుష్ప సగంధసమన్వితం । విధివద్భోజయేద్రాజన్ మధుపాయసముత్తమం ॥ స్వస్తి వాచ్యేత్యాది ॥ విధివిధానం పురాణపాఠః ॥ తస్యాదౌ స్వస్తివాచ్య స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ స్వస్తివాచనవిధానం । తతః కార్యం ప్రవర్తతే ॥ పుస్తకపూజానంతరం భారతపాఠరూపం కార్యం ప్రవర్తతే ॥ తతః పురాణపాఠ ఇతి ॥ ఏతచ్చ సర్వపురాణసాధారణం ॥ శేషం భారతే పఠితం ॥ ... ... *

—* అథ చర్మరాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ లోహహారీ చ పురుషో భవేద్వై చర్మరాంగకః । లోహం పలశతం దద్యాదుపోష్య స తు వాసరమితి ॥ *

—* అథ కృష్ణాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కారుకాణాం వధే కృష్ణో రూక్షశ్చాంగే ప్రజాయతే । తేన తత్పాపశుద్ధ్యర్థం దేయో వై వృషభస్సితః ॥ కారుకాః శిల్పినః ॥ వృషభదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ *

—* అథ కండూతి రోగహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ తైలచౌర్యేణ భవతి నరః కండూయుకస్సదా । ఉపోష్య సోపి ప్రాయ దద్యాత్తైలఘటద్వయం ॥

—* అథ శీర్ణాంగత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ వస్త్రహారీ చ శీర్ణాంగస్సంప్రదద్యాత్సుశోభనం । హేమత్రయమితం వస్త్రయుగ్మం దద్యాద్ద్విజాతయే ॥ హేమనిష్కత్రయమితం వస్త్రయుగ్మం చ దద్యాదిత్యర్థః ॥ వస్త్రయుగ్మం పీతవర్ణం ॥ దానమంత్రే తాదృశలింగదర్శనాత్ ॥ హిరణ్యదానమంత్రస్తు నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే వర్ణితః ॥ వస్త్రదానమంత్రః ॥ పీతవస్త్రయుగం యస్మాద్వాసుదేవస్య వల్లభం । ప్రదానాత్తస్య మే విష్ణురతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛతు ॥ సహస్రమభివ్యాహృత్యాత్స్వర్ణమపి వాసుదేవప్రీత్యర్థమేవ దద్యాత్ ॥

—❋ అథదద్రుమండలహరమ్. ❋—

శాతాతపః ॥ స్వామ్యంగనాభిగమనే జాయతే దద్రుమండలః । కృత్వా లోహమయీం ధేనుం పలషష్టిప్రమాణతః ॥ కార్పాసభారసంయుక్తాం సప్తధాన్యసమన్వితాం । దద్యాద్విప్రాయ విదుషే పాపం మే క్షీయతామితి ॥ అత్ర యద్యపి సామాన్యతః పాపం క్షీయతామిత్యుక్తం ॥ తథాపి దద్రుమండలనిదానభూతం పాపం తత్కార్యభూతో రోగోపి క్షీయతామిత్యుచ్చార్య కార్పాసాదిసమన్వితాం లోహమయీం ధేనుం దద్యాత్ ॥ ❋

—❋ అథ గజచర్మత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపప్రోక్తౌ ॥ విశ్వస్తభార్యాగమనే గజచర్మ ప్రజాయతే । తత్పాపస్య వినాశాయ ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ విశ్వస్తభార్యాగమనే గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యాతిదేశాత్షడ్వార్షికం ప్రాయశ్చిత్తం కర్తవ్యం ॥ ప్రాయశ్చిత్తశబ్దేన నిష్కృతిరభిధీయతే ॥ సా చ కృచ్ఛ్రాది రూపా దానరూపా చ ॥ తదుభయమపి ప్రాయశ్చిత్తమితి శబ్దేనోపాత్తం ॥ తత్ర వ్యాధిగురులఘుభావేన ద్వయోస్సముచ్చయో వికల్పశ్చావగంతవ్యః ॥ ఏవం ప్రాజాపత్యాదిరూపనిష్కృతిపర్యంతాముభిధాయేతరాం వివిచ్య దర్శయతి ॥ కృత్వా రౌప్యమయీం ధేనుం నిష్కవింశతిసంఖ్యయా । సర్వోపస్కరసంయుక్తాం ఛత్రోపానహసంయుతాం ॥ దద్యాద్విప్రాయ విధివదముం మంత్రముదీరయేత్ ॥ సర్వోపస్కరసంయుతామితి ॥ సువర్ణశృంగాదియుతామితి ॥ సురభిర్వైష్ణవీ మాతా నిత్యం విష్ణుపదే స్థితా । గోదానం తు మయా దత్తం మమ పాపం వ్యపోహతు ॥

—❋ అథ బభ్రుమండలత్వహరం. ❋—

శాతాతపః ॥ నకులస్యాభిఘాతేన జాయతే బభ్రుమండలం । నిష్కద్వయమితం దద్యాన్నకులం స విశుద్ధ్యతి ॥ శక్త్యనుసారేణ సౌవర్ణరాజితో వా నిష్కాభవతః ॥ విశేషానుపాదానాత్ ॥ ❋

—❋ అథ కృష్ణమండలత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః ॥ మయూరఘాతనే చైవ జాయతే కృష్ణమండలం । నిష్కత్రయమితో దేయస్తేన స్వర్ణమయశ్శిఖీ ॥

—❋ అథ శ్వేతమండలత్వహరమ్. ❋—

శాతాతపః ॥ హంసహంతా భవేద్యస్తు తస్య స్యాచ్ఛ్వేతమండలం । రౌప్యం పలద్వయమితం హంసం దత్వా విశుద్ధ్యతి ॥ ❋

—❋ అథ విసర్పహరమ్. ❋—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అమేధ్యస్య ప్రదాతా తు విసర్పవ్యాధిమాన్భవేత్ । మాసం పయోవ్రతం కుర్యాద్దద్యాదంతే పయస్వినీం ॥ పయస్వినీం గాం ॥ ❋

—❋ అథ విసర్పహరనాగదానమ్. ❋—

తత్రైవ ॥ పలేన వా తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । కుర్యాన్నాగం సువర్ణేన ఫణపంచకసంయుతం ॥ మాణిక్యాని చ దేయాని ప్రత్యేకం ఫణపంచకే । రత్నం పుచ్ఛే తథా దేయం వజ్రం లోచనయోస్తథా ॥ ఏవం కృత్వా శుభం నాగం కుంకుమేనానులేపయేత్ । రక్తవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరి న్యసేత్ ॥ తామ్ర

స్యాహుపరిమాణం పలానామష్టకం విదుః । ఉపచారైష్షోడశభిరర్చయేన్నాగముత్తమం ॥ పరిమాణం హోమసంఖ్యా చ పృథగ్భవేత్ ॥ ప్రత్యేకమష్టోత్తరసహస్రాది భవేదిత్యర్థః ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాసాం తిసృణామగ్నిఋషిః ॥ సర్పోదేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ క్రమేణ సమిదాజ్యతిలహోమే వినియోగః ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాది ॥ ఏభిర్మంత్రైస్సమిదాదిహోమో భవతి ॥ అత్రాజ్యహోమే అయమపరో విశేషః హుత్వా హుత్వావశిష్టాజ్యబిందూన్పాత్రాంతరే స్థాపయేత్ ॥ తే చ బిందవస్సంపాతా ఇత్యుచ్యంతే ॥ తేన చ సంపాతాజ్యేన ఆచార్యో రోగిణోంగాన్యభ్యంజ్యాదితి ॥ తదేవాహ ॥ హుత్వా హుత్వాజ్యసంపాతైః పాత్రే చైకీకృతైస్స్వయం । ఆచార్యోంగాని చాభ్యజ్య రోగిణం తు విచక్షణః ॥ తత్ర కుశాదిభిస్సంమార్జయేదిత్యధ్యాహార్యః ॥ సంమార్జనమంత్రమాహ ॥ ఋగ్భిశ్చ సార్పరాజ్ఞీభిర్భూమిర్భూమ్నాదిభిః క్రమాదితి । స్వస్థో యథాసౌ భవతి గాత్రాణ్యస్యాపరోగశః ॥ భూమిర్భూమ్నాదిభిః క్రమాదితి ॥ భూమిర్భూమ్నేతీమామారభ్య క్రమాత్తిసృభిరుగ్భిరిత్యర్థః ॥ యథాసౌ రోగీ స్వస్థో నీరోగో భవతీతి సంక్షేపేణ కథనం ॥ ఏతదేవ వివృణ్వన్నథ గాత్రేతి ॥ గాత్రాణ్యస్యాపరోగత ఇతి ॥ గాత్రాణ్యంగాని యథా రోగతః రోగాదపగతాని భవంతి తథా సంమార్జయేదిత్యర్థః ॥ సర్వావయవానపి యథాయోగం సంమార్జయేదితి తాత్పర్యం ॥ భూమిర్భూమ్నేత్యాసాం తిసృణాం సర్పరాడగ్నిఋషిః - అగ్నిర్దేవతా - ద్వితీయతృతీయయోరాత్మా సూర్యో వాగ్నిర్దేవతా - సర్వత్ర లింగోక్తా దేవతా - ఆద్యానుష్టుప్ - ఇతరే గాయత్ర్యౌ - సంమార్జనే వినియోగః ॥ భూమిర్భూమ్నేత్యాది ॥ ఆయంగౌస్త్రింశద్ధావేత్యాది ॥ సంమార్జనానంతరం ॥ గుగ్గులం చ సుగంధం చ పూతిదారు చ నిక్షిపేత్ । ప్రకల్ప్య కలశం కుర్యాదభిషేకం జలైశ్శుభైః ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇతి సార్ధం తల్లింగకైరపి । హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పవమానానువాకతః ॥ ఆపోహిష్ఠామయ ఇతి శన్నోవాతముదీరయేత్ ॥ గుగ్గులం చేత్యాది ॥ గుగ్గులః ప్రసిద్ధః ॥ సుగంధి కర్పూరాది ॥ పూతిదారు దేవదారు సర్జరసవృక్షః ॥ అతస్తచ్ఛకలాన్యత్ర గృహ్యంతే ॥ తాన్యభిషేకకలశే క్షిపేత్ ॥ ప్రకల్ప్య నిక్షిప్య ॥ తం కలశమభిషేకోపయుక్తైస్తీర్థాదిజలైః పూర్ణం కుర్యాత్ ॥ నాగపూజాప్రదేశాత్పశ్చిమభాగే కలశం సంస్థాప్య తీర్థోదకేన పూరయిత్వా గుగ్గులాదీంస్తత్ర నిక్షిప్య నాగం స్వప్రతిమాయాం పూజయిత్వా పూర్వస్థాపితే కలశే నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణ వరుణమావాహ్య సంపూజ్య ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాదిభిర్మంత్రైస్తదుదకమష్టావింశత్యాద్యావృత్త్యాభిమంత్ర్య ॥ పూర్వోక్తం హోమం విధాయ సంపాతైః రోగిణోంగాని సంమృజ్య పశ్చాదభిషేకం కుర్యాదితి క్రమః ॥ తత్రాభిషేకమంత్రానాహ ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాదినా ఆపోహిష్ఠేత్యంతేన ॥ అత్రాభిషేచయేదిత్యధ్యాహార్యః ॥ తల్లింగకైరభిషేకప్రకాశకైః హిరణ్యవర్ణా ఇత్యాదిభిస్సార్ధం ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్య ఇత్యృచేనాభిషించేదిత్యర్థః ॥ అయం చ తృచః సాంప్రతమత్రైవ దర్శితః ॥ హిరణ్యవర్ణాః ఆపోహిష్ఠా ఇత్యృచౌ పరిభాషాయాం ॥ పవమానానువాకస్తు గణహోమప్రకరణే దర్శితః ॥ శన్నోవాతముదీరయేదితి ॥ ఏతేన చ స్వస్వశాఖోక్తశాంతిపాఠ ఉపలక్ష్యతే ॥ శన్నోవాత ఇత్యాది తైత్తిరీయశాంతిః ॥ తథాశ్వలాయనశౌనకశాంతిశ్చ ॥ అయం చ శాంతిపాఠ అభిషేకానంతరం కార్యః ॥ తతః ॥ ఉత్సారితాంగం రుచిరం లింపేదగరుచందనైః । తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లమాల్యానులేపనః ॥ గంధపుష్పాక్షతాదిభిస్సర్పదైవత్యమంత్రైరాచార్యోపి సమర్చయేత్ ॥ అనంతరం సర్పరాజమాచార్యాయ నివేదయేత్ ॥ ఉత్సారితాంగః ప్రోంఛితాంగః వస్త్రేణాపాకృతశరీరసలిల ఇత్యర్థః ॥ తం రుచిరం యథా భవతి తథా - అగరుకాశ్మీరచందనాదిభిశ్చ లింపేత్ ॥ స్వయమితి రోగీ ॥ ఏతచ్చ సమర్చనం దానకాలే - పూర్వకృతపూజాతోన్యదేవ ॥ సర్పదైవత్యైర్మంత్రైర్హోమాంగత్వేన దర్శితైః ॥ అధునా నాగదానమంత్రమాహ ॥ యోధత్రే పృథివీం కృత్స్నాం స

శైలవనకాననాం। క్షీరాబ్ధియశ్చశయ్యాచ వాసుదేవస్యశార్ఙ్గిణః॥ స్వీయదానేననాగోఽసౌ తుష్టోవ్యాధింవ్యపోహతు। పైనసికవికారంవా త్వగ్దోషజనితంతథా॥ రక్తదోషోద్భవంవాపి మాతృతఃపితృతోఽపివా। అంగప్రత్యంగసంభూతం వికారంమేవ్యపోహతు॥ ఇతి॥ ఏవందత్వాతుతంనాగమాచార్యాయసదక్షిణం। భూమౌప్రణమ్యశిరసా శనైశ్శతపదంవ్రజేత్॥ ఆచార్యమనువ్రజేదిత్యర్థః॥ ఆచార్యఇత్యుపలక్షణం॥ ప్రతిగృహీత్రనువ్రజనం కుర్యాదితియావత్॥ ఆచార్యేణహ్యనుజ్ఞాతస్స్వగృహంప్రవిశేత్సుధీః। బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాతు స్వయంభుంజీత బంధుభిః॥ ... ... *

—* ఇతి విసర్పహర నాగరాజదానవిధిస్సంపూర్ణః. *—

—* అథ దుర్గంధాంగత్వ హారమ్. *—

శాతాతపః॥ సౌగంధికస్యహరణాద్దుర్గంధాంగఃప్రజాయతే। లక్షమేకంచపద్మానాం జుహుయాజ్జాతవేదసే॥ సౌగంధికంచకల్హారం॥ సుగంధిద్రవ్యంచ॥ జాతవేదసేఇత్యనేన- జాతవేదసే సునవామ ఇత్యృచ ఉపాదానం॥ అతోహోమమంత్రోప్యయమేవ॥ అస్యప్యార్షాదిశ్శీతజ్వరహరేఉక్తః॥

—* అథ విస్రగంధత్వ హారం. *—

మధుచోరస్తుపురుషో జాయతేవిస్రగంధవాన్। సదద్యాన్మధుధేనుంచ ఉపోష్యాథద్విజాయతు॥ మధుధేనువిధానంతుపూర్వముక్తం॥ చశబ్దాత్ప్రాయశ్చిత్తంసముచ్చీయతే॥ తచ్చవ్యాధ్యనుసారేణ చాంద్రాయణాదికల్ప్యం॥ ... ... *

—* త్వగ్దోషప్రతిమాదానం. *—

ఏతల్లక్షణంచానుక్తేషురోగేష్విత్యాదినా శూలరోగప్రకరణేవిజ్ఞేయం॥ ఇతికర్తవ్యతాకలాపస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుదీరితః॥ ... ... *

—* అథ కుష్ఠహారమ్. *—

శాతాతపః॥ బ్రహ్మహానరకస్యాంతే పాండుకుష్ఠీప్రజాయతే। ప్రాయశ్చిత్తంప్రకుర్వీత తత్పాతకవిశుద్ధయే॥ ప్రాయశ్చిత్తంషడ్వార్షికంకుర్వీత॥ పాపస్యోపభోగేనక్షీయమాణత్వాత్॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారస్తు ప్రాయశ్చిత్తపద్ధతావుదీరితః॥ ఏవం కృతప్రాయశ్చిత్తస్యతదనంతరం కర్తవ్యతామాహ॥ చత్వారఃకలశాఃకార్యాః పంచపల్లవసంయుతాః। పంచరత్నసమాయుక్తాస్సితవస్త్రేణవేష్టితాః॥ అశ్వస్థానాదిమృద్యుక్తాస్తీర్థోదకసుపూరితాః। సర్వౌషధిసమాయుక్తాస్స్థాప్యప్రతిదిశంతతః॥ మృదశ్చపూర్వముక్తాః॥ ప్రతిదిశంపూర్వాదిదిక్షు- ఏవంచతురః కలశాన్స్థాపయిత్వా- తన్మధ్యేపరంకలశంసంస్థాప్య- తస్యోపర్యష్టదళం రౌప్యంపద్మంనిధాయ తత్రవాసుదేవంస్థాపయేదిత్యాహ॥ రౌప్యమష్టదళం పద్మం మధ్యకుంభోపరిన్యసేత్। బ్రాహ్మణాఃపాఠయేయుస్స్వర్ణరుగ్వేదప్రభృతీంఛనైః॥ దశాంశేనతతోహోమో గ్రహశాంతిపురస్సరం। తత్రకుండంవిధాతవ్యం ఘృతాక్తైస్తుతిలైర్యవైః॥ ద్వాదశాహమిదంకర్మ సమాప్యద్విజపుంగవః॥ భద్రాసనేయజమానస్యాభిషేకంసమాచరేత్॥ యథాశక్తిప్రమాణేనేతి॥ పలేనవాతదర్ధేనే

తి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి॥ యజేత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం- ద్వాదశదినసాధ్యమేతత్కర్మ తత్ర ప్రతిదినం ప్రాతర్మధ్యం సాయంకాలేష్వాచార్యేణ పూజితం దేవం యజమానోపి గంధపుష్పాదిభిః పూజయేత్ ॥ తథాపూర్వస్థాపితేషుచ తస్వేషు కలశేషు ఋగ్వేదాదీన్ పాఠయేయుః - ఋగ్వేదాదిచతుష్టయ పారాయణం కారయేయురిత్యర్థః ॥ పూర్వకుంభే ఋగ్వేదం - దక్షిణకుంభే యజుర్వేదం- పశ్చిమకుంభే అథర్వాంగిరసం - ఉత్తరకుంభే సామవేదం పాఠయేత్ ॥ వేద చతుష్టయ విధానే తథా వే- యథాసంభవం తచ్ఛాఖాధ్యాయిభిశ్చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైశ్చత్వారి వేదపారాయణాని కారయేత్ ॥ దృష్టార్థత్వాదస్యకర్మణః రోగనివృత్తిశ్చదృష్టం ప్రధానప్రయోజనం॥ అవాంతరప్రయోజనంతు దురితాపూర్వనివృత్తిః॥ సాచ వేదపారాయణ చతుష్టయసాధ్యా॥ వేదానామపిచాతుర్విధ్యంస్వతస్సిద్ధం॥ ఇతి వేదపారాయణకథనం ॥ వేదపారాయణవిధిస్తు పరిభాషాయాం ॥ యద్యపిసామసుపర్వణాం శేషు వేదాంతరానామనధ్యాయో వేదాంతరేషు పఠనా నేషు సామ్నాం ॥ తథాపి వేదచతుష్టయపారాయణస్థిబలాదేతత్కర్మ భస్థాపనాచ్చ యావతా పరస్పరసంచారోధికకణానాం ఇతిశ్చనభవేత్తావతి భూభాగే కలశ చతుష్టయం స్థాపయిత్వామధ్యే వాసుదేవాధిష్ఠానకలశంస్థాపయేత్ ॥ తద్దశాంశేన హోమః ॥ యస్మిన్ దివసే యావాన్వేదపాఠో జాయతే తావద్గ్రంథసంఖ్యయా గణయిత్వా తద్దశాంశసంఖ్యయా హోమో వ్యాహృతిభిః కార్యః ॥ అత్రాయం పరిగణనాదిప్రకారః ॥ మంత్రబ్రాహ్మణేన మిళిత్వా యస్మిన్వేదే యావాన్ గ్రంథస్తావంతం ద్వాదశధావిభజ్య ప్రతిదినమేకైకసంఖ్యయా వ్యాహృతిభిర్హోమః కార్యఇతి॥ హోమద్రవ్యంచఘృతాక్తాస్తిలా యవావా ॥ ఏషుకర్మదినేషు ప్రథమదినఏవ నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణాదిత్యాది గ్రహాన్ స్థాపయిత్వాగ్రహశాంతిం హోమాంతాంనివర్త్య యావత్కర్మసమాప్తిస్తావత్స్థాపితాన్ గ్రహాన్ ప్రతిదినం గంధాదిభిస్సమభ్యర్చయేత్ ॥ కమానంతేదక్షిణాదీన్దద్యాత్॥ గ్రహపూజాప్రకారశ్చ పరిభాషాయాందర్శితః॥ ద్విజపుంగవఇతి ॥ ద్విజపుంగవః ఆచార్యః॥ భద్రాసనఇతి ॥ భద్రాసనస్వరూపంతు వినాయకశాంతౌ దర్శితం ॥ అభిషేకంసమాచరేదితి॥ ఏవంవిధభద్రాసనోపవిష్టస్యరోగిణ అభిషేకమాచార్యః ఇతర బ్రాహ్మణసహితో వైదికైర్మంత్రైఃకుర్యాత్ ॥ అభిషేకసమయేచ వాసుదేవాధిష్ఠిత కలశోదకం వేదపారాయణోదకంచైకస్మిన్ పాత్రేనిధాయ వినాయకశాంతౌ నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణ యజమానమభిషించేయుః ॥ తతః కింకుర్యాదతఆహ ॥ తతోదద్యాద్యథాశక్త్యా గోభూహేమతిలాదికం । బ్రాహ్మణేభ్యస్తథాదేయమాచార్యాయనివేదయేత్ ॥ ఏవంపూర్వోక్త వాసుదేవప్రతిమాం ॥ ఏతత్ప్రతిమాదానమంత్రః॥ ఆదిత్యావసవోరుద్రాః విశ్వేదేవామరుద్గణాః । ప్రీతాస్సర్వేవ్యపోహంతు మమపాపంసుదారుణం ॥ ఇత్యుదీర్య ముహుర్భక్త్యాతమాచార్యంక్షమాపయేత్ । ఏవంవిధానైర్విహితైశ్శ్వేతకుష్ఠీవిశుద్ధ్యతి॥ ❁

—❁ అథ ప్రకారాంతరేణకుష్ఠహరణమ్. ❁—

శాతాతపః॥ కుష్ఠీగోవధకారీస్యాన్నరకాంతేస్యనిష్కృతిః । స్థాపయేద్ఘటమేకంతుపూర్వోక్తద్రవ్యసంయుతమ్ ॥ సమనంతరప్రోక్తపాండుకుష్ఠహరేయానిపంచపల్లవాదీనిద్రవ్యాణ్యభిహితాని- తైర్యుక్తమేకంకలశంస్థాపయేత్ ॥ దక్షిణాదిశి - తంకలశందక్షిణాదిశి - కుండస్యదక్షిణభాగఇత్యర్థః - తామ్రపాత్రంన్యసేత్తత్రతిలపూర్ణంసుపూజితమ్ । తత్రకలశే ॥ తస్యోపరిన్యసేద్దేవం హేమనిష్కమితంయమమ్ । యజేత్పురుషసూక్తేనపాపంమేశామ్యతామితి । యమమూర్తిర్స్తుదక్షిణహస్తేదండధారిణీ ॥ వామహస్తేనాభయదామహిషారూఢాభవతి ॥ పురుషసూక్తేనయజేత్పూజయేత్ ॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం పాపం

మేశామ్యతామితి । పాపం శరీరే వర్తమానం రోగరూపం తన్నిదానభూతం దురితం చ శామ్యతామితి సంకల్ప్యే త్యర్థః ॥ సామపారాయణం కుర్యాత్కులశేత్ర కావ్యతః । దశాంశం సర్పిషా హుత్వా పావమాన్యభిషేచనే ॥ విహితే ధర్మరాజం తమాచార్యాయ నివేదయేత్ ॥ సామవేదవిదభావే బహ్వృచం వా యథాలాభోపపన్న శాఖాధ్యాయినం వా వేదపారాయణే వృణీత - యావత్పారాయణసమాప్తి ప్రతిదినం యామం పూర్వోక్తప్రకారేణ పూజయేత్ ॥ హోమమంత్రాః వ్యాహృతయః - దశాంశే హోమః క్రమశారక్ష్చ పాండుకుష్ఠరోగహరోక్తరీత్యా విజ్ఞేయః ॥ పావమాన్యేతి ॥ పవమానస్సువర్జనః - స్వాధిష్ఠయేత్యాద్యాస్స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః- దానమంత్రమాహ ॥ యమో మహిషమారూఢో దండపాణిర్ధర్మయావహః- దక్షిణాశాపతిర్దేవో మమ పాపం వ్యపోహతు ॥ ఇత్యుచ్చార్య విసృజ్యైవం మాసం గోభక్తిమాచరేత్ । బ్రహ్మగోవధయోరేవాస్యాదన్యా నాస్తినిష్కృతిః ॥ బ్రహ్మవధస్య సమనంతరపూర్వోక్తం కర్మ గోవధస్యైతదితి విభాగః ॥ ❋

—❋ అథాపరం కుష్ఠహారమ్, ❋—

శివగీతాయామ్ ॥ యోన[illegible]హంతి వై జంతూన్ కుష్ఠరోగీ భవేచ్చ సః । సాంతాపనం ప్రకుర్వీత భగవాన్నాహ శంకరః ॥ సాంతాపనం సాంతపనం ॥ క్షుద్రజంతుహననే ఇదం ప్రాయశ్చిత్తం ॥ తత్రాపి వ్యాధేరల్పత్వేపి నసి లఘూని గురుణి గురూణీతి గౌతమవచనాత్ ॥ ❋

—❋ అథకుష్ఠరోగహారవృషభదానమ్. ❋—

వాయుపురాణే ॥ కుష్ఠీ స్త్రియీ భవేదిత్యుపక్రమ్య - అభిహితం ॥ అథకుష్ఠహరం వక్ష్యే వృషదానమనుత్తమం ॥ యత్కృత్వా తు కృతో గాత్రశ్శరీరసుఖకారకమ్ । పలైస్త్రిభిస్తు కుర్వీత ద్వాభ్యామేకేన వా పునః ॥ రాజతం వృషభం శుద్ధం హేమశృంగ ఖురం తథా । మహేశ్వరేణోమయా చ కుర్వీత తదధిష్ఠితమ్ ॥ మహేశ్వరం స్త్రోమాయాశ్చ ప్రతిమే ద్వే సువర్ణస్య పలైస్త్రిభిర్వా ద్వాభ్యామేకేన వా కారయేదిత్యాహ ॥ సౌవర్ణే ప్రతిమే ద్వే తు పూర్వోక్తేన క్రమేణ తు । యథావిభవదానేన విత్తశాఠ్యం న కారయేత్ ॥ అత్ర వృషభదానస్య ప్రాధాన్యాదుమామాహేశ్వరప్రతిమే విహితపలత్రితయాదిపరిమాణాదపిన్యూనపరిమాణేన సువర్ణేన కృతేఅపిదోషాఅపి దోషాయనేత్యేతత్సూచయతి విత్తశాఠ్యమిత్యనేన - వృషభప్రతిమా తూక్తపరిమాణేనైవ కార్యా ॥ ప్రధానత్వాత్ - పలాష్టకే కాంస్యపాత్రే స్థాపయేత్తాం విచక్షణః ॥ శ్వేతపుష్పైరక్షతాద్యైశ్శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్ । ఏవం విధం తం వృషభం కాంస్యపాత్రే వినిక్షిపేదిత్యర్థః - బ్రాహ్మణం విద్యయా యుక్తం స్వాచారం సంయతేంద్రియమ్ । సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం ప్రతిగ్రహపరాఙ్ముఖం ॥ గృహమాహూయ భక్త్యా తం యథావిధి సమర్చయేత్ । హోమం చ పూర్వవత్కుర్యాన్మంత్రైర్మాహేశ్వరైస్తథా ॥ పూర్వవదితి - స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సమిచ్చర్వాజ్యతిలహోమానష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా కుర్యాదిత్యర్థః - ఉమామహేశ్వరా రుద్రప్రకాశకా మంత్రాస్తతస్స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః ॥ పూర్వోక్తగుణవిశిష్టేన బ్రాహ్మణేన తం వృషభం - వక్ష్యమాణ దానమంత్రేష్టమూర్తేరధిష్ఠానమిత్యనేన శ్లోకేనోమామహేశ్వరపూజాం కారయిత్వా ॥ తతో హోమం నివర్త్యాథ విశిష్టం వృషభం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - దానప్రకారమాహ ॥ ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయ మహాదేవస్య సన్నిధౌ । ప్రాఙ్ముఖో వ్యాధితో దద్యాన్మంత్రేణానేన ధర్మతః ॥ దానమంత్రః ॥ అష్టమూర్తేరధిష్ఠానం కృపయా వృషభధ్వజ । శ్వేతమాదుంబరం సర్వమథవా చిత్రమేవ చ ॥ త్వగ్దోషజనితం య

ప్చ మండలాన్యథవాహర । సవర్ణకమర్ణవిపాకోద్ధం పావర్ణతీనాథసవర్ణగ ॥ కుష్ఠహాభవసర్వేశగజమాంపా వర్ణతీపతే । వృషభధ్వజేతి ॥ ధ్వజఇతిసంబుద్ధ్యంతంభిన్నపదం ॥ అష్టమూర్తేర్ధ్వజేతివృషభ ఏశేషణం॥

ఇతికుష్ఠహరవృషభదానమ్.

—* అథహీనకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మాతృగామీభవేద్యస్తుతస్యలింగంవినశ్యతి । చండాలీగమనేచైవహీనకుష్ఠః ప్రజాయతే॥ అత్రచప్రతిక్రియాలింగహానిహరేప్రసంగాత్పూర్వమేవదర్శితేతి నాత్రలిఖితా॥ ❁

—* అథరక్తకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ దీక్షితస్త్రీప్రసంగేనజాయతేరక్తకుష్ఠవాన్ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యంసమాచరేత్॥

ఇతిరక్తకుష్ఠహరమ్.

—* అథపీతకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ స్వసుతాగమనేచైవపీతకుష్ఠః ప్రజాయతే । తస్యప్రతిక్రియాంకర్తుం పూర్వతఃకలశంన్యసేత్ ॥ పూర్వదిగ్భాగే హోమస్థానాపేక్షయేత్యర్థః । కలశేచ పాండుకుష్ఠహరోక్తాని పంచ పల్లవాదీని స్థాపయేత్ ॥ యస్మింశ్చదినేయావద్వక్ష్యమాణవేదపారాయణంజాయతే- తద్దశాంశహోమో వ్యాహృతిభిః కార్యః ॥ హోమద్రవ్యంచఘృతాక్తాస్తిలాయవాః - అగ్నిస్థాపనంచస్వగృహ్యోక్తమార్గేణ— దశాంశహోమేదశాంశకల్పనాప్రకారస్తుపాండుకుష్ఠరోగహరేభిహితః ॥ పూర్వతః కలశంన్యసేదిత్యుక్త మధునాతత్కలశాలంకరణప్రకారమాహ ॥ పీతవస్త్రైసమాచ్ఛన్నంపీతమాల్యాదిభూషితమ్ । కలశంస్థాపయేత్పీతంవస్త్రైతుపీతవస్త్రాదిభూషితమితిచ్ఛేదః ॥ తస్మిన్కలశేవక్ష్యమాణగుణోపేతమింద్రంస్థాపయేదిత్యాహ- తస్యోపరిన్యసేద్దేవంహోమపాత్రేసురేశ్వరమ్ । సువర్ణషట్కనిష్కేణ నిర్మితంవజ్రధారిణమ్ ॥ యజేత్పురుషసూక్తేన వాసవంవిష్ణురూపిణమ్ । సర్వౌషధియుతేకుంభేరుగ్వేదంతుసమాపయేత్ ॥ వజ్రధారిణమిత్యాది॥ ఇంద్రమూర్తిస్తువజ్రాభయకరావజ్రధ్వజాఐరావతమారూఢాచభవేత్ - యజేత్పురుషసూక్తేనేతి ॥ యజేత్పూజయేత్ ॥ పూజావిధానంతుపరిభాషాయాం - ఋగ్వేదంసమాపయేదితి - ఋగ్వేద పారాయణం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ఋగ్వేదవిదభావే యథాసంభవంశాఖాధ్యాయినా వేదపారాయణంకారయేత్ ॥ యావద్వేదసమాప్తిచప్రతిదినమింద్రంతత్ప్రకాశకైఃస్వస్వశాఖోక్తైర్మంత్రైః పూజయేత్ - ఇంద్రప్రకాశకమంత్రాస్తుపూర్వముక్తాః — తథావక్ష్యమాణప్రతిమాపిప్రతిదినంపూజనీయా ॥ రోగప్రతిమాలక్షణంచఅత్రైవప్రకరణాంతేవ్యుత్పాదయిష్యతే ॥ అత్రప్రయోగస్తుమూత్రకృచ్ఛ్రహరవరుణమూర్తిదానోక్తోవిజ్ఞేయః॥ కలశస్థాపనాదివిశేషోత్రైవదర్శితః - రక్తకుష్ఠాధిదేవతాయైన మోనమః - పీతకుష్ఠాధిదేవతాయైనమోనమః॥ ఇతిచరోగప్రతిమాపూజాయాంమంత్రావూహ్యౌ - అధునాతామేవరోగప్రతిమామాహ ॥ సువర్ణపుత్రికాంకృత్వాసువర్ణదశకేనతు ॥ దద్యాద్విప్రాయసంపూజ్యనిష్పాపస్యామితిబ్రువన్ । ఏకస్సువర్ణశబ్దో

త్రిదశీవ్యవాచీ - అపరశిపరిమాణవాచీ - సువర్ణాలక్షణంచపూర్వమ్ముక్తం - సాంప్రతమింద్రప్రతిమామాహ॥ దేవానామపియోదేవోవజ్రీవజ్రనికేతనః। శతయజ్ఞస్సహస్రాక్షో మమపాపంవ్యపోహతు॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్య ఆచార్యాయయథావిధి। దద్యాద్దైవంసహస్రాక్షంస్వపాపస్యోపశాంతయె॥ ❊

—❊ అథగుల్ఫకుష్ఠహరమ్. ❊—

శాతాతపః॥ భ్రాతృజాయాభిగమనేగుల్ఫకుష్ఠఃప్రజాయతే। స్వవధూగమనేచైవకృష్ణకుష్ఠఃప్రజాయతే॥ స్వవధూః స్వపుత్రభార్యా - తేనకార్యంవిశుద్ధ్యర్థంప్రాగుక్తస్యార్థమేవచ। దశాంశహోమస్సర్వత్రఘృతాక్తైస్త్రిక్రియతేతత్రైః॥ ప్రాగుక్తస్యార్థమితి॥ ప్రాక్షడ్వార్షికంప్రస్తుతంతదర్ధంవార్షికప్రాగుక్తస్యార్థమిత్యస్యసమనంతరం కుష్ఠరోగోక్తస్యార్థః॥ తద్యథా॥ కలశస్థాపనప్రకారః పూర్వోక్త ఎవ॥ సువర్ణనిష్కత్రయేణేంద్రప్రతిమా - సువర్ణపంచకేనరోగప్రతిమా - ఋగ్వేదేతదభావేవేదాంతరేవాసంహితామాత్రస్యపారాయణమితి - పూర్వోక్తార్థకల్పనా॥ పూజాదిప్రకారస్తుతద్వదేవ॥ ❊

—❊ అథకటికుష్ఠహరమ్. ❊—

శాతాతపః॥ పితృవ్యపత్నీగమనాత్కటికుష్ఠఃప్రజాయతే। నిష్కృతిస్తేనకర్తవ్యాకన్యాదానేన యత్నతః॥ ఉక్తరోగానుసారేణ త్రివర్షాదిసమాచరేత్। కన్యాదానాసంభవేన్యంధనాదిప్రాప్తలోభ్యతస్మాత్కన్యాదానఫలంగ్రాహ్యం॥ కన్యాదానజనితసుకృతాపనోద్యత్వాదస్యదుష్కర్మణః। ఉక్తేతిపఠాంతరం- అత్రవార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తాచరణం॥ ❊

—❊ అథనేత్రకుష్ఠహరమ్. ❊—

శాతాతపః॥ మాతులాన్యాస్తుగమనాన్నేత్రకుష్ఠఃప్రజాయతే। కృష్ణాజినప్రదానేన ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్॥ యదగమ్యాసుసంబద్ధంప్రాయశ్చిత్తముదీరితమ్। తదేవమునిభిః ప్రోక్తంనియతంతత్సుతాస్వపి॥ పూర్వోక్తత్రైవార్షికంప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేదిత్యర్థః॥ కృష్ణాజినదానంవిష్ణుస్మృతౌ॥ అథవైశాఖ్యాంపౌర్ణమాస్యాంకృష్ణాజినంసఖురంసశృంగం॥ సువర్ణశృంగంరౌప్యఖురంముక్తాలాంగూలభూషితం। ఆవికైస్తైప్రసారితైప్రసారయేత్॥తతస్తిలైః ప్రచ్ఛాదయేత్॥ సువర్ణనాభించకుర్యాత్ - అహతేనవాసోయుగేనప్రచ్ఛాదయేత్॥ సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్ చతసృషుదిక్షుచత్వారితైజసపాత్రాణిక్షీరదధిమధుసర్పిఃపూర్ణానిదద్యాత్ - ఆహితాగ్నయేబ్రాహ్మణాయాలంకృతాయవాసోయుగేనప్రచ్ఛాదయేదితి॥ అస్యార్థః - తేచకాలామాత్స్యేప్రదర్శితాః॥ వైశాఖపూర్ణిమాచైవగ్రహణంశశిసూర్యయోః। పౌర్ణమాసీతథామాఘఆషాఢీకార్తికీతథా॥ ఉత్తరాయణద్వాదశ్యాంతస్యాం దత్తంమహాఫలమితి। వ్యాధినిమిత్తకాలశ్శాతాతపవచనేనప్రాక్ప్రదర్శితః॥ కృష్ణమృగాజినంసఖురంసశృంగంసువర్ణశృంగసహితంపునశ్చరౌప్యఖురహైమశృంగరజితదంతాలంకృతంమౌక్తికఘటితపుచ్ఛయుతంవిద్రుమాలంకృత పుచ్ఛోపేతంవానేత్రయోర్మాణిక్యశోభితంకృష్ణమృగచర్మప్రసారయేత్॥ కంబళేకృష్ణాజినమాస్తీర్యతస్య ఖురాదిషురౌప్యఖురాదీనిస్థాపయేదిత్యర్థః॥ తథామాత్స్యే॥ గోమయేనోపలిప్తేతుశుచౌదేశేనరాధిప। ఆదావేవసమాస్తీర్యశోభనంవస్త్రమావికమ్॥ తతస్సశృంగంసఖురమాస్తరేత్కృష్ణమార్గణమ్। కృష్ణమార్గణం

కృష్ణమృగసంబంధిచర్మేత్యర్థః ॥ కర్ణావ్యంరుక్మశృంగంతద్రూప్యదంతం తథైవచ । లాంగూలే విద్రుమం చైవనేత్రయోర్మౌక్తికం తథేతి ॥ తతస్తిలైః ప్రచ్ఛాదయేత్ - సువర్ణనాభించ కుర్యాత్ - అహతేన వాసోయుగ్మేన ప్రచ్ఛాదయేత్ - సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్ - చతసృషు దిక్షు చత్వారి తైజసాని పాత్రాణి క్షీరదధిమధుసర్పిః పూర్ణాని దద్యాదితి ॥ తిలైః ప్రచ్ఛాదయేత్ అజినం తిలైరాత్మసంఖ్యం గాశినుజినే కుర్యాదిత్యర్థః ॥ తత్ర రాశౌ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం వా - సువర్ణం హేమ వా శక్త్యనుసారేణ నాభిస్థానే మధ్యే నిక్షిపేత్ ॥ ఏతదేవ సువర్ణనాభిత్వం ॥ అహతం వాసో నూతనవస్త్రం ॥ అత్ర వస్త్రద్వయముపాత్తం ॥ అత్రైకమేవాభిహితం ॥ అతో వస్త్రవిషయే వికల్పః - కృష్ణాజినస్య చతసృషు దిక్షు క్షీరాదిపరిపూరితాని తైజసాని పాత్రాణి సౌవర్ణరాజతాదీని పాత్రాణి శక్త్యనుసారేణ నిదధీత - తైజస పాత్రేషు సర్వథా అశక్తశ్చేన్మృన్మయాని వా క్షీరాదిపూరితాని స్యుః ॥ సతి సంభవే తైజసానాం మృన్మయానాంచ సముచ్చయః - అన్యథా శక్త్యపేక్షయా వికల్పః ॥ ఏతదభిప్రాయేణైవ మాత్స్యే ॥ తిలైరాత్మసమం కృత్వా వాససాచ్ఛాదయేద్బుధః ॥ సువర్ణనాభం తత్కుర్యాద్యథాశక్త్యా విశేషతః । రత్నైర్గంధైర్యథాశక్త్యా తస్యాం దిక్షు చ విన్యసేత్ ॥ ధాతుపాత్రాణి చత్వారి దిక్షు దద్యాద్యథాక్రమమ్ । మృన్మయేషు చ పాత్రేషు పూర్యాద్దిక్షు క్రమేణ తు ॥ ఘృతం క్షీరం దధి క్షౌద్రమేవం కుర్యాద్విచక్షణ ఇతి ॥ విష్ణువచనాదిష్వాహితాగ్నయే కృష్ణాజినం దద్యాదిత్యస్తి - అత ఆహితాగ్నిముఖ్యాస్తత్ప్రదానే - తదభావేన్యోప్యనుత్సన్నాగ్నిర్గ్రాహ్యః ॥ అత్ర దానే ఫలశ్రుతిర్విష్ణుస్మృతౌ వేదోక్తా ॥ అత్ర గాథా భవంతి - యస్తు కృష్ణాజినం దద్యాత్సఖురం శృంగసంయుతం - తిలైః ప్రచ్ఛాద్య వాసోభిస్సర్వరత్నైరలంకృతం ॥ ససముద్రగుహా తేన సశైలవనకాననా । చతురంతా భవేద్దత్తా పృథివీ నాత్ర సంశయః ॥ కృష్ణాజినే తిలాన్కృత్వా హిరణ్యం మధుసర్పిషీ । దదాతి యస్తు విప్రాయ సర్వం తరతి దుష్కృతమితి ॥

ఇతి కృష్ణాజినదానవిధిః.

—* అథ శ్విత్రోష్ఠత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ తాంబూలహారకశ్చైవ శ్విత్రోష్ఠస్సంప్రజాయతే । దక్షిణాసహితం దద్యాత్సపైడూర్యమణిం తథా ॥

*

—* అథ చిత్రకుష్ఠహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ రూప్యహృన్నరకస్యాంతే జాయతే చిత్రకుష్ఠవాన్ । ప్రాజాపత్యత్రయం కృత్వా దేయం రూప్యపలత్రయం ॥

—* అథౌదుంబరకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ ఔదుంబరీ తామ్రచోరో నరకాంతే ప్రజాయతే । ప్రాజాపత్యశతం కృత్వా తామ్రం పలశతం దిశేత్ ॥

*

—* అథ కుష్ఠరోగప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే ॥ కుష్ఠః కుంచితసర్వాంగశ్చాలయజ్ఞోపవీతధృక్ । ధావన్పాణిహారశ్చాధ్రస్త్రినేత్రః కింకిణీయుతః ॥ పూజావిధానం త్వాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినా పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానే నిరూపితం ॥

ఇతి కుష్ఠరోగహరప్రతిమాదానమ్.

—* అథస్త్రీణామపుష్పవతీత్వాదిహరాణి. *—

తత్ర పితామహః । ఋతుస్నానాతురం నారీ భర్తా నాగమయేద్యదా । మృష్టాన్నం స్వయమశ్నాతి న సా పుష్పవతీ భవేత్ ॥ మిథునాసితపంచాశద్భోజయేత్తన్నివృత్తయే । దద్యాత్సౌభాగ్యవస్తూని తేభ్యశ్శక్త్యనుసారతః ॥ ఇక్షవస్స్తవరాజం చ హరిద్రాం చైవ ధాన్యకమ్ । వికారవచ్చ గోక్షీరం కుసుమం కుంకుమం తథా ॥ లవణం చాష్టమం ప్రోక్తం తత్సౌభాగ్యాష్టకముచ్యతే । స్తవరాజస్సౌభాగ్యకం ॥ సువర్ణద్రావకద్రవ్యముచ్యతే - కర్పూరో వా శర్కరా వా - వికారవచ్చ గోక్షీరమితి - క్షీరనిమిత్తాభక్ష్యాదయో వికారాః - దధ్యాదీని వా ॥ తద్యుక్తమిత్యర్థః - ఇక్షవస్స్తవరాజం చ నిష్పావాశ్చైవ ధాన్యకం॥ ఇతి పాఠాంతరః - నిష్పావా ధాన్యవిశేషాః ఇక్షవస్స్తవరాజశ్చ జీరకం చైవ ధాన్యకమిత్యపి పాఠ్యతే ॥ అత్ర ప్రతిబంధాధిక్యే శక్త్యనుసారేణోక్తకర్మణ ఆవృత్తిర్ద్రష్టవ్యా ॥ *

—* అథవంధ్యాత్వహరసువర్ణధేనుదానమ్. *—

యథా ॥ వాయుపురాణే ॥ చతుర్విధా తు యా వంధ్యా భవేద్వత్స నియోజనాత్ । వక్ష్యే తస్య ప్రతీకారం తత్స్వరూపం నిబోధ మే ॥ హిరణ్యేన యథాశక్త్యా సవత్సాం కారయేద్దృఢామ్ ॥ ధేనుం పలేన వత్సం చ నారదేన గురుర్బ్రవీత్ । హిరణ్యేన యథాశక్త్యేతి ॥ పలేన వా తదర్ధేన వేతి శక్త్యనుసారేణ కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ధేనుం రూప్యఖురామితి ॥ ఘంటాం గళే నిబధ్నీయాత్సవత్సాం ప్రాఙ్ముఖశ్శుచిః । చందనాగరుకర్పూరగంధమాల్యైస్సుశోభనైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యం పాయసం భవేత్ । మోదకం చ తథాపూపం గుడం లవణమేవ వా ॥ జీరకం చ సువిస్తీర్ణే శూర్పే వేణుమయే దృఢే । ధేనోరేకం ప్రదాతవ్యం బ్రాహ్మణస్త్రీషు చైవ హి ॥ షడష్టౌ దశ వా దద్యాత్తదనంతరమేవ చ ॥ ఉపచారైరితి ॥ పూజయేదితి శేషః - మోదకాదిభిః పరిపూరితమేకం శూర్పం ధేనోః పురస్తాత్స్థాపయిత్వా ఉక్తద్రవ్యపరిపూరితాన్యేవ శూర్పాణి షడష్టౌ దశ వా సభర్తృకాభ్యో బ్రాహ్మణస్త్రీభ్యో దద్యాదిత్యర్థః - బ్రాహ్మణం సర్వశాస్త్రజ్ఞం కుశలం ధర్మవేదినం । ఆహూయ ప్రభక్త్యా సంపూజ్య వస్త్రైర్దివ్యగంధపుష్పకైః ॥ తేనైవ కారయేత్పూజాం పూర్వం తు ధేనువత్సయోః । హోమం చ కారయేత్పూజాం పూర్వం తు ధేనువత్సయోః ॥ హోమం చ కారయేత్తత్ర సమిదాజ్యచరూత్కటమ్ । పూజాయాం హోమే చ మంత్రమాహ ॥ సోమో ధేనుమితి మంత్రం సముచ్చార్య తతః పునః - అస్య గౌతమ ఋషిః - ధేనుర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - పూజాహోమే వినియోగః - సోమో ధేనుమిత్యాదిసోమేవిని-యుక్తాయా అస్యాస్స్వయోగపృథక్త్వన్యాయేనాత్ర ధేనురేవ దేవతా - హోమమష్టోత్తరం కారయేదిత్యభిధానాత్సమిదాదిభిః ప్రత్యేకమష్టోత్తరసహస్రం కుర్యాత్ - ధేనుదానప్రకారమాహ ॥ మంత్రేణానేన విధివత్పుచ్ఛే హస్తం నిధాయ చ । దానమంత్రమాహ ॥ సార్ధశ్లోకద్వయేన - ధేనుస్త్వం గిరశాం స్వతే ప్రతిష్ఠా సురభేశ్చ యా । ఇంద్రస్య చ తథా భానోరగ్నేశ్చ వరుణస్య చ ॥ యస్యా గావః ప్రవర్తంతే వసేషాం పవసే మమ । ప్రీణంతు తా మమ సదా యథా పుత్రప్రదాస్సుఖం ॥ ప్రయచ్ఛంతు దివారాత్రమవిచ్ఛేదం చ సంతతేః । ఏవం దత్వా తు తద్దానం ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ అత్ర కర్మణి స్త్రీపుంసయోర్నిశితయోః ప్రత్యేకం వా యథానిమిత్తమధికారః ॥

—* అథగర్భస్రావహరయజ్ఞోపవీతదానమ్. *—

అత్ర సదానం వృద్ధగౌతమ ఆహ ॥ స్రవద్గర్భా భవేత్సా తు బాలకం హంతి యా నిషేః ॥ వాయుపురాణే ॥ య

జ్ఞోపవీతంకుర్వీతకాంచనంచస్వశక్తితః । అత్యంతవర్ణయుక్తేనరాజితంచోత్తరీయకమ్ ॥ అత్యంతవర్ణ యుక్తేనకాంచనేనేత్యన్వయః - ఉత్కృష్టమిత్యర్థః - తేనకాంచనేనవస్త్ర [illegible] యజ్ఞోపవీతంకుర్వీతకారయేదిత్యర్థః ॥ తథాసమీచీనంరాజితముత్తరీయంచ - ఉ [illegible] ప్రమాణమాహ॥ పలార్థేనతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః। గ్రంథిప్రదేశేదేయంతుమా [illegible] వజ్రమేవచ ॥ యజ్ఞోపవీత స్యగ్రంథిస్థానేమౌక్తికం - ఉత్తరీయస్యతువజ్రమితివివేకః ॥ ప్రక్షాళ్యపంచగవ్యేనగాయత్ర్యాతామ్రభాజ నే। ద్రోణప్రమాణంతస్మింస్తునిక్షిపేద్దధిమధ్యతః ॥ ఆజ్యస్యోపరిసంస్థాప్యహ్యు[illegible]పితంసుపూజితమ్ । గంధపు ష్పాక్షతైర్ధూపైర్దీపైర్నైవేద్యైరపిభక్తితః ॥ పంచగవ్యస్థానేగాయత్ర్యామంత్రత్వేనోపాదానాదవశిష్ట పూ జాయామపిసైవమంత్రః ॥ ఏవంప్రక్షాళితముపవీతముత్తరీయంచతామ్రభాజనేనిక్షిపేత్ ॥ కథమిత్యతఆహ॥ ద్రోణప్రమాణమిత్యాది ॥ అయమర్థః - ద్రోణప్రమాణందధితస్మింస్తామ్రభాజనేమధ్యతఃమధ్యేనిక్షిపేత్ ॥ దధ్నఉపర్యాజ్యంతత్ప్రమాణంయథాలాభోపపన్నప్రమాణంవాస్థాపయేత్ - శ్రుతద్రోణప్రమాణపరిత్యా గకారణాభావాత్తత్ప్రమాణత్వమాజ్యస్య - ఆజ్యస్యోపరిసంస్థాప్యముపవీతమిత్యత్రత్వాజ్యసంబంధిత్వేనప రిమాణాశ్రవణాత్ద్రోణపరిమితాజ్యాసంభవేయథాలాభోపపన్నప్రమాణమాజ్యమితివ్యవస్థా॥తత్రచాజ్యే ఉ పవీతముత్తరీయంచనిక్షిపేత్ । తదుపవీతంసుపూజితంకుర్యాత్-యుక్తంచైతత్ ॥ ఉపవీతస్యగర్భస్థానీయ త్వాద్దధ్యాదేశ్చజరాయ్వాదిస్థానీయత్వాచ్చ ॥ ఉపవీతంసుపూజితమిత్యత్రోపవీతశబ్దసహచరితముత్తరీయము పలక్షయతీతితత్సహచరితమేవోత్తరీయసహచరితముపవీతంనిక్షిప్యపూజయేదితి ॥ పూజానంతరంకృత్యమా హ- తతోబ్రాహ్మణమాహూయహోమంతత్రచకారయేత్ ॥ తిలైరాజ్యేనమధునామిశ్రైరష్టోత్తరంశతం॥ హోమమంత్రావ్యాహృతయోగాయత్రీవా - తస్మైహుతవతేదేయంవస్త్రైర్ద్రవ్యైః పూజితాయతు ॥ మంత్రే ణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయోపవీతకమ్ । ఉపవీతంపరమిదంబ్రహ్మణావిధృతంపురా ॥ భవనౌకాస్యదానే నగర్భంసంధారయేహ్యహమ్ । అత్రద్వితీయార్ధస్యాయమర్థః - భవనౌకా-సంసారేద్విజకర్మనిష్పాద కత్వేనయతస్తారయితుంప్రవృత్తమతోనౌరివనౌకా- అథవా- భవనౌకా - భవఉత్పత్తిరపత్యోత్పత్తిరేవహి తా-తాసామపత్యోత్పత్తిరేవహితా- తాసామపత్యోత్పత్తిదాయకత్వేనపున్నామ్నోనరకాత్తారకత్వాన్నౌ రివనౌకా- శిష్టంస్పష్టం-ధనాన్యపిబ్రాహ్మణేభ్యోతస్మిన్కాలేప్రదాపయేత్।అనుజ్ఞాంతథాచార్యాత్ప్రణిపత్య తుసమాపయేత్। గర్భస్రావహరాప్రోక్తాదేవంకృత్వావిముచ్యతే॥ అస్మింప్రకరణేస్త్రీణామధికారః॥ *

—* అథస్రవద్యోనిశోణితహరమ్. *—

(పత్రి)

తత్రకర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాసోపవాసినీ నారీ రేతఃప్రస్రావమేద్యది । యదసంపర్కదోషేణజా యతేసాన్యజన్మని ॥ స్రవద్రక్తాసదాయోనౌతస్మిన్నిష్కృతిరుచ్యతే ॥ మాసోపవాసంకుర్వీత తథామాసం పయోవ్రతమ్॥ *

—* అథస్త్రీస్తన్యాతురణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ క్షీరంముష్ణాతియానారీపూర్వజన్మనిసుప్రజా। జన్మాంతరేతుతస్యాస్తుక్షీరంన స్రవతేస్తనౌ। క్షీరాన్నంభోజయేద్విప్రాన్ప్రాజ్యంసమధుసర్పిషా॥ *

—✻ అథ మృతపుత్రత్వహరమ్. ✻—

శాతాతపః ॥ బాలఘాతీచపురుషో మృతవత్సః ప్రజాయతే । బ్రాహ్మణోద్వాహనంచైవ కర్తవ్యం తేనశుధ్యతి ॥ శ్రవణంహరివంశస్యకర్తవ్యంచయథావిధి । మహారుద్రజపంచైవ కారయేచ్చయథావిధి ॥ జుహుయాచ్చదశాంశేనదూర్వామాజ్యపరిప్లుతాం। ఏకాదశస్వర్ణనిష్కాః ప్రదాతవ్యాశ్చదక్షిణా॥ ఏకాదశపశూంశ్చైవ దద్యాద్విత్తానుసారతః । అన్యేభ్యోపియథాశక్త్యా ద్విజేభ్యోదక్షిణాందిశేత్ ॥ స్నాపితౌదంపతీపశ్చాన్మంత్రైర్వరుణదైవతైః । ఆచార్యాయప్రదేయాని వస్త్రాలంకరణానిచ ॥

ఇతి మృతపుత్రత్వహరమ్.

—✻ అథానపత్యత్వ హరమ్. ✻—

తత్ర శాతాతపః ॥ విప్రరత్నాపహారీయః సోనపత్యః ప్రజాయతే । తేనకార్యంవిశుధ్యర్థం మహారుద్రజపాదికం ॥ మృతవత్సోదితస్సర్వో విధిస్తత్రవిధీయతే । దశాంశహోమశ్చకర్తవ్యః పలాశేనయథావిధి॥

—✻ ఇత్యనపత్యత్వ హరమ్. ✻—

—✻అథమృతపుత్రత్వచర్మకీలకత్వహరమ్.✻—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అష్టకాదిపితృశ్రాద్ధహీనోనిశ్శంకఘాతకః । ప్రాణినాంసతతంద్వేషీ గురుద్వేషీతథాపరః ॥ భక్షకోమృగశాబస్య నరకాంతేచజన్మని। మృతపుత్రశ్చర్మకీలవ్యాధియుక్తోభవేచ్చసః॥దుర్మనాశ్చైవజాయేతతస్యాయంనిష్కృతిఃపరా । కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంకుర్యాద్ధోమంకూశ్మాండసంజ్ఞికం ॥ గణహోమంస్వర్ణదానం భూమిదానంతథాపరం । కన్యాదానంచపంచమ్యాం శ్రాద్ధంకుర్వీతయత్నతః ॥ సహస్రనామజాపీచ భవేదేవవిముచ్యతే ॥

—✻ ఇతి మృతపుత్రత్వవిశిష్ట చర్మకీలత్వహరమ్. ✻ —

—✻ అథ చతుర్విధ వంధ్యాత్వహర స్నానవిధిః. ✻—

శాంతికమలాకరేభవిష్యోత్తరే ॥ మృతవత్సాతుయానారీ దుర్భగాబహుపుత్రవర్జితా। యాసూతేకన్యకావంధ్యా స్నానమాసాంవిధీయతే ॥అష్టమ్యాంవాచతుర్దశ్యాం ఉపవాసపరాయణా। ఋతౌశుద్ధాచతుర్థేహ్ని ప్రశస్తేహ్న్యాదిసేథవా ॥ నద్యోస్తుసంగమేకుర్యాన్మహానద్యోవిశేషతః । శివాలయేతథాగోష్ఠే యద్వినాస్త్రగ్రహంగతే ॥ ఆహితాగ్నింద్విజంశాంతం ధర్మజ్ఞంసత్యవాదినం । స్నానార్థంప్రార్థయేద్దేవం నిపుణంరుద్రకర్మణి ॥ తతస్తుమంటపంకుర్యాత్ చతురస్రముదక్ప్లవం ।గంధచందనమాల్యంచ గోమయేనానులేపయేత్ ॥ తన్మధ్యేశ్వేతరజసా సంపూర్ణంపద్మమాలిఖేత్ । మధ్యేతస్యమహాదేవం స్థాపయేత్కర్ణికోపరి ॥ దద్యాత్పశేషనంద్యాదీన్ చతుర్మార్గవిధిపూర్వకం ॥ నంద్యాదీక్త్యాదినా భృంగీ మహాకాళగణేశానాం పరిగ్రహః॥ ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ దళేష్వష్టసువిన్యసేత్ । దేవీంవినాయకంచైవ స్థాపయే

త్రత్రేహార్థివ ॥ దత్వార్ఘ్యం గంధపుష్పం చ ధూపం దీపం గుడోదనం । భక్ష్యాన్నానావిధాన్దద్యాత్ ఫలాని వివిధాని చ ॥ చతుష్కోణేషు భృంగారుమశ్వత్థదళపూరితం । ఏకైకం విన్యసేద్బ్రహ్మన్ సర్వౌషధిసమన్వితం ॥ మంటపస్య చతుర్దిక్షు దద్యాద్భూతబలిం తథా । ఆగ్నేయ్యాం దిశి కర్తవ్యం మంటపస్య సమీపతః ॥ మంటపస్య సమీపస్థో జపేద్రుద్రాన్ స్వమత్సరః । యావదేకాదశగుణాన్ పునరేవ జపేత్సుధీః ॥ ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్య కర్తా చ బ్రహ్మణోభవేత్ ॥ ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్య గ్రహహోమస్య ॥ అగ్నికార్యం శుభే కుండే ప్రసూనపుష్పైరలంకృతే । లవణం పయసా యుక్తం ఘృతేన మధునా సహ ॥ మానస్తోకేన మంత్రేణ కర్తవ్యో హోమ ఏవ హి । రుద్రజాప్యకృతాచార్యం సితచందనచర్చితం ॥ సితవస్త్రపరీధానం సితమాల్యవిభూషితం । శోభయేత్తరాంకన్తైరుక్మకర్ణవేష్టాంగుళీయుక్తైః । పూర్వమండలవత్కార్యం ద్వితీయం మండలం శుభం ॥ తస్య మధ్యే తు సా నారీ శ్వేతపుష్పైరలంకృతే । సుఖాసీనోపవిష్టా స్యాత్ తదాచార్యోర్యురుద్రజాపకః ॥ అభిషించేత్తతశ్చైనాం మకరపత్రపుటాంబునా । చతుష్షష్టిరుచాం మంత్రైర్వర్ణితైర్నైకావశేషతః ॥ శతోనిసస్తపర్ణానాం చతుర్భిరధికాని తు ॥ పర్ణానామితి బుధాం తాసాం చతుష్షష్టిసంఖ్యానామేకాదశకృత్వః పఠితానామియం సంఖ్యా ॥ అచ్ఛిద్రేణేతి మంత్రేణ స్నానార్థం వినివేశయేత్ । అశ్వత్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాన్నం గమాత్ప్రహ్రదాత్ ॥ వేశ్యాంగణాద్రాజగృహాత్ గోష్ఠాదానీయ వైమృదం । సర్వౌషధీం గోరోచనాం చ నదీతీర్థోదకాని చ ॥ ఏతత్సంక్షిప్య కలశే కుశలా కాచిదంగనా । రుద్రాభిజప్తైన తతః స్నాపయేత్కలశేన తాం ॥ తోయపూర్ణైః సకలశైరశ్వత్థదళపూరితైః । సర్వదిక్సంస్థితైరేభిః పశ్చాత్ స్నాపయేత్కలశాంతైః ॥ ఏవం స్నాతా స్నాపకాయ దద్యాద్గాం చ ధనం తథా । హోతుశ్చైవాత్ర నిర్దిష్టా దక్షిణా గౌః పయస్వినీ ॥ బ్రాహ్మణానామథాన్యేషాం స్వశక్త్యా మునిపుంగవ । స్రగ్వస్త్రకాంచనాదీని దత్వా సర్వాన్ క్షమాపయేత్ ॥ కృతేనానేన విప్రేంద్ర రుద్రస్నానేన భామినీ । సుభగా కాంతిసంయుక్తా బహుపుత్రా ప్రజాయతే ॥ సర్వేష్వపి చ మాసేషు బ్రాహ్మణానుమతేషు చ । తస్మాదవశ్యం కర్తవ్యం పుత్రస్త్రీసుఖమిచ్ఛతా ॥ యా స్నానమాచరతి రౌద్రమితీహ వంధ్యా శ్రద్ధాన్వితా ద్విజవరానుమతేన సాసీత్ । క్లేశాన్నిహత్య సకలాన్ స్వశరీరభాజో భర్తుః ప్రియా భవతి భారత జీవవత్సా ॥

—॥ ఇతి వంధ్యాత్వహరం రుద్రస్నానం. ॥—

—॥ అథ ఏకవస్త్రస్నానమ్. ॥—

యత్త్వయా కథితం స్వామిన్ ఏకవస్త్రాభిషేచనం । దంపత్యోరనపత్యాది దౌర్భాగ్యశమనం పరం ॥ విధిం తస్యాఖిలం బ్రూహి యథా శ్రుతినిరూపితం । దేవతా కాత్ర కే మంత్రాః కో విధిః కిం ఫలం తతః ॥ కీదృగ్వస్త్రం నిబంధార్థం ఉభాభ్యామేవ తత్ప్రభో । తత్కృతే కథమాపన్న్యస్సిద్ధిః ప్రాప్తా నరోత్తమైః ॥ శ్రీసూర్య ఉవాచ ॥ పురా కల్పావసానేషు కల్పస్యాస్య సముద్భవే । ఉపదిష్టం యథాదిష్టం శ్రుతిస్నానవిశేషవిధిః ॥ సష్టా దత్త సర్గార్థం స ప్రమనసా స ప్రజాపతిః । తేయదా తపసా క్లిష్టాః న శేకుస్సిద్ధిసాధనే ॥ శివమారాధ్య తపసా ప్రసన్నం సముపాగత । ప్రజామేవ ప్రజాకామః ప్రజాపతిరువాచ తం ॥ భగవన్ తపసా క్లిన్నాః ప్రజాహేతోః ప్రజాసుతే । అకర్మవచనాదూరా మహో దారసులక్షణాః ॥ తతో పి సః ప్రజాసిద్ధిర్నాస్మాకం శివ జాయతే । పూజార్థం త్వాం ప్రపన్నాస్స్మ బ్రూహి తత్సిద్ధికృద్విధిం ॥ ప్రార్థితస్తు తదా శంభుః క్షణం ధ్యాత్వా బ్రవీచ్చ తాన్ । శృణుధ్వం మునయస్సర్వే యద్దృష్టం జ్ఞానచక్షుషా ॥ అనపత్యకరం కర్మ చక్రే యత్పూర్వసంప్లవే । కాలాదృష్ట్వా వశేషం యద్దౌర్భాగ్యం తత్ప్రకీర్తితం ॥ తస్య నాశాయ విధివత్ సహపత్న్యైకవాససా । స్నాత్వా సమ్యగ్విధిం పుత్ర

సంతతేశ్శ్రీయ అశ్వత్థ । ఇక్ష్వాకూణాంకులే జాతోధౌమ్యం భరతర్షభ మునయస్స్మృతే ॥ అథైకవసన [illegible] విధింతత్తే వదామ్యహం । యథాశ్రుతం తథా నృపం శ్రుతిభ్యోఽభిజ్ఞానమ [illegible] భీమాసిసి [illegible] నుకూల గ్రహేదినే । నదనద్యోస్సమాగమే మహానద్యోస్సాగరయోరపి ॥ ధిం వివిధమాస్థాయ [illegible] మహార్ణవం । విధాయ శ్రద్ధయా యుక్తో మంత్రపూతము దీరయేత్ ॥ [illegible] పూర్వజన్మని । పంచధాపత్యదుఃఖాఖ్యం దౌర్భాగ్యమనుత్తమమహత్ ॥ ప్రాప్తం [illegible] త్తమం । సహాపత్యాద్యదివానాథ సత్రసిద్ధిం ప్రయచ్ఛ మే ॥ ఏవముచ్చా [illegible] స్త్రం [illegible] । సార్ధ కరద్వయాయామం పంచవింశకరోన్మితం । వితతం సంతుభిర్ల్లఘ్నైః [illegible] ॥ యువా సువాసామంత్రేణ మంత్రితం చైవ వేదినా । [illegible] దత్తం [illegible] ॥ [illegible] నాభి దేశే త్రిద్విగుణీకృతం । తస్యైవ దక్షిణాంగస్థా పశ్చిక్కంచుక [illegible] తేన సంవృతమస్తకా । కేశాన్సంమృజ్య [illegible] పతిప్రపన్నము [illegible] ॥ ఉపవిశ్య జలసా [illegible] ప తి । ప్రక్షాళ్య పాదౌ హస్తౌ చ స్వాచాంతౌ మమ సంముఖౌ ॥ కుశపుష్పఫలస్వర్ణ [illegible] ంజలిస్థితౌ । దైవపక్షేనోంతారా మంత్రాణ్ శ్రుత్వా నాసలిలోన్ముఖా ॥ వైదికా [illegible] యా । ఆపస్త్వమసి సర్వేషాం దేవానామగ్రణీః ప్రభో ॥ యానియానీహ పాపాని [illegible] నేనా । హత్వాతాన్యఖిలానీశ గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ త్వమేవాధిష్ఠితా స్సర్వే నదీనదజలాశయాః । [illegible] గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ యానియానీహ [illegible] జలాశయ 8 । త్వమేవ [illegible] దేహి మమ ప్రభో ॥ ఆశాను హోమ మహాభాగ సంతతిం లోకపావనీం । ప్రసన్నా [illegible] గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ భూతాః ప్రేతపిశాచాద్యా యే నా సంతతిఘాతకాః । [illegible] గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ 2 ॥ స్త్రైతే [illegible] కా మంత్రాః [illegible] పంచ [illegible] । [illegible] వారుణావపరావపి ॥ ఇమమ్మే వరుణస్స్యేతి అభ్యర్ణం దత్వా [illegible] । ఏవం [illegible] ప ణమ్యచ ॥ నిమజ్యోన్మజ్య [illegible] । ప్రదక్షిణం [illegible] సమ్యగ్ధయే ॥ సాస్నాను [illegible] ప్రసీదతు । స్నాయాయా [illegible] మంత్రాభిమంత్రితైః ॥ మృత్స్నాగోమయగోమూత్రైః [illegible] ఫలకపిత్థ [illegible] ॥ [illegible] స్నానం దంపతీ వావుభావపి । స్నాయాత్తత్ర [illegible] ఏకైకద్రవ్యసం [illegible] బరీ [illegible] ఫలం [illegible] । మంత్రపూతాం [illegible] ॥ [illegible] పూర్ణైః [illegible] । మంత్రపూతైస్స [illegible] విధాన [illegible] చ సహా దేవితావరీ । [illegible] ॥ [illegible] నం । తతస్తు [illegible] సప్తధాన్య [illegible] ముద్గ [illegible] యవ [illegible] । [illegible] గాజమాషైశ్చ ధాన్యైరితి దసప్తభిః ॥ ఫలానివిన్య [illegible] మంత్రతః । [illegible] రంగం [illegible] డిమం బీజపూరకం ॥ ఉన్మత్తమథ పూగంచ జంబీరం చామ్రసప్తకం । [illegible] వసప్తభిః ॥ శిరోమేత్యనువాకేన స్నానం దౌర్భాగ్యనాశనం । సమాప్యవిధివత్పశ్చాత్ మంత్రపూతము దీరయేత్ ॥ శిశుమృత్యుకరం యన్మే దౌర్భాగ్యం ప్రాగుపస్థితం । పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రాద్య యా కేశాంతముదిత్వరం ॥ స్నానేనానేన మే దేవ తత్సర్వమపమృజ్యతాం । ఇతివిజ్ఞాప్య వరుణం పూంచకమాది సాక్షిణం ॥ ఏకచిత్తస్సత్వరం దేవ మమయా సహితం శివం । తతస్తుతర్పయేద్దేవాన్ మనుష్యాన్ సహపూర్వజైః ॥ నాందీముఖేన విధినా

సంతర్ప్య పితృదేవతాః। సర్వాదిత్యసుపాకేన ఫలపుష్పాక్షతాంజలిః ॥ ఉపస్థాయ తతః పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్ । తతస్తద్వైణవం పాత్రం శిరస్యాధాయ శేషతః ॥ కుశాగ్రేణ సమాలభ్య పఠేన్మంత్రాన్ [illegible] తాం [illegible] స్వయోనిచ సూక్తాని దంపతీ తౌ జలాద్బహిః। సంస్థాప్య ప్రాఙ్ముఖౌ స్థిత్వా తత్ మంత్రం సంశ్రావయేద్బుధః। ఇమి [illegible] భ్యో మంత్రద్వయమిమం శుభం॥ శ్రావయేద్బుధ విన్యస్య పాత్రం గత్వా ప్రణమేచ్చతాన్। తతో [illegible] శుచినా పరిధాయ తౌ । ఉపవిశ్యాసనే శుభ్రే పుష్పస్రక్చందనార్చితౌ ॥ తతస్సకనకం సర్పి [illegible] భిర్ద్విజాన్ । ప్రణిపత్య తతస్సర్వం కర్మశేషం సమాపయేత్॥ ఆచార్యస్స్వవిధానేన దైవజ్ఞేనానుమోదితః। హస్తమాత్రే తతస్తత్ర స్థండిలే ష్టాంగుళోచ్ఛ్రియే ॥ స్థాపయేద్విధివద్వహ్నిం నిజశాఖావిధానతః। [illegible] సంనివర్తయేత్తత్ర వైధేయం విధివత్తతః ॥ తస్మాదీశానభాగే తు స్థండిలే కలశం న్యసేత్ । అవ్రణం పయసా [illegible] స్వర్ణపుష్పైశ్చ దైర్యుతం॥ పూర్ణపాత్రం న్యసేత్తత్ర పూర్ణం పుష్పఫలాక్షతైః । స్వస్వమంత్రైః ప్రతిష్ఠాప్య మహేశముమయా సహ ॥ తస్యాగ్రే ప్రజపేయుస్తే బ్రాహ్మణా మంత్రకోవిదాః । పంచాంగాన్ విధివన్మంత్రాన్ రుద్రసూక్తైశ్చ యాజుషైః॥ ఉద్వాస్యాథ వరుం సమ్యక్ ఆచార్యః స్వవిధానతః। అథారాహ్యభాగౌ చ హుత్వా బాహ్యాభిధావసుం ॥ దిక్పతీన్పరితః పూజ్య స్వస్వమంత్రైస్సమాహితః। ప్రజాపతే తథాగ్నేయం గర్భం దేహీతి చాపరం। అపాం పృష్ఠం తథా హుత్వా ఇమం మే సత్వ వారుణాన్ । తతస్స్విష్టకృతం కుర్యాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ హోమాంతే శివమభ్యర్చ్య సశివం విధిపూర్వకం । జపహోమం నివేద్యాస్మై విధివద్విధికోవిదః ॥ తతో విప్రాయ విదుషే సుశీలాంతాం సుపయస్వినీం । వస్త్రస్రగ్భూషణోపేతాం సవత్సాం ధేనుముత్తమాం ॥ తథాలంకృత సర్వాంగం వృషభం శుభలక్షణం। దత్వా తౌ దంపతీ పశ్చాత్ దైవజ్ఞేనానుమోదితౌ॥ శుచీ॥ అథ త్వపితరోగర్భ మితిమంత్రేణ మంత్రితౌ । ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్॥ మంత్రముచ్చారయేయాతాం విధివద్విధిపారగైః । దేవదేవ జగన్నాథ సర్వపాపౌఘనాశన ॥ కర్మణానేన దానేన తతో గోయుగళస్య తు । సంతుష్టశ్శంకరో భూత్వా సంతతిం దేహి నౌ ప్రభో ॥ తతస్తు వైణవం పాత్రం శివస్యాగ్రే నివేదయేత్ । ఆచార్యాయ దదానీతి యథాయోగ్యం స్వశక్తితః ॥ గురవే వాససీ దత్వా కర్మశేషం సమాపయేత్ । ప్రణమ్య దేవతాం తాంశ్చ విసృజ్య విధినా తతః॥ తతః కుంభాంభసా విప్రా అభిషించేయురాదృతాః। మంత్రైశ్చ వారుణైస్సౌరైః శాంతిస్వస్త్యయనాదిభిః॥ పురాణైరాగమైస్తైస్తు నానాఫలవిధాయిభిః। నాందీముఖేన విధినా తచ్ఛ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ నమస్తే వేతి మంత్రేణ నమస్కృత్య ముహుర్ముహుః। మధ్యమం పిండమశ్నాతి పత్నీ సద్వజ్ఞమోదితా ॥ అథ త్వపితరో గర్భ మితిమంత్రేణ మంత్రితం । ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ శతం చ భోజయేదన్యాన్ ద్విజాన్ సంతోష్య శక్తితః । కృతకృత్యౌ చ తౌ స్యాతాం పుత్రపౌత్రసుఖాన్వితౌ ॥

*

—* ఇతి సూర్యారుణసంవాదోక్త ఏకవస్త్రస్నానం. *—

అథాపరం ప్రవక్ష్యామి పార్వత్యా ... [illegible] శుక్రేణ పార్థితః శంభుః ప్రణిపత్య జగద్గురుః । ఏకవాసో విధిం బ్రూహి స్వామిన్ విస్తరతో మమ ॥ శివ ఉవాచ ॥ శృణు భార్గవ యత్నేన దుఃఖవైధవ్యనాశనం । వంధ్యాత్వం విలయం యాతి యస్మిన్ వస్త్రవిధౌ కృతే ॥ శివో నామేతి మంత్రేణ దంపతీ పరిధాపయేత్। స్నాపయేత్ [illegible] భాగాపనుదితే సతి । అష్టపత్రం లిఖేత్పద్మం క్రమశశ్శుక్లతండులైః ॥ వేదోక్త విధినా మంత్రైః [illegible] విధానతః। పంచవక్త్రం దశభుజం త్రినేత్రం పార్వతీపతిం ॥ పద్మమధ్యే న్యసేద్దేవం శివో నా

మేతిమంత్రతః। ఇదంవిశ్వేతిమంత్రేణ ఇంద్రమాగ్నేయకోణకే॥ యమేహామితిమంత్రేణ దక్షిణే నైరృతిపూర్వకాన్। యేదేవాసస్తుమంత్రేణ నైఋత్యేసనకాదికాన్॥ వరుణప్రార్థనామంత్రైః పశ్చిమే వరుణంన్యసేత్। గణానాంత్వేతిమంత్రేణ వాయవ్యాంచగణేశ్వరం॥ అభిగోత్రాణిమంత్రేణ ఉత్తరేగర్భమాతరః। ఈశాన్యాంచగ్రహాన్సర్వాన్ స్థాపయేత్స్వస్వమంత్రతః॥ ఋషీంస్తథాతుతన్మంత్రైః పూర్వస్యాంవిన్యసేత్స్మరన్। తన్మధ్యేవిన్యసేత్కుంభం పూరితంతీర్థవారిణా॥ పూర్ణపాత్రయుతంమధ్యే సర్వౌషధిసమన్వితం। సహిరణ్యంసవస్త్రంచ నారికేళేనసంయుతం॥ ప్రతిష్ఠాంచవిధాయాదౌ మంత్రైఃపూజనమాచరేత్। రుద్రంసర్వాన్సురాంస్తత్ర షడంగంవిధిపూర్వకం॥ స్త్రీపుంసాభ్యాంవిధాతవ్యం పూజనంవిధివత్తతః। అభ్యంగపూర్వకంసమ్యక్ స్త్రీభిస్స్నానంవిధానతః। నాందీముఖాభిధంశ్రాద్ధం విధేయంవిధివత్పునః॥ గర్భార్థీతిహామంత్రేణ ప్రార్థయేజ్జలమధ్యమం॥

—※ జలప్రార్థనా ※—

ప్రత్యగాశాధిరాజస్త్వం జలానామధిపప్రభో। నష్టానష్టప్రసృష్టాత్వం గర్భందేహిమమేప్సితం ॥౧॥ సజీవంతిష్ఠతాగార్భ్యే క్రమేణాశ్వజలాశ్రయాః। తుభ్యంవినానశోభంతే గర్భందేహిజలేశ్వర ॥౨॥ పూర్వజన్మనియత్పాపంకృతంసంసర్గజంత్వయయత్కృతం। ఇహోపసలిలేస్థాప్య గర్భందేహిప్రసీదమే ॥ ౩ ॥ అష్టషష్టితమానీర్థానాంపతిసాగరబోధవాన్ సత్వానామపివాపీనాం గాత్రైర్గర్భందదస్వమే ॥౪॥ త్వమేవపాశపాణిస్త్వమేవపశ్చిమాంపతిః। అపస్తుప్రాణినాంజీవో గర్భందేహిప్రసీదమే ॥౫॥ తవహస్తేజలంవామేదక్షిణేజీవజీవనం। మకరేత్రజటాఃపింగాః గర్భందేహిదయాపర ॥౬॥ భూతప్రేతాదిదోషాణాం రోగాణామితరస్యచ। అంతరాయంప్రభోత్యక్త్వాగర్భందేహిదయాంకురు॥౭॥

—※ ఇతి జలప్రార్థనా ※—

—※ అథౌషధిస్నానం ※—

సర్వేషాంజగతాంనాథా గ్రహాణామధిపస్సదా। త్వంస్వామీసర్వదాసోమ దేహిగర్భం మహౌషధే॥ ౧॥ ఔదుంబరీంఫలవతీం శాఖామానీయసర్వవిత్। ఔషధయస్సమిత్యేవం కామిన్యాగ్రాహయేత్సుధీః॥ శాఖాలంబనంకార్యంసంప్రతిచేతసినిర్మలే। సమూలంబ్యాకరేదూర్వాం నారికేళాక్షతానపి॥ వరుణోపాసనంకుర్యాత్ ఉప్త్వాత్రిపాతపగాయుణః। బ్రహ్మావిష్ణుశ్చ సోమశ్చ కందర్పో వృషవాహనః॥ పార్వతీసుభగాభద్రా సావిత్రీ వస్త్రదేవతా। ఏతేహివాససీశుభ్రే అర్ప్యంగా గురుదైవతే॥ సర్వభూషణరమ్యేచ గర్భందేదత్తవాంఛితం। ముద్గగంధకులగోధూమయవ తండులశాలిభిః॥ రాజమాషాదిభిర్విద్వాన్ వంశపాత్రంప్రపూరయేత్। నారికేళంచనారంగందాడిమంబీజపూరకం॥ ఉత్తత్తీమథపూగంచ సప్తమం మదనంస్మృతం। కూర్మపృష్టిభుసృష్టౌ క్షీరసిరప్రపూరితం॥ త్రినేత్రంశంభుదైవత్యం నారికేళంసుతప్రదం। విన్యస్యదీపకంతత్ర ఫలానాంసప్తకంతథా॥ ధాతావంతేతిమంత్రేణ ధాన్యస్నానంతుకారయేత్॥ పీతంకనకవర్ణాభం సబీజంసుమనోహరం। హైనసమంసితం నారంగంగర్భదంమమ॥ ఫలంతచ్ఛక్రదైవత్యంసుమాస్యంసుపరిప్లుతం। సుగంధంసోమదైవత్యం గర్భదంబీజపూరకం॥ దివ్యదర్శసమంపుష్పం ఫలంసింధూరసన్నిభం। బీజపూరయుతం యస్మాద్గర్భదందాడిమంమమ॥ ఫలంచపుచ్ఛక్రదైవత్యం సూత్ర్యైర్సర్వశోప

రం| జ్ఞానయోనిప్రపూర్ణంతు దేహత్వం గర్భముత్తమం ॥ పూగశ్చసూర్యదైవత్యో లాక్షారససముద్భవః|ఆర్ద్రకఃఫలానాం ప్రభవో గర్భందద్యాత్సదామునిః ॥ ఉక్తవేషువసర్వేషు శుభంసర్వదేహినాం| గోరోచనసమాభాసం గర్భదంసుదినంఫలం|ఇతిఫలస్నానం ... ... ❋

వర్ధారకశ్చరాస్నాచ సహదేవీవచాతథా| ధాన్యానిశౌచబహుశః సర్వౌషధ్యఇమాస్స్మృతాః| యాఔషధీరితిమంత్రేణ సర్వౌషధ్యభిషేచనం ॥ కరేణమూర్ధ్నివిన్యస్య వంశపాత్రంతుభాగతః । ఋగ్వేదస్యాష్టమంశక్త్యా తత్వాయామీతిపూర్వకాన్ ॥ ఛిద్రాన్విప్రాన్ముచ్చార్య దంపతీస్నానయేత్తతః । వరుణాదివాచితామంత్రం వరుణోత్తంభనంతతః ॥ ఏతేశతమిమంమ్మేవ ఇమమాపప్రవహతసంశం । ఇమాన్ర్మైయజుషాస్మంత్రాన్ శిరోమేత్యనురుక్తథా ॥ ఘృతవతీభువనానాం పావమానీభవపునః| పావమాన్యవరుణసామ్న్యాయపావమానఃసరస్వతీ॥ శంనోదేవీత్యథర్వణ మంత్రైస్స్నానముదాహృతం| తతోరుద్రజపస్నానం కర్తవ్యంసుతేప్సుతా ॥ అథభార్గవసంస్థాప్యస్థండిలేపావకంశుభం| గృహ్యోక్తేనవిధానేన పాయసంశ్రపయేచ్చరుం ॥ అఘారావాజ్యభాగౌచ ప్రదేయాత్తత్రచాహుతీః । ఆద్యాంస్పృష్టాంహుత్వాచ పునస్స్నాతథాసమిత్ ॥ వాజఃపురస్తదాగ్రేత్వం ఆదిత్యంగర్భమేవచ । తతస్సాగస్వతీయోజ్యాంతత్పశ్చిన్నిరతఃపరం | అదిత్యైరాన్నాతిమంత్రేణ యేనసప్తర్షయోపిచ ॥గర్భాఅసౌషధీనాంచ మంత్రాహుతయఃక్రమాత్ । ఏభిర్మంత్రైస్త్రిరుంహుత్వాతతఃస్విష్టకృతంహునేత్॥ఋషభంబ్రాహ్మణేదద్యాత్ ఆచార్యేసురభిస్తథా । ఇతరేభ్యోపివిప్రేభ్యోదక్షిణాంస్వేచ్ఛయాపునః॥ అభిషేకంతతఃకుర్యాత్పవిత్రంకుంభవారిణా| సురాస్త్వామితిమంత్రాభ్యాం పవిత్రైర్బాహ్మణైస్తతః ॥ ఆశాస్యాఃకామహోమేతి చత్వారిశ్లోకసప్తకం । సదాశివంవంశపాత్రంచనీత్వాపాయాచ్ఛివాలయం ॥ శివస్యపురతోముక్త్వా వంశపాత్రంప్రణమ్యచ| దేవదేవజగన్నాథ గౌరీనాథమహేశ్వర ॥ భవేశానమహాదేవ నమోస్తుసుతదోభవ । అపుత్రదోషాశ్చయేస్త్రీణాం నవమఃపుంసవస్థాన ॥ తద్దోషవినాశాయ సస్త్రీకస్స్నానమాచరేః| వికృతంయస్సమేదేహే సంతానపరిపీడనం ॥ తత్సర్వంసర్వమాయాతు సిద్ధోషాస్స్యాత్సుపుత్రిణీ|వరుణత్వంచభూతానాం ముఖ్యసేతాంకృపాఃప్రభుః॥ శివతీర్థప్రభావేన సంతానంకురుమేబహు| తతశ్చరుపురోడాశమాధత్తైత్యాదినాశయేత్| గర్భంసంభోగంజహిఆయంతుపఃపతవస్తథా ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాచ వరంనత్వావిసర్జయేత్ ॥ ఇదంమయా ఆయుర్వేదశేషప్రచారాల్లిఖితం ॥ ❋

—ఇతివీరసింహావలోకనోక్తమేకస్త్రీస్నానం—

—❋ అథ పుంసోహంవీర్యత్వపంచరం ❋—

సూర్యారుణసంవాదే॥ తపస్వీగమనాఖ్యేన కర్మణామహాజనః| అస్యపాయపుత్రజన్మశ్చప్రభృతిః॥ సోన్యజన్మనినిర్బీజో భవేత్తస్యాస్యేత్సుతం । బహ్వీభిరపిస్త్రీభిః సంతతిర్భాగ్యహాని ॥ సంతస్మాద్గర్భసంభూతిః తాసుస్త్రీషుప్రజాయతే । ప్రతీకారమహా ॥ కస్మింశ్చిచ్ఛుభదినేసూసితశుక్లపక్షేశుభతిథౌ| అష్టమ్యాంవాచతుర్దశ్యాం సుదినేవిధిమాచరేత్ ॥ మాసంసమచరేన్నిత్యంసంపద్రసంయతమానసః| బ్రహ్మహంస్నాపయేద్దేవం కలశైశ్శతసమ్మితైః ॥ సుతీర్థపయసాపూర్ణైః సర్వగంధసుగంధిభిః| శుభ్రచందనకర్పూరైఃకేసరైరుపలేపయేత్ ॥ తతఃకమలకల్హారబిల్వపత్రైరసంహితైః । తమర్చయేన్మహాదేవం ధూపదీపైర్మనోహరైః| తదగ్రేప్రజపేత్సూక్తం యథాయచ్ఛశరుద్రియం ॥ జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమధుర

ఘృతాన్ । మానోమహాంతమిత్యాదిమంత్రైరేకాదశకేనసః ॥ తదాతద్దేవమభ్యర్చ్య జపహోమైర్నివేదయేత్ । ప్రణమేదథతంభక్త్యాదండవచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః । విద్వద్బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్యసమాహూయబహుశ్రుతం । అభ్యర్చ్య విధివత్తస్మై సువర్ణద్వయసమ్మితమ్ ॥ దద్యాచ్ఛక్త్యావిధివద్ధుస్వర్ణంశుద్ధ్యపేక్షయా । దానాంతేకీర్తయేత్తద్ధిక్రమంద్దైవజ్ఞచోదితమ్ ॥ యన్మయాతాపసీయోనౌరేతస్సేకాదఘంమహత్ । అసకృద్బుద్ధిపూర్వంతదతిశ్రద్ధావశాత్కృతమ్ ॥ తేనపాపేనయుక్తేతఃక్షయంమేగర్భసిద్ధికృత్ । జాతంతత్పాపనాశాయ సువర్ణంరుద్రరేతసమ్ ॥ పలద్వయమితేరౌప్యపూరితంమధుసర్పిషా । న్యస్తంగవ్యాభశయేస్వర్ణరేతస్త్వంభాస్వతి ॥ దత్తంమేరుద్రకృపయా తుభ్యంతత్పాపశాంతయే । అనఘోహంభవానీతిదానేనానేనసువ్రత । ఏహిత్వమనఘశ్చేతిఉక్త్వమంతంపునర్ద్విజమ్ । అగ్నేనయేతి మంత్రాంతే ప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ అన్యేభ్యోపితథాశక్త్యావిప్రేభ్యోదక్షిణాందిశేత్ । ఏవంకృతవిధేస్తస్యస్యాద్బీజంగర్భసిద్ధికృత్ ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే హతవీర్యత్వప్రకారమ్.

—* అథక్లైబ్యాహారమ్. *—

తత్రైవ ॥ మహిషీగమనాదుక్తంయన్మయాపుంస్త్వనాశనమ్ । తస్యకర్మచచిహ్నానినిష్కృతిశ్చ వదామి తే ॥ నవయస్మిన్వయఃకాలేమహిషీమాగతః పురా । తద్వయఃకాలమాసాద్యపుంస్త్వమస్యవినశ్యతి ॥ లక్షణంతస్యకర్తవ్యంకర్మణఃకర్షణేపివా । ద్విత్రైర్వాపంచవర్షైర్వాదినైస్తస్యాపిజాయతే పీడాకర్ణానుమానేనవస్తిమేహనయోర్ముహుః । అల్పానల్పాత్మకంవాచ్యంతత్కర్మకరణావధి । అల్పమల్పంచబహుధాముహుస్తమమంతస్స్రవత్యసౌ । క్వచిద్భవేదసంబద్ధంక్వచిన్మూత్రస్యచగ్రహః ॥ తజ్జాతిపశువత్పీడా పృష్ఠపాదకరోరుషు । సితాసితంకియచ్చిహ్నంసుప్తోమూత్రీయతేనిజః । శ్వాదిదంష్ట్రిదత్తస్పర్శ స్స్యాచ్చిరంసలిలైరపి ॥ ఇత్యాదిలక్షణైర్జ్ఞాతః కర్మనిష్కృతిమాచరేత్ । దద్యాచ్చమహిషీంశాంతాంరక్తమాల్యానులేపనామ్ ॥ కృష్ణవస్త్రావృతాంకంఠేలంబవత్పృథుఘంటకామ్ । పిణ్యాకపిటికోపేతాం ప్రలంబత్పాదబంధనామ్ ॥ బ్రాహ్మణాయసువృత్తాయసిద్ధనాయకుటుంబినే । దద్యాత్ప్రయోగపూర్వంసవిధివద్బహుదక్షిణామ్ ॥ విప్రమభ్యర్చ్యవిధివద్దానాంతేమంత్రముచ్చరేత్ । యన్మయాబాలభావేనసౌరభీమధిగచ్ఛతా ॥ పాపమాప్తమపుంస్త్వాఖ్యంసజ్జనైరతిగర్హితమ్ । తద్వినాశాయదత్తేయంసైరభీశుభలక్షణా ॥ దానేనానేనమేబ్రహ్మన్నపుంస్త్వంమేప్రణశ్యతు । భూయాసమనఘశ్చాహంప్రమదాయాఃప్రియావహః ॥ ఏవమస్త్వితిసోప్యుక్త్వా తామాదాయగృహంవ్రజేత్ । అన్యేభ్యోపితదాదద్యాద్విప్రేభ్యోబహుదక్షిణామ్ ॥ తతస్సకనకంసపీఠంస్పృష్ట్వాకాంస్యోపసంవృతమ్ । మామిత్యసురభీస్స్పృష్ట్వాస్వస్తివాచ్యద్విజోత్తమాన్ ॥ దైవజ్ఞంగోయుగేనార్చ్యదత్త్వాశీస్స్వగృహాన్వ్రజేత్ । విహితంలక్ష్మతస్యేతి కీర్తయేత్ప్రత్యయావహమ్ ॥ స్వపత్న్యామతితల్లైక్లబ్యంకించిత్కామోదయోన్యతః । కృతకర్మాగతేకాలేవయసఃక్లీబతాంవ్రజేత్ ॥ హతవర్ణబలోజస్కోనిరుత్సాహశ్రియాగమే । తదపత్రపయానిత్యంయోషితోతిజిగుప్సయా ॥ గహ్యమాణఃశ్వసన్శేతేపృచ్ఛమానోపిబంధుభిః । లజ్జయాకులచిత్తత్వాత్ప్రవాసమతివాంఛతి ॥ గుదగుహ్యాదరేలింగచిహ్నంతిలముఖాదికమ్ ॥ *

ఇతిక్లైబ్యాహారమ్.

—* అథాపరంక్లీబత్వహరమ్. *—

అథాపరంతత్రైవ॥ ఫలానామపిహర్తాయః క్లీబశ్చైవఉదాహృతః । తస్యనిష్కృతిచిహ్నాని కీర్త్యమానా నిమేశ్రుణు । నరస్యకామినోనిత్యంభుంజతోప్యంగనాగణమ్ ॥ కదాకదాపిజాయేత క్లీబత్వంవాతిదుఃఖకృత్। శుభేమాసిసితేపక్షేసుదినేసముపస్థితే । విశేషేణాత్రయోదశ్యాందైవజ్ఞైనద్విజైస్సహ ॥ దేవతాయతనేగత్వా దైవజ్ఞైనద్విజైస్సహ । ఫలానివివిధాన్యత్రరాశింకుర్యాత్పృథక్పృథక్ ॥ నారికేళాన్యపోథానిఖర్జూరక్రముకానిచ। జాతీఫలైస్తుకంకోలాన్యాహృత్యవిశదాంభసా॥ ప్రక్షాళ్యశుచినస్తైఃపుష్పరాశింకుర్యాత్స్వయంశుచిః। అభ్యుక్ష్యచందనాద్యైన అభ్యర్చ్యకుసుమైస్సితైః ॥ అలంకృతేభ్యఃవిప్రేభ్యోగుణవద్భ్యఃసమాహితః । దద్యాత్ప్రత్యేకశస్తేభ్యః ఫలరాశీన్పృథక్పృథక్ । దానాంతేకేతయేన్మంత్రందైవజ్ఞేనోపనిర్మితమ్॥ అన్యస్యకారిహరణంఫలానాంవిజిహీర్షయా । తతోమయేత్సంప్రాప్తంఅపుంస్త్వమతిగర్హితమ్ ॥ తస్మాన్మచ్యేతవైక్లైబ్యంయుష్మభ్యంఫలదానతః। ఇతివిజ్ఞాప్యతాన్విప్రాన్ ప్రణిపత్యవిసర్జయేత్॥ అన్యేభ్యోపియథాశక్త్యావిప్రేభ్యఃఫలదోభవేత్ । ఏకాహికంలక్షణంస్యాద్వక్తవ్యందైవవేదినా॥ ప్రసంగాన్యత్రఫలాకారంజాయంతేస్యకళేబరే। లఘూనాంహరణాత్తేషాంలఘవోనాతిదుఃఖదాః ॥ గురూణాంగురవోనానాదుఃఖాకరతివిఘాతకాః । ప్రమాదేనహృతానాంచనర్మణాక్రీడయాపివా॥ నాతికామోనచక్లైబ్యంనవావ్యాధిప్రమాదతః।శోకొచిహ్నాదివక్త్రాదిహస్తపాదాంగుళివ్రణాః ॥ జన్మజాత్యనుమంత్రాద్యంప్రాప్యవేశ్యాదిచింతనమ్। ప్రశ్నతశ్చవివేక్తవ్యంసుధియాదైవవేదినా ॥ *

ఇతిసూర్యారుణసంవాదేక్లైబ్యహరమ్.

—* అథమృతభార్యత్వహరమ్. *—

మహార్ణవే॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ జ్యేష్ఠభ్రాతర్యనూఢేతుయోనుజోద్వహతిస్త్రియమ్ । సభవేన్మృతపత్నీకఉష్ణజ్వరసమన్వితః ॥ ప్రాజాపత్యత్రయంకుర్యాద్వ్రతత్రితయమేవవా । తామగ్నిమితిచాజ్యేన చరుణాష్టోత్తరంయుతమ్ ॥ జుహుయాద్భోజయేద్విప్రాన్ఏవంపాపాత్ప్రముచ్యతే । తామగ్నివర్ణామిత్యనేనజాతవేదసఇత్యనువాకోలక్ష్యతే - జాతవేదసఇతిసప్తర్చస్యఅనువాకస్య యాజ్ఞికీదేవతా -ఉపనిషదఋషిః- ఆద్యస్యోద్గాతాసాంఅగ్నిః అంత్యాయావిష్ణుర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - పృతనాజితస్సహమానాముగ్రమగ్నింహువేమపరమాత్సధస్థాత్ - సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాక్షామద్దేవోతిదురితాత్యగ్నిః - ప్రత్నోషికమీడ్యోఅధ్వరేషుసనాచ్చహోతానవ్యశ్చసత్సి - స్వాంచాగ్నేతనువంపిప్రయస్వాస్మభ్యంచ సౌభగమాయజస్వ-గోభిర్జుష్టమయుజోనిషిక్తంతవేంద్రవిష్ణోరనుసంచరేమనాకస్యపృష్ఠ మభిసంవసానో వైష్ణవీంలోకఇహమాదయంతామ్॥ *

ఇతిమృతభార్యత్వహరమ్.

అథాపరం॥ కామితభార్యాగామీచ మృతభార్యఃప్రజాయతే । తస్యపాపవిముక్త్యర్థంద్విజమేకంవివాహయేత్॥అథప్రకారాంతరేణ॥అథమృతభార్యత్వహరంపరస్పరద్వేషహరంచ॥ బృహస్పతిః- సాధ్వీంభార్యాంద్విజంబంధుంపుత్రంవాపివియోజయేత్ । సమరాన్మృతభార్యస్స్యాత్సభార్యంద్విజసత్తమ ॥ యద్వాదాంపత్యమాసాద్యవిరోధయతియఃపురా । తస్యాన్యజన్మనిభవేద్ద్వేషఃపత్న్యాపరస్పరమ్ ॥ తత్రాశ్వత్థంశమీమూ

త్తం పూర్వముద్వాహయేత్సుధీః । తులసీం విష్ణునా సార్ధం విధినా పరిణాహయేత్ ॥ ఏవం తద్దోషశాంతిస్స్యాత్ప్రజాసంభోజ్యభర్తృతః । ఇతరశ్చ విరోధాయ స్వయం శాస్త్రవినిర్ణయాత్ ॥ ఉమామహేశ్వరం చైవ వ్రతం కుర్యాద్విధానతః ॥ ఇతి మృతభార్యత్వహరాణి. *

—* అథ స్త్రీవిరక్తిహరమ్. *—

మహార్ణవే కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ ధర్మపత్న్యాం సువ్రతాయాం ముఖమైథునకారిణః । పత్న్యాం విరక్తిర్భవతి సువర్ణకలశేన సః ॥ ఉమామహేశ్వరం దేవం రుద్రైరేకాదశైరభిషేత్ । స్నాపయేచ్ఛ్రద్ధయా యుక్తో హ్యవిచ్ఛిన్నాంబుధారయా ॥ త్రైయంబకేన మంత్రేణ జుహుయాదపి పావకే ॥ అత్రాంబుగ్రహణం రుద్రవిధానోక్తాభిషేకద్రవ్యయుక్తానాం క్షీరేక్షురసాదీనాముపలక్షణమితి మహార్ణవః - ఉక్తం తు తదవిశేషేణాంబుగ్రహణేన క్షీరాదీనాం చ బాధ ఇతి - తతః సహస్రాద్యయుతాంతం త్ర్యంబకమంత్రం జపిత్వా ఆజ్యేన తద్దశాంశసంఖ్యాకమేవ హోమః కార్యః - అత్ర దేవాలయే వా సర్వథా ప్రతిమాలాభే న్యం ఉమామహేశ్వరం సువర్ణస్య కృత్వా కలశోపేతమభిషేకాంతే బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - ఇతి మహార్ణవః ॥ తత్ర స్నానానంతరం పాతకమేణ జపస్యోక్తత్వాత్ రుద్రాభిషేకం కృత్వైవ హోమః ॥ తతో దానమితి ॥ *

ఇతి స్త్రీవిరక్తిహరమ్.

—* అథ దోషసంస్కారోద్భవహరాణి. *—

—* తత్ర బ్రహ్మరాక్షసరూపపిశాచత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అన్యాయవర్తినృపతిసేవనాద్విప్రహింసనాత్ । మహాదానసమాదానాద్గురుభార్యావిమర్దనాత్ ॥ దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణాద్గురునిందయా । వేదస్య బ్రహ్మశాస్త్రస్య పరవాత్కర్మసేవనాత్ ॥ జననీమైథునాచ్చైవ పరస్త్రీగమనాత్తథా । శ్రుతాధ్యయనసంపన్నశ్రోత్రియబ్రాహ్మణస్య తు ॥ ఉద్వాసనాత్సభామధ్యే కృత్వా భంగం సుదారుణమ్ । వేదాధ్యయనసంభూతఫలదానాద్విశేషతః ॥ దేవబ్రాహ్మణరాజ్ఞాం చ స్వర్ణాపహరణాత్తథా । అరణ్యే నిర్జలే దేశే జాయతే బ్రహ్మరాక్షసః ॥ గయాశ్రాద్ధం తు కృత్వాపి జపహోమాదిభిస్తథా । సర్వస్యాపర్ణతస్తస్య జపనాదేవ నిత్యశః ॥ దేవతాతీర్థసేవాభిః కన్యాదానేన నైవహి । బ్రహ్మరాక్షసపైశాచాత్ ముచ్యతే మనురబ్రవీత్ ॥ తచ్ఛగోభూహిరణ్యానాం [illegible] సనా [illegible] ॥ ఇతి బ్రహ్మరాక్షసత్వహరం పిశాచత్వహరం చ. *

—* అథ గ్రహహరాణి. *—

—* తత్ర ప్రజాగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ రజస్వలాగామినం చ తదుచ్ఛిష్టస్య భోజినమ్ । ప్రజాగ్రహః ప్రకృష్టః [illegible] తత్తస్య జ్వరవాన్భవేత్ ॥ అతిసారీ చ కుష్ఠీ చ గాత్రే సర్వత్ర వాతవాన్ । స్త్రీ చేద్గర్భస్య నాశస్స్యాద్యద్వా తే యం నిష్కృతిః పరా ॥ కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం చైవ కుర్యాత్స్నాత్వా తతః శుచిః । అష్టోత్తరసహస్రం తు సర్పిషా జుహుయాత్తథా ॥ ధ్రువ సూర్యమితి మంత్రేణ జపం పౌరుషసూక్తకమ్ ॥ జపహోమయోరనంతరం బలిదానమాహ ॥ కాంస్యపాత్రేణ వైప్రహితం మలాన్నాథరో [illegible] । నిక్షిప్య జలకుంభేన సార్ధం [illegible] ॥ గంధపుష్పాదిభిస్తత్ర [illegible]

ధ్యచ్ఛర్బలింక్షిపేత్ । బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంప్రజాగ్రహమహాబల । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ఇతిప్రజాగ్రహహరమ్. ❋

—* అథైకాహికాదిజ్వరహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ తస్కరోయోన్యథాప్రాణిహింసకోనిర్దయశ్చయః । ఆచారరహితోయశ్చతానైకజ్వరసంజ్ఞికః ॥ గ్రహోగృహ్ణాతియన్మాత్రాదేకరాత్రిజ్వరీభవేత్ । ద్విరాత్రేణత్రిరాత్రేణచతురాత్రజ్వరేణచ ॥ శీతజ్వరేణసతతజ్వరేణోష్ణజ్వరేణచ । యుతోభవతితస్యాయంనిష్కృతిశ్శాస్త్రచోదితా॥ చాంద్రాయణంప్రకుర్వీతకుర్యాత్కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకమ్ । ఆజ్యాహుతీహోమోవ్యాహృతిభిః అష్టోత్తరసహస్రకమ్ ॥ సహకారప్రవాళైశ్చమధ్వక్తైర్జుహుయాత్తథా। జాతవేదసమంత్రేణదద్యాద్ధోమంచశక్తితః ॥ సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యతుకారయేత్ ॥ అనంతరంబలిదానప్రకారమాహ ॥ కాంస్యపాత్రేమధ్వపూపపాయసాజ్యసుశర్కరాః। నిక్షిప్యాచ్ఛధ్వజైర్జాతికుసుమైశ్శ్వేతవాససా। అచ్ఛధ్వజైః స్వచ్ఛధ్వజైః ॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమమేకాహికమహాజ్వర । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ద్వ్యైహికత్ర్యైహికజ్వరయోర్ద్వ్యైహికత్ర్యైహికేత్యూహః - ఏవంచాతుర్థికమహాజ్వరేప్యూహ్యం - ద్విరాత్రాదిజ్వరేషుబలిదానస్థానవిశేషానాహ ॥ ద్వ్యైహికాఖ్యజ్వరేమాతృస్థానేశుద్ధబలింక్షిపేత్ ॥ త్ర్యైహికేనందికేశస్యసమీపేవృషభస్యవా ॥ ద్వ్యైహికత్ర్యైహికజ్వరయోః పూర్వఏవబలిః ॥ చాతుర్థికజ్వరే బలిః॥ చాతుర్థికజ్వరేబలిమాహ ॥ విష్ణోరాయతనేకుర్యాన్మండలేభద్రపీఠకమ్ । చతుష్పదంస్థాపయిత్వాగ్రహాంస్సంపూజ్యయత్నతః ॥ విష్ణోరాయతనేదద్యాచ్చాతుర్థికమహాజ్వరే । కుంభంసంస్థాపయేత్తత్రపీఠస్యోపరిసంయతః ॥ తస్మిన్కుంభేబలిందద్యాత్కృసరాపూపపాయసమ్ । లాజాన్మధుసురాంచైవ సర్పిఃపిణ్యాకమేవచ ॥ రక్తవాసోరక్తపుష్పంగృహ్ణీయాదర్చనావిధౌ । గంధధూపాదికంరక్తందద్యాద్రోగస్యశాంతయే॥ యజ్జాతీయానాంయాసురానిషిద్ధాతజ్జాతీయైఃసాబలికర్మణినగ్రాహ్యా ॥ శీతజ్వరేతువిశేషః ॥ విష్ణోరాయతనేదద్యాన్మూలేవాశ్వత్థవృక్షస్యవా। శీతజ్వరవిధానేనసంయతశ్చాహరేద్బలిమ్॥ బలిహర్తాకృష్ణవస్త్రఃకృష్ణవస్త్రోత్తరీయకః। కృసరంపాయసంచైవతిలాంశ్చైవచతండులాన్ ॥ కాంస్యపాత్రేవినిక్షిప్యస్వర్ణంతదుపరిన్యసేత్ । పూర్ణకుంభేనసహితంబలింతత్రవినిక్షిపేత్ ॥ పూజయిత్వాగ్రహాన్ధూపదీపాదిభిరతంద్రితః । బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం జ్వరితస్య జ్వరాపహమ్ । పక్షివాహనగోవిందవరాహవదనప్రభో ॥ అసురఘ్నసురశ్రేష్ఠనారసింహగదాధరేతి ॥ ఉష్ణజ్వరేతువిశేషమభిదధాతి - ఉష్ణజ్వరేతుమహేశానసమీపేబలిమాహరేత్ । అథవావృక్షస్యమూలేవాబలిఃపూర్వోక్తఏవహి ॥ పూర్వోక్తశీతజ్వరహరోక్తః - అత్ర మంత్రః ॥ గోక్షీరధవళాకారత్రిశూలధరగోపతే । భస్మోద్ధూళితదేవేశత్రినేత్రహరశంకర ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంజ్వరితస్యమహాగ్రహ । ప్రయచ్ఛత్వంసుఖంసిద్ధింజ్వరంచాశువిమోచయేతి ॥ సతతజ్వరేవిశేషమభిధత్తే। సతతజ్వరతఈశానస్యాలయేబలిమాహరేత్ ॥ పూర్వోక్తకథితేష్వన్యత్రహోమోబలిరుదాహృతః। తస్మిన్నైకాహికాదిజ్వరహరేయాని పూర్వకథితానితేషుబలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం హరత్వంసతతజ్వరమ్ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబలేతి॥ ❋

ఇత్యైకాహికాది జ్వరహరాణి.

—:—

—* అథవృత్రగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నవగ్రహాః ప్రగృహ్ణంతి పరదారాభిమర్శనాత్ । కటిప్రశుష్యేతేతస్య ప్రాజాపత్యంచరేన్నరః । గాయత్ర్యాత్రితిలాన్హుత్వా గాయత్రీమయుతంజపేత్ । దద్యాద్ధేమస్వశక్త్యాచబలిః పూర్వోక్తవద్భవేత్

ఇతివృత్రగ్రహహరమ్.

—* అథమహాజ్వరగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మహాజ్వరగ్రహాస్తాంవై గృహ్ణీయాద్యోవ్రజేత్స్త్రియమ్ । రజకాదేఃతతఃపాదతలదాహీభవేన్నరః ॥ చాంద్రాయణంసాంతపనం కుర్యాద్రోగస్యశాంతయే । జాతవేదస మంత్రేణ మధ్వక్తాన్నామ్రిపల్లవాన్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతు జుహుయాజ్జాతవేదసి । జపస్సహస్రనామ్నాంతు దద్యాద్ధోమంచశక్తితః ॥ రజకాదేరిత్యాది - రజకశ్చర్మకారశ్చనటోబురుడఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ సప్తైతేంత్యావసాయినఇతి ॥ స్మృత్యంతరోక్తచర్మకారాదగ్రహోరజకాదీత్యాది శబ్దేన । మృత్పాత్రేపిష్టపిణ్యాక లాజాన్కృత్వాతిలాంస్తథా ॥ పూజయిత్వాగ్రహాంరక్తగంధాద్యైశ్చతుష్పథే ॥ నిశిక్షిపేద్బలింవిద్వాన్ మంత్రేణానేన సంయతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం మహాజ్వరమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం బహాబల ॥

ఇతిమహాజ్వరహరమ్.

—* అథకుంభగ్రహహరమ్. జంభగ్రహహరమ్. జంభకగ్రహఇత్యపినామ. *—

కాత్యాయనః ॥ అంత్యజాగామినంచైవపరస్త్రీగామినంగ్రహః । కుంభకాఖ్యః ప్రగృహ్ణాతితతస్తుజ్వరవాన్భవేత్ ॥ అసంబద్ధప్రలాపశ్చశ్వాసఖాసీచజాయతే । అత్రచాంద్రాయణం కుర్యాజ్జుహుయాత్తిలసర్పిషా ॥ మంత్రావ్యాహృతయః ప్రోక్తాః జపేత్సూక్తంచపౌరుషమ్ । సావిత్రీంచహిరణ్యంచ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ అన్నంనిలీశ్చపిష్టస్యపిణ్యాకంపాయసంమధు । తైలంచమృణ్మయేపాత్రేకృత్వాగంధాదిభిర్వృతమ్ ॥ పూజయిత్వాపూర్ణకుంభంవస్త్రహేమసమన్వితం । బలించతుష్పథే రాత్రౌమంత్రేణానేననిక్షిపేత్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంకుంభకాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥

ఇతికుంభగ్రహహరమ్.

—* అథకపిలగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సిప్మేవేద్యోహుతభుజిప్రస్రవేద్యదితన్మహః । కపిలాఖ్యఃప్రగృహ్ణాతి తతోజఠరశూలవాన్ । సర్వాంగదాహవాంశ్చైవభవేత్పీతవిలోచనః ॥ త్రిరాత్రముపవాసఃస్యాత్తద్రోగస్యాపనుత్తయే । సోమారుద్రేతిచజపేత్సూక్తంత్వయుతసంఖ్యయా । హిరణ్యంచయథాశక్తిదద్యాదథబలింక్షిపేత్ । బలిదానప్రకారమాహ ॥ లాజాన్తిలాంశ్చపిణ్యాకం పిష్టంగుధిరమేవచ । మాంసంచతైలపక్వంచకృత్వామృణ్మయభాజనే ॥ రాత్రౌచతుష్పథేకుర్యాత్వస్త్రాద్యైర్గృహపూజనమ్ । హిరణ్యసహితేనాథపూర్ణకుంభేన సంయుతమ్ । బలింతత్రక్షిపేద్విద్వాన్మంత్రేణానేనసంయతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంకపిలాఖ్యమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥

ఇతి కపిలగ్రహహరమ్.

—* అథశివపాదగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ మాతుఃపితుర్దేవతాయా గుర్వాదేర్యస్తుగర్వతః । అవజ్ఞాంకరుతేతంతుశివపాదాభిధోగ్రహః ॥గృహ్ణాతితత్క్షణాన్మూర్ధ్నిజఠరేరోగవాన్భవేత్। పాదగ్రహేజ్వరీచైవ జాయతేతత్రనిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణంభవేదాతేనసూక్తేనజుహుయాచ్చరుమ్ । ఘృతంచాష్టాధికశతంబలిర్దేయోయథావిధి॥ బలిదానప్రకారః ॥ పిష్టంతిలంచపిణ్యాకంలాజాన్పృత్వాథమృణ్మయే । మార్గద్వయసమాయోగేవస్త్రైర్ద్వైగ్రహమర్చయేత్ ॥ ప్రకారాంతరం ॥ పాయసంచఫలంకందంలాజాంశ్చాపూపకాదధి । తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్యసోదకంకుంభమేవచ ॥ చతుష్పథేక్షిపేద్వస్త్రగంధాద్యైర్గ్రహమర్చయేత్ । తతోబలింక్షిపేద్విద్వాన్మంత్రేణానేనసంయుతః ॥ బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం శివపాదమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల॥ *

ఇతిశివపాదగ్రహహరమ్.

—* అథోర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నిష్కారణంపరద్రవ్యహారిణందుఃఖకారిణమ్ । కర్ణేజపంచోర్ధ్వకేశోగ్రహోగృహ్ణాతిమానవమ్ ॥ స్ఫోటాస్తుతత్రజాయంతేతస్యాంగేష్వఖిలేష్వపి । చాంద్రాయణం ప్రకుర్వీతకృచ్ఛ్రంవారోగశాంతయే ॥ ఆతేనసూక్తేనజుహుయా చ్చరుమాజ్యంపృథక్పృథక్ । హోమోవ్యాహృతిభిశ్చైవదద్యాత్స్వర్ణంచశక్తితః ॥ బలిదానప్రకారః ॥ పాయసంచఫలంకందంలాజాంశ్చాపూపకాదధి । తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్యసోదకంకుంభమేవచ ॥ చతుష్పథేక్షిపేద్వస్త్రగంధాద్యైర్గ్రహమర్చయేచ। బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమమూర్ధ్వకేశిమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల॥ *

ఇత్యూర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్.

—* అథవిష్టంభగ్రహహరమ్. *—

కాత్యాయనః ॥ స్వకీయాచారవిభ్రష్టాన్బ్రాహ్మణప్రభృతీతరాన్ । విష్టంభనామాగృహ్ణాతి గ్రహః శీతజ్వరీతతః ॥ హస్తపాదతలేదాహోవాగ్వ్యగ్రంచితపాణియుక్ । స్ఫోటయుక్తశ్చజాయేతహస్తయోఃపాదయోస్తథా ॥ విషూచీబధిరశ్చైవజాయతేతస్యనిష్కృతిః । చాంద్రాయణం ప్రకుర్వీత ఘృతాక్తైస్తామ్రపల్లవైః ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవైహోమస్స్యాజ్జాతవేదసా । సహస్రశీర్షసూక్తంచజపేదయుతసంఖ్యయా॥విష్ణోర్నామసహస్రంచపంచాదరంజపేత్ । సహస్రకలశస్నానం వాసుదేవస్యకారయేత్ ॥ దద్యాద్ధిరణ్యదానంచబలిర్దేయోయథావిధి । బలిప్రకారమాహ ॥ పాయసంపిష్టగుళికామధ్వాపూపసదధి । తామ్రపాత్రేతుభేకృత్వాపూర్ణకుంభసహోదకమ్॥నీత్వాచతుష్పథేతత్రధ్వజాద్యైర్గ్రహమర్చ్యచ । వి[illegible]సేన మంత్రేణ [illegible]సంయుతోనిక్షిపేద్బలిమ్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంవిష్టంభాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబలఇతి ॥ *

ఇతివిష్టంభగ్రహహరమ్.

—0—

—* ఏతచ్చేదివవృత్తాఖ్యగ్రహహారమపి॥ అథమహాజిహ్వగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ ముసలోలూఖలాదీని తథాయజ్ఞాయుధాన్యపి । ఆయుధాన్యపిపాదాభ్యాం లంఘయేద్యో నరస్తుతమ్॥ కాలకర్మాత్పృష్ఠతిమహాజిహ్వాభిధో గ్రహః। తతోగద్గదవాక్యస్స్యాచ్ఛోషీజిహ్వాప్రణీభవేత్॥ ఆజ్యహోమో వ్యాహృతిభిరుద్యంనద్యైత్తృచం జపేత్। గాయత్రీంచాత్రదానంచదద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ పక్వాన్నమత్స్యే తథాపక్వంతిలపిష్టంసురాందధి। రుధిరంసూపశాకాన్నం సూర్యైకృత్వాచతుష్పథే ॥ వస్త్రైర్దైర్గృహమభ్యర్చ్య బలిందద్యాద్విచక్షణః। బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమంమహాజిహ్వామహాబల । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛంత్వమహాగ్రహ॥ *

ఇతి మహాజిహ్వగ్రహహారమ్.

—* అథనవగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సఖ్యుస్తపస్వినోవాపి గురోర్వాస్వామినోపివా । స్త్రీగామినం సంక్రమతేగ్రహాకామంనవగ్రహః ॥ తతస్స్ఫోటీమేధ్రదాహీచాధ్మానీనేత్రరోగవాన్ । జాయతేనిష్కృతిస్తత్రతప్తకృచ్ఛ్రద్వయంభవేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రశ్చకృచ్ఛ్రశ్చచాంద్రాయణమథాపివా। కూశ్మాండైర్జుహుయాత్సర్పిర్థేనుం దద్యాద్ద్విజాతయే ॥ పౌరుషంచజపేత్సూక్తంకుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ । లాజైఃపర్యుషితాన్నైనపతాకాధ్వజసంయుతైః ॥ పూర్ణకుంభేనసహితోబలిర్దేయశ్చతుష్పథే|అత్రమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంనవగ్రహమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబలేతి ॥ *

ఇతినవగ్రహహారమ్.

—* అథవాసవగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ వల్మీకభేదనాద్యేనసర్పబాధాంకరోతియః । తంవాసవగ్రహోనామగృహ్ణీయాత్తైససజ్వరి ॥ అధ్మానీచవిసర్పీచజాయతేతస్యనిష్కృతిః । ప్రాజాపత్యంభవేదాజ్యహోమోవ్యాహృతిభిస్తథా । అగ్నిగర్భేతృచంజప్త్వాయుతంచేదంజపేదృచమ్ ॥ దద్యాద్వస్త్రంయథాశక్తి బలిందత్వావిచక్షణైః। అన్నంబహువిధంకృత్వా సమాధాయచతుష్పథే ॥ నిక్షిపేద్వివిధగంధైఃపుష్పైర్నానావిధైర్ధ్వజైః। గ్రహమభ్యర్చ్య విధినామంత్రేణానేనమంత్రితః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంవాసవాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల॥ *

ఇతివాసవగ్రహహారమ్.

—* అథవాయసగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవద్విజాగ్రహారాదౌతటాకాదిషుమోచనమ్। విఘ్నాయోఽకురుతేయస్తంగ్రహోగృహ్ణాతివాయసః॥ ఆధ్మానీచాప్యరుచిమాన్ పాదదాహీచజాయతే । కృచ్ఛ్రమేకంచరేదాజ్యహోమోవ్యాహృతిభిస్తథా ॥ అష్టాధికసహస్రంవాకుర్యాద్దద్యాచ్చకాంచనమ్॥ *

ఇతివాయసగ్రహహారమ్.

—* అథక్షేత్రపాలగ్రహహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవతానిధనాత్క్షేత్రపాలస్సంక్రమతేగ్రహః । తతోభవేన్ముఖేశోషీజిహ్వ

యాంప్రభవేద్వ్రిణః॥ ప్రాజాపత్యంప్రకుర్వీత క్షేత్రపాలాభిషేచనమ్ । శతరుద్రేణకుర్యాచ్చమహాజిహ్మాగ్రహోదితః ॥ బలిర్దేయస్తువిధినామంత్రపూతస్సమాహితః॥ ❋

ఇతి క్షేత్రపాలగ్రహహారమ్.

—❋ అథాచలగ్రహహారమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉపకర్తరిబంధౌ వా నుపకార్యాపవాదకైః । తస్కరైర్వాసఖ్యకారీతంగృహ్ణాత్యచలగ్రహః । అచలగ్రహసంస్పృష్టోజ్వరీశ్వాసీచఖాసవాన్ । సర్వాంగరోగీత్వగ్దోషీమందాగ్నిశ్చప్రజాయతే ॥ కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంవాపికుర్యాత్కూశ్మాండహోమకమ్ । కయానశ్చిత్రఇత్యేవంఅష్టోత్తర శతం జపేత్ ॥ అగ్నిరస్మీత్యృచంవాపిసహస్రంచాధికంజపేత్ । బలిప్రకారమాహ ॥ తిలచూర్ణయుతంచాన్నంద్రాక్షాక్షీరంచసక్తవః । అపూపారుధిరంచైవసురాచేత్యేషవై బలిః ॥ వస్త్రాద్యైర్గ్రహమభ్యర్చ్య పూర్ణకుంభయుతంబలిం। చతుష్పథేనిక్షిపేత్తుమంత్రేణానేనసంయుతః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం అచలాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వం మహాబల ॥ఇత్యచలగ్రహహారమ్. ❋

—❋ అథహస్తిపాదగ్రహహారమ్. ❋—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ దేవద్రవ్యంతుయోభుక్త్వా గామగ్నింబ్రాహ్మణంతథా । పాత్రస్థాన్నంచ నిర్మాల్యంలంఘయేద్యస్తుతంనరం ॥ గృహ్ణాతిహస్తిపాదాఖ్యశ్చిహ్నాన్యత్రనిబోధత । వల్మీకవ్యాధిమాన్పాదదాహీచ్ఛర్దివిరేచనః ॥ ప్రాజాపత్యంప్రకుర్వీత హోమోవ్యాహృతిభిర్భవేత్ । హిరణ్యంచ యథాశక్తిదద్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ ఇతిహస్తిపాదగ్రహహారమ్.

—❋ అథకర్ణగ్రహహారమ్. ❋—

శాత్యాయనః॥ దేవస్వముపభుక్తేయ స్తంగ్రహఃకర్ణసంజ్ఞికః । గృహ్ణాతితేనజిహ్మోతునచలత్యస్యకర్ణయోః ॥ బాధిర్యంజాయతేచాంగె కండూతిర్మహాభవేత్ । అత్రచాంద్రాయణంకుర్యాద్ధోమోవ్యాహృతిభిస్తథా ॥ దృషదాదివేతిసూక్తంచసహస్రంచాష్టవైభవేత్ । బలిప్రకారః ॥ తిలపిష్టంసురాంమాంసం అన్నంలాజాంస్తథాదధి । కందశ్చేద్యఖిలంహ్యేతద్బలిరత్రప్రశస్యతే ॥ ధ్వజైర్గంధాదిభిర్ధూపైః గ్రహమభ్యర్చయేత్తతః । చతుష్పథేనిక్షిపేద్ధిబలిమంత్రేణమంత్రవిత్ ॥ మంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం కర్ణాఖ్యస్త్వంమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ❋

ఇతికర్ణగ్రహహారమ్.

—❋ అథ ధనగ్రహహారమ్. ❋—

శాత్యాయనః ॥ తపస్వినీసఖిస్వామిస్త్రీగామీగర్భిణీగమః । యస్తంధనగ్రహఃక్షిప్రంగృహ్ణీయాత్తత్రలక్షణమ్ ॥ ఆస్యస్యందోమూత్రకృచ్ఛ్రిహోత్మానముపజిహ్మికా । జాయతేతన్నివృత్త్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రవ్రయంచరేత్ ॥ ధేనుందద్యాత్తథాహోమంకూశ్మాండాఖ్యంసమాచరేత్ । జపేచ్చపౌరుషంసూక్తంసహస్రాహుతిసంఖ్యయా ॥ ఇదమాపప్రవహత యత్కించేదమ చంతథా । జలేస్థిత్వాజపేద్ధీమదద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః॥ బలిక్రమమాహ ॥ అన్నంపర్యుషితంలాజాదుత్తూరకుసుమానిచ । సహిరణ్యాః పూర్ణకుంభో బలిరత్రవిధీయతే ॥ చతుష్పథేబలిమముంనిక్షిపేన్మంత్రతోనరః । అభ్యర్చ్యవస్త్రగంధాద్యైః గ్రహంయత్నేనసంయుతః। ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమంధనగ్రహమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ❋

ఇతిధనగ్రహహారమ్.

—* అథఅవతోలగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ బంధౌచదోషవక్తారం నిషిద్ధద్రవ్యవిక్రయం । కుర్వంతంచాపకర్తారముపకర్తారిమాంపతె ॥ గృహ్ణాత్యేతైరిమిత్తై స్తమవతోలాభిధోగ్రహః । తతశ్శ్వాసీచఖాసీచ వికతేచ్ఛోజలాన్నయోః॥ సర్వాంగరోగీభవతి మృతకల్పశ్చజాయతె । కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత విష్ణోః పురుషసూక్తతః ॥ సహస్రకలశస్నానం కుర్యాత్పురుషసూక్తతః । కూశ్మాండసంజ్ఞకో హోమః కార్యస్సర్వప్రయత్నతః ॥ కయానశ్చిత్రమంత్రంచ సహస్రంచాష్టవాజపేత్ ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ అన్నంపర్యుషితంపిష్టం దధిక్షీర మపూపకం । రుధిరంచసుగాంచైవ జలపూర్ణాంఘృతంతథా ॥ గాత్రౌచతుష్పథేదద్యాత్ గంధపుష్పాదిభిర్గ్రహం । అవగాయిత్వాపిధానేన మంత్రేణానేన దేశికః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించెమ మవతోలమహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ఇత్యవతోలగ్రహహరమ్.

—* అథ కృశగ్రహహరమ్. *—

కృశగ్రహస్స్యైవ శశిగ్రహ ఇత్యపినామ ॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సూర్య చంద్రోపరాగేతు యోభుక్తైతంకృశగ్రహః । ప్రతిగృహ్ణాత్యతరికంపీ కృశోగద్గదకంఠకః ॥ ఖాసీశూలీవివర్ణశ్చ పీతనేత్రోభవేన్నరః । పిపీలికామధ్యరూపం కుర్యాచ్చాంద్రాయణంవ్రతం ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతు జపేత్సూక్తంచపౌరుషం । అష్టోత్తరశతంవాస్యాదాతేనసూక్తంతథైవచ ॥ అగ్నిరశ్మీత్యృచంవాపి జపేత్పూర్వోక్తసంఖ్యయా ॥ బలిప్రకారః ॥ పేషీకృతతిలికాంవస్త్ర గంధాద్యైరభిపూజ్యచ । దత్వానైవేద్యముథతదుపర్యాగోప్యకాంచనం ॥ చతుష్పథేషుదేశాం మంత్రేణానేనసంయుతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించెమం కృశనామమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్య సుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ఇతి కృశగ్రహహరమ్.

—* అథ శిశుగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ జీవబాహ్మణగురూర్వ గోత్రిభాద్యవమానినమ్ । శిశుగ్రహస్సంక్రమతే తోజ్వరయుతోభవేత్ ॥ అతీసారీచాస్యశోషీ పాణిపాదప్రకంపవాన్ । తత్రతిలాజాః పాయసంచమాంసంకుల్మటమేషుజం ॥ సహిరణ్యః పూర్ణకుంభోబలిర్భవతిశాంతిదః । రత్నవస్త్రాదిభిస్సమ్యక్ గ్రహంపూజ్యయత్నతః ॥ వటమూలేబలిందేయో మంత్రేణానేనమంత్రవిత్ । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం శిశుగ్రహ మహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధింప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ఇతిశిశుగ్రహహరమ్.

—* అథమేషగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ బాలగ్రహాణమాయుక్తాః బాలమాగాయమయాఃపునః । అశ్మనా తాడనంకుర్యాత్తత్ర బలంప్రాపకంపరమ్ ॥ మేషగ్రహస్సంక్రమతే తతస్సనరకాద్యవేత్ । వాయుప్రకోపంసర్వాంగె నేత్రేవామీలితేతథా ॥ ఫేనిలాన్యోర్ధ్వఘోర్దృష్టిరేకః భ్రూభంగవేష్టితః । పాణిపాదప్రకంపీచ జాయతే తత్రశాంతయే॥ హిరణ్యంశ్వేతవస్త్రంచపాయసంసక్తవస్తథా । లాజాశ్చాపూపమిత్యేతత్సబలిః పూర్ణఘటేపిచ ॥ గంధాద్యైర్గ్రహంసమ్యగ్జ్య శస్త్రపాణిర్నిశీథకె । మంత్రేణవక్ష్యమాణేన పూర్వోక్తేనవతంహరేత్ ॥ పూర్వో

క్తేన చేత్యనేన స్కందగ్రహహారేణ- అజో మేషగ్రహగ్రాహీ తస్య తద్దోషశాంతయే । హిరణ్యం శ్వేతవస్త్రం చ చేత్యాదినా బలిర్దేయః ॥ మేషగ్రహోద్దేశేన బలిమంత్రమాహ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం మేషగ్రహ మహాబల ॥ ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాగ్రహ ॥ ఇతి మేషగ్రహహారమ్.

—※ అథ స్కందగ్రహహారమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ బాలగ్రహాయితం బాలమాదాయోచ్ఛిష్టభుక్త్వయమ్ । అగ్నిం స్పృశేత్తం స్కందాఖ్యో గ్రహస్సంక్రమతే తతః ॥ పాదయోర్హస్తయోశ్చైవ వికాసో వా యుజో భవేత్ ॥ బలిప్రదానమాహ॥ తిలపిష్టదధిక్షీరకృసరాపూపసక్తవః । రాజమాషాశ్చ ముద్గాశ్చ నిష్పావాస్కంధమూలకమ్ ॥ పక్వమాంసస్సురా చేతి పూర్ణకుంభయుతో బలిః । తిలపిష్టాదికం కాంస్యపాత్రే కృత్వాథ వేష్టయేత్ ॥ వస్త్రద్వయేన కలశం రక్తసూత్రేణ చైవహి । క్వచిచ్ఛ పుష్పాణ్యుత సై కుంకుమాదిరసైశ్శుభైః ॥ చతురస్రం చతుర్హస్తం మండలం పరికల్పయేత్ । తత్ర దద్యాద్బలిం మధ్య గాత్రె మద్యైవ సంయుతమ్ ॥ రక్తమాల్యాంబరైస్స్కంద గ్రహామభ్యర్చ్య యత్నతః ॥ బలిమంత్రమాహ ॥ బలాధీశ స్కందమహాన్ రక్తమాల్యాంబరప్రియ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం పూజాభిస్సహ పుష్టిమత్ ॥ బలిమేవం విధానేన దత్వా చాగత్య మందిరమ్ । అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య తతః స్వాహాకృత్యాశ్చ దేవతాః ॥ యష్టవ్యాస్స్వీయమంత్రాభ్యాం హవిః క్షీరాజ్యసర్షపమ్ । ద్రోణమాత్రం తు పక్వాన్నం పక్వాన్నాహం స్తథాపూపాన్ ॥ పక్వం మాంసం దధి తథా తిలపిష్టం చ శోణితమ్ । హిరణ్యం చ బలిం దద్యాత్ప్రదోషే వృక్షమూలికే ॥ రక్తచందనరక్తస్రగ్వస్త్రైర్ద్రవ్యైరపి పూజితమ్ ॥ ※

ఇతి స్కందగ్రహహారమ్.

—※ అథ స్కందాపస్మారగ్రహహారమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉత్సర్గం కురుతే యస్తు వహ్నౌ మూత్రపురీషయోః । గ్రహస్సంక్రమతే తం వై స్కందాపస్మారసంజ్ఞికః ॥ తతో సందంశజిహ్వస్తు ఫేనిలాస్యో విజాయతే । అపస్మారే భవే త్తత్ర పూర్వవద్బలిమాచరేత్ ॥ ఇతి స్కందాపస్మారగ్రహహారమ్.

—※ అథ ప్రకారాంతరేణ స్కందగ్రహహారమ్. ※—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అగ్నేః పరిసరే శేతే యో హి బాలకైస్సహ । స్కందగ్రహః ప్రగృహ్ణాతి తం తతః పాణిపాదయోః ॥ అస్యైవ వాతజో దోషః ప్రజాయేతాతి దారుణః । బాలకైరిత్యత్ర బహువచనమవివక్షితమ్ ॥ తమిత్యత్రాప్యేకవచనమవివక్షితమ్ । అత్రచ తమిత్యనేన యశ్చ శేతే యశ్చ బాలకస్తయోర్ద్వయోః ॥ అత ఏవ బలిదానమంత్రేషు శిశుం చికారాన్కుం చేత్యాదీని లింగాని దృశ్యంతే ॥ యత్తచ్ఛబ్దయోర్నిత్యసంబంధాద్బాలకః శేతే సోపి లక్ష్యతే ॥ ఇతి మహార్ణవః ॥ ప్రతీకారమాహ ॥ నవహస్తమితం కృత్వా స్థండిలం చతురశ్రకమ్ । ఉపలిప్య శ్వేతవర్ణైః స్వస్తికాదీని విన్యసేత్ ॥ ద్వారాణి తత్ర చత్వారి చతుర్దిక్షు ప్రకల్పయేత్ । తేషు శక్తిం చ పాశం చ ముసలం తోమరం లిఖేత్ ॥ మధ్యేష్టదళపద్మం చ విలిఖిత్వా తదనంతరమ్ । చతుష్కోణేషు విన్యస్య పూర్ణకుంభాంస్తు మాహితః ॥ మధ్యే తత్ర బలిం దద్యాత్ స్కందగ్రహవిముక్తయే । బలిస్వరూపాది దర్శయతి ॥ కృసరాన్నం

వసిష్టాన్నక్షీరందధిఘృతంమధు । అపూపాస్సక్తవో ముద్గాః నిష్పావాస్సజమాషకాః ॥ చణకాశ్చసురాశ్చ
సురాసూంసస్తథైవచ ॥ అథఃకుక్కుటసంయుక్తః కృత మేషేణ చిహ్నితః । రక్తవస్త్రంచరక్తాస్స్రక్ రక్తచందన
నమేవచ ॥ రక్తపుష్పాణిధూపాంశ్చ పూర్ణకుంభస్సకాంచనః । అన్యాని యాని వస్తూని శిశుక్రీడనపేశలాః ॥ పీ
తశ్వేతకదంబస్య మూలే వా స్కందమాలకే । స్కందస్య భవనే వాపి మంత్రేణానేన నిక్షిపేత్ ॥ అత్రకదంబమూ
లాదిషుబలిదానవిధానాత్ - తత్రైవ పూర్వోక్తస్థండిలంకల్పయేత్ - స్కందభవనంస్కందదేవాలయః ॥
బలిదానశ్లోకమాహ ॥ బాలభానుద్యుతేదివ్యమ్మయూరగంగాధరప్రియ । సురసేనాపతేస్కంద షణ్ముఖక్రౌంచ
సూదన ॥ రోహితాంగమహాభాగ కాలతుల్యగణేశ్వర । ద్వాదశాక్షమహావీర్య ద్విషడ్భుజమహాబల ॥ కృత్తి
కానాంసుతజ్యేష్ఠ శక్త్యాయుధ శిఖిధ్వజ । బాలభాస్కరసంకాశ రక్తమాల్యాంబరప్రియ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలిం దే
వం పూజాం చైవ సహాబుద్ధిమాన్ । శిశుం విశాఖం సన్మంచాద్య శివపుత్ర శివంకురు ॥ గత్వా చిరం దేవ రక్ష భగవన్
త్వమమున్నరమ్ । దత్వా బాలమముం బాల మాయుషా చాపి వర్ధయ ॥ అలక్ష్మీం నాశయాశు త్వం గ్రహవిఘ్నం వి
నాశయ । పాలయ త్వం వర్షశతం బలమాదాయ బాలకమ్ ॥ అథవహ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య తత్ర క్షీరం తథా దధి । పృ
షదాజ్యం చ జుహుయాన్మంత్రాభ్యామాహుతిద్వయమ్ ॥ మంత్రాభ్యాం వక్ష్యమాణాభ్యాం ప్రతిద్రవ్యమాహు
తిం జుహుయాత్ ॥ పృషదాజ్యం నామ దధియుక్తమాజ్యముచ్యతే ॥ అథమంత్రౌ ॥ అగ్నయే స్వాహా, అయమే
కో మంత్రః ॥ కృత్తికాభ్యస్స్వాహేత్యపరః ॥ అనయోర్మంత్రయోరగ్నిఋషిః - అగ్నిః కృత్తికాశ్చేతి క్రమేణ క్రమే
ణ దేవతే - యజుషాంఛందో నియమః - అనయోర్థర్నామంత్రః ॥ త్వయ్యుద్యతోఽపి తే స్కంద బలిభిః పక్వజృం
భిభిః । తేన మాహేశ్వరస్తుష్టః త్వమవ్యాస్సతతం శిశుమ్ ॥ త్వమవ్యాస్సతతం నరమిత్యపిపాఠః ॥ *

ఇతి ప్రకారాంతరేణ స్కందగ్రహహరమ్.

—* అథరీత్యంతరేణ స్కందగ్రహహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్టబాలమాదాయ శయానం వ్రతభంగినమ్ । ప్రగృహ్ణాతి గ్రహస్కంద ఆ
ధ్మానీజ్వరవాన్భవేత్ ॥ శ్వాసవాన్నక్తనయనో బహుమూత్రపురీషవాన్ । పార్శ్వయోర్ద్వయోః పరితాపస్తతో
మం బలిమాహరేత్ ॥ ఉచ్ఛిష్టం బాలమాదాయేతి ఉచ్ఛిష్టమిత్యేతత్పదం బాలమిత్యస్య విశేషణం । తథా బాలమాదా
య శయానమితి విశిష్టవాక్యస్యాపి బలిమాహరేదిత్యుక్తం తత్ర కథమిత్యత్రాకాంక్షాయామాహ ॥ మేషకు
క్కుట మాంసం చ పాయసం సక్తవస్తథా । రుధిరం చ హిరణ్యం చ చేత్యేతన్మాత్రే పటస్య హి ॥ వినిక్షిపేద్ధరా
త్రే రక్తవస్త్రాదిభిర్గ్రహమ్ । అభ్యర్చ్య వక్ష్యమాణేన మంత్రేణానేన సంయుతః ॥ బలాధీశస్కందమహాన్ రక్త
మాల్యాంబరప్రియ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం పూజాభిస్సహ తుష్టిమత్ ॥ *

ఇతి రీత్యంతరేణ స్కందగ్రహహరమ్.

ఇతి శ్రీనీలకంఠాత్మజభట్ట నీలకంఠకృతే కర్మవిపాకార్కే గ్రహహరాణి.

—* అథ మృత్యుంజయ విధిః. *—

వసిష్ఠ ప్రోక్తే ॥ త్ర్యంబకస్య చ మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి సాంప్రతమ్ । విస్తరేణ యథాతత్త్వం ప్రస
న్నోఽసి వక్తుమర్హసి ॥ ఏవం పృష్టః ప్రసన్నాత్మా తం ప్రత్యాహ మహామునిః । మహతా తపసా దృష్టా మృత సంజీవినీ

మయా ॥ విధింతస్యాః ప్రవక్ష్యామిసమాహితమనాశ్శృణు । అహంమస్యఋషిః ప్రోక్తోచ్ఛందోనుష్టుబిహోచ్యతే ॥ దేవతాత్ర్యంబకోరుద్రః షడంగాని శృణుష్వమే । అగ్నేఃహృదయమేతిన మోంతో హృదయం స్మృతమ్ ॥ నేత్రత్రయాగ్నివీర్యాయ వౌషడంతముదాహృతమ్ । అనిష్టచ్ఛందసోస్త్రాయ ఫడిత్యస్త్రముదాహృతమ్ ॥ ప్రాగాద్యాసుచతుర్దిక్షుదిగస్త్రంకారయేత్క్రమాత్ । ఏవంన్యస్యాత్షడంగాని నాసుభిష్షడ్భిరేవచ ॥ దుర్గాంవినాయకంచైవనందీశంక్షేత్రపాలకమ్ । ఏతేదిగ్బంధమంత్రాద్యాఃఏతేమనురుదాహృతః ॥ అథత్వేతస్యమంత్రస్య షడంగాని ప్రకల్పయేత్ । పురశ్చరణమాదౌతుకుర్యాన్మంత్రస్యసిద్ధయే ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవా శతమష్టోత్తరంతువా । యావత్తదాజపేన్మర్త్యః పూతోహంమితిమన్యతే ॥ మంత్రంప్రణవసంయుక్తంజపేత్ప్రావసమాహితః । యస్మాదనేనమంత్రేణ మృత్యుంజయతిమానవః ॥ మృత్యుంజయస్తతః ప్రోక్తోమునిభిస్తత్వదర్శిభిః । బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యాస్త్రయోవర్ణాద్విజాతయః ॥ ఆత్మార్థంజపహోమాంశ్చకుర్యాంనిత్యమతంద్రితః । పరార్థమపికుర్వీతబ్రాహ్మణోమంత్రవిత్తమః ॥ దాతవ్యాదక్షిణాంత్రయథాతుష్టోద్విజోత్తమః । ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యమపమృత్యుజయంతథా ॥ పురాభిచారణంచైవ కాలమృత్యువివర్తనమ్ । వశ్యాకర్షణవిద్వేషమారణోచ్చాటనంతథా ॥ పుత్రలాభంచతద్వృద్ధిం వృష్టిం వృష్టినివారణమ్ । గజవాజిఖరోష్ట్రాణాం శాంతికర్మణిసర్వతః ॥ ప్రతీకారంచసర్వేషాంవృజినవ్యాధిరక్షసామ్ । అన్యాన్యపిచకార్యాణియద్యద్యేతానికారయేత్ ॥ అస్యమంత్రస్యయఃప్రోక్తోవినియోగోమహర్షిభిః । సర్వమంత్రేషుతత్సర్వంఅనేనైవతుకారయేత్ ॥ కిమత్రబహునోక్తేన మనసాయద్యదిచ్ఛతి । తత్తత్ఫలమవాప్నోతి నాత్రకార్యావిచారణా ॥ నక్షత్రాణిప్రవక్ష్యామి ఆరంభేసర్వకర్మణామ్ । ఆద్రాయాంశాంతికర్మాణి ఆముష్యంవైష్ణవేతథా ॥ శాంతింపరాభిచారాణామపమృత్యుజయంతథా । ఆదౌవినాయకంపూజ్యపుణ్యాహంవాచయేత్తతః ॥ ఔపాసనాగ్నిమానీయతస్మిన్కుండేవినిక్షిపేత్ । అథవాశ్రోత్రియాగారాత్ మథనంవాసమానయేత్ ॥ ఔపాసనేనకుర్వీత నిషేధోచ్చాటనాదికమ్ । ఆత్మాభిముఖమాసీనంధ్యాత్వాసమ్యక్ప్రపూజయేత్ ॥ అర్చయేల్లోకపాలాంశ్చప్రాగారభ్యప్రదక్షిణమ్ । తేషామనుచరాంశ్చైవకుండమధ్యేహుతాశనమ్ ॥ తత్రకృత్వాజ్యభాగాంతం సర్వముల్లేఖనాదికమ్ । స్వగృహ్యోక్తవిధానేన తతోహోమంసమారభేత్ ॥ అముకాహోష్యతేనాగ్నౌ జుహుయాల్లక్షసంఖ్యయా । అయుతంవాసహస్రంవాజ్ఞాతమష్టోత్తరంతువా ॥ [illegible]త్రికైర్వాజుహుయాత్ మధురత్రితయసంయుతైః । గుడత్రిఖండకైర్వాపి చతురంగులమానకైః ॥ అథవాజుహుయాద్విద్వాన్మిశ్రితైస్తిలతండులైః । ప్రక్షాళితైస్తిలైర్వాపిజుహుయాద్గోఘృతప్లుతైః ॥ పలాశసమిధైర్హుత్వాపూర్ణమాయురవాప్నుయాత్ । అథవాగోఘృతాక్తైవపాయసైనైవహోమయేత్ ॥ అథవాతప[illegible] జపముదకేనసమాహితః । ఆసీనఃప్రాఙ్ముఖోభూత్వాజపేద్వాపూర్వసంఖ్యయా ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయే[illegible] వేదవేదాంగపారగాన్ । ఆరోగ్యకామోజుహుయాద్దూర్వాకాండైర్ఘృతాప్లుతైః ॥ పయసావాపిజుహుయా[illegible]ద్రవ్యేణాజ్యేనవాపునః । పలాశసమిధైర్వాపి సర్వరోగప్రశాంతయే ॥ ఏవంరోగప్రశాంతిస్స్యాద్రోగిణాం [illegible]చాప్యసంశయః । అచ్ఛిన్నైరామ్రపత్రైస్తుయథోక్తైర్జుహుయాద్జ్వరే ॥ గుడూచీగుళికాభి[illegible]కైర్వాఘృతప్లుతైః । ప్రమేహేమధునాహోమఃపయసావాఘృతేనవా । ఉదుంబరసమిద్భిస్తు [illegible]హోమః[illegible]కథంచ । గుల్మేతుశాల్మలైర్హోమః[illegible]కృష్ణైః[illegible]ఘృతేనవా । అథమాససమిద్భోమః[illegible] । కరంజసమిధావాపినిర్గుండీసమిధోపివా ॥ తైలేనాభ్యజ్యజుహుయాత్ ఛర్దిరోగస్యశాంతయే । [illegible]ర్జుహుయాదతీసారప్రశాంతయే ॥ శాంత్యర్థంపక్షిరోగాణాం పలాశసమిధస్స్మృతాః । ఉష్ట్ర[illegible]

హృత్వాఽపస్మారాత్ప్రముచ్యతే॥ కుబేరాక్ష్యాదర్వల్లీభ్యోహ్యంత్రశూలేష్వయంవిధిః। తైలేనాభ్యజ్య జుహుయాద్వజ్రఖండైస్తథైవచ॥ మాతులింగగుడూచీనాం హోమః కామిలనాశనః॥ మధుత్రితయహోమైస్తు శాంతిస్స్యాద్రాజయక్ష్మణః॥ హవనాత్ఫలమూలానాం గర్భరోగః ప్రశామ్యతి। సుదన్మసూరికాపాపం మధుత్రితయసంయుతైః। ఛిన్నోత్పలైశ్చజుహుయాత్పలాశైర్వాఘృతప్లుతైః॥ అథవాతైలసంయుక్తైర్జుహుయాద్దారసర్షపైః। మేచాస్యముఖజారోగాః శిరోరోగాస్తథైవచ। తేసర్వే ప్రశమం యాంతి లైహోమైర్ఘృతప్లుతైః॥ ఔదుంబరాణాంరోగాణాం సర్వేషాంశాంతిమిచ్ఛతా॥ బిల్వవృక్షసమిద్ధోమః కర్తవ్యోద్విజసత్తమైః॥అంతస్థాపేతుజుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః। దూర్వాభిర్వాపయోక్తాభిర్జుహుయాచ్చందనేనవా। శింశుపాశ్వత్థసమిధాం క్త్వాసాపేతుహోమమాచరేత్॥ అథవాగోఘృతేనైవరక్తాతిసారశాంతయే॥ అశ్వటోషేషుసర్వేషు కంఠరోగేషుహోమాదరే। త్రిభిఃఫలైర్వాజుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః॥మధుత్రితయహోమస్తుసర్వరోగప్రశాంతయే।ఆయుర్వేదేషుయత్ప్రోక్తంయస్యరోగస్యభేషజమ్॥తస్యరోగస్యశాంత్యర్థం తేనతేనైవహోమమాచరేత్। అథవా తేనమంత్రేణపావమానీభిరేవచ॥ తీర్థతోయేనదేవేశమభిషించేత్సమాహితః।భూతగ్రహజ్వరాదీనాం సర్వేషామపిశాంతయే॥అథవాతర్పణంకుర్యాత్ పృథ్వ్యోరిపూర్వోక్తసంఖ్యయా।నద్యాంసముద్రగామిన్యాం తటాకేషుసరిత్సువా॥ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోవాపిసర్వరోగప్రశాంతయే। అథవా నియతాహారోజపేన్మంత్రం సమాహితః॥ శాంతయేసర్వరోగాణాంశాంత్యైవానుద్భవాయచ।ఏవంహోమంద్విజఃకుర్యాత్ జపేత్తర్పణమేవచ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థంఆత్మనోవాపరస్యచ। ఏకాహంవాత్రిహంవాపి ద్వాదశాహం దశాహకమ్॥ పక్షోమాసోద్విమాసోవామాసత్రయమథాపివా। అథవాచతురోమాసాన్షణ్మాసంత్వేకహాయనే॥ భయేమహతిసంజాతే దీర్ఘకాలంసమాహితః। అల్పేల్పకాలంకుర్వీతజపహోమాదికాఃక్రియాః॥ రోగకాలోపయుక్తంచద్రవ్యంశయ్యాసనాదికమ్। రోగముక్తస్తుతత్సర్వం నోపయుంజ్యాత్కథంచన॥ మృతసంజీవినీంవిద్యాంబ్రాహ్మణానాంతుయోజయేత్। అపమృత్యుజయోపాయమహంవక్ష్యామ్యతఃపరమ్॥ పూర్వోక్తదేశకాలేతుశుచిర్భూత్వాసమాహితః॥ మధుత్రితయయుక్తాభిర్దూర్వాభిర్జుహుయాద్బుధః। సహస్రమయుతంవాపిశతమష్టోత్తరంతువా॥ శ్వేతాగరుకుసుమైర్వాపి జుహుయాద్గోఘృతప్లుతైః। అపామార్గసమిద్భిర్వాతిలైఃకృష్ణైర్యవైరపి॥ అథవాగోఘృతేనైవపయసాచైవహోమయేత్। కపిలాగోఘృతంక్షీరంప్రశంసంతిమనీషిణః॥ శనైశ్చరదినేశ్వత్థంస్పృష్ట్వామంత్రమిమంజపేత్। సాక్షాన్మృత్యోర్విముక్తస్స్యాత్ కింపునస్స్వల్పమృత్యుభిః॥ అథవాపయసాదేవమభిషించ్యఘృతేనవా। పలాశఖదిరాశ్వత్థసమిద్భిర్జుహుయాత్సుధీః॥ బిల్వస్యఫలోద్భవైర్వాపిసోపమృత్యోర్విముచ్యతే। అథవాశ్రపయిత్వాతుచరుంరౌద్రంద్విజోత్తమః॥ మంత్రేణానేనజుహుయాత్ ధ్యాత్వాదేవంత్ర్యంబకమ్। అష్టోత్తరశతంహుత్వా మృత్యుంజయతి మానవః॥ విన్యస్య కలశంతత్రపూర్ణంపంచపల్లవంన్యసేత్। అస్మిన్గృహస్యసద్దేవమంత్రాన్మంత్రసమాహితః॥ ఖనిత్రేణాగ్నిహోత్ర [illegible] కృత్వాన [illegible]। ప్రబోధ్యపునరప్యేనంమంత్రేణానేనసంస్పృశేత్॥ దుస్స్వప్నముద్భవశాంతిస్స్యాత్ [illegible] ప్రసమూచ్యతే॥ అథశాంత్యుదకవారిణి [illegible] సమాసతః। శ్రీకామోబిల్వవృక్షస్య [illegible]॥ [illegible] జుహుయాన్మహాశ్రియమవాప్నుయాత్। గోకామఃపయసాహో [illegible]॥విద్యార్థీ జుహుయాద్వసురుద్రాక్షైర్గోఘృతప్లుతైః। విద్యాంచాయుస్తథావి [illegible]॥ అన్నాద్యకామోజుహుయాదన్నంశివఘృతప్లుతమ్। పలాశసమిధైర్హుత్వా బ్రహ్మవర్చసమాప్నుయాత్॥ వృష్టికామస్తుసంపూజ్య దేవదేవంత్రియంబకమ్। అథ్యర్ఘపాద్యాదిభిర్దేవ

వంత్రాసంస్థైరభిషేచయేత్ ॥ ఆపోహిష్ఠేతితిసృభిర్హిరణ్యవర్ణాభిస్తథా । పవమానానువాకేన త్ర్యంబకేత్యనయారుచా ॥ గంధంపుష్పంతథాధూపంహవిష్యాన్నంనివేదయేత్ । ఏవంసంపూజ్యవిధివద్దేవంపశ్చ ప్రసాద్యచ ॥ వేతసానాంసమిద్భిస్తుజుహుయాత్ప్రయతేనవా । పుణ్యాహంవాచయేన్నిత్యం బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ అయుతంవాసహస్రంవా జుహుయాత్ప్రయతోపివా । దశాహోభ్యంతరేవృష్టిర్భవిష్యతినసంశయః ॥ ఆర్ద్రవాసాః పయఃపృక్తైః క్షీరవృక్షసముద్భవైః । సమిద్భిర్జుహుయాన్మంత్రీ సద్యోవృష్టిమవాప్నుయాత్ ॥ అగ్నిహోత్రస్థమాదాయసితంభసితముత్తమమ్ । అన్నేనైవరుచాహుత్వా జపేత్సృష్టినివారణమ్ ॥ పుత్రకామస్తుజుహుయాత్పాయసంఘృతసంయుతమ్। చరుశేషంస్వయంభుక్త్వా పుత్రంప్రాప్నోతి మానవః ॥ పౌర్ణమాస్యాం తిలాన్హుత్వా ఘృతాక్తాన్పిండతేసుతమ । గోచర్మమాత్రమాలిప్య గోమయేనాథభూతలే ॥ ధాన్యరాశింవినిక్షిప్య తన్మధ్యేస్థాపయేద్బుధః। వింశతిం కలశాంస్తత్ర సితసూత్రేణ వేష్టయేత్॥ తీర్థతోయేనసంపూర్ణాన్పూరయేత్పల్లవాదినా । త్ర్యంబకేనతుమంత్రేణతత్రస్థానభిమంత్ర్యచ ॥ అథ వంధ్యాస్త్రియంతైస్తుకలశైరభిషేచయేత్ । అచిరాల్లభతేపుత్రంఆయుష్మంతంయశస్వినమ్ ॥ ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతంయస్మాత్త్వంపరిపృష్టవాన్। ఇత్యుక్త్వాబ్రహ్మణఃపుత్రో వసిష్ఠోబ్రహ్మవిత్తమః ॥ మృతసంజీవినీంప్రాహ హితాయప్రాణినాంతథా । ఆద్యంతుతారకంతస్య తారకాదంతిమంపరః ॥ వ్యాహృతిత్రయసంయుక్తం స్వాహాంతిమమిహోచ్యతే । తారకందంతిమాద్యర్ణంవహ్నిజాయాసమన్వితమ్ ॥ వేదేషుదృష్టంవిద్వద్భిస్తంరోగస్యతుపుత్రక । ప్రణవాదితదంతేచ వ్యాహృతిత్రయసంయుతమ్ ॥ వ్యాహృతి ప్రణవాంతంవాస్వాహాంతేనసమన్వితమ్ । ఏవంవిధమనుశ్రేష్ఠం సర్వమృత్యుభయాపహమ్ ॥ మృతసంజీవినీయంతు ప్రణవవ్యాహృతీయుతా । తతస్త్ర్యంబకైర్మంత్రైఃపునరంతేతథోచ్యతే ॥ మృత్యుంజయోయమేవాత్ర కథితోమంత్రవిత్తమైః । సబీజోయస్తుమంత్రస్స్యాత్ మహామృత్యుంజయస్మృతః॥ప్రణవంవ్యాహృతీశ్చైతాన్త్రిబీజాన్ప్రవదేత్పురా । తతోజపేత్త్ర్యంబకమనుం అంతేవ్యాహృతయశ్చతాః ॥ త్రిబీజంప్రణవాంతంచవహ్నిజాయాంతతోచ్చరేత్ । ప్రణవోహిప్రసాదశ్చమృతహాతారకస్తథా॥ భూరాదికావ్యాహృతయఃత్ర్యంబకేతిచమంత్రతః। విపర్యయేణత్రిబీజంతద్వచ్చవ్యాహృతిత్రయమ్ ॥ స్వాహాంతమనుశేషస్తుశుక్రేణారాధితఃపురా । మహామృత్యుంజయ ఇతి విశ్రుతోభువనత్రయే ॥ ఓంకారైస్సంయుక్తైష్షడ్భిః చతుర్భిరథవాపివా । మృత్యుంజయోథవిధివదపమృత్యుప్రశమనమాప్నుయాత్॥ ఇతివసిష్ఠోక్తత్ర్యంబకకల్పః.

—॥ అథశౌనకోక్తమృత్యుంజయజపహోమవిధిరుచ్యతే. ॥—

శౌనకః ॥ అపమృత్యుంజయంహోమంవక్ష్యేహంత్వద్విజన్మనాం। కుర్యాత్త్రిజన్మనక్షత్రేవిషువే సంక్రమేతథా ॥ పౌర్ణమాస్యామమావాస్యాం గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । సర్వవ్యాధిసముత్పన్నే యథావిధి సమాహితః ॥ స్నాతఃశుక్లాంబరధరశ్శుక్లమాల్యానులేపనః । అలంకృతశ్శుచౌదేశే పుణ్యాహం వాచయేద్ద్విజః ॥ ఆథాజ్యభాగపర్యంతంయజ్ఞతంత్రంసమాహితః । ఘృతాక్తంజుహుయాదన్నమువ చానస్యసంపదః ॥ అతోభద్రేతిమంత్రేణదూర్వాహోమఃప్రచోదితః । త్ర్యంబకేతిమంత్రేణ హోమమష్టాధికం శతమ్ ॥ ఇమంజనాయుషేవిశ్వంహూత్వాదిజుహుయాత్తతః । చరుణాపురుషసూక్తేన ఘృతేనాథస్రవేణవై ॥ పునఃపునర్జుహుయాత్సహస్రంవింశతిం ॥ దక్షిణావతామిదమాది - అథాహవ్యాహమత్రాణాన్సర్వాన్ ఏవవాం దేవావస్వనే గోమాయురదాత్ రుద్రావరుణౌసోమేన మగ్నిపుష్కరేణసంఖ్యాసవ ఇతిత్వే ఉదీర్ష్వ జీవః సవితాప

ష్ట్వా గాయత్ర్యాన్వస్య మేతి చ॥ తచ్ఛ్రుత్వా దేవపీఠం ముక్త్వా దివ ఋత్విజాం ప్రతి - సప్తదశావంతితః ఇష్టకృత్ప్రభృతి హోమాను శయనం సమాపయేత్ ॥ ఇంద్రావరుణాభ్యాం సోమస్తోమేన స్త్యాగం యజమానే మన్వక్ । ప్రజాంపుష్టిం యింద్రమస్మాసు ధత్తం దీర్ఘాయుత్వాయ ప్రతిరస్త్వ ఆయుః । ధన్యం యజస్వ మాయుష్య మారోగ్యం పుష్టివర్ధనం॥ అపమృత్యుభయం హోమమాత్ర ధీత్వారితం భువనః ॥ ఇతి ॥ *

— * అథమంత్రన్యాసక్రమః * —

హోమాంతే శౌనకః ॥ త్ర్యంబకం యజామహ ఇతి శిఖాయాం న్యసేత్ । సుగంధిం పుష్టివర్ధనమితి హృదయే । ఉర్వారుకమివ బంధనాదితి బాహ్వోః । మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాదితి నాభౌ । పదేగుల్ఫే చ జంఘోరుజఘనే కటిమేఢ్రయోః । నాభౌ కుక్షిద్వయే పార్శ్వే కక్షయోః కుచయోర్హృది ॥ స్కంధే కృకాటికాయాం చ ఊర్ధ్వరామణిబంధకే । కనిష్ఠనామికామధ్య తర్జన్యంగుష్ఠపాణిషు ॥ కంఠే చుబుకే వక్త్రే నాసికాకర్ణచక్షుషి । లలాటే మూర్ధ్ని చోర్ధ్వే యథావర్ణాన్మంత్రస్య విన్యసేత్ ॥ *

ఇతి త్ర్యంబకమంత్రన్యాసః.

మాతా పుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాంబికా నామతః కల్యాపరమార్తి రార్యచరితః శ్రీపెద్దిభట్టః పితా। సోయం కౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదస్మార్త మతేన యేచ సపదే వాక్యే కృతీ వర్తతే॥ మతిర్యేషాం శాస్త్రప్రకృతిరమణీయా వ్యవహృతిః పరాశీలం శ్లాఘ్యం జగతి రుజవస్తైకతిపయే । చిరం చిత్తే తేషాం ముకురతలభూతే స్థితిమియాదియం వ్యాసాగస్త్యప్రవరమునిశిష్యస్య భణితిః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృవామ్నా మదనాత్మజస్య । సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణః తరంగో దశమో మహీయాన్ ॥ *

ఇతి శ్రీమత్పండిత పారిజాత కళారిమల్లేత్యాది బిరుదవిరాజమాన శ్రీమదన భూపాల పుత్ర
మాంధాతృకృతౌ స్మృతిమహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకసంగ్రహే

ప్రకరణంనామ దశమస్తరంగః.

శ్లో॥ దాక్షపేటీ పురవాసి నారాయణసుశోధితా ।
పింగళీయాతప్రతిరియం నారాయణపదార్పితా॥

కర్మవిపాకగ్రంథస్సమాప్తిమగమత్.

అథ శ్రీనీలకంఠభట్టాత్మజ శంకరభట్టకృత కర్మవిపాకార్కసం
గ్రహోక్త రుద్రకలశస్నానాది విశేషవిధానాని లిఖ్యంతే,—

— * అథ రుద్రకలశస్నానవిధిః. * —

యుధిష్ఠిరః ॥ రుద్రస్నానవిధానేన కథయస్వ జనార్దన । సర్వారిష్టోపశమనం సర్వశాంతి ప్రదం నృణామ్ ॥ శ్రీకృష్ణ ఉవాచ ॥ దేవసేనాపతిం స్కందం రుద్రపుత్రం షడాననమ్ । అగస్త్యో మునిశార్దూల స్సుఖాసీనమువాచ హ ॥ సర్వజ్ఞోసి కుమారస్త్వం ప్రసాదాచ్ఛంకరస్య హి । స్నానం రుద్రవిధానేన బ్రూహి దేవ కథం భవేత్ ॥ స్కంద ఉవాచ ॥ మృతవత్సా తు యా నారీ దుర్భగా ఋతువర్జితా । యా నూన్యా తేకన్యకావధ్యా స్నానమాసాం విధీయతే ॥ అష్టమ్యాం వా చతుర్దశ్యాముపవాసపరాయణః । ఋతౌ శుద్ధా చతుర్థేహ్ని ప్రాప్తే సూర్యదినేథవా ॥ నద్యోస్తు సంగమే కుర్యాత్ మహానద్యాం విశేషతః । శివాలయేథవా గోష్ఠే వివిక్తే వా గృహాంగణే ॥ ఆహితాగ్నిం ద్విజం శాంతం ధర్మజ్ఞం సత్యశాలినమ్ । స్నానార్థం ప్రార్థయేదేనం నిపుణం గురుకర్మణి ॥ తత్ర తు మండలం కుర్యాత్ చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ । బద్ధచందననాళం చ గోమయేన తు లేపితమ్ ॥ తన్మధ్యే శ్వేతరజసా సంపూర్ణం పద్మమాలిఖేత్ । తస్య మధ్యే మహాదేవం స్థాపయేత్కర్ణికోపరి ॥ దద్యాద్దళేషు నంద్యాదీన్ చతుర్థవిధిపూర్వకమ్ । ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ దళేష్వష్టసు విన్యసేత్ ॥ దేవీం వినాయకం చైవ స్థాపయేత్తత్ర పార్థివ । దత్వార్ఘ్యం గంధధూపం చ పుష్పం దీపం గుడోదనమ్ ॥ భక్ష్యాదికం చ నైవేద్యం ఫలం తాంబూలమేవ చ । దక్షిణాం చ తతో దత్వా నమస్కృత్య క్షమాపయేత్ ॥ అనేన విధినా కుర్యాత్ కలశం రుద్రసంజ్ఞికమ్ । స భుక్త్వా సకలాన్ భోగాన్ ప్రసాదాచ్ఛంకరస్య చేతి ॥

*

— * అథ సర్వరోగహరస్తృచార్ఘ్యదానవిధిః. * —

హేమాద్రౌ ॥ ఉద్యన్నద్యేతి మంత్రోయం సౌరః పాపప్రణాశనః । రోగఘ్నశ్చ విషఘ్నశ్చ భుక్తిముక్తిఫలప్రదః ॥ కరామలకవద్దృష్టో గుహ్యః పరమసిద్ధిదః । పుత్రస్య రోగనాశాయ ఖ్యాతో లోకహితాయ చ ॥ ఏతేనారాధితో దేవ స్తృచమంత్రేణ భాస్కరః । ఏతేనైవ విధానేన న్యాసపూర్వక్రమేణ చ ॥ హస్తయోర్హృదయే మూర్ధ్ని పాదనాభిముఖేషు చ । చక్షుషోః కవచం చాస్త్రం పాదస్యాది పదైర్న్యసేత్ ॥ ఉద్యన్నద్య మహస్తేన మాం కృతేనాభిరక్షతు । ఆరోహన్ద్యాం మహస్తేన మాం కృతాదభిరక్షతు ॥ శుకేషు హృద్రోగహృద్యోగశ్రోక్షిణా త్త్వధాపయాత్ । హరిమాణం మూర్ధ్ని భానుర్మాం భూతాత్సర్వతోవతు ॥ శేషేషు క్షిప్యసౌ దేవ గమనాద వటాద్ధరిః । రోపణాకాసు వామే తు రక్షతు పూషా త్వమాగమాత్ ॥ అథో నాభ్యాంత మోజాద్యాత్సర్వగోప్తాభిరక్షతు । హరిమాణం సుఖం జిహ్వాం మరీచిర్మమ రక్షతు ॥ ద్విషంతం కవచం మేస్తు మే లోమాన్ సురక్షతు । విద్వేషణాత్సర్వతో మాం రక్షత్వస్త్రేణ భాస్కరః ॥ ఏవం యః కురుతే న్యాసం ద్వాదశం రోగహా సి చ । సర్వపాపవినిర్ముక్తః సర్వోపద్రవవర్జితః ॥ ఉపచారాదికం కుర్యాద్గంధపుష్పైః స్వశక్తితః । రక్తగంధాక్షతైః పుష్పైస్తామ్రపాత్రేణ భక్తితః ॥ పాదార్ధవత్సృచేనైవ వ్యాగావృత్త్యా విలోమతః । దద్యాదర్ఘ్యం సమంత్రం చ అనులోమ్యే పునః పునః ॥ యోర్ఘ్యం వై తామ్రపాత్రేణ ప్రదదాతి సహస్రకమ్ । శతం వా భానువారేణ విప్రాన్ ద్వాదశ భోజయేత్ ॥ రోగాద్భవతి ముక్తస్సర్వశత్రూన్ క్షయేచ్చ సః । చతుర్విధశతివాక్యైశ్చ రోచయేద్దేవ భానుమన్వహమ్ ॥ సర్వరోగవినిర్ముక్తో ద్వేషిణశ్చ నయేత్తు సః । పుత్రభార్యాపశూనాం చ స్యాదారోగ్యం తథా భవేత్ ॥ శ్రియం ప్రాప్నోతి విపులాం బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యనామయమ్ ॥ ఇతి తృచార్ఘ్యదానమ్.

—* అథతృచార్ఘ్యదానప్రయోగః. *—

అదస్యప్రాణానాయుష్య - మారోగ్యమ్మనుజీవచ్ఛరీరారిష్టేన అముకరోగస్య సమూలనాశనార్థం రాశిగ్రహరోగప్రాపకదౌష్ట్య నివృత్త్యర్థం సూర్యార్ఘ్యదానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అర్ఘ్యదానం కుర్యాత్-ఉద్య న్నద్యేతి తృచస్య కణ్వపుత్రప్రస్కణ్వ ఋషిః - సూర్యో దేవతా - అనుష్టుప్ ఛందః - తృచార్ఘ్యదానే వినియోగః - అథ షడంగన్యాసః - ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఆయా యనమః - హృద్రోగం శయ-శిరసే స్వాహా - శుకేషు-ద ధ్మసి-శిఖాయై వషట్ - అథో-దధ్మసి - కవచాయ హుం ఉదం-సహ- నేత్రత్రయాయ- ద్విషంతం-రం ధయన్- అస్త్రాయ ఫట్ - షడంగన్యాసః - తతః - తేజోరాశిర్మిమాయుక్తః తప్తకాంచనసన్నిభః । కిరీటీపద్మనేత్రశ్చ పద్మరాగవిభూషితః ॥ పద్మాసనాయనమః - ఇతి ధ్యానం ॥ ధ్యేయస్సదా సవితృమండల మధ్యవర్తీ నారాయణ స్సరసిజాసన సన్నివిష్టః కేయూరవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీ హారీ హిరణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్రః ॥ ఇతి ధ్యాత్వా రక్తచందనేన ద్వాదశదళం పద్మం సూర్యం మిత్రాదినా ద్వాదశ-దండ పింగళ మాఠరారుణ సారథీంశ్చ సంపూజ్య - రక్తచందనయుతం తామ్రపాత్రే అర్ఘ్యం దద్యాత్ - తద్యథా ఉద్యన్నద్యమిత్రమహః - మిత్రాయే దమర్ఘ్యం నమః- ఆరోహన్నుత్తరాం దివం- రవయే- హృద్రోగం మమ సూర్య-సూర్యాయనమః-హరిమాణంచ నాశయ - భానవేనమః - శుకేషు మే హరిమాణం - ఖగాయనమః- రోపణాకాసు దధ్మసి- పూష్ణేనమః-అథో హారిద్రవేషు మే హిరణ్యగర్భాయనమః- హరిమాణం నిదధ్మసి- మరీచయే - ఉదగాదయమాదిత్యః - ఆదిత్యా య- విశ్వేన సహసా సహ - సవిత్రే- ద్విషంతం మమ రంధయన్- అర్కాయ- మో అహం ద్విషతే రధం - భాస్క రాయ- ఇతి పాదశః- అథార్ధర్చశః- ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివం మిత్రరవిభ్యాం హృద్రో గం- నాశయ ॥ సూర్యభానుభ్యాం శుకేషు- దధ్మసి ఖగపూషభ్యాం- అథో హారిద్రవేషు మే- హరిమాణం ని దధ్మసి- హిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యాం- ఉదగా- సహసా సహ - ఆదిత్యసవితృభ్యాం-ద్విషంతం - ద్విషతే రధం- అ ర్కభాస్కరాభ్యాం - అథ ఋక్శః - ఉద్యన్నాశయ - మిత్రరవి సూర్యభానుభ్యః - శుకేషు దధ్మసి- ఖగపూషహి రణ్యగర్భమరీచిభ్యః - ఉదగాదయమాదిత్యః విశ్వేన- రంధయన్- ఆదిత్యసవితృ అర్కభాస్కరేభ్యో నమః॥ ఇతి ఋక్శః - అథ తృచేన- ఉద్యం - ద్విషతే రధం - మిత్రరవిసూర్యభాను ఖగపూష హిరణ్యగర్భ మరీచ్యా దిత్య సవితృ అర్క-భాస్కరేభ్యోనమః॥ ఇతి సూర్యార్ఘ్యదానప్రయోగః.

—* అథ రామేశ్వరభట్ట సుత మాధవభట్టకృత కారికాః. *—

అష్టోత్తరశతాహ్వ షష్టిస్సా చతుర్వింశతీరితా । తావతీభిస్తథైకాస్యాత్తాసచ్ఛిష్టాన్వయయుతే భవేత్ ॥ తావ [illegible] తేకో ఘ్నార్ఘ్య [illegible] ॥ తావద్భిర్గర్భి [illegible] హోమార్ఘ్య పరికీర్తితః । షట్సప్తత్యధికైః [illegible] పరికీర్తితః ॥ ౫౭౬ ॥ యుగ్మైర్నేత్రాష్టభిశ్చైవ చంద్రైస్సగణితో లఘుః ॥ ౧౩౮౨ ॥ అత్ర [illegible] సహస్రైః । షట్సప్తత్యధికైః సప్తశతైరర్ఘ్యాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౩౭౧౭౬ ॥ [illegible] [illegible] సహస్రైః । [illegible] చతుర్వింశత్యధికైష్షట్సహస్రైర్భవేత్ ॥ ౭౬౨౪ ॥ ఇత్యాదయః [illegible] । [illegible] రసయుతా సంయుతత్రైశ్చైవ తిస్రః పరికీర్తితాః ॥ యుగాష్టబాణచంద్రైస్తైరంకోర్ఘ్య ప్రకీర్తితః । అష్టోత్తరశతాషట్షష్టి ప్రసక్తైశ్చప్రకీర్తితా ॥ చతుర్వింశతిసంఖ్యాభిస్తాభిరంకః ప్రకీర్తితః ।

బహుళీకృత్యందుశూన్యవసువహ్నిమితైర్లఘుస్సైన్యంగ్వేదాష్టవహ్నినయుతేంయునవాన్వితైస్తైః—అఘ్న్యేభవే ధమహాంశ్చస చంద్రనేత్రైః పాతాళనాట్యరసదికరివంద్రనేత్రైః ॥ ఆవృత్తిః ॥ ౬౬ ॥ అశః ॥౧౫౮౪లఘుః। ౩౮౦౧౬। అఘ్న్యః। ౯౧౨౩౮౪ । మహాఘ్న్యః ॥ ౭౧౮౧౬౯౭॥ ౨.౧౬ ॥ సమాప్తః. ❋

—❋ అథసర్వరోగహరగస్త్యాతచరణ కృతః త్వరిత రుద్ర ప్రయోగః. ❋—

తత్రకాలాః ॥ అసిద్ధిః॥౧॥భూమిసంపత్తిః ॥౨। మరణం ౩ బంధునాశనం॥౪॥ ఆయుర్వృద్ధిః॥ ౫॥ ప్రజానాశః ॥౬॥ సపత్న్యాః ॥౭॥ సంచయస్తథా॥౮॥ శుభప్రాప్తిః ॥౯॥ స్థానలాభః॥౧౦॥ మోక్షః॥౧౧ ॥ వశిత్వం॥౧౨॥ ఇతిచైత్రాదేః ఫలాని ॥ క్వచిదాషాఢోపిశుభఉక్తః ॥ ముముక్షోః కృష్ణపక్షః- శుక్లోన్యస్య - తిథిశుద్ధిః- ద్వితీయాపంచమీసప్తమీత్రయోదశీపూర్ణిమాః ॥ షడశీత్య ఇతి కేచిత్ ॥ వారాస్తు-భౌమశనిభిన్నాః శస్తాః నక్షత్రేష్వశ్వినీరోహిణీమృగార్ద్రాపుష్యమఘోత్తరాఅనూరాధాత్రయహస్తచిత్రాస్వాతీమూలాశ్రవణధనిష్ఠారేవత్యః శస్తాః - అభిజిత్పునర్వసూఅపీతి కేచిత్ - యోగాస్తుశుభాఏవగ్రాహ్యాః- విష్టిమలమాసగురుశుక్రాస్తబాల్యవార్ధికానివర్జ్యాని ॥ దేశస్తు- దేవాగారనదీతీరాదిః తత్రప్రథమంతావత్ - సర్వప్రయోగారంభాత్- ప్రాగేవకస్మింశ్చిద్దినఆచమ్యప్రాణానాయమ్య - మాసపక్షాద్యుల్లిఖ్యఅముకకామార్థం త్వరిత రుద్రమంత్రప్రోక్తంపురశ్చరణంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య ॥ యోరుద్రఇతి త్వరితరుద్రస్యాథర్వం అథర్వఋషిః - త్వరిత రుద్రో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః - మంత్రసిద్ధ్యర్థేజపేవినియోగః - తతోస్యత్వరితరుద్రమంత్రస్య అథర్వణఋషయేనమః- శిరసి ॥ అనుష్టుప్ఛందసేనమోముఖే ॥ త్వరితరుద్రాయదేవతాయైనమః-హృది ॥ రుద్రాయబీజాయనమః- నాభౌ ॥ నమోస్తుశక్త్యైనమః-పాదయోః ॥ యస్సిరసేనమః - రుద్రోలలాటాయనమః - అగ్నౌనేత్రత్రయాయయకర్ణాభ్యాం-అప్సు ॥ అనామికాయై॥యఃముఖాయ- ఓషధీషుబాహుభ్యాం-యఃహృదయాయ- రుద్రః నాభౌ- విశ్వాగుహ్యాయ - భువనా-అపానాయ - ఆవివేశ ఊరుభ్యాం- తస్మైజానుభ్యాం- రుద్రాయ జంఘాభ్యాం- నమోగుల్ఫాభ్యాంఅస్తుపద్భ్యాం- తతః - యోరుద్రోఅగ్నౌశిరసేనమః - యఅప్సుముఖాయ - యఓషధీషు- హృదయాయ- యోరుద్రోవిశ్వాభువనావివేశ- నాభ్యైనమః- నమోరుద్రాయనమోఅస్తుపద్భ్యాం- తతో యోరుద్రోఅగ్నౌ- అంగుష్ఠాభ్యాంనమః - యోఅప్సు - తర్జనీభ్యాంనమః - యఓషధీషు - మధ్యమాభ్యాం నమః - యోరుద్రో- అనామికాభ్యాంనమః- విశ్వాభువనావివేశ- కనిష్ఠికాభ్యాంనమః - తస్మై రుద్రాయనమోఅస్తుకరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః - యోరుద్రోఅగ్నౌ- హృదయాయనమః - యోఅప్సు- శిరసేస్వాహా- యఓషధీషు - శిఖాయై ॥ యోరుద్రః—కవచాయహుం - విశ్వాభువనావివేశ—నేత్రత్రయాయ ॥ తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు - అస్త్రాయఫట్ - ఇతిన్యాసాన్కృత్వాంగుళ్యాదీన్యగ్రాన్యంగుళీమూలేషు సంయోజ్యాంగుష్ఠసంపీడనేనముద్రాంకుర్యాత్ ॥ సాచ- ఏషతేరుద్ర సహస్వాంబికయాజుషస్వస్వాహేతిమంత్రేణప్రదర్శనీయేతి కేచిత్ - తాంచముద్రాం శ్రీకామశ్చేచ్ఛిరసికుర్యాత్- తేజస్కామో నేత్రయోః - అన్నకామో ముఖే- రోగనాశకామోగ్రీవాయాం - సర్వకామోహృది - జ్ఞానకామోనాభౌ - ప్రజాకామోగుహ్యే - పశుకామోజంఘయోః - గ్రామకామోజాన్వోః - రాష్ట్రకామో పాదయోః - వశ్యత్వకామో వామహస్తే సాపత్నచ్ఛేదక్షేమహస్తే ॥ వ్యాధినాశకామః - శరీరాద్బహిరితి - కామనావిశేషే స్థలవిశేషఇతి కేచిదాహుః - తతః చతుర్బాహుంత్రినేత్రంచ శుద్ధస్ఫటికసన్నిభం - ఉగ్రేకర్ణిచెవోగ్ర మూర్తింధ్యాయేదుమాపతిమ్ । ద్విభు

జంనాగపాశంచ శూలపాణిం జటాధరమితి ॥ త్వరితరుద్రం ధ్యాత్వా - పురశ్చర్యాయసంఖ్యయా మంత్రం జపిత్వా- కుండే స్థండిలే వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాన్వాధానే తూష్ణీమాజ్యేనేత్యంతం కృత్వా త్వరితరుద్రం సహస్రద్వయసంఖ్యయా ఘృతాక్తైస్తిలైః పాయసేన వా జుహుయాత్ । శేషం స్విష్టకృతమిత్యాద్యుక్త్వా వ్యాజ్యభాగాంతే తిలైః పాయసేన హుత్వా కర్మశేషం సమాప్య ప్రతిదినం జప్త్వా పృత్తైనమంత్రేణ శతద్వయసంఖ్యాకాన్ జలాంజలీన్ త్వరితరుద్రోద్దేశేన తర్పయిత్వా వింశతిసంఖ్యాయాన్ పృత్తైనమంత్రేణాభ్యుక్షయిత్వా - ద్వావిప్రౌ భోజయేత్ - ఆకర్మసమాప్త్యేకభక్త్యైకభక్తాశీ బ్రహ్మచారీ హవిష్యభుగ్భవేత్ - ఇతి ఫలార్థే మంత్రప్రయోగః - తత్రాచమ్య ప్రాణానాయమ్య - మాసపక్షౌ సంకీర్త్య ముకశర్మాహముక సంఖ్యయా త్వరితరుద్రజపం కరిష్యే - గణేశపూజాస్వస్తివాచనమాతృకాపూజానాందీభోజనాద్యవృద్ధిశ్రాద్ధాని కుర్యాత్ - కేచిత్త్వాచార్యబ్రహ్మఋత్విగ్వరణం కృత్వైవజపహోమాది తద్ద్వారైవ కారయంతి - తతః - శక్తితో మాషప్రభృతిపలపర్యంతసువర్ణేన పూర్వోక్తధ్యానశ్లోకోక్తప్రకారేణ కృతాయాం ప్రతిమాయాం ఓం శంకరాయ నమ ఇతి నామమంత్రేణ షోడశభిః పంచభిర్వోపచారైస్సంపూజ్య ॥ ఋష్యాదిస్మరణాత్ - పూర్వోక్తం సర్వం మార్జనవిప్రభోజనాంతం కుర్యాత్ ॥ అత్రాస్మిన్ప్రయోగే జపసంఖ్యానోక్తా - తత్ర గురులఘుఫలానుసారేణాయుతద్వయమారభ్య లక్షం జ్ఞేయం ॥ విశేషస్తు సర్వరోగనాశార్థం సూర్యాభిముఖేన వింశతిసహస్రజపోర్కసమిద్భిశ్చ హోమో భూతాది పీడోపశమనార్థే అశ్వత్థసన్నిధౌ జపః - సలవణదధ్యక్తాః కుశాస్తిస్రో గ్రాః అశ్వత్థసమిధో హోమే పంచదశాహుత్యానంతరం వాంఛాం గచ్ఛేతి చ వదేత్ ॥ పురుషాహారమితేనాన్నేన గ్రహోద్దేశేన బలిశ్చ దేయః - జయార్థే శత్రుస్థానాభిముఖ్యేన యః కరోతి ॥ తత్ర శతపత్రాణాం హోమః - కన్యార్థే శ్వేతపుష్పైర్నీలతృణవతి దేశే హోమః - తత్రాపి స్త్రీవశ్యే త్వేవామాంగమున్నతం కృత్వా హోమః - హస్త్యశ్వామాత్యగ్రహగ్రామారామపీడాశాంతౌ ఘృతాక్తాం స్తిలాన్ హుత్వా హోమశాలాయాం ధాన్యరాశౌ కుంభం సంస్థాప్య జలేనాష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా కుంభమభిమంత్ర్య ॥ పంచపల్లవాన్నిక్షిప్య - తజ్జలేన హస్త్యశ్వామాత్యానభిషిచ్య - తచ్ఛాలాం అప్రదక్షిణం ప్రోక్షయేత్ - గృహగ్రామాదిశాంతౌ తు అస్మత్కృతస్థానమయూఖోక్తప్రకారేణ వాస్తుశాంతిరపి కార్యా- తన్మండలం చైకాశీతిపదం తత్రైవజ్ఞేయం - తత ఈశానే భూతానాం పతయే చ భూయస్సాపాయసాదినా బలిర్దేయః ॥ అద్భుతశాంతౌ గ్రామాద్బహిః దశభిర్విప్రైః సహ జపిత్వా - ఘృతాక్తపలాశసమిద్భిర్హుత్వా- ఈశానాయ చ స్వ్యాం దిశ్యద్భుతం జాతం తద్దిక్పతయే పశూనాం పతయే చ బలిం దద్యాత్ - వృష్ట్యర్థే జలే స్థిత్వా ఘృతాక్తైస్తిలైర్హుత్వా శివం గరుడం చ సంపూజ్య తాభ్యాం బలిం దద్యాత్ - కామనాయాం తు ఘృతాక్తబిల్వస్య సమిధో హోమః ॥ శాంతౌ శమీమయ్యః - పుత్రార్థే పాయసం దద్యాత్ - ద్రవ్యార్థే బిల్వఫలాని - ఆయుష్యార్థే దూర్వాః - తేజోవృద్ధ్యర్థం ఘృతమ్ - పశ్వర్థే వ్రీహయః - రాష్ట్రార్థే యవాః - సర్వకామార్థే సశర్కరం పాయసం - జ్వరనాశార్థే మధ్వక్తాన్యామ్రపత్రాణి ॥ శీతజ్వరనాశార్థే గుడూచీసమిధః - కన్యార్థే మధ్వక్తా లాజాః ॥ ఇతి త్వరితరుద్రప్రయోగః. ※

ఇతి శ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతౌ

కర్మవిపాకసారః సమాప్తః.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

—* అథాపరం అశ్వదానమ్. *—

హేమాద్రౌ బ్రహ్మాండే ॥ ఉగ్రశ్రవాః పరిపృచ్ఛామహే త్వాం కథం విముక్తాః శరీరాద్రోగపీడామ్ । ఏవం పృష్టో మునిభిస్సూతసూనురువాచేదం దానమాహాత్మ్యమత్ర ॥ శృణుధ్వం వః కథయిష్యామి దానం యత్కృత్వా సౌభాగ్యముచ్యతే రోగపూగైః । అభీష్టసిద్ధిర్భవతీహ కర్తుః రాయుష్యమారోగ్యమపి చాగ్ర్యమ్ ॥ ఉగ్రాణి సర్వాణి శమం ప్రయాంతి శ్రియం తథా ప్రాప్నుయాద్యేన దాతా । గ్రస్తో రోగైస్త్రివిధైశ్చాపి భక్త్యా యో వై నరో నిత్యం రమతే యత్ర భూమౌ ॥ తస్మిన్ కార్యా దాశ్వినం నామ దానం శుచౌ దేశే గోమయేనోపలిప్తే । వేదిం చైవం హస్తమాత్రం సమంతాత్ కృత్వా సితైస్తండులై రాధకాద్యైః ॥ తత్ర దేవావశ్వినౌ జాతరూపౌ హేమముఖ్యాః కృత్వా ప్రాఙ్ముఖోభ్యర్చయిత్వా । ద్విభుజౌ దేవభిషజౌ కర్తవ్యౌ చారులోచనౌ ॥ తయోరౌషధయః కార్యా దివ్యా దక్షిణహస్తయోః । తావశ్వమస్తకౌ కార్యౌ దర్శనీయౌ తథా ద్విజాః ॥ ఏకస్య దక్షిణే హస్తే వామే చాన్యస్య హస్తగమ్ । నారీయుగం ప్రకర్తవ్యం సురూపం చారుదర్శనమ్ ॥ తయోశ్చైవ నీ ప్రోక్తే రూపసంపత్తథాన్వితః । రత్నభాండకరే కార్యే చంద్రశుక్లాంబరే తథా ॥ ఇతి మంత్రః ॥ నాసత్యదస్రౌ యువయోర్హిరణ్యరూపపదానాన్మమ శాంతిరస్తు ॥ యథా యువాం దేవభిషగ్వరౌ తథా మమారోగ్యమాయాచేహం ॥ *

ఇతి హేమాద్రావశ్వదానమ్.

—⁜ అథ నానారోగహర తులాదానాని. ⁜—

హేమాద్రౌ గారుడే ॥ తులాపురుషదానం తు శ్రీకృష్ణాఖ్యం జయోద్భవమ్ । అథ లోహం ప్రదాతవ్యం సర్వరోగోపశాంతయే ॥ కాంస్యం చ యక్ష్మణే దేయం త్రపు రక్తోవికారకే । అపస్మారే తు సీసం స్యాత్తామ్రం కుష్ఠే సుదారుణే ॥ పిత్తజ్వరక్తపిత్తే చ రూప్యం ప్రదరమేహయోః । సువర్ణం సర్వరోగేషు । [illegible] త్యన్నోదనమ్ ॥ ఫలోద్భవం తథా దద్యాద్వృద్ధిమ్ర్యం దీర్ఘదారుణే । గుడగోధూమం చాన్యత్ర రోగే [illegible] గండమాలకే ॥ జాంగలం చాగ్నిమాంద్యే చ రోగార్తో వై చ ప్రిష్టికమ్ । మధూద్భవం తథా దేయం [illegible] దరే ॥ ఘృతోద్భవం తథా దేయం చ్ఛర్దిరోగోపశాంతయే । [illegible] ॥ లవణం కఫనాశాయ పౌష్పం దద్రువినాశనే । అన్నం చ సర్వరోగస్య నాశనే స్యాన్న సంశయః ॥ [illegible] దేవతాః [illegible] ॥ తాశ్చ గారుడే ॥ లోహే మహాభైరవః । కాంస్యే [illegible] । [illegible] సూర్యః । [illegible] । రౌప్యే పితరః । సువర్ణే సర్వదేవతాః । [illegible] । [illegible] । [illegible] తే వినాయకః । కుసుమే గంధర్వాః । జాంగలేగ్నిః । జాంగలం-కుంకుమకేసరః । [illegible] యః । క్షీరే నాగాః । దధ్ని సర్పాః । పిష్టే ప్రజాపతిః । అన్నే సర్వరోగస్థా ఇతి నానా [illegible] ॥ అథ నానారోగహరాణి శాస్త్రోక్తాని బ్రహ్మాండే ॥ బ్రహ్మోవాచ ॥ భగవన్నానా రోగా [illegible] త । [illegible] హాం తత్పరిహారఫలం కర్తవ్యం భూమిమిచ్ఛతా ॥ ఇత్యేవముక్తో భగవాన్ [illegible] । [illegible] దాహ [illegible] తత్సర్వం బ్రవీమి మునిసత్తమ ॥ అథ యో వ్యాసయుక్తశ్చ వశరీరపరిశోషణః । పుత్ర [illegible] ఫలం కర్తవ్యం హితమిచ్ఛతా ॥ జ్వరాతిసారౌ గుల్మం చ గల్మం హాలం భగందరః । [illegible] తశ్చ

కంఠశూలమసూరికాః ॥ కంఠదంతాక్షికర్ణేషు శిరోరోగోపజిహ్వికా । త్రిదోషసంభవాస్సర్వే రోగాః ప్రాణిభయంకరాః ॥ గ్రంథయో మూత్రకృచ్ఛ్రశ్చ వస్తిరోగో మహోదరః । ఏతేచాన్యేచ బహవో మహావేగా మహాబలాః ॥ వ్యాధయశ్శతసంఖ్యాకా మృత్యోర్హేతవ ఏవ తే । యద్యద్రోగశమంకుర్యాత్తత్తత్కార్యం మనీషిభిః ॥ ఔషధం జపహోమాది దానం దేవార్చనాదికం । ఆదిపహాత్ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ సర్వరోగప్రశమనం సౌవర్ణం దానముచ్యతే ॥ జ్వరే మసూరికాయాంచ గజయుక్తస్సైవతత్ । గుల్మే తథాయసం ప్రోక్తం కుష్ఠే రజతముచ్యతే ॥ కంఠజిహ్వోత్థవ్యాధీనాం రోగాణాం శాంతిమిచ్ఛతా । ధాన్యం వాసో హిరణ్యం వా దాతవ్యా ద్విప్రయత్నతః ॥ సువర్ణదానం సర్వేషాం రోగాణాం శమకారణమ్ । అక్షిసంభవరోగాణామాజ్యం కనకసంయుతమ్ ॥ [illegible] శర్కరాఘృతసంయుతాః । [illegible] సోపబహానమ్ ॥ [illegible] రోగాణాం కబళం [illegible] । ఇత్యాది దానవిధినా రోగాద్రోగీ విముచ్యతే ॥ యద్వా స్వప్రతిరూపం హేమ్నః [illegible] విధానతః । కృత్వా చ ప్రతిమాం న్యాసే దద్యాద్విప్రాయ యత్నతః ఇత్యాది ॥ నాచ తత్తద్వ్యాభోగేపఠ్యతే ॥ ✱

ఇతి హేమాద్రినానారోగహరాణి స్మృత్యాన్యరోగహరాణి.

—✱ [illegible]సంవాద. ✱—

శ్రీరుద్రఉవాచ— ప్రవక్ష్యామి వ్రణస్య శాంతిలక్షణమ్ । [illegible] త్రిభిః ॥ విప్రేణ [illegible] ॥ [illegible] రతిముఃఖితే । ఇత్యాద్యేవ ప్రమాదాత్స్వయం [illegible] । [illegible] ॥ వ్రణే [illegible] రోహతి । [illegible] ॥ [illegible] ముంచ పదనతి । [illegible] ॥ [illegible] హుః । [illegible] ప్రమాదాన్నం చ మేవచ ॥ [illegible] సే । [illegible] ॥ [illegible] యుక్తా [illegible] ॥ [illegible] । వేదనార [illegible] యథావిప్ర [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ప్రహరావిహతామ్నుషా ॥ [illegible] వ్రణినాస్వ్యనలోపరి । తానితాని [illegible] ప్రత్యహం పూ [illegible] ॥ అంగకా [illegible] । ఇతి విజ్ఞాతికమార్గే వ్రణేవిధిమిమంచరేత్ ॥ శుభేమాసి తేపక్షే స్వానుకూలే తథా విధౌ । [illegible] సూతనిజదురితోపశాంతయే ॥ శుద్ధవర్ణసువర్ణేన సమితాం విశ్వకర్మణః । కుర్యాత్ప్రతికృతిం సౌమ్యాం వరాభయకరాంబుజామ్ ॥ త్రిభిః పత్రైః పలాభ్యాం వా పలేనాథస్వశక్తితః । విత్తవ్యాధిబలాభ్యాం వా విత్తశక్తిమలంఘయన్ ॥ అంసోపరిలసత్పాత్రీ దుకూలద్వయసంవృతః । ప్రణవ [illegible] శాలినీమ్ ॥ రాజతేష్వథ [illegible] పరిమితే । సుస [illegible] మధ్వాజ్యసంపూర్ణే తుల్యభాజనే ॥ తదష్టపాలికం తుల్యపాత్రం స్థాప్యం యథావిధి । కంబలోపరిసంస్థాప్య తిలద్రోణావలోపరి ॥ అర్చయేద్విధికర్మాణాం తత్ర [illegible] । తస్మై తాం ప్రతిమాం జాతిక

మలకల్హారతులసీదళపంచకైః ॥ కుసుమైరితరైర్వాపియథాస్వర్తుసముద్భవైః। చందనాగరుకర్పూరైర్వివిధైః ధూపదీపకైః ॥ నానావిధోపచారైశ్చవివిధాహారభూషణైః । తాంసువర్ణేనవిహితాంవిశ్వకర్మేతిపూజయేత్ ॥ తతోబ్రాహ్మణమభ్యేత్యవృత్తాధ్యయనశాలినమ్ । విప్రమభ్యర్చ్యవిధివత్ప్రతిమాంవిశ్వకర్మణః ॥ దక్షిణోపస్కరయుతాంశ్రద్ధదానోమహావ్రణీ । పాణినాపాణిమాలభ్య సవ్యేనాస్యకరోపరి । సన్ముఖీం మూర్తిమాలభ్యమంత్రమేతముదీరయేత్ । యన్మయాదుష్టభావేనసిప్తం తేనచరాత్మనా ॥ విప్రాంగేశస్త్రసంపాతాత్కృత్వాయత్పాపమార్జితమ్। వ్రణాఖ్యంయత్తస్మాత్ - అనఘోహమసానీతి త్రిర్వదేత్ప్రణమేద్విజమ్ । దుఃఖం నాడీవ్రణాఖ్యంయత్తస్మాన్ముచ్యేయసువ్రత॥ ఏధిత్వమనఘస్త్వంహివిప్రస్త్రిర్వణినంవదేత్। తతోవ్రణీశిలాద్రింతం శుల్బభాజనసంయుతమ్ ॥ ఉచ్చరన్మంత్రమేనంతుస్పర్శయేత్పాణినాద్విజమ్ । మంతవస్తిలసంఖ్యాకా మయావిప్రచికీర్షితాః ॥ విప్రస్యవిహితాపూర్వంమహాంతోచలసన్నిభాః । యద్విప్రవపుషఃపూయా శ్శోణితవ్యాపనం భువి ॥ కృతంతదఘనాశాయదత్తాశీస్స్వగృహాన్వ్రజేతి । తతస్తుసర్పిషస్స్పర్శనం కృత్వావిప్రాన్సంపూజయేత్॥ అగ్నేనయేతిమంత్రాంతేభూయస్తంప్రణమేద్విజమ్। విప్రస్తస్సవణమాదాయదత్త్వాశిస్స్వగృహంవ్రజేత్॥ వ్రణీ ద్రవిణవస్త్రాద్యైశ్శ్రద్ధయాపరయాన్వితః । లక్ష్మ్యాహికంపూర్వముక్తంప్రాతివేశ్యాదిచింతనమ్ ॥ గతేవ్యజను పాతసంఖ్యాంప్రశ్నకాదేవచింతయేత్ । *

ఇతి శ్రీభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతే కర్మవిపాకార్కే సూర్యారుణ సంవాదే దుష్టవ్రణహరమ్.

—* అథాపరం పృథ్వీచంద్రోదయే. *—

జైమినీయసంహితాయామ్ ॥ నిరీక్ష్యసాధూనుత్తానః ధనుర్వాతంప్రయాతిసః । మాషమేరుంతైలవాపీం ప్రదాతారంవిముంచతి॥ సాధూన్దృష్ట్వాయోఉత్థానో అనమ్రఏవగచ్ఛతి ॥ సధనుర్వాతవాన్ భవతీత్యర్థః ॥ తన్నాశాయమాషపర్వతంతైలవాపీంచకృత్వాదద్యాదితి ॥

ఇతిధనుర్వాతహరమ్.

—* కంపవాతహరం. *—

అథకంపవాతహరమ్॥ సూర్యారుణసంవాదే ॥ పలద్వాదశభిఃకుర్యాత్ దశభిర్వాష్టభిశ్శుభమ్ । మృగంశోభ్యంసుఘటితం దృఢాంగమతిసుందరమ్ ॥ పలసమ్మితమాషైశ్చ శృంగేకార్యేహిరణ్మయే । పుచ్ఛాగ్రతుప్రవాళస్స్యాత్తండులద్రోణసంస్థితమ్ ॥ పలాభ్యాంనిర్మితంరమ్యంకాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్ । పయోదధిఘృతక్షౌద్రపూరితంస్వస్వమంత్రతః ॥ కృత్వాగ్న్యుత్తరణంమంత్రైర్మృగంస్థాపయతేతతః । పాత్రేషువిన్యస్తపదైః వేదమంత్రైఃప్రతిష్ఠితమ్ ॥ వాతగంమృగమారూఢం విచింత్యమనసాసకృత్ । అర్చయేద్విధివద్భక్త్యా సుగంధకుసుమాదిభిః ॥ ఆనోనియద్భిమంత్రేణఆయంగౌరితిమంత్రతః । ఏవమభ్యర్చ్యతందేవం మనసామృగమాస్థితమ్ ॥ తదగ్రేజుహుయాన్మంత్రైరుక్తైస్సైరపిభూయసా । బ్రాహ్మణాయసువృత్తాయవిదుషేతిగుణై

యోర్జపేత్॥ మృగం దద్యాత్సువిధివత్సదా చ విధికోవిదః । దానాంతే కీర్తయేన్మంత్రం శైవజ్ఞైనానుమోదితః । యస్మయాహృతానానాద్రవ్యాణి సతతం పురా । పుష్ణానః కథం వాతస్య ప్రాప్తమేతద్దురత్యయమ్ ॥ శివనాశాగాషేదత్తో మృగో వాతస్య వాహనమ్ । ... నవ్యాత కారిణః పాపసంశయాత్ ॥ ముచ్యతే నిసుజశ్చాహం ... సమితితం పచేత్ । స హేమాజ్యపాత్రం విలోక్య దద్యాత్ ॥ ❋

ఇతి కంపవాతహరమ్.

—❋ అథాక్షేపవాతహరమ్. ❋—

శాతాతప ॥ వాయోరాక్షేపసంజ్ఞస్య ... సలక్షణమ్ । నిష్కృతించ విశేషేణ కీర్త్యమానం శృణుష్వ ... ॥ అనాగసి గురౌ కోపం ... వసతః ... । వాత ఆక్షేపకో నామ జాయతే భృశదుఃఖదః । లక్షణం తస్య వక్ష్యామి త్రిధా తవిధభూమిషు ॥ గురుం ప్రణిపాత్య వాక్యార్థం ... పి ... । కంతరా భూతవాదాస్సైన్యః అన్యథా ... దూషకైః ॥ ఆక్షేపన్ ససదా క్షైప్తైః ప్రాక్షిపేజ్జననం సదా । అంగాన్యాయామ్య ... ప్రసవిసతకర్మణి ॥ యథాపశ్చాత్కృతాస్సేనా అథాన గురు నిరూపితాః । ఏవం పశ్చాత్కారాదీతి క్షిప్యంతేంగాని మర్మతేః ॥ క్లిశ్యంతే వా ... నానారౌద్రభి ... భిః । నాశ్నాతి న విన్ద్రాతి నస్రావం ప్రపిబత్యసౌ ॥ వాయునాక్షేపకే నాతః కించిత్కార్యం ... మేత్తతః । గురూదితాపశాపశ్చేత్సర్వాంస్తాంత్స్తత్వ తాంచయేత్ ॥ తదారుహ్యేత్త్వగావాకో ... నంగానపితాపయేత్ । సహసా బహిరాధీతే నిషిద్ధప్రసరే గురౌ ॥ అంగానామప్రసారిత్వాత్సముహుః ప్రపతత్యథః । తం వాపతానకో నామ్నా సభిషగ్భిరుదీర్యతే ॥ యదాప్రతిష్టంభవతి గురుశ్శోకభయాదినా । తదా వాతోంగమప్యస్య స్తంభాత్మకమథాపి వా ॥ తత్స్తభ్యమానుషస్యాంగం దండవత్ప్రతిభావ్యతే । నామ్యమానం చ న నమేత్తరసాయత్నతోరపి ॥ తద్దండాపతానాఖ్యం సంజ్ఞాంచ లభతే ... । గురుర్యథా ... స్తంభః ... యాత్ ॥ ... స్తంభాత్ ... తే । నాన్న ... పిబతి ... ॥ మానసో వాపతానస్యాత్కర్మణా ... పతః । కర్మణా వాగ్భ్యమధిక్షిప్తే గురౌ దండాపతానకః ॥ ఏవం త్రిధా విరుద్ధేస్మిన్ గురావాక్షిపితే వ్యసౌ । త్రిధేతి లక్ష్యతే సంజ్ఞాం ... ॥ మనోవాక్కాయకర్మాణ్యధిక్షిప్తే పురా గురౌ । అపతంత్రక ఇతి ఖ్యాతో వ్యాధిర్వాతప్రకోపతః ॥ ఇతి జ్ఞాత్వా ప్రతీకారం వ్యాధేస్తస్య చ ఆచరేత్ । ఏభిరత్రాపతంత్రోక్తాః సర్వ ఏవ విధీయతే ॥ అంగానాం వ్యపష్ట ... పూజాక్రమాదిభిః । దేయా త్రాభ్యర్చ్య విధివద్ధరేస్త్రైవిక్రమీ తనుః ॥ నిర్మితా ను విశుద్ధేన స్వర్ణేనైవార్థనిష్కకా । చతుర్భుజగదాపద్మ శంఖచక్రోపశోభితా ॥ తం పలార్ధాధకం స్యస్యతామ్రపాత్రే నివేశితా । తదగ్రే ధ్వజపయుస్తైర్బ్రాహ్మణాశ్శంసితవ్రతాః ॥ యుంజతే మన ఇత్యాది విష్ణోస్సూక్తాని తద్విదః । ఏవం వైష్ణవం మంత్రం ఇదం విష్ణురితి స్ఫుటమ్ ॥ లక్షమానమితం సంఖ్యా ... దశాంశతః । తిలాంస్త్రిమధురోపేతాన్ ... ॥ గ్రహహోమాదికం సర్వం తతః పూర్వవదాచరేత్ । మరుద్భ్యో మారుతం హోమం వైష్ణవం విష్ణవే పరేయేత్ ॥ తతోభ్యర్చ్య హరేర్మూర్తిం మరుతశ్చాగతానపి । బ్రాహ్మణాయ ప్రదద్యాత్తాం మూర్తిం త్రైవిక్రమీం శుభామ్ । సదక్షిణాం తతో మంత్రాన్ మానసా ... చ్ఛేద్గదీ ॥ యస్మయా మనసా సాక్షాత్ అధ్యధిక్షిపతా గురూన్ । ప్రాప్తమానాపతానాఖ్యం కర్మణాక్షేపతాంపతం ॥ దండాపతానసంజ్ఞం తు కర్మవాగ్భ్యాం మయా తదమ్ । బ్రహ్మహత్యాసమం యద్యత్ తస్య తస్యాపనుత్తయే । దత్తా త్రైవిక

మీమూర్తిస్తత్తద్దేవోవినాశినీ । ముచ్యేయం పాతకాత్తస్మాత్తత్తద్వ్యాధివిధాయకాత్ ॥ అనఘోహం భవా
నీతి త్రివారం తం ద్విజం వదేత్ । జన్మజాత్యానుమంత్రాది దైవజ్ఞః ప్రశ్నభాద్వదేత్ ॥ తిష్ఠేత్తేషు గదేష్వేత
త్కర్మచేష్టవిశుద్ధిభిః । కర్మణో లక్షణానాం చ రోగాణాం చ విశేషతః ॥ విశేషాన్ కీర్తయిత్తే తాంసష్ట
త్రీదైవవిత్తమః ॥ ఇత్యాక్షేపవాతహరమ్.

గృధ్రసీసంజ్ఞికో వాతవ్యాధిర్నిత్యం హి దుఃఖకృత్ । కర్మతస్యాపి వక్ష్యామి సహలక్షణనిష్కృతిః ॥ స్వా
లయే నిజగోగ్రాస పాథస్తృణస్వవత్సయోః । క్షేత్రే వా తృణధాన్యానాం ధాన్యానాం వా తృణాకరే ॥ ముహు
ర్ముహురుపాయాతాం గృధ్నీం గామనుధావతీమ్ । ప్రతిజిహీర్షన్ ప్రహరేత్ గృధ్రసీ తస్య జాయతే ॥ యథా
విశ్వావచాపహ్వాఖ్యా విశ్వానాసానిలామయాన్ । అర్దవత్యఖిలం బాహుం నానామూర్తిరహర్నిశమ్ ॥ ఏవ
మేషాంఘ్రితలతః పార్ష్ణిప్రత్యంగుళీద్వయాన్ । ఆరభ్యాకురుతే పీడా మాకుకుందరమస్తకమ్ ॥ కట్యాం పృష్ఠే
స్ఫిజోరూర్వోర్జంఘయోర్జానునోః పదే । జానుతే హి విచిత్రార్తిర్ధాతవః ప్రజిగీషయా ॥ తేషు తేషు
తథాంగేషు లోష్ఠకాష్ఠాదినా తథా । ఆయేషు యేషు దంతేషు లోహకాష్ఠాది కాష్ఠభాక్ ॥ అని దుఃఖకరీ వా
ధా తేషు తేష్వస్య జాయతే । ధారణాదివధాత్తూష్ణీం సూచీభిస్తోదనాదివా ॥ తోదో భవత్యహోరాత్రం వృశ్చి
కస్యేవ దంశనాత్ । యావత్కృత్వస్తదాఘాతస్తావత్కృత్వోంఘ్రిపీడనమ్ ॥ ఇతరైర్వాయుధాద్యైస్స్వ
దంగపీడా వ్రణాదిభిః । యదేవ సంభవేల్లోష్ఠకాష్ఠై రాహననం కృతమ్ ॥ తదంగమస్య పీడాదౌ నిమిత్తం ప్రతిభా
వయన్ । గావో వా వృషభో వాపి దమ్యో వా గోరసాదివా ॥ తన్నోత్ష గ్రహకాలో వా తన్నిమిత్తం భవేదపి ।
ప్రధావన్ రూక్షవాక్యాని యతో ప్రత్యవదత్పురా ॥ అవతా తేఽతిపీడాయాం విరావాస్సంభవంతి తే । పస్ఫురసి
చకాన్యాసన్ త్వక్ఛేదా సృక్స్రవాస్తథా ॥ భవంతి తత్ర తస్యాపి వ్రణాశ్చస్త్రాగ్ని సంభవాః । ప్రహరేత్క్రి
యమాణే సా వక్రా దేవా పతద్భయాత్ ॥ భవేదత్యంతరోగాణాం వక్రతా స్ఫురణం తథా । భ్రమో భవతి దాహ
శ్చ వహ్నేర్మాంద్యం చ స్వాదనాత్ ॥ ఏవం విదితకర్మా సా ప్రాయశ్చిత్తమథాచరేత్ । శుభే మాసి సితే పక్షే
స్వానుకూలగ్రహే దినే ॥ సశుభ్రభూప్రదేశే తు ప్రలిప్తే గోమయాదినా । హైమం త్రివిక్రమం పూజ్య లక్ష్మ్యా స
హ చతుర్భుజమ్ ॥ వ్రతారంభనిమిత్తం తు విప్రాన్ వేదవిదోర్చయేత్ । ధర్మశాస్త్రేణ జ్ఞాతవ్యం గోసు
గెనధనాదినా ॥ విచిత్రవసనైర్భూమి హిరణ్యాద్యైన భక్తితః । శ్రుత్వా కర్మ స్వకం తేభ్యో సమ్యక్సంపూజ
యేత్ సదా ॥ గవాం సుశ్రూషణపరో వ్రతం మాసాంతమాచరేత్ । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రసంజ్ఞం తు విధివచ్ఛ్రద్ధయా
న్వితః ॥ గవాం శ్రేష్ఠతమై గ్రాసైర్జలైస్సచ్ఛావిహారకైః । స గాం శుశ్రూషురనిశం గోమతీం ప్రజపేత్స చ ॥
ఇదేరం తేతికా మ్యే చేత్యనిశం స యజుర్జపేత్ । ఏవం మాసాంతమాసాద్య దద్యాద్ధేనుం పయస్వినీమ్ ॥ విప్రా
న్సంభోజయేచ్ఛక్త్యా భక్ష్యభోజ్యధనాదినా । లక్ష్మీహిక మిదం తస్య వ్రణశస్త్రాగ్నిజం భవేత్ ॥ కణాభిహస్తహ్యా
దయే పీడా స్యాదథకారణాత్ । జన్మజాత్యాదికం పౌర్వాత త్తత్సమయతో వదేత్ ॥ అశీతజనుషాం సంఖ్యా మే
ష్యాణామపి కర్మణామ్ । ప్రాతివేశ్యాదయోప్యస్య గ్రహైస్తత్పరితస్థితైః ॥ విజ్ఞాయ కర్మణోఽస్తే తే అను
మంత్రప్రయోజకాః । తే పివాతామయగ్రస్తాః కటిపృష్ఠాంఘ్రిపాణిషు ॥ దృశ్యంతే సుహృదో హ్యస్య కర్మణో
స్యానుకారకాః ॥ ఇతిశ్రీజ్ఞానభాస్కరే వ-గోధికాఖ్యానే మహారోగోత్పన్న గృధ్రసీకర్మప్రకాశః ॥ సూర్యఉ
వాచ ॥ కటిపృష్ఠగ్రహే సూతకారణం కీర్త్యతేధునా । గృధ్రసీలక్షణం నాస్తి కేవలం కటిపృష్ఠయోః ॥ పీడా
తోదో గ్రదాహో వా దదృ బాధిర్యపూర్వకమ్ । లక్షణం కర్మణో నేన జాయతే ప్రాక్తనం హితత్ ॥ కట్యాం

స్పృష్ట్వోపసంధ్యాదౌ బ్రాహ్మణం గాముధాదరాత్॥ కాష్ఠలోష్టాదికం కంటకేకరపాద ప్రహారిణాభిః॥ తత్త్వస్మిన్ స్త్రజా బాధాతస్త్రీ శాస్త్యేహ జాయతే। వేద పావగ్రహస్త్రోదశూలాంగ్సంపాన్యలక్ష్య యుక్॥ లఘు గౌరవభేదేన ఘాత కః ప్రతిహార్యకాచ। ప్రహారతులాగాణం భవంవిత్య్వా తథాహా మణశ్చ వాసనః॥ గృహక్షేత్రత్రణాధార ధాన్యాది ప్రతినాశితః। తత్సప్తస్తు విహీనానాం విశేషాత్తస్య జాయతే॥ తేన కార్యం విశుధ్యర్థం దానం పూర్వోక్తమపూ దరాత్। త్రైవిక్రమీం సలక్ష్మీకాం హైమీం నిష్కమయీం తనుమ్॥ హలం కృత్వా ప్రహారిణాం సదద్యాదస్య శాంత యే। ధేనుం చాగోమునం దిత్వా వాసాంసి ద్రవిణాని చ॥ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్సమ్యక్ శతం సతు సమాహితః। మాసం పరితపేద్దీపం బ్రాహ్మణాంశ్చ యథావిధి॥ జన్మజా త్యాదికం పౌర్వం లక్షణం పూర్వవద్వదేత్॥ *

—* అథాముచాతహారమ్. *—

విప్రేభ్యోపప్తం చ ఆమాన్నం భూరి గోహరణ్। విశ్వస్య ప్యాపదీనస్య విషం దత్వాహరేద్ధనమ్॥ స్వజనా తిథిబంధుభ్యః పర్యాణ్యాపికే దన్నదః। పూజ్యాన్నాభ్యన్నస్థమాన్న దద్వాపోధి స్తుసీమయుక్॥ దుష్కృతభిః పు మాన్ నైకరాముపాశమపాప్నుయాత్। సునినేశ నిస్నద్గాంధి మేసను పకిపేత్॥ బ్రాహ్మణాన్ సమాహృత్య తేభ్యః షోడశ నేత థా। శుచివస్త్రైర్గంధపుష్పైః సమభ్యర్చ్య గాథరమ్॥ తస్సు ముఖం స విప్రేభ్యో దద్యాత్ప్రము లంకృతాః। పయస్విని శుభాః శాంతాః చతస్రః సంచపట్టథా॥ విత్తవ్యాధి బలం వీక్ష్య శ్రద్ధయా పరయాన్వి తః। ఆమాన్నాని శతం దద్యాద్దక్షిణోపస్కరైస్సహ॥ దానాంతే బ్రాహ్మణాన్సర్వాన్ సమాహూయ పరిష్టి తః। శ్రావయేన్మంత్రమస్యాగ్రే దైవస్థం సమురితః॥ స్వామినామస్య కల్పేన దత్తానిఫలలిప్సయా। ద్విజేభ్యో పిసదాన్నాని గుణేభ్యస్సద నేనిశి॥ యాన్మయా వినియుక్తాని పత్రానిచ చరేన్। తేనప్రాప్తో మహావ్యాధి గామపా తోతిదారుణః॥ తస్యనాశాయ మేదత్తా స్తేనవస్తు ఫలప్రదాః। ఆమాన్నపిండదానాని విత్తశాట్యం న కుర్వతా॥ యేన సోస్మాద్విముచ్యేహం దుస్సహాద్వ్యాధితో ముతః। అవమోహహం మహానీతి త్రిరీదం శ్రావయేద్ద్విజాన్॥ అనఘోత్వమ సీత్యుక్త్వా శతో విప్రాస్సపదక్షిణేత్। తతస్సకనకం పిణ్యస్పు ప్రస్థావ్య పిష్ట్యపద్విజాన్॥ ప్రణమ్య శ్రద్ధయా భ్యస్యేన స్రీస్వస్త్రైమాన్సస్తోపస్తై। ప్రవిదేన నవధాన్యాని విశ్వాసనియమ॥ సందాం పక్ష్యపవేభ్యో న్నాద త్వాగం లీతబంధుభిః। సహోకాంక్షపిచిత్సనితస్సమానివిధింతలేత్॥ సదా తస్యగుటిముప్త్యాద్యామవిధిణా ప్రణజాతయః। జిహ్వాద్రదశననష్ట్వాహ్వా బల్యామపి నేదనా॥ మూషకా ప్రత్యక్షోకారః కీలకాః కంఠసంధి షు। సప్తైవాభివ్యక్తస్తు విస్తేరో స్యుపరః కర్కోద్భవమ్। నృపబాధాణ్నిపేణవాతశ్శైకుణతోవ్యయః। జన్మజా త్యాదిమంత్రాం స్వంప్రాణపశాస్త్రదిమంచనమ్॥ తాస్సర్వం పశ్చిమామ్నాన్నముఖపూర్వ పసేవినా॥ *

ఇత్యామవాతహారమ్.

—* తంత్రవాతహారమ్. *—

తల్లక్షణం అదియుత్వాదే॥ కృచ్ఛ్రాముచ్చ సితిర్నెస్త్రీ సవస్త్రీ నితలాదనః। కపిశతభావకమాజాఙ్భ విసంజ్ఞః సోపతంత్రిక ఇతి॥ తస్మిదానప్రతీకారో హోమాద్రావాయాప్యగాతే॥ గురోర్పికనిబంధా దపతంత్రీభ నేన్న దః। అధికసిర్బంధోనిమిత్తం వినా నిర్బంధః - వక్ష్యే తస్య ప్రతీకారం దానహోమాది సంయుతమ్। పతేన వాతద ణ్డేన తద్ధారణేన వాపునః॥ కారయేద్ధరిణం హైమం వామమోర్వ్యాహానముత్తమం। శృంగే వరజతే కాశ్యప

ర్వత్రయసమన్వితే ॥ పర్వత్రయంఅంగుల్యాదేః ॥ తండులోపరిసంస్థాప్యబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । ఆఢకత్రితయం యద్వా తదర్ధంవాథశక్తితః ॥ ఆఢకస్వరూపంభాష్యప్రకరణేపరిభాషాయాంజ్ఞేయం ॥ పాదేషుచత్వషుస్థాప్యంకాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్॥ కాంస్యపాత్రచతుష్టయమితిసామాన్యేనోక్తావపి। పయోదధిఘృతక్షౌద్రపూరితంస్వస్వమంత్రతఇతి ॥ కంపవాతహరే ఉక్తత్వాదత్రాపిపయఆదిపూరితం గ్రాహ్యం ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం ॥ వాయుదైవతమంత్రైశ్చహోమంతత్రప్రకల్పయేత్ ॥ వాయుదైవతమంత్రాఃవాతఆవాతుభేషజం। అనానియచ్ఛిశ్నితినిభిరధ్వమిత్యాద్యాఃకంపవాతహరోక్తాఅత్రాపిగ్రాహ్యాః ॥ సమిదాదిచరుంహుత్వాశతమష్టోత్తరంద్విజ । ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్సర్వవిద్యాసునిష్ఠితః ॥ ఏతద్దానప్రయోగజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః । అగ్నేరీశానదిగ్భాగే కుంభంసంస్థాపయేత్సుధీః ॥ నవరత్నానిహేమాని అలాభేస్వర్ణమేవతు । నిక్షిపేన్మృత్తికాంవాపిరోచనాంగుగ్గులంతథా ॥ సక్తుభిర్బ్రాహ్మణైశ్చాపిశాంతికర్మప్రకల్పయేత్। ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యవర్ణాద్యాభిరేవచ ॥ పవమానానువాకేన దేవస్యత్వేతిచైవహి । తతఃపీఠేసమాసీనఃసుహృద్భిశ్చపురావృతః॥ వస్త్రేణవేష్టితంకుంభం ఆదాయచతురోద్విజాః। తతశ్శుక్లాంబరధరో గంధశుక్లానులేపనః ॥ ఆచార్యేణసమంపూజ్యహిరణ్యస్యప్రకల్పయేత్ । వాయోశ్శీతేనమంత్రేణ తల్లింగేనాథవాపునః ॥ తతస్తాంహరిణీందద్యాత్ప్రాఙ్ముఖాయఉదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేనవిధినా ఆచార్యాయాథభక్తితః ॥ వాయోచరసి భూతానామంతస్త్వంలోకపావనః । ప్రాణోపానవ్యానోదానసమానాద్యభిధానతః ॥ అలీకంయత్కృతందేవ పూర్వజన్మని మారుత । త్వంవేత్సిసర్వమేతద్ధిపరమాత్మాతథైవహి ॥ వాహనస్యప్రదానేన అపతంత్రం వినాశయ । బ్రాహ్మణానాంచతుర్ణాంచ యథాశక్త్యాచదక్షిణా ॥ ఆచార్యస్త్వహతంవాసోగృహీత్వాశుక్లమేవతు । తేనైవస్యయథాలింగమంగానివిమృజేత్సుధీః ॥ అక్షిభ్యామనువాకేనయథాలింగేప్రయత్నతః । దర్భాగ్రముష్టినాచైవదర్భపింజులకైరపి ॥ హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః ఆపోహిష్ఠేతివైపునః । పవమానానువాకేనఆపోఅస్మాత్తథైవచ ॥ అన్యైశ్చమంత్రైర్జుహుయాత్ బ్రాహ్మణైర్లోకపూజితైః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్యథావిభవతోనరః ॥ ఏవంకృత్వాతునియతఅపతంత్రాత్ప్రముచ్యతే । ఆయురారోగ్యసంపన్నఃస్వస్థోభవతి మానవః॥ మహావ్యాధిషుజాప్యేషుదానమేతత్కరోతియః । తత్ప్రదోషైర్విముక్తోనీరుజో భవతిప్రభో॥ *

ఇత్యపతంత్రహరంహరిణదానమ్.

—* అథనేత్రపుష్పహరమ్. *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ జరాయుజాండజాః క్షీబాః మిథునీభావమాగతాః । క్షీబాః మదోన్మత్తాః ॥ యదృచ్ఛయాభిరమతః ప్రేమసీభిస్సమాగతాః । వ్యాయునస్మయవిద్భావాః పతత్రిణస్సపత్రివాః ॥ భయాన్వియుజ్యతాం తేషాంశుక్లబిందుర్యదద్రవత్ । అకాలేవాప్రదేశేవాప్యల్పానందంసమీయుషః । గర్భస్యక్షతత్వస్యేతిభావః - భయాదినాచ్యుతేశుక్లేస్యభూమౌలింగతుల్యమిమర్హణ్ - ఇత్యాదిలక్షణాన్యుక్తాని ॥ తస్యప్రతీకారముక్తం - సువర్ణద్వయమానేన సౌవర్ణంపన్నగాధిపమ్ ॥ గరుడం॥ వైడూర్యమక్షియుగళంకితర్ణస్యంహాకీశాకృతి । తిలద్రోణోపరిస్థాప్య పూజయేద్విధానజ్ఞైః ॥ తతోబ్రాహ్మణమామంత్ర్య వేదవేదాంగపారగమ్ । తస్మైతంపన్నగాధీశందద్యాద్దానవిధానవత్॥ దానాంతేకీర్తయేన్మంత్రం ప్రయతః ప్రాంజలిస్థితః ॥ మంత్రస్తు ॥ యన్మయామూఢభావేనకౌతుకావిష్టచేతసా । పశ్యతామిథునీభూతా కామార్తాపక్షిదం

పతి ॥ అకృతార్థా సుభగా సక్తా మోహాత్ప్రస్థాపితా మయా। తతో మమైతత్సంప్రాప్తం నయనే పుష్పసంజ్ఞితమ్। దుష్టం చాక్షుష్యతే యస్మాత్ మహాదుఃఖవిధాయకమ్ । తస్య నాశాయ దత్తో మే పక్షీంద్రో విష్ణువాహనః ॥ హంతవస్త్రోపసంయుక్తో నాగ్రే తాస్తు నిష్ఠా సుఖమ్ । ప్రాప్తమప్యం హానాసో హేతుః సద్యశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛతు ॥ ప్రదారాంతరమతైర్వ ॥ పగ్నాం పరస్త్రీం సుప్తాం నిజపత్న్యా సంగతామ్ । యోపశ్యేన్నిర్దయో వాస్య కుసుమం జాయతేఽక్షిణి ॥ సుదివ్యే సుభగే దేశే పంచగవ్యజలోక్షితే । ఉక్షితే నిర్మితే స్వస్తికావస్త్రవేష్టేవా గౌల్ర బీపీఠసంయుతే ॥ స్మాగాజినే పరిక్షిప్తకంబలేనోపసంవృతే । సుధ్న ద్రోణాచలః కార్యో విపులః పర్వతాకృతిః ॥ కృష్ణవస్త్రావృతే తస్మిన్ ఆయసీ యోషిదాకృతిః । కర్తవ్యా బుధిరా కాంచి పంచాశత్పలనిర్మితా ॥ తత్రోత్తరశిరస్థాప్యా హేమికాక్షిపుష్పనాస్తనీ । పురుషేణాయసేనైవ సంయుతోత్తానశాయినీ ॥ తతస్తద్యుగళం తత్ర పుష్పచందనచర్చితమ్ । శయనాద్ధో భువిక్షిప్తరక్తకంచుకశాటకమ్ ॥ ప్రదద్యాద్విదుషే బ్రాహ్మణాయ సదక్షిణమ్। దానాంతే ప్రణిపత్యైవం మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ యన్మయా పూర్వజన్మని ఇంద్రియాహతబుద్ధినా। పరస్త్రీపుంసయుగళం సహాసుప్తమనంతరమ్ ॥ అదర్శనీయం సాధూనామాదరాద్దృష్టమంజసా । ఏనసోఽస్య ప్రణాశాయ తదస్యాక్షిగదస్య చ ॥ యుగ్మం కృష్ణాయసం తుభ్యం దత్తమేతత్సదక్షిణమ్ । అతస్తద్దర్శనోత్పన్నపాపం మేఽక్షిగదస్తథా॥ విప్రో నశ్యతు మా భూయో భవేద్బ్రాహ్మణపుంగవః । ఏవమస్త్వితి తేనోక్తస్త్రిర్ద్విజం తం విసర్జయేచ్చ ॥ తతస్తామ్రమయం పాత్రం పూర్ణం గవ్యేన సర్పిషా । సువర్ణమితహేమాఢ్యం రత్నానాం పంచకేన తు ॥ గురుం సంపూజ్య సంగృహ్య తస్మై దద్యాత్సదక్షిణమ్ । అక్షవతిగృహీత్వ మంత్రః ॥ ఓజోమయమిదం స్వర్ణ మోజో మయా మిదం హవిః । ఓజోమయం స్వర్ణమయం తుభ్యమోజస్వినే మయా । చాక్షుషస్యోజసో వాప్త్యై తుభ్యం దత్తం ప్రసీద మే ఇతి ॥

ఇతి శ్వేతపుష్పహరమ్.

—❊ రక్తపిత్తహరవిధానమ్. ❊—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ గాఢం న్యస్తం తథా మాధ్వీం పిబతి శ్వాసవంతథా । సవర్ణామభిగంతుశ్చ ప్రసాభైషజ్యకర్మణః ॥ నానానేత్రౌషధ్యకర్తాభ్యో మేధావిదపి గుదాదపి । రక్తం పతతి తేనైవ వికృతం పిత్తదోషతః ॥ సుస్వతం పిచ్ఛిలం సాంద్రం పాండు నీలం జస్విఫేనిలమ్ । కృష్ణం జాతికషాయాభం తథా గోపయసా సమమ్॥ ఋాసస్వాసా చ దౌర్బల్యం తృష్ణా కోష్ఠప్రభేదనమ్ । శిరస్తాపస్సరక్తం చ నిష్ఠీవతి చ మత్యపి ॥ లక్షణ్మత్ర రక్తపిత్తస్య కథితం రోగిణస్తథా ॥ ప్రతీకారమాహ ॥ వైశాఖే మాసి పూర్ణిమాయాం స్వానుకూలగ్రహే దినే। సశుభే భూప్రదేశే తు గోమయేనోపలేపయేత్ ॥ తత్ర సంస్థాపయేత్కుంభం తామ్రం తీర్థాదిపూరితమ్ । రక్తవస్త్రేణ సంవీతం సహిరణ్యౌషధాన్వితమ్ ॥ తత్ర తామ్రమయే పాత్రే తిలపూర్ణే ఫలాన్వితే । వరుణం యాదసాం నాథం సువర్ణపలనిర్మితమ్ ॥ పూజయేత్ప్రతిష్ఠాప్య సూక్తైర్వరుణదైవతైః । తదుత్తరే న్యసేత్కుంభం తామ్రం పలశతేన నిర్మితమ్ ॥ గవ్యేన సర్పిషా యుక్తం సహిరణ్యం మనోహరమ్ । దక్షిణే మధునా పూర్ణం పశ్యేజ్జ్యపూర్ణం తదర్ధకమ్ ॥ ఋగ్యజుస్సామభిస్తత్ర వరుణైర్వారుణైర్యజేత్ । యజ్ఞాంతే విప్రముఖ్యాయ వేదార్థజ్ఞానకోవిదం॥ అభ్యర్చ్య గంధపుష్పాద్యైః వస్త్రైస్స్వర్ణామభూషణైః । తతస్తస్మై ప్రయచ్ఛేత్తం కుంభం వారుణసంయుతమ్॥ విధినా ప్రోచ్చరన్మంత్రమేకచిత్తస్సమాహితః । వారుణీం పిబతా పూర్వం యుగ్మయా పాపమార్జితమ్ ॥ రక్తపిత్తాత్మకం ఘోరం దుస్సహం త్వతిగర్హితమ్ । తద్వినాశాయ తత్కుంభం వారుణం వరుణాన్వితమ్ ॥ తుభ్యం సం

ప్రీదదేవిప్రమతత్త్వాపసుద్భవ । ఇమాంతస్మైశుభాంకుంభాంస పూర్ణాంమధుసర్పిషా॥ సహిరణ్యాంమయా దత్తాం గృహాణవిధికోవిద । యన్మయాత్రివిధంమద్యంకుంభశఃప్రాశ్నిషేవితమ్ ॥ తేజోవైవర్ణ్యవతులంతస్మాదధిగతంతుయత్ । ఘటయోస్తుప్రదానేన సర్వంతస్మైప్రణశ్యతు ॥ ఏవముక్త్వాతిసోప్యుక్త్వాతదాదాయగృహాన్వ్రజేత్ । తతఃకాంస్యమయేపాత్రేసహిరణ్యేసపర్షి ॥ విలోక్యవదనంస్వంతదాజ్యంతేజఇతిస్పృశేత్ । తతోన్యానపిసద్విప్రాన్ తర్పయేన్నిజశక్తితః ॥ ధూమిద్రవిణవస్త్రాద్యైరన్నైర్నానావిధైరపి । ఏవంకృతవిధిస్త్రాత్యర్ముచ్యతేరక్తపిత్తతః ॥ సప్తరాశ్యావదంతోభూచ్చరమేమూత్రకృచ్ఛ్రవాన్ । తృతీయోరక్తపిత్తాశోజన్మన్యకృతనిష్కృతిః ॥ అల్పసల్పతరంతేషాంలక్ష్మహోపిప్రదృశ్యతే । లక్ష్మతదాహితంతస్యవక్తవ్యందైవవేదినా ॥ సిధ్మాదుంబరదద్రూః పాదపృష్ఠోరుసంధిషు । పాణిశ్శల్యపటాదీనాం అగ్నిచోరాద్యుపద్రవాత్॥ అధ్మానోర్ధ్వమరుద్వహ్నిశస్త్రాత్త్వాతాద్యరిణోద్భవాః । ప్రయోజకానుమంత్రాద్యాశ్శక్తాస్తద నిషేధకాః॥ పాతివేశ్యాదయోజ్ఞేయాబంధువస్త్రాదృచాదితాః ॥ *

ఇతిరక్తపిత్తహరవరుణదానమ్.

—* అథ శూలహరశివమూర్తిదానమ్ *—

సూర్యారుణసంవాదే ॥ సూలేనదేహినోజంతూన్విద్ధ్యశ్శ్మ్రణులక్షణం । నిష్కృతిశ్చాపియాతస్యసహసొల్లాఘుకారిణీ । శూలవిద్ధోయథామూర్ఛన్మానశ్చేచ్ఛమనుమోహచ । మూర్ఛామోహాస్తథైవాస్యశూలేమూర్ఛాపిజాయతే ॥ శిరసోరౌరవంకాష్ఠమిత్యాదిహృదయార్తయః । యథాతస్యాభవన్పూర్వం తథాతాహ్యాభవంతిహి ॥ కాలవేళాంగభాగాద్యం తద్వదప్యత్రచింతయేత్ । శూలద్రవ్యంవినిర్ధార్యాస్త్రైవజ్ఞఃప్రవదేత్సుధీః । లక్షణైఃప్రశ్నభాద్యాపిథాతదపికీర్త్యతే ॥ శూలవాహోథవెల్లోహశూలాదీఘూర్ణతిసంతతః । నానారతిచిరస్థాయీమూర్ఛామోహవిధాయకః । విశేషతోజ్వరచ్ఛర్దిభ్రమతృష్ణారుచిప్రదః । భిషజాముపచారైశ్చసాతియత్నకృతైరపి । నశామ్యత్యనరోగశ్చభుక్తిప్యటాగ్నిఫనఃకృశః । శూలేనార్తమయంచిహ్నందైవవిచ్ఛాలినావదేత్ । శూలంవితస్తిమాత్రంసద్హేమాన్నైకదర్శయేత్ । జనప్యాహేనవాప్యేకేష్యాశివంద్విజపుంగవాత్ । ప్రతిగృహ్యాప్రయత్నేనప్రణమ్యైనంవిసర్జయేత్ । తతస్తుపరమాన్నేనభోజయేత్తుశతంద్విజాన్ ॥ విప్రానన్యాంశ్చసంతర్ప్యదక్షిణాభిస్స్వశక్తితః । దీనాంధకృపణేభ్యోన్నందత్త్వాభుంజీతబంధుభిః ॥ భవేన్నాతిచిరస్థాయీముహుర్నశ్యత్యుతిష్ఠతి । శూలేకంటకసూచ్యగ్ర సంభవేచిహ్నమీరయేత్ । హృదయేత్రికపృష్ఠాదౌసశూలోష్టాంగవర్ధకః । సహసారంభకాలేషుతీవ్రస్స్యాన్నృశ్చమంత్రజేత్ ॥ అచిరాద్వాతవిణ్మూత్రప్రవృత్త్యాశిప్రశామ్యతి ॥ ఆటోపదాహకఫకృత్ శ్వాసకాసారతిప్రదః । ప్రశ్నభాదవగంతవ్యాశూలస్యార్తిరథాపివా । రిపుభావగతైఃక్రూరైః స్థిరైలోహం విచింతయేత్ ॥ చరైకంటకసూచీభిః ద్విస్వభావైః కాష్ఠజంగృహ్ణే । లక్షణైరితిచవ్యాధేఃశూలస్యజ్ఞానకోవిదః । నిష్కృతింవిదధీతాథయథాశాస్త్రాభిపదేశతః । శుభేమాసిసితేపక్షేవర్తమానేమృతద్యుతౌ । తీర్థేవాస్వగృహేవాపి శుభదేశేసుసంస్కృతే । గోమయేనోపసంలిప్తేకృష్ణకంబళవిస్తృతే । తిలానామచలంకుర్యాద్ద్రోణేనవిధికోవిదః । తస్మాత్తుపూర్వదిగ్భాగేతావంతంతండులాచలం । తత్రసంస్థాపయేత్ప్రస్థంతామ్రంద్వాదశపాలికం ॥ తండులాద్యగతస్తస్మిన్సౌవర్ణంశుభలక్షణం ॥ సువర్ణే-నశివంకుర్యాత్ ఉమాదేహార్ధధారిణం । తత్రతంపూజయేద్దేవం శైవైస్సూక్తైర్యథావిధి ।

ఋగ్యజుర్వేదవిదస్సమ్యక్ వేదవేదాంగపారగాః । తతస్త్రిశూలం చ తేతస్మిన్ పలార్ధార్ధవినిర్మితం । సౌవర్ణం స్యాత్ప్రయోక్తవ్యం శూలే తస్మిన్నయోమయే । కాంటకేరచితం తామ్రం కాష్ఠకేత్రిశిఖం శుభం । ఊర్ధ్వాగ్రం తదధోమూలం షోడశాంగుళముచ్ఛ్రితం । సప్తాంగులిముఖాశ్శాఖాః కర్తవ్యాః ద్వ్యంగుళాంతరాః । తత్ర తత్సంప్రతిష్ఠాప్య పూజయేద్వివిధార్హణైః । గంధేనాతిరక్తేన విలేప్యం రక్తవాససా । సుసంవేష్ట్యార్చయేద్భక్త్యా పుష్పైశ్శాఖాగ్రలంబితైః । తదగ్రే ప్రజపేత్సమ్యక్ శైవసూక్తాని దేశికః । జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమధురప్లుతాన్ । జపహోమార్చితం సమ్యక్ శూలి సవిని వేదయేత్ । తతో బ్రాహ్మణమధ్యే తు బ్రాహ్మణే శుభలక్షణే। ప్రదదీత విధానేన దానాం తేమంత్రమీరయేత్ । యస్మ యావిద్యతాజంతూన్ శూలేనానాగసః పురా । శూలవ్యాధిభయం ఘోరం పాపమాప్తం సుదుస్సహం । మంత్రవస్తిలసంలసంఖ్యాకా మెమయావిహితాస్తదా ॥ తేభ్యో ముచ్యే యథాధిపతి శూలదానేన చామునా । అనఘోహమసౌనిత్రివర్ణదేన్న్రముకంధరః । ఏవముస్త్రిరభయః త్వమధ్యేపితిం ద్విజః । బ్రువన్మూలంతదా నా టఃలాంశ్చ స్వగృహం వ్రజేత్ । తత స్త్యాంశాంభవీం మూర్తిం స్తండులాచలమూర్ధగాం । అభ్యర్చ్య విధివద్భూరిపంగంధపుష్పాదికార్హణైః । కృతాంజలిపుటో నమ్రః ప్రార్థయేదిదముచ్చరన్ । భగవన్వివిధవ్యాధిమృత్యుభీతివినాశన । శరణం త్వాం ప్రపన్నోస్మి పాహి మామత్ర శూలతః । బ్రాహ్మణాయ మయాదత్తం శూలం తే ప్రియమాయుధం । తేనైవ దుష్కరం ఘోరం మమ శూలం ప్రణశ్యతు । ఇతి విజ్ఞాప్య తం మూర్తిం ప్రణిపత్య సతండులాం ॥ ప్రదద్యాద్దేశికాయైవ శైవజ్ఞాయ సుమేధసే ॥ తదంతే కీర్తయేన్మంత్రం దైవజ్ఞో నానుమోదితం । భగవన్ త్వత్ప్రసాదేన యన్మయాపూర్వసంచితం । విజ్ఞాతం విధివద్దైవం విధిరప్యస్య ఽఽకృత్ । విదితస్తవ మూర్తిం శాంభవీం శుభలక్షణాం । తుభ్యం సంప్రదదే విద్వన్ గృహాణ త్వం సదక్షిణాం । ఇమాంతాం ప్రతిగృహ్ణామి స్వస్తి తే స్త్విత కీర్తయేత్ । దేశికశ్చాపి దత్తాశీః తామాదాయ సతండులాం । సమాపయేద్విధిః శేషమస్య కర్మ చ సంస్మరన్ ॥ యజమానస్తతస్సర్పిస్స్పృష్ట్వా మామీక్ష్య గామపి । విప్రాంశ్చ ప్రతిపత్యాథ దత్త్వా తేభ్యో యథారుచి । వాసాంసి ధనధాన్యాది ప్రతిపత్య విసర్జయేత్ । స్వభోజ్యైర్వివిధైరన్నైః మధురైః శ్రద్ధయాన్వితః । ఇష్టైశ్చ బంధుభిస్సార్ధం స్వయం భుంజీత వాగ్యతః । జన్మజాత్యనుమంత్రాద్యైః తత్సర్వం ప్రశ్నమాదిశేత్ । ఐహికం లక్షణం చాపి వక్తవ్యం దైవవేదినా । లేఖ … గహుతాలోద్ధానితరానపి । ప్రశాంతేస్యాస్య శస్త్రాదిదోషజాన్యపి కీర్తయేత్ । హస్తాంగుళితలంగుష్ఠమూలేషు వివిధారుజః । … యం తే విషశస్త్రాగ్నిజనితాః ప్రత్యయావహాః ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శూలహరం శివమూర్తిదానం.

—* అథశూలజీర్ణహరమ్ *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నిదానమాహ శాతాతపః ॥ శూద్రస్యైవతు భుక్త్వాన్నమవ్రతస్య ద్విజస్య చ। శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణాదతిపీడితః । అత్రైవం నిష్కృతిః కుర్యాదుపవాసత్రయం తథా । దద్యాత్పలత్రయం రూప్యం బ్రాహ్మణాయ సకాంచనం ॥

ఇత్యజీర్ణశూలహరమ్.

—* అథశ్వాసకాసహరాణి. *—

తత్ర సూర్యారుణసంవాదే ॥ పైశున్యం కుర్వతస్స్వాత స్వామినో లక్షణం శృణు । యథా యథా సో౽పిశునో హృదయాద్వ్యపకృష్యతి ॥ పైశున్యేన మృషావాక్యైః పరదేశాం న గచ్ఛ భేదకైః । తథా తథా స్య హృదయం పీడ్యతే భృశమాధినా ॥ తథా ॥ తత్రైతాన్యపి చ శ్వాస లక్షణాని భవంతి హి । తథా తస్యోర్ధ్వతః శ్వాసః పశువత్స్వనతే భృశమ్ ॥ నష్టసంజ్ఞోర్ధ్వము ద్భ్రాంత లోచనః స్విన్నమస్తకః । భిన్నవాక్ దీర్ఘవదనో బద్ధవిణ్మూత్రనిగ్రహః ॥ కరుణం నిశ్వసన్ దూరాత్ శ్రూయతే స బహిశ్చరైః । ఏవం శుద్ధిమతస్తస్య కాలం ప్రతిష్ఠేతి విచింతయేత్ ॥ కాలాంతరేణ నాథ మృతే రుద్ధే లక్ష్మీ తి కీర్తయేత్ । ఊర్ధ్వగస్తస్య చ శ్వాసః కష్టే నాథః పునర్వ్రజేత్ ॥ ఉపర్యుద్భ్రాంతనయనో భ్రష్టస్వనహతద్యుతిః । లభతే సవ్యదక్షైర్వికురుతే భృశమ్ ॥ ముహుర్మోహముపైత్యేషాం మహాయత్నేన శామ్యతి । యాత్యమానే మృతే తత్ర రుచిలక్ష్మీతి చింతయేత్ ॥ శ్వాసో విచ్ఛిద్యతే౽స్య శ్వాసతశ్చ ముహుర్ముహుః । దుఃఖాన్మోహమథాపన్నో భవేచ్ఛ్వాసనపణే ॥ ఛిన్నం తేతత్ర మర్మాణి వేదనాపి తథాంతరే । ముహూరాసద్ధ దేహశ్చ స్వేదముచ్ఛ్వాసవాదితః ॥ మూత్రాశయేతి దాహతో నష్టకాంతిః కృశశ్వసన్ । రుద్ధరక్తో దృష్టిర్మిథ్యా ప్రలపన్నష్టచేతనః ॥ పాతయన్ యాతనాభిస్తాన్ నానాదుఃఖవిధాతృభిః । శరీరం పీడ్యతే తస్య హా హాగ్నిదహనాదిభిః ॥ రుద్ధావస్థావినిర్ధారః శ్వాసినాం సూతలక్షణైః । జ్ఞేయో దైవజ్ఞతో౽ర్థః స్థానలక్ష్మీతి కీర్తయేత్ ॥ కాగాయామసవాగాగే గిరావపనసంకటే । రుద్ధాస్తే స్వామినా పూర్వం తత్ర తత్రాస్య తా రుజః ॥ భవంతి భువి భూతస్య సర్వకర్మవశాత్మకః । రుద్ధతా తత్ర యా స్త్రీషాం పుంసామపి చ యోషితామ్ ॥ శిశూనామథ వృద్ధానాం యూనాం లక్ష్మీపి సారథే । పరిశ్నభావవగంతవ్యం సుధియా దైవవేదినా ॥ తేషాం సముపరుద్ధానాం విరహాద్వా గృహాశ్రయః । యో యథా ప్రతిమాపన్నః స తథా సో౽పి పద్యతే । భ్రాతృభృత్యకళత్రాద్యా బాంధవా యే చ తద్విధాః । తద్దశాదుఃఖినస్తస్య స్వామినో మృతిమాప్నుయుః ॥ ఏవం దైవవినిర్ధారం కృత్వా దైవజ్ఞతో శుభాన్ । అత్రాకృతిం సో౽థ సామ్యావస్థాముల్లాసకారిణీమ్ ॥ శుభే మాసి శుభే పక్షే సానుకూలగ్రహే దినే । సుశుద్ధేనాత లేదుస్యా ద్విధానం విధికోవిదైః ॥ ఆహూయ విధివత్పూర్వం దైవజ్ఞాన్ వేదవాదినః । రాశిం కుర్యాత్తిలాన్ శుద్ధాన్ కృత్వా స కృష్ణాజినోపరి ॥ ద్రోణీగిరిగుహాకారాన్ షోడశాఢకసమ్మితాన్ । తస్యాగ్రే విన్యసేత్కుంభం కృష్ణం కృష్ణేన వాససా ॥ ఛాదితం తిలసంపూర్ణం రక్తచందనచర్చితమ్ । తస్యోపరి న్యసేత్కుంభం రచితం ద్వాదశాంగుళమ్ ॥ రజితస్య పలేనాపి తావత్యేవ తు శృంఖలా । స్తంభోపరి లసత్కుర్యాత్ దుకూలం షోడశాంగుళమ్ ॥ స్తంభమూలే తు విన్యస్య సువర్ణం పలసమ్మితమ్ । తతో బ్రాహ్మణమామంత్ర్య వేదవేదాంగపారగమ్ ॥ సమభ్యర్చ్య తతో భక్త్యా వస్త్రస్రగ్దామభూషణైః । తస్మై తద్విధిర్దద్యాత్ దానం పాపనుత్తయే ॥ మయా బద్ధాస్తాః స్తంభే సాధవో విమనాః కృతాః । నానాదామమయైః పాశైః బుద్ధ్వా త్వస్య విహింసయా ॥ అంగాని తిలతుల్యాని తేషాం సహామి హే బలమ్ । సో౽యం దేవో జగత్ప్రాణో వరుణో విశ్వజీవనః ॥ అనమే నేత్రతో దేవా సాధూనాం నుశుభంచరన్ । తతో౽ద్య ముక్తా సో౽థ శ్వాసో౽ద్య ప్రాణధారకః । మయా పాపక్షయానాశాయ సుదుకూలం శుభాకృతిమ్ । స్తంభం పాశాయుధాకారం ప్రియం పాశం ప్రచేతసః ॥ సకుంభం సహిరణ్యం చ తిలాచలసమన్వితమ్ । తుభ్యం సంప్రదదే విష్ణుః పాప మాధవే ॥ యస్య స్త్రీహారం తేషాముత్సానస్యాథ వంచయేత్ । సాధవో యే మయా స్తంభే నిగడైర్వ్యాపితాః । తస్మాత్ప్రాప్తిముచ్యేయం దానేనానేన సత్తమ ద్విజ । అనఘో హామసానీతి ఉల్లాఘ స్వ్యసానః । ఏభిర్వ్యశ్వాసవిపీడితైస్త్వంభత్వా శిష్యస్వభాః । సర్వం ధనమాదాయ యాయాన్నిజగృహం

ప్రతి ॥ తతస్సప్తద్విజానన్యాన్ దక్షిణాభిః ప్రపూజయేత్ । భోజయేద్వివిధైరన్నైర్విత్తవ్యాధిబలేక్షయా ॥ శే
షాంతు జాతినిధారణం వ్యాతానాం వ్రతకారణమ్ । సుఖాస్పదవశాద్వాచ్యం మిత్రోదాసీనతాదిభిః ॥ ప్రశ్న
భావవగంతవ్యం జన్మజాతాదికం పురా । లక్షణైశ్చ గ్రహాకంఠదావిజ్ఞాన్ హృదయేవివిధా వ్రణాః ॥ పీడాపత్య
కలత్రాదేర్ప్యస్య వ్యపయుత స్తతః । పాదాంగులిషు గుల్ఫాగ్రకూర్పరమణిబంధనే ॥ అస్థిస్థం గాగ్నిసంస్ప
ర్శాజ్జపవిధాన్యపి వేదనాః । ప్రసహోరాజకానుమంత్రాద్యం, పవదేహస్య పూర్వవస్సదా ॥ నానావాతసముద్భూతైస్తేషాం
పీడాభవతి దారుణా ॥ ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శ్వాసఖాసహరణమ్.

—* అథదీప్తాగ్నిత్వహరణమ్. *—

హేమాద్రౌ యమః ॥ కృసరం భోజయిత్వా తు స్వశక్త్యా త్రిశతం ద్విజాన్ । దీప్తాగ్నిత్వం లభేమందో యాతి స్వ
గణలోకం స గచ్ఛతి ॥ ఇతి దీప్తాగ్నిత్వహరణమ్. *

—* అథ దేహభ్రమహరాణి *—

వృద్ధగౌతమః ॥ విభ్రాంతిర్యస్య యో మూర్ఛో హ్యపస్మారాదిప్రయోగతః । భ్రమణం జాయతే తస్య దేహే హ్యోభ్రివ
గురుకిసహం ॥ వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ వ్యావహారికనిష్ఠైస్తు త్రిభిర్ద్వాభ్యామథాపి
వా ॥ ఏకేన వా స్వశక్త్యా నా సూర్యప్రతికృతిం శుభాం । కుర్యాద్ద్విహస్తాం మూర్ధాంతు పద్మద్వయసుభూషితామ్।
రథోపరిస్థితాం రక్తవాససా సమలంకృతామ్ । కుంకుమేనాంకితాం సమ్యక్ రత్నమాల్యైరలంకృతామ్ । స్నాపితాం
పంచగవ్యేన తామ్రపాత్రోపరి న్యసేత్ । పాత్రస్య చ పరీమాణం పలానామష్టకం విదుః । తదర్ధం వా తదర్ధం వా
యథావిభవశోభవేత్ । పాత్రం తిలానాముపరి విన్యసేద్ధర్మవిస్తృతే । ఏవంభూతాం తు తాం మూర్తిం ఆచార్యః
పూజయేత్సుధీః । గంధమాల్యైస్సురభిభిరహంసత్యుచిరిత్యృచా ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యం పాయసం న్య
సేత్ ॥ ఆగ్నేయాం దిశి హోమశ్చ కర్తవ్యశ్శుభమిచ్ఛుభిః । సమిధాజ్యతిలైశ్చాపి మంత్రైరేభిర్యథాక్రమం ॥ చిత్రం
దేవానాం తచ్చక్షురుదుత్యం జాతవేదసం ॥ యదస్య కర్మణశ్చేతి స్విష్టకృద్ధోమ ఉచ్యతే । అగ్నేరుత్తరదిగ్భాగే
కలశస్థాపనం భవేత్ ॥ అభిషేకాదికం సర్వం శాంతికే చ పురస్సరం ॥ సుఖాసీనోపవిష్టస్య కలశస్యాంబు బ్రాహ్మణై
శ్శుభైః । ప్రణీతామోక్షపర్యంతం బ్రహ్మోద్వాసనమేవ చ । తతస్స్నాతః శుచిర్దాతా శుక్లగంధానులేపనః । శు
క్లమాల్యైశ్శోభితశ్చ ఆచార్యోత్తరహ్యుదఙ్ముఖః । ప్రాఙ్ముఖాయోపవిష్టాయ దద్యాత్ప్రతికృతిం శుభాం । సహస్ర
కిరణో దేవః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్ । సర్వదేవమయో బ్రహ్మా జగచ్చక్షుస్త్రయీతనుః । ఔషధాదిప్రయోగేణ
పురా యచ్చాపి మయా కృతం । విప్రాణాం పాదమభ్యజ్య యత్కృతం భ్రమణం మయా ॥ ప్రతిమాయాః ప్రదానేన
తుష్టో దేవో బృహస్పతిః । భ్రమణం దేహగం సర్వం వాసుదేవో వ్యపోహతు ॥ దానమంత్రః ॥ ఏవం దత్వా తు త
ద్దానమాచార్యాయాతిభక్తితః । ఆసమంతాదనువ్రజ్య ప్రణిపత్య తు మాపయేత్ ॥ అన్యేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ ద
ద్యాచ్ఛక్త్యా చ దక్షిణాం । ఏవం దానం పురా ప్రోక్తం దత్వా మర్త్యోఽతిభక్తితః । పూర్వకర్మవిపాకోత్థం భ్రమం
త్యక్త్వా సుఖీ భవేత్ ॥

ఇతి దేహభ్రమణహరమ్ సూర్యమూర్తిదానం.

—* అథశ్విత్రవపుహరమ్. *—

సూర్యారుణసంవాదే॥ శ్విత్రమేతన్మహాకుష్ఠం దుష్టకర్మసుకీర్తితమ్ । రాజక్యావిక్రతే హాతుంగా
శ్విత్రమేతత్ప్రజాయతే ॥ తచ్చారుణం పద్మపత్రాభం సితం చేతి త్రివిధమ్- ప్రతీకారమాహ ॥ మాఘే మధౌ వా
వైశాఖే కార్తికే చ యథావిధి । ఉపోషితః పౌర్ణమాస్యాం ప్రభాతే శశిమండలమ్ ॥ కుర్యాద్వింధ్యాచలం

తత్ర శుక్లమాల్యాంబరావృతమ్ । పలేనాపి పలాభ్యాం వా విత్తవ్యాఖీబలేశయా ॥ రజతస్యాపి శుద్ధస్య నిర్మితం స్థాపయేద్గిరౌ । నిర్మలం శశినో బింబం శుక్లపుష్పానులేపనమ్ ॥ ఉదఙ్ముఖం ద్విజం శాంతముపవేశ్యాసనే శుభే । తస్మై తద్విధివద్దద్యాదచలం శశిసంయుతమ్ । తతో మంత్రమిమం బ్రూయాచ్ఛ్విత్రీ బ్రాహ్మణసంముఖః ॥ యన్మయా హరతాన్యస్య రాజతీం వికృతీం శుభామ్ । దుష్టో వ్యాధిరయం ప్రాప్తశ్శ్విత్రసంజ్ఞో వినిందితః ॥ తస్య దుఃఖస్య నాశాయ పర్వతశ్శశినాయుతః । దత్తోయమేవముచ్చార్య పాపాదస్మాత్ప్రదారుణాత్ ॥ శతం శతార్ధం వాథవా భోజయేద్బ్రాహ్మణానథ । ధనధాన్యాదికం దత్త్వా తేభ్యశ్శ్రద్ధాసమన్వితః ॥ దీనాంధకృపణేభ్యోన్నం దత్త్వా భుంజీత బంధుభిః । ఏవంకృతవిధిస్స్నాతనరశ్శ్విత్రాద్విముచ్యతే ॥ *

ఇతి శ్విత్రవపుర్హరమ్— సపర్వతచంద్రమండలదానమ్.

—* అథ విచర్చికాహరమ్. *—

తత్రైవ ॥ విచర్చికేతి విఖ్యాతం కుష్ఠం తల్లక్షణం శృణు । కర్మలక్షణసంయుక్తం కీర్త్యమానం మయానఘ ॥ స నరః స్వీయకార్యేషు పరస్వాస్వదప్రసాదతః । వృషస్యతీం స్వసురభిమసంగం నయతే వృషమ్ ॥ జనురంతరమాసాద్య జాయతేస్య విచర్చికా । విస్ఫోటకాః ప్రజాయంతే నానారూపా రుజాకరాః ॥ ఈషచ్ఛాయారుణాభాసాస్స్వయం వైవర్ణ్యకారకాః । కండూమత్యో దేహదాహాస్స్రవంతో దోషాకరా భృశమ్ ॥ అన్యాః కులితచిత్తస్యార్తాభిరభ్యర్ణవేదినః । సమాహూయ సమభ్యర్చ్య శంకరం వివిధార్హణైః ॥ పశూనామధిపం దేవం మీఢుష్టమమఘాపహమ్ । స్నానదానజపాద్యైనకర్మణా పరితోషయేత్ ॥ తతస్తు వృషభం శాంతం శుభ్రవర్ణం మనోహరమ్ । అవ్యంగమతివర్ధిష్ణుశరీరావయవం దృఢమ్ ॥ స్నాపయిత్వానులిప్యాథ చందనైః పుష్పమాలయా । అభ్యర్చ్య వస్త్రయుగ్మేన సితేన పరివారితమ్ ॥ భూషయేద్భూషణైర్హేమశృంగరూప్యఖురాదిభిః । ఘంటాం గళే నిబధ్నీయాత్ కింకిణీజాలసంభృతామ్ ॥ ఏవమభ్యర్చ్య వృషభం స్థాపయేదుత్తరాముఖమ్ । తస్య పూర్వవిభాగే తు సుశాంతాం శుభలక్షణామ్ ॥ స్థాప్య వత్సతరీం శుభ్రాం యథావృత్తాం విభూషయేత్ । పూజయేద్వృషవృత్తాం తు వస్త్రస్రగ్గంధభూషణైః ॥ తతో విచర్చికాక్రాంతః ప్రాఙ్ముఖో వృషభం స్పృశన్ । కుశాగ్రేః శివం ధ్యాయన్ తిష్ఠేన్నియతమానసః । తతో వేదవిదో విప్రాశ్చత్వారశ్శుభలక్షణాః ॥ నమకాధ్యాయమారభ్యమానైకాదశకాదిభిః । ప్రతిమంత్రం విదధ్యుస్తే రుద్రన్యాసం వృషాంగకే ॥ న్యాసస్య నయనే భ్రూషు శృంగేఽర్ణకకుత్స్వతే । స్కంధే పృష్ఠే తథా కుక్షౌ పార్శ్వయోరథసంధిషు ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా పునరభ్యర్చ్య తం వృషమ్ । ఉత్సృజేద్గోవృషవిధివత్పురస్కృత్య చ వత్సకమ్ ॥ యథోక్తగుణసంపన్నం యథాశక్తి సమర్చితమ్ । అథ్యాంగవిన్యస్తశివం రౌద్రం రౌద్రస్తు కర్మణః । విచర్చికాఖ్యకుష్ఠస్య నాశాయ శుభలక్షణమ్ ॥ ముహూర్తః కర్మణోముష్మాద్వృషం గోవృషముత్సృజేత్ । వ్యాహృత్యనియమాన్మంత్రాన్ పుచ్ఛం కృత్వాభిషేకరే ॥ కుశాక్షతజలోపేతమంజలిం గోః కరే క్షిపేత్ । ఇమం యువానామిత్యాదిమంత్రాన్ గోశ్రవణే జపేత్ ॥ తతః ప్రదక్షిణీకృత్య విసృజేత్ప్రాగుదఙ్ముఖా । పుచ్ఛసంశ్లేషితం స్కంధే తతస్తం వృషమంకయేత్ ॥ చతుర్వింశత్యనుప్రజ్యపదాని వినివర్త్య చ । శివస్యాగ్రే సమాగత్య పూజయేత్తాంశ్చ తాన్ద్విజాన్ ॥ స్థానోత్సర్గజలాపాత్రైః ప్రమృజుస్తే తదంగకమ్ । ఆక్షిభ్యామితి మంత్రైస్తు తేభ్యో దద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥ ఏవంకృతవిధిస్స్నాతముచ్యతే కుష్ఠరోగతః । ఐహికం లక్ష్మత స్యేదం కార్యభ్రంశో యాతస్తతః ॥ నాతిప్రీతిశ్చ భార్యాయాం న వాపత్యభవం సుఖమ్ ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే విచర్చికాహరమ్.

—✽ అథ దారిద్ర్యహరమ్ ✽—

తన్నిదానం హేమాద్రౌ మహార్ణవే ॥ వాయుపురాణే ॥ దరిద్రో జాయతే మర్త్యో దానవిఘ్నంకరోతి యః । ఐశ్వర్యం జాయతే యేన కర్మణా తచ్ఛృణుష్వ మే ॥ పలార్ధేన తదర్ధేన చతుర్థాంశేన వా పునః । ధనదస్య ప్రతికృతిం కుర్యాద్ధేమమయీం శుభాం ॥ ద్విభుజాం వామనో పేతాం నయనానందకారిణీం । శంఖపద్మనిధిభ్యాం చ యుక్తాం తాం పార్శ్వయోర్ద్వయోః ॥ శ్వేతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తండులోపరి విన్యసేత్ ॥ తండులానాం పరీమాణం భవేద్ద్రోణచతుష్టయం । తదర్ధం వా తదర్ధం వా విత్తశాఠ్యం న కారయేత్ ॥ శ్వేతమాల్యైస్తథా గంధైస్సుమలిప్తాం తు పూజయేత్ । ఆగ్నేయ్యాం దిశి హోమస్తు సమిధాజ్యతిలైర్భవేత్ ॥ మంత్రో రాజాధిరాజాయేత్యుపయోజ్యస్స్వలింగకైః । తిలహోమో వ్యాహృతిభిః కర్తవ్యో ధనకాంక్షిభిః ॥ రాజాధిరాజాయ—మహారాజాయ నమః ॥ ఏవం పూజాదౌ మంత్రమభిధాయాహ । ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞః వినీతస్సర్వసమ్మతః ॥ మహాకులప్రసూతిశ్చ ధర్మజ్ఞస్సత్యవాగ్భవేత్ । కారయేదర్చనం తేన ధనదస్యాపి భక్తితః । తద్వైవ త్యేన మంత్రేణ సపకామీ నరో భవేత్ ॥ తస్మై హేమమయం హుతవతే ప్రదద్యాత్ప్రతిమాం తు తాం । మంత్రేణానేన విధివత్ప్రాఙ్ముఖాయ హ్యుదఙ్ముఖః ॥ దానమంత్రః ॥ పుత్తరాశాపతే దేవ కుబేర నరవాహన । పద్మశంఖనిధీ వాం త్వం పతిశ్శ్రీకంఠవల్లభ ॥ అదానేన యథా ప్రాప్తం దారిద్ర్యం మమ దుఃఖదం । తత్సర్వం తవ దానేన పాపమాశు వినాశయ ॥ ఏవం కుబేరదానం యః కరోతి విధిపూర్వకం ॥ ధనదేన సమో మర్త్యః తత్క్షణాదేవ జాయతే ॥ అథాపరం శాతాతపీయే । అన్నవైద్యసురాదిభ్యో భుంజానో జాయతే ధనః ॥ స భోజయేత్సహస్రం తు శతం వాపి ద్విజోత్తమాన్ ॥

—✽ ఇతి దారిద్ర్యహరధనదమూర్తిదానం ✽—

అథాపరం కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఋణం దత్త్వాధికాం వృద్ధిం గృహ్ణీయాద్వ్యశ్చ సోభయం । ఉత్పాదయతి వాన్యేషాం పాపానేన ప్రహారదః ॥ తలప్రహారకశ్చైవ జాతో పి ధనసినాం కులే । ధనేన రహితః ప్రాయో దేశాంతరగతో భవేత్ । మహాన్నైశీవ ప్రాగ్రోగీ ప్రాపకీ భవేన్నరః ॥ అత్ర ప్రాయశ్చిత్తం ॥ కృచ్ఛ్రం కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రం చ చాంద్రాయణమథాపరం । కుర్యాదాజ్యచరుభ్యాం చ హోమో వ్యాహృతిభిస్తథా ॥ యక్షిణీం చేదమిదం సూక్తం వా యుతం వా తు జపేత్ ॥ ఇత్యపరం ధనరహితత్వాదిహరమ్.

—✽ అథ దుఃఖచిత్తహరమ్ ✽—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సర్వదా దుఃఖచిత్తస్స్యాత్పరచిత్తవినాశకః । చాంద్రాయణత్రయం కుర్యాదుమత్యం జాతవేదసం ॥ ఎతత్సూక్తం జపేన్మానుతితయం తు విముచ్యతే ॥

ఇతి సర్వదుఃఖహరమ్.

—✽ అథ కార్యాసిద్ధిహరమ్ ✽—

శాతాతపీయే ॥ తస్య కార్యాణ్యసిద్ధాని గజఘాతీ భవేన్నరః । ప్రసాదం కారయేత్తత్ర గణనాథస్య భక్తితః । అథవా గణనాథస్య మంత్రలక్షం జపేన్నరః ॥ దశాంశహోమకృత్సస్స్యాత్ గణశాంతిపురస్సరం ॥

ఇతి సర్వకార్యాసిద్ధహరమ్

—✽ అథ దేశాంతరగతస్యాతికృచ్ఛ్రహరమ్ ✽—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ భయాభీతమరణ్యే యః తుర్విపాతురం భయాత్ । శక్తస్సన్సర్వదా జంతుకం పనో వనవృత్తికః । సమిద్ధవృథ్వ్యాజీవీ చ జాతో పి శ్రీమతాం కులే । దేశాద్దేశాంతరం యాతి క్లేశయుక్తో భవేత్సదా ॥

చాంద్రాయణంచకుర్వీత తథాకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకం ॥ జుహుయాచ్చరుసమిద్భ్యాం శ్రీసూక్తం ప్రత్యృచం తథా ॥ హోమః పౌరుషసూక్తేన వ్యాహృతిభిః తిలైర్ఘృతైః । దద్యాచ్చ దక్షిణాం స్వర్ణం తిలధేనుం పయస్వినీం ॥

ఇతి దేశాంతరగతస్యాతికష్టహరమ్.

—✻ సర్వాంగవేదనాహరమ్. ✻—

బ్రహ్మపురాణే॥ పానీయం పావనం ముద్గాః శర్కరాఘృతసంయుతమ్ ఇదమావశ్యకం దేయం సర్వరోగోపశాంతయే ॥ సూర్యారుణసంవాదే ॥ కాసారసేతుభేత్తుశ్చ విప్రయోషిన్నిషేవిణః । విషోద్బంధనశస్త్రాద్యైర్యః ఆత్మానం చ వినిఘ్నతః॥ విదుషః శ్రుతిసంపన్నాన్ మృషావాదైర్జిగీషతః। పుణ్యక్షేత్రే పుణ్యకాలే మహాదానం ప్రగృహ్ణతః ॥ పరైర్గాదీయమానాని దానాని ప్రతిషేధతః । సర్వాంగవేదనా సూతజాయతే భృశదారుణా॥ పుణ్యక్షేత్రే మహాదానం ద్విజస్య ప్రతిగృహ్ణతః । సర్వాంగార్తిర్మతస్తస్యాః తల్లక్షణం శృణు విస్తరాత్ ॥ కృశత్వం స్యాత్ఫలాశ్యాని తాన్యంతోదస్త్వచో భవేత్ । అరుచిర్వేదనా శ్వాసః సంభోగేషు విచర్చికా ॥ బలమాంసౌజసాం హానిః భేదస్సంధ్యస్థిపర్వణామ్ । వైవర్ణ్యం శూలమాధ్మానం శిరోరుక్ప్రవేదనా ॥ శోథోత్పాతో నసంశుద్ధిః కోష్ఠబంధానిలార్తయః । సయదా దత్తసుమహద్దానం పుణ్యేషు పర్వసు ॥ గోహిరణ్యాదికం తత్ర నిష్కృతిశ్చ ప్రహన్యతే । ద్రవ్యహాన్యాం ద్రవ్యధేనుః పునర్వా ధాన్యపర్వతాః ॥ గజోశ్వోష్ట్రరథో ధేనుర్ద్వాదశముఖీ కాలపూరుషః । మహిష్యాజినమేషాది దానమేవ ప్రతీయతే ॥ దంష్ట్రిశ్వాపదసర్పాద్యైః ప్రత్యయః కాలపూరుషః । హస్తపాదకటిగ్రీవాకర్ణపార్శ్వాదివంక్షణః ॥ విశేషేణ ప్రపీడ్యేత వ్రణోగ్నిశ్వాది దోషతః। ప్రతిగ్రహాత్తథా తేషాం పురుషస్త్రీత్వమృచ్ఛతి ॥ సమభ్యర్చ్య మహావిష్ణుం మహాపాపప్రణాశనమ్। ప్రతిగ్రహీతే దానే ప్రోక్తం తత్ర ప్రదీయతే। జలాజ్యశర్కరాదుగ్ధాద్దధిత ద్ధేనునిష్కృతౌ। తిలధేన్వాజినాదీనాం తిలాన్ సఘృతశర్కరాన్ ॥ ముద్గాన్ మాషాంశ్చ కార్పాసాన్ లోహధాన్యాదిపర్వతైః । వసనాని విచిత్రాణి దద్యాత్కార్పాసకే తథా ॥ గోమహిష్యాశ్వముఖ్యేషు తత్తదన్నం ప్రదీయతే । నిష్కృతౌ ద్రవిణం దద్యాద్ధిరణ్యం వాగ్నిదైవతమ్ ॥ దీయమానేషు దానేషు మంత్రమేతముదీరయేత్ । అమునేదం మహాదానం సుమహత్ప్రతిగృహ్యతా॥ పుణ్యక్షేత్రే మహాకాలే లౌల్యాద్విత్తం ప్రగృహ్ణతా । సర్వాంగవేదనాదుఃఖం ప్రాప్తముల్బణమీదృశమ్ ॥ దానేనానేన దత్తేన తస్మాన్ముచ్యేయమస్సహాత్ । జనామ్యేత్ర సమాజేస్య త్వాశిషం ద్విజపుంగవాన్ ॥ ప్రతిగృహ్య ప్రయత్నేన ప్రణమ్యైనం విసర్జయేత్ । తతస్తు పరమాన్నేన భోజయేత్తు శతం ద్విజాన్ । విప్రాననన్యాంశ్చ సంతర్ప్య దక్షిణాభిస్స్వశక్తితః । దీనాంధకృపణేభ్యోన్నం దత్వా భుంజీత బంధుభిః ॥ ✻

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే సర్వాంగవేదనాహరమ్.

—✻ అథాప్రతిష్ఠాత్వహరమ్. ✻—

శాతాతపీయే॥ ప్రతిమాయాభంగకారీ త్వప్రతిష్ఠాం ప్రపద్యతే । సంవత్సరత్రయం సించేదశ్వత్థం సోనువాసరమ్। ఉద్వాహయేత్తమశ్వత్థం శమీం శాస్త్రవిధానతః । తత్ర సంస్థాపయేద్దేవం విష్ణురాజం సుపూజితమ్॥

ఇత్యప్రతిష్ఠాత్వహరమ్.

ఇతి శ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృత కర్మవిపాకోక్త విశేషవిధ్యైస్సహ సంపూర్ణోయం గ్రంథః.